

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ

– ΙΣΤΟΡΙΚΟΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ –

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΨΑΛΜΩΔΙΑ
εστί
η διά του στόματος και λόγου ερμελής
ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΑΙΓΙΟ 1994

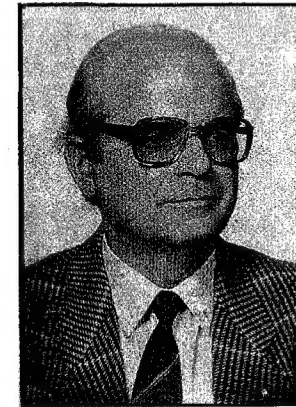
Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

Αφιερώνεται
στην ιερή μνήμη των γονέων μου
Αθανασίου Ιερέως
Αγγελικής Πρεσβυτέρας
οι οποίοι μου ενεφύσησαν
την ιερή φλόγα της αγάπης
για την Ορθόδοξη Εκκλησία μας.

© COPYRIGHT
Φίλιππος Αθ. Οικονόμου
Ελίκη - Τηλ. (0691) 81 220
25 100 - ΑΙΓΙΟ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΒΙΟΕΡΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Α. Επαγγελματική σταδιοδρομία

Γεννήθηκα στο χωριό Ελίκη Αιγιαλείας το 1936 και είμαι ο δέκατος στη σειρά μεταξύ ένδεκα αδελφών (έξι αγόρια και πέντε κορίτσια). Ο πατέρας μου Αθανάσιος ήταν ιερέας (πρώην πρωτοψάλτης) εφημέριος στην Ελίκη και η Μητέρα μου Αγγελική, ησχολείτο με τις οικιακές φροντίδες. Τα πρώτα γράμματα διδάχτηκα στο Δημοτικό Σχολείο Ελίκης την περίοδο 1942-48 και εν συνεχεία στο Γυμνάσιο Αρρένων Αιγίου την περίοδο 1948-54. Κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις Ανωτάτων Σχολών στις οποίες έλαβα μέρος πέτυχα α) στην Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών (7ος με υποτροφία) και β) στο Φυσικό τμήμα της Φυσικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών (27ος). Επέλεξα το Φυσικό Τμήμα και έπειτα από τετραετή φοίτηση, έλαβα πτυχίο των Φυσικών Επιστημών με το βαθμό "Λίαν Καλώς" (1960). Ακολούθως, στρατευθείς, υπηρέτησα στο Πυρ/κό Σώμα ως Αξιωματικός με το βαθμό του εφέδρου Ανθ/γού ασκών καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας μου "ειδικά" καθήκοντα εκπαιδευτή στη Σχολή Εφέδρων Αξ/κων Πυρ/κού στο τμήμα διαβιβάσεων της Σχολής (1960-62). Μετά την απόλυσή μου από το Στρατό, υπηρέτησα στη Β/θμια Εκπ/ση ως Καθηγητής, Φυσικός, διανύσας τα παρακάτω στάδια της υπαλληλικής ιεραρχίας.

α. Αναπληρωτής Καθηγητής με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου στο Γυμνάσιο Αγιάσου της νήσου Λέσβου (1962-63).

β. Ιδιοκτήτης και Δ/ντής Φροντιστηρίων Ανωτάτης Εκπ/σης στο Αίγιο (1963-66).

γ. Καθηγητής Δημοσίας Εκπ/σης στο Γυμνάσιο Καλαβρύτων (1966-67).

δ. Καθηγητής στο Γυμνάσιο - Λύκειο Αργένων και ακολούθως 1ο Λύκειο Αιγίου (1967-83). Παράλληλα, κατά την ίδια περίοδο δίδαξα ως καθηγητής και στα ιδιωτικά Γυμνάσια "ΕΛΙΚΗ" Θ. Παλασσοπούλου, Ξ. Σωτηροπούλου, Μ. Δημητρίου στο Αίγιο και στις ιδιωτικές τεχνικές Σχολές "ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ" στο Αίγιο.

ε. Υποδιευθυντής στο 1ο Λύκειο Αιγίου (1983-84).

στ. Διευθυντής στο 1ο Λύκειο Αιγίου (1984-87).

ζ. Προϊστάμενος Εκπ/σης, στο 2ο Γραφείο Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Αχαΐας από το 1987 μέχρι και τον Ιούνιο του 1990 οπότε, λόγω υπηρεσιακών μεταβολών, αναγκάστηκα να αποχωρήσω από την υπηρεσία, συνταξιοδοτηθείς.

Β. Μουσικές σπουδές

Είμαι γόνος χριστιανικής και ψαλτικής οικογένειας, μέσα στην οποία γαλουχήθηκα με τα νάματα της χριστιανοσύνης και της ιερής ψαλτικής τέχνης. Προοδευτικά και από πολύ μικρή ηλικία, μέσα σε ένα οικογενειακό περιβάλλον με υψηλή μουσική παιδεία, στο οποίο καθημερινά ή θα τραγουδούσαμε ή θα παίζαμε μουσικά όργανα, ή θα ψέλναμε, πήρα τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής από τον Πατέρα μου, καλλίφωνο ψαλμωδό και μύστη της Βυζαντινής μουσικής. Από τον ίδιο μυήθηκα και στη Βυζαντινή σημειογραφία. Ουσιαστικά όμως τη Βυζαντινή μουσική διδάχτηκα και έμαθα από τους μεγαλύτερους αδελφούς μου, καλλιφωνότατους πρωτοψάλτες και μουσικούς, Χρήστο, Πάνο και Λεωνίδα. Ολοκλήρωσα τη μουσική μου παιδεία μαθητεύοντας, παράλληλα με τις πανεπιστημιακές μου σπουδές, κοντά στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο και καθηγητή στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών, Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Την ίδια περίοδο ήμουν τακτικό μέλος των Βυζ. χορών, Θεοδ. Χ' Θεοδώρου, Γεωργ. Σύρκα και Θεοφ. Καπαρού. Είχα την ευτυχία να ακούσω, να γνωρίσω από κοντά και να συνδεθώ φιλικά με όλους σχεδόν τους μεγάλους διδασκάλους και πρωτοψάλτες που διέπρεψαν και διαπρέπουν τη νεότερη εποχή στην Ελλάδα, από τους οποίους διδάχτηκα πολλά. Εκτός από την τριετία 1956-59 που έψαλα ως Λαμπαδάριος στον Άγιο Αθανάσιο Πολυδρόσου (για λίγους μήνες) και στον Άγιο Κων/νο Ηλιουπόλεως στην Αθήνα, ουδέποτε άλλοτε επεδίωξα υπεύθυνη ιεροψαλτική θέση, χωρίς ωστόσο να παύσω ποτέ μέχρι σήμερα να ψάλλω και να καλλιεργώ την ψαλτική τέχνη.

Με οδηγό την ακλόνητη πίστη μου στις ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις, μελέτησα σε βάθος τη λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας με πολύ σεβασμό και αγάπη, όχι μόνο θεωρητικά, αλλά και ιστορικά και εξελικτικά. Σε κάθε στιγμή και ώρα αναδιφορούσα σε κάθε θεωρητικό ή πληροφοριακό ιστορικό έντυπο, παλιό ή καινούργιο και αχόρταγα αντλούσα ό,τι σημαντικό και πολύτιμο ανακάλυπτα μέσα σ' αυτά. Έτσι, με τη συνεχή κατ' ιδίαν μελέτη και την συναναστροφή, πλούτισα σε βάθος τις μουσικές μου γνώσεις και ολοκλήρωσα σε ικανοποιητικό βαθμό τη μουσική μου παιδεία.

Γ. Δραστηριότητες

Κατά τη διάρκεια της Εκπ/κής μου σταδιοδρομίας αλλά και μετά απ' αυτή μέχρι σήμερα δραστηριοποιήθηκα τόσο στον επιστημονικό, όσο και στον πολιτιστικό τομέα. Από το 1965 μέχρι σήμερα έχω κάνει πολλές ομιλίες με επιστημονικά και άλλα θέματα. Προϊόντα της συγγραφικής μου δραστηριότητας είναι τα εκδεδομένα βιβλία: 1. "Η ΦΥΣΙΚΗ για τους υποψηφίους Α' τύπου" (1966), 2. "ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΛΕΛΥΜΕΝΑΙ" (1974), 3. "ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΪΝΣΤΑΪΝ" (σε εκλαϊκευμένη μορφή) (1991), 4. "ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚ. ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ" Α' τόμος (1992) και 5. Ο Β' τόμος του ίδιου έργου που εκδίδεται σήμερα (1994). Έχω δώσει κατά καιρούς συνεντεύξεις στους τοπικούς Ρ/Σ πάνω σε επιστημονικά και πολιτιστικά θέματα. Δραστηριοποιήθηκα, ιδιαίτερα γύρω από την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ (Βυζαντινή και δημοτική) έχοντας ως στόχο αφ' ενός μεν την πολιτιστική αναβάθμιση της περιοχής, αφ' ετέρου δε τη διατήρηση ζωντανής της μουσικής μας παράδοσης που μαρτυράει με τον καλύτερο τρόπο την αδιάσπαστη συνέχεια του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Ως Εκπ/κός καθηγητής έλαβα μέρος σε πλήθος Σχολικών πολιτιστικών εκδηλώσεων και ως Προϊστάμενος Εκπ/σης πρόβαλα και πέρασα στα Σχολεία την "αρχή" και το "πιστεύω" μου ότι: "Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις στα Σχολεία αποτελούν μια παράλληλη παιδεία".

Είμαι ιδρυτής (1979) του Συλλόγου Φίλων Βυζαντινής μουσικής Αιγιαλείας και πρόεδρος αυτού, επανεκλεγόμενος συνεχώς, ανά διετία, από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα. Υπό την προεδρία μου ο Σύλλογος έχει να επιδείξει μια αξιολογή και λίαν σημαντική δεκαετρεατή πορεία δημιουργικής παρουσίας και δραστηριότητας στον τομέα της Ελληνικής μουσικής που υπηρετεί, με οργανώσεις συναυλιών και ποικίλων μουσικοφιλολογικών και εορταστικών εκδηλώσεων με χορωδίες κ.λπ. Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων αυτών, ίδρυσα και λειτούργησα επί τριετία (1985, 86, 87) 35μελή μεικτή παιδική χορωδία με την οποία έδωσα πολλές συναυλίες. Από την πλούσια δράση της χορωδίας αυτής, ο Σύλλογος κυκλοφόρησε και κασέτα με ζωντανές ηχογραφήσεις. Το 1989 ίδρυσα χορωδία δημοτικών τραγουδιών (32 μέλη) με την οποία έχω δώσει πολλές συναυλίες και έχω παρουσιάσει δημοτικά τραγούδια απ' όλη την Ελλάδα τόσο στο Αίγιο όσο και σε πολλές άλλες πόλεις. Η χορωδία σήμερα βρίσκεται σε πλήρη δραστηριότητα. Διετέλεσα έφορος στο Δ.Σ. του Πολιτιστικού - Αθλητικού σωματείου Ε.Φ.Α. Αιγίου επί διετία (1981 και 1982) και από τη θέση αυτή, υπήρξα καλλιτεχνικός παρουσιαστής της 35μελούς μεικτής χορωδίας του σωματείου (Α CAPELLA) στην ίδρυση της οποίας, επίσης, συμμετείχα. Διετέλεσα: Γεν. Γραμματέας του τμήματος Ε.Ε. Σταυρού Αιγίου επί δεκαετία (1971-81), μέλος του Μητροπολιτικού συμβουλίου της Ι. Μητροπόλεως Καλαβρύτων και Αιγιαλείας επί τριετία (1973, 74, 75), μέλος του Δ.Σ. της Ένωσης Λειτουργών Μέσης Εκπ/σης (Ε.Λ.Μ.Ε.) Αιγίου στη σχολική διετία 1976-77, 1977-78, πρόεδρος της επιτροπής εξεταστικού κέντρου Γενικών Εξετάσεων κατά τα έτη 1985, 86, 87 και τέλος επόπτης των ιδίων εξετάσεων κατά τα έτη 1988, 89 και 90.

Δ. Συνθετικό έργο

Έχω μελοποιήσει τα χορικά μέρη του ποιητικού έργου “ΛΕΙΠΟΥΡΓΙΑ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ” του Ακαδημαϊκού ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου. Το έργο παρουσιάστηκε θεατρικοποιημένο στο Αίγιο το 1988. Έχω μελοποιήσει ένα μέρος από το ποιητικό έργο του Ηπειρώτη ποιητή Κώστα Κρυστάλλη (16 τραγούδια Δημοτικοφανή και Λυρικά). Τα τραγούδια παρουσιάστηκαν στο Αίγιο, σε ειδική μουσικοφιλογολογική εκδήλωση αφιερωμένη στον ποιητή, το 1990. Της εκδήλωσης αυτής εξέδωσα ανάτυπο σε καλλιτεχνικό χειρόγραφο τεύχος των 95 σελίδων¹. Έχω μελοποιήσει πέντε (5) τραγούδια του Αιγιώτη ποιητή, λογοτέχνη και δημοσιογράφου Κώστα Ριζόπουλου, τα οποία παρουσιάστηκαν στο Αίγιο από τη χορωδία Αιγίου, μονωδούς και ορχήστρα το 1992, σε ειδική εκδήλωση προς τιμή του ποιητή. Και της εκδήλωσης αυτής εξέδωσα ανάτυπο με το μουσικό μέρος σε καλλιτεχνικό χειρόγραφο τεύχος των 60 σελίδων. Και στα δύο τεύχη τα τραγούδια περιέχονται με Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή σημειογραφία. Έχω μελοποιήσει την ποιητική συμφωνία του Αιγιώδη ποιητή, λογοτέχνη και δημοσιογράφου Γιάννη Ανδρικόπουλου “ΑΙΜΑ ΚΑΙ ΜΥΡΟ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΙΝΩΝ” (1993) αφιερωμένο στη σφαγή και το ολοκαύτωμα της μαρτυρικής πόλης των Καλαβρύτων, με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την αποφράδα εκείνη ημέρα της σφαγής (1943). Το έργο παρουσιάστηκε στο Αίγιο (5-12-1993) και στα Καλάβρυτα (11-12-1993) με 120 εκτελεστές και είχε απόλυτη επιτυχία².

Τέλος έχω μελοποιήσει πολλά εκκλησιαστικά μαθήματα καθώς και ύμνους και κοσμικά τραγούδια και άλλων Αιγιωτών ποιητών, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

1. Υπάρχει πρόσκληση και προβλέπεται να παρουσιαστεί το έργο το καλοκαίρι του 1994 στο Συρράκο Ηπείρου, πατρίδα του ποιητή, με την ευκαιρία των εορταστικών εκδηλώσεων για τα 100 χρόνια από το θάνατό του.

2. Για τη Μουσική του έργου έγραψαν: α. Εφημερίδα “ΑΙΓΙΑΛΕΙΑ” - 9-12-1993, Αρ. Φ. 146: “... Ο Αιγιώτης μουσικολόγος, συγγραφέας και μαέστρος Φίλιππος Οικονόμου πρέπει να μελέτησε πολύ βαθιά την ποίηση του Γ. Ανδρικόπουλου. Έτσι μόνο μπόρεσε να μεταφέρει σε μελωδικά ακούσματα τα μηνύματα του έργου... αν και το ορατόριο δεν είναι από τα πιο γνωστά και δημοφιλή μουσικά είδη στην Ελλάδα, είδαμε πολλούς, μα πάρα πολλούς ακροατές, να σιγομουρμουρίζουν τα ρεφραίν των χορικών, που σαφώς άκουσαν για πρώτη φορά. Τι άλλη απόδειξη θέλουμε για το πλησίασμα του μέσου ακροατή από τη μουσική του συνθέτη;...”. β. Ο Μαέστρος της φιλαρμονικής και της χορωδίας Αγίου 1933 **Λεωνίδας Χαλαμπούπουλος**: “Είναι όμορφη η ώρα να πεις το μεγάλο σου ευχαριστώ για όσα είδες, όσα άκουσες και έζησες με την έντονη χαρά του καλλιτέχνη, την απληστία για μάθηση μπροστά στο δάσκαλο, στα στάδια της αφομιώσεως του προσφερόμενου στην περιοχή της Τέχνης. Είναι σπουδαίο να κάνεις πρόβα κοντά στον συνθέτη... Ευχαριστώ τον Φίλιππο Οικονόμου και την μουσική του... Όταν ένας επιστήμιαν ασχολείται με την ίδια και δυνατότερη ίσως αγάπη, με θέματα έξω της επιστήμης του, όπως στην περίπτωση αυτή ο Καθηγητής Φυσικής κ. Φιλ. Οικονόμου με την σύνθεση, υπάρχει μια έστω σιωπηρή τάση απορίας για όσους δεν τον γνωρίζουν. Την απάντηση

Ε. Οικογενειακή κατάσταση

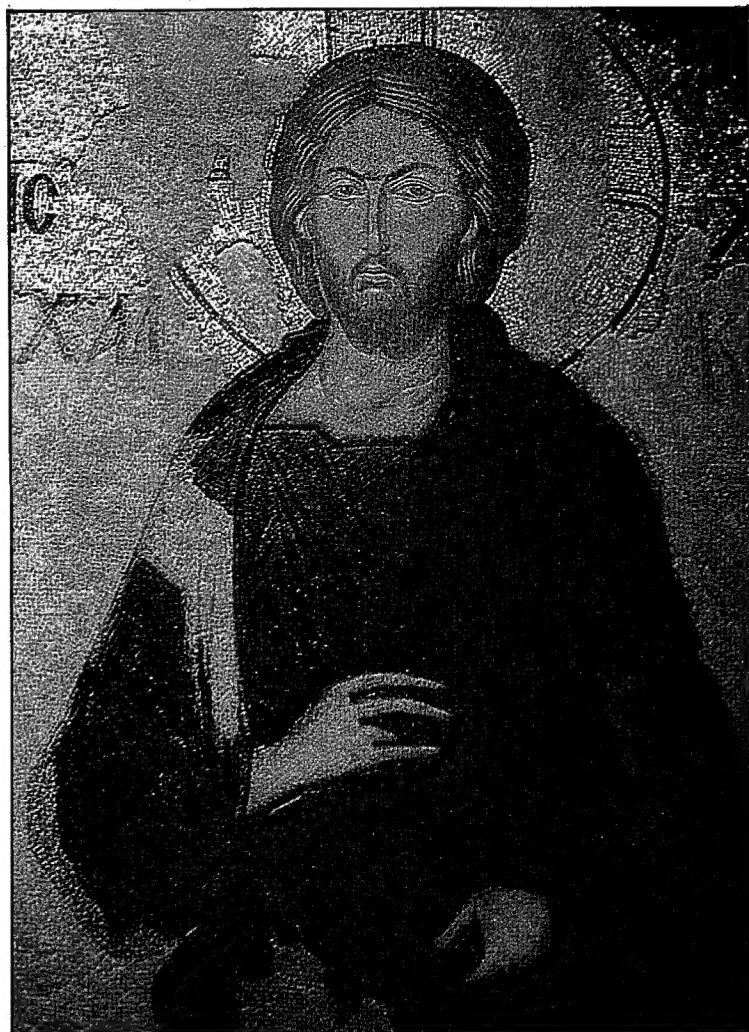
Είμαι παντρεμένος με την Μαρία Δημ. Παπαχρήστου από την Τρίπολη Αρχαδίας, Μαθηματικό και έχουμε τρία (3) κορίτσια. Την Αγγελική (24 ετών), την Βασιλική (20 ετών) και την Αθανασία (19 ετών).

Ιανουάριος 1994
Φίλιππος Οικονόμου
Ελίκη - Αιγίου

“... Η παρασημαντική της Ελληνικής Ψαλτικής Τέχνης είναι η μακροβιωτέρα εις την Ιστορίαν των Μουσικών Πολιτισμών...”
(Γρηγ. Στάθης - Καθηγητής Μουσικολογίας Π.Α. - 1993)

για την απορία αυτή θα την δώσουν όσοι έζησαν το μεγαλείο της μουσικής του στο ανέβασμα του ορατορίου “Αίμα και μύρο νεομαρτύρων Καλαβρυτινών” στο Αίγιο και στα Καλάβρυτα. Διότι στο ακροατήριο αυτό μπήκε από παντού ακατάσχετη η μουσική και κατακάθησε στο μυαλό και στην καρδιά του ανθρώπου σαν ένα άρωμα που δεν φεύγει εύκολα...”. γ. Ο Καθηγητής Μουσικής - Συνθέτης - Δ/ντής Χορωδιών από το Μεσολόγγι **Χρήστος Βλαχογιάννης**: “... Το Κρυφομίλημα της ψυχής του ποιητή ανέλαβε ο εκλεκτός συνάδελφος και μουσικολόγος Φίλιππος Οικονόμου να μετατρέψει σε μυριόστομο έπος, που να φτάνει σαν εξαγνισμένη ικεσία στον Ουρανό και ν’ αλαφρύνει τον ύπνο των κοιμηθέντων. Πηγαία ελληνική μουσική... έκανε τα κουρασμένα από τα σύγχρονα ανόητα ακούσματα, αισθητήριά μας να ευφρανθούν επί τέλους και με κάτι δικό μας, ΚΑΤΑΔΙΚΟ ΜΑΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΟ. Μπορώ ανεπιφύλακτα να πω ότι άλλα παρόμοια έργα ηχηρών ονομάτων του Ελληνικού Μουσικού Χώρου, ωχριούν μπροστά στην τρυφερή δημιουργία του συνθέτη...”. δ. Ο Μουσικολόγος - Πρωτοψάλτης καί μελοποιός **Θεόδωρος Ακρίδας**: “... Ο εμνευσμένος μουσουργός, προικισμένος απλόχερα από τη φύση, δίνει μια άλλη μεγαλειώδη διάσταση στην ποίηση του κ. Ανδρικόπουλου... Μελωδίες πηγαίες, Ελληνοπρεπέστερες, μεγαλόπρεπες μαζί και πένθιμες ζωντανεύουν κυριολεκτικά τους στίχους...”

«Η Πατρώα Εκκλησιαστική ημών μουσική αποτελεί στοιχείον εκ των ων ουκ άνευ της Ορθοδόξου λατρείας, διό και όταν εκτελείται αυτή υπό των μυστών αυτής συναρπάζει και συγκινεί και μεταφέρει τους Ορθοδόξους πιστούς εις άλλους κόσμους θείους».

(Βαρθολομαίος - Οικουμενικός Πατριάρχης Κων/πόλεως - 1994)

ΒΙΟΕΡΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ	7
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	15
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ - ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Α΄ ΤΟΜΟ	19
Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ Γενική Θεώρηση.....	53
ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	
Α. Ορθόδοξη Εκκλησία και Βυζαντινή μουσική.....	59
Β. Συνύφανση λόγου και μέλους στη Β.Μ.	60
Γ. Παρουσίαση και προβολή της Β.Μ. (συναυλίες κ.λπ.)	63
Δ. Τεχνολογική πρόοδος και Βυζ. Μουσική	65
Ε. Νέοι Μελωποιοί και Νέες Μελοποιήσεις.....	68
ΥΠΟΜΝΗΜΑ	71
ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΕΣ, ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, ΧΟΡΑΡΧΕΣ, ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ, ΘΙΑΣΩΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΕΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ (κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά).	73
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ Α΄ ΤΟΜΟΥ	
Α. Πρωτοψάλτες - Λαμπαδάριοι κ.λπ.	365
Β. Σύλλογοι και Σχολές (Κεφ. ΙΓ΄)	369
Γ. Παροράματα και Διορθώσεις	370
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	371
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ	373
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ.....	383

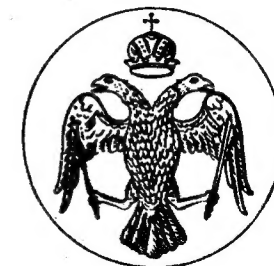

ΠΕΤΡΟΣ Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ

ΜΗΑΑΣΙΟΣ ΙΠΡΕΥΣ

(Από την «Παρασημαντική της Β. Μ.» του Κ. Ψάχου,
Εκδ. ΔΙΟΝΥΣΟΣ - 1978 υπό Γ. Χατζηθεοδώρου).

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η ιερή ψαλτική τέχνη που εξεργάζεται και καλλιεργεί την Ορθόδοξη Χριστιανική υμνολογία και υμνογραφία και η οποία δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η ψυχή και η ουσία μιας ζωντανής και αδιάκοπης μουσικής παράδοσης με προέλευση - ανάδυση την ψυχή του προσευχόμενου χριστιανού, έχει καθιερωθεί πλέον στον αιώνα μας ως μία από τις τελειότερες μορφές έκφρασης στην Ορθόδοξη Ελληνική λατρεία.

Στην αδιάσπαστη συνεχιστική αλυσίδα των μεγάλων υμνωδών της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής ψαλμωδίας, οι συνδετικοί κρίκοι που συνδέουν το παρελθόν με το παρόν και θεμελιώνουν το μέλλον, είναι πολλοί. Εξαίρετοι λειτουργοί του ιερού αναλογίου, μουσικοδιδασκαλοί, μουσικολόγοι, χοράρχες, μελετητές και ερευνητές, θιασώτες και μύστες της ιερής ασματικής μας τέχνης, κληρικοί και λαϊκοί, διέπρεψαν και διαπρέπουν. Με κατάμεστο το μουσικό αισθητήριό τους από τα πλούσια αποθέματα του μουσικού δυναμικού της μακραίωνης μουσικής μας παράδοσης, μια πλειάδα σκαπανέων της ψαλτικής μας τέχνης ανάλωσαν και αναλώνουν στις μέρες μας και μόχθο και χρόνο πολύ για την διατήρηση, την καλλιέργεια, την πρόοδο και την ολοκληρωτική καταξίωσή της.

Ονόματα αμέτρητα. Άλλα απ' αυτά, πολύ γνωστά, παρέμειναν και θα παραμένουν στο διηνεκές φάροι τηλαυγείς και οδηγοί των νεότερων και άλλα, άγνωστα για τους περισσότερους, αναδύονται, που

και που, με τη βοήθεια της μουσικοερευνητικής σκαπάνης, στο φως της δημοσιότητας, ενώ πολλά εξακολουθούν να παραμένουν βυθισμένα στη λήθη του παρελθόντος.

Στον Α' τόμο αναφέρθηκαν οι σπουδαιότεροι απ' αυτούς που έζησαν μέχρι τις αρχές του αιώνα μας. Στο Β' τόμο ολοκληρώνεται η καταγραφή και βιογραφούνται όσοι έζησαν ολοκληρωτικά ή κατά το μεγαλύτερο μέρος μέσα στον 20ο αιώνα και όσοι ζουν και βρίσκονται σε πλήρη δραστηριότητα στις μέρες μας. Όπως είναι ευνόητο **δεν είναι δυνατό να γίνει γενική και ολοκληρωτική καταγραφή όλων όσων ασχολήθηκαν ή ασχολούνται σήμερα, με οποιαδήποτε σχέση και ιδιότητα, με την Εκκλησιαστική μας μουσική.** Αυτό έχει ηθική υποχρέωση, ασφαλώς, να το κάμει κάποιος υπεύθυνος φορέας (π.χ. ΟΜ.Σ.Ι.Ε.). Είναι επίσης βέβαιο ότι **κατά τόπους** έχουν διαπρέψει στο παρελθόν και άλλοι πολλοί άγνωστοι σε πολλές περιπτώσεις στον ευρύτερο χώρο, οι οποίοι πολλά πρόσφεραν στη μουσική παιδεία της περιοχής τους και στους οποίους οφείλεται, κατά ένα μεγάλο μέρος, η διαιώνιση και συνεχής καλλιέργεια της ψαλτικής τέχνης με τον τοπικό παραδοσιακό χαρακτήρα. Οι, κατά τόπους, σύλλογοι έχουν και αυτοί ηθικό χρέος να καταγράψουν όλο αυτό το έμψυχο υλικό που στήριξε και στηρίζει τις τοπικές λειτουργικές παραδόσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Οι Βιογραφήσεις έγιναν με βάση τα στοιχεία τα οποία πολλοί είχαν την ευγενή καλοσύνη, ιδιόγραφα, να μας παραχωρήσουν, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις για τις οποίες, όπως και για όσους δεν ζουν πλέον, αναζητήθηκαν στοιχεία σε δημοσιευμένες κατά καιρούς βιογραφίες σε βιβλία, περιοδικά, ψαλτικά έντυπα και εφημερίδες ή παραχώρησαν ευγενικά εκλεκτοί φίλοι από το προσωπικό τους αρχείο.

Στην προσπάθεια αυτή βοήθησαν και πολλοί φίλοι πρόεδροι ιεροψαλτικών συλλόγων της χώρας, οι οποίοι με μεγάλη προθυμία έστειλαν πολλές διευκρινίσεις και στοιχεία. **Προς όλους εκφράζω από τη θέση αυτή τις θερμές μου ευχαριστίες.** Υπάρχουν όμως και αρκετοί οι οποίοι, δυστυχώς, δε θέλησαν να ανταποκριθούν και να βοηθήσουν. Στο γεγονός αυτό οφείλονται, κατά ένα μέρος, και ορισμένες παραλήψεις που οπωσδήποτε υπάρχουν, παρά τις τεράστιες προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την αποφυγή τους.

Ιδιαίτερα επιθυμώ από τη θέση αυτή να ευχαριστήσω θερμά

τους εκλεκτούς φίλους και διακεκριμένους ιεροφάντες της ιερής ασματικής μας τέχνης, **Γεώργιο Τσατσαρώνη, Κων/νο Πανά, Θεοδ. Ακρίδα, Χρ. Μαυραειδόπουλο, Χριστόφορο Θεοχαρόπουλο - Δαλάκο, Ματθ. Τσαμκιράνη, Γεωργ. Καραμάνη, Εμμ. Σουργιαδάκη, Κων. Ηλιάδη, Αλέξ. Θεοδωρίδη, Δημ. Νεραντζή, Ιωάν. Καστρινάκη, Πατρ. Παναρίδη, Κων. Κουτσόπουλον** και τον Άρχοντα Λαμπαδάριο της Μ. του Χ. Εκκλησίας **Βασ. Εμμανουηλίδη**, για την αμέριστη συμπαράστασή τους στην επίπονη αυτή προσπάθεια και την πολύτιμη συμβολή τους στην συλλογή βιογραφικών κ.α. στοιχείων.

Εκφράζω επίσης τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους τους εκλεκτούς φίλους που βοήθησαν στην διακίνηση και διάθεση του Α' τόμου, ώστε να δυνηθώ να αποσβέσω τα τεράστια εκδοτικά έξοδα. Τα ονοματεπώνυμά τους επισημαίνονται ιδιαίτερα στο τέλος του παρόντος και στη στήλη όπου αναγράφονται οι ευγενείς συνδρομητές.

Εκφράζω τέλος, για μια ακόμα φορά, τις θερμές μου ευχαριστίες προς τον εκλεκτό φιλόλογο κ. **Δημήτριο Οικονόμου**, ο οποίος, όπως και στον Α' τόμο, με πολλή υπομονή και επιμέλεια ανέγνωσε όλα τα χειρόγραφα και διόρθωσε τα λάθη και τις αβλεψίες.

Με τη βοήθεια και τη χάρη του Θεού παραδίδω στη δημοσιότητα και τον Β' τόμο, με τον οποίο ολοκληρώνεται και φθάνει στο τέλος της μια μεγάλη και επίπονη προσπάθεια και εκπληρώνεται το ιερό χρέος, όπως αναλυτικά προσδιόρισα με τα εισαγωγικά μου λόγια στον Α' τόμο. Δεν απομένει παρά να εκφάσω και πάλι τη θερμή παράκληση, η εργασία μου αυτή να εκτιμηθεί και να κριθεί ως μία ευγενής προσπάθεια με ιερό και εθνικό σκοπό.

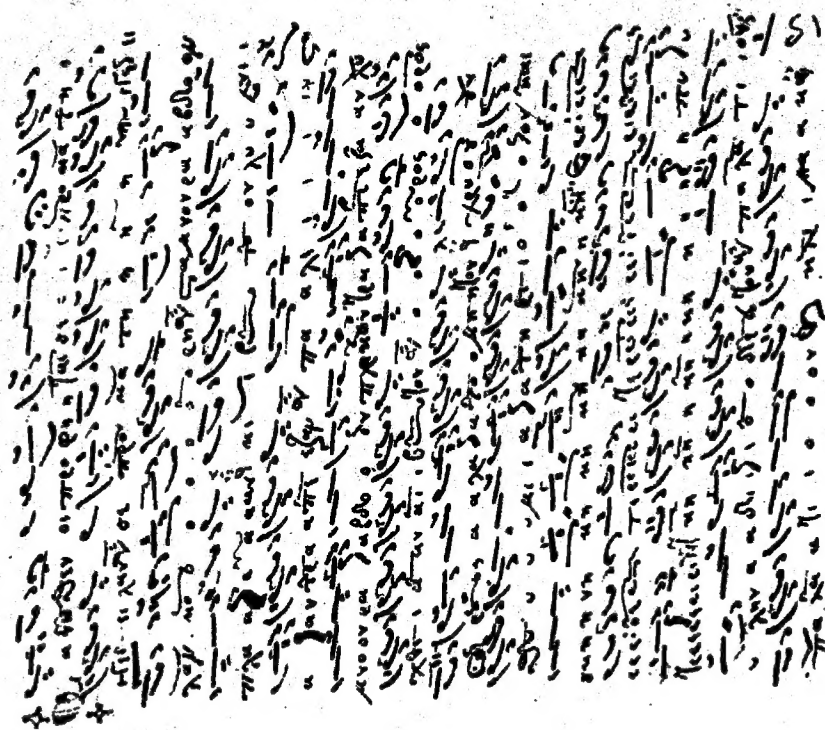
“... Η Βυζαντινή και μεταβυζαντινή λειτουργική μουσική είναι μία ζωντανή τέχνη... Μία ζωντανή μορφή τέχνης αντλεί τα στοιχεία της από τις συγκλίνουσες δυνάμεις του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος. Στη λειτουργική μουσική της Ελληνικής Εκκλησίας επιβιώνουν οι τεχνικές και αισθητικές αρχές του Ελληνισμού...”

(Αντ. Αλυγιάκης - Επίκουρος Καθηγητής Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ. - 1986)

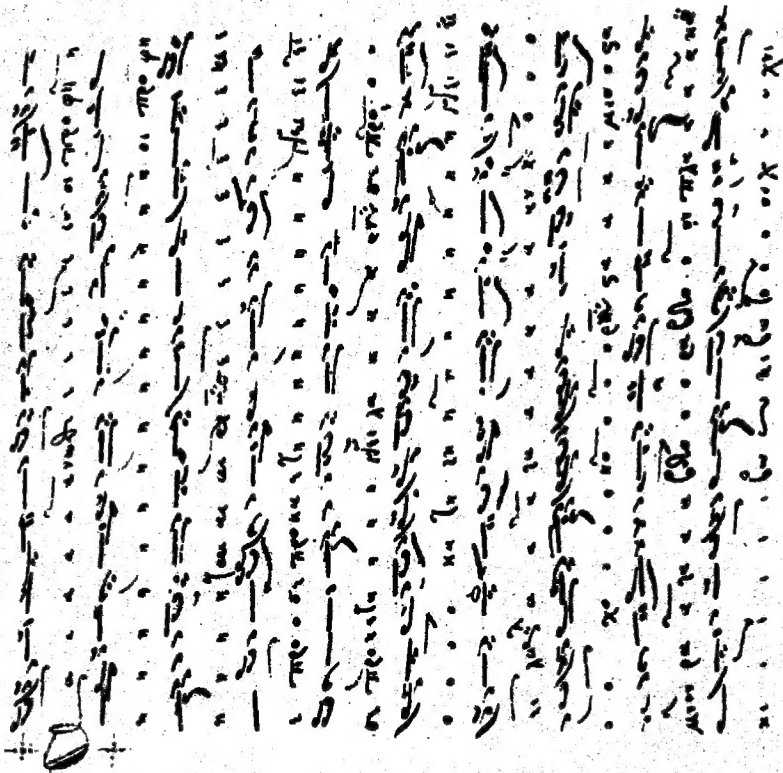
Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη

«Ἄνωθεν ὁ Προφήτης».
εἰς ἀρχαίαν στενογραφίαν
ἱδιοχείρου Γρηγορίου Πρωτοψάλτου.

Τὸ αὐτὸ παρ' ἰδιοχείρου ἐκτίθηται ἡ Νύκτα Βύζαντιος...

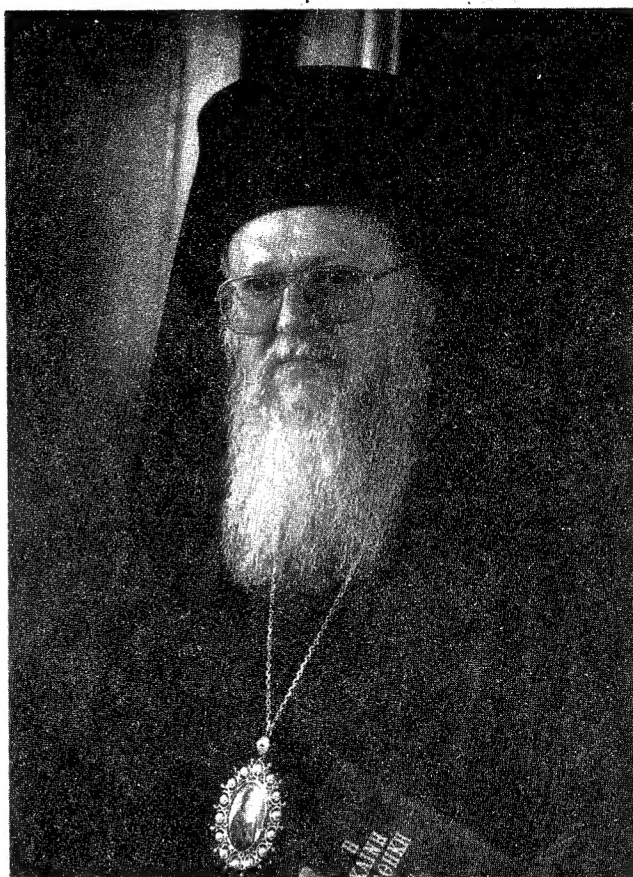
αὐτοῦ ἰωάννου Κουκουζέλη καὶ τοῦ
ἱδιοχείρου Γρηγορίου Πρωτοψάλτου.

(Ἀπὸ τὴν «Παρασημαντική της Β. Μ.» τοῦ Κ. Ψάχου,
Ἐκδ. ΔΙΟΝΥΣΟΣ - 1978 ὑπὸ Γ. Χατζηθεοδώρου).

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Δ' ΤΟΜΟ

Αποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολὲς πρὸς τὸν συγγραφέα
καὶ κριτικὰ σημειώματα σε εφημερίδες καὶ περιοδικὰ
κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ λήψης ἢ δημοσίευσης.

Ἡς πατερικὴν εὐλογίαν
 ὁ Κωνσταντινουπόλεως βασιλοποιεῖ

Η Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΑ
Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
(1993)

Τῷ Μουσικολογιωτάτῳ κυρίῳ Φιλίππῳ Α.Οικονόμῳ, τέκνῳ τῆς
 ἡμῶν Μετριότητος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

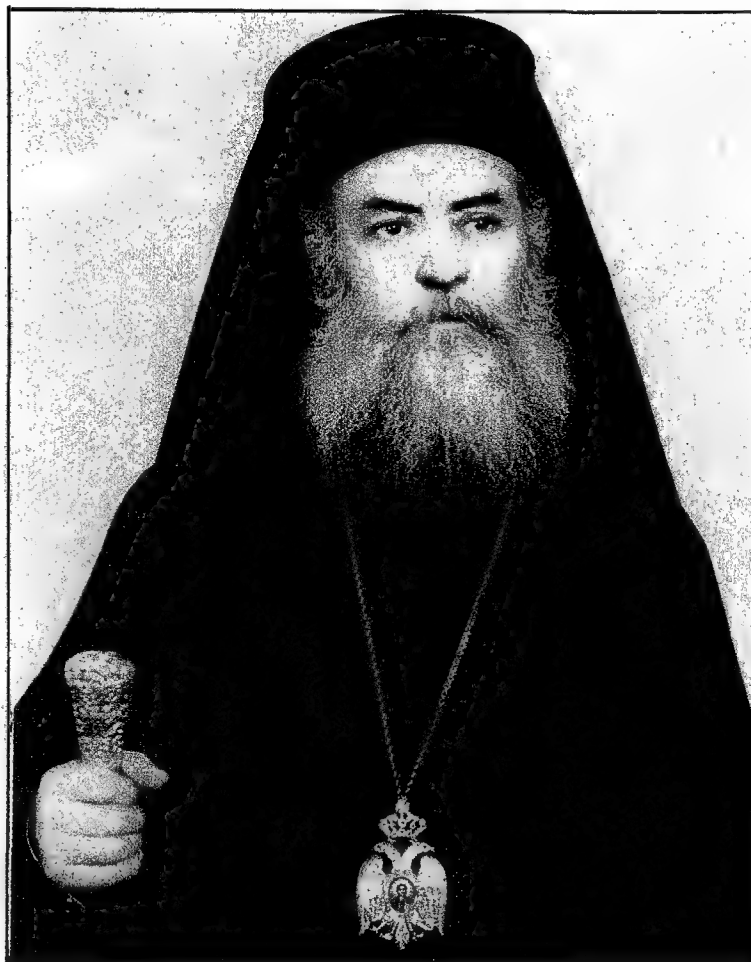
Μετὰ πατρικῆς χαρᾶς ἐλάβομεν καὶ μετὰ προσοχῆς διεξήλθομεν
 τὸν προφρόνως ἀποσταλέντα ἡμῖν Α' Τόμον τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον
 "Βυζαντινὴ Ἑκκλησιαστικὴ Μουσικὴ καὶ Ψαλμωδία" Ἱστορικο-
 μουσικολογικῆς μελέτης τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Μουσικολογιότητος,
 κοσμοῦντα ἤδη τήν καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικὴν Βιβλιοθήκην.

Θεομῶς εὐχαριστοῦντες τῇ ὑμετέρᾳ Μουσικολογιότητι ἐπὶ τῇ
 ἀποστολῇ καὶ συγχαίροντες ἐπὶ τῇ συγγραφῇ τοῦ περισπουδάστου
 τούτου πονήματος αὐτῆς, καλύπτοντος ἐπαρκῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς
 τὴν ἱστορίαν τῆς κληροδοτηθεῖσης ἡμῖν μουσικῆς παρακαταθήκης,
 εὐχόμεθα αὐτῇ ὑγιεῖαν καὶ ἀνωθεν ἐνίσχυσιν, εἰς συνέχισιν ἐπὶ
 μήκιστον τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν Ἑκκλησιαστικὴν Μουσικὴν
 πολυτίμου προσφορᾶς αὐτῆς.

Ἐπὶ δέ τούτοις, ἐπιδαψιλεύομεν τῇ ὑμετέρᾳ Μουσικολογιότητι
 ὁλόθυμον τὴν πατρικὴν καὶ Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογίαν καὶ
 ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκείους αὐτῆς τὴν χάριν τοῦ
 Θεοῦ καὶ τὸ ἀπειρον Αὐτοῦ ἔλεος.

Ὁ ἁγ. Ἰανουαρίου κς.

Ἡμεῖς οὖν
 ὁ δὲ Θεὸς εὐχέται

Η Α. ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΑ
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Κ.Κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ
(1974)

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ Α'

Αριθ. Πρωτ. _____

Εν Αθήναις τῇ 17 - 2 - 1993

Πρὸς

τόν κ. Φίλιππον Ἀθ. Οἰκονόμου

Εἰς Αἶγιον

Κύριε Οἰκονόμου,

Ἐντολῇ τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Κυρίου Σεραφεῖμ,
διαβιβάζομεν τὰς εὐχαριστίας καὶ διαπύρους εὐχὰς
Αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εὐγενεῇ ἀποστολῇ τοῦ βιβλίου
σας: "ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΚΑΙ ΨΑΛΜΟΔΙΑ".

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

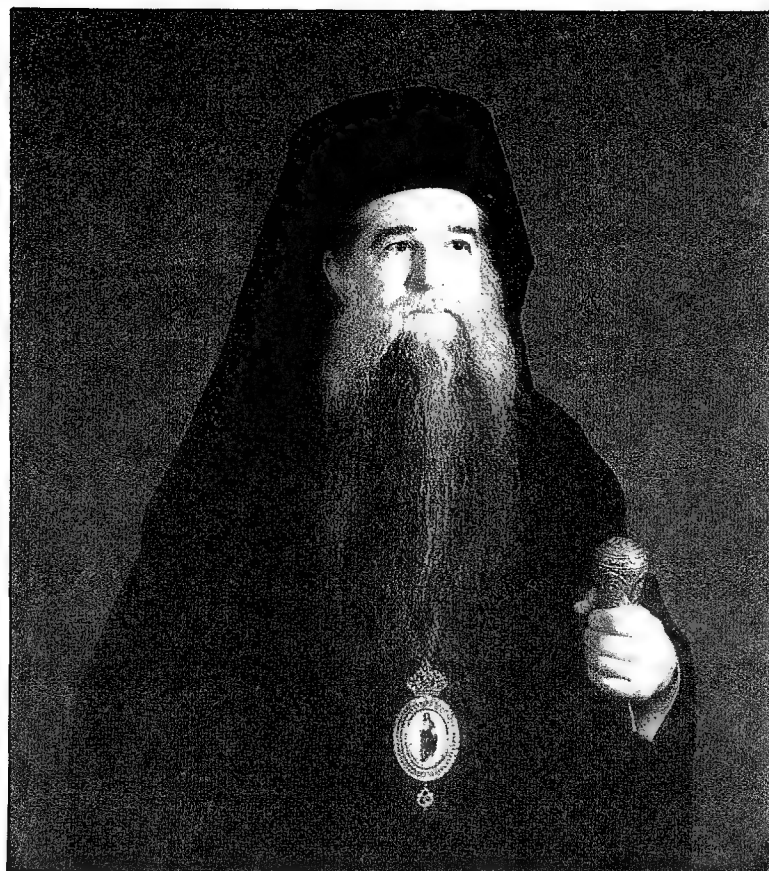
ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

Εκ τοῦ Ἰδιαιτέρου Γραφείου
τοῦ Μακαριωτάτου
Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ἀρχιμ. Μελίτων Κοβατσικλῆς

Η Α. ΣΕΒΑΣΜΙΟΤΗΤΑ
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ & ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ
Κ.Κ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
(1981)

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ & ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ
ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

ΕΝ ΑΙΓΙΩ, ΤΗ. 199

18η Ιανουαρίου 1993

Ἐντιμότατον Κύριον
κ. Φίλιππον Ἀθ. Οἰκονόμου
τ. Προϊστάμενον Β/θμίου Ἐκπαιδεύσεως
Πρόεδρον Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς Αἰγιαλείας
Εἰς ΕΛΙΚΗΝ
251 00 ΑΙΓΙΟΝ

Ἀγαπητέ μοι Κύριε Οἰκονόμου,

Με ἰδιαιτέραν χαράν καί ἱκανοποίησιν ἐλάβομεν τόν ἐκδοθέντα Ἀ' τόμον τῆς περισπουδάστου μελέτης σας ὑπὸ τόν τίτλον "ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ" φιλοφρόνως ἀποσταλέντα ἡμῖν καί σπεύδομεν διὰ τῆς παρούσης νά συγχαρῶμεν ὑμᾶς ἐγκαρδίως.

Ἡ μελέτη σας αὐτή, πέραν τῆς ἱστορικῆς ἐξελέξεως τῆς πατρώας ἡμῶν λειτουργικῆς μουσικῆς ἣν ἐπαρκῶς καλύπτει, διδάσκει καί ἐναργῶς φωτίζει πλεῖστα ὅσα ἀμφισβητούμενα σημεῖα, τὰ ὅποια ἡμεῖς ἔχουν σχέσιν μέ τήν ὀρθήν χρῆσιν καί μεταχείρησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Λειτουργῶν καί Φορέων τῆς Ὑπ' αὐτήν τήν ἔννοιαν θεωρῶ τό ἔργον σας αὐτό πολύτιμον βοήθημα γιά ὅλους ὅσους ἀσχολοῦνται μέ οἰανδήποτε σχέσιν μ' αὐτήν ἀλλά καί μεγίστην προσφοράν πρός τήν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν μας.

Συγχαίρομεν ὁλοψύχως ὑμᾶς διὰ τήν προσφοράν σας αὐτήν, ἣν δεόντως καί θά ὑποβοηθήσωμεν, εὐχόμεθα δέ Ὑμῖν, πᾶσαν παρά Κυρίου εὐλογίαν εἰς τό ἔργον Ὑμῶν.

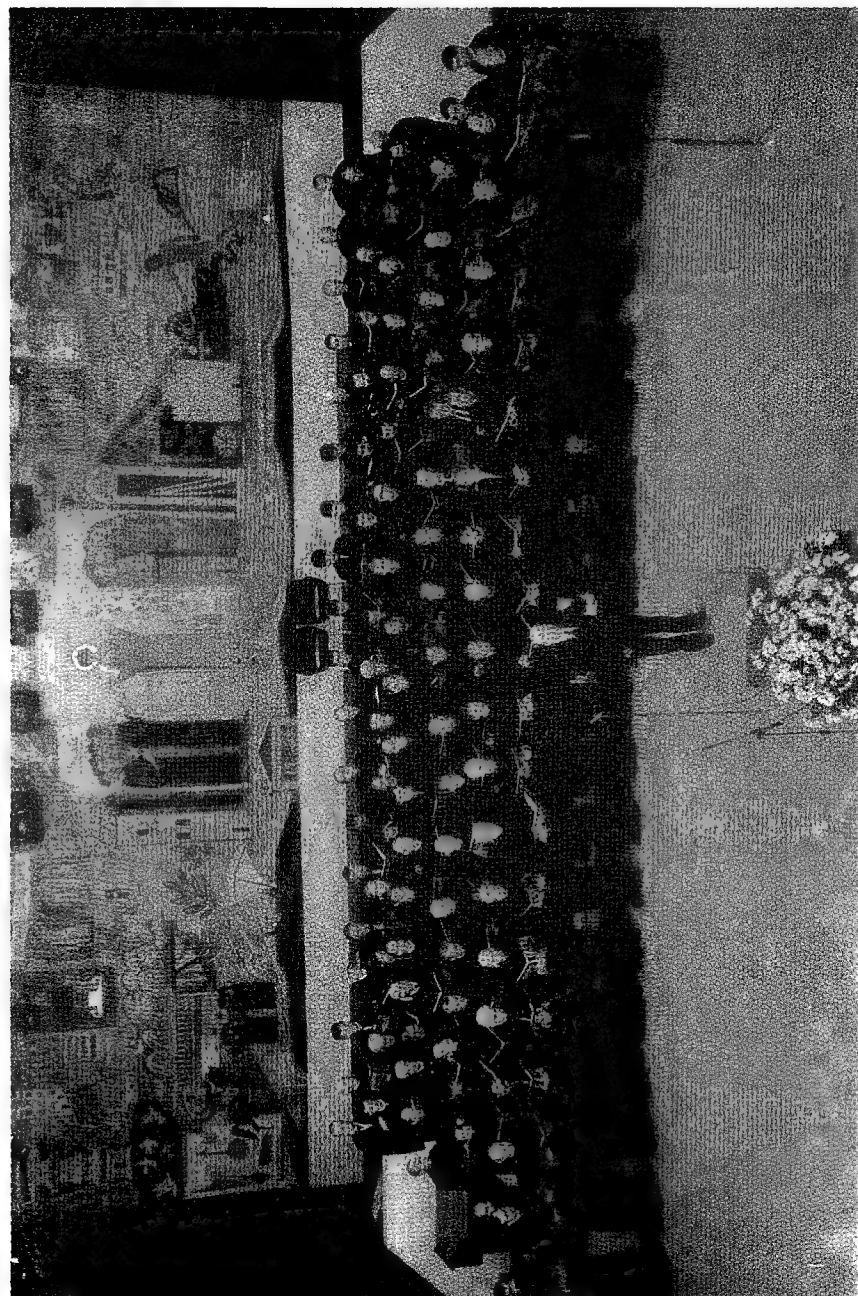
Ἐπὶ δέ τούτοις διατελοῦμεν

Μετ' εὐχῶν πατρικῶν

Αθανάσιος Αμβρόσιος

ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ο 100μελής Βυζαντινός Χορός του Συλλόγου Ιεροσολιτών της «Ιωάννης ο Δαμασκηνός» με Χορόφυλο τον Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ι. Αρχ/πής Κων/πόλεως, μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Αθανάσιο Καραμάνη.
(«ΔΗΜΗΤΡΙΑ» 30 Οκτωβρίου 1993 - Θεσσαλονίκη)

ΣΚΟΥΛΙΚΑΡΙΤΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

Μουσικολόγος Ερευνητής

Συγγραφέας

Αθήνα

10-12-1992

“... εθαύμασα την μεγάλην σας συλλογήν και τάξιν περιγραφής των όλων όσων ενδιαφέρουν την συγγραφήν του, όπερ μαρτυρεί και τον προς την μουσικήν αυτήν ζήλον σας’ πράγματα δια τα οποία ειλικρινώς είσθε άξιος συγχαρητηρίων και τα οποία πιστεύω ότι θα εκτιμηθώσι δεόντως παρά των διαφόρων μελετητών της Βυζ. μουσικής και γενικώς όλων των όσων με αυτήν καταγίνονται, αφού είναι αυτά μία αξιόλογος και πολύτιμος προσφορά περί την Βυζ. Μουσικήν... ευχαριστώ και εύχομαι εν ταυτώ και δύναμιν παρά του Υψίστου εις υμάς, δια την του έργου σας τούτου ολοκλήρωσιν”.

ΚΑΥΚΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Εθνομουσικολόγος Καθηγητής

Πρωτοψάλτης Μητροπολιτικού

Ναού “Φανερωμένη”

Αίγιο

15-12-92

“... το βιβλίο σου αυτό είναι πράγματι εργασία ολωσδιόλου πολύτιμος... αντικρύζοντας το όμορφο βιβλίο σου και στη συνέχεια εντρυφώντας στις ζουμερές σελίδες του, δεν μπόρεσα να κρατήσω τη συγκίνησή μου... τουλάχιστον εγώ, ως ο πλέον ελάχιστος των μουσικολόγων και πρωτοψαλτών σ’ ευγνωμονώ γι’ αυτή σου την προσφορά... γνωρίζω εκ του σύνεγγυς τους μακροχρόνιους αγώνες σου για τη διάσωση, διάδοση και μεταλαμπάδευση της πατρώας μουσικής μας. Και είναι προς τιμήν σου αυτό... Θεωρώ ότι έχουμε ιερό χρέος και καθήκον όλοι μας να συνδράμουμε, παντοιοτρόπως, στη διάδοση του εξαιρετικά μοναδικού σου έργου... Από τον Τέρπανδο το Λέσβιο ως τον Ευκλείδη και τον Πλούταρχο και από τον Ιγνάτιο το Θεοφόρο ως τον Ρωμανό τον Μελωδό και τον Ιωάννη τον Δαμασκηνό και από τον Ιωάννη τον Κουκουζέλη ως τον Θεόδωρο τον Φωκαέα και τους μεγάλους μας Ιάκωβο Ναυπλιώτη, Κων/νο Πρίγγο και τους μεταγενέστερους, ακούγονται (από τους Τάφους των) φωνές ευχαριστιών υπέρ σου αγαπητέ μου κ. Φίλιππε που αναβαίνουν προς τον Άγιο Θεό... δέξου για μίαν ακόμη φορά τα συγχαρητήριά μου και τις αδελφικές μου ευχές...”.

ΔΕΒΡΕΛΗΣ ΑΣΤΕΡΙΟΣ

Διδάσκαλος Βυζ. Μουσικής

Πρωτοψάλτης - Συγγραφέας

Θεσσαλονίκη

21-12-1992

“... Τα θερμά μου συγχαρητήρια για το περιπούδαστο έργο σας...”.

ΕΡΕΥΝΑ ΑΙΓΙΟΥ
ΕΤΟΣ Ζ', αρ. Φ. 248
+ ΜΕΝΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
τ. Λυκειάρχης - Δημοσιογράφος

23-12-1992

“Ένα βιβλίο μεγάλης πράγματι αξίας είναι το πολυσέλιδο πόνημα του φίλου Εκπ/κού και μουσικολόγου συμπολίτου κ. Φ. Οικονόμου... που αποτελεί μια εξαιρετική ιστορική και μουσικολογική μελέτη, ικανή να θεωρηθεί, χωρίς υπερβολή, Πανεπιστημιακού επιπέδου, έργο! Βεβαίως του πρέπουν του κ. Οικονόμου ειλικρινή και θερμά συγχαρητήρια...”

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Ο Μητροπολίτης Πειραιώς
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

30-12-1993

“... Σας ευχαριστώ θερμότατα δια την ευγενή αποστολήν του βιβλίου σας... Σας εύχομαι πλουσίαν την θείαν χάριν και ευλογίαν του ενανθρωπήσαντος Κυρίου”.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ
Ο Μητροπολίτης
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
ΒΟΛΟΣ

Χριστούγεννα 1992

“Σας ευχαριστώ θερμώς για την φιλόφρονα αποστολήν του μουσικολογικού βιβλίου σας, για το οποίο σας συγχαίρω. Είναι μια ολοκληρωμένη συνθετική εργασία για την ιστορική εξέλιξη της Εκκλ. Βυζαντινής μας μουσικής που διαφωτίζει μερικά σκοτεινά σημεία και διαλύει άδικες σε βάρος της παρανοήσεις και παρεξηγήσεις. Εύχομαι να τύχει της δέουσας προσοχής και μελέτης παρά των ειδικών πρωτίστως. Θα το συστήσω εις αυτούς του χώρου μας...”

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΙΤΡΟΥΣ
ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
Ο Μητροπολίτης
ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Χριστούγεννα 1992

“Ευχαριστώ θερμότατα και συγχαίρω ταπεινά, για το ωραίο και χρησιμώτατο μουσικολογικό βιβλίο σας. Να ζήσετε”.

ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ
Έτος 26ο, Αρ. Φ. 549
ΔΗΜ. Α. ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Σχολικός Σύμβουλος
Συγγραφέας - Μύστης Β.Μ.

Ιανουάριος 1993

“Κυκλοφορεί σε φροντισμένη έκδοση το βιβλίο του κ. Φιλίππου Οικονόμου... Ο συγγραφέας 25 χρόνια κόσμησε την Εκπ/ση ως Καθηγητής, ως Λυκειάρχης και τελευταία ως Προϊστάμενος Β/θμιας Εκπ/σης... Μετά την αναγκαστική συνταξιοδότησή του, τη δημιουργική του δύναμη την κερδίζει ολοκληρωτικά ο χώρος της έρευνας, της μελέτης και της παρουσίασης της Ελληνικής Μουσικής (Βυζαντινής και Δημοτικής). Το περιεχόμενο του βιβλίου είναι προϊόν όχι μόνο μιας πολύχρονης έρευνας και μελέτης, αλλά και του πάθους του συγγραφέα για να γνωρίσει, να κατανοήσει και να συνειδητοποιήσει κάθε Έλληνας Ορθόδοξος Χριστιανός την αξία της Βυζ. Μουσικής και τη σημασία της στην Ορθόδοξη Χριστιανική λατρεία για τη σεμνοπρεπή εξύμνηση του Θεού...”

Η έρευνα και η παρουσίαση όλων των θεμάτων συνδυάζει την επιστημονική εντιμότητα και εγκυρότητα με τη σαφήνεια. Τη γλωσσική πληρότητα και την απλότητα του ύφους. Ο συγγραφέας με το έργο του πολεμάει την άγνοια, την ημιμάθεια και την παραπληροφόρηση για τα ζητήματα της Εκκλ. μουσικής απευθύνεται σε κάθε Έλληνα και σημειώνει...

Συγχαίρουμε τον κ. Φίλιππο Αθ. Οικονόμου για το έργο του, το οποίο είναι προσιτό και κυρίως αναγκαίο σε κάθε “φιλόμουσο” αναγνώστη.

ΑΓΓΕΛΛΙΝΑΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Φιλόλογος - Μουσικολόγος
Συγγραφέας
Αθήνα

4-1-93

“... Σας συγχαίρω θερμότατα, τόσο για το περιεχόμενο όσο και για την καλίσθητη εμφάνιση του βιβλίου σας. Όλα τα περιλαμβανόμενα στον πρώτο τόμο κεφάλαια, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και πιστεύω ότι θα βοηθήσουν τους ιεροψάλτες, τους σπουδαστές και τους φιλομούσους να διαμορφώσουν εμπειριστατωμένη γνώμη για την καταγωγή, την ιστορική εξέλιξη, τη διαμόρφωση, το ύφος και το ήθος της Βυζ. Μουσικής... χαίρω ιδιαίτερα, γιατί σας διακρίνει Ορθόδοξο Εκκλησιαστικό Φρόνημα, αλλά και γιατί με ευθυκρισία αντιμετωπίζετε την προσφορά και την συμβολή των Πρωτοψαλτών και των μουσικοδιδασκάλων μας στην διατήρηση και τον εμπλουτισμό της ψαλτικής μας παραδόσεως. Εύχομαι πολύ σύντομα να εκδοθεί και ο Β' τόμος ο οποίος νομίζω θα έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον εφ' όσον σ' αυτόν θ' αποθησαυρίζονται πληροφορίες

εγκατεσπαρμένες σε διάφορα έντυπα, αλλά και άλλες που καταγράφονται για πρώτη φορά και θα ολοκληρώνουν την επιβλητική εικόνα της σύγχρονης ψαλτικής μας τέχνης, η οποία παραμένει ζωντανή και ακμαία, παρ' όλο που η εποχή μας, δεν ευνοεί ιδιαίτερα τις πνευματικές ενασχολήσεις και τις υψηλής στάθμης, καλλιτεχνικές επιδόσεις...”.

ΜΠΟΥΤΣΙΚΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

9-1-93

τ. Σχολικός Σύμβουλος
Συγγραφέας
Πάτρα

“Με αληθινή ευχαρίστηση δέχτηκα τα δύο βιβλία σου... που μιλούν εύγλωτα για την επιστημονικότητα και πνευματικότητα του συγγραφέα τους. Ειλικρινά θερμά συγχαρητήρια... Ιδιαίτερα η Βυζ. Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία είναι ένα μοναδικό, θα έλεγα, βιβλίο στο είδος του, που και με ξάφνιασε και μ' εντυπωσίασε, γιατί ομολογώ πως δεν είχα μελετήσει ομοίό του και δεν γνωρίζω αν υπάρχει άλλο σ' αυτή την τελειότητα. Σ' ευχαριστώ θερμά... και ομολογώ πως πραγματικά είσαι ένας πολύ αξιόλογος πνευματικός άνθρωπος και συγγραφέας. Σίγουρα, και το εύχομαι ολόψυχα, στο μέλλον θα μας χαρίσεις και άλλες, ακόμα μεγαλύτερες, επιστημονικές εργασίες”.

ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

11-1-93

Καθηγητής Παν/μίου Η.Π.Α.
τ. Πρωτοψάλτης
Αθήνα

“... Έλαβα το αυτογραφημένο βιβλίο σου... το ανέγνωσα με πολλήν προσοχήν... Μια βαθύτερη εξέταση της εσωτερικής του μορφολογίας και μεθοδολογικής νομοτέλειας ξεσκεπάζει την ισχυρά έλξη του και δυναμική, στοιχεία που ευελπιστώ να ευαισθητοποιήσουν τον κόσμο της Βυζ. Εκκλ. Μουσικής... Δηλαδή να αφυπνίση τον κόσμο ο οποίος μέχρι τώρα παρέμενε στερημένος από την βαθύτερη ειδικήν εισήγησιν, που το δικό σου έργο μοναδικά και πρωτότυπα προσφέρει για την δημιουργική μελέτην και την δέουσαν αξιολόγησιν της.

Διαλέγεσαι σε πολύ γνώριμη γλώσσα και προσφυή μεθοδολογία ένα περιπαθές θέμα σε ένα έργο του οποίου ο μεγάλος όγκος και η λεπτομερειακή εσωτερική ύφανσή εναρμονίζονται άριστα με την δημιουργική του πρωτοτυπίαν και τον τελολογικόν του χαρακτήρα... η αποστολικώς αφοσιωμένη σου προσπάθεια... προστάκτικά υπονομεύει επιτυχώς την παθητικότητα, αν μη κυνικήν αδιαφορίαν, της αποπροσανατολισμένης εποχής μας, ανοίγοντας... ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟΝ τόσο με τους ενεστώτες μελετητές και μύστες της Εκκλησιαστικής μας μουσικής όσο και με τους επερχομένους, δημιουργι-

κούς λάτρεις της... Δια τούτον τον λόγον εξαίρω τον μόχθον, την προσήλωσιν και το έμψυτον δέον σου δια την ιεράν παρακαταθήκην του Ορθοδόξου Χριστιανισμού. Σε συγχαίρω δια την αξιολογώτατη δημιουργίαν σου και ολοψύχως σου εύχομαι συνέχισιν του έργου σου, υγείαν και μακροημέρευσιν”.

ΔΟΝΤΣΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

11-1-93

Καθηγητής Β.Μ.
Πρωτοψάλτης Ι. Μητροπολιτικού
Ναού Φλωρίνης
Φλώρινα

“... Συγχαίρομεν υμάς επί τη εκδόσει Α' τόμου της ιστοριομουσικολογικής μελέτης σας... Ολοψύχως ευχόμεθα όπως ο Κύριος σας χαρίξει δύναμιν, ίνα εκδόσθε και άλλα τοιαύτα βιβλία, προάγοντες την Β.Ε. Μουσικήν και ψαλμωδίαν...”.

ΕΡΕΥΝΑ ΑΙΓΙΟΥ

13-1-1993

Έτος Ζ' αρ. φ. 249
ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΛΟΓΕΡΑΣ
Δημοσιογράφος - Εκπ/κός

“... Ένας φιλόκαλος και φιλόμουσος συμπολίτης ο κ. Φίλιππος Οικονόμου, για μια ακόμη φορά, έδωσε αποδείξεις της ανήσυχης προσωπικότητάς του και των ακμαίων διαφερόντων του, στο χώρο της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής και των δημοδών προεκτάσεών της, έκφραση της οποίας είναι το δημοτικό τραγούδι, το οποίο και αυτό υπηρετεί ο κ. Οικονόμου... Γι' αυτά όλα και σε συνάρτηση με τα λοιπά πνευματικά του δημιουργήματα, ήταν ένα ξάφνιασμα όταν λάβαμε μια περισπούδαστη ιστοριομουσικολογική μελέτη του κ. Οικονόμου... Το βιβλίο έχει γραφεί με επιστημονική τάξη... ώστε όλη η συγγραφή να μην αποτελεί απλά φιλόδοξη ερασιτεχνία, αλλά να έχει επιστημονική αξία και πληρότητα... Το βιβλίο αυτό του κ. Οικονόμου... οικονομεί μίαν έλλειψη και οι σύγχρονοι ιεροψάλτες και μελετητές θα βρουν κωδικοποιημένη γνώση πολλών αιώνων για ν' αποφύγουν ακούσιες παρεκκλίσεις και να περιφρουρήσουν την Βυζ. Εκκλησιαστική μελωδία από προσμίξεις άλλων στοιχείων που ενδεχομένως θα την αλλοίωναν. Και επειδή η γνώση είναι γενικώς δύναμη, η προσφορά του κ. Φ. Οικονόμου με ένα τέτοιο βιβλίο είναι όχι απλά αξιομνημόνευτη, αλλ' αξιοσημάντη και εθνοφελής αφού ο πολιτισμός της κλασσικής περιόδου περνώντας μέσα από τις λατρευτικές διαδικασίες της Βυζαντινής κουλτούρας διασώθηκε και κράτησε τον ελληνισμό πολιτιστικά συνενωμένο, ως την ώρα που ανασυγκροτήσαμε το νεοελληνικό μας κράτος και συνεχίζουμε... και εδώ η προσφορά του κ. Οικονόμου πιάνει τόπο, που λέμε απλούστερα”.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Ο Μητροπολίτης
ΙΑΚΩΒΟΣ

14-1-1993

“...Ελάβομεν το... βιβλίον σας αποτελούν εξαιρετικώς σοβαράν και φιλόπονον ιστορικομουσικολογικήν μελέτην, αναδεικνύουσαν την αρχαιότητα αλλά και την σημασίαν δια την ζωήν και την παράδοσιν του Έθνους ημών της Βυζ. Εκκλ. μας μουσικής, και δια του παρόντος επιθυμούμεν να συγχαρώμεν υμίν από καρδίας δια το επίτευγμα τούτο... Επί τούτοις, ευχόμενοι υμίν... υγείαν, δύναμιν και πάσαν παρά του σαρκωθέντος Σωτήρος ημών ευλογίαν και δωρεάν προς συνέχισιν της πνευματικής προσφοράς σας εις την Εκκλησίαν και τα Μουσικά Γράμματα...”.

Η ΑΙΓΙΑΛΕΙΑ

Έτος Γ', Αρ. Φ. 102
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΡΟΖΟΣ
Δημοσιογράφος

14-1-1993

“...Έφθασαν στα χέρια μας δύο βιβλία σε πολύ καλαίσθητες εκδόσεις του συμπολίτη καθηγητή, μουσικολόγου και στοχαστή Φίλιππου Οικονόμου... το δεύτερο βιβλίο του Φ. Οικονόμου αποτελεί τον πρώτο τόμο ενός έργου ζωής. Πρόκειται για μία περισπούδαστη μελέτη για τη Βυζ. Μουσική, ιδωμένη από το πρίσμα ενός παθιασμένου εραστή της. Η βαθειά γνώση του αντικειμένου βοηθά τον συγγραφέα να συνδέσει τη Βυζ. Μουσική με την Αρχαία Ελληνική, να καταγράψει ακριβοδίκαια τις επιρροές που δέχτηκε από τα ακούσματα γειτονικών λαών και να περιγράψει τις φάσεις του σύνδεσμου της Β.Μ. με τον χριστιανισμό, την προσευχή και την θρησκευτική έκφραση. Οι φίλοι της Μουσικής - και όχι μόνο της Βυζαντινής - περιμένουμε να απολαύσουμε την έκδοση και του δεύτερου τόμου”.

ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Καθηγητής Μουσικής - Πρωτοψάλτης
Μουσικοδιδάσκαλος - Συγγραφέας
Κάλυμνος

14-1-1993

“... Έλαβα το βιβλίο σας... το ανέγνωσα με ιδιαίτερη προσοχή και μπορώ να γράψω ανεπιφύλακτα ότι σε γενικές γραμμές αποτελεί προσφορά στην ιστορικομουσικολογική μελέτη της Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Πράγματι πρόκειται για εργασία ολοκληρωμένη από κάθε άποψη, η οποία περιλαμβάνει πολλά θέματα με τρόπο σχετικά συνοπτικό μεν, αλλά δίχως να απομακρύνεται από την ιστορική αλήθεια και την επιστημονική βαρύτητα. Πλουτίζει σημαντικά τη βιβλιογραφία της Β. Μουσικής. Θερμά συγχαρητήρια... μερικές παραλήψεις που επεσήμανα τις καλύπτете βέβαια με το κ.α. όμως έχετε την δυνα-

τότητα να τις συμπληρώσετε στον Β' τόμο του έργου σας που εύχομαι να εκδώσετε γρήγορα... Περιμένω να ολοκληρωθεί το έργο σας το οποίο ήδη έχω συστήσει...”.

ΜΙΧΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Λαμπαδάριος Ι. Ναού
Αγίου Ανδρέα Πατρών
(Παλαιού)
Πάτρα

14-1-1993

“... Θέλω να σας ευχαριστήσω και να σας συγχαρώ θερμά για το ωραίο και πολύτιμο βιβλίο σας...”.

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Έτος 17ο, Αρ. Φ. 682
ΣΤΑΜΑΤΟΓΛΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ
Φιλολόγος - Λογοτέχνης
Συγγραφέας
Αθήνα

15-1-1993

“Η ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνήσει με το θείο αποτέλεσε κίνητρο καλλιτεχνικής δημιουργίας, που ανέκαθεν κέντρο είχε το Ναό, την κατοικία του Θεού... Εμπνευσμένοι ποιητές και χαρισματικοί μελοποιοί καλλιέργησαν την ασματική τέχνη ως λόγο και ως μέλος, ώστε σήμερα ν' αποτελεί αυτή πολύτιμη εθνική παρακαταθήκη, που όλοι μας έχουμε χρέος να συντηρήσουμε αλώβητη “εις γενεάν και γενεάν”. Αφορμή για τις σκέψεις αυτές μου έδωσε ένας καλαίσθητος τόμος... του καλού φίλου και άξιου συνάδελφου Φ. Οικονόμου. Το βιβλίο, αξιόλογο καθόλα... αποτελεί μια ιστορικομουσικολογική μελέτη που αξίζει κάθε προσοχή... καταλαβαίνουμε ότι έχουμε να κάνουμε με ένα πλήρες σύγγραμμα του χώρου αυτού. Και βέβαια χρειάζεται να σημειωθεί ότι ο Φ. Οικονόμου είναι ο καταλληλότερος ν' αντιμετωπίσει τα παραπάνω θέματα αφού και ο ίδιος επιδέξιος εργάτης του ι. αναλογίου είναι, και βαθειά γνώση του αντικειμένου διαθέτει... του αξίζουν ολόθερμα συγχαρητήρια για το πολύμοχο έργο του, για το έργο ζωής που πρόσφατα εξέδωσε. Έχω γράψει παλαιότερα... ότι ο Φ. Οικονόμου αποτελεί κεφάλαιο για την Αιγιάλεια και τώρα σημειώνω πως κάτι παρόμοιο συμβαίνει για την Ελλάδα και μάλιστα τον ιεροψαλτικό κόσμο. Τον ευχαριστούμε για την προσφορά του και του ευχόμαστε υγεία και μακροημέρευση. Και βέβαια το ίδιο μεράκι να μας χαρίσει το Β' τόμο...”.

ΣΚΙΑΔΕΛΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

15-1-1993

Φυσικός - Λυκειαρχής

Αγιογράφος

Καλλονή - Λέσβου

“... χωρίς να είμαι ειδικός, το βιβλίο σας... νομίζω ότι είναι μια πολύ αξιόλογη προσπάθεια στο δύσκολο θέμα της ιστορικής εξέλιξης της Βυζ. Μουσικής... προσωπικά το βρίσκω πολύ ενδιαφέρον γιατί μ’ αρέσει πολύ η Βυζ. Μουσική. Εύχομαι να αξιωθείτε να εκδώσετε και τον Β’ τόμο του έργου ώστε να ολοκληρώσετε τη προσπάθειά σας”.

ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

16-2-1993

Μουσικολόγος - Μελοποιός

Πρόεδρος Συλλόγου Φίλων

Βυζ. Μουσικής Αθηνών

Χοράρχης

Αθήνα

“... Διάβασα με πολλή προσοχή και απόλαυσα το έργο σου... εκφράζω τα θερμά μου συγχαρητήρια. Το βιβλίο σου, καρπός της μεγάλης αγάπης σου προς τη Βυζ. Μουσική, αλλά όχι μόνον. Χρειάζεται Επιστημονική και καλλιτεχνική κατάρτιση, ιεροψαλτική εμπειρία και έφεση ιστοριοδίφη και ερευνητή για να βγουν στο φως πρόσωπα, γεγονότα, ημερομηνίες, απόψεις, θεωρίες, αμφισβητήσεις πάνω στην ιστορία και θεωρία αλλά και στη φωνητική παράδοση της Βυζαντινής Εκκλ. μουσικής. Αυτά τα προσόντα, θεϊκά δώρα, διαθέτεις και έτσι κατάφερες να μας χαρίσεις μια εργασία αξιόλογη που πλουτίζει την πενιχρή βιβλιογραφία της Βυζ. μουσικής. Το βιβλίο σου, μια ιστορικομουσικοφιλολογική μελέτη, γραμμένο με σπάνιο μεράκι, το θεωρώ πολύτιμο και ωφέλιμο για κάθε ψάλτη αλλά και για κάθε μαθητή της Βυζ. μουσικής. Ευχαρίστως θα το συστήσω στους μαθητάς του φροντιστηρίου μου Βυζ. Μουσικής γιατί επιβάλλεται να γνωρίζουν την ιστορία, τους πρωτοψάλτες και μουσουργούς της τέχνης που επιδιώκουν να μάθουν, της Βυζ. μουσικής που συμμετέχει επάξια στο Νεοελληνικό Πολιτισμό.

Εύχομαι να χαρούμε γρήγορα και το Β’ τόμο, αλλά και δύναμη εξ ύψους για να συνεχίσεις το τόσο χρήσιμο, το πνευματικό ελληνοχριστιανικό έργο σου...”.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ

18-1-1993

ΚΑΙ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ

Ο Μητροπολίτης

ΚΛΕΟΠΑΣ

“... Θερμώς ευχαριστούντες συγχαίρομεν εγκραδώς δια την περισπούδαστον ιστορικομουσικολογική μελέτην υμών... και ευχόμεθα υμίν πάσαν από Θεού ευλογίαν...”.

ΕΡΕΥΝΑ ΑΙΓΙΟΥ

20-1-1993

ΕΤΟΣ Ζ', Αρ. Φ. 250

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΚΟΥ

Παιδίατρος

“Είναι βιβλίο που έχω στα χέρια μου αυτή τη στιγμή, γραμμένο από τον καθηγητή κ. Φίλιππο Οικονόμου. Σ’ αυτό το κομψό και τόσο περιεκτικό βιβλίο, όλα αποτυπώνονται με ζηλευτή επιμέλεια, καταπληκτική τάξη και απαράμιλλη σαφήνεια. Έτσι ακούραστα και αβίαστα ο αναγνώστης και ο μη ειδικός πληροφορείται για τους δρόμους, τους σκοπέλους, τους σταθμούς στην πορεία ανάπτυξης της Βυζ. Μουσικής. Μπαίνει μέσα στην ουσία της και κάποτε ανασύρει στην επιφάνεια της συνείδησής του ξεχασμένες - σκόρπιες γνώσεις και αισθήματα και νιώθει την επιθυμία να θέλει τούτο το κείμενο περισσότερο χρόνο στο Γραφείο του, προτού με αυτό κοσμίσει τη βιβλιοθήκη του. Και θα είναι πράγματι στολίδι και κόσμημα μία σωστή ιστορική πληροφόρηση, μια θεμελιωμένη ανάλυση και πειστική κριτική για ένα είδος τέχνης, άριστου εργαλείου έκφρασης σε ανθρώπινες στιγμές, αναζήτησης, ευχαριστιών, αγωνίας και οπωσδήποτε ψυχικής ανάτασης. Αλλά και σελίδες που αποκαλύπτουν και αναδίδουν όχι λίγο από το φως του Ελληνικού Πνεύματος, που δεν έλειψε - σα ζύμη - από καμιά σχεδόν, ανθρώπινη εκδήλωση. Νομίζω, όλα, τόσο σημαντικά”.

ΠΑΝΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

28-1-93

Μουσικοδιδάσκαλος - Καθηγητής

Βυζ. Εκκλ. Μουσικής - Μελοποιός

Συγγραφέας

Πάτρα

“... Έλαβον μετά χαράς το περισπούδαστον και μεγάλης ιστορικής αξίας σύγγραμμά Σας... και σας ευχαριστώ θερμώς... Ως άριστος εκπ/κός, βαθύς γνώστης της Βυζ. Μουσικής... και ως έγκριτος ιστορικός συγγραφέας, υπερέβητε πάντας τους προ Υμών περί μουσικής πραγματευθέντας. Εργαστήκατε μετά απαραμίλλου σθεναράς επιμελείας και ακαταπονήτου φιλοπονίας και εξιστορήσατε δια πιστών γραμμών πλείστα σκοτεινά σημεία της μουσικής μας ιστορίας... Διεπίστωσα με θαυμασμόν ότι ειργάσθητε μετ’ αμεροληψίας, μεγίστης προσοχής και ευθυκρισίας, τούτέστιν με όλα εκείνα τα απαραίτητα συστατικά, άτινα κοσμοῦσι τον αληθή ιστορικόν, αφού απεδώσατε εις τους κατ’ εποχάς μουσικούς την ικανότητα εκάστου εντός ιστορικού πλαισίου εις το οποίον αυτός ανήκε... Είθε αξίως παντός επαίνου. Θερμά συγχαρητήρια δια τους πολυτελείς κόπους και τας θυσίας που κατεβάλετε μόνον και μόνον εξ έρωτος προς την πολυπαθή εθνικήν μας μουσικήν. Το λαμπρόν τούτο σύγγραμμά σας αποβαίνει λίαν ωφέλιμον, όχι μόνον εις τους μουσικούς και μουσικολόγους, αλλά και εις πάντας τους φιλομούσους. Εύχομαι εις υμάς υγείαν και μακρότητα ημερών, ίνα με την έκδοσιν του Βου τόμου ολοκληρωθεί το έργον Σας...”.

ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
Μουσικοδιδάσκαλος - Πρωτοψάλτης
Μελοποιός - Συγγραφέας
Θεσσαλονίκη

30-1-93

“... Με πολλή χαρά και ηθική ικανοποίηση έλαβα το ιστορικομουσικό πόνημά Σου, το περιεχόμενο του οποίου αποτελεί συνέχεια του τοιούτου του αιμνήστου Γεωργίου Παπαδοπούλου του ΙΘ΄ αι. “Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ’ ημίν Μουσικής - 1890 - Κων/πολις”. Σε συγχαίρω από καρδιάς. Νιώθω δε την ανάγκη να Σου εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες. Θα παρακαλούσα να μου στέλνατε δέκα τόμους... Την αγάπη μου στην Οικογένειά σου...”.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
Ο Μητροπολίτης
ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

3-2-1993

“... Συγχαρητήρια για την έκδοση και κυκλοφορία του Α΄ τόμου της δίδομης ιστορικομουσικολογικής μελέτης σας... που αναμφίβολα είναι πολύτιμον εργαλείο για κάθε ορθόδοξο χριστιανό και δη εκείνον που ασχολείται με το αναλόγιο της Εκκλησίας μας... Εύχομαι να έχετε πλούσια την ευλογία του Θεού, στο πρόσωπο και το λαμπρόν έργο σας. Ο Κύριος μαζί σας...”.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΑΜΑΣ
Ο Μητροπολίτης
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

5-2-1993

“... Ευχαριστώ θερμώς... Εύχομαι υμίν ευοδούσθαι περί πάντων και υγιαίνειν. Το βιβλίον Σας, θα το συστήσωμεν εις τους ιερείς και ψάλτες”.

ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Πρωτοπρεσβύτερος
Δ/ντής Εκκλησιαστικού Λυκείου Πατρών
Πάτρα

8-2-93

“... Θερμά σας ευχαριστώ... Παρακαλώ δεχθείτε τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια για τη, μεγάλης σημασίας, προσφορά σας στην Ξπιστήμη της πατρώας ημών μουσικής. Ολόψυχα εύχομαι υγεία και φώτιση πολλή προς συνέχιση της πράγματι αξιόλογης προσπάθειάς σας. Επέδειξα στους ιεροσπουδαστές της Σχολής το έργο Σας και βεβαίως μίλησα καταλλήλως...”.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
Καθηγητής Β.Μ. - Πρωτοψάλτης
Χοράρχης
Αθήνα

10-2-93

“... Αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω τα θερμά μου συγχαρητήρια για το φιλόπονο έργο σας... την σπουδαία και πολύ οφέλιμη συμβολή σας, την προσφορά σας στον Ιεροψαλτικό κλάδο και κυρίως στην Ελλάδα μας... Θεωρώ το έργο σας σπουδαιότατο ακόμα και για υψηλούς εθνικούς λόγους... Τύχη αγαθή για τη μουσική μας, όταν υπάρχουν Έλληνες σαν και σας, να προσφέρουν ό,τι καλύτερο στη μουσική μας παιδεία, στην Ελλάδα. Είστε από εκείνους τους λίγους που δέινετε το προσήκον μάθημα στους περιφρονούντες τα ήθη, τα έθιμα και τις εθνικές μας παραδόσεις... Πιστεύω πως πρέπει όλοι μας, όλοι οι Έλληνες να προμηθευτούν το έργο σας, γιατί θεωρώ ότι έχουμε υποχρέωση, καθήκον θα έλεγα, να γνωρίσουμε την θρησκευτικοεθνικομουσικολογική μας ιστορία... Αναντηρήτως είναι τιμή σας. Σας θαυμάζω... Για το έργο που επιτελείτε στην ιερή αυτή τέχνη, αξίζετε ένα μεγάλο ΜΠΡΑΒΟ. Εύχομαι ο Θεός να σας δίνει υγεία, χαρά και κυρίως δύναμη να συνεχίσετε και συμπληρώσετε, όχι μόνο το έργο αυτό, αλλά τα ΕΡΓΑ”.

ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Σχολικός Σύμβουλος
Καθηγητής Μουσικής - Χοράρχης
Πρωτοψάλτης
Αθήνα

23-2-93

“... Όταν τελείωσα τη μελέτη του ιστορικομουσικολογικού σας συγγράμματος... και θέλοντας να σας εκφράσω το θαυμασμό μου και τη βαθιά ικανοποίησή που ένιωσα από τη πληρότητά του, έβλεπα με κατάπληξη, να μη μου φθάνουν οι λέξεις για να αποδώσω τα πνευματικά και ψυχικά μου συναισθήματα. Τα θέματα που αντιμετωπίζετε... η μέθοδος που τα διεξέρχεσθε, η πληροφόρηση που δίνετε, ο σεβασμός σας στην παράδοση... απορροφούν τον αναγνώστη και τον αναγκάζουν να φθάσει στο τέλος χωρίς να το καταλάβει, με το ίδιο ενδιαφέρον που ξεκίνησε. Έχω τη γνώμη πως το βιβλίο αυτό πρέπει να εισαχθεί στις σχολές μουσικών σπουδών των Πανεπιστημίων... Να το αποκτήσουν όλοι οι ψάλτες, σπουδαστές ωδείων, φιλόμουσοι... Εύχομαι ο Θεός να σας χαρίσει υγεία πνευματική και σωματική για να φθάσετε στην ολοκλήρωση της συγγραφής σας με την έκδοση και του Β΄ τόμου...”.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
Ο Αρχιεπίσκοπος ο Αμερικής **ΙΑΚΩΒΟΣ- Ν. Υόρκη**

24-2-93

“... Σας ευχαριστώ θερμά για το θαυμάσιο αυτό έργο που πλουτίζει τη βιβλιοθήκη της Ιεράς Αρχιεπισκοπής. Εύχομαι κάθε επιτυχία στις ωραίες επιδιώξεις σας”.

ΗΛΙΑΔΗΣ Γ. ΚΩΝ/ΝΟΣ

27-2-1993

Καθηγητής Μουσικής

Πρωτοψάλτης Ι. Ν. Κοσμά του Αιτωλού

Τρίκαλα

“... Συγχαρητήρια γι’ αυτή σας τη δημιουργία, την όντως εξαιρετική και πρωτότυπη... καλύπτει πράγματι ένα μεγάλο κενό στο είδος της και είναι χρησιμώτατη για κάθε Ορθόδοξο χριστιανό... ευχές για περαιτέρω καρποφορία προς δόξαν Κυρίου...”.

ΑΝΔΡΟΥΛΙΑΔΑΚΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ

2-3-93

Διδάκτωρ Φιλολογίας - Μύστης Β. Μουσικής

Ηράκλειο

“... Αξιόλογη δουλειά και επίπονη... Προσφέρει θετική βοήθεια στον “καθ’ εαυτόν” ιεροψάλτη, καλύτερα, νοικοκυρεύει συστηματοποιώντας τα θεωρητικά και πρακτικά της Βυζαντινής μας μουσικής, από τα σημαντικότερα στοιχεία της εθνικής μας ταυτότητας. Η διάταξη των κεφαλαίων συνοπτική και υφολογικά ρέουσα. Η εργασία σας... επαναφέρει την Βυζ. υμνωδία στην ορθή της άρθρωση. Διδάσκει την απαρέγκλιτη προσήλωση του ιεροψάλτη, των σχολών διδασκαλίας, στο τυπικό και μελικό μέρος της μουσικής. Αφού είναι γνωστό πως οι παρεμβάσεις, οι υφολογικές διαφοροποιήσεις, εκφράζουν μονοδιαστατη προσπάθεια, και μόνο το προσωπικό ύψος διασώζουν... θα άξιζε ίσως μια μελέτη, ειδικότερα καταγραφή, εκείνων των μελουργών που προσπάθησαν να διατηρήσουν την διαχρονικότητα της μουσικής, όχι με αντιγραφές, αλλά με δημιουργική μελέτη... Ο Θεός να προκρίνει τον αγώνα σας...”.

ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

3-3-93

Εφημέριος Ι. Ν. Αγίου Σπυριδώνος

Αργοστολίου - Καθηγητής Μουσικής - Χοράρχης

Αργοστόλι

“... Είχα την τύχη και τη χαρά να διεξέλθω την εμπεριστατωμένη μελέτη σας... Συγχαίρω για την προσφορά σας αυτή στην πατρώα Βυζαντινή μουσική. Οι πληροφορίες που παρέχονται πολύτιμες. Η συγκρότηση αρίστη. Το υλικό πλουσιώτατο... θησαυρός ανεκτίμητος...”.

ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

6-3-93

Μουσουργός - Καθηγητής Μουσικής

Διευθυντής Ωδείων

Αθήνα

“... Η έκδοσις του νέου έργου σας... προσθέτει εν πόνημα πολύ πολύ πλέον συγχρονισμένον μεταξύ ελαχίστων ομοειδών τοιούτων, των οποίων εγένετο

ήδη χρήσις από της παρελθούσης γενεάς. Τον χαρακτηρισμόν τούτον δίδω εις το νέον τούτο πόνημά σας, αφού μετ’ επισταμένην ανάγνωσίν του διεπίστωσα ότι ανταποκρίνεται εις την ανάγκην όλων των φιλομούσων να έχουν τοιαύτα βοηθήματα διαφωτίζοντα πάσαν απορίαν των... Θερά συγχαρητήρια...”.

ΔΙΝΑΡΔΑΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

9-3-93

Καθηγητής Β. Μ. - Πρωτοψάλτης

Ηράκλειο

“... δεχθείτε τα πιο θερμά μου συγχαρητήρια για την τόσο αξιόλογη εργασία σας. Εύχομαι όπως ο Κύριος πάντων ημών σας βοηθήσει να ολοκληρώσετε αυτό το θαυμάσιο έργο σας...”.

ΚΟΤΤΟΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

17-3-1993

Καθηγητής Μουσικής

Πρωτοψάλτης

Πάτρα

“... ομολογώ ότι έμεινα κατάπληκτος από τη μεγάλη ποικιλία των θεμάτων του. Δεχθείτε... τα θερμά μου συγχαρητήρια... Θέλω να ελπίζω ότι σύντομα θα ολοκληρωθεί και ο Β΄ τόμος αυτής της μελέτης σας... Να είσθε πάντοτε καλά”.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

18-3-1993

Άρχοντας Λαμπαδάριος της Αγίας

και Μ. του Χ. Εκκλησίας

Φανάρι

“... Ομολογώ ότι μελετώντας το πολύτιμον και εκλεκτόν βιβλίον σου... με έχει κάμει πολλήν εντύπωσιν και εδοκίμασα συνάμα και ευχαρίστησιν εκ του περιεχομένου του ωραίου αυτού έργου σας. Δια τον λόγον αυτόν θέλω να εκφράσω τα θερμά συγχαρητήρια, αλλά και τας ευχαριστίας μου δια την καλήν διάθεσίν σας στο ταπεινό πρόσωπό μου... σας εύχομαι όπως σας ενισχύει ο Πανάγαθος δια την προαγωγήν και τον πλουτισμόν των εκδόσεών σας...”.

ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

20-3-93

Καθηγητής Μουσικής - Πρωτοψάλτης

Χανιά

“... ένιωσα μεγάλη συγκίνηση σχετικά με την αφιέρωση που κάνετε για τους υπηρέτες και ακάματος σκαπανείς της ιερής ψαλτικής τέχνης. Απ’ αυτό και μόνο βλέπει κανείς τον ζήλο, την αγωνία και την αφιλοκέρδια που τρέφετε στην ιερή υπόθεση της Εκκλησιαστικής μας μουσικής... συνάδελφοι, φίλοι και μαθητές κυριολεκτικά εντυπωσιαστήκαμε από το περιεχόμενο της μελέτης σας και

αυτό επειδή... εισβάλετε σε σπουδαία θέματα... και δίνετε τεκμηριωμένες απαντήσεις σε ερωτήματα που απασχολούν εδώ και χρόνια την θεία τέχνη του Δασκηνού... και πάλι σας συγχαίρω.

ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ
Ιερέας - Καθηγητής Θεολογίας
τ. Ιεροψάλτης
Αίγιο

20-3-1993

“Σε μια εποχή που ο μοντερνισμός και ο ξενόφερτος επηρεασμός δυναμιτίζουν τα θεμέλια των παραδοσιακών θεσμών και αξιών της φυλής μας, η θαυμάσια μελέτη σας για τη Βυζ. Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία, αποτελεί μια ολόδροση όαση. Μελετώντας την κανείς αντιλαμβάνεται πόσος κόπος, πόσος μόχθος, πνευματικός, αλλά και πόση αγάπη για την παραδοσιακή μας Εκκλ. μουσική πρέπει να έχετε, ώστε να φέρετε σε πέρας αυτόν τον συγγραφικό άθλο. Ο Θεός να σας ενδυναμώνει για να τον ολοκληρώσετε...”.

ΠΡΕΒΕΖΙΑΝΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
Καθηγητής - Πρωτοψάλτης
Χοράρχης
Αργίνιο

20-3-93

“... Ειλικρινά θέλω να σας συγχαρώ για το μνημιώδες έργο σας το οποίο σας κατατάσσει στη σελτή χορεία των αγωνιστών για την διάσωση της πατρώας ημών ασματικής Θεολογίας. Σας εύχομαι δύναμη και υγεία κατ' άμφω για να συνεχίσετε την προσπάθειά σας...”.

ΙΕΡΟΨΑΛΤΙΚΑ ΝΕΑ
Έτος ΚΘ, αρ. Φ. 262
Μάρτιος - Απρίλιος 1993
ΚΑΤΣΙΦΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Απρίλιος 1993

“... Ο κ. Φίλιππος Οικονόμου είναι γνωστός στο Πανελλήνιο για τους αγώνες του στο θέμα της Εκκ/κής μας μουσικής. Είναι ένα από το Θεό χορδισμένο εκκρεμές που η καμπάνα του σε όλες τις ώρες της μέρας και της νύχτας εκπέμπει τον ήχο... **ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ! ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΜΟΥΣΙΚΗ! ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ!**... Σε κάθε επανάληψη είναι ευδιάκριτη η αγάπη του για τη μεγάλη μας κληρονομιά... αλλά και σε κάθε επανάληψη εκπέμπει και ένα S.O.S. για τη μοίρα της. Λάτρης απαράμιλλος της Β.Μ. και της δημοτικής μας παράδοσης, έχει τάξη τον εαυτόν του σ' αυτήν την ιδέα, και αγωνίζεται όσο λί-

γοι με χέρια και με δόντια και με κάθε μέσον σε καιρούς χαλεπέστατους για να περισωθεί ό,τι είναι δυνατόν. Καρπός αυτής της ασίγαστης αγάπης, αυτού του ασβύστου πόνου, είναι το περισπούδαστο βιβλίο του... Μέσα στις 312 σελίδες του, κάνει μια σε θαυμαστό βάθος ανάλυση της ύπαρξης της Β.Μ.... που είναι ένα στοιχείο άκρως απαραίτητο για την τάξη μας, γιατί μέσα απ' αυτή την ανάλυση προκαλείται η αυτογνωσία, που είναι στοιχείο απολύτως απαραίτητο για την ορθή πορεία των μουσικών μας πραγμάτων... Συγχαίρω από βάθους καρδιάς τον αγαπητό μου φίλο Φίλιππο Οικονόμου και του εύχομαι να συνεχίσει με την ίδια θέρμη την προσφορά του στην τάξη μας. Είναι πολύτιμη!!!”

ΧΑΤΖΗΜΑΡΚΟΣ ΜΑΝΩΛΗΣ
Καθηγητής Μουσικολογίας Παν/μίου - Μουσικοδιδάσκαλος
Πρωτοψάλτης - Χοράρχης
Αθήνα

6-4-93

“... Σε γνωρίζω από φοιτητή· γνωρίζω τη φλόγα σου για ό,τι είναι σχετικό με την Εθνική μας Μουσική και την πολιτιστική κίνηση στη χώρα μας. Γνωρίζω την παράδοση της Οικογενείας σου γύρω από τη Βυζαντινή μας Μουσική και την προσφορά όλων των μελών της Οικογενείας Οικονόμου στο ιερόν Αναλόγιον.

Στο βιβλίο σου λοιπόν φίλε μου, που μελέτησα με προσοχή, ανοίγεις την καρδιά σου και με τη βαθειά γνώση σου γύρω από το αντικείμενο που γνωρίζεις τόσο καλά και που το υπηρέτησες με θρησκευτική ευλάβεια τόσα χρόνια, δίνεις, με τον έγγραφο πια λόγο, όλα τα στοιχεία της θετικής και επιστημονικής ταυτότητάς σου.

Στη σημερινή εποχή μας, που το ψέμμα και η απάτη στο θέαμα, στο άκουσμα μα και στον γραπτό λόγο έχουν αναχθεί σε επιστήμη, η έκδοση του έργου σου αποτελεί μια όαση, μια όαση πνευματική αντάξια της παράδοσης του Φίλιππα Οικονόμου... Εσύ, Φίλιππε, υπήρξες ως εκπαιδευτικός άριστος και αρίστευσες σ' όλες τις βαθμίδες της κοινωνικής ζωής· ήταν λοιπόν φυσικό επακόλουθο να αριστεύσεις και στη νέα σου συγγραφική εργασία. Σε ευχαριστώ... γιατί με έκανες κοινωνό της αρίστης δουλειάς που έκανες σ' αυτό και σφίγγοντας το χέρι σου, εύχομαι επιτυχή συνέχιση του συγγραφικού σου έργου...”.

ΓΙΑΜΑΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ
Μουσικοδιδάσκαλος
Πρωτοψάλτης
Χανιά

7-4-1993

“... Από καρδιάς σας συγχαίρω για το έργο σας. Ο Θεός να σας ευλογεί...”.

ΤΣΙΝΑΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

12-4-93

Πρωτοπρεσβύτερος
Εφημέριος Π. Πατριαρχικού Ναού Κων/πόλεως
Φανάρι

“... Μετά πολλής χαράς εδέχθην το περισπούδαστον πόνημά σας... Ομολογούμενως συνεκινήθην βαθύτατα διότι εμνήσθην ημερών αρχαίων ότε ήκμαζε και εβιούτο εν τω Αναλογίω η παραδοσιακή Βυζαντινή Μουσική της Κωνσταντινουπολίτιδος Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, υπό των αρίστων εκείνων φορέων και εκπροσώπων αυτής, παρά τους πόδας των οποίων, ευλογία Θεού, εμαθήτευσά...”.

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

15-4-1993

Έτος 18ο, Αρ. Φ. 694, ΑΙΓΙΟ
ΚΩΝ. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
Δημοσιογράφος - Ποιητής
Λογοτέχνης

“ΨΑΛΜΩΔΙΑ εστί η δια του στόματος και λόγου εμμελής ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Με αυτόν τον “ορισμό” στο εξώφυλο... κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο του συμπολίτη Καθηγητή κ. Φιλίππου Αθ. Οικονόμου. Ο κ. Οικονόμου... είναι γνωστός και σαν συγγραφέας επιστημονικών έργων, αλλά και σαν δημιουργός στο χώρο της Τέχνης και του Πολιτισμού... συμμετέχει ενεργά σε κάθε πολιτιστική κίνηση και εκδήλωση στην Πόλη μας και πέρα απ’ αυτή... Η νέα συγγραφική εργασία που παρουσιάζουμε σήμερα... είναι προϊόν πολύμοχθης και πολύχρονης πνευματικής πορείας του κ. Οικονόμου στη μεγάλη, ένδοξη και τιμημένη λεωφόρο της Β. Μουσικής. Πρόκειται για έργο μνημειακό, σφραγισμένο με την ευαισθησία, τον ιερό ζήλο και την αγάπη του δημιουργού προς το αντικείμενό του, έργο που καταγράφεται στη Βιβλιογραφία του είδους με χρυσά γράμματα... Το βιβλίο έχει θαυμάσια δομή... το πάθος για την παράδοση είναι διάχυτο σε όλες τις σελίδες του βιβλίου, ένα πάθος που συνεπαίρνει τον αναγνώστη και τον κάνει κοινωνό των υψηλών και διδακτικών νοημάτων που περιέχει... Για το αμέτρητο πλήθος των φίλων και θαυμαστών της Βυζ. Μουσικής, το βιβλίο του κ. Οικονόμου αποτελεί πανηγυρική δικαίωση της αταλάντευτης και αμετακίνητης προσήλωσής τους στην παράδοση και σύμμαχο πολύτιμο στον αγώνα κατά των ποικιλονόμων και ποικιλόμορφων εχθρών της Ορθοδοξίας”.

**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΓΩΝ**

20-4-93

Ο Μητροπολίτης
ΑΛΕΞΙΟΣ

“... Σας συγχαίρω ολοψύχως για το περισπούδαστον πόνημά σας... εύχομαι πάντοτε τα πρώτιστα εις το πνευματικόν συγγραφικόν έργον σας...”.

ΧΑΛΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

7-5-1993

Οικονομολόγος - Ασφαλιστής Σύμβουλος
Πρωτοψάλτης
Η.Π.Α.

“... Θεράμ συγχαρητήρια. Εσείς με το έργο σας υπερκεράσατε ακόμη και το, του αιμνήστου Γεωργίου Παπαδοπούλου, έργον... και βάζετε τα πράγματα στην κανονική των θέσιν. ΕΥΓΕ ΣΑΣ. Εύχομαι ο Πανάγαθος Θεός να σας δίδει υγείαν και για άλλα τέτοια αξιόλογα έργα...”.

ΔΑΚΑΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

14-5-93

Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος
Μεσολόγγι

“... σας στέλνω τις ευχαριστίες και τα συγχαρητήριά μου για την μοναδικότητα του, από πάσης πλευράς αξιέπαινου πονήματός σας, που δίδει τρομερή διάσταση στο χώρο της Βυζ. Μουσικής και μελοποιΐας. Η υπομονή και η επιμονή σας να φέρετε σε φως τόσα σπουδαία στοιχεία για τη Βυζαντινή υμνολογία και ψαλτική τέχνη, πρέπει να σας κάνει να νιώθετε υπερήφανος για το έργο σας...”.

ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ - ΔΑΛΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

24-5-93

τ. Πρωτοψάλτης και χοράρχης
του Καθεδρικού Ι. Ναού Καβάλας
“Απόστολος Παύλος” - Καθηγητής Β.Μ.
Συγγραφέας
Καβάλα

“... Το βιβλίο σας αυτό είναι έργον ευρείας μελέτης και ευρείας ερεΰνης και μόχθου πολλού. Η σοβαρά και επιμελημένη διατύπωση των θεμάτων, καθώς και η εν γένει καλαίσθητος αυτού εμφάνισις, μαρτυρούν το αμιγές υπέρ της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας μουσικής ενδιαφέρον λαμπρού επιστήμονος και συγγραφέως, καταξιωμένου εργάτου της εκπ/σεως και ως εκ τούτου, στοιχείον γνώσεων δια πάντα ασχολούμενον με την Βυζ. Μουσικήν. Εγώ δε, προσωπικώς, ετοποθέτησα τούτο, εις περίοπτον θέσιν εις την βιβλιοθήκην μου... Ευχόμενος υγείαν και δυνάμεις πολλάς εις το επίμοχθον έργον σας, διατελώ...”.

ΝΟΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

31-5-93

Μουσικοδιδάσκαλος - Πρωτοψάλτης - Χοράρχης
Αθήνα

“... εντυπωσιάστηκα πραγματικά για τον πλούτο των γνώσεών σου και την επιτυχή έρευνα που διεξήγαγες... Προξενεί κατάπληξη το γεγονός της τόσο πολυδιάστατης και σύγχρονης αποτύπωσης σ' αυτό, όλων των παραδεδεγμένων

παλαιότερα μουσικών θεμάτων, αλλά και των νεωτέρων, που δεν έχουν ιδεί το φως της δημοσιότητας... το θαυμάσιο έργο σου αποτελεί πρότυπο και ξεχωριστό ορόσημο στην Εθνική μας μουσικολογία, ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο... το βιβλίο σου αυτό συμβάλλει θετικά ώστε η εθνική μας μουσική, ν' απελευθερωθεί από τα δεσμά της, να ξαναβρεί το δρόμο της και να πάρει τη θέση που της αξίζει. Σε συγχαίρω θερμά και σου εύχομαι σύντομα να μας παρουσιάσεις και το Β' τόμο και ακόμη να συνεχίσεις, παρουσιάζοντας και νέες επιτυχίες. Να είσαι δε βέβαιος ότι ο μουσικός κόσμος της χώρας μας σε καμαρώνει και σου συμπαράστέκεται....".

ΖΑΧΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

12-6-1993

Εκπ/κός Ιεροψάλτης

Άργος

"... Είναι μόχθος αλλά και μισράκι πολλών χρόνων... Είναι εργασία που έλειπε από τη βιβλιογραφία της Βυζ. μουσικής και θα βοηθήσει σημαντικά 1) για την κατανόησή της... και 2) για την διάδοσή της... θερμότατα συγχαρητήρια και ολόθερμη ευχή όπως ο Πανάγαθος Θεός σου χαρίζει υγεία - σωματική και ψυχική -... ώστε να ολοκληρώσεις το έργο σου..."

ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

12-6-93

Καθηγητής - Πρωτοψάλτης

Καρλόβασι

Σάμος

"... Θερμά συγχαρητήρια για την ωραία δουλειά σας..."

ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

13-6-93

Συνταξιούχος ΕΛΤΑ

Νικολαΐικα

Αίγιο

"... Το βιβλίο σας είναι θαυμάσιο... Συγχαρητήρια... αναμένω και τον Β' τόμο..."

ΝΤΡΕΚΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

27-6-93

Πρωτοπρεσβύτερος

Καθηγητής Βυζ. Μουσικής

Πάτρα

"... Η ιστοριομουσικολογική σας μελέτη στηρίζεται σε μεγάλες έρευνες της Ελληνικής Εκκλησιαστικής Μουσικής μας και αποκαλύπτουν με αναμφισβή-

τητο τρόπο την υπόστασή της... Σας ευχαριστώ που μου δώσατε την ευκαιρία να εμβαθύνω για μια φορά ακόμη, στην προέλευση και εξέλιξη της Βυζ. μουσικής η οποία έχει απασχολήσει κατά καιρούς, Έλληνες και αλλοεθνείς για το καλλιτεχνικό της μυστικό. Έρχεστε με το πόνημά σας να φωτίσετε πολλά σημεία που περιέχονται σ' αυτήν την ασύλληπτης καλλιτεχνικής συμπεριφοράς τεχνοτροπία.

Η μουσική σας κατάρτιση και η ιδιότητά σας σαν διακεκριμένου εκπ/κού, σας έδωσαν την δυνατότητα να ασχοληθείτε σε βάθος επιτυγχάνοντας το αλάθητο της έρευνας της "Βυζ. Εκκλ. Μουσικής και Ψαλμωδίας". Δεχθείτε τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια για τη σοβαρότητα του πονήματός σας, το οποίο πρέπει ν' αποτελέσει κειμήλιο της Εθνικής βιβλιοθήκης..."

ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

10-7-93

Καθηγητής Μουσικής - Εκδότης

Δημοτικών Τραγουδιών

Αθήνα

"... Σας συγχαίρω για την αξιόλογη εργασία σας που έρχεται να συμπληρώσει πολλά κενά στο χώρο της εθνικής μας μουσικής και σας εύχομαι υγεία και δύναμη για να ολοκληρώσετε και τον Β' τόμο..."

ΜΟΥΡΤΖΟΥΧΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

18-7-1993

Συν/χος Δημ. Υπάλληλος

Ένθερμος Λάτρης της Β.Ε.Μ.

Αίγιο

"... Θεωρώ τον εαυτόν μου αδύναμο να εκφέρω κρίσεις για το αξιόλογο πράγματι συγγραφικό σου έργο... Δεν μου απομένει παρά να σε συγχαρώ, για τις συγγραφικές σου δραστηριότητες... Αισθάνομαι ιδιαίτερα ευτυχής γιατί είχα την καλή και αγαθή τύχη να γνωρίσω και να συνδεθώ με ένα τόσο αξιόλογο πνευματικό άνθρωπο, με ένα λαμπρό επιστήμονα, με ένα σεμνό και εξαιρετικό άνθρωπο, άξιο να κερδίζει την αγάπη, την εκτίμηση, τον θαυμασμό και τον απεριόριστο σεβασμό μου..."

ΠΑΠΑΛΕΞΙΟΥ ΝΕΣΤΩΡ

21-7-93

Πρωτοψάλτης - Χοράρχης

Μελοποιός - Μουσικοδιδάσκαλος

Θεσσαλονίκη

"... σας συγχαίρω θερμότατα δια την επίπονη αυτή προσπάθειά σας. Μέσα απ' αυτή τη προσπάθεια είναι εμφανής η μεγάλη σας αγάπη προς την Ελληνική Βυζ. Εκκλ. και Λατρευτική Μουσική... Με πολλή αγάπη σας εύχομαι ο Θεός νας σας χαρίζει υγεία και δύναμη για να ολοκληρώσετε το έργο σας..."

ΞΟΥΠΑΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ

31-8-1993

Καθηγητής Β.Μ. - Πρωτοψάλτης

Ι. Ν. Αγίας Μαρίνας

Θεσσαλονίκη

"... Σας συγχαίρω θερμά για την έκδοση του Α' τόμου της ιστορικομουσικολογικής μελέτης σας... και σας εύχομαι τη σύντομη έκδοση του Β' τόμου, ολοκληρώνοντας ένα αξιόλογο έργο, προϊόν πολύχρονης μελέτης και έρευνας..."

ΤΑΛΛΙΑΔΩΡΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ

2-9-93

Πρωτοψάλτης - Χοράρχης

Μελοποιός - Μουσικοδιδάσκαλος

Θεσσαλονίκη

"... Θερμά συγχαρητήρια για το βιβλίο σου. Είναι πολύ περιεκτικό και πολύ χρήσιμο... Εύχομαι καλό κουράγιο και συγχαρητήρια πάλι..."

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΤΥΠΟΣ

3-9-1993

Έτος ΛΓ', Αρ. Φ. 1039

ΝΟΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Διδάσκαλος Ελληνικόε Μουσικής

"Περισπούδαστο έργο μεγάλης ακτινοβολίας γύρω από τα μουσικά μας θέματα. Διαπραγματεύεται ιστορικά και μουσικολογικά τις εθνικές μας παραδόσεις από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια μέχρι σήμερα... Επιτυχής θεωρείται η αναφορά στη μοναδικότητα της Β.Μ. στην προσευχή... τη θέση που έχουν τα όργανα στην Εκκλησία... Ομιλεί περί του ύφους της Βυζ. μελωδίας... τέλος ασχολείται με τα θέματα της καλοφωνίας, τα κρατήματα, την σύνθεση και την εν γένει τέχνη της μελοποιΐας".

ΠΕΤΡΙΔΗΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

6-9-93

Μουσικοδιδάσκαλος - Πρωτοψάλτης

Καθεδρικού Ναού Μητροπόλεως

Καλαμαριάς - Μελοποιός

Θεσσαλονίκη

"... δεχθείτε σας παρακαλώ τα θερμότερα συγχαρητήρια και τον απέραντο θαυμασμό μου για το θαυμάσιο και όντως περυσπούδαστο έργο σας... Θα μου επιτρέψετε να σας πω, πόσο πολύτιμο και σημαντικό για όλους τους ασχολούμενους με τη Β.Μ. και γενικά με την του Δαμασκηνού τέχνη, είναι αυτή η μελέτη και καταγραφή που κάνετε στα βιβλία σας, που εκτός που γράφετε ιστορία, θα γράψει και εσάς η ιστορία... και πάλι θερμά συγχαρητήρια για όλη αυτή την όντως πολύμοχθη και αξιέπαινη προσπάθεια σας..."

ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ

10-9-93

Μουσικοδιδάσκαλος - Πρωτοψάλτης

Θεσσαλονίκη

"... Σας συγχαίρω για το μεγάλο σας αυτό έργο και εύχομαι ο Πανάγαθος Θεός να σας ενδυναμώνει και να σας χαρίζει υγεία..."

ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

18-9-93

Δικαστής - Εφέτης

Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Βυζ. Μουσικής

Αθήνα

"... Πρόκειται για πρωτότυπο έργο, στο οποίο μελετάται η Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική από ιστορική και μουσικολογική άποψη. Ανατρέχεις στην Αρχαία Ελλάδα και στη συνέχεια στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, διέρχεσαι όλους τους από τότε αιώνες και φθάνεις στη σημερινή εποχή... Καταγίνεσαι με αντικειμενικότητα για πολλά φλέγοντα ζητήματα που ταλανίζουν την Εκκλησιαστική μας μουσική... Γενικά το βιβλίο σου είναι προϊόν πολυετούς μόχθου και εμβριθούς μελέτης και μαρτυρεί άνθρωπο βαθύ γνώστη του μεγάλου αυτού καλλιτεχνικού κλάδου που λέγεται "Βυζ. Εκκλ. μουσική" και συνάμα που ενδιαφέρεται και αγωνιά για το μέλλον της ιερής μας αυτής μουσικής... Και πάλιν θερμότερα συγχαρητήρια και ειλικρινείς ευχές για την επιτυχία της έκδοσης και του Β' τόμου του περυσπούδαστου έργου σου..."

ΣΥΡΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

20-9-93

Πρωτοψάλτης - Χοράρχης

Μουσικοδιδάσκαλος - Μελοποιός

Αθήνα

"... Σε συγχαίρω για το υπέροχο βιβλίο σου, που είναι πράγματι πολύτιμο για κάθε ασχολούμενο με τη διάσωση, διατήρηση και προβολή της Εθνικής μας Ελληνικής Βυζαντινής μουσικής. Και επί πλέον σου αξίζουν έπαινοι για την αντικειμενικότητα που διακρίνει το έργο σου γύρω από το φλέγον ζήτημα του λεγόμενου "Πατριαρχικού ύφους". Πρέπει όλοι να το αποκτήσουν αυτό το υπέροχο βιβλίο σου..."

ΤΣΟΥΜΑΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

27-9-93

Πρωτοπρεσβύτερος

Καθηγητής Φιλολογίας - τ. Πρωτοψάλτης

Αθήνα

"... Εγκαρδώς επαινώ το περυσπούδαστον έργον σας και σας συγχαίρω. Εύχομαι η ευλογία του Θεού να σας συνοδεύει και να σας δίδει δύναμιν..."

ΟΡΔΟΥΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

6-10-93

Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος - Συγγραφέας

Νάουσα

"... Εύχομαι το έργο σας να αγκαλιαστεί με αγάπη και θέρμη από τον κλάδο μας, γιατί πραγματικά αξίζει... Εύχομαι τέλος υγεία και δύναμη για να ανταποκριθείτε στο δύσκολο έργο σας, καθώς επίσης και στην καλύτερη δυνατή επιτυχία των βιβλίων σας...."

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Α. ΑΝΔΡΕΑΣ

7-10-93

Καθηγητής Β.Μ. - τ. Πρωτοψάλτης

Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω

Αθήνα

"... Σας συγχαίρω για το έργο Σας, αναγκαίο για τη "φυσιογνωμία" της εκκλησιαστικής μας μουσικής..."

ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (ΧΡΙΣΤΟΣ)

16-10-93

Μουσουργός - Καθηγητής Μουσικής

Πρωτοψάλτης - Χοράρχης

Αθήνα

"... Τολμώ να εκφράσω ότι στη θέα σου αντλώ την μεγάλη παρηγοριά ότι και σήμερα υπάρχουν ακόμη γύρω μας άνθρωποι και άξιοι συνάδελφοι, σκαπανείς της Θείας Τέχνης του Δαμασκηνού. Το έργο σου μαρτυρεί πολλήν επιμέλειαν και προσοχήν προς όσον το δυνατόν πιστήν και ακριβή μετάδοσιν των πληροφοριών. Γλώσσα εκλεκτή, γλαφυρά, σαφής και ζώσα διακρίνει το αξιόλογο κατά πάντα τούτο πόνημα σου. Πλήρες ενδιαφερόυσης ιστορικής ύλης, πρέπει να ευρίσκεται εις την βιβλιοθήκην παντός λογίου. Συγχαρητήρια εκ βάθους ψυχής δια τον άοκνον ζήλον και την δράση σου δια τους ανεκτίμητους θησαυρούς όπου μετ' εμβριθείας και χάριτος εις τον πρώτον σου τόμον... ανέπτυξες, εξιστορώντας γεγονότα λαβόντα χώραν από των Αρχαίων χρόνων μέχρι της σήμερον και πιστεύω ότι όλοι με την ιδίαν αγάπη θα δεχθούμε και τον επικείμενον Δεύτερόν σου Τόμον... εύχομαι από μέσης, ψυχής και καρδίας, όπως ο Άγιος Θεός σε διατηρεί εν πλήρει Υγεία και οικογενειακή ευτυχία ίνα συνεχίσεις να προικίζεις τις γνώσεις μας και την Βυζαντινή μας Εθνική βιβλιοθήκη με έργα άξια προς την παράδοσιν..."

ΜΙΜΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

19-10-93

Μελοποιός

Πάτρα

"... Θερμά συγχαρητήρια δια το εκδοθέν βιβλίον σας και εύχομαι πάντοτε να ακολουθούν τέτοιες εκδόσεις... αι ενέργειαι σας, σας τιμούν και μένουν εσαιί

εις μνημόσυνον πάντων... εύχομαι και πάλιν όπως πάντοτε έχετε ενέργειες και εκδόσεις που τιμούν τον άνθρωπο ως πνεύμα..."

ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

20-10-93

Πρωτοψάλτης - Χοράρχης

Θεσσαλονίκη

"... Δεν σε κουράζω με πολλά λόγια, μόνο στέλενω τις καλύτερες της ψυχής μου ευχές, για να μπορέσει να νιώσει ο καθένας την αξία, το μέγεθος του έργου σου, και τους κόπους σου, για να το αποκτήσει..."

ΑΚΡΙΔΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

20-10-93

Μουσικολόγος - Πρωτοψάλτης

Μελοποιός

Μεσολόγγι

"... Ο χρόνος επιβεβαίωσε την, εξαρχής της γνωριμίας μας, διαίσθησή μου ότι στο πρόσωπό σου βρήκα έναν αξιόλογο άνθρωπο με πολύπλευρο ταλέντο. Η επιστημονική σου κατάρτιση στην ειδικότητά σου (Φυσική) αντικαθρεφτίζεται στα αξιόλογα συγγραφικά σου έργα. Η αξιοθαύμαστη ευχέρειά σου στο ψάλλειν Prima Vista και η αξιοζήλευτη απόδοσή σου στα δημοτικά και λαϊκά μας τραγούδια καταπλήσσουν. Εντυπωσιακή είναι και η ενασχόλησή σου σε κάποια λαϊκά μουσικά όργανα. Η διδασκαλία σου στη μουσική μας αποδοτική και η χοραρχία σου επιβλητική. Αξιόλογες είναι και οι μελοποιητικές σου εργασίες. Κορυφαίο όμως έργο σου είναι η μελέτη... Αναμφισβήτητα υπερέχει στο είδος του και ίσως είναι το κορυφαίο στον αιώνα μας. Θεωρώ απαραίτητη και επιβεβλημένη την απόκτησή του, όχι μόνο από μουσικούς, ψάλτες και φιλόμουςους, αλλά και από κάθε Έλληνα προκειμένου να πληροφορηθούν ιστορικά σε ό,τι αφορά στην εθνική μας μουσική παράδοση. Θερμά και ειλικρινή συγχαρητήρια φίλε μου και ολόψυχες ευχές για επιτυχίες πάντα..."

ΚΑΤΣΙΦΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

13-11-93

Πρωτοψάλτης - Μουσικοσυνθέτης

Αθήνα

"... Το έργο σου καλύπτει ένα κενό από πλευράς ενημέρωσης της ψαλτικής οικογένειας, και αποτελεί την γέφυρα (ως προς τον ενημερωτικό ρόλο) που συνδέει το απώτερο παρελθόν με το σήμερα. Η ιεροψαλτική τάξη είχε από μακρού αυτή την ανάγκη σύνδεσης, γιατί είχε κατά κάποιο τρόπο, αποκοπεί ιστορικά από τις πηγές της. Είναι γνωστό ότι, τόσο τα έθνη που απομακρύνονται από τις ρίζες και την ιστορία τους, αλλά και οι ομάδες που έχουν διαδραματίσει ένα ρόλο μέσα σ' αυτά, δεν έχουν πολλές ελπίδες να επιβιώσουν. Έτσι έχουν την άμε-

ση αναγκαιότητα, να αναβαπτίζονται μέσα στο ιστορικό τους γίνεσθαι. Αυτόν ακριβώς τον ρόλο... εκτελεί το περισπούδαστο και πάντα χρησιμότερο βιβλίο σου... Έχω να παρατηρήσω... ότι τελευταία παρατηρείται μια τάση εκδόσεως μουσικών βιβλίων από πάρα πολλούς. Δεν μπορώ να μην επαινέσω την κάθε προσπάθεια... όμως θέλω να τονίσω ότι στις χαλεπές και αναστέψιμες των αξιών ημέρες που διερχόμαστε, αυτό που κατά την άποψή μου υπολογίζεται (πρέπει να υπολογίζεται) περισσότερο και να επιδεινώνεται με πείσμα, είναι η ιδεολογική θωράκιση της Ιεροψαλτικής Οικογένειας. Χωρίς αυτή την θωράκιση, που δημιουργεί την ταξική αυτογνωσία δεν υπάρχουν πολλές ελπίδες, ότι στο άμεσο ή απώτερο μέλλον, θα συνεχίσει να υπάρχει και να ακούγεται η Βυζ. Μουσική δηλαδή με την ίδια θέρμη και λατρεία, που συνέχισε μέχρι και σήμερα. Το έργο σου αγαπητέ μου κ. Οικονόμου αυτόν τον ρόλο διαδραματίζει. Την ιδεολογική θωράκιση. Εύχομαι από τα βάθη της ψυχής μου να υπάρξουν και άλλοι για να δώσουν το τόσο αναγκαίο αυτό "παρών". Είναι "παρών" για την πατρίδα μας. Είναι το "παρών" για την πίστη μας. Είναι το μεγάλο "παρών" για την μουσική μας..."

ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

20-1-1994

Αίγινα

"... Σας συγχαίρω θερμά δια το αξιόλογον έργον σας. Σας ευχαριστώ πολύ που μου το αποστείλατε. Θα χαρώ πολύ να παραλάβω και τον Β' τόμο του..."

Norges Musikkhogskole
THE NORWEGIAN STATE ACADEMY OF MUSIC
Postboks 5190, Majorstua, 0302
OSLO

20-3-1994

To: Professor Vasilios Kafkopulos
and
Philippos Ekonomou

Gogragulation for the unique book of Mr. Ekonomou.
We are looking for more boookes.

ΖΟΡΜΠΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

14-4-1994

Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.
Χοράρχης
Αθήνα

"... Δεχθείτε και εγγράφως τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια για το ομολογουμένως πολύτιμο και πολύ κατατοπιστικό βιβλίο σας που πρόσφατα κυκλοφόρησε... Είθε οραματιστής και πρωτοπόρος, προδιαθέτετε τον μη ειδήμονα του αντικειμένου αναγνώστη με χαρακτηριστική άνεση και έξυπνη αποπλιστική

τέχνη σε τυχόν αντιρρήσεις ή διαφωνίες του. Σας διακρίνει μια ευρύτητα αντίληψεων στο χώρο των μουσικών μας πραγμάτων. Μπράβο σας. Έχω τη γνώμη πως το βιβλίο σας δεν πρέπει να λείπει από τη βιβλιοθήκη κανενός συναδέλφου ιεροψάλτου ή φιλόμουσου..."

ΧΑΤΖΗΣ ΣΤΑΪΚΟΣ

25-5-1994

Φιλόλογος - Πρωτοψάλτης
Αθήνα

"... Έστω και καθυστερημένα σε συγχαίρω θερμά τόσο για το αξιόλογο έργο σου όσο και για την προσφορά σου στην ιστορία της Βυζαντινής μουσικής παράδοσης, στους συναδέλφους ιεροψάλτες και μουσικόφιλους.

Τά λίγα αυτά λόγια είναι η έκφραση της εκτίμησης και της αγάπης προς το προσώπό σου..."

"... Η Βυζαντινή υμνωδία υφαίνει τον κρίκο που πιστοποιεί ανά τους αιώνες τη φυσιογνωμία του Ελληνισμού. Ο χορωδιακός λόγος με τη φωνητική του οντότητα και τη μελική του πολυσημία, στρατεύει κάθε θεοσεβούμενο άνθρωπο..."

(Εμμ. Ανδρουλιδάκης - Διδάκτορας Φιλοσοφίας - Ηράκλειο Κρήτης - 1991)

Ο περίφημος Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας,
μουσικός και μελοποιός **Γεώργιος Ραιδεστηνός** (1833-1889).
(Βλ. Α' τόμο σελ. 135)

*Η «Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία» (1989).
Στο μέσον ο ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης
της χορωδίας Πρωτοψάλτης και Καθηγητής
Λυκούργος Αγγελόπουλος.*

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

Γενική Θεώρηση

Ο 20ος αιώνας είναι, χωρίς αμφιβολία, η μεγάλη περίοδος κατά την οποία η Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική, παράλληλα με την τρομακτική τεχνολογική και επιστημονική πρόοδο και τις ποικίλες κοινωνικές μεταβολές, παρουσίασε εντυπωσιακή ανάπτυξη και εξέλιξη, τόσο στον τομέα της πλατύτερης και ευρύτερης διάδοσής της, όσο και στον τομέα της βαθύτερης και εμβριθέστερης μελέτης της. Πράγματι κατά το τελευταίο, κυρίως, μισό του αιώνα αυτού παρατηρείται σημαντική διεύρυνση και επέκταση της λειτουργικής μας μουσικής που αγκαλιάζει ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο (Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία), ενώ συγχρόνως προικισμένοι ειδικοί μουσικολόγοι και ερευνητές με συνεχή και αδιάκοπη έρευνα και διεργασία έφεραν σε φως εντυπωσιακό σε όγκο και ποιότητα, άγνωστο μέχρι σήμερα, μουσικό υλικό, προϊόν μελουργικής δημιουργίας, διαπρεπών μελοποιών των προηγούμενων αιώνων. Αποκάλυψαν έτσι και πρόβαλαν σε διεθνή κλίμακα και τον άλλο χαρακτήρα της Εκκλησιαστικής μας μουσικής, εξίσου σημαντικό με τον **λατρευτικό** τον **καλλιτεχνικό**.

Η διάκριση και επισήμανση αυτή και η προβολή και η διάδοση σε πλατύτερες μάζες της καλλιτεχνικής πλευράς της λειτουργικής μας

μουσικής, ως μουσικής παραγωγής των προηγούμενων αιώνων, αφ' ενός μεν επιβεβαίωσε τη διαχρονικότητα της Βυζ. μουσικής, αφ' ετέρου δε στήριξε και θεμελίωσε την άποψη ότι η μουσική αυτή, πέραν του ότι είναι αναντικατάστατο μέσο προσευχής και λογικής λατρείας, είναι και, από τεχνική θεώρηση, τέχνη αφθάστου κάλλους και μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας.

Διατρέχοντας τον 20ο αιώνα, όχι βέβαια με αυστηρή χρονολογική διαδρομή, μπορούμε να παρατηρήσουμε και να επισημάνουμε όλες τις διακυμάνσεις στην εξέλιξη και πρόοδο της Ορθόδοξης ψαλτικής μας τέχνης. Μέσα στο γενικό κλίμα των εντυπωσιακών αναγεννητικών προσπαθειών και εξάρσεων, θα διακρίνουμε και ορισμένες καταστάσεις και κινήσεις, οι οποίες, ενώ φαινομενικά τουλάχιστον δείχνουν ότι έχουν κοινό σκοπό και στόχο, την προβολή της Βυζ. μουσικής, εντούτοις υποθάλλουν άδηλους και κρυφούς κινδύνους, τόσο για τη μορφολογική δομή όσο και το χαρακτήρα της λειτουργικής μας μουσικής. Τις καταστάσεις αυτές επιβάλλεται και έχουμε χρέος να επισημάνουμε και να σχολιάσουμε. Γι' αυτό και θα μας απασχολήσουν στα επόμενα.

Η ανατολή του 20ου αιώνα βρήκε τη Βυζαντινή Εκκλ. Μουσική να ταλανίζεται και να δοκιμάζεται από τις "προοδευτικές" και "εκσυγχρονιστικές" τάσεις και κινήσεις των οπαδών και φίλων της Δυτικής πολυφωνίας που είχε εισβάλει στην Ορθόδοξη Εκκλησία στα τέλη του προηγούμενου αιώνα (Βλ. Α' τόμο Κεφ. Η' σελ. 189). Αυτή ακριβώς την περίοδο κάνει την εμφάνισή της μια εξαιρετική μουσική φυσιογνωμία. Είναι ο **Κων/νος Ψάχος**. Η εξαιρετική και πολύ ευεργετική, για τη μουσική μας, παρουσία, την περίοδο αυτή, του ευρυμαθέστατου μουσικοδιδασκάλου Κ. Ψάχου, συνοδεύτηκε στη συνέχεια από την παρουσία και άλλων σπουδαίων μουσικοδιδασκάλων, τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρεια, όπως των **Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, Νικ. Παππά, Ιωάν. Μαργαζιώτη, Κ. Παπαδημητρίου, Εμ. Βαμβουδάκη, Ν. Δασκαλάκη, Ν. Χρυσοχοϊδή, Χρ. Σπηλιόπουλου, Δημ. Περιστερή, κ.α.**

Όλοι αυτοί στήριξαν, ενίσχυσαν αλλά και προώθησαν στον ορθό δρόμο, την Εκκλησιαστική μας μουσική και το πολύτιμο έργο τους αποτέλεσε ακλόνητο στήριγμα και βάθρο για την παραπέρα εξέλιξή της. Παράλληλα η παρουσία, κατά την ίδια περίοδο, και η δράση μιας άλλης μεγάλης μουσικής φυσιογνωμίας, του **Ιωαν. Σακελλαρίδη**

καθώς και των διαδόχων του, συντήρησε για πολλά χρόνια, μέχρι τα μέσα σχεδόν του αιώνα μας, την αντιπαλότητα της Βυζ. μουσικής και της πολυφωνικής ψαλτικής τεχνοτροπίας¹. Ωστόσο, παρ' όλα αυτά, η Βυζ. μουσική δεν έπαψε ποτέ, από τις αρχές του αιώνα μας, να επεκτείνεται σε πλατύτερους γεωγραφικούς χώρους και να καλλιεργείται συστηματικά. Αυτό είχε σαν φυσική συνέπεια την ισχυροποίηση διαχρονικά **τοπικών ιδιοματισμών** με το ιδιαίτερο, για κάθε περιοχή, ύφος με σαφή την επιρροή της **τοπικής παράδοσης** που στηριζόταν σε μια μακρότατη ιστορική εξέλιξη. Φάρος όμως και οδηγός παρέμενε πάντα το σοβαρό Βυζαντινό ψαλτικό ύφος της μακραίωνης πατριαρχικής μουσικής παράδοσης που το εκπροσωπούσαν οι ψάλτες της πόλης και ιδιαίτερα οι Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι και Δομέστικοι της Μ. του Χ. Εκκλησίας.

Ιδιαίτερα σπουδαίο επίσης και πολύ σημαντικό, για την εξέλιξη της ψαλτικής τέχνης στον έξω της πόλης χώρο και κυρίως στο βασικό κορμό της χώρας μας, είναι το γεγονός της "καθόδου" στην Ελλάδα σπουδαίων και διαπρεπών πρωτοψαλτών και μουσικοδιδασκάλων της πόλης, μετά τον Κ. Ψάχο. Τόσο οι ευκαιριακές κατά καιρούς, και μονιμότερες αργότερα, παρουσίες των μεγάλων πρωτοψαλτών της Μ. του Χ. Εκκλησίας **Κων/νου Πρίγγου** και **Θρασ. Στανίτσα**, όσο και οι εξ αρχής μόνιμες μετακινήσεις στην Ελλάδα και άλλων ονομαστών πρωτοψαλτών και μουσικοδιδασκάλων όπως π.χ. των **Αθαν. Παναγιωτίδη, Θεοδ. Γεωργιάδη, Αντων. Σύρκα, Νικ. και Δημ. Μαυροπούλου, Σωκ. Παπαδόπουλου, Ελ. Γεωργιάδη, Δημ. Μαγούρη** κ.α. επέδρασαν σημαντικά και επηρέασαν τα μουσικά πράγματα σ' όλη την Ελλάδα σε τρόπο ώστε και η Βυζ. μουσική να αποκτήσει αίγλη και προβολή πολλή, αλλά και νέες κατά τόπους χαρακτηριστικές μουσικές φυσιογνωμίες και ταλαντούχοι ερμηνευτές της ψαλτικής μας τέχνης, να αναδειχτούν και να διαλάμψουν.

Τη νεότερη περίοδο, πάρα πολλοί, εξαιρετοι λειτουργοί του Ιερού αναλογίου, παρουσιάζουν αξιοζήλευτη δραστηριότητα με επαινετές πρωτοβουλίες και σημαντική προσφορά. Ορισμένοι μεγαλούργησαν και ανύψωσαν την ψαλτική τέχνη σε ζηλευτά επίπεδα και

1. Το 1912, ο Στ. Σταματιάδης (Ελισ. Γιαννίδης) έγραψε στη "Φόρμιγγα": "... Ημπορείτε να ανακόψετε την προοδευτικήν πορείαν της αρμονίας εις την Εκκλησίαν μας; ... Χίλιαι εγκύκλιοι των Εκκλησιαστικών Αρχών δεν θα δυνήθουν να εμποδίσουν την αρμονίαν από του να εγκαθιδρυθεί τελικώς εις την Εκκλησίαν μας..." (Αρ. 19 - 20, περίοδος Β', Έτος Ζ' (Θ), 15 - 30 Απριλίου 1912, σελ. 5).

έγιναν σύμβολα για τον ψαλτικό κόσμο της χώρας μας και με το ταλέντο τους, την ερμηνευτική τους δεξιοτεχνία και το θαυμαστό έργο τους, αποτύπωσαν το όνομά τους στη νεότερη ιστορία της λειτουργικής μας μουσικής κοντά στα μεγάλα ονόματα των επιφανών μελουργών και πρωτοφαλτών της Εκκλησίας μας που έζησαν και δημιούργησαν τους προηγούμενους αιώνες.

Μεγάλη επίσης πρόοδος και αξιοζήλευτη δραστηριότητα έχουμε τα τελευταία χρόνια και στην έρευνα και μελέτη της Βυζαντινής μουσικής. Μετά τον Κ. Ψάχο και τους μετέπειτα διαδόχους του, σπουδαίο έργο στον τομέα αυτό παρουσιάζουν πολλοί σύγχρονοι διαπρεπείς μουσικολόγοι και ερευνητές, οι οποίοι με το ερευνητικό τους έργο έδωσαν πράγματι μεγάλη ώθηση στη διερεύνηση, σε βάθος και πλάτος, της **Ελληνικής μας μουσικής**².

Η έρευνα σε βάθος της Βυζαντινής μουσικής, πέρα από το μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει, είχε και ένα άλλο πολύ σημαντικό και ευεργετικό αποτέλεσμα. Είναι αυτό που επισημάναμε στην αρχή. Αποκάλυψε και έφερε στο φως πολύ σπουδαίες και θαυμαστές μελουργικές συνθέσεις τις οποίες, όχι μόνο ο πολύς κόσμος, αλλά και πολλοί από τους εκκλησιαστικούς μουσικούς αγνοούσαν. Αποκαλύφθηκαν αφθάστου κάλλους μελουργικοί θησαυροί της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας και παρουσιάστηκαν στο πλατύ κοινό μαθήματα που αφορούσαν δημιουργικές φυσιογνωμίες πρώτου μεγέθους (Ι. Κουκουζέλη, Γερμανού Νέων Πατρών, Π. Μπερεκέτη, Βαλασίου Ιερέως κ.α.) που πράγματι προκαλούν το θαυμασμό και έτσι τα γνώρισε ο πολύς κόσμος. Γνώρισε και την "καλλιτεχνική" πλευρά της λειτουργικής μας μουσικής, την οποία αγνοούσε, αφού ο μουσικός ορίζοντας για τον πολύ ψαλτικό κόσμο ήταν περιορισμένος και οριοθετημένος από τα καθιερωμένα λειτουργικά μαθήματα που ψάλλονται στην Εκκλησία μας και είναι ενταγμένα στο λειτουργικό της ρεπερτόριο.

Τέλος, την τελευταία εικοσαετία παρατηρείται έντονη δραστηριότητα και σε πολλούς άλλους τομείς. Μουσικολογικά συνέδρια με αντικείμενο τη Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική οργανώνονται με μεγά-

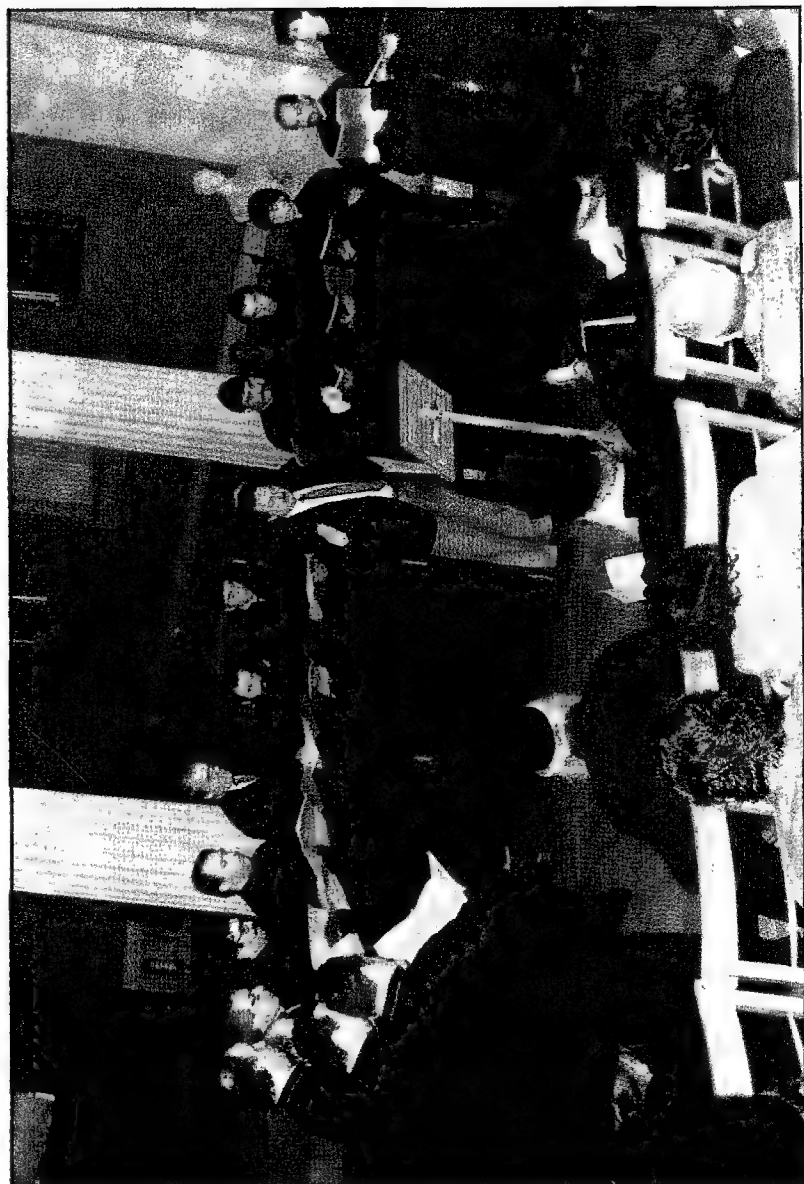
2. Με τον όρο "Ελληνική Μουσική" εννοούμε την κατά παράδοση Ελληνική Μουσική τέχνη, στην οποία διατηρούνται και επιβιώνουν οι βασικές τεχνικές και αισθητικές αρχές της Αρχαιοελληνικής μουσικής κατά τρόπον ώστε να θεωρείται ως φυσιολογική εξέλιξη εκείνης, και η οποία έφθασε μέχρι τις μέρες μας με τη μορφή της Βυζαντινής και Δημοτικής Μουσικής.

λη συχνότητα (Αθήνα, Δελφοί, Τρίπολη, Βόλος, Θεσ/κη, Κρήτη κ.λπ.). Σχολές Βυζαντινής μουσικής έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν σε όλες σχεδόν τις πόλεις της Ελλάδας, όχι μόνο τις μεγάλες αλλά και τις μικρότερες. Βυζαντινοί χοροί συγκροτούνται και πολλές συναυλίες οργανώνονται. Πλήθος μουσικών εκδόσεων με παλαιές και νέες μελοποιήσεις βλέπουν το φως της δημοσιότητας. Νέοι χαρισματικοί και ταλαντούχοι πρωτοψάλτες εμφανίζονται με αξιόλογες δραστηριότητες. Πολλές εκπομπές Βυζ. μουσικής προγραμματίζονται και μεταδίδονται από ιδιωτικούς και κρατικούς Ρ/Σ σε όλη τη χώρα καθώς και από την Ε.Τ., κ.α. Έτσι το **δέντρο** της Βυζαντινής μουσικής, κατά τον 20ο αιώνα, δεν έπαψε ποτέ να μεγαλώνει, να βγάζει καινούργια κλαδιά, καινούργια φύλλα και πολύχρωμα άνθη, όλα όμως άρρηκτα, στενά και στέρεα συνδεδεμένα και προσαρμοσμένα πάνω στον αιωνόβιο κορμό του μητρικού φυτού που συνεχώς και αενάως, χωρίς καμία διακοπή, τροφοδοτείται και τρέφεται με τους ζωογόνους χυμούς της γνήσιας και ζωντανής μουσικής λειτουργικής παράδοσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

"Συνερχόμενοι τοίνυν εν τη Εκκλησία οφείλομεν να ψάλλωμεν συνετώς και μετά φόβου Θεού... όπως μη, αντί αμαρτημάτων αφέσεως, προσθήκην τούτων ποιησάμενοι οίκαδε πορευώμεθα".

(Αθαν. Δανιηλίδης - Αγιορείτης Ιερομόναχος - Αγιογράφος Αθω - 1909)

Ο Βυζ. Χορός «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης».
Διδάσκαλος και Χοράρχης ο Καθηγητής Μουσικολογίας του Παν/μίου Αθηνών Γρηγ. Θ. Στάθης

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι ο "θεματοφύλακας όλων των Χριστιανικών παραδόσεων". Είναι η μία, αγία, καθολική και Αποστολική Εκκλησία που ιδρύ-

Α. Ορθόδοξη Εκκλησία και Βυζαντινή μουσική

θηκε από τον Ιησού Χριστό και συνεχίζει να διατηρεί μέχρι τις μέρες μας αναλλοίωτο και απαραχάρακτο τον κορμό και την ουσία της παράδοσης όπως διαμορφώθηκε τους οκτώ πρώτους χριστιανικούς αιώνες, καθώς και τη μορφή της λατρείας του υπερτάτου όντος. Έμεινε ακλόνητη και πιστή στην παράδοση αυτή, σε αντίθεση προς τις ετερόδοξες Εκκλησίες της Ανατολής και της Δύσης, οι οποίες παρασύρθηκαν σε καινοτομίες και αποσχίσθηκαν. Η Ορθόδοξη Εκκλησία φέρνει ανεξίτηλη τη σφραγίδα του Ελληνικού Πνεύματος, γι' αυτό και της αποδόθηκε και ο όρος **Ελληνική Εκκλησία**, αφού μέσα στον Ελληνικό, κυρίως, χώρο αναπτύχθηκε και Έλληνες, κατά κύριο λόγο, θεόπνευστοι Πατέρες διατύπωσαν τα δόγματα των Οικουμενικών Συνόδων και διαμόρφωσαν την πρώτη θεολογία και τη θεία λατρεία. Στους κόλπους της Εκκλησίας αυτής γεννήθηκε, διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε το υπέρτατο μουσικό μεγαλουργημα όλων των αιώνων η **Βυζαντινή μουσική** για να αποτελέσει με τους θείους και παναρμόνιους ύμνους της Κορωνίδα και προμετωπίδα της. Η πεμπτουσία της Ορθοδοξίας ενυπάρχει μέσα στην υμνολογία της. Με την υμνολογία της, η Ορθοδοξία μεταδίδει, με μια συνεχή και χωρίς χρονική διακοπή πορεία, την "**ζώσα και δρώσα**" παράδοση της Εκκλησίας μας δια μέσου των αιώνων. Οι μεγάλοι Πατέρες, οι οποίοι με τα θεόπνευστα λόγια τους θεμελίωσαν και στήριξαν τη θριαμβευτική γραμμή και πορεία του γένους μας δια μέσου των αιώνων και ιδιαίτερα στα χαλεπά χρόνια της δουλείας, "**εξυμνούσαν και ευλογούσαν την αμείνονα εις άμεινον φέρουσαν μουσικήν**" (Ευαγ. Δ. Θεοδώρου - Καθηγητής).

Η Ορθόδοξη ψαλτική τέχνη είναι σύμβολο όχι μόνο της Ορθοδοξίας αλλά και του Ενιαίου Ελληνισμού. Έχουμε ηθική υποχρέωση, που πηγάζει από την ίδια την ιστορία μας, να διατηρούμε άσβεστη τη φλόγα που καίει προς τιμήν των ιερών συμβόλων της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού.

Με οδηγό και γνώμονα την Ελληνορθόδοξη Πολιτιστική μας παράδοση που "επί αιώνες καταναγάζει ολόκληρη την ανθρωπότητα με μυριόχρωμες λαμπηδόνες και μαρμαρυγές", έχουμε ηθικό χρέος να αναζωπυρώνουμε παλαιές και να οικοδομούμε νέες εστίες που συνθέτουν και καθορίζουν τον "νονν και το πνεύμα της Ορθοδοξίας μας".

"... Η σύγκριση Πολιτισμών τοποθετεί τον Ελληνισμό στην κορυφή της Παγκόσμιας Πολιτιστικής πυραμίδας, αλλά πάντοτε ας ενθυμούμεθα ότι ο Ελληνισμός καταξιώνεται με την ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ και χωρίς αυτήν λαμβάνει διάσταση πεπερασμένη με τέλος' ο Ελληνισμός με πνοήν Λόγου Χριστού υπάρχει αιωνίως..."

(Θεόδωρος Βασιλείου - Μελετητής της Ελληνικής Μουσικής - Πρωτοψάλτης)

"... το πνεύμα το άγιον... το εκ της μελωδίας τερπνόν τοις δόγμασιν ε γ κ α - τ έ μ ι ξ ε ν , ί να τ ω προσηνεί και λείω της ακοής το εκ των λόγων ωφέλιμον λαν- θανόντως υποδεξώμεθα..."

Β. Συνύφανση λόγου και μέλους στη Β.Μ. (Μ. Βασίλειος)

-Το Άγιον Πνεύμα... την ευχαρίστηση που προέρχεται από τη μελωδία με τη διδασκαλία ανέμειξε ώστε με τη θελτικότητα του ακούσματος να δεχόμαστε χωρίς να το καταλαβαίνουμε, την ωφέλεια των λόγων..."

Ένα θαυμαστό και μοναδικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της Βυζ. Εκκλ. μουσικής είναι η **συνύφανση και η άρρηκτη σύνδεση που υπάρχει μεταξύ του λόγου και του μέλους**. (Βλ. Α' τόμο σελ. 187). Αλλά τι εννοούμε ακριβώς, όταν λέμε ότι η ποίηση, ο λόγος, συνυφαίνεται με τη μουσική; Ποιά είναι η βαθύτερη έννοια του γνωρίσματος αυτού που κατ' αποκλειστικότητα μόνο η Β.Μ. διαθέτει; Θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε και να αναλύσουμε, όσο είναι δυνατόν και όσο οι δυνάμεις μας το επιτρέπουν, την έννοια αυτή, η οποία ασφαλώς και κατά κύριο λόγο καθιστά και προσδιορίζει τη Βυζ. Μουσική ως αναντικατάστατο μέσο λογικής λατρείας.

Ένα ποιητικό κείμενο, ένας ύμνος έχει βέβαια ένα **νοηματικό** περιεχόμενο, το οποίο αποδίδεται και κατανοείται με την απλή ανάγνωση του κειμένου. Ένα ποίημα όμως, εκτός από το νόημα, εκφράζει και κάποιο **συναίσθημα**. Με την απλή ανάγνωση είναι αδύνατη η προσέγγιση και εισχώρηση στο συναίσθημα που εκφράζει το ποίημα. Αυτό ακριβώς επιτυγχάνεται με τη **μελοποίηση**. Η

μελοποίηση του ποιήματος έχει σκοπό να συνδέσει τη μουσική με τις λέξεις κατά τρόπο ώστε να δημιουργήσει μια **τρίτη κατάσταση**, η οποία θα περιέχει πλέον τόσο το κάλλος και την ωραιότητα της ποίησης, όσο και την αισθητική καλλιέπεια της μουσικής. Έτσι το ποίημα, περιβαλλόμενο με το μουσικό μανδύα, ζει και λειτουργεί σε νέο περιβάλλον. Το ίδιο ισχύει και για τη μουσική. Το μουσικό μέλος χάνει τρόπον τινά την αυτοτέλειά του και συγχωνεύεται με την ποίηση για να αποτελέσουν και τα δύο μαζί μια τέλεια αισθητική ολότητα. Το "**ψάλμα**" είναι πλέον το **αποτέλεσμα**, το **προϊόν** της σύνδεσης αυτής, **μέσα στο οποίο εξακολουθούν να λειτουργούν και μία και η άλλη καλή τέχνη**. Με την απόλυτη συνεργασία και των δύο δημιουργείται αυτή η νέα κατάσταση στην οποία διαφαίνεται εναργέστατα σε όλο του το βάθος το **συναισθηματικό περιεχόμενο** του ποιήματος. Βασικός σκοπός συνεπώς της μελοποίησης είναι να **καταστεί δυνατόν να αποκαλυφθεί το συναισθηματικό περιεχόμενο του ποιητικού κειμένου**.

Ως παράδειγμα καλύτερης κατανόησης όλων αυτών, ας θεωρήσουμε τις λέξεις του ύμνου: "Σήμερον Σε θεωρούσα... οίμοι θεϊόν τέκνον. Οίμοι το φως του κόσμου...". Το νόημα των λέξεων είναι κατανοητό και με την απλή ανάγνωση. Η μελοποίηση όμως αυτών δημιουργεί μια τρίτη κατάσταση - το ψάλμα ή ψαλμώδημα - η οποία προβάλλει και την εσωτερική ψυχοπνευματική λειτουργικότητα, την οποία ακριβώς εκφράζουν οι λέξεις, δηλ. **προβάλλει συγχρόνως με το νόημα των λέξεων και το συναίσθημα**. Εδώ ακριβώς έγκειται η μεγάλη μουσική διαίσθηση και μελουργική ικανότητα του μελοποιού, να επιλέξει την κατάλληλη μελωδία ώστε να επιτύχει το ποθούμενο αποτέλεσμα.

Στην Εκκλησιαστική υμνογραφία διακρίνεται με σαφήνεια ο ιδιαίτερος ρυθμός των ποιημάτων και η αρμονική εναλλαγή των συλλαβών. Έτσι παράλληλα με το μέτρο που γράφτηκε το ποίημα ενυπάρχει και ο **κατάλληλος ρυθμός**. Αυτό καταδεικνύει τη μαγεία και την τελειότητα της Εκκλησιαστικής υμνογραφίας. Οι μεγάλοι μελουργοί της Εκκλησίας μας μελοποίησαν τους Εκκλησιαστικούς ύμνους όχι βέβαια κατά συμπτωματικό και τυχαίο τρόπο, αλλά ακολουθώντας πιστά αυτή τη θαυμαστή δομή της ποιητικής σύνθεσης. Γι' αυτό ακριβώς θεωρείται και είναι πράγματι εξάισιο και μεγάλο το μελουργικό τους έργο.

Η συνύφανση αυτή, ποίησης και μουσικής, παρατηρείται κατ' ανάλογο τρόπο και στη δημοτική μας ποίηση - μουσική που έχει τις ίδιες ρίζες με τη Β. Μουσική. Σε πολλά δημοτικά μας τραγούδια μπορούμε εύκολα να επισημάνουμε τη σύνδεση αυτή. Ας φανταστούμε, ως παράδειγμα, πως αποδίδονται τα "**μοιρολόγια**". Όχι βέβαια "**πεζά**" και "**κατ' απαγγελία**" αλλά "συνυφασμένα" με τη μουσική. Ακριβώς για ν' αποδοθεί και το συναισθηματικό μέρος που περιέχεται μέσα στον ποιητικό ύμνο.

Ιδιαίτερα όμως στους Βυζαντινούς Εκκλησιαστικούς ύμνους η σύνδεση αυτή ποίησης και μουσικής είναι καθολική. Γιατί τα εσωτερικής φύσεως μοτίβα μιας υπόθεσης, που περιγράφεται με τον ύμνο, δεν προσδιορίζονται και δεν αποδίδονται με την ψυχρή σκέψη και μόνο· επομένως δεν είναι καθαρά **πνευματικής** υφής αλλά είναι και **θυμικής**. Γι' αυτό χρησιμοποιείται και η μουσική ώστε

να εγκολπώνεται, τρόπον τινά, τον πυρήνα και το εσωτερικό περιεχόμενο του **θέματος** της ποίησης και έτσι έμμεσα να αποδίδει και την **υφή** και τα **συναισθηματικά μηνύματα** του ύμνου. Η εγκόλπωση αυτή στη Β.Μ. γίνεται με τους κατάλληλους ήχους και την εμπλοκή όλων των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηρισμών που η μουσική αυτή διαθέτει. Με τον τρόπο αυτό, αφού προβάλλεται ο, κατα γενική έννοια, χαρακτήρας και το περιεχόμενο του ύμνου, αποδίδεται σ' αυτόν ο χαρακτηρισμός: αναστάσιμος, πένθιμος, δοξολογικός, πανηγυρικός, κατανυκτικός κ.λπ.

Ωστόσο έχει υποστηριχθεί ότι με τη σύνδεση αυτή της μουσικής με το λόγο, επέρχεται **μείωση της εκφραστικής δύναμης** της μουσικής και έτσι η μουσική χάνει το κάλλος και την ωραιότητά της. Τούτο όμως είναι εσφαλμένο, γιατί κατά τη σύνδεση και συνύφανση μουσικής και ποίησης στη Βυζαντινή μελωδία **δεν έχουμε υποταγή** της μιας τέχνης στην άλλη, αλλά απλώς μια ισομερή και αδελφική, τρόπου τινά, συνεργασία, από την οποία γεννιέται όπως προαναφέραμε μια νέα κατάσταση που είναι και το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Με άλλα λόγια στη Β. μελωδία **δεν προβάλλεται** μονομερώς ούτε η μία ούτε η άλλη τέχνη. Για τον ψάλτη δηλαδή έχει εντελώς δευτερεύουσα σημασία το αν η ποίηση στο "δοξαστικό ιδιόμελο" που ψάλλει είναι τέχνη αυτοτελής, όπως βέβαια και η μουσική, δεδομένου ότι το μεν ποιητικό κείμενο του δοξαστικού δεν επενδύεται απλώς τη μουσική για να **στηρίξει** τη φωνή του, αφού χωρίς λόγια δεν θα ήταν δυνατόν να ψάλλει, ούτε βέβαια για να αποδοθεί απλά η ερμηνεία της έννοιας των, νοητών άλλωστε, λέξεων του ποιήματος ή του γενικού νοήματος που εξάγεται από την ψυχρή ερμηνεία τους, αλλά για να δημιουργηθεί το **ψαλμώδημα**, η τρίτη δηλαδή κατάσταση, όπως ακριβώς την περιγράψαμε. Γνωρίζει όμως ο ψάλτης ότι η μουσική και το ποίημα έχουν συνενωθεί σε κάτι το "**νέο**" με το οποίο πλέον αποκαλύπτεται το **άφατο**, το βαθύτερο συναισθηματικό περιεχόμενο του ύμνου που κατευθύνεται και εισέρχεται στα τρισβαθιαστά ανθρώπινης ψυχής όταν προσεύχεται. Αυτό το **νέο** δεν μπορεί πλέον να αντιπροσωπευθεί ούτε από μόνη τη μουσική, ούτε από μόνη την ποίηση! Και οι δύο τέχνες συνεργάζονται για τη γένεση και παραγωγή μιας νέας τρίτης κατάστασης που είναι ακριβώς **ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΨΑΛΜΩΔΗΜΑ**.

"... Η Βυζαντινή Μελουργία είναι τέχνη κατ' εξοχήν λαϊκή, υπό την έννοια ότι εκφράζει το σύνολο της Εκκλησίας και δεν έχει σχέση με τις ευκαιριακές συνθέσεις που κρατούνται στην επικαιρότητα με τη διαφήμιση για λόγους κερδοσκοπικούς και κατόπιν χάνονται σαν να μην υπήρξαν ποτέ..."

(Γεωργ. Αγγελινάρας - Φιλολόγος - Μουσικολόγος)

1. Γι' αυτό εξάλλου τα "κρατήματα" με τις άσημες λέξεις δεν θεωρούνται και ασφαλώς δεν είναι, λατρευτικές μελωδίες, αλλά έχουν άλλο σκοπό (Βλ. Α' ΤΟΜΟ ΚΕΦ. ΙΑ' σελ. 251). Στα κρατήματα έχουμε πράγματι μια, τρόπον τινά, επιβολή της μουσικής στο "άσημο" κείμενο. Γι' αυτό και οι μελοποιήσεις των κρατημάτων είναι περισσότερο μελισματικές και διακρίνονται για το έντονο αισθησιακό τους χαρακτήρα, ο οποίος και στις άλλες ασφαλώς μελωδίες υπάρχει αλλά λειτουργεί "**ισότιμα**" με τον λατρευτικό χαρακτήρα.

Όλα δείχνουν ότι τα τελευταία χρόνια πολλά κερδήθηκαν προς όφελος της Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Είναι πράγματι πολύ σημαντικό και άκρως

Γ. Παρουσίαση και προβολή της Β.Μ. (συναυλίες κ.λπ.)

ενθαρρυντικό το γεγονός ότι σε όλα σχεδόν τα σημεία του Ελλαδικού χώρου παρατηρείται έντονη και πολύπλευρη κινητικότητα που σκοπό και στόχο έχει την παρου-

σίαση και προβολή της μεγάλης αξίας της Βυζαντινής μουσικής. Βυζαντινοί χοροί έχουν ιδρυθεί και στις μικρότερες πόλεις με πολλές φιλοδοξίες και οράματα. Συναυλίες και "φεστιβάλ" ποικίλης μορφής οργανώνονται ανά την χώρα και πολλές νέες συνθετικές εργασίες με θρησκευτικά θέματα έχουν κάνει τελευταία την εμφάνισή τους και έχουν προβληθεί σε αίθουσες συναυλιών. Ακόμη και "κατ' αντιφωνία" παρουσιάσεις Βυζαντινών εκκλησιαστικών ύμνων, από καλλιφώνους πρωτοψάλτες, προβάλλονται από σκηνής, όλο και πιο συχνά τον τελευταίο καιρό. Πιστεύουμε ότι όλες αυτές οι προσπάθειες στοχεύουν στον ένα και μοναδικό σκοπό, που τονίσαμε στην αρχή, να παρουσιάσουν και να προβάλουν δηλαδή στον πολύ κόσμο το κάλλος και τη μεγάλη αξία της λειτουργικής μας μουσικής. Γεννιέται όμως το ερώτημα. Είναι αυτός ο ορθός δρόμος και η ενδεδειγμένη διαδικασία για το σκοπό αυτό, ή υπάρχει "σύγχυση" και κακή εκτίμηση στο όλο θέμα και ακολουθείται λάθος πορεία και λανθασμένη τακτική; Η άποψή μας και η γνώμη μας είναι ότι πράγματι γίνεται κάποιο σοβαρό λάθος.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η Εκκλησία στη λατρευτική της ζωή χρησιμοποιεί τις διάφορες μορφές τέχνης όπως ποίηση, ζωγραφική, μουσική, αρχιτεκτονική όχι βέβαια για να δημιουργήσει εντυπώσεις στους εκκλησιαζόμενους πιστούς ή να προβάλει και να υπηρετήσει την "τέχνη" ούτε ακόμη γιατί αυτά αρέσουν στην όραση ή "κνήθουν την ακοήν" (Β' Τιμ. 4, 3) αλλά γιατί μέσα από την τέχνη περνά η "γλώσσα" με την οποία ο εκκλησιαζόμενος πιστός προσεγγίζει και μυείται στις αλήθειες της πίστewς και μετέχει άνετα στη ζωή της Εκκλησίας.

Η "γλώσσα" της τέχνης είναι το "μέσο" για να προσεγγίσει ο προσευχόμενος πιστός και να προσπελάσει τα όρια των "βλεπομένων". Αυτός ακριβώς είναι ο κύριος και μοναδικός σκοπός και της μουσικής που χρησιμοποιεί η Εκκλησία μας στη λατρευτική και μυστηριακή της ζωή. Επομένως η Βυζαντινή μουσική είναι κατά κύριο λόγο μουσική προσευχής και **λατρείας**. Η άλλη πλευρά της, η καλλιτεχνική, η αισθησιακή είναι δευτερεύουσα. **Συνεπώς εκείνο που επιβάλλεται να προβάλλεται και να τονίζεται συστηματικά και με επιμονή είναι ο ανατικατάστατος λατρευτικός της χαρακτήρας**. Με το να επιμένουμε στην, από θεατρικής σκηνής, παρουσίαση της Εκκλησιαστικής μας μουσικής, είτε με απροετοίμαστους και ανέτοιμους πολλές φορές Βυζαντινούς χορούς ή χοράρχες, που να αγνοούν βασικά στοιχεία της ορθής διεύθυνσης του χορού, αλλά κυρίως με **μονωδιακές κατ' αντιφωνιαν συναυλίες** με εμφανή και έκδηλη την τάση προβολής της καλλιτεχνικής της αξίας, που πράγματι υπάρχει, και πολλές φορές **της προσωπικής και ατομικής καταξίωσης**, αγνοώντας την κύρια και ουσιαστική της πλευρά, τον λατρευτικό και κατανυκτικό της χαρακτήρα είναι, φρονού-

με, ξένο προς την Ορθόδοξη παράδοση, και οδηγεί επικίνδυνα στην "ειδωλοποίηση" της εκκλησιαστικής μας μουσικής η οποία κατά κανένα τρόπο δεν είναι "αυτοσκοπός". Τα χειροκροτήματα των ακροατών και οι υποκλίσεις των εκτελεστών αρμόζουν σε άλλα είδη συναυλιών και ασφαλώς όχι στην εκκλησιαστική μας μουσική. Θα μπορούσαμε να προσομοιάζουμε την περίπτωση με τη δημιουργία εκκλησιαστικών μουσείων και την τοποθέτηση σ' αυτά για έκθεση, ιερών σκευών και εικόνων, σε χώρο δηλαδή έξω απ' αυτόν που ανήκουν, ώστε να αποσπούν το θαυμασμό των επισκεπτών, σαν να αποτελεί ο Χριστιανισμός ανάμνηση ενός νεκρού παρελθόντος. Η Εκκλησιαστική ψαλμωδία είναι κατά πρώτιστο λόγο **πνευματική πράξη** και όχι καλλιτεχνική παράσταση. Όταν ψάλλει ο ψάλλης στον Ι. Ναό κατά τη διάρκεια της ιερής ακολουθίας, ψάλλει κατά τρόπο ώστε να συμβάλλει στη συνειδητή συμμετοχή στην κοινή λατρεία· να υποβοηθήσει τον προσευχόμενο πιστό να κατανοήσει και να οικειωθεί την αλήθεια του Θεού, ώστε να γίνει πιο εύκολα βιωματικά μεθεκτό, να προσεγγίσει τις αλήθειες της πίστεως και έτσι να λατρεύσει το Θεό "εν πνεύματι και αληθεία"· να τον υποβοηθήσει να ακούσει "άρρητα ρήματα, α ουκ εξόν ανθρώπου λαλήσαι" (Β' Κορ. 12, 4), να γονατίσει, να αισθανθεί το λιβάνισμα, να νιώσει συντριβή και ταπείνωση, και να βιώσει "έσω" καταστάσεις που είναι αδύνατον να τις εκφράσει.

Στη θεατρική όμως σκηνή πώς ψάλλει; Σε τι σκοπεύουν τελικά αυτές οι μονωδιακές, αντιφωνικές "μονομαχίες" με Βυζ. εκκλησιαστικούς ύμνους; Φρονούμε ότι όχι μόνο δεν ενισχύουν αλλά **πλήττουν** τη λειτουργική μας ζωή, η οποία, όπως πολύ εύστοχα παρτηρεί ο Καθηγητής **Αντ. Αλυγιάκης** "ενώ ξει και υπάρχει στους Ιερούς Ναούς, δεν ενισχύεται στο φυσικό αυτό περιβάλλον, αλλά διασύρεται κατά τα πρότυπα του θρησκευτικού ρομαντισμού της Δύσης, σε αίθουσες, συναυλιών και σε θέατρα..." ("Ο χαρακτήρας της Ορθοδόξου ψαλτικής" (1988)).

Το όλο θέμα, κατά τη γνώμη μας, είναι αρκετά σοβαρό και πρέπει όλοι μας να το δούμε με πολλή σύνεση και σοβαρότητα. Η αποδέσμευση της Εκκλησιαστικής μας μουσικής από το **χώρο** και το **χρόνο** της, αφενός μεν, υποθάλλει τον κίνδυνο αποπροσανατολισμού των χριστιανών της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, απ' ετέρου δε οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην προοδευτική αλωτρίωσή της.

Ωστόσο δεν θα ήταν χρήσιμο και θετικό τώρα που οι συναυλίες Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής έχουν γίνει πλέον θεσμός σε ολόκληρη την Ελλάδα αλλά και σε πολλές χώρες του εξωτερικού, να υποστηρίξει κανείς με επιμονή την ολοκληρωτική κατάργησή τους. Έχοντας όμως επίγνωση της μεγάλης ευθύνης που έχουμε ως ορθόδοξοι Χριστιανοί απέναντι στη λειτουργική μουσική της Εκκλησίας μας, "κατ' οικονομίαν" μπορούμε να αποδεχθούμε και να προτείνουμε τα εξής:

1. Σε κάθε περίπτωση οι εκτός λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας μας παρουσιάσεις της Εκκλησιαστικής μας μουσικής να είναι κατ' αποκλειστικότητα **χορωδιακές** από Βυζαντινούς χορούς **άριστα συγκροτημένους** και **άρτια προετοιμασμένους κατά τα πρότυπα των πολυφωνικών χορωδιών**. Η Β. Μουσι-

κή βρίσκει την πλήρη έκφρασή της και την πληρότητά της στο χορικό τρόπο ερμηνείας.

2. Οι παρουσιάσεις αυτές να γίνονται μέσα σε Ιερούς Ναούς. Ο Ι. Ναός με το αγιογραφικό διάκοσμο και την υποβλητικότητα που αποπνέει εξασφαλίζει τουλάχιστον το φυσικό χώρο της λειτουργικής μας μουσικής αφού κατ' ανάγκη αποδεσμεύεται από το **χρόνο** της.

3. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αποφεύγεται η παρουσίαση καθαρά λατρευτικών ύμνων και το "ρεπερτόριο" των συναυλιών να περιλαμβάνει - όσο είναι δυνατόν - μαθήματα από το **καλοφωνικό είδος μελοποιίας**. Με τα καλοφωνικά μαθήματα καταδεικνύονται τόσο οι αξιοθαύμαστες δυνατότητες της Βυζαντινής μελοποιίας, όσο και η ποιότητα και το κάλλος των Βυζαντινών μελωδιών από την άποψη της καλλιτεχνικής δημιουργίας και ακουστικής καλλιτέπειας και ωραιότητας που είναι και οι βασικοί στόχοι μιας συναυλίας Βυζ. μουσικής. Τα άλλα είδη μελοποιίας φρονούμε ότι, λόγω της αυστηρότητας του ήθους και του λατρευτικού τους χαρακτήρα θα πρέπει να παραμείνουν αποκλειστικά και μόνον μέσα λογικής λατρείας κατά τις ιερές ακολουθίες της Εκκλησίας μας.

Σημ. Σε ειδικές συναυλίες που έχουν στόχο να καταδείξουν το ενιαίο και αδιάσπαστο της **ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ** (Βυζαντινής και Δημοτικής) είναι ασφαλώς αναγκαίο να γίνεται παράλληλη παρουσίαση εκκλησιαστικών μελών και δημοτικών τραγουδιών σε αίθουσες συναυλιών. Στη περίπτωση αυτή ο χαρακτήρας και ο στόχος της συναυλίας είναι σαφώς προσδιορισμένος και είναι καθαρά καλλιτεχνικός και επιστημονικός.

"Ψαλτική είναι η μορφή τέχνης στην οποία έχουν επιβιώσει οι βασικές τεχνικές και αισθητικές αρχές της Αρχαιοελληνικής μουσικής και η οποία, ένεκα τούτου, δικαιούται να ονομάζεται ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ".

Στην εποχή μας η δυνατότητα να ακούσουμε επιλεκτικά και κατά την επιθυμία μας Βυζαντινούς εκκλησιαστικούς ύμνους, έχει ριζικά αλλάξει. Η καθιε-

Δ. Τεχνολογική πρόοδος και Βυζ. Μουσική

ρωμένη μέχρι και τα μέσα σχεδόν του αιώνα μας διαδικασία προσέγγισης της λειτουργικής μας μουσικής στις ιδιαίτερες μόνο στιγμές προσευχής και λατρείας κατά τη διάρκεια του Εκκλησιασμού, έχει σήμερα ολοκληρωτικά μεταβληθεί. Με τη βοήθεια των θαυμαστών επιτευγμάτων της σύγχρονης τεχνολογίας, ο Ορθόδοξος Χριστιανός μπορεί να ακούσει Βυζαντινούς Εκκλησιαστικούς ύμνους όχι μόνο στους Ιερούς Ναούς, αλλά και στο σπίτι του από το Ραδιόφωνο, την τηλεόραση, από μαγνητοταινίες, από δίσκους και "βίντεο", ακόμη δε και στο αυτοκίνητό του!

Η εποχή μας δίνει ασφαλώς αφάνταστα περισσότερες δυνατότητες να γνωρίσουμε ποικίλες βυζαντινές μελωδίες και μουσικά μαθήματα σε είδη και μορφές που επιθυμούμε και από ερμηνευτές της αρεσκείας μας, που ακόμη και για τις νυχθημερόν κ.α. ακολουθίες της Εκκλησίας μας, είναι άγνωστες.

Η αλματώδης και ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, ιδιαίτερα στον τομέα της ηλεκτρονικής - ακουστικής επιστήμης, όπως ήταν φυσικό συμπαρέσυρε στην "πρόοδο και την εξέλιξη" και τη λειτουργική μας ζωή. Όλες οι διαδικασίες του λειτουργικού τυπικού της Εκκλησίας μας είναι σαφώς επηρεασμένες στις μέρες μας, από την εξέλιξη αυτή.

Οι μικροφωνικές και μεγαφωνικές εγκαταστάσεις στην πλειονότητα των Ι. Ναών μας, οι άπλετοι φωτισμοί και οι, πέραν των επιτρεπτών ορίων, πομπώδεις τελετουργικές διαδικασίες σε πανηγυρικές ιδιαίτερα ιερές ακολουθίες, αλλοιώνουν το μυσταγωγικό κλίμα που πρέπει να επικρατεί μέσα στο Ναό και καταστρέφουν τον κατανυκτικό χαρακτήρα της Ιερής Ψαλμωδίας.

Στην Εφημερίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος "Εκκλησιαστική Αλήθεια" (Αριθ. Φ. 277 / 1-16/7/1988) δημοσιεύτηκε ένα σχετικό σχόλιο, το οποίο παραθέτουμε αυτούσιο. Το σχόλιο έχει ως εξής:

"Η ανεξέλεγκτη είσοδος των ηλεκτρονικών μέσων στους Ναούς, ακόμη και σε εξωκλήσια (!) δημιούργησε ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα, μεγαλύτερο από εκείνο που υποτίθεται πως θεραπεύουν, δηλαδή τις ακουστικές ατέλειες των σημερινών Ναών ή τη φωνητική ανεπάρκεια κληρικών και ψαλτών. Το σημαντικότερο σε έναν Ορθόδοξο Ναό είναι η διαφύλαξη της κατανυκτικής ατμόσφαιράς του, ώστε να υπάρχουν συνθήκες αννψώσεως του νου και της καρδιάς προς το Θεό. Όταν γίνεται κατάχρηση ηλεκτρικών φώτων και κατάχρηση ακουστικών μέσων, διασπάται η ψυχή του Εκκλησιαζομένου και εκτρέπεται του κλίματος της προσευχής. Τότε τα σύγχρονα αυτά μέσα αντί να διακονούν με διάκριση τις φωτιστικές και ακουστικές ανάγκες του Ναού, γίνονται μέσα περισπασμού των ψυχών, μέσα δηλαδή στη διάθεση του Σατανά. Αυτό πρέπει να το έχουν σοβαρά υπόψη τους και οι υπεύθυνοι Εφημέριοι και οι επίτροποι. Δεν μπορούν από υπερβάλλοντα εκμνηστενισμό να μεταφέρουν στους Ναούς την ατμόσφαιρα που υπάρχει στα κοσμικά κέντρα. Δεν είναι ο Ναός χώρος επιδείξεως υπό φως εκτυφλωτικό ούτε τα ψαλτήριά του, "Πάλκα" τραγουδιστών, για να ακούγεται η φωνή των ψαλτών σε τόνους εκκωφαντικούς. Η ευθύνη είναι του Ιερατικού προϊσταμένου, ο οποίος πρέπει να ελέγχει από το Ιερό Βήμα και το φωτισμό και την ένταση των μικροφώνων ώστε να μην ξεπερνούν τα φωτιστικά και ακουστικά όρια και απλά να είναι υποβοηθητικά των λειτουργικών αναγκών του Ναού και να μη διασπούν και καταστρέφουν την γαλήνια ατμόσφαιρά του".

Βέβαια σε ορισμένα λεπτομερειακά σημεία του σχολίου η άποψή μας είναι διαφορετική. Συμφωνούμε όμως στο γενικό πνεύμα που εκφράζει. Με πολλή θλίψη διαπιστώνει πράγματι κανείς ότι, σταθερά και προοδευτικά η λειτουργική μας ζωή "κοσμικοποιείται" και "εκμοντερνίζεται". Ιδιαίτερα το θέμα των "εκκωφαντικών" μεγαφώνων θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά, όταν μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, αναμεταδίδεται η ιερή ακολουθία και έξω από

τους Ιερούς Ναούς δίνοντας την εντύπωση υπαίθριου πανηγυριού. Μάλιστα, πολλές φορές καταστρατηγείται και η ίδια η τάξη της Θ. Λειτουργίας που απαιτεί πολλές ευχές των ιερών να λέγονται "μυστικά". Με τα μικρόφωνα και τα μεγάφωνα και οι ευχές αυτές μεταδίδονται όχι μόνο μέσα στο Ναό αλλά ακόμη και έξω απ' αυτόν.

Ωστόσο θα ήταν πολύ δύσκολο και ίσως από μία άποψη και λογικά αβάσιμο να υποστηρίξει κανείς σήμερα την πλήρη κατάργηση των μικροφώνων και μεγαφώνων από τους Ναούς μας. Και τούτο διότι δεν πρέπει να μας διαφεύγουν ορισμένες πραγματικές καταστάσεις, οι οποίες μας υποχρεώνουν και μας επιβάλλουν να αντιμετωπίζουμε με συγκατάβαση και ρεαλισμό μερικά πράγματα. Οι ακουστικές ατέλειες πολλών Ναών, όχι μόνο δε βοηθούν στη φωνητική απόδοση των ψαλτών, αλλά είναι καταστροφικές γι' αυτούς. Όταν ο Ναός έχει κακή "ακουστική", ο ψάλτης, στην προσπάθεια του να ανταποκριθεί όσο γίνεται καλύτερα στα καθήκοντά του, καταβάλλει μεγάλο κόπο και φωνητικά φθείρεται. Είναι επίσης βέβαιο ότι σήμερα, λόγω της αύξησης του αριθμού των εκκλησιαζόμενων πιστών, έχουν κτιστεί πολύ μεγάλοι σε όγκο Ναοί με συνέπεια να δυσκολεύεται αφάνταστα η απόδοση των ψαλτών και να μην ακούγονται με ευκρίνεια απ' όλο το Εκκλησιασμά. Στις περιπτώσεις αυτές ασφαλώς είναι αναγκαία η χρήση μικροφώνων και μεγαφώνων. **Πάντοτε όμως μέσα στα επιτρεπτά ακουστικά όρια και οπωσδήποτε μέσα στο Ναό¹.**

Δεν παραλείπουμε τέλος να τονίσουμε και πάλι ότι οποιασδήποτε μορφής μουσικά όργανα, ουδεμία θέση έχουν μέσα στον Ι. Ναό. (Βλ. Α' τόμο ΚΕΦ. Θ', σελ. 205).

Πρέπει με κάθε τρόπο να διατηρήσουμε το απαραίτητο, και όπως το επιτάσσουν οι Ιεροί κανόνες της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, μυσταγωγικό κλίμα της κοινής λατρείας μέσα στους Ιερούς Ναούς μας, ώστε και η Ψαλτική μας τέχνη να ανταποκρίνεται στο Θείο και Ιερό σκοπό της και οι προσευχόμενοι πιστοί ψυχικά να ωφελούνται.

"... Αν μη διεσώζοντο εκ της αρχαιότητος τα ολίγα αποσπάσματα των Ελλήνων μουσικών συγγραφέων, σήμερα δεν θα υπήρχεν Ευρωπαϊκή μουσική διότι εν εκείνοις ευρίσκονται τα σπέρματα και της θεωρητικής και της οργανικής και φωνητικής των καθ' ημάς χρόνων..."

(Oscar Paul - Γερμανός Καθηγητής μουσικολογίας Παν/μίου Λειψίας - 1880)

1. Ίσως θεωρηθεί παράδοξο, αλλά η αύξηση της έντασης και ισχυροποίηση της φωνής των ψαλτών δια των μικροφώνων συνδέεται κατά κάποιο τρόπο με την **παράδοση!** Σε παλαιότερους Ναούς βρέθηκαν σωλίνες πλίνθινοι τοποθετημένοι ο ένας μέσα στον άλλο. Η Παράδοση αναφέρει ότι οι σωλίνες αυτοί είχαν το όνομα **ηχητήρες** και χρησιμοποιούνταν για να διαδίδεται και η πλέον αδύνατη φωνή των ψαλτών "ηχητότερη" και "βροντωδέστερη" σε όλο το Ναό!! (Βλ. Ι. Βοζνεσεσκι "Η Ωδική". Εφημερίδα "Φορμίγγι", 29 Φεβρ., 15-31 Μαρτίου 1912, σελ. 3)

"Πρωτότυπη δημιουργία σήμερα στο χώρο της ψαλτικής δεν νοείται..."

(Γρ. Στάθης - Καθηγητής μουσικολογίας)

Ε. Νέοι Μελωποιοί και Νέες Μελοποιήσεις

Έχουμε ήδη τονίσει ότι η Βυζαντινή τέχνη έχει πράγματι έναν πλούτο και μια μεγάλη ποικιλία δομής ώστε να προσφέρεται για προεκτάσεις και νέες δημιουργίες. Έχουμε επίσης τονίσει ότι κάθε νέα δημιουργία πρέπει να έχει ως γνώμονα και οδηγό την Ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση και να αποβλέπει στη διατήρηση του παραδοσιακού Βυζαντινού ύφους, αλλιώς αποβαίνει καλλιτεχνική δημιουργία με υψηλά ίσως τεχνικά και αισθητικά στοιχεία αντάξια της δημιουργικής δύναμης του δημιουργού μελοποιού, πλην όμως αδόκιμη και ακατάλληλη να υπηρετήσει την Ορθόδοξη λογική λατρεία.

Στις μέρες μας υπάρχει πράγματι μια εντυπωσιακή παραγωγικότητα νέων μελοποιήσεων και ένας μεγάλος αριθμός μουσικών βιβλίων, με νέες μελοποιήσεις, έχει εκδοθεί και κυκλοφορεί στον ψαλτικό κόσμο².

Στα νέα αυτά μαθήματα εύκολα διακρίνει κανείς την τάση των νέων μελοποιών για **πρωτότυπες** μελισματικές γραμμές και νεοφανείς θέσεις.

Δεν γνωρίζουμε την τύχη και την μελλοντική πορεία των νέων αυτών συνθέσεων. Αν και κατά πόσο δηλαδή το λειτουργικό σώμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας θα εγκλωπωθεί ορισμένες απ' αυτές και θα τις εντάξει στη "ζώσα και αενάως εμπλουτιζόμενη λειτουργική μας παράδοση" ή θα τις αποβάλει και θα τις απορρίψει, όπως ένας βιολογικός οργανισμός αποβάλλει και απορρίπτει το "ακατάλληλο" μόσχευμα που έξωθεν του εμφυτεύουν, αν δεν έχουν εξασφαλισθεί τα απαραίτητα κοινά φυσιολογικά χαρακτηριστικά στοιχεία "μοσχεύματος" και "δέκτη". Πάντως δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι πολλά "έργα" που δεν αναγνωρίστηκαν στην εποχή τους, προβλήθηκαν και επιβίωσαν σε μεταγενέστερες εποχές όπως και άλλα έσβησαν και περιέπεσαν στη λήθη και την αφάνεια λίγο μόνο καιρό μετά τη δημιουργία τους. Αρχεί να αναλογισθούμε, ξεκινώντας τη σκέψη μας από το μακρινό παρελθόν, πόσα μουσικά βιβλία έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα, πόσα απ' αυτά έχουν ξεχαστεί και παραμένουν σε ιδιωτικές και άλλες βιβλιοθήκες αψευδείς μάρτυρες ευγενών φιλοδοξιών και οραματισμών και πόσα μπήκαν αμέσως μετά τη δημιουργία τους σε λειτουργική χρήση και παραμένουν μέχρι σήμερα. Είναι γενικά διαπιστωμένο ότι μόνο οι δημιουργίες που παρέμειναν άρρηκτα συνδεδεμένες με τη λειτουργική μας παράδοση πέτυχαν να ενταχθούν στο κύριο σώμα του λειτουργικού μας τυπικού και να ενοφθαλμισθούν με επιτυχία στο μουσικό δέντρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Πολλοί νέοι μελωποιοί, με έντονη τη διάθεση της δημιουργίας, με μουσικό αισθητήριο σαφώς επηρεασμένο από την κοσμική μουσική αντίληψη των και-

ρών μας και με την ευγενή φιλοδοξία της άμεσης και καθολικής αποδοχής και αναγνώρισης, παραμερίζουν τη παραδοσιακή αντίληψη στην τέχνη της μελοποιίας και προβάλλουν με επιμονή στα έργα τους το **πρωτότυπο** στοιχείο της δημιουργίας με σύγχρονο κοσμικό ιδιοματισμό που τον χαρακτηρίζει η αοριστία, ο αυτοσχεδιασμός και η μίμησή της, ακουστικά εντυπωσιακής και αρεστής, μουσικής τεχνοτροπίας της κοσμικής μουσικής τέχνης.

Η μουσική αυτή αντίληψη για την ψαλτική μας τέχνη είναι ολοκληρωτικά εσφαλμένη. Δεν είναι λίγες σήμερα οι νέες μελοποιήσεις που πολλοί ψάλτες μας, αβασάνιστα, χρησιμοποιούν στη λειτουργική πράξη και οι οποίες κάθε άλλο παρά αυστηρό παραδοσιακό και μυσταγωγικό πνεύμα αποπνέουν.

Νοθεύτηκε ακόμη, σήμερα, και το παραδοσιακό Αγιορείτικο ύφος και η ιδιάζουσα ερμηνεία που χαρακτηρίζει τους παραδοσιακούς Αγιορείτες ψαλμωδούς με την είσοδο στο Άγιον Όρος κληρικών με μουσική καλλιέργεια και παιδεία σαφώς επηρεασμένη από την εξωτερική κοσμική μουσική. Έτσι παρατηρείται το εντυπωσιακό πράγματι φαινόμενο να διοχετεύονται, με μεγάλη μάλιστα συχνότητα, και να μπαίνουν στη λειτουργική πρακτική μελοποιήσεις ύμνων και χορωδιακές εκτελέσεις "Βυζαντινών μαθημάτων" από Αγιορείτες μοναχούς, με άκουσμα σαφώς κοσμικό εμπλουτισμένο με μελωδικά στολίσια μοντέρνων συνθέσεων, που ενώ, όπως είναι φυσικό, εντυπωσιάζουν το εκκλησίασμα, αφού προβάλλουν την αισθητική κυρίως πλευρά της μελωδίας, ουδεμία σχέση έχουν με την μυσταγωγικότητα και τον λατρευτικό χαρακτήρα των Ιερών ακολουθιών και των μυστηρίων της Εκκλησίας μας (Βλ. Κασέτες Ι. Μονής Σ. Πέτρας - Αγνή Παρθένη κ.λπ.).

Η ηδονή της **πρωτυίας** οδηγεί τις περισσότερες φορές σε γλιστερούς δρόμους με προσανατολισμούς και κατευθύνσεις ξένες προς το παραδοσιακό πνεύμα της λατρευτικής μας μουσικής. **Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι καθετί καινούργιο και πρωτότυπο είναι οπωσδήποτε σημαντικό και αξιόλογο και συνεπώς αποδεκτό από την Ορθόδοξη λειτουργική μας ζωή.** Αυτό ίσως να είναι σωστό για τα κοσμικά είδη της μουσικής τέχνης, αλλά για την Εκκλησιαστική μας μουσική κάθε εκφραστικό, πρωτοποριακό και πρωτότυπο στοιχείο μελοποιίας για να χαρακτηριστεί κατάλληλο και να είναι αποδεκτό, πρέπει να βασίζεται και να πηγάζει από το μυστηριακό πνεύμα και το λατρευτικό χαρακτήρα της όλης λειτουργικής διαδικασίας μέσα στο Ναό, στην οποία θα συμμετάσχει και την οποία θα υπηρετήσει. Αν είναι ξένο και αποκομμένο από το όλο μυσταγωγικό κλίμα της τελετουργικής πράξης, τότε οποιαδήποτε αισθητική πρωτοτυπία και αν διαθέτει, δεν θα είναι ικανή να αποτρέψει την, αργά ή γρήγορα, αποβολή του από το κύριο σώμα της Εκκλησιαστικής μας μουσικής.

Φρονούμε ότι η δημιουργική ικανότητα των νέων μελοποιών πρέπει να στραφεί προς την **απλότητα** που χαρακτηρίζει τις μουσικές συνθέσεις των μεγάλων μελωργών της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας και να αποφεύγουν τόσο τα κοσμικά μελωδικά στολίσια, όσο και την εντυπωσιακή πολυπλοκότητα των μελισματικών γραμμών και τους περίτεχνους ακροβατισμούς στις μουσικές επινοήσεις. Να μη λησμονούν ότι **"η παράδοση είναι πάντα δύναμη και αφετη-**

1. Α' τόμος - 1992, σελ. 114.

2. Αναφερόμαστε ειδικά στις νέες μελοποιήσεις και όχι στις διασκευές παλαιών κλασικών μαθημάτων. Για το θέμα των διασκευών βλ. την περισιπούδαστη μελέτη του εμβριθέστατου λόγιου και μελετητή της Β.Μ. Γεωργίου Αγγελινάρα "Η Γονιμότητα του Αρχέτυπου και η ακαρίπια της διασκευής" (Περιοδικό ΜΥΤΙΑΗΝΗ - Τόμος Δ' - 1991).

ορία για καινούργια δημιουργία" (Γρ. Στάθης).

Ο πολύς Γεώργιος Αγγελινάρας τονίζει: "Η απλότητα είναι το καταστάλαγμα μακροχρόνιας πείρας και εμβριθέστατης θεωρητικής κατάρτισης. Η απλότητα δεν πρέπει να συγχέεται με την ευκολία, την αφέλεια και τη γραφικότητα της πρωτόγονης απλοϊκότητας. Στην απλότητα ενυπάρχει η σεμνότητα και η μεγαλοπρέπεια...".

("Η ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου" - 1992 σελ. 307).

Τα κλασσικά μαθήματα που διατήρησε η δύναμη της λειτουργικής μας παράδοσης και καθιέρωσε η Ορθόδοξη Εκκλησία μας ως μορφή και μέσο της λειτουργικής μας ζωής, πρέπει να αποτελούν τη βάση και την κρηπίδα της τέχνης της μελοποιίας των νέων μελοποιών³.

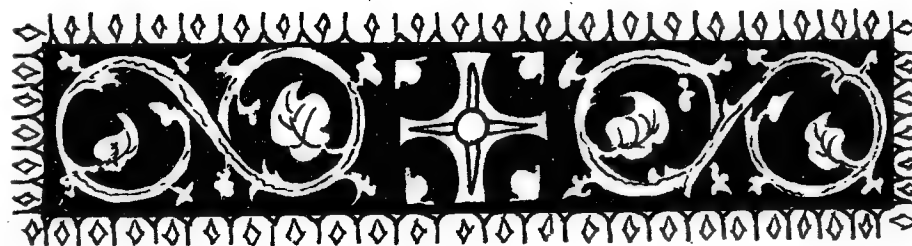
Στην έννοια "**κλασσική απλότητα**" αντιτίθεται και αντιπαλεύει έντονα το "πνεύμα" της εποχής μας επηρεασμένο από την επαναστατική στροφή και τάση της παγκόσμιας μουσικής αντίληψης και τεχνοτροπίας προς τον **μοντερνισμό** ή και ακόμα, τα τελευταία χρόνια, προς τον **μεταμοντερνισμό**! (νέος, σύγχρονος όρος της μουσικής σύνθεσης) σε εκτεταμένες, δηλαδή, πολυπλοκές και δεδαλώδεις μελωδικούς σχηματισμούς.

Ωστόσο είναι βέβαιο ότι, παρά το γεγονός ότι οι σημερινές συνθήκες είναι τέτοιες που η κατάκτηση και συνειδητοποίηση της δύναμης και της αξίας της **απλότητας** για την εκκλησιαστική μας μουσική είναι δύσκολη, μελλοντικά θα καταστεί αξίωμα και πίστη για τους λειτουργούς της Εκκλησίας μας και θα έχει τα ανάλογα ευεργετικά αποτελέσματα από κάθε άποψη.

"... Η νυν Εκκλησιαστική των Ελλήνων Μουσική, είναι αναμφερήτως απόρροια της των Αρχαίων, μεθ' όσα και αν ξενότροπα εις αυτήν παρεισέφρηναν..."

(Ducoubray - Γάλλος Μουσικός)

3. Ο περίφημος Άρχοντας Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Ε. Γεώργιος Βιολάκης υποστήριζε ότι: "... πάντα τα εις την Εκκλησίαν ημών αρμόζοντα άσματα και μέλη επουήθησαν υπό των αρχαίων της Βυζαντινής εποχής μουσικών, ημείς δε οφείλομεν να ψάλλωμεν πιστώς και ερρυθμώς ταύτα, και ουχί να μελοποιώμεν νέα, τα οποία μεταπλάττει ατέχνως αδυναμία μουσική δια γραμμών ανειμένων στερουμένων της σοβαρότητος και της σεμνότητος του Εκκλησιαστικού ύφους, άπερ και μόνα απαιτεί η ιερά υμνολογία...". Επίσης ο εμβριθής μουσικός Νικόλαος Παγανάς υποστήριζε ότι: "... Τα μελωδήματα του Πέτρου του Πελοποννησίου και Θεοδώρου Φωκαέως εισίν ικανά και αρμόζοντα τη θεία Λατρεία, τα δε νεώτερα τα κατακλύζοντα ολονέν τον παρ' ημίν μουσικόν ορίζοντα χάριν μεταοδοξίας και κερδοσκοπίας των ημετέρων ιεροψαλτών, συντελούσιν προς διαφθοράν της αρχαιοτρόπου και κατανυκτικής ημών μελωδίας...". (Βλ. "Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν Εκκλ. Μουσικής" - Γ. Παπαδόπουλου - 1890, σελ. 434).

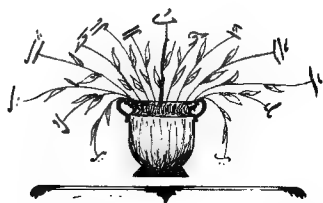
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ένας τρόπος αντιμετώπισης, από μεθοδολογική άποψη, της ιστορικής εξέλιξης ενός είδους μουσικής (οποιουδήποτε) είναι και η **ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ** των Μουσικών και γενικά των φορέων της μουσικής αυτής. Η παρουσίαση αυτή των Βιογραφιών, όσο και αν το κύριο περιεχόμενό της οικοδομείται και συντίθεται από αντικειμενικά και πραγματικά στοιχεία, δεν παύει να είναι ένα **π ρ ο σ ω π ι κ ό έ ρ γ ο** στο οποίο ακόμη και ο καλύτερος ιστορικός καλείται να διαπραγματευτεί και να επιλέξει, από ένα δεδομένο υλικό, τα στοιχεία εκείνα που κατά τον καλύτερο τρόπο θα δώσουν εναργέστερα την **εικόνα**, την **προσωπικότητα**, το **έργο**, την **προσφορά** κ.λ.π. του βιογραφούμενου μουσικού.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με τη λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ο μουσικοϊστοριογράφος που ασχολείται με τη βιογράφηση των λειτουργών και φορέων της έχει να αντιμετωπίσει δυσκολίες ευρύτατου φάσματος. Εκτός από την προσπάθειά του να απαριθμήσει γεγονότα και έργα, θα πρέπει σε ορισμένες περιπτώσεις, να εκφράσει και την προσωπική του άποψη, να παραθέσει δηλαδή και την **προσωπική του αισθητική αξιολόγηση**, όσο δύναται, βέβαια, πιο αντικειμενική και όπως υπαγορεύεται από τη γενική εκτίμηση και καταξίωση του βιογραφούμενου προσώπου. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα, σε ορισμένες περιπτώσεις, την **μη ταύτιση των απόψεων συγγραφέα και αναγνώστη**. Τούτο όμως είναι μονοσήμαντη περίπτωση, σχετική και όχι απόλυτη. Η αισθητική αξιολόγηση ενός δημιουργού και η κριτική του

έργου του και της προσφοράς του, σπάνια είναι καθολικά αποδεκτή. Στο χώρο της ψαλτικής τέχνης η βιογράφηση και καταγραφή, ιδιαίτερα σύγχρονων δημιουργών, εμφολεύει τον κίνδυνο να μη κατανοηθεί σωστά ακριβώς λόγω αυτής της υποκειμενικότητας που υπεισέρχεται στη λειτουργικότητα του βιογράφου.

Ωστόσο η αναγκαιότητα περιγραφής μιας ολοκληρωμένης ιστορικής εξέλιξης της λειτουργικής μας μουσικής από τους πρώτους Αποστολικούς χρόνους μέχρι τις μέρες μας καθιστά απαραίτητη και την παράθεση των βιογραφιών των ανθρώπων εκείνων της σύγχρονης εποχής, οι οποίοι με απαράμιλλο ζήλο και υπέρμετρη αγάπη αφιερώνουν πολύτιμο χρόνο από τον καθημερινό τους μόχθο και "αναλώνουν εαυτούς" για να διατηρείται άσβεστη η φλόγα των ιερών μας παραδόσεων και να μεταλαμβάνεται στις επερχόμενες γενεές "άσπιλος και αμόλυντος". Η μεθοδολογία αυτή δεν αποτελεί βέβαια επιστημονική αντιμετώπιση της ιστορίας της Βυζ. Μουσικής, πράγμα που εξάλλου είναι πολύ δύσκολο και γι' αυτό ελάχιστες περιπτώσεις βρίσκουμε στην Ελληνική Βιβλιογραφία, αλλά είναι μια προσπάθεια παρουσίασης με απλό και ευκολοδιάβαστο τρόπο της ζωής και του έργου όλων αυτών των ανθρώπων, οι οποίοι συνέθεσαν και οικοδόμησαν το ιστορικό "γίγνεσθαι" της Εκκλησιαστικής μας μουσικής στην αέναη διαδρομή του χρόνου. Ο μουσικοϊστοριογράφος τολμά και επωμίζεται όλους τους παραπάνω κινδύνους, μένοντας μόνο με τη βαθειά πεποίθηση και ελπίδα ότι η προσπάθεια αυτή θα εκτιμηθεί και θα κριθεί όσο το δυνατό περισσότερο αντικειμενικά και δίκαια.

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΕΣ, ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, ΧΟΡΑΡΧΕΣ, ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ, ΘΙΑΣΩΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΕΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

Αβέρκιος Μοναχός. Αγιορείτης μοναχός της Ι. Μονής Ξενοφώντος. Γεννήθηκε στη Μ. Ασία το 1877 και το 1879 πήγε στο Άγιο Όρος όπου εκάρη Μοναχός το 1899. Καλλίφωνος ψαλμωδός με πλούσια μελωδική φωνή διακρίθηκε και ως άριστος καλλιγράφος και μελοποιός. Μαθήματά του ψάλλονται σήμερα στο Άγιο Όρος. Πέθανε το 1955.

Αβραμίδης Βασίλειος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Πεύκης Αττικής. Πτυχιούχος Βυζ. Μουσικής. Α' Αντ/δος της Ένωσης Ιεροψαλτών Περιοχής Αττικής. Ταμίας της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (1993). Διακρίνεται για την καλλιφωνία του και την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

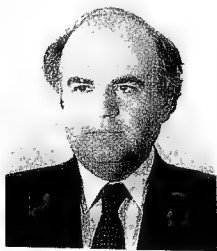
Αγγελινάρας Γεώργιος. Εμβριθής Λόγιος, ένθερμος λάτρης, μελετητής και μύστης της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας Μουσικής, κορυφαίος αρθρογράφος και σχολιογράφος της σύγχρονης εποχής. Γεννήθηκε στη Σάμο το 1934 και ευτύχησε σε νεαρή ηλικία να μαθητεύσει κοντά στο ονομαστό μουσικοδιδάσκαλο και Άρχοντα Πρωτοψάλτη του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων Εμμ. Βαμβουδάκη. Κατά την περίοδο των Πανεπιστημιακών του σπουδών στη Φιλοσοφική Σχολή, μαθήτευσε και κοντά στο μουσικοδιδάσκαλο και Άρχοντα Πρωτοψάλτη Αντώνιο Σύρκα. Ακάματος μελετητής, με πηγαίο ταλέντο και ανήσυχο πνεύμα, διερεύ-

νησε σε βάθος τη λειτουργική μας μουσική, εντρίφησε με επιμονή και ζήλο σ' όλα τα παλαιά μουσικά βιβλία και τον τεράστιο όγκο των μουσικών συνθέσεων των μελοουργών, μαϊστόρων και πρωτοψάλτων της εκκλησίας μας, για να ολοκληρώσει και να αναγάγει τις γνώσεις του σε ζηλευτά επίπεδα. Υπέρμαχος των εθνικών μας παραδόσεων και αυστηρός τηρητής της ιερής μουσικής μας παράδοσης, αγωνίζεται αταμάτητα με αφοσίωση και πάθος μεταδίδοντας με τις θαυμάσιες ομιλίες του και τις μελέτες του την πίστη του αυτή στους ακροατές του και στους αναγνώστες των έργων του. Ως άνθρωπος διακρίνεται για το έξοχο ήθος του, το ακέραιο του χαρακτήρα του, την υπέρμετρη καλοσύνη του και την απαράμιλλη αρετή του. Οι εμβριθείς μελέτες του έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς σε έγκυρα περιοδικά, εφημερίδες καθώς και σε αναστατικές εκδόσεις μουσικών βιβλίων. Αυτοτελώς έχουν εκδοθεί οι μελέτες του: 1. "Η ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου" (1992). 2. "Αφιέρωμα στον πρωτοψάλτη Αντ. Σύρκα" (1992). 3. Η γονιμότητα του αρχέτυπου και η ακαρπία της διασκευής" (1991). 4. "Θρασύβουλος Στανίτσας - Άρχων Πρωτοψάλτης Μ.Χ.Ε." (1991) και 5. "Η ψαλτική παράδοση της Σάμου" (1987). Έχει στο ενεργητικό του πλήθος διαλέξεων για την ψαλτική μας τέχνη. Υπήρξε ο κύριος ομιλητής σε δεκάδες μουσικοφιλολογικές εκδηλώσεις κατά την περίοδο από το 1972 μέχρι σήμερα. Δόκιμος μελοποιός έχει συνθέσει πολλά μαθήματα, ορισμένα από τα οποία έχουν δημοσιευθεί στα βιβλία: "Φώτα ολόφωτα", "Ματθαίος Βλάσταρης" και "Βυζαντινά". Τα περισσότερα όμως παραμένουν ανέκδοτα. Είναι αναπληρωματικό μέλος του Ιδρύματος Μουσικολογίας της Εκκλησίας της Ελλάδος και έχει διατελέσει Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή Β. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Σάμου στην περίοδο 1965-68. Σήμερα ο Γ. Αγγελινάρας είναι Σχολικός Σύμβουλος ειδικότητας φιλολόγων στη Β/μια εκπ/ση και ζει μόνιμα στην Αθήνα εργαζόμενος άοκνα παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις, με πίστη και αφοσίωση στις λειτουργικές μας παραδόσεις, ενδελεχώς να ερευνά, να μελετά, να πλουτίζει τη μουσικολογική του παραγωγή, και ασφαλώς να λαμπρύνει με την παρουσία του και το πολύτιμο μουσικολογικό του έργο τον ιερό ψαλτικό χώρο, απολαμβάνοντας την εκτίμηση και την αγάπη όλου του ψαλτικού κόσμου και όλων των φίλων της Ιερής λειτουργικής μας μουσικής.

Αγγελόπουλος Λυκούργος. Από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της εποχής μας στο χώρο της ψαλτικής τέχνης, διακεκριμένος Χοράρχης, Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικολόγος και μελετητής της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στον Πύργο Ηλείας το 1941. Στη γενέτειρά του διδάχτηκε και τα πρώτα στοιχεία της Βυζ. Μουσικής από το θείο του Τάκη Αγγελόπουλο, Πρωτοψάλτη του Μητροπολιτικού Ναού Πύργου. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές (Νομική Σχολή) συμμετείχε στο Βυζ. χορό του Καθεδρικού Ι. Ναού Αθηνών και φοίτησε στην τάξη του αείμνηστου Καθηγητή Ευάγγελου

Τζελά Λαμπαδαρίου του ιδίου Ναού καθώς και στο Ορφείο. Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής πήρε από το Μακεδονικό Ωδείο (Τάξη Δημ. Σουρλαντζή). Η κυρίως σπουδή του στη Β.Μ. έγινε στη Σχολή του Συλλόγου προς διάδοση της Εθνικής Μουσικής με τον Σίμωνα Καρά από το 1971 μέχρι το 1982. Ως Πρωτοψάλτης έψαλε στον Ι.Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Κυνοσάργους (1970 - 1981) και από το 1982 είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι.Ν. της Αγίας Ειρήνης που υπήρξε και η πρώτη Μητρόπολη της Αθήνας. Το 1977 ίδρυσε, μαζί με τους συνεργάτες του, την "Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία" με την οποία πραγματοποίησε πάνω από πεντακόσιες εκδηλώσεις μέχρι σήμερα στην Ευρώπη, Αμερική, Ρωσία και Ανατολική Μεσόγειο¹, ενώ διευθύνει και τον παιδικό Βυζ. χορό της Ι. Αρχ/πής Αθηνών από της ιδρύσεώς του (1984). Ως ερευνητής, έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια και από το 1985 συμμετέχει στην ερευνητική ομάδα Marcel Perés (Μαρσέλ Περές) που ερευνά το παλαιό μονόφωνο δυτικό μέλος και τη σχέση του με το Βυζαντινό. Με το φωνητικό ensemble ORGANUM του Μ. Perés, έχει ηχογραφήσει στη Γαλλία, τέσσερις μέχρι τώρα οπτικούς δίσκους (CD) από χειρόγραφα παλαιορωμαϊκά, Αμβροσιανά και του Μπενεβέντο. Επίσης και ένα δίσκο με Βυζ. Εκκλ. ύμνους στη Γαλλία. Είναι ιδρυτής (1983) και Καθηγητής του τμήματος Βυζ. Μουσικής του Ωδείου "Νίκος Σκαλκώτας" ενώ διδάσκει Β.Μ. και στο Ωδείο "Φίλιππος Νάκας" από της ιδρύσεώς του (1989). Είναι ο πρώτος ο οποίος από το 1978, ως ειδικός συνεργάτης της Ε.Ρ.Τ. στον τομέα της Β.Μ. ξεκίνησε και επιμελείται κάθε εβδομάδα, χωρίς διακοπή από τότε, τη Ραδιοφωνική εκπομπή (ΕΡΑ -1) "Από την Ορθόδοξη Ανατολική Μουσική μας παράδοση" και από τη θέση αυτή η προσφορά του στη Β.Μ. είναι ανεκτίμητη. Έχει ασχοληθεί ακόμα και με τη σύγχρονη μουσική και έχει ερμηνεύσει σε παγκόσμιες πρώτες εκτελέσεις πολλά έργα του Μιχάλη Αδάμη, του Δημήτρη Τεζζάκη και του Κυριάκου Σφέτσα. Έχει στο ενεργητικό του επίσης πολλές μελέτες και διατριβές και έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά για τη Β. Μουσική. Με έξοχο ήθος και ακέραιο χαρακτήρα ως άνθρωπος, ευγενής και αγαπητός, εκτιμάται ιδιαίτερα απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο. Ο Λ. Αγγελόπουλος, μια εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία της εποχής μας συγκαταλέγεται μεταξύ των κορυφαίων σκαπανέων της Ιερής ασματικής μας τέχνης με πλούσιο έργο και πολύτιμη προσφορά. Για το έργο του αυτό έχει τιμηθεί από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων, την Εκκλησία της Φιλανδίας και την Ι. Μητρόπολη Πατρών.

1. Η Ε.Β.Χ. είναι από τις μονιμότερες Βυζ. χορωδίες στον Ελλαδικό χώρο και ιδρύθηκε με σκοπό τη μελέτη και παρουσίαση της Β.Μ. όπως έφθασε ως τις μέρες μας με τη γραπτή και προφορική παράδοση. Στις πάνω από 500 εκδηλώσεις που έχει πραγματοποιήσει στα 16 χρόνια της δράσης της, συγκαταλέγονται και οι αγρυπνίες στην Ι.Μ. Σινά, στην Κολωνία, στην Ι.Μ.Μ. Σπηλαίου, στον Άγιο Δημήτριο Θεσ/κης κ.α. Έχει ηχογραφήσει στους μεγαλύτερους ραδιοτηλεοπτικούς Σταθμούς της Ευρώπης, έχει εκδώσει κασέτες, έχει λάβει μέρος στην πρώτη εκτέλεση του έργου σύγχρονης μουσικής "Ροδανόν" του Μ. Αδάμη και έχει παρουσιάσει αρχαία και παλαιορωμαϊκή μουσική. Έχει συμμετάσχει σε πλήθος φεστιβάλ και από το 1990 έχει αρχίσει την ηχογράφιση και έκδοση έργων του περίφημου Βυζαντινού Μαϊστορος Ιωάννη Κουκουζέλη.

Αγγελόπουλος Τάκης. Ονομαστός Πρωτοψάλτης και χοράρχης. Γεννήθηκε στον Πύργο Ηλείας το 1908 και άρχισε να μαθαίνει τη Βυζ. Μουσική σε ηλικία 14 ετών κοντά στον πρωτοψάλτη Πύργου Πάνο Μελούση. Έψαλε στον Άγιο Σπυρίδωνα του Πύργου (1916-17), στον Άγιο Σπυρίδωνα Παγκρατίου της Αθήνας (1918-19) και ως στρατιώτης στη Σμύρνη της Μ. Ασίας στον Αγ. Παντελεήμονα του Γκιόζ Τεπέ. Έψαλε επίσης στην Αγ. Κυριακή Πύργου επί ένα χρόνο (1927) και το 1928 ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγ. Νικολάου Πύργου, διαδεχθείς το δάσκαλό του, όπου έψαλε μέχρι το 1942 οργανώσας και πολυμελή Βυζ. χορό από μαθητές του. Το 1942 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου έψαλε στον Αγ. Βασίλειο της οδού Μετσόβου μέχρι το 1948 οπότε επέστρεψε και έψαλλε στον Πύργο μέχρι την συνταξιοδότησή του επιστρέψας αργότερα στην Αθήνα όπου πέθανε στις 23 Ιουλίου 1987.

Αδάμης Μιχαήλ. Διαπρεπής μουσικός της εποχής μας. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1929. Σπούδασε Δυτική και Βυζαντινή μουσική. Σπούδασε σύνθεση με τον Γ.Α. Παπαϊωάννου και αργότερα (1962-1965) πήρε ανώτερες σπουδές στη σύνθεση στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης. Σπούδασε θεολογία ενώ παράλληλα ασχολήθηκε και με την ίδρυση και Δ/ση χορωδιών καθώς και με την έρευνα στη Βυζαντινή μουσικοπαλαιογραφία. Το 1972 στο 11ο συνέδριο της Διεθνούς Μουσικολογικής Εταιρείας στην Κοπεγχάγη, ανακοίνωσε ανακάλυψή του, σε χειρόγραφα του 14ου - 15ου αι., του αρχαιότερου δείγματος πολυφωνικής μουσικής στο Βυζάντιο. Από το 1975 είναι πρόεδρος του Ελληνικού συνδέσμου σύγχρονης μουσικής και του Ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Σύγχρονης Μουσικής. Στα έργα του, που είναι πάμπολλα, έχει διαμορφώσει ένα χαρακτηριστικό προσωπικό ιδίωμα με μία τάση θεμελιωμένη στο μουσικό πολιτισμό της Ελληνικής Παράδοσης. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται και με εναρμονήσεις ιδιότυπης τεχνοτροπίας πάνω σε βυζαντινές μελωδίες για πολυφωνικές ερμηνείες.

Αδελφότητα Δανιηλαίων Πρωτοψαλτών Αγίου Όρους. Η αδελφότητα των Δανιηλαίων, αποτελεί έναν από τους αδιάσπαστους κρίκους της συνεχιζτικής αλυσίδας των Αγιορειτών ψαλμωδών οι οποίοι παρακολουθούν με μια αδιάκοπη και συνεχή φωνητική και γραπτή παράδοση το ύψος ψαλμώδησης που επέβαλαν οι προκατοχοί τους Αγιορείτες πρωτοψάλτες και μαΐστορες από της εποχής του μεγάλου Ιωάννη Κουκουζέλη και μετά. Επί κεφαλής ο **Πατήρ Δανιήλ**, καλλίφωνος και εκφραστικός ψαλμωδός, είναι ίσος μεταξύ των ίσων αδελφών του Μοναχών οι οποίοι συντηρούν και καλλιεργούν με συνέπεια και βαθύ σεβασμό τις Αγιορείτικες λειτουργικές παραδόσεις, σε πείσμα των διαφορών νεοφανών καινοτομιών σε ορισμένες Ιερές Μονές (βλ. Ι.Μ. Σιμ. Πέτρης). Στην ίδια αδελφότητα ανήκουν και οι μοναχοί ψαλμωδοί: **Πατήρ Ακάκιος, Πατήρ Στέφανος, Πατήρ Δαμασκηνός, Πατήρ Γρηγόριος κ.ά.**

Αδελφότητα Θωμάδων Πρωτοψαλτών Αγίου Όρους. Όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω για την Αδελφότητα Δανιηλαίων, αντιστοιχούν και

ανταποκρίνονται εξ ίσου και στην αδελφότητα Θωμάδων. Επί κεφαλής είναι ο καλλίφωνος και εκφραστικός ψαλμωδός **πατήρ Κυπριανός**. Στην αδελφότητα ανήκουν επίσης ο **Πατήρ Θωμάς**, ο **Πατήρ Φίλιππος κ.ά.** Με τις μυσταγωγικές και ιεροπρεπείς ψαλμωδίες τους, οι αγιορείτες ψαλμωδοί συντηρούν την αναλλοίωτη και ομοιόμορφη διάδοση των γνήσιων Βυζαντινών μελών, όπως τα παρέλαβαν από τους προκατόχους τους και διαιωνίζουν έτσι την Ορθόδοξη λειτουργική Αγιορείτικη Παράδοση.

Αθανασίου Δημήτριος. Καλλίφωνος πρωτοψάλτης. Έψαλλε επί σειρά ετών στον Άγιο Κων/νο Ομονοίας και Αγία Τριάδα Αμπελοκήπων. Πέθανε στην Αθήνα το 1951.

Αθανασίου Νικόλαος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης Μεσολογγίου. Καλλίφωνος και εκφραστικός ψαλμωδός, έψαλε επί σαράντα και πλέον χρόνια στον Ι. Ναό Αγίας Παρασκευής Μεσολογγίου δίδοντας τη σκυτάλη της ψαλτικής του τέχνης στο γιο του **Λεωνίδα Αθανασίου** (1917 - 1976) ο οποίος υπήρξε σπουδαία ψαλτική φυσιογνωμία για την περιοχή και αναδείχτηκε μεγάλος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Ο Ν. Αθανασίου γεννήθηκε στο Μεσολόγγι το 1885 και πέθανε το 1950.

Ακριδας Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής της Μουσικής. Γεννήθηκε το 1944 στο Χρυσοβέργι Μεσολογγίου και από μικρή ηλικία έδειξε την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Άρχισε να μαθαίνει Βυζ. Μουσική μαθητεύοντας κοντά σε μεγάλους μουσικοδιδασκάλους και πρωτοψάλτες της περιοχής της γενέτειράς του. Είχε ως δασκάλους του τον περίφημο Γεωργ. Καππέ και αργότερα τον Σπύρο Γεωργακόπουλο, πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο σήμερα στην Πάτρα. Στη συνέχεια φοίτησε στο Απολλώνιο Ωδείο καθώς και στο Ευρώπιο Ωδείο και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής, πτυχίο Ωδικής και Ειδικό Αρμονίας.

Από το 1972 μέχρι το 1976 έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Αιτωλικό. Από το 1976 μέχρι το 1990 έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής Μεσολογγίου και από το 1992 μέχρι σήμερα ψάλλει ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Σπυρίδωνος Μεσολογγίου. Είναι επίσης διορισμένος και υπηρετεί σε Γυμνάσια ως Καθηγητής Μουσικής. Καλλίφωνος και άριστος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ο Β. Ακριδας ακολουθεί, και ως Πρωτοψάλτης και ως δάσκαλος της μουσικής, με σεβασμό και συνέπεια τα βήματα των μεγάλων πρωτοψαλτών της περιοχής της Αιτωλοακαρνανίας με τη μεγάλη ψαλτική παράδοση.

Ακριδας Θεόδωρος. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης, εμβριθής γνώστης της Βυζ. Μουσικής και Μελοποιός. Γεννήθηκε στο Χρυσοβέργι Μεσολογγίου το 1940 και από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την καλλιφωνία του. Ο πατέρας του ψάλτης, βιολιστής και τραγουδιστής, ενώ ο παπός του μπουζουκτζής - τρα-

γουνδιστής. Έτσι από την παιδική του ηλικία μυήθηκε στα λαϊκά μουσικά όργανα, στο τραγούδι και στο ψάλσιμο. Οχτάχρονος έγινε κανονάρχης του πατέρα του και σε ηλικία 12 ετών μελέτησε την "Κρηπίδα" του Φωκαέως. Στην ίδια ηλικία παρακολούθησε λίγα μαθήματα κοντά στο μεγάλο δάσκαλο Γεώργιο Καππέ. Από τότε, παρ' ότι ουσιαστικά είναι αυτοδίδακτος, εξελίσσεται ραγδαία και με τη μελωδική και κατασκευαστική φωνή του επιβάλλεται γρήγορα στους ψαλτικούς κύκλους. Αργότερα αριστεύει στις πτυχιακές εξετάσεις της Σχολής Β.Μ. Θεσ/κης. Συνδέεται φιλικά και συνεργάζεται με κορυφαίους πρωτοψάλτες και κυρίως με τον Αρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα από τον οποίο πολλά ωφελήθηκε κυρίως όσον αφορά την ερμηνεία και το ψαλτικό ύφος. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από το 1948. Από τότε μέχρι σήμερα έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς, στη γενέτειρά του, στο Κεφαλόβρυσο Αιτωλικού, στον Μητροπολιτικό Ναό Μεσολογγίου, στο Μητροπολιτικό Ναό της Καστοριάς, στο Άργος Ορεστικό καθώς και σε άλλες πόλεις με τελευταία περίοδο (1984-87) εκ νέου ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Σπυριδώνος στο Μεσολόγγι. Προσκεκλημένος έχει ψάλει σε πολλούς Ναούς σε όλη την χώρα καθώς και στο εξωτερικό. Διδάσκει την Ελληνική μουσική (Βυζαντινή και Δημοτική) αφιλοκερδώς από το 1960 κι έχει αναδείξει πολλούς και ικανούς μαθητές. Χειρίζεται σε επίτεδο δεξιότητες πάνω από 10 παραδοσιακά μουσικά όργανα. Με πρωτοβουλία του ηχογράφησε με την οικογενειακή του κομπανία πάνω από 100 παραδοσιακά δημοτικά τραγούδια για την Ακαδημία Αθηνών. Έχει πρωτοστατήσει για την ίδρυση Συλλόγων παραδοσιακής Ελληνικής μουσικής και έχει οργανώσει και διευθύνει χορωδίες και ορχήστρες. Έχει συνεργαστεί κατά καιρούς με Ρ/Σ και την Τηλεόραση με όλες του τις ιδιότητες και έχει μια αξιόλογη προσφορά στη δισκογραφία σαν μουσικολόγος. Έχει στο ενεργητικό του πολλές μελέτες, άρθρα, διατριβές, δημοσιεύσεις σε εφημερίδες και περιοδικά και πολλές διαλέξεις για τη Βυζ. και Δημοτική μουσική. Δόκιμος μελοποιός έχει πλούσιο και ογκώδες μελοποιητικό έργο. Ήδη έχουν κυκλοφορήσει σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων τα εξής έργα του: "Μουσικό εγκόλπιο της Θ. Λειτουργίας" (1973), "Μουσική ανθολογία της Θ. Λειτουργίας" (1974), "Μουσικό Πεντηκοστάριο" (1977), "Επίσημες Δοξολογίες διαφόρων Επετείων" (1984), "Ακολουθίες ιεροτελεστιών" (1985). Μνημειώδες χαρακτηρίζεται από όσους ειδικούς το γνώρισαν, το υπό έκδοση έργο του: **"ΗΧΩ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΣ"**. Έχει κυκλοφορήσει επίσης και πολλές κασσέτες. Ασυμβίβαστος και ένθερμος αγωνιστής για την περιφρούρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα της λειτουργικής μας μουσικής, ο Θ. Ακριδής, δεν δίστασε πολλές φορές να αντιπαρατεθεί σθεναρά με καυστικές αρθρογραφίες σε κάθε είδους παρεκτροπή από τις παραδοσιακές μας γραμμές στην ψαλτική τέχνη. Σπουδαίος, ως άνθρωπος, με ακαίρεο χαρακτήρα και απαράμιλλο ήθος και αρετή, χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλου του ψαλτικού κόσμου.

Σήμερα, ο Θ. Ακριδής ζει στο Μεσολόγγι και ασχολείται με θεωρητικές μελέτες και προετοιμάζει το υπό έκδοση μουσικό του έργο.

Αλβέρτης Μηνάς. Καλλίφωνος Ιεροψάλτης στο Ιερό Προσκύνημα της Παναγίας στην Τήνο. Γεννήθηκε στην Τήνο το 1923 και η μεγάλη αγάπη του προς την Εκκλησία τον οδήγησε στο Ι, αναλόγιο όπου από μικρή ηλικία μυήθηκε στην Ψαλτική τέχνη. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα όπου φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο και είχε δάσκαλο τον περίφημο Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου. Μετά την αποφοίτησή του επανήλθε στην Τήνο (1956) και από τότε υπηρετεί και θεραπεύει την ψαλτική τέχνη στο Ι. ανάλογο του Ιερού Προσκυνηματος με συνέπεια, πίστη και αφοσίωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Αλεξόπουλος Παναγιώτης. Πρεσβύτερος. Καλλίφωνος Ψαλμωδός πρώην Ιεροψάλτης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1948 και από μικρός γαλουχήθηκε με τα νόματα της χριστιανουσύνης (ο πατέρας του Στέφανος ήταν Ιερέας εφημέριος Αγ. Νικολάου Χαλανδρίου) και της ψαλτικής, κοντά στον ανάδοχό του περίφημο πρωτοψάλτη Ευαγγ. Πετρίδη από τον οποίο πήρε και τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο Τάκη Γεωργακόπουλο. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές στη Θεολογική Σχολή, φοίτησε και στο Ωδείο Πειραιώς όπου διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τους Καθηγητές Ιωαν. Μαργαζιώτη και Σπύρο Περιστέρη. Υπήρξε στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες (Πανεπιστημιακή, Πέτρου Καραγιάννη κ.α.) και από το 1967 μέχρι το 1972 έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίου Παντελεήμονος Χαλανδρίου. Το 1972 ευρεθείς στο Ζιμπάμπουε Αφρικής περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα και υπήρξε ο πρώτος Ορθόδοξος Ιερέας στη χώρα αυτή. Το 1974 μετακινήθηκε στη Νοτ. Αφρική και υπηρέτησε το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας μέχρι το 1982 οπότε επέστρεψε και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και από τότε μέχρι σήμερα είναι εφημέριος, ιερατικώς Προϊστάμενος του Ι. Ναού Αγίου Αθανασίου Πολυδρόσου Χαλανδρίου. Ο π. Παν. Αλεξόπουλος έχει στο ενεργητικό του σημαντική και αξιόλογη δραστηριότητα για την προβολή, διάδοση και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Με πρωτοβουλία του λειτούργησε επί πενταετία Σχολή Βυζ. Μουσικής στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Χαλανδρίου όπου δίδαξε ο Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Φώτιος Κετσετζής. Είναι ιδρυτικό μέλος της Βυζ. Χορωδίας Χαλανδρίου της οποίας αποτελεί βασικό στέλεχος συμμετέχοντας σε όλες τις εκδηλώσεις της. Σεμνός και υποδειγματικός Λειτουργός του Ιερού θυσιαστηρίου, καλλίφωνος και εκφραστικός ψαλμωδός ο π. Παν. Αλεξόπουλος εργάζεται ακούραστα και φιλότιμα και προσφέρει με πολλή προθυμία τις υπηρεσίες του σε κάθε προσπάθεια για την καλλιέργεια και εξέλιξη της λειτουργικής μουσικής της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Αλυγιζάκης Αντώνιος. Μουσικολόγος, επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστ. Πανεπιστημίου Θεσ/κης και Πρωτοψάλτης στη Ι. Μονή Βλατάδων Θεσ/κης, με αξιόλογο και πολύ σημαντικό

μουσικολογικό έργο. Εξέδωσε τα βιβλία: α. "Θέματα Εκκλησιαστικής μουσικής" - 1978, β. "Η Οκταηχία στην Ελληνική λειτουργική υμνογραφία" - 1985, γ. "Ο χαρακτήρας της Ορθόδοξου Ψαλτικής" (επετηρίδα Π. Θεολογίας - 1988). Έχει επίσης στο ενεργητικό του πλούσια αρθρογραφία, διαλέξεις και εισηγήσεις σε μουσικολογικά συνέδρια σε θέματα Βυζαντινής Μουσικής. Ο Α. Αλυσίζακας αξιολογικά τοποθετείται στην ομάδα των προικισμένων ερευνητών και μελετητών της ψαλτικής μας τέχνης της νεότερης εποχής και αποτελεί σπουδαίο κεφάλαιο για την ιερή μας μουσική υποσχόμενος πολλά για το μέλλον.

Αμαργιανάκης Γεώργιος. Διαπρεπής Μουσικολόγος Καθηγητής, Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Ανατολή Ιεράπετρας Κρήτης το 1938 και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Θεολογία και Φιλοσοφία) σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική. Πρώτος δάσκαλός του στη Βυζ. Μουσική και ψαλτική τέχνη, υπήρξε ο περίφημος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος Νικ. Δασκαλλάκης. Είναι Πτυχιούχος του Ωδείου Πειραιώς. Με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. μετεκπαιδεύτηκε στη Γερμανία και Ελβε-

τία και ειδικότερα στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης με καθηγητή τον Βυζαντινολόγο - Εθνομουσικολόγο Ζ. Ράαστεδ, όπου μετά επιτυχείς μεταπτυχιακές σπουδές ανακηρύχτηκε και Διδάκτωρ. Έλαβε μέρος σε ειδικά μουσικολογικά Συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ως απεσταλμένος του Υπ. Εξωτερικών και Πολιτισμού, διεξήγαγε έρευνες σε πόλεις των Ινδιών για τις σχέσεις Ελληνικής - Ινδικής Μουσικής. Είναι μέλος σε επιστημονικά και μουσικολογικά σωματεία Ελληνικά και ξένα. Έχει συγγράψει και δημοσιεύσει επιστημονικές μελέτες και έρευνες εθνομουσικολογικού περιεχομένου (Βυζ. Μουσικής και Δημοτικής Ελληνικής και άλλων χωρών). Έψαλλε ως ιεροψάλτης σε Ι. Ναούς της Αττικής. Από το 1966 δίδαξε ως Καθηγητής Θεολογίας στη Β/μια Εκπ/ση. Το 1969 αποσπάστηκε και διορίστηκε "Συντάκτης - Μουσικός" στο "Κέντρο Ερεύνες Ελληνικής Λαογραφίας" της Ακαδημίας Αθηνών. Στο κέντρο αυτό, ως σπουδαστής του Ωδείου, είχε εξασκηθεί στη Φιλολογική και μουσικολογική έρευνα του δημοτικού τραγουδιού υπό την επίβλεψη και σοφή καθοδήγηση του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπύρου Περιστέρη και του Πανεπιστημιακού Γεωργ. Σπυριδάκη. Από το σχ. έτος 1983-84 ο Γ. Αμαργιανάκης διετέλεσε καθηγητής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και από τη θέση αυτή παρουσίασε μεγάλη μουσικολογική και ψαλτική δραστηριότητα με συγγραφές, εκδόσεις μουσικών δίσκων και κασετών, οργανώσεις συνεδρίων και συναυλιών Βυζ. μουσικής με Βυζαντινό χορό ως χοράρχης κ.α. Το 1990 μετακλήθηκε από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Παν/μίου Αθηνών όπου και υπηρετεί έκτοτε ως Καθηγητής Εθνομουσικολογίας.

Αναγνωστόπουλος Γεώργιος. Διακεκριμένος καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε στο Γαλατά του Ν. Πρέβεζας το 1918 και

πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης κοντά στον Πρωτοψάλτη από τη

Σκιάθο, Τάσο Παπαδήμο, ο οποίος έψαλλε στον Ι. Ν. "Παναγία" στο Αγρίνιο (1933 - 1940). Αργότερα φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής (1945). Είναι επίσης τέλειος γνώστης και της Ευρωπαϊκής μουσικής. Από το 1935 μέχρι και το 1956 έψαλλε σε πολλούς Ι. Ναούς των Αθηνών όπως: Αγία Αικατερίνη Πειραιώς, Παναγία Π. Φαλήρου, Χρυσοσπηλαιώτισσα Αθηνών (1945-1951) και Αγ. Σπυριδώνα Παγκρατίου (1951-56). Έκτοτε ψάλλει, εθελοντικά σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας και προαστείων (Χαλανδρίου ιδίως και Π. Φαλήρου). Ως Χοράρχης έχει κάνει πολλές εμφανίσεις στο Ρ/Σ (1945-51) καθώς και σε αίθουσες με προγράμματα Βυζ. Εκκλ. μουσικής και νέων δικών τους συνθηκών "Νεοελληνικής Μουσικής", όπως τις ονομάζει. Το 1949 με πρωτοβουλία του και με συνεργάτη τον καθηγητή Τ. Γεωργίου ίδρυσε το σωματείο: "Εταιρεία Δημιουργικής Εκκλ. μουσικής" (Ε.Δ.Ε.Μ.) του οποίου διετέλεσε Πρόεδρος καθ' όλο το χρόνο της λειτουργίας του. Ως μελοποιός και συνθέτης "Νεοελληνικής Εκκλ. Μουσικής" συνέθεσε, καλλιγράφησε, διακόσμησε και εξέδωσε πολλά μουσικά βιβλία όπως: "Τα Εωθινά και άλλα Δοξαστικά", "Θ. Λειτουργία" (2 τόμοι) κ.α. ενώ έχει και άλλα υπό έκδοση. Κυκλοφορούν δε σε χειρόγραφα πολλές από τις ανέκδοτες νέες συνθέσεις του. Τα έργα του Γ. Αναγνωστόπουλου βασισμένα, όπως λέει ο ίδιος στην παράδοση αλλά και στην αντίληψη μιας "νεοελληνικής" μουσικής για την Εκκλησία μας, είναι ακόμη υπό την κριτική δοκιμασία των ειδικών. Καθοριστικό όμως γεγονός για κάθε νέα σύνθεση αποτελεί αναπόφευκτο η "αποδοχή της" από το Ιερό αναλόγιο και τους Εκκλησιαζόμενους πιστούς. Και επειδή το "παρόν" είναι επιφυλακτικό για μια τέτοια αποδοχή την νέας αυτής μουσικής αντίληψης, επαφίεται στο μέλλον να καθορίσει τελεσίδικα την τύχη τους.

Ο Γ. Αναγνωστόπουλος, διαπρεπής νομικός και δικηγόρος, εξάιρετος άνθρωπος, διετέλεσε για πολλά χρόνια και νομικός σύμβουλος των Ιεροψαλτών όλης της Ελλάδας ευεργετήσας και από τον τομέα αυτό όλο τον Ιεροψαλτικό κόσμο της χώρας μας. Σήμερα συνεχίζει με αμείωτη ζωτικότητα το δημιουργικό του έργο.

Αναστασιάδης - Χατζής Ανδρέας. Διακεκριμένος, καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής Β.Μ. Γεννήθηκε στο Κ. Κεράσοβο Μακρυνείας Μεσολογγίου το 1940 και από ηλικίας 10 ετών άρχισε να διδάσκεται Β.Μ. κοντά στον πρωτοψάλτη Θεοδωρίδη Ιωάννη, από την Προύσα Μ. Ασίας, ενώ συγχρόνως έψελνε ως βοηθός του Πρωτοψάλτη Δημ. Μήτρου στον Ι. Ν. Αγίου Δημητρίου Αγρινίου. Στη συνέχεια (1955) φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αγρινίου με δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη Χαρίλαο Παπανικολάου και έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Το 1976 συνέχισε τις σπουδές του στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών, με Καθηγητή τον περίφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου από τον οποίο εκτός

από τη Β.Μ. διδάχτηκε και το δημοτικό τραγούδι. Παράλληλα μαθήτευσε και στον Αθαν. Παναγιωτίδη, τον Τάκη Γεωργακόπουλο και τον Γεώργ. Τσατσαρώνη. Από το Ελληνικό Ωδείο έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Ως δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης έχει επιτελέσει σπουδαίο έργο το οποίο και συνεχίζει. Στο Αγρίνιο άφησε 20 και πλέον μαθητές του ψάλτες, ενώ στη Σαλαμίνα ίδρυσε, το 1977, Σχολή στην οποία δίδαξε τη Β.Μ. σε 100 και πλέον μαθητές. Παράλληλα διδάσκει και στο Δελφικό Ωδείο. Το 1980 ίδρυσε παιδική χορωδία με 40 και πλέον μέλη, διδάσκοντας παράλληλα με τη Βυζ. Μουσική και τα δημοτικά

τραγούδι. Έχει ιδρύσει επίσης στη Σαλαμίνα και τον "Βυζαντινό μουσικό όμιλο: "ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ - ΧΑΤΖΗΣ", στον οποίο λειτουργεί χορωδία και Σχολή Βυζ. Μουσικής. Έχει συμμετάσχει σε όλες σχεδόν τις μεγάλες χορωδίες Β.Μ. της Αθήνας και του Πειραιά (Θ. Βασιλικό, Γ. Τσατσαρώνη, Αθ. Πέττα, Θεοδ. Βασιλείου, Δ. Ιωαννίδη, Κ. Ζορμπά, Η. Γιουρούκου κ.α.). Είναι συνιδρυτής της Βυζαντινής χορωδίας Αττικής, στην οποία είναι και Γεν. Γραμματέας ενώ έχει διατελέσει και Αντ/δρος. Κατέχει επίσης τη θέση του Γεν. Γραμματέα της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Ως Πρωτοψάλτης έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς (από το 1958) τόσο της Αιτωλοακαρνανίας όσο και της Αττικής και σήμερα ως πρωτοψάλτης κοσμεί με την παρουσία του και την ιεροπρεπή ψαλμωδία του το Ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Αγίου Μηνά Σαλαμίνας Πειραιά. Ο Α. Αναστασιάδης είναι πράγματι ένας σεμνός και αθόρυβος εργάτης της λειτουργικής μας μουσικής με πολύτιμη και άκρως σημαντική προσφορά. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος ψάλλει με ευλάβεια πολλή, με σεβασμό προς την παράδοση, με ιεροπρέπεια και κατάνυξη. Με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός χαίρει της εκτίμησης όλων και προσφέρει πολύτιμο έργο για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Αναστασίου Ανδρέας. Ένθερμος λάτρης της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής και καλλίφωνος Ιεροψάλτης. Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας και Ταμίας από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα. Γεννήθηκε στο χωριό Σιγούνι Καλαβρύτων το 1918 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε στα νάματα της χριστιανοσύνης και της Εκκλησιαστικής μας μουσικής από τον πατέρα του Θεόδωρο, ο οποίος ήταν ιερέας. Μαθήτευσε για λίγο χρόνο κοντά στον πρωτοψάλτη Δημ. Μαυρόπουλο και κατόπιν για τρία περίπου χρόνια κοντά στον πρωτοψάλτη Μιχ. Περίπιν. Διακονεί στο Ιερό Αναλόγιο του Ι. Ναού "Άγιος Αθανάσιος" Αιγίου πάνω από 50 χρόνια. Από τη θέση του Ταμιά του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας εμφανίζει επαινετή δραστηριότητα και προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στην προβολή και διάδοση της Βυζαντινής και Δημοτικής μας Μουσικής.

Αναστασίου Γεώργιος. Πρωτοψάλτης Αμερικής. Γεννήθηκε στην Παραλίμνη Αμμοχώστου Κύπρου. Υπήρξε μαθητής του περίφημου μουσικολό-

γου και πρωτοψάλτη Κύπρου Χουρμουζίου Στυλιανού και του Σπύρου Μπεκατώρου. Βαθύς γνώστης της Βυζαντινής και Δυτικής μουσικής μετέβη στην Αμερική το 1920, όπου διέπρεψε ως πρωτοψάλτης, χοράρχης και συγγραφέας. Έγραψε και εξέδωσε την "Αρμονική Λειτουργική Υμνωδία" με μαθήματα του Πέτρου Πελοποννησίου εναρμονισμένα. Τιμήθηκε από τον Οικ. Πατριάρχη Αθηνάγορα με το οφφίκιο του "Πρωτοψάλτη Αρχιεπισκοπής Αμερικής".

Αναστασοβίτης Ανδρέας. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίας Αικατερίνης Θεσ/κης. Γενικός Γραμματέας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/κης. Σεμνός και συνεπής λειτουργός του Ι. Αναλογίου, έχει στο ενεργητικό του αξιόλογη προσφορά στα πλαίσια δραστηριοτήτων του Συλλόγου.

Ανδριόπουλος Κων/νος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στο ιερό Προσκήνιο Παναγίας Τρυπητής Αιγίου. Γεννήθηκε στην Ελίκη Αιγίου και διακρίνεται για την εντυπωσιακή μελωδικότητα της φωνής του και την μεγάλη υψηλότητα του. Κοντά του γαλουχήθηκαν με τα νάματα της ψαλτικής τέχνης πολλοί μαθητές του οι οποίοι αναδείχθηκαν ικανότατοι ιεροψάλτες. Πέθανε στην Ελίκη το 1983.

Ανδρουτσόπουλος Ηλίας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης της Ιεράς Μονής Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής μας τέχνης με γνήσιο εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση το Ι. αναλόγιο επί πολλά χρόνια.

Αντωνάκης Θεόδωρος. Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Θεωρητικών Μουσικής. Διδάσκει στο Ελληνικό Ωδείο Ηρακλείου, στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων και στο Παιδαγωγικό τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης, στο Ρέθυμνο. Διπλωματούχος του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Ηρακλείου με σημαντικές και αξιολογες δραστηριότητες.

Αντωνέλλης Παναγιώτης. Ένθερμος ζηλωτής, θιασώτης και μύστης της Βυζαντινής μουσικής. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1898 αλλά από μικρή ηλικία εγκαταστάθηκε στην Κων/πολη. Φοίτησε στην Πατριαρχική μουσική Σχολή που στεγαζόταν στην Μεγάλη του Γένους Σχολή και διδάχτηκε την Βυζ. Μουσική από τους μεγάλους δασκάλους Ιακ. Ναυπλιώτη, Νηλ. Καμαράδο και Θεοδ. Γεωργιάδη. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον Βασ. Ονουφριάδη και το Ευστρ. Παπαδόπουλο (Καμπούρη). Το 1924 αναχώρησε στο Σασ- Πάολο της Βραζιλίας όπου ίδρυσε την πρώτη Ελληνική Κοινότητα. Το 1932 επέστρεψε στην

Αθήνα όπου διετέλεσε τμηματάρχης στην Ηλεκτρική Εταιρεία Μεταφορών. Το 1949 πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Συλλόγου "Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών" στον οποίο διετέλεσε Αντ/δρος και Γεν. Γραμματέας. Από τη θέση αυτή εργάστηκε άοκνα με ζήλο και πάθος για την καλλιέργεια και ανάπτυξη της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής. Πρωτοστάτησε σε πλήθος εκδηλώσεων και έδωσε πολλές διαλέξεις. Το 1956 εξέδωσε το έργο βιβλίο του: "Η Βυζαντινή Εκκλησιαστική μουσική" στην Ελληνική και Αγγλική Γλώσσα, το οποίο έτυχε διεθνούς προβολής και στο οποίο, εκτός των άλλων κατέγραψε και βιογράφησε τους σημαντικότερους της εποχής του (κυρίως) και παλαιότερους ψάλτες και μουσικολόγους. Αγάπησε τόσο πολύ τη Βυζ. Μουσική και το Σύλλογο Φίλων Βυζ. Μουσικής ώστε έκανε δωρεά στο Σύλλογο την κινητή και ακίνητη περιουσία του με σκοπό τη δημιουργία του "Αντωνέλλειου Ιδρύματος" ή "Κέντρου Βυζαντινής Μουσικής". Για την προσφορά του αυτή ο Σύλλογος τον ανακήρυξε Μέγα Ευεργέτη, Δωρητή και επίτιμο Πρόεδρο (29-11-1983). Του απένειμε επίσης και "τιμητικό Δίπλωμα" για την πολυσχιδή δράση του και τη συμβολή του στην ανάπτυξη και ανοδική πορεία της Βυζ. Μουσικής σε ειδική εκδήλωση που οργάνωσε προς τιμήν του ο Σύλλογος, επί Προεδρίας του Γεωργ. Τσάτσαρωνη, στις 22 Ιανουαρίου 1984. Ο Παν. Αντωνέλλης πέθανε στην Αθήνα στις 3 Σεπτεμβρίου 1984.

Ανωγειανάκης Φοίβος. Μουσικολόγος και Μουσικοκριτικός. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1915. Σπούδασε θεωρία Μουσικής στους Κ. Σφακιανάκη και Μ. Βάρβογλη και βιολί στο Ελληνικό Ωδείο Ηρακλείου. Ως Εθνομουσικολόγος ασχολήθηκε κυρίως με τη μελέτη της Ελληνικής λαϊκής μουσικής. Περίφημο είναι το έργο του "Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα". Το 1978 ο Φ. Ανωγειανάκης χάρισε τη συλλογή του Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων (περί τα 500 όργανα!) στο κράτος, η οποία στεγάστηκε σε ένα θαυμάσιο ειδικό μουσείο στην Πλάκα Αθηνών.

Απτόσογλου Νικόλαος. Καλλίφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης. Υπήρξε μαθητής του ονομαστού πρωτοψάλτη Μιχ. Χατζηαθανασίου και μετέπειτα γαμπρός του. Έψαλε στην Ι. Μονή Ζωοδόχου Πηγής στο Βουγιουνκλή της Πόλης και ήταν βασικό στέλεχος στις Βυζ. Χορωδίες του Κ. Πρίγγου και Θρ. Στανίτσα καθώς και στον Τριακονταμελή Βυζ. Χορό του Θεδ. Γεωργιάδη. Το 1964 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου έψαλε σε διαφόρους Ι. Ναούς και συνέβαλε στην ίδρυση της Βυζ. Χορωδίας του Νέου Κύκλου Κων/πολιτών υπό τον Θρασ. Στανίτσα και μετέπειτα τον Γεωργ. Τσαούση. Επιμελήθηκε της έκδοσης των βιβλίων του: "ΜΟΥΣΙΚΗ ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ" και "ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ" με μαθήματα του πεθερού και δασκάλου του Μ. Χ. Άθανασίου. Πέθανε το 1983 στην Αθήνα.

Αραβαντινός Αλέκος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Από την Πάτρα. Μουσικός με ωραία φωνή μεγάλου εύρους, έψαλλε κατά την περίοδο 1944-

46 του Ι. Μητροπολιτικό Ναό "Φανερωμένης" Αιγίου και στη συνέχεια για πολλά χρόνια στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδος Πατρών ως Πρωτοψάλτης. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του.

Αρβανίτης Σωτήριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής της Β.Μ. και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Αγγίστα Σερρών το 1944 και από μικρή ηλικία προσήλθε στο Ι. αναλόγιο. Μαθήτευσε επί πενταετία κοντά στον Μεγάλο δάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη, ενώ φοίτησε και στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης όπου είχε καθηγητή τον εξαίρετο μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Δημ. Σουρλαντζή από το οποίο έλαβε πτυχίο με άριστα. Φοίτησε ακόμη και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Θεσ/κης όπου έλαβε επίσης πτυχίο με "Άριστα". Έχει διατελέσει Γραμματέας και κατόπιν Αντιπρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κοζάνης και είναι διδάσκαλος και χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου, με τον οποίο έχει κάνει πολλές εμφανίσεις και έχει δώσει πολλές συναυλίες με εξαιρετική επιτυχία. Διδάσκει Βυζ. Μουσική στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Κοζάνης και από τη θέση αυτή έχει αναδείξει πολλούς μαθητές του ιεροψάλτες οι οποίοι ψάλλουν σήμερα σε Ι. Ναούς της περιοχής Κοζάνης. Ψάλλει ως Πρωτοψάλτης επί εικοσιοκτώ (28) χρόνια. Πρώτα στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Σιδηροκάστρου και στη συνέχεια στον Ι.Ν. Αγίου Κων/νου Κοζάνης όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Με ωραία φωνή και ιεροπρεπές και σοβαρό ψαλτικό ύφος προσφέρει στην περιοχή της Κοζάνης πολύτιμο έργο για την μουσική της Εκκλησίας μας σε πολλούς και ποικίλους τομείς. Έχει εκδώσει επίσης και κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους (όρθρου και Θ. Λειτουργίας) ενώ παράλληλα ασχολείται και με τη μελοποίηση Εκκλ. ύμνων, έχοντας μελοποιήσει, Χερουβικά, Δοξαστικά, Λειτουργικά κ.α. τα οποία όμως παραμένουν ανέκδοτα. Η εν γένει, προσφορά του, στη λειτουργική μας μουσική είναι σημαντική και αξιόλογη.

Αργυριάδης Θεόδωρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Έψαλλε ως Πρωτοψάλτης επί πολλά χρόνια στον Ι. Ναό των Παμ. Ταξιαρχών Αιγίου και στον Ι. Ναό των Εισοδίων Αιγίου. Διακρίθηκε για την αυστηρή προσήλωσή του στα παραδοσιακά Βυζαντινά μέλη και τις μεγάλες ικανότητες του στην οργάνωση χορωδιών. Σήμερα ζει στο Αίγιο και απέχει από κάθε μουσική δραστηριότητα ευρισκόμενος σε ανάρρωση από ασθένεια του.

Αργυρόπουλος Κυριάκος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Νικολάου Βόλου. Γεννήθηκε στη Νικομήδεια Μ. Ασίας το 1922. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απόπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Διδάσκει στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος.

Αρδανιώτης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Μουσικής. Γεννήθηκε στο Λογγάκι Τρικάλων Θεσσαλίας το 1964 και από

πολύ μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Αριστ. Κούτσιο διακεκριμένο ερμηνευτή της ψαλτικής τέχνης. Στην Αθήνα, από το 1983 μαθήτευσε στον παλαίμαχο πρωτοψάλτη Γεωργ. Κλειδά (μαθητή του Προδρόμου Ιωαννίδη) καθώς και στον μουσικοδιδάσκαλο Γεώργιο Μαλαφή. Φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Τρίκκης και Σταγών και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη σε ηλικία 16 ετών με άριστα παμψηφεί. Φοίτησε επίσης στο Ωδείο Πειραιώς με καθηγητή τον Γ. Μαλαφή και έλαβε Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου (1984). Παράλληλα σπούδασε και Ευρωπαϊκή μουσική (Ωδική, αρμονία, διεύθυνση χορωδίας κ.λ.π.). Στη Θεσ/κη ως ακροατής των μεγάλων Πρωτοψαλτών Αθ. Καραμάνη και Χρυσ. Θεοδοσόπουλου πολλά ωφελήθηκε ως προς το ψαλτικό ύφος και την ερμηνεία. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε ως δομέστικος στον Αγ. Αθανάσιο Τρικάλων του δασκάλου του Αρ. Κούτσιου (4 χρόνια). Στη συνέχεια έψαλε ως Πρωτοψάλτης στην Αγία Τριάδα Εκάλης - Αττικής (1984), ως Λαμπαδάριος στην Αγ. Αικατερίνη Ν. Λιοσίων (1985-1989) και ως Πρωτοψάλτης στην Αγ. Βαρθάρα Λυκόβρυσης Αττικής (1989-90). Νέος σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης ο Δ. Αρδανιώτης έχει στο ενεργητικό του και σημαντικές ποικίλες δραστηριότητες για την προβολή της Βυζ. Μουσικής. Έχει γράψει άρθρα και έχει δώσει συνεντεύξεις σε Ρ/Σ για την Βυζ. μουσική και το δημοτικό τραγούδι. Έχει κάνει μουσικολογικές εισηγήσεις σε διάφορες εκδηλώσεις και έχει διατελέσει Έφορος και Γ. Γραμματέας στην "Ένωση Ιεροψαλτών Αττικής". Υπήρξε βασικό στέλεχος στις χορωδίες του Χρ. Θεοδοσόπουλου, Γ. Τσατσαρώνη, Δ. Ιωαννίδη, Π. Φορτωμά κ.α. Έχει διδάξει Β.Μ. σε διάφορα σχολεία και Σχολές και από το 1990 διδάσκει μέχρι σήμερα στη Σχολή Β.Μ. του Σωματείου Ιεροψαλτών Ι.Μ. Σιδηροκάστρου και στο Ωδείο Σεργίων, ενώ είναι και Χοράρχης του ιδίου Σωματείου. Έχει γράψει πολλές μελέτες για την Β.Μ. και το δημοτικό τραγούδι και έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα που παραμένουν ανέκδοτα. Σήμερα είναι Καθηγητής της Β/θμιας Εκπ/σης και παράλληλα συνεχίζει το δημιουργικό του έργο με πίστη και αφοσίωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Αριστοδήμου Αντώνιος. Άρχων πρωτοψάλτης της Ιεράς Αρχ/πής Αυστραλίας, στον Ι. Καθεδρικό Ναό "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου" του SIDNEY, μουσικοδιδάσκαλος Βυζ. Μουσικής στη Θεολογική Σχολή του Αποστόλου Ανδρέου και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Λεμεσό της Κύπρου το 1920 και από ηλικίας 5 ετών γαλουχήθηκε με τα νόματα της ψαλτικής τέχνης πάνω στο ιερό αναλόγιο στον Ιερό Ναό Αγίου Αντωνίου της γενέτειράς του. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον καλλίφωνο πρωτοψάλτη του Καθεδρικού Ναού Αγίας Νάπας Λεμεσού Γ. Παναγίδη. Αργότερα μετέβη και φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής στη Θεσ/κη απόπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Μελέτησε σε βάθος τη λειτουργική μας μουσική εντριφώντας σε παλαιά και νεότερα έντυπα και έτσι ολοκλήρωσε και ανήγαγε σε υψηλό βαθμό τη μουσική του παιδεία. Το 1951 εγκαταστάθηκε στο SIDNEY της Αυστραλίας όπου αμέσως ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Σοφίας. Κυρίως όμως η ψαλτική

του σταδιοδρομία άρχισε από το 1970 αφού είχαν κτισθεί πολλοί Ναοί. Ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου και με Βυζ. Χορωδίες τις οποίες ο ίδιος οργάνωνε, έδωσε πολλές συναυλίες, κάλαντα και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις. Ως μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε τη Βυζ. Μουσική στο Κολέγιο "Αθήναιον", σε εβδομαδιαίες συγκεντρώσεις φιλομούσων αλλά και σε ιδιαίτερα μαθήματα. Σήμερα είναι Καθηγητής Β. Μουσικής στη Θεολογική Σχολή του Απ. Ανδρέου στην οποία διδάσκει από της ιδρύσεώς της (1986) μέχρι σήμερα. Το 1976, με πρόσκληση του Αρχ/που Αυστραλίας κ. Στυλιανού, ανέλαβε και οργάνωσε το μουσικό μέρος, με Βυζ. χορωδία, της 50ετηρίδας από της ιδρύσεως της Εκκλησίας στην Αυστραλία. Για το έργο αυτό και την όλη πλούσια και πολύπλευρη προσφορά του στην Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική, ο Αρχ/πος Αυστραλίας κ. Στυλιανός του απένημε οφφίκιο με τίτλο να λέγεται και να ονομάζεται: **"Άρχων Πρωτοψάλτης της Ιεράς Αρχ/πής Αυστραλίας"**. Πολυσχιδές και πλούσιο πράγματι το μουσικό έργο του Α. Αριστοδήμου στην ξένη και πολύτιμη η προσφορά του στη λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Σήμερα εξακολουθεί με τον ίδιο πάντοτε ζήλο και την ίδια προθυμία να προσφέρει και να δημιουργεί και συγχρόνως να απολαμβάνει της εκτίμησης και της αγάπης όλων των φιλομούσων και των συναδέλφων του ιεροψαλτών.

Αρώνης Σταμάτιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στην Ιεράπετρα Κρήτης το 1925 και φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Ωδείου Ιεράπετρας. Μαθήτευσε επίσης επί τετραετία (1968 - 1972) και κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της περιοχής των Χανίων και του Λασιθίου και επί 26 συνεχή χρόνια (1960 - 86) διετέλεσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της γενέτειράς του. Σήμερα εξακολουθεί να κοσμεί και να λαμπρύνει το Ι. Αναλόγιο, το οποίο υπηρετεί με ευλάβεια και υποδειγματική αφοσίωση, ως Πρωτοψάλτης, στον Ιερό Ναό της Αγίας Φωτεινής στη γενέτειρά του. Ως μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε στο Ωδείο Ιεράπετρας (1960 - 1986) καθώς και κατ' ιδίαν σε πολλούς μαθητές του.

Αστέρης Λεωνίδας. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας από το 1985. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1935 και διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και τις εξαιρετες και σπουδαίες επιδόσεις του στη μουσική. Με ποικίλες και σημαντικές μουσικές δραστηριότητες ο Α. Αστέρης συνεχίζει σήμερα από τη θέση του Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ. του Χ. Εκκλησίας τη μεγάλη παράδοση των μεγάλων ιεροφαντών της ψαλτικής τέχνης που διακόνησαν ως Πρωτοψάλτες στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό (Βλ. και Α' τόμο σελ. 147).

Αστεριάδης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Δουμισιά της Χαλκιδικής το 1931. Πρώτοι δάσκαλοί του στην ψαλτική τέχνη ο μουσικοδιδάσκαλος Θεμ. Γεωργιάδης και έπειτα ο Πρωτοψάλτης Πολυγύρου, Περίκλης Δημόπουλος. Συμπλήρωσε τη μουσική του κατάρτιση κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Χρύσανθο Θεοδοσόπουλο. Έψαλλε στον Ι. Ναό του Αγίου

Ελευθερίου Θεσ/κης και τέλος έγινε πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Φλώρινας (1955). Συνδέθηκε με τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κ. Πρίγγο και τον Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη από τους οποίους πολλά ωφελήθηκε ως προς την ερμηνεία και το ψαλτικό ύφος. Πιστός τηρητής της παράδοσης, ο Δ. Αστεριάδης, με το πολύπλευρο μουσικό του έργο έχει προσφέρει πολλά στη λειτουργική μας Μουσική. Το 1959 περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα και σήμερα είναι εφημέριος Μ. Παναγίας Χαλκιδικής όπου πρόσφερε και προσφέρει αξιόλογο μουσικολογικό έργο.

Αστερίδης Ανέστης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στον Πύργο Ηλείας το 1922 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Β.Μ. από τον Πάνο Μπελούση πρωτοψάλτη του Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Νικολάου. Έψαλλε ως Λαμπαδάριος στον Άγιο Σπυρίδωνα (1939), ως Πρωτοψάλτης στον Άγιο Διονύσιο (1940-1947) και τέλος ως Πρωτοψάλτης από το 1947 επί σειρά ετών στον Άγιο Παντελεήμονα Πύργου.

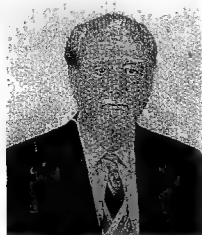
Η μεικτή παιδική χορωδία του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας (1987). Στο μέσον ο Χοράρχης και Πρόεδρος του συλλόγου **Φίλιππος Οικονόμου**.

Β

Βαζάς Δημήτριος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Βυτινέϊκα Πύργου Ηλείας το 1946 και από πολύ μικρός διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Πήρε τα πρώτα μαθήματα από τον ιερέα Πατέρα του που ήταν και καλός μουσικός μαθητεύοντας κοντά του μέχρι ηλικίας 14 ετών. Στη συνέχεια ανέλαβε ο αδελφός του Νικόλαος, ο οποίος συγκαταλέγεται μεταξύ των καλύτερων μαθητών του μεγάλου δασκάλου Αθαν. Καραμάνη. Απ' αυτόν διδάχτηκε και το ψαλτικό του ύφος. Σε ηλικία 15 ετών ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. της Παναγίας Λεχαινών Ηλείας. Σε ηλικία 19 ετών έφυγε για την Αυστραλία όπου έψαλε επί δύο χρόνια στον Ι.Ν. Αγ. Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού Μελβούρνης. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα έψαλε ως Πρωτοψάλτης κατά σειράν. Στον Ι.Ν. Παμ. Ταξιαρχών Ανδραβίδας Ηλείας, διαδεχθείς τον αδελφό του (1 χρόνο), στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Νικολάου Πύργου Ηλείας (Λαμπαδάριος 1 χρόνο), στον Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου Αμαλιάδας (1 χρόνο), στον Ι.Ν. Παναγίας Αλεξιότισσας Πατρών (3 χρόνια), στον Ι. Ναό Παντανάσσης Πατρών (4 χρόνια) και τέλος το 1978 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Θεράποντος Ζωγράφου όπου έψαλε μέχρι το 1985. Κατά τη διάρκεια της θητείας του στον Αγ. Θεράποντα του δημιουργήθηκε σοβαρό πρόβλημα υγείας. Την περίοδο 1986-87 έψαλλε στον Ι.Ν. Αγίου Παύλου της οδού Ψαρών οπότε αναγκάστηκε να περιορίσει τις ψαλτικές του δραστηριότητες και να εγκατασταθεί στα Ψαχνά Ν. Ευβοίας όπου ψάλλει στον Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου μέχρι σήμερα. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή μεγάλης πλαστικότητας και ευελιξίας και βυζαντινό ψαλτικό ύφος ο Δημ. Βαζάς, έχει ψάλλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση όπου απέκτεισε πολλούς φίλους και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Έχει γράψει πολλές κασέτες, οι οποίες κυκλοφορούν σ' όλη την Ελλάδα και στο εξωτερικό. Οι πολυπληθείς φίλοι του και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης εύχονται ταχεία ανάρρωση και σύντομη επάνοδο στις έντονες ψαλτικές του δραστηριότητες.

Βαλληνδράς Απόστολος. Διαπρεπής Μουσικολόγος, από τους σημαντικότερους της σύγχρονης εποχής, Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1923 και από μικρή ηλικία έδειξε τον ζήλο και την κλίση του για τη μουσική. Παράλληλα με τις Γυμνασιακές και Πανεπιστημιακές του σπουδές (Ιατρική και Γαλλικά) σπούδασε Βυζ. μουσική και ανώτερα θεωρητικά στο Ωδείο Αθηνών, στο Ωδείο Πειραιώς και στο Εθνικό Ωδείο. Έχει ψάλει ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι.

Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό του Πολιούχου της Αθήνας "Άγιο Διονύσιο" του Αρεοπαγίτη. Είναι Καθηγητής της "Ιστορίας της Μουσικής" στο Ωδείο Αττικής και Δ/ντής της Σχολής Βυζ. Μουσικής στο ίδιο Ωδείο. Είναι επίσης μέλος του "Ιδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας". Διετέλεσε Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και στα παραρτήματα του ίδιου Ωδείου Νέας Σμύρνης και Πατρών. Διετέλεσε, επίσης, έφορος, Γεν. Γραμματέας και Α' Αντ/δρος στον Πανελλήνιο Σύλλογο Ιεροψαλτών επί είκοσι χρόνια, μέλος του Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. καθώς και μέλος της "Μονίμου Συννοδικής Επιτροπής" επί της Θείας Λατρείας. Έχει στο ενεργητικό του πλούσιο σε ποιότητα και όγκο συγγραφικό έργο, τόσο στον τομέα της Μουσικολογίας όσο και στον τομέα της ψαλτικής τέχνης. Έχει δημοσιεύσει κατά καιρούς πολλά μουσικολογικά άρθρα και μελέτες σε εφημερίδες και περιοδικά καθώς και σε εγκυκλοπαίδειες. Έχει συνθέσει πολυάριθμα τραγούδια και εκκλησιαστική μουσική, που έχουν κυκλοφορήσει σε βιβλία, δίσκους και κασέτες. Ως χοράρχης με προσωπικές χορωδίες (μικτή, παιδική, ανδρική) έχει δώσει πολλές συναυλίες σ' όλη την Ελλάδα, καθώς και σε Ρ/Σ και την Τηλεόραση. Είναι ιδρυτής και Δ/ντής της "Πειραματικής Βυζ. Χορωδίας". Από το 1974 μέχρι σήμερα συντάσσει το τυπολογικό μέρος του "Ημερολογίου της Εκκλησίας της Ελλάδος". Επιμελήθηκε του μεγάλου έργου για τις Δισκοθήκες "Αποστολικής Διακονίας" και "Ζωής", τις μουσικές εκδόσεις "Ζωής" και τις εκδόσεις μουσικών Λειτουργικών βιβλίων της Αποστολικής Διακονίας. Έχει συντάξει πολλές ακολουθίες Αγίων και έχει εκδώσει πολλά αυτοτελή έργα όπως: "Η καταγωγή της Βυζ. Μουσικής", "Θεωρία της Βυζ. Μουσικής", "Τι πρόσφερε ο χριστιανισμός στη Μουσική" και άλλα πολλά. Είναι τακτικός συνεργάτης του Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος, της Μητροπόλεως Πειραιώς και της Μητροπόλεως Πατρών. Έχει δώσει πολλές διαλέξεις και Σεμινάρια για ποικίλα μουσικολογικά θέματα σε ευρωπαϊκές χώρες. Έχει βραβευτεί σε μουσικούς διαγωνισμούς και έχει τιμηθεί "για τη συμβολή του στην προαγωγή της Εκκλησιαστικής Μουσικής" με τα χρυσά μετάλλια του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων, Εκκλησίας Κύπρου, Μητροπόλεως Πατρών, Δήμου Αθηναίων και Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών. Το έργο του Α. Βαλληνδρά, σπουδαίο πράγματι και πολύτιμο για την Εκκλησιαστική μας μουσική, είναι αψευδής μάρτυρας της εξέχουσας προσωπικότητάς

του. Η προσφορά του πλούσια και ανεκτίμητη. Ακαταπόνητος δημιουργός συνεχίζει και σήμερα, χωρίς διακοπή, να δημιουργεί και να προσφέρει στην ιερή ψαλτική μας τέχνη, χωρίς να φέιδεται χρόνου και κόπου, αλλά με αγάπη πάντα, αφοσίωση και πίστη στις ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Βαλληνδράς Νικόδημος (κατά κόσμον Νικόλαος). Μητροπολίτης Πατρών.

Καλλίφωνος και άριστος μουσικός, ο εκλεκτός Ιεράρχης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1915 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον Κων/νο Χριστόπουλο Πρωτοψάλτη Αγίου Νικολάου Πευκακίων. Στη συνέχεια μαθήτευσε στο θείο του Πρωτοψάλτη Γρηγόριο Βαλληνδρά, μαθητή του Ιάκωβου Ναυπλιώτη. Γόνος μουσικής Οικογένειας, διακρίθηκε τόσο ως ψάλτης όσο και ως Αρχιμανδρίτης και Ιεράρχης με τις υποδειγματικές του μουσικές ερμηνείες και την άρτια

μουσική του κατάρτιση. Πολλοί υποστηρίζουν ότι με τις απαράμιλλες ερμηνείες του, διασώζει το μεγαλοπρεπές ψαλτικό ύφος του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ιάκωβου Ναυπλιώτη. Δόκιμος μελοποιός έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα, Δοξαστικά, Χερουβικά, Ψαλμούς, το "Θεοτόκε Παρεθένε" της Αρτοκλασίας σε όλους τους ήχους και αυτοτελές οκτάηχο, Ανοιξαντάρια και Μακάριος Ανήρ οκτάηχο, πολλά Άξιον εστί κ.α. Σήμερα ως Μητροπολίτης Πατρών παρουσιάζει, παράλληλα με τα ποιμαντικά του καθήκοντα, επαινετή πολυσχιδή μουσική δραστηριότητα, ενώ οι ψαλτικές ερμηνείες του σε ευκαιριακές περιπτώσεις (πανηγύρεις Ι. Ναών κ.λ.π.) ιδιαίτερα μελοποιημένων μαθημάτων του διακεκριμένου μουσικοδιδάσκαλου Κ. Πανά, είναι μνημειώδεις.

Βαμβουδάκης Εμμανουήλ. Διαπρεπής Μουσικοδιδάσκαλος και καλλίφωνος

Πρωτοψάλτης, ο επιλεγόμενος "Ο Ηγεμονικός". Γεννήθηκε στο Βαθύ της Σάμου το 1884 και από μικρός κατέγινε με την εκμάθηση της Βυζ. Μουσικής και γρήγορα εξελίχθηκε σε σπουδαίο μουσικό. Από το 1900 συνεργάστηκε με τον περίφημο Μητροπολίτη Αθανάσιο Καποράλη. Μαθήτευσε στον Νικόλαο Πρωτοψάλτη Σμύρνης και στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Γ. Ρεδιαιστηνό στην Κων/πολη. Το 1911 μετέβη στα Ιεροσόλυμα ως

ερευνητής χειρογράφων και με την προτροπή του Πρωτοψάλτη Αγαθαγγέλου Θωμάϊδη ανέλαβε πρωτοψάλτης του Ι. Ναού του Παναγίου Τάφου επί 14 χρόνια και έγινε Άρχοντας Πρωτοψάλτης του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων. Δίδαξε ως φιλόλογος Καθηγητής στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο από το 1928 μέχρι το 1952. Ενθουσιώδης μουσικοδιδάσκαλος με εκπληκτική κατάρτιση και πλατειά μόρφωση, δίδαξε τη Β.Μ. έγραψε και εξέδωσε πολλά βιβλία όπως: "Περί μουσικής καθόλου" (1913), "Γνώμαι περί της καθ' ημάς Εκκλ. Μουσικής" (1923), "Γνώμαι

περί της εναρμονίσεως της Β.Μ." (1920), "Τα εν τη Β.Μ. Κρατήματα" (1933), "Νέα Ανθολογία" (1921), "Νέαι μελωδίαι" (1931), "Στιχηράριον Τριωδίου" (1916) και πολλά άλλα όπως και πολλές μελέτες και άρθρα για τη Β.Μ. Ηχογράφησε επίσης 3 δίσκους με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Πέθανε το 1959.

Βαρελάς Νικόλαος. Καλλίφωνος πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Εάνθη το 1934 και μαθήτευσε κοντά στον Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Υπήρξε πρωτοψάλτης Εάνθης όπου ίδρυσε και τμήμα Σχολής Βυζ. Μουσικής στο εκεί Ωδείο. Διετέλεσε και Γεν. Γραμματέας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θράκης. Πέθανε το 1987.

Βαρκάς Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στα Καρδάμενα της Κω το 1924 και μαθήτευσε στον Αθανάσιο και Χρήστο Φωτόπουλο. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης έχει ψάλει στο χωριό Κέφαλος της Κω και στο Ηράκλειο Κρήτης. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής Κω. Είναι πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών της νήσου επί σειρά ετών με αξιόλογη δραστηριότητα. Αταλάντευτα πιστός και συνεπής στην παράδοση, προσφέρει σημαντικό έργο για την λειτουργική μας μουσική.

Βασιιάδης Δημήτριος. Από τους πρωτοπόρους ιδρυτές του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών" (1948) με επαινετή δραστηριότητα για την προάσπιση και διάδοση της Βυζ. μουσικής. Σε μικρή ηλικία έφυγε από την πατρίδα του την Ανατολική Θράκη και εγκαταστάθηκε στην Κων/πολη όπου διακρίθηκε για την καλλιφωνία του ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς της Πόλης, όπου έψαλλε μέχρι το 1955 οπότε εγκαταστάθηκε στον Πειραιά ως Γιατρός, χωρίς να διακόψει ποτέ τη δράση του και τους αγώνες του για τη λειτουργική μας μουσική.

Βασιλειάδης Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Καβάλα το 1939. Διδάχθηκε τη Βυζ. Μουσική κοντά στον Ονομαστό Πρωτοψάλτη και Χοράρχη Χριστόφορο Θεοχαρόπουλο - Δαλάκο, στη χορωδία του οποίου υπήρξε μέλος. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπυρ. Περιστέρη ενώ φοίτησε και στα Ωδεία Καβάλας, Μακεδονικό Θεσ/κης και Εθνικό Αθηνών. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Καθεδρικό Ναό Αγ. Παύλου Καβάλας.

Βασιλειάδης Παρασκευάς. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Αργίτιο το 1939. Φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Θεσ/κης και έλαβε πτυχίο ιεροψάλτου. Μαθήτευσε κοντά στον πρωτοψάλτη Χαρ. Ταλλιαδάρη από τον οποίο διδάχθηκε το ψαλτικό ύφος και την έκφραση ερμηνείας των μουσικών μαθημάτων. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της περιοχής Αργιτίου και έχει διατελέσει πρωτοψάλτης και στον Ιερό Ναό Αγίου Δημητρίου Πατρών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης και καλλίφωνος έχει διακριθεί και ως Χοράρχης.

Βασιλείου Θεόδωρος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικο-

διδάσκαλος και Χοράρχης από τους σημαντικότερους της εποχής μας, εμβριθής γνώστης και μελετητής της Ελληνικής Μουσικής. Γεννήθηκε στη Στυλίδα Φθιώτιδας το 1953 και από ηλικία 8 ετών άρχισε να κάνει τα πρώτα βήματα στη Βυζ. Μουσική κοντά στον Πρωτοπρεσβύτερο π. Γεώργιο Ροδίτη και το θείο του Γεώργιο Παπαϊωάννου. Σε ηλικία 18 ετών μεταβαίνει στη Θεσ/κη και εντάσσεται στο Βυζ. χορό του Πρωτοψάλτη Χαρ. Ταλλιαδώρου,

τον οποίο από μικρός θαύμαζε. Το 1971 έρχεται στην Αθήνα και μαθητεύει κοντά στον διακεκριμένο Λαμπαδάριο του Αγ. Κων/νου Ομονοίας, Ιωαν. Μαθιουδάκη, για να επιστρέψει το 1976 στη Θεσ/κη (στρατευθείς) στο Βυζ. χορό του δασκάλου του. Εκεί γνωρίστηκε με τον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο Αβραάμ Ευθυμιάδη από τον οποίο, όπως λέει ο ίδιος, "δέχτηκε τις χρηστές επιδράσεις στην ψαλτική τέχνη και την επιστήμη της μουσικής". Φοίτησε επίσης και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης όπου είχε δασκάλους τον Αθαν. Καραμάνη και Χρυσ. Θεοδοσόπουλο. Τέλος επιστρέφοντας στην Αθήνα μαθήτευσε κοντά στον Κων/πολίτη ψάλτη και δάσκαλο, μύστη του Πατριαρχικού ύφους Γιουβάνογλου Βασίλειο ο οποίος υπήρξε μαθητής του Ι. Ναυπλιώτη και από τον οποίο διδάχθηκε την πατριαρχική παράδοση. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από την γενέτειρά του όπου από ηλικία 11 ετών μέχρι 18 ετών έψαλλε στην Αγία Αικατερίνη Στυλίδας. Στη συνέχεια έψαλλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Άγιο Διονύσιο Πειραιώς, Παναγία Βλαχερνών Αμφιάλης, Μεταμόρφωση Μοσχάτου (1977), Ασωμάτων Ταξιαρχών Περιστερίου (1982), Άγιο Νικόλαο Καλλιθέας (1985) και από το 1991 κοσμεί και λαμπρύνει με την μεγαλοπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού της Φανερωμένης Χολαργού. Είναι κάτοχος Πτυχίου Β.Μ. της Σχολής Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης με "Άριστα", του Ωδείου "Μουσική Παιδεία" επίσης με "Άριστα" καθώς και Διπλώματος Β.Μ. από το Ωδείο Αργυρουπόλεως με "Άριστα" τιμητική διάκριση και Α΄ Βραβείο. Έχει τιμηθεί με τιμητικές διακρίσεις και διπλώματα από διάφορους φορείς και είναι μέλος του Δ.Σ. του ιδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας. Δόκιμος ερμηνευτής της Ψαλτικής Τέχνης, Καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και μεγαλοπρεπές, σοβαρό, ψαλτικό ύφος, ψάλλει με υποδειγματική μεγαλοπρέπεια τα κλασσικά Βυζ. μαθήματα, σεβόμενος απόλυτα και ακολουθώντας πιστά τις παραδοσιακές μελωδικές γραμμές της λειτουργικής μας μουσικής. Έχει προσκληθεί και έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας. Ακάματος ερευνητής και μελετητής της Εκκλησιαστικής μας μουσικής, ασχολείται με τη μελέτη της παλαιάς παρασημαντικής και των Αρχαίων μαθημάτων. Παρακολούθησε σεμινάρια Παλαιογραφίας και σοβαρό του μέλημα είναι η επαναφορά της χειρόγραφης παράδοσης. Γι' αυτό ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την έρευνα και μελέτη της καλλιγραφίας των Βυζαντινών χειρογράφων και σχεδίων πριν και μετά την άλωση. Το 1987 ίδρυσε την "ΕΣΤΙΑ",

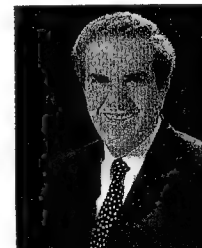
μικτή χορωδία με παραδοσιακά όργανα, με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες στην Αθήνα και σε πολλές πόλεις της Ελλάδας. Έχει δώσει πολλές διαλέξεις για την Β.Μ. και το Δημοτικό τραγούδι και έχει εκδώσει τα έργα: 1) "Αβραάμ Ευθυμιάδης, άρχων μουσικοδιδάσκαλος του Οικουμ. Πατριαρχείου" (1989) που είναι ανάτυπο του μουσικοφιλολογικού συμποσίου που οργάνωσε ο ίδιος προς τιμήν του δασκάλου του, 2) "Μουσική Έθνους - Εκκλησίας", ήτοι Εκκλ. μουσική και δημοτικό τραγούδι σε 2 βιβλία με φωνοταινία και καλλιγραφική δίχρωμη γραφή το καθένα. Έχει επίσης υπό έκδοση τα έργα: 1) "Γένεση των σημαδίων της Β.Μ.", 2) "Ανθολογία Βυζ. και μεταβυζαντινών μαθημάτων", 3) "Πατριαρχική Παράδοση" κ.α. Ο Θ. Βασιλείου ασχολείται ιδιαίτερα και καλλιεργεί και το δημοτικό μας τραγούδι. Έχει καταγράψει περί τις δύο χιλιάδες Δημοτικά τραγούδια απ' όλη την Ελλάδα και έχει υπό έκδοση το έργο: "Δημοτικά τραγούδια του Αρχιεπισκόπου". Διαθέτει πλήρη βιβλιοθήκη με όλα τα εκδοθέντα μουσικά βιβλία, πολλά χειρόγραφα, μικροφίλμς μεταφορών από την παλαιά στη νέα μέθοδο από τον Χ. Χαρτοφύλακα και σπάνιο φωνητικό αρχείο. Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος, ανέραιο χαρακτήρα και απαράμιλλη αρετή, ο Θ. Βασιλείου, αποτελεί στις μέρες μας μια εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία, με πλούσιο έργο και πολύτιμη προσφορά στην εθνική μας μουσική και χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλου του ψαλτικού κόσμου.

Βασιλείου Κων/νος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στον Ι. Ναό των Παμεγίστων Ταξιαρχών Αγίου μέχρι τα τέλη του 1990. Υπηρέτησε με συνέπεια και υπευθυνότητα το Ι. Αναλόγιο.

Βασιλείου Μάρκος. Γραμματέας του α' Πατριαρχικού Γραφείου Κων/πόλεως και χαρτοφύλακας της Μ.Χ.Ε., μουσικολόγος και δόκιμος μελοποιός. Μελοποίησε πολλά μαθήματα τα οποία έψαλλε ο Ιακ. Ναυπλιώτης. Στον Μάρκο Βασιλείου ανήκουν και τα γνωστά "Πατριαρχικά" λειτουργικά σε ήχο α', τα οποία πολλοί νεότεροι εκδότες αποδίδουν στον Ι. Ναυπλιώτη ή στον Κ. Πρίγγο, καθώς και το "Πολίτικο" Άξιον εστί σε ήχο α'. Διετέλεσε μέλος της μουσικής επιτροπής του 1895, η οποία αργότερα μετετράπη σε μουσικό Σύλλογο, με πλούσια δράση. Πολλά μαθήματα του Μ. Βασιλείου δημοσιεύτηκαν από την εκδιδόμενη τότε εφημερίδα "Φόρμιγξ", ενώ άλλα συμπεριέλαβε στα βιβλία του ο μοναχός του Αγίου Όρους Νεκτάριος Κανάρος που εξέδωσε με τίτλο: "Μουσικός θησαυρός". Μελοποίησε επίσης και πολλά τραγούδια τα οποία εξέδωσε το 1905 με τον τίτλο: "Άσματα Εκκλησιαστικά και Σχολικά". Ο Μ. Βασιλείου έζησε στα τέλη του 19ου και στο α' μισό του 20ου αι.

Βασιλικός Θεόδωρος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, από τους κορυφαίους της εποχής μας με ωραία μελωδική φωνή, και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1939 και από μικρή ηλικία (8 ετών) άρχισε να μαθαίνει Βυζ. μουσική κοντά στον πατέρα του Αλέξανδρο, δόκιμο μουσικό και πρωτοψάλτη. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε καθηγητή τον περίφημο

Θεόδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε Πτυχίο Β.Μ. με Άριστα. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από την ηλικία των 15 ετών ως Λαμπαδάριος. Ως Πρωτοψάλτης έψαλλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Ι. Ναό του Αγίου Μηνά Κρήτης και στον Ι. Ναό της Μεγαλόχαρης Παναγίας της Τήνου, για να αναλάβει το 1971 Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Θωμά Αμπελοκήπων όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Την τελευταία 20ετία ο Θ. Βασιλικός έχει παρουσιάσει έντονη και πολύ σπουδαία ψαλτική δραστηριότητα. Είναι από τους πρώτους χοράρχες που παρουσίασε Βυζαντινή Μουσική στο εξωτερικό με συγκροτημένους Βυζαντινούς χορούς (ακόμη και μονωδιακά) όπως στην Αμερική, Αυστραλία, Ν. Αφρική και Ευρώπη. Το 1988 έδωσε Συναυλία στην Πλατεία του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη την οποία παρακολούθησε ο Πάπας Ιωάννης Παύλος ο Β', πολλοί Καρδινάλιοι και πλήθος κόσμου. Η συναυλία αποτέλεσε πράγματι διαφήμιση της λειτουργικής μουσικής της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Με τη χορωδία "Συγκρότημα Β. Μ. Θεόδωρος Βασιλικός" την οποία διδάσκει και διευθύνει σήμερα έδωσε μεγάλη Συναυλία στη Σουηδία (1991) ενώ έχει προγραμματίσει και άλλες στις Σκανδιναβικές χώρες. Έχει κάνει πολλές εκπομπές στο Ρ/Σ και την Τ.Υ. ενώ έχει ηχογραφήσει σε δίσκους και κασέτες 150 έργα και για λογαριασμό διαφόρων εταιρειών άλλα 20 έργα. Είναι ο μοναδικός Πρωτοψάλτης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο οποίος πρώτος έχει ηχογραφήσει σε ξένες φωνογραφικές εταιρείες πάνω από 40 έργα Βυζ. μουσικής τα οποία κυκλοφορούν ευρύτατα μεταφέροντα την ψαλτική μας τέχνη σ' ολόκληρο τον κόσμο. Έχει ψάλλει σε όλες σχεδόν τις Πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση όπου απέκτησε πολλούς φίλους, μιμητές και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Ασχολείται επίσης και με τη μελοποίηση. Έχει μελοποιήσει μεγάλο σε όγκο και πολυποίκιλο μουσικό έργο το οποίο παραμένει ακόμη ανέκδοτο, ενώ πολλά μαθήματά του εκτελεί με τις χορωδίες του. Ο Θ. Βασιλικός αποτελεί, πράγματι, γαι την εποχή μας μεγάλη ψαλτική φυσιογνωμία με εντυπωσιακά εύστοφη και γλυκερά φωνή, με σπουδαία δραστηριότητα όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, αλλά και σπουδαίο πολυσχιδές και πλούσιο έργο και μεγάλη προσφορά στη διάδοση και προβολή της λειτουργικής μας μουσικής.

Βασιλός Ναπολέων. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης του Μητροπολιτικού Ι. Ναού "Αγία Επίσκεψη" Τρικάλων και Πρόεδρος του Σωματείου Ιεροψαλτών Τρικάλων (επί 10ετία και πλέον). Γεννήθηκε στο χωριό Ρεντίνα Καρδίτσας το 1932. Έχει πτυχίο Ιεροψάλτου και πτυχίο Β.Μ. και ως πρόεδρος του Σωματείου Ιεροψαλτών έχει στο ενεργητικό του πλούσια και επαινετή δραστηριότητα. Έχει διοργανώσει δεκάδες Συναυλιών με τη χορωδία του σωματείου, της οποίας είναι και χοράρχης, καθώς και πολλές τιμητικές εκδηλώσεις". (Γρηγόριο Στάθη, Αθαν. Καραμάνη κ.α.). Έχει εκδώσει μελέτη με το τρίπτυχο

θέμα: "Ιεροψάλτης: Ποιός είναι, τι προσφέρει, τι απολαμβάνει". Στις εορταστικές εκδηλώσεις για τα 600 χρόνια της Ι. Μονής του Μεγ. Μετεώρου τιμήθηκε, ως Πρόεδρος του Σωματίου Ιεροψαλτών Τρικάλων, με τον "Χρυσό Πατριαρχικό Σταυρό". Σήμερα συνεχίζει να εργάζεται άοκνα και αποδοτικά και να προσφέρει πολύτιμο έργο στην προβολή και διάδοση της ψαλτικής μας τέχνης.

Βαφειάδης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πατέρα του Κων/νο, Μέγα Οικονόμο της Μ.Χ.Ε. και πρωτοπρεσβύτερο μύστη της Β.Μ. Χρημάτισε κανονάρχης και δομέστικος στον Πρωτοψάλτη Ονουφριάδη (Πέρα), Λαμπαδάριος στον Θεοδ. Γεωργιάδη (Χαλκιδόνα) και πρωτοψάλτης σε διάφορους Ναούς της Πόλης και της Αθήνας όπου εγκαταστάθηκε. Επί 20ετία έψαλλε ως πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Μεταμορφώσεως Βύρωνος μέχρι το 1981, έτος του θανάτου του. Πιστός τηρητής της παράδοσης, διακρίθηκε για το σοβαρό Βυζαντινό ψαλτικό του ύφος και τις πληθωρικές θεωρητικές του γνώσεις.

Βεζάνης Λεωνίδας. Εγκρατής μουσικός και λόγιος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1914 και διετέλεσε Πρωτοψάλτης στην γενέτειρά του μέχρι το 1940. Υπήρξε μαθητής του Μιχαήλ Χατζηαθανασίου και διακρίθηκε κυρίως για το πλήθος των μελετών και διατριβών τις οποίες εξεπόνησε και δημοσίευσε για τη Βυζ. Εκκλ. μουσική (Πάνω από 50). Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη θεωρία και την Ιστορία της Β.Μ. καθώς και με την Αρχαία Ελληνική μουσική. Εξέδωσε την εργασία του δασκάλου του Μ. Χατζηαθανασίου "Αι βάσεις της Βυζ. μουσικής" την οποία μάλιστα ανέλυσε με σχετική μελέτη του. Έχει επίσης και πλούσιο μεταφραστικό έργο για τη Β.Μ.

Βενάρδος Σωκράτης. Εμβριθής μουσικός, Καθηγητής της Βυζ. μουσικής καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1927 και μαθήτευσε στον Γεωργ. Τσατσαρώνη, αλλά κυρίως στον Θεόδ. Χατζηθεοδώρου και τον Αρ. Κοκκινάκη. Διετέλεσε πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς αλλά επί πολλά χρόνια στην Ι. Μονή Πετράκη και τελευταία στον Ι. Ναό του Αγ. Θεράποντος Ζωγράφου. Καλλιτεχνική φύση ο Σ. Βενάρδος (ζωγράφος - ποιητής - μουσικός) διετέλεσε μέλος του συνδέσμου Λογοτεχνών

και της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών. Διπλωματούχος του Ελληνικού Ωδείου, της Ευρωπαϊκής και Βυζαντινής μουσικής. Δίδαξε ως Καθηγητής Β.Μ. για πολλά χρόνια στο Ελληνικό Ωδείο διαδεχθείς το δάσκαλό του Θεοδ. Χ' 'θεοδώρου. Υπήρξε άριστος ποιητής και μελουργός. Εξέδωσε 4 ποιητικά βιβλία και συνέθεσε πολλά χορικά, ποιήματα του Ν. Βερίτη και Ορατόρια, τα οποία ηχογράφησε και κυκλοφόρησε σε δίσκους και κασέτες με τον γενικό τίτλο "ΩΔΗ", όπως "Η ΦΑΤΝΗ", "ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ", "ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ",

"ΚΑΣΣΙΑΝΗ", "ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ" και πολλά άλλα. Με εξαίρετο ήθος, αδαμάντινο χαρακτήρα και απαράμιλλη αρετή, έχαιρε της εκτίμησης και φιλίας όλου του ψαλτικού κόσμου. Στον τομέα της Εκκλησιαστικής μουσικής μελοποίησε πολλά μαθήματα, τα οποία κυκλοφορούν σε χειρόγραφα και τα οποία πολλές φορές εκτελούσε ο ίδιος με τη χορωδία του στο Ναό του και σε άλλους πανηγυρίζοντες Ναούς όπου έψαλλε έπειτα από πρόσκληση. Εργαζόταν ασταμάτητα και υπηρετούσε τη Β.Μ. με πάθος και επιμονή. Έλεγε: "Δεν μπήκαμε στο χώρο αυτό της ψαλτικής τέχνης εύσημα χαλκευμένα να θηρέψουμε· κλέβουμε από την ανάπαυλα του μόχθου". Ο εκλεκτός άνθρωπος, πρωτοψάλτης και συνθέτης, επιστήθιος προσωπικός φίλος του γράφοντος, πέθανε αιφνίδια στις 12 Μαΐου 1983 από εγκεφαλικό επεισόδιο, την εποχή ακριβώς που βρισκόταν στην πλέον παραγωγική περίοδο της πνευματικής και μουσικής του καρποφορίας. Ο Σωκ. Βενάρδος, ο μεγάλος αυτός μουσουργός, υπήρξε πράγματι τιμή και καύχημα για τον ιεροψαλτικό κόσμο. Ηθικό χρέος επιβάλλει οι Συλλογικοί φορείς, να μη λησμονούν αλλά να απονέμουν φόρο τιμής και μνήμης σε ανθρώπους, όπως ο Σωκ. Βενάρδος, που έχουν ανεκτίμητη προσφορά στην Ελληνική μας μουσική.

Βερούκιος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και χοράρχης. Γεννήθηκε στη Λευκάδα το 1948 και διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική στη Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Θεολογική και Φιλοσοφική Σχολή) φοίτησε και στο Εθνικό Ωδείο απόπου έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Από το 1970 είναι πρωτοψάλτης και χοράρχης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Π. Φαλήρου. Το 1989 ίδρυσε την "Εκκλησιαστική χορωδία" με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες. Είναι επίσης χοράρχης και της χορωδίας της Σχολής Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Πειραιώς στην οποία είναι και καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Σημαντική και μεγάλης σημασίας είναι η συνεργασία του με τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) για την κωδικοποίηση και εξ αυτής την κατοχύρωση και διεθνή αναγνώριση της Βυζ. Μουσικής.

Βιγγάκης Γεώργιος. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε το 1915 και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Σταύρο Σακκίδη. Ένθερμος ζηλωτής της παραδοσιακής Βυζαντινής μουσικής έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς. Επί πολλά χρόνια έψαλε και διακρίθηκε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Χρυσοσπηλαιώτισσας της οδού Αιόλου. Είχε επίσης διατελέσει και πρωτοψάλτης για αρκετό χρόνο στον Ι. Ναό των Αγίων Θεοδώρων της Πλ. Κλαυθμώνος. Δόκιμος ερμηνευτής των Βυζαντινών μαθημάτων, υπήρξε υπόδειγμα λειτουργού του Ιερού Αναλογίου με την σεμνότητα, την ιεροπρέπεια και τη συνέπεια στην εκτέλεση του Ιερού καθήκοντος, που τον διέκριναν. Τις αρετές του αυτές τις μετέδιδε και στους μαθητές

του. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών και μέλος του Δ.Σ. καθώς και Αντίδρος για πολλά χρόνια μετά την εννοποίηση των Συλλόγων της Αθήνας (1955). Πέθανε στις 4 Οκτωβρίου 1981.

Βιγγόπουλος Ευστάθιος. Άρχων Λαμπαδάριος της Μ. του Χ. Εκκλησίας (1916-1938) και εγκρατής μουσικοδιδάσκαλος στη τελευταία Πατριαρχική μουσική Σχολή του έτους 1924-1925. Γεννήθηκε το 1882 και πέθανε το 1938 εν ενεργεία ως Λαμπαδάριος (Βλ. και Α' τόμο σελ. 140).

Βινάκης Γεώργιος. Περίφημος μουσικοδιδάσκαλος και καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Αφθόνη του Μαρμαρά το 1865 και από μικρή ηλικία μαθήτευσε κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Γεώργιο Ραιδεστηνό. Προικισμένος με ωραία γλυκιά φωνή και μουσική ιδιοφυΐα έψαλλε με ιεροπρέπεια και μεγαλοπρέπεια μιμούμενος τον δάσκαλό του. Διετέλεσε πρωτοψάλτης σε διάφορους Ναούς της Πόλης και ιδιαίτερα επί σειρά ετών στον Ι. Ναό του Αγίου Ιωάννου των Χίων στο Γαλατά. Το 1920 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Μητροπολιτικό Ναό στη Χίο όπου έψαλλε μέχρι την ημέρα του θανάτου του. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές, οι οποίοι αναδείχτηκαν σπουδαίοι ιεροψάλτες. Μελοποίησε πλείστα όσα μαθήματα πολλά από τα οποία ψάλλουν σήμερα οι μαθητές του πρωτοψάλτες. Πέθανε στις 17 Οκτωβρίου 1939.

Βιολάκης Γεώργιος. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Γεννήθηκε στην Σίφνο τη δεκαετία 1810-20 και διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης και ως μουσικοδιδάσκαλος. Πολύτιμη επίσης ήταν και η συμβολή του, ως μέλος, στο έργο της Μ. Επιτροπής του 1881 για την κατασκευή του Μουσικού Οργάνου "Ψαλτήριον" και τον καθορισμό των τονιαίων διαστημάτων της Βυζ. Μουσικής. Υπήρξε επίσης μέλος και σε πολλές άλλες μουσικές επιτροπές καθώς και της Μουσικής Επιτροπής του 1897 η οποία μελέτησε την αρχαία

μουσική γραφή, χειρόγραφο έργο του Κηλτζανίδου. Ορμώμενος εκ της Αρχής ότι "οι αρχαίες συνθέσεις επαρκούν και η εκκλησία δεν έχει ανάγκη νεωτέρων", δε μελοποίησε πολλά μαθήματα. Τα ελάχιστα που άφησε έχουν πράγματι το χαρακτήρα και τα προτερήματα των Αρχαίων Μελών. Με το γεγονός του θανάτου του (1911) εγράφη χαρακτηριστικά: "... εξέλιπε δια παντός και το μόνον υπήρξαν ζων μουσικόν μνημείον, το οποίον εσεβάσθη εις ολόκληρος αιών. (Βλ. Α' τόμος σελ. 136 κ.α.)¹.

1. Στην εφημερίδα "Φόρμιγγα" (περίοδος Β' έτος Ζ' (Θ') Αρ. 1-2, 15-31 Ιουλίου 1911) διαβάζουμε ότι το επώνυμο του Γ. Βιολάκη ήταν αρχικά "Σίφνιος" και ότι το "Βιολάκης" εδόθη σ' αυτόν από τον δάσκαλό του Νικ. Πουλάκη στη Χίο, για το "γλυκύφθογον και μελίρρυντον" της φωνής του. Επίσης ότι κατά την περίοδο 1843 - 1875 έψαλλε ως Λαμπαδάριος (11 χρόνια) και έπειτα ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννη Γαλατά στην Κων/πολη. Την περίοδο

Βλαχογιάννης Χρήστος. Εμβριθής μουσικός, Καθηγητής Μουσικής και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Μεσολόγγι το 1958 και από ηλικίας 9 ετών μυήθηκε στην Βυζ. Μουσική από τον εφημέριο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Σπυρίδωνος Μεσολογγίου πρωτοπρεσβύτερο Χρήστο Γιαννακά, καλλίφωνο και καλό μουσικό. Συγχρόνως ως βοηθός στο Ιερό αναλόγιο του Πρωτοψάλτη Ιωαν. Δακαλάκη απέκτησε και τις πρώτες εμπειρίες της ψαλτικής τέχνης. Το 1974 ιδρύθηκε στο Μεσολόγγι Φιλαρμονική από τον Ρ/Σ όπου παίζοντας τρομπέτα ξεδίπλωσε και αποκάλυψε το πηγαίο μουσικό του ταλέντο. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές κατατάχθηκε εθελοντής στη Φιλαρμονική του Στρατού (1977) με έδρα την Καστοριά. Εκεί γνώρισε τον μουσικολόγο και Πρωτοψάλτη Θεοδ. Ακριδα κοντά στον οποίο πλέον άρχισε να συστηματοποιεί και να επεκτείνει τις γνώσεις του τόσο στη Βυζαντινή Μουσική όσο και στο Δημοτικό τραγούδι. Ο ίδιος δε δηλώνει ότι: "Ουσιαστικός δάσκαλός μου στην Ελληνική Μουσική, ο οποίος μου ενεφύσησε τη φλόγα της αγάπης και το ζήλο που τρέφω για τις Ελληνικές μουσικές μας παραδόσεις, είναι ο Θεοδ. Ακριδας". Συγχρόνως μεταβαίνοντας στην Αθήνα παρακολουθούσε ανώτερα θεωρητικά μαθήματα κοντά στον καθηγητή Κώστα Κορακά, στο Ελληνικό Ωδείο. Από το Ωδείο έλαβε πτυχίο Ωδικής και πτυχίο Αρμονίας και τα δύο με "Άριστα", χωρίς όμως να προλάβει να πάρει και το πτυχίο Αντίστιξης που παρακολουθούσε, λόγω του αιφνίδιου θανάτου του Δασκάλου του. Επιστρέψας στο Μεσολόγγι διορίστηκε Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση (1986) και από τότε άρχισε να παρουσιάζει αξιόλογη και σημαντική δραστηριότητα ως χοράρχης της χορωδίας του Φιλοκαλλιτεχνικού Συλλόγου Μεσολογγίου με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες. Έχει μελοποιήσει πολλούς Μεσολογγίτες ποιητές και έχει παρουσιάσει τα έργα τους με ειδικές εκδηλώσεις. Είναι Χοράρχης της χορωδίας Ελληνικής Παραδοσιακής Μουσικής του Δημοτικού Ωδείου Πρέβεζας από το 1990 με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες. Εξαιρετος άνθρωπος, σεμνός με ήθος και αρετή, δραστήριος και ακούραστος, ένθερμος ζηλωτής και λάτρης της παραδοσιακής Ελληνικής μας μουσικής, ο Χρ. Βλαχογιάννης, ανήκει στη νέα γενιά των αγνών και γνήσιων Ελλήνων Μουσικών οι οποίοι προσφέρουν από τον καθημερινό τους μόχθο, σημαντικό και πολύτιμο έργο για την πρόοδο και καλλιέργεια της Ελληνικής μας μουσικής.

Βλαχόπουλος Νικόλαος. Διάπρεπης καλλίφωνος. Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός, διακριθείς για την καλλιφωνία του και την ερμηνευτική του δεινότητα. Γεννήθηκε στο Βεβέκιο του Βοσπόρου το 1883 και μαθήτευσε

αυτή είχε ως "καθοδηγητή" του στις μουσικές μελέτες τον Θεοδ. Φωκαέα. Τέλος ο Θεοδ. Φωκαέας στην "Ανθολογία" του (1869) αναφέρει την ίδια περίοδο ως πρωτοψάλτη στον ίδιο Ι. Ναό τον Γ. Σίφνιο του οποίου έχει συμπεριλάβει και οκτάηχο μάθημα πάνω στο Απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών. Ως εκ των παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο βιογραφούμενος στον Α' τόμο (σελ. 80) πρωτοψάλτης Γ. Σίφνιος και ο Γ. Βιολάκης είναι ένα και το αυτό πρόσωπο. Το άκοπο τούτο συμπέρασμα αναγράφεται με κάθε επιφύλαξη και τίθεται προς διερεύνηση από ειδικότερους μουσικολόγους και ιστοριοδίφες.

κοντά στους πρωτοψάλτες Εμμ. Κρεμέζη και Ιωαν. Βασιλειάδη, μαθητές και οι δυο του Γ. Σαρανταεκκλησιώτη και αργότερα κοντά στον Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Βουτσινά. Διετέλεσε Δομέστικος του Νηλέα Καμαράδου (1900-1904) του οποίου ενημφεύθη την κόρη. Έψαλλε στον Ι. Ναό της Αγίας Σοφίας Θεσ/κης (1904-1914), σε Ναούς στην Κων/πολη (1920-24), στην Καβάλα (1931-34), στην Αθήνα (1934-46) και από το 1946 έψαλλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού Αιγάλεω. Υπήρξε υπόδειγμα συνεπούς και ευσυνείδητου λειτουργού του Ιερού αναλογίου. Υπεύθυνος και σοβαρός στις ερμηνείες του πολλές φορές ζητούσε "συγγνώμη" από τους δομεστίχους και βοηθούς του στο Ι. αναλόγιο σε τυχόν λάθη του στην εκτέλεση!! Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του, πολλοί από τους οποίους αναδείχτηκαν ικανότατοι ιεροψάλτες. Μελοποίησε επίσης και πάρα πολλά μαθήματα μερικά των οποίων συμπεριελήφθησαν σε ορισμένες εκδόσεις.

Βλάχος Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Περιστερίου και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Πτυχιούχος του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών είναι ιδρυτής, διευθυντής και Καθηγητής της Σχολής Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Περιστερίου.

Βογιατζόγλου Σωτήριος. Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Μουσικής. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1936 και σπούδασε Βυζ. Μουσική στη Σχολή του Σιμ. Καρά. Φοίτησε ακόμη στο Ωδείο Πειραιώς όπου είχε καθηγητή τον Ι. Μαργαζιώτη απ' όπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και στο Ωδείο "Ορφεών" Αθηνών απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Εγκατασταθείς στην Κέρκυρα διορίστηκε καθηγητής Β.Μ. στο Ωδείο Κέρκυρας και Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Σπυριδωνός. Σήμερα είναι και Καθηγητής Παραδοσιακής μουσικής στο Μουσικό Γυμνάσιο Κέρκυρας. Διδάσκει επίσης Β.Μ. στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως και είναι επί 15/ετία τακτικός συνεργάτης στον Ρ/Σ Β.Δ. Ελλάδος. Ασχολήθηκε επίσης και με τη μελοποίηση μουσικών μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει "Εσπερινό", "Ορθρο" και "Θ. Λειτουργία" τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

Βορούλλας Νικόλαος - Ιερέας. Καλλίφωνος Ψαλμωδός, τ. Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Κέρτεζη Καλαβρύτων το 1940. Μικρός πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης στην Ι. Μονή της Αγίας Λαύρας κοντά στον Ηγούμενο της Μονής καλλίφωνο ψαλμωδό Άνθιμο Δημακόπουλο. Το 1953 εγκαταστάθηκε στην Πάτρα όπου παράλληλα με τις Γυμνασιακές του Σπουδές φοίτησε στο Πατράϊκό Ωδείο όπου είχε δάσκαλο τον καθηγητή Ευθ. Ντρέκη και έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Την περίοδο 1963- 64 μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Νεραντζή και στη συνέχεια στον πρωτοψάλτη Δημ. Χατζόπουλο. Γνωρίστηκε και άκουσε όλους σχεδόν τους μεγάλους πρωτοψάλτες της σύγχρονης εποχής από τους οποίους ωφελήθηκε πολλά και διαμόρφωσε το ψαλτικό του ύφος. Ως πρωτοψάλτης έψαλλε στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Πατρών (1965-68) και στον Ι. Ναό

Αγίου Κων/νου Έξω Αγιάς Πατρών (1968-80). Το 1981 περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα και από τότε υπηρετεί ως εφημέριος στον Ι. Ναό Αγίας Βαρβάρας Ακταίου Πατρών. Καλλίφωνος ψαλμωδός με ωραία γλυκειά και εκφραστική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο π. Ν. Βορούλλας, υπηρέτησε ως πρωτοψάλτης και εξακολουθεί και σήμερα από τη θέση του λειτουργού του Ιερού θυσιαστηρίου να υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση πολλή την Ορθόδοξη λειτουργική μας μουσική.

Βούβουνας Σταύρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Σάμο το 1944 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής στη γενέτειρά του. Αργότερα, και παράλληλα με τις πανεπιστημιακές του σπουδές στη Θεσ/κη (Θεολογική Σχολή) μαθήτευσε κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Χρυσ. Θεοδοσόπουλο. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς όπως στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Κισάμου Χανίων, στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννη Καρλοβασιού Σάμου και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης, το ιερό ανάλογο του Ι. Ναού Αγίων Θεοδώρων Σάμου. Είναι επίσης πτυχιούχος Φιλολογίας του Παν/μίου Αθηνών. Είναι πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Σάμου επανεκλεγόμενος συνεχώς από της ιδρύσεως του συλλόγου μέχρι σήμερα και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα.

Βουγιουκλής Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1958 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από μικρή ηλικία κοντά στον διακεκριμένο πρωτοψάλτη της περιοχής της Ξάνθης Παντελή Σταμακοβίτη, ο οποίος με τις πλούσιες μουσικές γνώσεις που διέθετε, δίδαξε σε πολλούς μαθητές του την Β. Μουσική και ανέδειξε πολλούς ψάλτες στην περιοχή. Στη συνέχεια αξιοποιώντας την εντυπωσιακή καλλιφωνία του ολοκλήρωσε τις μουσικές και ψαλτικές του γνώσεις κοντά στον πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Χαρίλ. Ταλλιαδάρη από τον οποίο αφομοίωσε όλα τα μυστικά της ψαλτικής ερμηνείας καθώς και το χαρακτηριστικό ψαλτικό του ύφος. Φοίτησε επίσης και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Β. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς και υπήρξε βασικό στέλεχος πολλών Βυζ. Χορωδιών. Από 1-2-1993 είναι διδάσκαλος και χοράρχης της Βυζ. Χορωδίας Χαλανδρίου με την οποία έχει δώσει συναυλίες και έχει κάνει πολλές εμφανίσεις με πολλή επιτυχία. Έχει ψάλλει σε πολλές πόλεις ανά την Ελλάδα σε πανηγυρίζοντες Ναούς έπειτα από πρόσκληση. Καλλίφωνος με ωραία γεμάτη και πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό Βυζαντινό ψαλτικό ύφος, ο Αθ. Βουγιουκλής, είναι ένας σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης ευσυνείδητος και συνεπής στο ιερό Λειτουργημά του. Ανήκει στη νέα γενιά των ψαλτών που πολλά υπόσχονται και πολλά έχουν να προσφέρουν στην ψαλτική μας τέχνη. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό ανάλογο του Ι. Ναού των Παμεγίστων Ταξιαρχών Περιστερίου.

Βουρλής Αθανάσιος. Διακεκριμένος καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης

και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Φίλια Καλαβρύτων το 1944 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής στην Ι. Μονή Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων όπου ηγούμενος ήταν ο θείος του Ευγένιος Βουρλής. Δάσκαλό του στην Ι. Μονή στη Μουσική είχε τον καλλιφώνο Πρωτοψάλτη Αιγίου και εξαίρετο δάσκαλο και μουσικό Ανδρέα Λέτσο. Με την προτροπή του θείου του γράφτηκε και φοίτησε στην Εκκλ. Σχολή Κορίν-

θου όπου διδάχτηκε Βυζ. Μουσική από τους ονομαστούς μουσικοδιδασκάλους Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο (1958 - 1963) και Δημ. Μπονάτσο (1963 - 1965). Συγχρόνως ήταν και μέλος της Χορωδίας της Σχολής. Μετά την αποφοίτησή του μετέβη στην Αθήνα και γράφτηκε στο "Ωδείο Αθηνών" (1965) όπου είχε καθηγητή τον Ιωάν. Μαργαζιώτη. Μετά από ένα χρόνο μετέβη στη Θεσ/κη όπου φοίτησε, παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές στη Θεολογική Σχολή, στο "Μακεδονικό Ωδείο" όπου είχε καθηγητή τον Χαρ. Ταλλιαδωρό και έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Στη συνέχεια έλαβε και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου επίσης με "Άριστα" (1971). Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από τον Ι. Ναό Μεταμορφώσεως Π. Κοκκινιάς όπου έψαλλε ως Λαμπαδάριος. Στη συνέχεια έψαλλε στον Αγ. Χαράλαμπο Π. Άρεως, στον Άγιο Ελεύτεριο Θεσ/κης για να συνεχίσει ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Ευαγγελίστριας Τήνου και τον Ι. Ναό των Παμ. Ταξιαρχών Τήνου για την περίοδο 1975 - 76 και ακολούθως στους Άγιους Πάντες Καλλιθέας (1976 - 79). Το 1980 ανέλαβε καθήκοντα Πρωτοψάλτη και Χοράρχη στον Ι. Ναό Αγίας Μαρίνας Άνω Ιλισίων όπου και υπηρετεί μέχρι σήμερα. Το 1974 έλαβε Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου και από το Ωδείο Πειραιώς. Έχει διδάξει Βυζ. Μουσική στην Εκκλ. Σχολή Τήνου, στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Ιερού Ιδρύματος καθώς και στις μοναχές της Ιεράς Μονής Κεχροβουνίου όπου έλαβε και τιμητικό Δίπλωμα. Δίδαξε επίσης στη Σχολή του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών (1978 - 80) σε πολλές Ιερές Μονές καθώς και σε πολλές ενοριακές Σχολές Β.Μ. Σήμερα διδάσκει στις ενοριακές Σχολές Αγίας Μαρίνας Άνω Ιλισίων και Αγίου Δημητρίου Κηφισίας Αττικής. Άριστος επιστήμων, πτυχιούχος Θεολογίας και Φιλολογίας και Καθηγητής στο Παν/μιο Αθηνών, έχει μετεκπαιδευτεί στη Γερμανία, όπου παρακολούθησε και Σεμινάρια Μουσικολογίας ενώ συγχρόνως έψαλλε και ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου στην Κολωνία. Έχει δημοσιεύσει πλείστα άρθρα και μελέτες σε εφημερίδες και περιοδικά και υπήρξε τακτικός συνεργάτης των "Ιεροψαλτικών Νέων". Έχει κυκλοφορήσει κασέτα με Βυζ. Εκκλ. ύμνους, έχει συνθέσει πολλά μαθήματα, που παραμένουν ανέκδοτα και έχει πλούσια συλλογή δημοτικών τραγουδιών της ιδιαίτερης πατρίδας του. Σεμνός, με άριστο ήθος, αγνός, ιδεολόγος και ακάματος εργάτης της θεολογικής επιστήμης (η διδακτορική του διατριβή στο Π.Α. είχε ως θέμα τη λειτουργική μας μουσική) και της μουσικής, ο Αθ. Βουρλής, εργάζεται με αυστηρή προσήλω-

ση και σεβασμό προς τις λειτουργικές μας παραδόσεις, για την καλλιέργεια και πρόοδο της ψαλτικής μας τέχνης.

Βουτσαδόπουλος Δημήτριος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, άριστος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Έψαλλε επί πολλά χρόνια στον Ι. Ναό του Αγίου Παύλου της οδού Ψαρών της Αθήνας. Κοντά του μαθήτευσαν πολλοί ψάλτες (Θεοφ. Καπαρός κ.α.).

Βουτσής Γεώργιος. Εγκριτος θεωρητικός μουσικός και σπουδαίος μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Μ. Ασία το 1918 αλλά από ενωρίς εγκαταστάθηκε στη Χίο όπου και διέπρεψε. Υπήρξε μαθητής και διάδοχος στη διδασκαλία της ψαλτικής τέχνης του περίφημου μουσικοδιδασκάλου ιατρού και πρωτοψάλτη Μιχ. Περιπινιά. Διετέλεσε και Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό του Αγίου Ιακώβου Χίου. Σήμερα ζει στη Χίο και διδάσκει τη Βυζ. μουσική σε νέους που φιλοδοξούν να υπηρετήσουν το ιερό αναλόγιο. Πολλοί μαθητές του είναι σήμερα καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι ανά την Ελλάδα. Αντάξιος διάδοχος του μεγάλου δασκάλου του, ο Γ. Βουτσής, ακολουθεί πιστά τα βήματα των μεγάλων μουσικοδιδασκάλων της Εκκλησίας μας και εργάζεται άοκνα και αποδοτικά για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής και χαίρει της εκτίμησης, της αγάπης και του σεβασμού όχι μόνον των πολλών μαθητών του, αλλά και όλων όσων τον γνωρίζουν.

Βουτσινάς Ανδρέας. Σχολικός Σύμβουλος Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση και

Συγγραφέας μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1934 και παράλληλα με τις Γυμνασιακές του σπουδές έστρεψε ολοκληρωτικά το ενδιαφέρον του στη Μουσική. Σπούδασε μουσική στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και έλαβε τα παρακάτω πτυχία: Πτυχίο Βυζ. Μουσικής από το Ωδείο Αθηνών με άριστα (1956). Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου από το Ωδείο Πειραιώς με άριστα (1961). Πτυχίο Ωδικής από το Ωδείο Χαλκίδας με άριστα (1971). Πτυχίο αρμονίας από το Ωδείο Χαλκίδας με άριστα (1972). Πτυχίο Αντίστιξης από το ίδιο Ωδείο με άριστα (1976). Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη Β.Μ. από το Πανεπιστήμιο FRANKLIN UNIVERSITY. Πτυχίο MASTER (Σύνθεση και Φούγκα) από τον ίδιο Πανεπιστήμιο. Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής από το Κέντρο Ερευνών Τεχνών και Επιστημών Βρυξελλών με ιδιαίτερη διάκριση. Έχει συγγράψει πολλά βιβλία μουσικής, όπως "Ιστορία της Β.Μ." (1977), Σχολικά βιβλία μουσικής για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και την Α' Λυκείου (1980), "Μαθήματα Βυζ. Μουσικής" (1982), "Υμνολογία και λειτουργική" (1991) κ.α. ενώ έχει πολλά ακόμη υπό έκδοση. Για την όλη προσφορά του στη μουσική έχει λάβει πολλές τιμητικές διακρίσεις, όπως: χρυσή κάρτα από το Καίμπριτζ, διεθνές διαβατήριο I.B.A. Τιμητικό δίπλωμα από την Ι. Μητρόπολη Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, Εξαιρετη τιμή από τη Μονή Νταού Πεντέλης κ.α. Έχει επίσης

τιμηθεί ως μέλος του συνδέσμου Ελλήνων Μουσουργών. Είναι ιδρυτής Σχολών Βυζ. Μουσικής στις Ι. Μητροπόλεις Φθιώτιδας, Μεσογαίας κ.α. Από το 1962 υπηρετεί ως Καθηγητής Β/θμιας Εκπ/σης, ενώ από το 1992 είναι Σχολικός Σύμβουλος μουσικής και παράλληλα Δ/τής στο Ωδείο Αιγάλεω και στη Σχολή Μουσικής Δυτικής Αττικής στον Κορυδαλλό.

Βουτσινάς Δημήτριος. Διακεκριμένος πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1869 και μαθήτευσε σε ονομαστούς μουσικοδιδασκάλους καθώς και στον Νηλέα Καμαράδο. Ανέδειξε πολλούς μαθητές του σε ικανότατους ψάλτες, όπως τον Νικ. Βλαχόπουλο, Α. Ξενοπούλο, Ν. Αθανασιάδη κ.α. Κοντά του μαθήτευσε για ένα διάστημα και ο Θρασ. Στανίτσας. Πέθανε το 1934.

Βουτσινάς Ιωάννης. Ονομαστός καλλίφωνος πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Έψαλλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό του Αγίου Μηνά στο Ηράκλειο Κρήτης (1950 - 60) και δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του.

Βραχάμης Σταύρος. Λόγιος μουσικός, εμβριθής γνώστης της Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και σπούδασε μαθηματικά και μουσική. Εργάστηκε ως Καθηγητής στην Κων/πολη και έπειτα στην Αθήνα. Υπήρξε στενός συνεργάτης του Κων/νου Ψάχου στη μουσική ακολουθώντας συγχρόνως το μουσικό σύστημα του Νηλέα Καμαράδου. Πέθανε στη δεκαετία του 1950 στη Ν. Σύμωρη.

Βραχνός Χαράλαμπος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου Κορίνθου. Γεννήθηκε στο Λέχαιο Κορινθίας το 1934 και υπήρξε μαθητής του Δ. Παναγιωτόπουλου (Κούρου), Μ. Χατζημάρκου και Αθ. Καραμάνη. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς καθώς και επί επτά χρόνια στη Ν. Αμερική και Καναδά. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Η προσωρινή Διοικούσα επιτροπή της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (9-4-79). Από αριστερά: Χρ. Χατζηνικολάου (Γ. Γραμματέας), Αθαν. Καραμάνης (Α' Αντ/δρος), Νικ. Λώλος (Πρόεδρος), Μαν. Χατζημάρκος (Β' Αντ/δρος), Κυριαζής Κυριαζής (Υπεύθυνος χρηματικού). (Βλ. Α' τόμο σελ. 291)

Γ

Γαβριηλίδης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κύπρο το 1900 και μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Στυλιανό Χουρμούζιο. Έψαλλε στην Αμόχωστο επί 25 χρόνια και υπήρξε εκπρόσωπος του χαρακτηριστικού Κυπριακού ψαλτικού ύφους. Ίδρυσε Σχολή Β.Μ., την οποία λειτούργησε επί 20ετία και από την οποία αποφοίτησαν πάνω από 150 ψάλτες. Το 1940 έγινε διάκονος και το 1948 πρεσβύτερος από τον Αρχ/πο Μακάριο τον Β'. Το 1950 ήλθε στην Ελλάδα και ανέλαβε τα καθήκοντα του Εφημερίου στον Ι. Ναό Αγ. Κων/νου Ομονοίας, όπου θαύμαζε, όπως έλεγε ο ίδιος, το ψαλτικό ύφος και την ερμηνευτική δεινότητα του εξαίρετου Λαμπαδαρίου του Ναού Ιωάννη Μαθιουδάκη. Πέθανε στο τέλος της δεκαετίας 1950 -60.

Γαϊτανίδης Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης με έντονη παρουσία και ψαλτική δραστηριότητα στην Βόρεια Ελλάδα. Γεννήθηκε στο Άνω Ζερβοχώρι της Ημαθίας το 1940 και από μικρή ηλικία, λόγω της καλλιφωνίας του, στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο. Τα πρώτα στοιχεία της Β. μουσικής τα πήρε από τους Ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Την ψαλτική τέχνη όμως τόσο κατά τό ύφος όσο και κατά την έκφραση και ερμηνεία, την διδάχτηκε κοντά στον μεγάλο δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη. Φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης και έλαβε πτυχίο Β.Μ. με άριστα (1978) όπως και στο Εθνικό Ωδείο της Αθήνας όπου έλαβε δίπλωμα Καθηγητή της Βυζ. μουσικής (1988). Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από το 1959, όταν σε ηλικία μόλις 19 ετών διορίζεται Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό του Αγ. Ιωάννη Χρυσοστόμου στη Θεσ/κη. Στα τέλη του 1962 αναλαμβάνει τη θέση του Πρωτοψάλτη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Κομοτηνής και το 1966 παίρνει τη θέση του Πρωτοψάλτη και

Χοράρχη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Κιλκίς, όπου και ψάλλει μέχρι σήμερα. Τόσο κατά την περίοδο της Πρωτοψαλτίας του στην Κομοτηνή, όσο και κατά την περίοδο από το 1966 μέχρι σήμερα στο Κιλκίς δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του αρκετοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Στο Κιλκίς έχει ιδρύσει και λειτουργεί σχολή Βυζ. Μουσικής καθώς και Βυζαντινό χορό με τον οποίο ως χοράρχης έχει δώσει πολλές συναυλίες με απόλυτη επιτυχία. Ηχογράφησε και κυκλοφόρησε κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους των 8 ήχων, Μεγάλης Εβδομάδας, Χριστουγέννων, Παρακλήσεις κ.λ.π. Σεμνός, ταλαντούχος και καλλίφωνος Πρωτοψάλτης ο Κ. Γαϊτανίδης, ακολουθεί στην ψαλτική τέχνη, πιστά τα βήματα του μεγάλου δασκάλου του. Με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό εκκλησιαστικό ύφος αλλά και εξαίρετος χαρακτήρας και αγαπητός απ' όλους, εργάζεται ακούραστα σε όλους τους τομείς με πίστη και αφοσίωση για την καλλιέργεια και προαγωγή της λειτουργικής μας μουσικής, προσφέροντας σπουδαίο και σημαντικό μουσικό έργο.

Γαλάνης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής

Μουσικής. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1966 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και τις πλούσιες πηγαίες ικανότητές του στη Μουσική. Σπούδασε και μελέτησε σε βάθος την παραδοσιακή μουσική και διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη, αξιοποιώντας το θαυμάσιο φωνητικό του τάλαντο, από τους μεγάλους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους Σπύρο Γεωργακόπουλο και Δημ. Νεραντζή. Έχει Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Δίπλωμα Βυζ.

Μουσικής, Πτυχίο Ωδικής και στα ανώτερα θεωρητικά έχει Πτυχίο Ειδικής Αρμονίας. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από νεαρή ηλικία και σήμερα λαμπρώνει με την ιεροπρεπή του ψαλμωδία ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Πατρών. Έχει ψάλλει, έπειτα από πρόσκληση, σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, ενώ ως Χοράρχης με Βυζ. χορό έχει ψάλλει σε Κατανυκτικούς Εσπερινούς στον Ι.Ν. Χρυσοσπηλαιώτισσας Αθηνών (για 4 συνεχείς χρονιές) και στο Φεστιβάλ Β.Μ. που οργανώνει ο Σύλλογος Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών (1993). Είναι Καθηγητής Μουσικής στο Μουσικό Γυμνάσιο Πατρών και διδάσκει παραδοσιακή μουσική. Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης του "Παιδικού Βυζ. χορού Ελληνικής και Παραδοσιακής μουσικής" καθώς και της ανδρικής "Βυζαντινής χορωδίας". Έχει ασχοληθεί επίσης και με τη μουσική σύνθεση. Έχει συνθέσει δύο μεγάλα έργα. α. Το "Βυζαντινό Ορατόριο Χριστουγέννων" και β. Το "Θεομητορικό", το οποίο είναι αφιερωμένο στις τέσσερις εορτές της Θεοτόκου. Και τα δύο έργα πλαισιώνονται από Βυζαντινά όργανα. Ο Δ. Γαλάνης ανήκει στη νέα γενιά των ανερχόμενων πρωτοψαλτών που πολλά υπόσχονται και πολλά έχουν να προσφέρουν στην ψαλτική μας τέχνη και αποτελεί υπόδειγμα ήθους, σεμνότητας και εργατικότητας. Καλλίφω-

νος με ωραία μελωδική φωνή και εκφραστικό Βυζαντινό ψαλτικό ύφος, εργάζεται άσκηνα και δημιουργικά για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Από τα τέλη του 1993 ανέλαβε και Χοράρχης του Βυζ. χορού του "Πατραϊκού Ομίλου Βυζαντινής και παραδοσιακής μουσικής".

Γαλιώτος Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας το 1940 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη με πρώτους δασκάλους του τους Πρωτοψάλτες Ι. Θεοδωρίδη που υπήρξε μαθητής του Κ. Πρίγγου και Στυλ. Μπονάνο. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου έλαβε Πτυχίο Β.Μ. και στο Ωδείο Πειραιώς όπου έλαβε Δίπλωμα Β.Μ. και είχε δασκάλους του, διαπρεπείς καθηγητές και πρωτοψάλτες, όπως τον Ι. Μαργαζιώτη, τον Γ. Μαλαφή, τον Γ. Σύρκα και τον Χρ. Χατζηνικολάου. Συνδέθηκε επίσης και άκουσε όλους σχεδόν τους μεγάλους ερμηνευτές της ψαλτικής τέχνης σ' όλη την Ελλάδα, τον Αθαν. Καραμάνη, τον Χρ. Θεοδοσόπουλο, τον Χαρ. Ταλιαδώρο, τον Μαν. Χατζημάρκο κ.α. Φοίτησε επίσης στο Ανώτατο Εκκλησιαστικό Φροντιστήριο της Ριζαρείου Σχολής με καθηγητή μουσικής τον Δ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο. Καταξιωμένος στον επαγγελματικό τομέα και κάτοχος πολλών πτυχίων και διπλωμάτων (Παντίου Ανωτ. Σχολής, Θεολογίας, Λογιστικής κ.α.) είναι σήμερα μόνιμος Διοικ/κός υπάλληλος και Γραμματέας της Ι. Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας. Ως Πρωτοψάλτης κοσμεί με την ιεροπρεπή και εκφραστική ψαλμωδία του το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίας Βαρβάρας στην Τρίπολη από το 1964 όπου έχει καταρτίσει και διευθύνει πολυμελή Βυζ. χορό. Είναι επίσης Διευθυντής και Καθηγητής της Σχολής Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως στην Τρίπολη (Παράρτημα Ωδείου Πειραιώς). Έχει στο ενεργητικό του πολύπλευρη επαινετή δραστηριότητα και στον ευρύτερο πολιτιστικό τομέα. Είναι Δ/ν τής του Κέντρου Νεότητας της Ι. Μητροπόλεως, Πρόεδρος του "Χορευτικού ομίλου Τριπόλεως" από το 1970 με πλήθος εκδηλώσεων κ.α. Έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες καθώς και σε συνέδρια Β. Μουσικής (Δ/ση και Οργάνωση). Μελοποίησε και εξέδωσε την ακολουθία των Αγίων Νεομαρτύρων Δημητρίου και Παύλου, πολιούχων Τριπόλεως, και πολλές άλλες ακολουθίες οι οποίες παραμένουν ανέκδοτες. Σεμνός, με εξαίρετο ήθος και χαρακτήρα, ευγενής και καλόκαρδος, ο Κ. Γαλιώτος, είναι αγαπητός απ' όλους τους ψάλτες οι οποίοι εκτιμούν και αναγνωρίζουν την πλούσια και πολυσχιδή δράση του και τη πολύτιμη προσφορά του στη λειτουργική μας μουσική.

Γεώμελος Δημήτριος. Πρωτοπρεσβύτερος. Γενικός Αρχιερατικός επίτροπος

Χίου. Γεννήθηκε στη Συναία Χίου το 1951. Διδάχτηκε τη Βυζαντινή μουσική κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στο Α.Ε.Φ. Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής και είχε δασκάλους τον Μουσικολόγο Καθηγητή Γρηγόριο Στάθη, τον Καθηγητή Παντελή Πάσχο και τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μουσικής Ιωάννη Θανόπουλο. Είναι Πτυχιούχος Θεολογίας και με τις μουσικές γνώσεις που διαθέτει επιτελεί εποικοδομητικό έργο για την λειτουργική μας μουσική διδάσκων στη Σχολή Β. Μουσικής της Ι.Μ. Χίου.

Γεοθεοδώρου Σεραφείμ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης καταγόμενος από το Αγρίνιο. Έψαλλε σε πολλές πόλεις διαπρέψας ιδιαίτερα την περίοδο 1935 - 1940 στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό "Φανερωμένης" Αιγίου. Άριστος μουσικός με χαρακτηριστική μελωδική φωνή. Κατέγραψε σε δίσκους πολλά δημοτικά τραγούδια καθώς και Βυζ. Εκκλ. ύμνους μεταξύ των οποίων και το "Άξιον Εστί" Νεκταρίου Βλάχου σε ήχο α', αφού το διασκεύασε και το σύντμησε.

Γερονικολός Δημήτριος. Πρωτοψάλτης Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Δημητρίου Ναυπάκτου. Πρόεδρος Συλλόγου Ιεροψαλτών Ναυπάκτου. Διπλωματούχος Β. Μουσικής, πτυχιούχος Ωδικής και Αντίστοιξης. Μέλος της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Καθηγητής Εκκλ. Λυκείου Κορίνθου (1993).

Γεροντάκης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε στο χωριό Τσιτάλια Κυνουρίας το 1947 και υπήρξε μαθητής και δομέστικος του μεγάλου Πρωτοψάλτη Δημ. Μαγούρη με τον οποίο και συνεργάζεται από το 1972 στην καταγραφή, διασκευή και εγγραφή σε κασέτες Βυζαντινών μαθημάτων. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς, στο Ωδείο Αθηνών και στο Ωδείο "Αρίων" Αθηνών και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Μαθήτευσε επίσης και στον μουσικό Αλεξ. Τράκα. Υπήρξε βασικό στέλεχος στις χορωδίες Θ. Καπαρού, του οποίου υπήρξε και δομέστικος, Κ. Κατσούλη και Γ. Τσατσαρώνη. Δόκιμος συγγραφέας ασχολείται με την συγγραφή έργων Βυζ. μουσικής. Είναι πτυχιούχος Φιλολογίας, Θεολογίας, Ιστορίας της Αρχαιολογίας και Παιδαγωγικής Ψυχολογίας και υπηρετεί ως Καθηγητής στη Β/θμια Εκπ/ση.

Γεωργακόπουλος Γιάννης (Γιάγκος). Πρωτοψάλτης επί πολλά χρόνια στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννη της οδού Βουλιαγμένης - Ιατρός. Γεννήθηκε στα Χανιά το 1925 και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. μουσικής. Ασχολήθηκε με τη σύνθεση, τη σχέση της ακουστικής των θεάτρων προς τα διαστήματα της Αρχαίας Ελλ. μουσικής. Υπήρξε αθλητής και Ολυμπιονίκης των Ιατρών. Δημοσίευσε πολλά άρθρα και μελέτες.

Γεωργακόπουλος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εγκρατής μουσικός. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1890. Υπήρξε μαθητής του Αγιορείτη Μοναχού Ακάκιου Βλάχου και του Ιωάννη Μουφλή. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον περίφημο Γεω. Κανελλίδη. Έψαλλε επί τρία χρόνια στην Πάτρα (1907 - 1910) και στην Αθήνα από το 1910 μέχρι το 1961. Ως εκδότης του σπουδαίου μηνιαίου περιοδικού "Ιεροψαλτικό Βήμα" (1936 - 40), διακρίθηκε για την ενθουσιώδη

αρθρογραφία του για τη Βυζ. Μουσική και τους σθεναρούς αγώνες του εναντίον της εισαγωγής στις Εκκλησίες ξενότροπων πολυφωνικών συστημάτων και αποτέλεσε για την περίοδο αυτή πραγματικός υποστηρικτής και προστάτης της Ιεροψαλτικής Οικογένειας παρά την φθοροποιό αντιπαλότητά του με τον Χ. Κατσιμπα που ταλάνισε, την εποχή εκείνη, τον Ιεροψαλτικό κόσμο. Εργάστηκε επίσης για το Σύλλογο "Ρωμανός ο Μελωδός" διατελέσας και πρόεδρος αυτού. Το 1955 ο Σύλλογος αυτός ενοποιήθηκε με το Σύλλογο "Ιωάννης ο Δαμασκηνός" και αποτέλεσαν τον "Πανελλήνιο σύνδεσμο Ιεροψαλτών Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο Δαμασκηνός", ο οποίος υφίσταται μέχρι σήμερα. Διακρίθηκε και ως μελοποιός. Μελοποίησε πολλά Εκκλησιαστικά μαθήματα καθώς και πολλά δημοτικοφανή τραγούδια. Πέθανε στις 17 Δεκεμβρίου 1979.

Γεωργακόπουλος Σπυρίδων. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης,

Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Παγκράτι της επαρχίας Καλαβρύτων το 1926 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την κλίση του προς την μουσική. Στην ψαλτική τέχνη μυήθηκε από τον εφημέριο των Λεχαιών του Ν. Ηλείας Αθηνόδωρο Παπαανδρέου, ο οποίος ήταν γνώστης της Βυζ. σημειογραφίας. Αργότερα φοίτησε και ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία στο Παλαιό Εθνικό Ωδείο

Πατρών όπου και έλαβε τον τίτλο του Μουσικοδιδασκάλου και Καθηγητή της Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλλει κατά καιρούς σε πολλούς Ι. Ναούς διαφόρων πόλεων όπου και δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του, πάνω από 500 τον αριθμό, πολλοί από τους οποίους σήμερα είναι διεσπαρμένοι ανά την Ελλάδα ως Πρωτοψάλτες και Λαμπαδαριοί. Μαθητές του υπήρξαν οι Βασ. Ακριδής Πρωτοψάλτης Ι. Μητροπολιτικού Ναού Μεσολογγίου, Ι. Δακαλάκης Πρωτοψάλτης και τ. Πρόεδρος Συλλόγου Ιεροψαλτών Μεσολογγίου, Δημ. Γαλάνης Πρωτοψάλτης Αγίας Βαρβάρας Πατρών και πολλοί άλλοι στην Πάτρα, Θεσ/κη ακόμη και στο Άγιον Όρος. Σήμερα διδάσκει ως Καθηγητής Β. Μουσικής στο "Πολύμνιο" Ωδείο Πατρών όπου έχει 70 μαθητές και στην "Οκτώηχο" Σχολή Βυζ. Μουσικής όπου έχει 25 μαθητές. Δραστήριος και δημιουργικός έχει στο ενεργητικό του σημαντική προσφορά και στο συνδικαλιστικό τομέα. Διετέλεσε πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών επί σειρά ετών καθώς και χοράρχης της Βυζ. Χορωδίας του Συλλόγου με την οποία έδωσε πολλές συναυλίες στην Πάτρα, το Αγρίνιο, τη Θεσ/κη και σε πολλές άλλες πόλεις με πολλή επιτυχία και ευμενείς κριτικές. Διετέλεσε επίσης και Αντ/ρος στην ΟΜ.Σ.Ι.Ε. και από τη θέση αυτή εργάστηκε με σθένος, απαράμιλλο ζήλο και αποφασιστικότητα για τα Ιεροψαλτικά ζητήματα. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Σπ. Γεωργακόπουλος, αποτελεί μια σπουδαία ψαλτική φυσιογνωμία, ψάλλει με υποδειγματική ιεροπρέπεια και υπηρετεί με συνέπεια και σοβαρότητα την ψαλτική μας τέχνη. Με το

πλούσιο έργο του και την υποδειγματική ζωή του κατευθύνει και διδάσκει τους επερχόμενους νέους ιεροψάλτες με γνώμονα και οδηγό την πίστη και τον σεβασμό προς την λειτουργική μας παράδοση. Σήμερα ο εκλεκτός Πρωτοψάλτης ζει στην Πάτρα και χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης, όχι μόνο των πολυπληθών μαθητών του αλλά και όλων των ψαλτών. Κοσμεί δε και λαμπρύνει με την σεμνοπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου.

Γεωργαντίδης Φώτιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1906. Μαθήτευσε στη Σχολή Β. Μουσικής της Μεγάλης του Γένους Σχολής και σε νεαρή ηλικία διετέλεσε κανονάρχης του Ι. Ναυπλιώτη στον Πατριαρχικό Ναό. Το 1923 ήλθε στην Ελλάδα με την Οικογένεια του. Ο πατέρας του **Γεώργιος** υπήρξε σπουδαίος μουσικοδιδάσκαλος και πρωτοψάλτης για λίγο καιρό στην Παντάνασσα Πατρών και επί σειρά ετών στην Αγία Τριάδα Πατρών. Από τον Πατέρα του ο Φώτιος διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης και ανεδείχθη σπουδαίος πρωτοψάλτης. Έψαλε ως πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό του Αγίου Διονυσίου Πατρών επί τετραετία (1936 - 40) και από το 1942 μέχρι και το 1967 υπήρξε πρωτοψάλτης και χοράρχης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Ευαγγελιστρίας Πατρών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης και πολύ καλός μουσικός, διετέλεσε και πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών κατά περιόδους, επί πολλά έτη. Δεν έπαυσε δε ποτέ να ψάλλει μέχρι τα βαθειά γηρατειά του. Πέθανε την 13η Μαρτίου 1992.

Γεωργιάδης Ελευθέριος. Άρχων Λαμπαδάριος της Μ. του Χ. Εκκλησίας (1968 - 1978). Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1920 και έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς της Πόλης. Εμβριθής μουσικός και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται και ως άριστος μουσικοδιδάσκαλος. Από το 1978 έχει εγκατασταθεί στη Θεσ/κη όπου συνεχίζει το πολύτιμο μουσικό του έργο. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 146).

Γεωργιάδης Θεμιστοκλής Διαπρεπής μουσικοδιδάσκαλος και Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και υπήρξε μαθητής του Νηλέα του Καμαράδου, το ύφος και τη μουσική τεχνοτροπία του οποίου ακολούθησε πιστά. Θαυμαστής όμως και του Ι. Ναυπλιώτη και αργότερα του Κ. Πρίγγου, έγραψε εξ ακοής πολλά μαθήματα των μεγάλων αυτών πρωτοψαλτών της Μ.Χ.Ε. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη (1922 - 1940) στην Ιερατική σχολή της Αγίας Αναστασίας στα Βασιλικά Θεσ/κης σε πλήθος μαθητών. Εξέδωσε "Δοξαστάριο" με βάση τη Σχολή Ν. Καμαράδου και είχε έτοιμα προς έκδοση Τριώδιο και Πεντηκοστάριο τα οποία δεν πρόλαβε να εκδώσει. Μαθήματά του δημοσίευσε ο Νεκτάριος Κανάρος στα βιβλία του "Μουσικός Θησαυρός" (1931).

Γεωργιάδης Θεοδόσιος. Διαπρεπής Μουσικοδιδάσκαλος, καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μελοποιός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στον Πύργο της Ανατολικής Ρωμυλίας το 1878 και μαθήτευσε, κατ' αρχήν κοντά στον Πρωτο-

ψάλτη Γ. Δανιηλίδη (Τσεσμελή) στη γενέτειρά του και κατόπιν στον Πρωτοψάλτη Ι. Καρακατσάνη στο Νεοχώρι Βοσπόρου. Αργότερα μετέβη στην Κων/πολη και φοίτησε στην Πατριαρχική Μουσική σχολή (1899) όπου μαθήτευσε ιδιαίτερα κοντά στον περίφημο Κυριακό Ιωαννίδη (Καλόγηρο). Ήταν θεολόγος και Αγιογράφος. Έψαλε επί πολλά χρόνια στην Κων/πολη και διετέλεσε Καθηγητής της Πατριαρχικής Μουσικής σχολής (1921 - 1925) μαζί με τον Ι. Ναυπλιώτη και τον Ευστ. Βιγγόπουλο. Διακρίθηκε τόσο για το συνθετικό του έργο όσο και για την άρτια οργάνωση Βυζαντινών χορών. Το 1934, με αφορμή την εμφάνιση του πολυφωνικού Ρωσικού χορού με το μουσικό Μασλενίκωφ (αφού είχαν προηγηθεί οι "εναρμονικές" δραστηριότητες του Στ. Σταματιάδη του επονομαζόμενου Ελίσ. Γιαννίδη), αποφάσισε και ίδρυσε 30μελή Βυζ. χορό με τον οποίο έψαλε, σε πρώτη εμφάνιση στον Κεντρικό Ι. Ναό των Εισοδίων του Πέραν και στη συνέχεια προσκαλούμενος, και σε άλλους Ι. Ναούς, με αρίστη επιτυχία. Το 1936 μετέβη στην Αθήνα για προσωρινή διαμονή, αλλά έπειτα από επίμονη προτροπή του καθηγητή Κ. Παπαδημητρίου, παρέμεινε μόνιμα. Στην Αθήνα δίδαξε την ψαλτική τέχνη, επί 20ετία στο "Μουσικό Λύκειο Αθηνών" και ανέδειξε πολλούς μαθητές του σε διακεκριμένους ιεροψάλτες. Το 1944 κατήρτισε "Βυζαντινό χορό" με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες και έκανε πολλές εκπομπές από το Ρ/Σ (Ε.Ι.Ρ.) μέχρι το 1958. Ο χορός υπήρξε πράγματι, για την εποχή εκείνη, υπόδειγμα γνήσιας και ορθής εκτέλεσης των Βυζαντινών μελών. Συνέγραψε και εξέδωσε στην Κων/πολη το πόνημα "Η Νέα Μούσα" (1936) και στην Αθήνα το "Βυζαντινός Μουσικός Πλούτος" (2 τόμοι 1959 - 1960). Ο 2ος τόμος εκδόθηκε το 1963 μετά το θάνατό του. Η παρουσία του Θ. Γεωργιάδη στην Αθήνα την περίοδο 1936 - 1962 ήταν σημαντική και πολύ ευεργετική για την πρόοδο και εξέλιξη της λειτουργικής μας μουσικής γιατί μετέφερε και δίδαξε στους πολυπληθείς μαθητές του την ορθή ερμηνεία και το γνήσιο ψαλτικό ύφος των Κων/πολιτών ψαλτών. Ο Θ. Γεωργιάδης πέθανε το 1962.

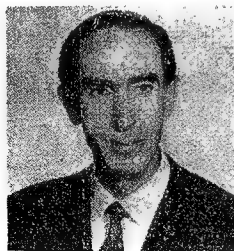
Γεωργιάδης Θρασύβουλος. Διαπρεπής μουσικολόγος Καθηγητής. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1907 και διετέλεσε καθηγητής του Ωδείου Αθηνών (1936) και έπειτα Δ/ντής (1939). Ονομάστηκε καθηγητής του Πανεπιστημίου Αϊδελβέργης το 1949 και από το 1956 ανέλαβε καθηγητής μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου και Δ/ντής του Μουσικολογικού Ινστιτούτου. Έγραψε πολλά συγγράμματα περί μουσικής στην Γερμανική γλώσσα όπως: "Ελληνικός Ρυθμός" (1949) "Μουσικές μελέτες" (1954), "Η γλώσσα ως ρυθμός" (1958) κ.α. Πέθανε το 1977.

Γεωργιάδης Τριαντάφυλλος. Ονομαστός μελοποιός και τοποτηρητής Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Γεννήθηκε στο Άκ - σαζ

της Κυζίκου το 1856 και ανεδείχθη άριστος μελοποιός και εξαίρετος Πρωτοψάλτης. Ένθερμος μαχητής της Εκκλησιαστικής μας μουσικής διακρίθηκε και για τους αποφασιστικούς αγώνες του εναντίον της πολυφωνικής μουσικής με περισπούδαστες μελέτες και αρθρογραφίες. Άφησε σπουδαίο μελοποιητικό έργο. Πέθανε το 1934. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 139).

Γεωργίου Τάκης. Εμβριθής Μουσικολόγος και Καθηγητής του Εθνικού Ωδείου

Αθηνών. Γεννήθηκε το 1915. Υπήρξε μέλος της μουσικής επιτροπής λατρείας της Ι. Συνόδου. Στην ψαλτική τέχνη υπήρξε μαθητής του Κ. Ρουσσινόπουλου και στην Ευρωπαϊκή μουσική του Φιλοκτίτη Οικονομίδη και αργότερα των Μαν. Καλομοίρη, Γεωργ. Σκλάβου και Γιάννη Παπαϊωάννου. Συνιδρυτής με τον Γ. Αναγνωστόπουλο του Σωματείου "Εταιρείας Δημιουργικής Εκκλησιαστικής Μουσικής" (Ε.Δ.Ε.Μ.). Ικανότατος συνθέτης και άριστος

χοράρχης ίδρυσε τον "Πρότυπο Βυζαντινό χορό" με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες. Εξέδωσε μουσικά βιβλία και υπήρξε επί πολλά χρόνια συνεργάτης της εφημερίδας "Ιεροψαλτικά Νέα", όπου δημοσίευσε πολλές πρωτότυπες μουσικολογικές μελέτες. Πέθανε στις 2 Ιανουαρίου 1984.

Γεωργόπουλος Ιωάννης. Καθηγητής Θεολογίας και Πρωτοψάλτης τον Ι. Ναό

του Αγίου Νικολάου στο χωριό Άγιος Ανδριανός Ναυπλίου. Γεννήθηκε στον Άγιο Ανδριανό το 1956 και από μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του στο Ιερό Αναλόγιο της Εκκλησίας του χωριού του. Δάσκαλοί του στη Βυζαντινή Μουσική υπήρξαν ο περίφημος πρωτοψάλτης και καθηγητής Δ. Παναγιωτόπουλος (Κούρος), ο πρωτοψάλτης και καθηγητής Α. Κουζηνόπουλος και ο διαπρεπής μουσικολόγος καθηγητής και πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Σπ. Περιστερής. Τους τελευταίους είχε ως καθηγητές στο Ωδείο Αθηνών όπου φοίτησε, παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές. Είναι από τα ιδρυτικά μέλη της Βυζ. Χορωδίας του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αργολίδας "Ιάκωβος Ναυπλιώτης" και βασικό στέλεχος στους Βυζ. χορούς των Γεωργ. Καραγιάννη και Γρηγόρη Νταβάνογλου. Νέος, σεμνός και συνεπής στο ιερό λειτουργημά του ψάλτης, ο Ι. Γεωργόπουλος, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση με ιεροπρέπεια και κατάνυξη, και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Γιαλελής Ανδρέας. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Διακοφτό

Αιγιαλείας το 1960 και από μικρή ηλικία έδειξε το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Αφού πήρε τα

πρώτα μαθήματα Β. Μουσικής, ως μαθητής Γυμνασίου, στο Αίγιο και στην Πάτρα, συνέχισε τις σπουδές του στην Αθήνα όπου, παράλληλα με την φοίτησή του στην Οδοντιατρική Σχολή του Παν. Αθηνών, φοίτησε και στο Ωδείο Καλλιθέας όπου είχε δάσκαλο το Γεωργ. Ζαφειράτο και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από τον Ι. Ναό του Αγίου Τρύφωνα Κολωνού όπου έψαλε για ένα χρόνο. Στη συνέχεια έψαλε στους Αγίους Αναργύρους Ν. Ιωνίας για δυο χρόνια και έπειτα στον Άγιο Δημήτριο Πειραιώς για εννέα χρόνια. Τέλος επανερχόμενος στην Γενέτειρά του στο Διακοφτό ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Τρύφωνα, όπου έψαλε μέχρι τις αρχές του 1994. Καλλιφώνος με ωραία μελωδική φωνή και σεμνοπρεπές Εκκλησιαστικό ύφος, ο Α. Γιαλελής ανήκει στη νέα γενιά των ανερχόμενων πρωτοψαλτών που πολλά υπόσχονται και πολλά έχουν να προσφέρουν στη λειτουργική μας μουσική. Ψάλλει με ιεροπρέπεια και σοβαρότητα υποδειγματική και υπηρετεί την ψαλτική μας τέχνη με συνέπεια και απόλυτο σεβασμό στην ιερή λειτουργική μας παράδοση. Είναι μέλος του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος της χορωδίας του.

Γιαμαίος Ιάκωβος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεν-

νήθηκε στην Πάτμο το 1940 και από μικρή ηλικία στράφηκε προς τη Μουσική και ιδιαίτερα στην ψαλτική τέχνη. Τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής τα έλαβε στην γενέτειρά του την Πάτμο, αλλά στη συνέχεια καλλιέργησε και τελειοποίησε τη μουσική του παιδεία κοντά στον μεγάλο πρωτοψάλτη και δάσκαλο Αθανάσιο Καραμάνη από τον οποίο διδάχτηκε την έκφραση ερμηνείας και απόδοσης των Βυζ. μαθημάτων. Φοίτησε επίσης και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο τον καθηγητή Μουσικής Τάκη Γεωργίου. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Υπηρέτησε ως Καθηγητής Βυζ. Εκκλ. Μουσικής στην Εκκλησιαστική Εκπ/ση σε διάφορες πόλεις και σήμερα υπηρετεί στην Ιερατική Σχολή Χανίων Κρήτης. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς των πόλεων όπου υπηρέτησε. Μετά την μετάθεσή του στα Χανιά από την Φλώρινα, έψαλε στον Ι. Ν. Αγίας Τριάδας Ακρωτηρίου και εν συνεχεία στον Ι. Ν. του Προφήτη Ηλία Χανίων, όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Είναι μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών και συμμετέχει σε όλες τις εκδηλώσεις και τις συναυλίες της Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου. Ασχολείται επίσης και εργάζεται και στον Θεωρητικό τομέα της μουσικής μας. Έχει εκπονήσει πολλές εργασίες και μελέτες, τις οποίες έχει έτοιμες προς έκδοση, όπως "Θεωρία Βυζ. Μουσικής", "Ιστορία της Εκκλ. μουσικής" κ.α. Το έργο του Ι. Γιαμαίου, για την λειτουργική μας μουσική είναι πράγματι αξιόλογο και πολύ σημαντικό και η συμβολή του στην πρόοδο και καλλιέργειά της είναι επίσης αξιόλογη και σημαντική.

Γιαννακόπουλος Γεώργιος. Διακεκριμένος καλλιφώνος Πρωτοψάλτης,

Χοράρχης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής, με έντονη μουσική δραστηριότητα στην εποχή μας. Γεννήθηκε στο χωριό Αυγή του Ν. Ηλείας το 1946 και από μικρή ηλικία έδειξε το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την ιδιαίτερη

κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής πήρε από τον μουσικοδιδάσκαλο Γεωργ. Ζαφειράτο για να συνεχίσει αργότερα τις μουσικές του σπουδές στην Αθήνα. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς όπου είχε δάσκαλο τον Ιωαν. Μαργαζιώτη καθώς και στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δασκάλους τον Δημ. Μπονάτσο και Σωκρ. Βενάρδο. Από τα Ωδεία έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την

ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Π. Φαλήρου. Καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος διακρίνεται για την εκφραστικότητα και σοβαρότητα της ψαλμωδίας του. Δραστηριότατος και ακαταπόνητος σκαπανέας, μελετητής και ερευνητής της Δημοτικής μουσικής μας παράδοσης, έχει καταγράψει και αρχειοθετήσει 10.000 περίπου δημοτικά τραγούδια απ' όλη την Ελλάδα. Προετοιμάζει και επιμελείται τακτικές εκπομπές από Ρ/Σ, ενώ παράλληλα έχει δημιουργήσει παιδική και μεικτή χορωδία, δημοτικών τραγουδιών, με τις οποίες έχει κάνει πολλές ραδιοφωνικές εκπομπές από το Ρ/Σ της "Πειραιϊκής Εκκλησίας" και έχει δώσει πολλές συναυλίες στην Αθήνα και άλλες πόλεις, καθώς και στο Εξωτερικό. Έχει επεξεργαστεί και έχει έτοιμα προς έκδοση δύο βιβλία. Το ένα είναι σε μορφή "Εγκυκλοπαίδειας" στο χώρο της Δημοτικής μας μουσικής και το άλλο είναι **Λαογραφικό** αναφερόμενο στον **παραδοσιακό στίχο**. Έχει συμμετάσχει και συμμετέχει σε πολλές Βυζ. χορωδίες, εκκλησιαστικές και δημοτικών τραγουδιών. Ανήσυχος και δημιουργικός άνθρωπος, ευθύς και αμέριτος χαρακτήρας με ήθος και αρετή, εύχαρις και αγαπητός έχει φίλους σ' όλη την Ελλάδα και εκτιμάται ιδιαίτερα απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο. Σήμερα, ο Γ. Γιαννακούρος, παράλληλα με τα λειτουργικά του καθήκοντα στο Ι. αναλόγιο, εργάζεται χωρίς διακοπή για την ολοκλήρωση του συγγραφικού του έργου, υπηρετώντας και από τον τομέα αυτό με ζήλο και αγάπη πολύ την Ελληνική μας μουσική.

Γιαννακούρος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Κλαδέο Πύργου το 1944 και από μικρός διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κοντά σε μεγάλους μουσικοδιδασκάλους και πρωτοψάλτες και αναδείχτηκε σπουδαίος πρωτοψάλτης. Υπήρξε μαθητής των Αφών Νικ. και Γεωργ. Κακουλίδη, του ονομαστού Δημ. Μήτρου και του μεγάλου Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θο. Στανίτσα. Φοίτησε ακόμη στο Ωδείο Πειραιώς και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έψαλλε σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Προσκυνήματος Αγίας Βαρβάρας της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλ. της Ελλάδος.

Γιαννίδης Ελισσαίος (Σταματιάδης Στ.). Εμβριθής μουσικός και μαθηματικός, καταγόμενος από την Κων/πολη. Ασχολήθηκε με την εναρμόνιση της Β.Μ. κατά το σύστημα Ι. Χαβιαρά, με τη βοήθεια του Εκκλησιαστικού οργάνου (δεκαετία του 1940). Συγκρότησε ειδικό χορό και παρουσίασε Βυζαντινά Εκκλ. μέλη με το σύστημα αυτό, αρθρογράφησε και έδωσε πολλές διαλέξεις. Παρά τις μεγάλες του προσπάθειες το σύστημα αυτό δεν ευδοκίμησε και έτσι ο Ε. Γιαννίδης ή άλλως Στ. Σταματιάδης εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου συνέχισε εκεί τις προσπάθειές του. Το σύστημα αυτό της εναρμόνισης της Βυζ. μουσικής μεταδόθηκε και στην Κων/πολη όπου εμφανίστηκαν ορισμένες χορωδίες, όπως ο ρωσικός χορός υπό τον μουσικό Μασλενίκωφ, πλην όμως τελικά εγκαταλείφθηκε και εξέλιπε τελευταία ολοσχερώς απ' όλη την Ελλάδα.

Γιαννίτσος Στέλιος. Λαμπαδάριος του Ιερού Προσκυνήματος Παναγίας της Τήνου. Καλλίφωνος και σεμνοπρεπής ψαλμωδός. Υπήρξε μαθητής του Θεοδ. Χ' 'θεοδώρου του Φακαέα στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε πτυχίο ιεροψάλτη με "Άριστα".

Γιαννόπουλος Γεώργιος. Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Νικολεΐων Αιγίου με εντυπωσιακή καλλιφωνία και εκφραστικότητα.

Γιαννούτσος Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Καρλόβασι Σάμου το 1948 και από μικρός διακρίθηκε για την κλίση του στη μουσική και στην ψαλτική τέχνη. Τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής πήρε στην γενέτειρά του από τον πρωτοψάλτη Ανδρέου Ματθαίο, ο οποίος υπήρξε μαθητής του περίφημου Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδασκάλου Εμμ. Βαμβουδάκη. Φλεγόμενος από ένθερμο ζήλο για τελειοποίηση της μουσικής του παιδείας, φοίτησε για μεγάλο διάστημα στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Θεσ/κης καθώς και στο Ωδείο Αθηνών, όπου είχε δασκάλους τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπύρο Περιστέρη και τον Καθηγητή Ιωάν. Μαργαζιώτη. Ως ψάλτης όμως ολοκληρώθηκε κοντά στον Πρωτοψάλτη Αθαν. Πέττα στον οποίο, όπως λέει ο ίδιος "οφείλει τα πάντα"! Δε συνέχισε τις σπουδές του στο Ωδείο, διότι διαφώνησε ως προς τον τρόπο διδασκαλίας και εκμάθησης της Βυζ. Μουσικής παράλληλα με την ευρωπαϊκή (Σολφέζ) και έτσι διέκοψε τη φοίτηση και δεν προσήλθε στις εξετάσεις για τη λήψη πτυχίου. Στη Θεσ/κη και κατά την περίοδο 1971 -73 γνωρίστηκε και ήλθε σε επαφή με τον Αθαν. Παναγιωτίδη, τον Αθαν. Καραμάνη και ιδιαίτερα με τον Χαρ. Ταλλιαδώρο, με τον οποίο συνδέθηκε φιλικά και συνέψαλε στην Αγία Σοφία. Από το 1966 υπήρξε βασικό στέλεχος της χορωδίας Αθαν. Πέττα. Με τον Αθ. Πέττα συνεργάστηκε και για την έκδοση του βιβλίου του ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ "Θ. Λειτουργία". Έχει γράψει πολλές κασέτες ατομικές και δύο με τον Α. Πέττα, ενώ έχει κάνει και πολλές εκπομπές σε Ρ/Σ συνεντεύξεις και ψάσματα. Καλλίφωνος, μελωδικός και εκφραστικός ψάλτης με σεμνοπρεπές εκκλησιαστικό ύφος, ο Κ. Γιαννούτσος, είναι και εξαιρετος άνθρωπος. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλ-

της, το ιερό αναλόγιο του Καθεδρικού Ι. Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Καρλόβασι Σάμου από το 1975 ενώ παράλληλα είναι και χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροσαλτών Σάμου, συνεχίζοντας έτσι με επιτυχία τη μεγάλη ψαλτική παράδοση της Σάμου.

Γιαρένης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης με σπάνια υψιφωνία και μελωδικότητα φωνής. Η καταγωγή του ήταν από τη Χώρα της Τρυφιλίας και έψαλλε την περίοδο 1936 - 39 στην "Φανερωμένη" Αιγίου όπου άφησε εποχή με την εντυπωσιακή υψιφωνία του, το κάλλος και την μελωδικότητα της ψαλμωδίας του. Ο περίφημος μουσικοδιδάσκαλος και ιατροφιλόσοφος Δημ. Περιστέρης, από τη Ροδοδάφνη Αιγίου, όταν τον άκουσε να ψάλλει είπε εντυπωσιασμένος το περίφημο: "Μουσική ίσον φωνή"!!, θέλοντας με τον τρόπο αυτό να εξάρει την ωραιότητα της φωνής και τη μελωδικότητα της ψαλμωδίας του Δ. Γιαρένη. Ο Γιαρένης πέθανε πολύ νέος, στην περίοδο της κατοχής.

Γιουρούκος Ηλίας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης, Πρόεδρος της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε από το 1992, με έντονη μουσική και συνδικαλιστική δραστηριότητα στην εποχή μας. Γεννήθηκε στο Δερβένι Κορινθίας το 1953 και από ηλικίας 13 ετών προσήλθε στο Ιερό αναλόγιο του Ναού της γενέτεριάς του. Πρώτος του δάσκαλος στη Β.Μ. ο Παναγ. Γκανάς. Το 1971 μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές ήλθε στην Αθήνα και ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό του Αγ. Αρτεμίου μέχρι το 1975 οπότε στρατεύεται. Το 1978 επανέρχεται στον Ι.

Ναό του Αρτεμίου ως Λαμπαδάριος, με Πρωτοψάλτης τον Λεων. Οικονόμου, και εν συνεχεία αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στους Ι. Ναούς Αγ. Αθανασίου Θησείου, Αγίου Νικολάου και Αγ. Τρύφωνος Γλυφάδας και Αγ. Ανδρέα Κ. Πατησίων αργότερα. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Ν. Φιλαδέλφειας. Παράλληλα φοίτησε στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης με δάσκαλο τον Χρυσ. Θεοδοσόπουλο απ' όπου έλαβε Πτυχίο Β.Μ. καθώς και στο Απολλώνειο Ωδείο Αθηνών με δάσκαλο τον Μαν. Χατζημάρκο απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Β.Μ. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. Πανελληνίου Ιεροσαλτικού Συλλόγου της Αθήνας, Γραμματέας της επιτροπής απογραφής των Ιεροσαλτών, μέλος της Ε.Ε. της Ομοσπονδίας, Ταμίας στο Δ.Σ. της Ομοσπονδίας επί προεδρίας του αειμνήστου Χρυσ. Θεοδοσόπουλου. Ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος από το 1986 μέχρι της εκλογής του ως Προέδρου της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (1992) της Ενώσεως Ιεροσαλτών περιοχής Αττικής και Χοράρχης της Βυζαντινής Χορωδίας Αττικής, με την οποία έδωσε πολλές συναυλίες. Ασχολήθηκε επίσης με το Ρ/Σ και την Τ.Β. σε εκπομπές Β.Μ. και σήμερα είναι παραγωγός στην ΕΡΑ 4 και στην ΕΤ 2 στην οποία επιμελείται και παρουσιάζει κάθε Κυριακή ειδική εκπομπή για την Β.Μ. Δραστηριότατος και ακούραστος με πολλές αξιολογες, επαινετές πρωτοβουλίες, άλλοτε καθολικά αποδεκτές και άλλοτε όχι, ο Η. Γιουρού-

κος, εμφανίζει έντονη δραστηριότητα γύρω από τα Ιεροσαλτικά θέματα προσφέροντας τις θετικές και πολύτιμες υπηρεσίες του για την προώθηση του Ιεροσαλτικού προβλήματος και την στήριξη και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Αξιοχρέως συγκαταλέγεται μεταξύ των ανθρώπων εκείνων της εποχής μας οι οποίοι με ζήλο πολύ αλλά και με μεράκι αναλώνουν και κόπο και χρόνο πολύ από τον καθημερινό τους βίο για να υπηρετήσουν την ιερή μουσική μας παράδοση.

Γιώτης Αχιλλέας. Πρωτοψάλτης και καθηγητής της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στη Λιμίνη της Άρτας το 1954 και διετέλεσε πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς της Άρτας, Χίου και Πρέβεζας. Διετέλεσε και Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροσαλτών Άρτας (1990).

Γκιτζής Θρασύβουλος. Ονομαστός καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Περίσταση Θράκης το 1900 και έζησε στην Κων/πολη. Υπήρξε μαθητής του Δημητρίου Φωκαέα του οποίου διετέλεσε δομéstικος (1916) και Λαμπαδάριος (1920) στον Ι. Ναό Αγ. Τριάδος Χαλκιδόνας για να τον διαδεχθεί στην Πρωτοψαλτία το 1943 χειροτονηθείς και "Άρχων Πρωτοψάλτης επαρχίας Χαλκιδόνας". Εργάστηκε άοκνα και δημιουργικά για την καλλιέργεια της ψαλτικής τέχνης.

Γούναρης Βασίλειος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Από τις πιο αξιολογες προσωπικότητες της Βυζαντινής μουσικής και της αγιογραφίας. Γεννήθηκε στις 40 Εκκλησίες Ανατολικής Θράκης το 1914 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Β. μουσικής στην Ξάνθη όπου εγκαταστάθηκε, μετά τον ξεριζωμό, από τους αδελφούς Παπασταματίου (Καλογήρους). Εκεί διδάχτηκε και την Αγιογραφία. Κατόπιν συνεργάστηκε με τους μεγάλους πρωτοψάλτες Δημ. Μήτρου, Αθ. Καραμάνη, Αθ. Παναγιωτίδη και

τέλος με τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κ. Πρίγγο από τον οποίο πήρε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης. Έψαλε στην Ξάνθη, Καβάλα, Αθήνα, Βιέννη και Θεσ/κη. Το 1949 ανέλαβε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου στην Κοζάνη όπου έψαλε επί 34 χρόνια, και δίδαξε τη Βυζ. Μουσική σε δεκάδες μαθητών πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Κάτοχος και της Ευρωπαϊκής μουσικής αλλά και της Ανατολικής, γνωρίζει τέλεια και την εξωτερική μουσική και χειρίζεται άριστα το μουσικό όργανο "Πανδώρα". Μελοποιός άριστος έχει πλούσιο μελοποιητικό έργο. Τακτικός επισκέπτης του Αγίου Όρους έχει μελοποιήσει πολυελεύς, Δοξαστικά και πολλές Ακολουθίες πολλών Ιερών Μονών. Υπήρξε για πολλά χρόνια Χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροσαλτών Κοζάνης. Το 1982 τιμήθηκε με το **οφφίκιο του "Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Ι. Αρχιεπισκοπής**

Κων/πόλεως". Το 1983 αποχώρησε από το Ιερό αναλόγιο, που για μια ολόκληρη ζωή λάμπρυνε, χωρίς όμως να σταματήσει ποτέ να ψάλλει, να γράφει και να διδάσκει. Σεμνός και πρᾶος με ανέραιο χαρακτήρα, γεμάτος καλωσύνη, συνέχιζε το μεγάλο έργο του και την προσφορά του. Διδάσκει την τέχνη της ψαλτικής και της Αγιογραφίας (υπήρξε και μαθητής του μεγάλου Φ. Κόντογλου) με ζήλο και ανιδιοτέλεια περισσή. Υπηρετεί με γνώση και συνείδηση επί πενήντα χρόνια την Εκκλησία και για όλους, ψάλτες και αγιογράφους της Δυτικής Μακεδονίας είναι ο "Δάσκαλος", τον οποίο τιμούν και σέβονται.

Γουναρόπουλος Αναστάσιος. Πρωτοψάλτης και Καθηγητής παραδοσιακής Εκκλησιαστικής και Δημοτικής μουσικής στο Μουσικό Γυμνάσιο Κερκύρας. Γεννήθηκε στο χωριό Άγιοι Δούλοι Κερκύρας το 1938. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δασκάλους τους Σωκ. Βενάρδο, Κων. Τσίγκο και Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Αργότερα μαθήτευσε και στον Δ. Παναγιωτόπουλο (Κούρο). Βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες, διετέλεσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Φιλίππου στο Μοναστηράκι Αθήνας και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο της Ι. Μονής Υπεραγίας Θεοτόκου Κασσιωπίτρας Κερκύρας. Έχει καταγράψει πολλά δημοτικά τραγούδια με Βυζ. παρασημαντική. Ασχολείται επίσης και με διασκευές Βυζαντινών μαθημάτων.

Γρηγοριάδης Δημήτριος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ν. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Ν. Λιοσίων. Διακρίνεται για την καλλιφωνία του και την εκφραστικότητα της ψαλμωδίας του. Υπήρξε μαθητής του Θεοδ. Γεωργιάδη. Περί το 1963 υπήρξε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων Ν. Ιωνίας. Είναι βασικό στέλεχος της "Βυζαντινής Χορωδίας Αθηνών" υπό τον Γ. Τσατσρώνη.

Γρηγοριάδης Νικόλαος. Εκπ/κός διδάσκαλος. Μουσικολόγος - Θεωρητικός της Βυζ. Μουσικής με ειδικές μελέτες στα διαστήματα των κλιμάκων της Β. Μουσικής. Πολλές μελέτες του δημοσιεύτηκαν στις δεκαετίες 1970 - 80 και 1980 - 90 στην εφημερίδα "Ιεροψαλτικά Νέα".

Γρηγοριάδης Σ. Νικόλαος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης με μεγάλου εύρους υψιφωνία και πιστός ερμηνευτής των κλασικών Βυζ. μαθημάτων. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1926 και μαθήτευσε κοντά σε διαπρεπείς δασκάλους της ψαλτικής τέχνης. Τα βασικά μαθήματα Βυζ. μουσικής πήρε σε νεαρή ηλικία κοντά στους μεγάλους πρωτοψάλτες της Πάτρας Νικολ. Μαυρόπουλο και Φώτη Γεωργαντίδη. Αργότερα, παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Μαθηματικά στο Π.Α.) φοίτησε και στο Ωδείο Πειραιώς όπου είχε δάσκαλο στη Β.Μ. τον περίφημο Καθηγητή Ι. Μαργαζιώτη, και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με άριστα. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς, στην Πάτρα, στον Πειραιά, στη Σπάρτη και στην Αθήνα. Επί πολλά χρόνια υπήρξε Πρωτοψάλτης

στον Ι. Ναό της Αγ. Τριάδας Πειραιώς και στον Ι. Ναό του Αγ. Λουκά της οδού Πατησίων στην Αθήνα. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Σεραφείμ Παλαιάς Πεντέλης. Δίδαξε Β.Μ. στο Ελληνικό Ωδείο Πειραιώς και υπήρξε βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες. Συνεργάστηκε με τους Διονύσιο Μπαϊρακτάρη (Αρχ/τη) και Αθαν. Τσούμαρη (Πρωτοπ/ρο) και έγραψε σε δίσκο της εταιρείας LYRA (1963) Βυζαντινούς Εκκλη. ύμνους της Μ. Εβδομάδας και της Αναστάσεως.

Γωνιωτάκης Μιχαήλ. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Φουρνή Λασιθίου Κρήτης το 1936 και από μικρός οδήγησε τα βήματά του στην Εκκλησία και το Ιερό αναλόγιο. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές, μετέβη στην Αθήνα όπου παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Θεολογία στο Π.Α.) φοίτησε και στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο στη Β.Μ. τον περίφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με Άριστα. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό στη Νεάπολη της Κρήτης όπου έχει οργανώσει και Βυζαντινό χορό. Παράλληλα διδάσκει τη Βυζ. μουσική σε πολλούς μαθητές του. Έχει μελοποιήσει και μουσικά μαθήματα, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

ΜΙΣΑΗΛ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ

Περίφημος μουσικοδιδάσκαλος ψάλτης Σμύρνης, θεωρητικός και μελοποιός (Βλ. Α' τόμο σελ. 89)

Δακαλάκης Ιωάννης. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης, Συγγραφέας και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Μεσολόγγι το 1942 και από μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του προς το Ιερό αναλόγιο κοντά στο μεγάλο πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Μεσολογγίου Γεώργιο Καππέ του οποίου υπήρξε ιδιαίτερος μαθητής επί πολλά χρόνια. Αργότερα ολοκλήρωσε τις γνώσεις του στη Βυζ. Μουσική στο Ωδείο όπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και στη συνέχεια Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και διετέλεσε πάνω από 20 χρόνια Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Σπυρίδωνος Μεσολογγίου. Έχει διδάξει και διδάσκει δωρεάν την Βυζ. Μουσική σε πλήθος μαθητών του, πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Είναι Χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Μεσολογγίου από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα, καθώς και του χορού των μαθητών της Σχολής Βυζ. Μουσικής Ι. Μητροπόλεως Μεσολογγίου. Έχει επίσης ασχοληθεί και με την μελοποίηση εκκλησιαστικών μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα Όρθρου, Θ. Λειτουργίας, Εσπερινού και πολλές ακολουθίες Αγίων, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Ο ένθερμος ζήλος του για τη λειτουργική μας μουσική και τα πλούσια αισθήματα τιμής και ευγνωμοσύνης προς τους μεγάλους μουσικοδιδασκάλους και πρωτοψάλτες της περιοχής της γενέτειράς του και ιδιαίτερα στο μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Άνθιμο Αρχιδιάκονο τον Εφεισιομάγνη, τον ώθησαν ώστε να εκπονήσει και να εκδώσει σπουδαίο πόνημα με τίτλο: "Αρχιδιάκονος Άνθιμος ο Πρωτοψάλτης και η Βυζαντινή Μουσική Σχολή της Αιτωλίας 1837-1991". Το βιβλίο αυτό του Ι. Δακαλάκη είναι πράγματι για την περιοχή της Αιτωλίας αλλά και γενικότερα για τη λειτουργική μας μουσική, μνημείο μνημοσύνης και αιώνιας τιμής.

Δαμαρλάκης Ιωάννης. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Λαύριο Αττικής το 1955 και από μικρή ηλικία άρχισε να ασχολείται με την ψαλτική τέχνη. Την έφεσή του και την κλίση του αυτή προς τη λειτουργική μας μουσική την καλλιέργησε φοιτώντας και σπουδάζοντας Βυζ. Μουσική στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών, όπου είχε δάσκαλο τον αείμνηστο καθηγητή, Πρωτοψάλτη και Μουσουργό Σωκράτη Βενάρδο. Φοίτησε επίσης και στο Ωδείο Αλίμου όπου διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης από τον μεγάλο Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρκο. Από τις σπουδές του αυτές απέκτησε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Έψαλε επί 2 χρόνια ως Λαμπαδάριος του Πρωτοψάλτη Θ. Βασιλικού στον Ι. Ν. Αγίου Θωμά Αμπελοκήπων, από τον οποίο πολύ ωφεληθήκε. Διετέλεσε πρωτοψάλτης και διευθυντής της Σχολής Β.Μ. της Ι.Μ. Διδυμοτείχου καθώς και πρωτοψάλτης και διευθυντής της Σχολής Β.Μ. της Ι.Μ. Πέτρας στην Κρήτη. Διετέλεσε επίσης επί ένα χρόνο (1983-84) και ειδικός Γραμματέας στον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ιεροψαλτών Αθηνών. Έχει εκδώσει 16 δίσκους και κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους καθώς και ένα βιβλίο με τίτλο: "Το άγραφο τυπικό", πολύ χρήσιμο για κάθε Ιεροψάλτη. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα που μένουν ανέκδοτα καθώς και ένα ορατόριο με τίτλο "Ανάσταση" με παραδοσιακά όργανα και ψαλμωδία. Σήμερα ο εκλεκτός πρωτοψάλτης και δάσκαλος της λειτουργικής μας μουσικής έχει εγκατασταθεί στο Ηράκλειο Κρήτης και από 1-5-1993 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Μηνά συνεχίζοντας να δημιουργεί και να προσφέρει πολύτιμο έργο με γνώμονα και οδηγό πάντοτε τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Δανιηλαίων Αδελφότητα (Βλ. Αδελφότητα Δανιηλαίων).

Δανιηλίδης Νικόλαος. Άρχων Πρωτοψάλτης (τοποτηρητής) της Μ. του Χ. Εκκλησίας (1964-65). Διετέλεσε προηγουμένως Άρχων Λαμπαδάριος αφού διήνυσε όλα τα στάδια της ιεραρχίας. Γεννήθηκε στη Χαλκιδίδα το 1915 και διακρίθηκε για την καλιέπεια και ένταση της φωνής του και το σοβαρό Εκκλησιαστικό του ύφος. Πέθανε το 1965 (Βλ. και Α' τόμο σελ. 144-145).

Δαρλάσης Γεώργιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης με σημαντική αξιολογη δραστηριότητα στην περιοχή της Αργολίδας. Γεννήθηκε στο χωριό Ηραίο Ναυπλίου το 1955 και από μικρή ηλικία στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο και την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κατ' αρχήν στην γενέτειρά του κοντά στους Αλέκο Μπιτζή, δάσκαλο Πρωτοψάλτη του Ι. Ναού Αγίου Πέτρου Άργους και Παναγιώτη Κωστόπουλο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο της περιοχής. Αργότερα φοίτησε και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Χρήστο Χατζηνικολάου και

έλαβε πτυχίο Β.Μ. με "Άριστα". Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Βασιλείου Άργους. Έχει στο ενεργητικό του έντονη και πλούσια δραστηριότητα με πολυσχιδή πολύτιμη προσφορά στην λειτουργική μας μουσική. Σε περιοχή όπου η δυτική μουσική τεχνολογία με τα "Ενετικά ακούσματα" και την πολυφωνική νοοτροπία να έχει επηρεάσει βαθύτατα το μουσικό αισθητήριο των κατοίκων, ο Γ. Δαρλάσης επιτελεί έργο πολύμοχθο και σπουδαίο καλλιεργώντας την Ορθόδοξη ψαλτική τέχνη με κάθε μέσο και κάθε τρόπο, καταβάλλοντας και κόπο και χρόνο πολύ. Επί 12 συνεχή χρόνια είναι Γεν. Γραμματέας του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αργολίδας και από τη θέση αυτή έχει πρωτοστατήσει στην οργάνωση πλείστων εκδηλώσεων για τη Βυζ. Μουσική. Επιμελείται και κάνει εκπομπές σε τρεις Ρ/Σ της Πελοποννήσου πάνω στο θέμα: "Η Βυζαντινή Μουσική μας παράδοση". Έχει επίσης δημοσιεύσει κατά καιρούς πολλά άρθρα και μελέτες στον τοπικό και ιεροψαλτικό τύπο. Νέος, σεμνός, ταλαντούχος και εξαίρετος ως χαρακτήρας, ο Γ. Δαρλάσης, επιτελεί στην περιοχή του έργο όντως αξιόπαινο και πολύτιμο για τη λειτουργική μουσική μας παράδοση. Ανήκει στη νέα γενιά των ανθρώπων, οι οποίοι με ένθερμο ζήλο, αγάπη και αφοσίωση υποδειγματική στις ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις, προσφέρουν πολλά και υπόσχονται επίσης να προσφέρουν περισσότερα για την γενική καταξίωση, την καλλιέργεια και πρόοδο της ψαλτικής μας τέχνης.

Δαρμουγιάννης Ιωάννης. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοίμησης Θεοτόκου Καλαβρύτων. Γεννήθηκε στα Καλάβρυτα το 1919. Διδάχτηκε τη Β.Μ. από τον Πρωτοψάλτη Σωτήριο Κανελλόπουλο. Ψάλλει στον ίδιο Ναό (ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης) επί σαράντα τέσσερα (44) συνεχή χρόνια και υπηρετεί με ευλάβεια, πίστη και αφοσίωση τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Δασκαλάκης Εμμανουήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Καβάλα το 1939 και από μικρός στράφηκε προς το Ιερό αναλόγιο και την ψαλτική τέχνη. Πήρε τα πρώτα στοιχεία Βυζ. μουσικής από τους μεγάλους πρωτοψάλτες της γενέτειράς του, αλλά τελειοποίησε και ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία στη Θεσ/κη κοντά στον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Αβραάμ Ευθυμιάδη και τους μεγάλους πρωτοψάλτες Αθαν. Καραμάνη και Χαρ. Ταλιαδώρο. Είναι πτυχιούχος του φροντιστηρίου "Άγιος Δημήτριος" Θεσ/κης και του Μακεδονικού Ωδείου Θεσ/κης (1968). Η ψαλτική του

σταδιοδρομία αρχίζει από το έτος 1958 σε ηλικία 19 ετών και ψάλλει σε διάφορους Ναούς της Θεσ/κης ως Λαμπαδάριος και ως Πρωτοψάλτης. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου και Ελένης, Ιπποδρομίου Θεσ/κης. Ενεργητικός και δραστήριος αλλά και ακάματος λειτουργός ο Ι. Δασκαλάκης, έχει στο ενεργητικό του μέχρι σήμερα πλούσιο και πολυσχιδές

έργο. Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης της χορωδίας "Ιωάννης Κουκουζέλης" Θεσ/κης με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες τόσο σε πολλές πόλεις της Ελλάδας όσο και στο εξωτερικό (Γαλλία, Λουξεμβούργο, Βέλγιο, Αυστρία κ.λ.π.) και έχει λάβει εγκωμιαστικά σχόλια και ευμενείς κριτικές για τις επιτυχείς εμφανίσεις της χορωδίας. Καλλίφωνος με πλούσια και επιβλητική φωνή και σοβαρό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ψάλλει με την εκφραστικότητα και μεγαλοπρέπεια του δασκάλου του Αθ. Καραμάνη. Έχει επίσης στο ενεργητικό του πολλές εκπομπές στο Ρ/Σ Θεσ/κης, ενώ έχει ηχογραφήσει πολλές κασέτες με προσωπικές ερμηνείες καθώς και με τη χορωδία του. Διδάσκει δωρεάν τη Βυζ. μουσική σε πολλούς μαθητές του.

Δασκαλάκης Νικόλαος. Διαπρεπής Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και

Μελοποιός. Γεννήθηκε στη Χάλη της Κων/πολης το 1897 και υπήρξε μαθητής του περιώνυμου Μιχαήλ Χατζηαθανασίου. Φοίτησε στη Μουσική Πατριαρχική σχολή απ' όπου απεφοίτησε με άριστα. Το 1925 ανέλαβε, έπειτα από πρόσκληση, πρωτοψάλτης του Ι. Καθεδρικού Ναού στα Χανιά της Κρήτης καθώς και Καθηγητής Β.Μ. της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης επίσης στα Χανιά, όπου και παρέμεινε διαπρέπας ως Πρωτοψάλτης, μουσικο-

διδάσκαλος και μελοποιός. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του και υπήρξε σφοδρός πολέμιος της ενόργανης Β. Μουσικής και της πολυφωνικής μουσικής στην Εκκλησία. Μελοποίησε Δοξαστικά, Δοξολογίες, Χερουβικά, Λειτουργικά, Άξιον Εστί κ.α. Τιμήθηκε με το **Οφίκιο του "Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως"**. Εξέδωσε το βιβλίο "Ωδαί πνευματικά" (1983) με καλλιγράφηση του Αβραάμ Ευθυμιάδη. Πέθανε την 1 Μαρτίου 1988.

Δασκαλούδης Κυριαζής. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Αχιλλίου Λάρισας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το σοβαρό ψαλτικό του ύφος.

Δάφας Παντελής. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Παντελεήμονος Φλώρινας. Γεννήθηκε στο Πισοδέρι Φλώρινας το 1944 και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Στέφανο Δόντσιο. Φοίτησε επίσης και στο Παλλάδιο Ωδείο Αθηνών απόπου έλαβε Πτυχίο Β. Μουσικής καθώς και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απόπου έλαβε Δίπλωμα Β. Μουσικής. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του συνεργαζόμενος άριστα με τον δάσκαλό του Στ. Δόντσιο, Πρωτοψάλτη στον Ι. Ναό όπου ψάλλει. Είναι Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Φλωρίνης και έχει στο ενεργητικό του σημαντική και αξιόλογη προσφορά στην Λειτουργική μας μουσική.

Δεβρελής Αστέριος. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδι-

δάσκαλος, μελοποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στη Γαλάτιστα Χαλκιδικής το 1933 και από πολύ μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Ιεροψάλτη πατέρα του, Κων/νο. Το 1943 μαθήτευσε κοντά στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο Κων/νο Μπεκιάρη και το 1945 φοίτησε στην Ιερατική Σχολή της Αγίας Αναστασίας όπου διδάχτηκε τη Μουσική από τον Θεμιστοκλή Γεωργιάδη, εγκρατέστατο μουσικοδιδάσκαλο. Μετά την

αποφοίτησή του με άριστα, συνεργάστηκε στις παραδόσεις μουσικών μαθημάτων, με τον Καθηγητή Κ. Μπεκιάρη στο Εκκλ. Φροντιστήριο στη Θεσ/κη. Αργότερα ανέλαβε και τη διδασκαλία της Β.Μ. στο φροντιστήριο του Σωματείου Ιεροψαλτών Θεσ/κης "Ιωάννης ο Δαμασκηνός", στο οποίο διετέλεσε επί σειρά ετών Διευθυντής και Αντιπρόεδρος για να αποσυρθεί το 1970. Έχει ψάλει επί 20 χρόνια ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Φανουρίου της Θεσ/κης ενώ από το 1952 και μετά παρακολούθησε από κοντά του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κων/νο Πρίγγο και "πολλά διδάχτηκε από την αστείρευτη αυτή πηγή της μουσικής μας" όπως λέει ο ίδιος. Το 1953 συνδέθηκε φιλικά με τον "ασύγκριτον και αμίμητον" Πρωτοψάλτη, όπως τον χαρακτηρίζει Αθαν. Παναγιωτίδη με τον οποίο συνεργάστηκε στενότερα και αρμονικότερα και από τον οποίο ωφελήθηκε και επηρεάστηκε όσον αφορά την ερμηνεία και το ψαλτικό ύφος, πολύ. Εκτός των άλλων με τον Α. Παναγιωτίδη το 1954 ίδρυσαν Βυζαντινό χορό και έδωσαν, για πρώτη φορά στη Θεσ/κη, μεγάλη Βυζαντινή συμφωνία η οποία μένει ακόμη στη μνήμη των Θεσσαλονικέων. Από 1955-70 ως Χοράρχης παρουσίασε εκπομπές στον Ρ/Σ Θεσ/κης και Ενόπλων Δυνάμεων. Από το 1967 άρχισε να εκδίδει, υπό τον γενικό τίτλο "**ΤΗΛΑΛΙΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ**" μουσικά βιβλία, έχοντας εκδώσει μέχρι σήμερα **εννέα τόμους**, ενώ έχει υπό έκδοση άλλους τρεις τόμους, με τους οποίους καλύπτει πλέον όλο το φάσμα της Ορθόδοξης λειτουργικής υμνολογίας όλου του ενιαίου. Παράλληλα έχει εκδώσει πλήθος από κασέτες με διδακτικό περιεχόμενο για αρχαρίους και μη ψάλτες καθώς και πολλές χειρόγραφες ακολουθίες πολλών Αγίων βοηθώντας και από τη σκοπιά αυτή, ο ακάματος αυτός εργάτης της ιερής ψαλτικής μας τέχνης, τόσο τη καλλιέργεια και διάδοση της Βυζαντινής Μουσικής όσο και τους συναδέλφους Ιεροψάλτες. Σπουδαίος δάσκαλος και πρωτοψάλτης, ο Α. Δεβρελής, καλλιφωνος και εκφραστικός, ψάλλει με το χαρακτηριστικό Βυζαντινό ψαλτικό ύφος της "Σχολής" του μεγάλου συνεργάτη του Αθ. Παναγιωτίδη, ενώ εξακολουθεί να εργάζεται άοκνα και παραγωγικά και να προσφέρει πολυσχιδές και πλούσιο σε ποιότητα και όγκο μουσικό έργο, πολύτιμο πράγματι για την λειτουργική μας μουσική.

Λεδούσης Βασίλειος. Διδάκτωρ φιλολογίας, Γυμνασιάρχης συγγραφέας και μύστης της Βυζ. μουσικής. Γεννήθηκε στην Ελληνοκκλησιά της Μεσσηνίας. Εγκατασταθείς στη Θεσ/κη προσέφερε πολύτιμο έργο στη Β. Μου-

σική. Το 1951 ίδρυσε "Σύλλογο Φίλων Βυζ. Μουσικής Θεσ/κης" και ως πρόεδρος αυτού δημοσίευσε άρθρα και μεγάλες πραγματείες για τη Βυζ. Μουσική και οργάνωσε πολλές εκδηλώσεις.

Δελήνας Λάζαρος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Παπαγιάννη της Φλώρινας το 1941 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης και διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Φοίτησε στην 7άξιο Εκκλησιαστική Σχολή Κορίνθου όπου είχε δάσκαλο στη Βυζ. Μουσική τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Παναγιωτόπουλο Δημ. (Κούρο). Μετά την αποφοίτησή του από τη Σχολή μετέβη στην Αθήνα όπου ολοκλήρωσε τις μουσικές του σπουδές στο Ελληνικό Ωδείο με δασκάλους, κατ' αρχήν τον περίφημο Μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα και στη συνέχεια τον Καθηγητή Διαμαντή Μαυραγάνη. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Β. Μουσικής και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Παύλου Κορίνθου. Ένθερμος ζηλωτής και ακάματος εργάτης της ψαλτικής μας τέχνης, έχει στο ενεργητικό του αξιόλογη και σημαντική δραστηριότητα. Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κορινθίας "Κυριακός ο Υμνογράφος", διετέλεσε και μέλος του Δ.Σ. της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. Είναι ιδρυτής της "Βυζαντινής Χορωδίας Κορίνθου" και έχει κάνει πολλές εμφανίσεις με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και Δημοτικά τραγούδια στην τηλεόραση (ΕΤ2) και στα τοπικά ραδιοτηλεοπτικά κανάλια. Έχει ασχοληθεί επίσης και με την μελοποίηση Εκκλ. μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει το υμνογραφικό πόνημα του Μητροπολίτη Κορίνθου Παντελεήμονα Καρανικόλα, "Κορινθιακόν Αναλόγιον" το οποίο περιλαμβάνει εικοσιμία (21) ιερές ακολουθίες Αγίων οι οποίοι είτε κατείγοντο από την Κορινθία, είτε έζησαν και διέλαμψαν στην περιοχή αυτό. Το έργο αυτό είναι έτοιμο προς έκδοση. Έχει γράψει επίσης και δύο κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης, καλλιφωνος, εκφραστικός, συνεπής και αγνός υπηρέτης του Ιερού Αναλογίου, ο Λ. Δελήνας, υπηρετεί με πολύ ζήλο, ευλάβεια και αφοσίωση ως πρωτοψάλτης, χοράρχης και μουσικοδιδάσκαλος την λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Δελής Δημήτριος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Τρίπολη το 1939 και μαθήτευσε στον περίφημο Πρωτοψάλτη από την Προύσα της Μ. Ασίας Ιωαν. Θεοδωρίδη καθώς και στον Πρωτοψάλτη Στυλιανό Μπονάνο. Είναι ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Τριπόλεως (1980) και ως Πρόεδρος αυτού έχει στο ενεργητικό του αξιόλογη και πολυσήμαντη δραστηριότητα γύρω από την ψαλτική τέχνη, με συναυλίες Β. Μουσικής, εκδόσεις μουσικών βιβλίων όπως "Θεία Λειτουργία" (1981), "Εσπερινό" (1983) ενώ είναι υπό έκδοση και ο "Ορθρος". Κορυφαία εκδήλωση του Συλλόγου είναι η Οργάνωση στις 24 και 25 Νοεμβρίου 1990 του "Α΄ Παμπελοποννησιακού Συνεδρίου για

την Ορθόδοξη Εκκλησιαστική μουσική" που στέφτηκε από απόλυτη επιτυχία. Έχει πολλούς μαθητές, τους οποίους διδάσκει Βυζαντινή Μουσική, και πλούσια (ανέκδοτη) συλλογή δημοτικών τραγουδιών.

Δεληγεωργόπουλος Δημήτριος. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Αιγίου. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1954 και είναι βασικό στέλεχος των Βυζ. χορωδιών των Συλλόγων Ιεροψαλτών και φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας.

Δημητρακόπουλος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Ευαγγελίστρια Ν. Κορινθίας το 1927 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Κατά την περίοδο των σπουδών του στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και στη συνέχεια Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου με "Άριστα". Κατά την περίοδο 1969 - 75 υπήρξε στενός συνεργάτης και Α' δομέστικος του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα στο Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, σεμνός και εκφραστικός ψαλμωδός με σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Δημ. Δημητρακόπουλος, κοσμεί και λαμπρύνει, σήμερα, με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου Κυπριαδου Αθήνας. Σπουδαίος Μουσικοδιδάσκαλος διδάσκει Βυζαντινή μουσική στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και από το 1989 είναι Καθηγητής και Δ/ντής της Σχολής Βυζ. μουσικής του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Αργυρουπόλεως Ν. Σμύρνης. Έχει γράψει κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και είναι βασικό στέλεχος της "Βυζ. Χορωδίας Αθηνών" με χοράρχη τον Γεωργ. Τσατσαρώνη.

Δημητριάδης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Κίξ - Δεβέρνι της επαρχίας Βυθινίας της Μ. Ασίας το 1881 και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον ιερέα δάσκαλό του Συνέσιο Παπαϊορδανίδη. Τελειοποιήθηκε στη Μουσική αυτοδίδακτος. Έψαλε στο Αδά-Παζάρ της Νικομήδειας και έπειτα στην Κων/πολη σε διάφορους Ναούς. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε στην Ευαγγελίστρια Λαυρίου, στη Χρυσοκαστριώτισσα Πλάκας, στην Ευαγγελίστρια στο Περιστέρι και την περίοδο 1931-50 στην Κοίμηση Θεοτόκου Ρόμβης. Υπήρξε μέλος του Συλλόγου "Ρωμανός ο Μελωδός". Βαθύς γνώστης του τυπικού, ευσεβής και σεμνός. Μελοποίησε πολλά μαθήματα τα οποία η κόρη του δώρισε στην Ιερά Μονή Γρηγορίου του Αγίου Όρους. Πέθανε στις 22 Ιουλίου 1972.

Δημητριάδης Μηνάς. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Ψωμάθεια της Κων/πολης και μαθήτευσε στον Βαλαβάνη και Νικ. Μαυρόπουλο. Το 1924 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε στον Αγ. Σιδερέα Λυκαβητού, στον Άγιο Ιωάννη Βουλιαγμένης ως Λαμπαδάριος με πρωτοψάλτες τον Δ. Κουτσαρδάκη και Γιάγκο Γεωργακόπουλο, στον Άγιο Δημήτριο Μπραχαμίου και

τέλος στην Παναγίτσα Αγίου Δημητρίου μέχρι το θάνατό του. Υπήρξε μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου "Ρωμανός ο Μελωδός" με πρόεδρο τον Τάκη Γεωργακόπουλο και από τη θέση αυτή είχε σημαντική δραστηριότητα. Πέθανε στις 4 Ιανουαρίου 1985.

Δημητρουλόπουλος Π. Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Κρέστενα της Ηλείας το 1920. Πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον Αθαν. Αθανασόπουλο. Ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία κοντά στους πρωτοψάλτες Αθαν. Καραμάνη και Ζαχαρία Πασχαλίδη. Φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Εκκλ. μουσικής της Ι.Μ. Θεσ/κης και έλαβε Πτυχίο διδασκάλου Β. Μουσικής. Έχει μακρόχρονη ιεροψαλτική προσφορά και έχει λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του πολλά Ι. αναλόγια. Έχει ψάλει στην Αθήνα ως Λαμπαδάριος του Θεοφ. Καπαρού στον Ι.Ν. Αγ. Τριάδας Αμπελοκήπων (1948), στα Φιλιατρά Τριφυλλίας ως Πρωτοψάλτης (1949), στην Κυπαρισσία κ.α. Έψαλε επίσης επί 7ετία στο Μόντρεαλ του Καναδά, στη Ν. Υόρκη και στο Σικάγο. Το 1956 ανέλαβε τη θέση του Πρωτοψάλτη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου Πύργου Ηλείας όπου και έψαλε επί πολλά χρόνια. Κατήρτισε μικτές παιδικές χορωδίες στους Ι. Ναούς όπου έψαλλε. Στον Πύργο ίδρυσε πολυμελή Βυζ. χορό με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες Βυζ. Εκκλ. μουσικής σε πολλές πόλεις της Πελοποννήσου, με μεγάλη επιτυχία. Διδάσκει την Βυζ. μουσική από το 1966 στη Σχολή Β. Μ. της Ι.Μ. Ηλείας και είχε δεκάδες μαθητές, πολλοί από τους οποίους έγιναν επιτυχημένοι ιεροψάλτες. Η προσφορά στην λειτουργική μας μουσική παράδοση του Γ. Δημητρουλόπουλου είναι πράγματι πλούσια, πολύπλευρη και άκρως πολύτιμη. Το όλο έργο του αποτελεί φωτεινό παράδειγμα προς μίμηση.

Δημόπουλος Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στον Ασκό Θεσ/κης το 1939 και ο μεγάλος του ζήλος και η αγάπη προς την ψαλτική τέχνη τον οδήγησαν να μαθητεύσει κοντά σε κορυφαίους Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδασκάλους. Δασκαλοί του ήταν ο Αθαν. Καραμάνης, Χρυσ. Θεοδοσόπουλος, Χαρ. Ταλιαδώρος και Αβραάμ Ευθυμιάδης. Είναι απόφοιτος του Φροντιστηρίου Βυζ. Μουσικής "ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ" και πτυχιούχος της "ΣΧΟΛΗΣ ΒΥΖ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΘΕΣ/ΚΗΣ". Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1965 όπου επί πέντε χρόνια σφυρηλατείται και αποκτά την εμπειρία του ιερού αναλογίου και τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης στον Ι. Ναό του Αγ. Ελευθερίου Σταυρουπόλεως ως επικουρικός ιεροψάλτης. Στη συνέχεια έψαλε ως Πρωτοψάλτης στην Κοίμηση Θεοτόκου Δενδροποτάμου Θεσ/κης (1970-74) στον Άγιο Παύλο Νέας Κρήνης (1974-80), στα Κοιμητήρια Αναστάσεως του Κυρίου του Δήμου Θεσ/κης (1980-88) και από το 1989 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Αγίου Γεωργίου στο Κάτω Σχολάρι Θεσ/κης. Ταλαντούχος καλλιγράφος της Βυζαντινής Παρασημαντικής, ο Α. Δημόπουλος, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την

χειρογράφηση Βυζαντινών μουσικών βιβλίων. Χειρογράφησε εξ ολοκλήρου την Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ και την Μ. ΕΒΔΟΜΑΔΑ του Χρυσ. Θεοδοσόπουλου καθώς και πολλές παρτιτούρες διαφόρων εκδηλώσεων του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/κης "Ιωάννης ο Δαμασκηνός" τόσο στο Εσωτερικό όσο και στο Εξωτερικό. Το τελευταίο του έργο είναι η χειρογράφηση του σπουδαίου βιβλίου του Αθ. Πέτα "Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ". Παράλληλα ο εξαιρετος λειτουργός και σεμνός υπηρέτης της λειτουργικής μας μουσικής προσφέρει και τις υπηρεσίες του στο Σύλλογο κατέχοντας επί πενταετία τη θέση του Γεν. Γραμματέα.

Δημόπουλος Νήφων. Ιερομόναχος Ι. Μονής Μ. Σπηλαίου Καλαβρύτων. Περιφημος Καλλίφωνος ψάλτης της Ι. Μονής και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Δουμενά Καλαβρύτων στα τέλη του 19ου αιώνα και σε μικρή ηλικία μετέβη στην Κων/πολη όπου διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από περιώνυμους πρωτοψάλτες της Πόλης. Για πολύ χρόνο όμως μαθήτευσε κοντά στον διαπρεπή πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Ανθιμο τον Αρχιδιάκονο, του οποίου κατέγραψε σε χειρόγραφα πολλά μαθήματα. Η απaráμιλλη ψαλτική του ερμηνεία και η ωραία επιβλητική και μεγαλόπρεπη φωνή του, άσκησαν τεράστια επίδραση στον ψαλτικό κόσμο των επαρχιών Καλαβρύτων και Αιγιαλείας. Έτσι η Ιερά Μονή του Μ. Σπηλαίου, εκτός των άλλων, λειτουργήσει στην εποχή του και ως Σχολή Βυζαντινής Μουσικής στην οποία μαθήτευσαν πολλοί ψάλτες και από τις δύο επαρχίες. Πολλοί φίλοι και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης και της ωραιότητας φωνής του μετέβαιναν πεζοί πολλές φορές, στο Μ. Σπήλαιο από τα χωριά της Αιγιαλείας για να τον ακούσουν. Μαθητές του Νήφωνα υπήρξαν πολλοί ψάλτες των δύο επαρχιών όπως οι Κανελλής Παναγ., Δημόπουλος Πάνος, Πολυχρονόπουλος Γεώργιος, Λυριντζής Αναστάσιος κ.α. Ο Νήφων Δημόπουλος πέθανε το 1928.

Διαμαντόπουλος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Λόγιο Αιγίου το 1926. Διδάχτηκε τα βασικά μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον, επί σειρά ετών, εξαιρετο Πρωτοψάλτη "Φανερωμένης" Αιγίου Ιωαν. Σπηλιωτόπουλο, ενώ παράλληλα φοίτησε και στο Πατραϊκό Ωδείο (Παράρτημα Αιγίου) όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής με Καθηγητή το Μουσικοδιδάσκαλο Ευθ. Ντρέκη. Καλλίφωνος με ωραία επιβλητική φωνή και γνήσιο Βυζαντινό ψαλτικό ύφος, ο Π. Διαμαντόπουλος, διακρίνεται για την υποδειγματική ευπρέπειά του στην επιτέλεση των λειτουργικών του καθηκόντων. Κοσμεί και λαμπρύνει, ως Πρωτοψάλτης, επί σειρά ετών το ιερό αναλόγιο του Ιερού Προσκυνήματος "Παναγίας Τρυπητής" Αιγίου και ψάλλει με ιεροπρέπεια και κατανύξη τα κλασσικά Βυζαντινά μαθήματα των μεγάλων μελουργών της Εκκλησίας μας. Πέρα από τα λειτουργικά του καθήκοντα στο ιερό αναλόγιο, προσφέρει και τις υπηρεσίες του στο Σύλλογο Ιεροψαλτών

Αιγιαλείας όπου κατέχει τη θέση του Αντ/δρου, εκλεγόμενος επί σειρά ετών, ενώ είναι και βασικό στέλεχος του Βυζαντινού χορού του ίδιου Συλλόγου καθώς και της χορωδίας δημοτικών τραγουδιών του συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας. Εξαιρετος άνθρωπος, με σεμνότητα και ήθος, καλόκαρδος και ευγενής με ωραία αισθήματα, χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων των συναδέλφων του.

Διονύσιος Ψαριανός (Βλ. Ψαριανός Διονύσιος).

Δόντσιος Στέφανος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στα Νέα Μάλαρα Θεσ/κης το 1934 και σε ηλικία 16 ετών, γράφτηκε και φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Θεσ/κης όπου διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από τον μεγάλο δάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη. Είναι πτυχιούχος με "Άριστα" του Μακεδονικού Ωδείου Θεσ/κης (1969) και Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής - Μουσικοδιδάσκαλος του Εθνικού Ωδείου Αθηνών επίσης με "Άριστα" και τιμητική διάκριση (1986). Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς

και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Φλώρινας. Άριστος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης έχει προσκληθεί και έχει ψάλλει σε πολλούς πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς σε διαφόρους πόλεις της Ελλάδας όπου απέκτησε πολλούς φίλους, μιμητές και θασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Είναι επί πολλά χρόνια πρόεδρος, του Σωματείου Ιεροψαλτών Φλώρινας και από τη θέση αυτή έχει να επιδείξει σημαντικές δραστηριότητες. Έχει δώσει πολλές συναυλίες με τον Βυζ. χορό του Σωματείου Ιεροψαλτών του οποίου είναι διδάσκαλος και χοράρχης. Διδάσκει από 10ετίας και πλέον στη Σχολή Βυζ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Φλωρίνης και έχει αναδείξει πολλούς μαθητές του ικανότατους ιεροψάλτες. Έχει συγγράψει και εκδώσει δύο ποιήματα με τίτλους: "Θεωρία των οκτώ ήχων της Β.Μ." και "Περίληψη ιστορίας της Β.Μ.". Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα όπως χερουβικά των 8 ήχων, Δοξαστικά, Λειτουργικά κ.α. τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία με εξαιρετο ήθος και αρετή, ο Στ. Δόντσιος, με θαυμαστή καλλιφωνία και ωραίο εκφραστικό ψαλτικό ύφος, υπηρετεί τη λειτουργική μας μουσική με συνέπεια και αφοσίωση υποδειγματική.

Δουκάκης Πέτρος. Διαπρεπής Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικός. Γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1888 και τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής διδάχτηκε από τον διακεκριμένο Πρωτοψάλτη Καλαμάτας Ιωαν. Κατσαίτη, ο οποίος εντυπωσιασμένος από την άφθαστη καλλιφωνία του τον προέτρεψε και μετέβη στην Αθήνα όπου φοίτησε στο "Ωδείο Αθηνών" και έλαβε Πτυχίο ιεροψάλτη. Λόγω της εξαιρετης καλλιφωνίας του, η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από νεαρή ηλικία. Έψαλε κατά σειρά: Ως Λαμπαδάριος στον

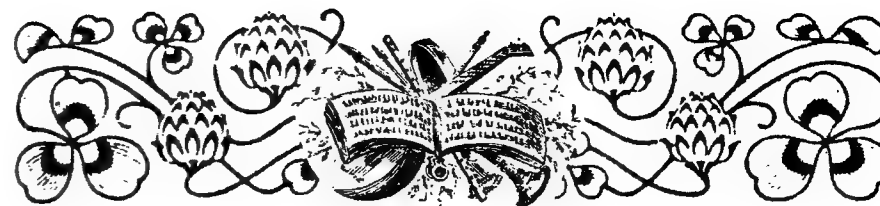

Άγιο Νικόλαο Πειραιώς και στη συνέχεια στον Άγιο Βασίλειο της ίδιας πόλης. Ως Πρωτοψάλτης στον Άγιο Κων/νο Πειραιώς, στην Αγία Τριάδα και πάλιν το 1929 στον Άγιο Κων/νο όπου έψαλε μέχρι την ημέρα του θανάτου του το 1937 σε ηλικία 49 ετών. Άριστος ερμηνευτής και των δημοτικών τραγουδιών έγραψε και εξέδωσε δίσκους τόσο με εκκλ. ύμνους όσο και με δημοτικά τραγούδια με την εταιρεία "Χις Μάστερ Βόις", από τους οποίους σώζονται λίγοι ως τιμητική κληρονομιά των τέκνων του. Βαθύς γνώστης και της Ευρωπαϊκής Μουσικής τραγούδησε και πολλά μελοδράματα και δίδαξε τη μουσική σε δημοτικά σχολεία και στη Σχολή "Τρεις Ιεράρχαι". Ασχολήθηκε και με τη μελοποιϊά. Συνέθεσε πολλά μαθήματα τα οποία δεν πρόλαβε να εκδώσει λόγω του αιφνίδιου θανάτου του. Εξαιρετος χαρακτήρας με σπάνιο ήθος ήταν πολύ αγαπητός και συνδέετο φιλικά με πολλούς διαπρεπείς πρωτοψάλτες της εποχής του (Κανακάκη, Αθανασίου, Τεντόπουλο κ.α.). Εφημερίδα της εποχής έγραψε για τον Π. Δουκάκη. "Μία φωνή σπανία, πράγματι ωραία με μεγάλη έκταση, με πλούσιον ηχητικόν μέταλλον, γεμάτη, ομοιογενής, με ασυνήθη ευλυγισία. Το άσμα του συγκινεί. Αυτό αποτελεί τον Πέτρον Δουκάκη".

Δραγούμης Μάρκος. Από τους σημαντικότερους μουσικολόγους της εποχής μας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1934 και σπούδασε Πιάνο, Θεωρητικά (Γ.Α. Παπαϊωάννου) και Βυζαντινή μουσική στον μεγάλο δάσκαλο Σίμωνα Καρά. Συνέχισε Βυζαντινές σπουδές στην Αγγλία με τον Ε. Βέλετζ. Έχει κάνει εθνομουσικολογικές μελέτες πάνω στη νεότερη Ελληνική δημοτική, Βυζαντινή και νεοβυζαντινή μουσική. Είναι καθηγητής της Ιστορίας της μουσικής στο Ωδείο Αθηνών, συνεργάτης του Κέντρου Μικρασιατικών σπουδών και Καθηγητής στο Κολλέγιο Αθηνών. Έχει στο ενεργητικό του πλούσιο και πολύ σημαντικό μουσικό έργο.

Φωτογραφία 1987. Διακρίνονται όρθιοι από αριστερά: Δημ. Κανελόπουλος - Σπ. Περιστερής - Αθαν. Καραμάνης - Κων. Σκλάβος - Αποστ. Παπαδόπουλος. Καθιστοί: Ανδ. Χρόνης - Τάσος Παραστατίδης.

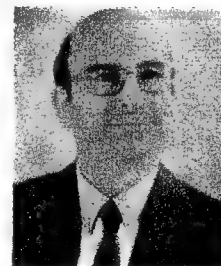

Ε

Ελευθεριάδης Μιχαήλ. Λαμπαδάριος Ι. Ναού Αγίου Σπυρίδωνος Τριαν. δρίας Θεσ/κης.

Ελοσίτης Γεώργιος. Σημαντικός μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Υπήρξε δάσκαλος πολλών διακεκριμένων πρωτοψαλτών (Π. Καμπανίδης, Κ. Ιωαννίδης κ.α.) και κατέλιπε μεγάλο μελοποιητικό έργο, κυρίως μαθήματα Δοξασταρίου και Καλοφωνικούς ειρμούς.

Εμμανουηλίδης Βασίλειος. Άρχων Λαμπαδάριος της Μ. του Χ. Εκκλησίας από το 1979. Γεννήθηκε στο Σκούταρι (Χρυσούπολη) της Πόλης το 1932 και από νεαρή ηλικία άρχισε την ψαλτική του σταδιοδρομία. Μέχρι το 1979 οπότε ανέλαβε Άρχων Λαμπαδάριος, έψαλε σε πολλούς ιερούς Ναούς της πόλης. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος της μεγάλης Πατριαρχικής Σχολής ο Β. Εμμανουηλίδης διακρίνεται για τη σεμνότητα και ευπρέπεια της ψαλμωδίας του και την υψηλή επίγνωση της ευθύνης της ιερής αποστολής του. Σεμνός, ευγενής με εξαιρετο ήθος και αρετή και με σταθερή την πεποίθηση για την συνέχιση της Πατριαρχικής μουσικής Παράδοσης, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση το Ιερό Αναλόγιο ως Άρχων Λαμπαδάριος της Μ. του Χ. Εκκλησίας, επάξια και αποδοτικά. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 147).

Επιτροπάκης Δημήτριος. Σπουδαίος Πρωτοψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε το 1928 και μαθήτευσε στον Ιωάννη Βουτσινά. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος του Σωματίου Ιεροψαλτών "Ανδρέας ο Κρήτης" του Ν. Ηρακλείου και διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης στο Ηράκλειο. Μελοποίησε πολλά μουσικά μαθήματα. Πέθανε στις 29 Ιανουαρίου 1988.

Ερσωτέλος Θεολόγος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αντισσα Λέσβου το 1945 και από πολύ μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της Χριστιανοσύνης και της ψαλτικής τέχνης κοντά στον Ιερέα Πατέρα του, άνθρωπο ευσεβή και προσηλωμένο στις ορθόδοξες λατρευτικές μας παραδόσεις αλλά και καλό γνώστη της Βυζ. μουσικής. Έτσι σε ηλικία 11 ετών ανέβηκε στο αριστερό αναλόγιο, εντυπωσιάζοντας με την θαυμαστή καλλιφωνία του. Κατά την διάρκεια των Γυμνασιακών του Σπουδών στη Μυτιλήνη μαθητεύει κοντά στον Πρωτοψάλτη Μιχ. Καρύκα. Αργότερα μεταβαίνοντας για ανώτερες σπουδές στην Αθήνα, πρωτεύει σε εξετάσεις για φωνητική υποτροφία στο Ωδείο Αθηνών και έτσι συνεχίζει συστηματικά να καλλιεργεί τη μουσική του παιδεία κοντά στους καθηγητές Ιωαν. Μαργαζιώτη και Σπ. Περιστέρη. Παράλληλα όμως επί τρία και πλέον έτη παρακολουθεί ιδιαίτερα μαθήματα στο μεγάλο δάσκαλο της εποχής Θεοδ. Χατζηθεοδώρου του Φωκαέα. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Η ψαλτική του σταδιοδρομία στην Αθήνα αρχίζει το 1963 όπου ψάλλει στους Ι. Ναούς Σωτήρος Άνω Ν. Σμύρνης, Αγίας Τριάδος Αργυρουπόλεως, Αγίας Άννης Χαλανδρίου, Παναγίας Ν. Φιλαδελφείας και Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Γαργαρέτας. Σε όλους τους Ι. Ναούς υπηρέτησε με ζήλο και ευλάβεια πολλή το Ι. Αναλόγιο, αφήνοντας στους πιστούς μνήμες φωνητικού κάλλους και Βυζαντινής μεγαλοπρέπειας. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Φιλοπάππου. Σπουδαίος άνθρωπος με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και πολύ αγαπητός, ο Θ. Ερσωτέλος, με ωραία γλυκύτατη φωνή και ιεροπρεπές, κατανυκτικό και μυσταγωγικό ψαλτικό ύφος, έχει διακριθεί και ως Χοράρχης και Μουσικοδιδάσκαλος. Έχει διευθύνει μεγάλες χορωδίες επιλέκτων ιεροψαλτών στην Αθήνα, όπως στο Κ/Θ ΠΑΛΛΑΣ, στην Ελληνοαμερικανή Ένωση καθώς και σε Ρ/Σ και στην Τηλεόραση. Το 1987 ίδρυσε στο Κουκάκι Φροντιστήριο Βυζ. Μουσικής, στο οποίο διδάσκει μέχρι σήμερα αφιλοκερδώς την ψαλτική τέχνη. Ανώτερος υπάλληλος στον Ο.Τ.Ε., συνεργάζεται παράλληλα, επί 15 χρόνια, και με τον χαρισματικό Πρωτοψάλτη Θεοδ. Βασιλικό, όπου σαν βασικό στέλεχος της Χορωδίας του συμμετέχει σε κάθε εκδήλωση στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, υπηρετώντας και από τη θέση αυτή με πολλή προθυμία τη λειτουργική μας μουσική.

Ευθυμιάδης Αβραάμ. Διαπρεπής Μουσικοδιδάσκαλος, Μελοποιός και Συγγραφέας μουσικών έργων. Γεννήθηκε στη Σελεύκεια της Μ. Ασίας το 1911 και από το 1923 εγκαταστάθηκε και ζει στη Θεσ/κη. Από ηλικίας μόλις 6 ετών μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Παντελή Εγγονόπουλο, που υπήρξε μαθητής του Γ. Βιολάκη, και στη συνέχεια κοντά στον Κων/νο Πρίγγο (1926-27) και τον Σωκράτη Παπαδόπουλο (1927-1931) συνεργαζόμενος χωρίς διακοπή με τον Κων/νο Πρίγγο (+ 1964). Θεωρητικά σπούδασε στο Κρατικό Ωδείο Θεσ/κης. Άριστος μελοποιός και συνθέτης εξέδωσε πολλά μουσικά βιβλία όπως: "Το

φωταγωγικόν άσμα" (1949), "Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής" (1972) έργο άκρως σημαντικό και σπουδαίο, το οποίο η Ι. Σύνοδος χαρακτήρισε "ως περισπούδα-

στον μουσικολογικόν έργον...", "Ύμνολόγιον Φωναίς Αισίαις" - 3 τόμοι (1978) με καλαισθητή επανέκδοση το 1991, ενώ παραμένουν ανέκδοτοι 15 τόμοι (5.300 σελίδες). Επιμελήθηκε πολλών σημαντικών εκδόσεων όπως του Σ. Παπαδόπουλου, Γ. Πρωγάκη, Ν. Δασκαλάκη, Χ. Ταλιαδώρου κ.α. Στο ενεργητικό του έχει και την ίδρυση του πρώτου

Φροντιστηρίου Β.Μ. στη Θεσ/κη (1948), του Φροντιστηρίου "Άγιος Δημήτριος" με συνεργασία των Αθ. Καραμάνη, Χρυσ. Θεοδοσόπουλου και Χαρ. Ταλιαδώρου (1951), της "Σχολής Βυζ. Μουσικής" (1961) που αργότερα υπάχθηκε στην Ι. Μητρόπολη Θεσ/κης, ενώ μέχρι το 1974 υπήρξε Διοικητικό στέλεχος του Σωματείου Ιεροψαλτών Θεσ/κης του οποίου συνέθεσε τον ύμνο "Εκ χειλέων των Αγγέλων" σε στίχους Χρ. Χατζηχρήστου - Εκπ/κού στα τέλη 19ου αι. Εξέχουσα μουσική προσωπικότητα ο Α. Ευθυμιάδης με τεράστιο σε όγκο και ποιότητα έργο, βαθύς γνώστης της μουσικής επιστήμης με ανεκτίμητο προσφορά στη λειτουργική μας μουσική, τιμήθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως με το σφρόδιό του "Αρχοντος Μουσικοδιδασκάλου του Οικουμενικού Πατριαρχείου" (1988). Ως Πρωτοψάλτης έχει μακροχρόνια διακονία στο Ι. αναλόγιο πολλών Ι. Ναών (1931-1976) με μακροβιότερη τη θητεία του στον Ι. Ναό της Παναγίας των Χαλκίων Θεσ/κης (1946-1974). Για τον Α. Ευθυμιάδη, ο μαθητής του διακεκριμένος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μελετητής της Ελληνικής Μουσικής Θεοδ. Βασιλείου, γράφει: "... όπως γίνεται κατάδηλον από την βιογραφία του και την πλουσιοπάτη προσφορά του στη μουσική της Ορθόδοξου λατρείας ο, με ακοίμητη στο εικονοστάσι του Κανδήλα, αδιαλείπτως προσευχόμενος ψάλτης, ο πράος και ανιδιοτελής δάσκαλος, ο ανεξάντλητος μελοποιός κυρ Αβραάμ Ευθυμιάδης, βιώνοντας την Ορθόδοξο πίστη, αποτελεί θεόσταλη παρουσία...". Σήμερα ο Α. Ευθυμιάδης ζει στη Θεσ/κη, συνεχίζει το πολύτιμο έργο του και την πολύτιμη προσφορά του στην λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας και λαμπρύνει το πανελλήνιο μουσικό στερέωμα με την παρουσία του, την υποδειγματική του ζωή και την εργατικότητα του.

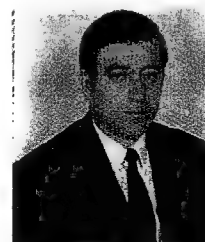
Ζ

Ζαΐρης Ποσειδών. Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Καλύμνου. Έχει διατελέσει και Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Καλύμνου.

Ζαμαδάνης Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Έψαλε επί σειράν ετών στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Άμφισσας. Υπήρξε μαθητής του Αθ. Καραμάνη.

Ζαννίκος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β. Μουσικής. Γεννήθηκε στη Χίο το 1959. Μετά το τέλος των Γυμνασιακών σου σπουδών, φοίτησε επί πέντε (5) χρόνια στο Ωδείο Αθηνών με υποτροφία από την Ι. Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Την Β.Μ. διδάχτηκε, αρχικά από τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Λάζαρο Κουζινόπουλο και αργότερα από τον μουσικολόγο Καθηγητή και Πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Σπύρο Περιστέρη, στον Βυζ. χορό του οποίου συμμετέσχε, ως μέλος, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του. Αργότερα συνέχισε τις σπουδές του στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου διδάχτηκε την Β.Μ. κοντά στον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Χρήστο Χατζηνικολάου. Από το Εθνικό Ωδείο έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλει στους Ι. Ναούς: Παναγίας Ερειθιανής Βροντάδου, Αγίου Γεωργίου Βροντάδου και από το 1989 στον Ι. Ν. Αγίου Ιακώβου Χίου, όπου κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή και κατανυκτική ψαλμωδία του και το σεμνοπρεπές ψαλτικό του ύφος, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο μέχρι σήμερα. Ως Καθηγητής Β.Μ. επιτελεί σημαντικό και πολύτιμο έργο στη Χίο. Διδάσκει στη Σχολή Β. Εκκλ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Χίου από της ιδρύσεώς της μέχρι σήμερα και παράλληλα είναι διδάσκαλος και χοράρχης του παιδικού Βυζ. χορού της ίδιας σχολής. Έχει μελοποιήσει και ορισμένα μουσικά μαθήματα για τις ανάγκες, τοπικώς εορταζομένων Αγίων. Ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης αλλά και ικανότατος δάσκαλος ο Δ. Ζαννίκος, επιτελεί στη Χίο έργο πράγματι σημαντικό και πολύτιμο για τη λειτουργική μας μουσική, για το οποίο του αξίζει κάθε έπαινος.

Ζέρβας Χρήστος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1953 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της ψαλτικής πάνω στο αναλόγιο ως βοηθός του Πρωτοψάλτη Αθαν. Κωστάκη στον Ι. Ν. Αγίου Ανδρέου Άνω Πατησίων. Αργότερα διδάχτηκε συστηματικά τη Βυζ. Μουσική και ολοκληρώθηκε ως ψάλτης, κατά την διάρκεια των Πανεπιστημιακών του Σπουδών (Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών) κοντά στον καλλίφωνο Πρωτοψάλτη

και μουσικοδιδάσκαλο Γεωργ. Κακουλίδη, του οποίου διετέλεσε δομέστικος στον Ι. Ναό Αγίας Βαρβάρας Πατησίων κατά τη περίοδο 1970-75. Φοίτησε και στο Αττικό Ωδείο και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Παρακολούθησε ακόμη μαθήματα και κοντά στον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρκο. Τέλος σπούδασε και Ευρωπαϊκή Μουσική (Θεωρία, Σολφέζ, αρμονία κ.λ.π.). Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από το 1975 ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς ενώ παράλληλα συμμετείχε σε συναυλίες και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις, ως χορωδός, με τις Βυζ. χορωδίες του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα, Γεωργ. Κακουλίδη, Θεοδ. Βασιλικού, Αθαν. Πέττα κ.α. Σήμερα είναι μόνιμο και βασικό στέλεχος της χορωδίας του δασκάλου του Γεωργ. Κακουλίδη και άμεσος συνεργάτης του. Το 1991 ίδρυσε χορωδία Βυζ. και Δημοτικής Μουσικής με την οποία έχει κάνει πολλές επιτυχείς εμφανίσεις στο Ρ/Σ και Τηλεόραση καθώς και σε πολλές αίθουσες και Ναούς της περιοχής της Αθήνας (όπως στο "Παλλάς" στο Δημ. Θέατρο Πειραιά κ.α.). Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του στρέφεται στην ακριβή εκτέλεση των κλασικών μαθημάτων, χωρίς ακρότητες και νεωτερισμούς. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή σεμνός και ταλαντούχος ψαλμωδός, ο Χ. Ζέρβας, σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Νέας Φιλαδέλφειας, όπου έχει συγκροτήσει και υποδειγματική Βυζαντινή Χορωδία από τους μαθητές του. Έχει επίσης ιδρύσει στον Ναό του και διευθύνει Σχολή Βυζ. Μουσικής στην οποία φοιτούν πολλοί μαθητές. Διδάσκει ακόμη Βυζ. Μουσική και σε Ωδεία και Μουσικές Σχολές της Αθήνας και του Ν. Αττικής. Από το 1988 και συνεχώς μέχρι σήμερα είναι μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών, ενώ έχει διατελέσει και Γεν. Γραμματέας της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. κατά την περίοδο 1988-1992. Δραστήριος και εργατικός, πρόθυμος σε κάθε στιγμή να προσφέρει την πολύτιμη συνεργασία του, καλόκαρδος με ήθος και αρετή, ο Χρ. Ζέρβας, είναι πολύ αγαπητός απ' όλους τους συναδέλφους του και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Ζόππας Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β.Μ. Γεννήθηκε στη Ρόδο το 1937 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης

στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Ρόδου καθώς και στο Ελληνικό Ωδείο Ρόδου. Αργότερα φοίτησε και στο Ωδείο Αλίμου όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρο καθώς και στο Κεντρικό Ελληνικό Ωδείο. Είναι Πτυχιούχος και Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς στην Ελλάδα όπως και για ένα διάστημα στον Ι. Ν. Αγίων Κων/νου και Ελένης και στον Καθεδρικό Ι. Ναό Αγίου Στεφάνου στο Παρίσι (κατά τη διάρκεια των σπουδών του 1956 - 1961) όπου και ανέπτυξε σπουδαία δραστηριότητα για την προβολή της Βυζ. Μουσικής με διαλέξεις, διδασκαλίες και εκπομπές στη Γαλλική Τηλεόραση. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης στους Ι. Ναούς Αγ. Κων/νου και Ελένης Ν. Ιωνίας και Προφήτου Ηλιού Παγκρατίου. Συνδέθηκε και συνεργάστηκε με τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Θρασ. Στανίτσα την περίοδο της Πρωτοψαλτίας του στον Ι. Ναό Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων με τον οποίο και συνέψαλλε, ως δομέστικός του, επί μία δεκαετία. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα και έχει εκπονήσει πρόγραμμα εκτέλεσης των κλιμάκων της Βυζ. Μουσικής με Η/Υ. Σήμερα ο Κ. Ζόππας κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Σοφίας Ν. Ψυχικού, ενώ παράλληλα συμμετέχει με μεγάλη προθυμία σε κάθε προσπάθεια και εκδήλωση για την προβολή, πρόοδο και καλλιέργεια της ψαλτικής μας τέχνης.

Ζορμπάς Κων/νος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής

της Β. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Πιαλεία Τρικάλων το 1940 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του Νικ. Παπαγιαννόπουλο και Τάσο Σακελλαρίου καθώς και από τον Τάκη Αμβράζη στα Τρίκαλα. Ως μαθητής Γυμνασίου στα Τρίκαλα φοίτησε και στο Ωδείο Τρικάλων όπου διδάχτηκε την Ελληνική και Ευρωπαϊκή μουσική από τη διακεκριμένη μουσικό Τερψιχόρη Παπαστεφάνου. Διετέλεσε επίσης και μέλος της περίφημης χορωδίας Τρικάλων της δεκαετίας του 50 που διηύθυνε η ίδια. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών, όπου είχε δασκάλους τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπ. Περιστέρη και τον Καθηγητή Ιωαν. Μαργαζιώτη. Φοίτησε επίσης και στον Πειραιϊκό Σύνδεσμο όπου είχε δασκάλους τους Καθηγητές Γιώργο Μαλαφή και Νίκο Τσιγκούλη. Από τον Πειραιϊκό Σύνδεσμο έλαβε Δίπλωμα καθηγητή Βυζ. Μουσικής. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς σε διάφορες πόλεις, όπως στα Τρίκαλα, στη Θεσ/κη, στην Αθήνα και στον Πειραιά. Έψαλε επίσης επί διετία (1978-79) και στον Ι. Ναό των Αγίων Πάντων του Λονδίνου κατά το διάστημα μετεκπαίδευσής του με υποτροφία στα Οικονομικά μετά την αποφοίτησή του από την Ανωτάτη Σχολή Οικ. και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ). Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού των Αγίων Πάντων Καλλιθέας. Έχει στο

ενεργητικό του έντονη ψαλτική δραστηριότητα και διακρίνεται ως Χοράρχης και ως εκδότης COMPACT DISCS. Το 1991 ίδρυσε Σύλλογο με την επωνυμία "Σύλλογος Φίλων της Ελληνικής αραδοσιακής Μουσικής - Ζορμπάς" στον οποίο δημιούργησε πολυμελή μικτή χορωδία (100μελή) καθώς και δεκαμελή ορχήστρα παραδοσιακών μουσικών οργάνων, ενώ παράλληλα διδάσκει τη Βυζ. Μουσική σε νέους και νέες. Από το 1988 είναι εκδότης και τα έργα του κυκλοφορούν όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο Εξωτερικό. Ακαταπρόνοητος και δημιουργικός, με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και ευγενής, ο Κ. Ζορμπάς, εξακολουθεί σήμερα να εργάζεται με πολύ ζήλο και να παράγει έργο σπουδαίο πράγματι για την Ελληνική μας μουσική.

Ζωγράφος Λάμπρος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοίμησης Θεοτόκου Χαϊδαρίου Αθηνών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το σεμνοπρεπές ψαλτικό του ύφος.

Παλαιά φωτογραφία (1924) στον Ι. Ν. Αγίου Ιωάννου Χίων στο Γαλατά της Πόλης. Πάνω στο μέσον ο Νικ. Μαυρόπουλος, Πρωτοψάλτης του Ναού. Αριστερά του ο Λαμπαδάριος Ιωαν. Τοπίδης και δεξιά του ο δομέστικος Παν. Παζάρογλου. Δεξιά του και αριστερά του δεύτερη σειρά ο Πάτροκλος Πανανίδης και Κων. Καμπακτσής - κανονάρχες. Μπροστά του ένας μικρός βοηθός.

Η

Ηλιάδης Κων/νος. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής

και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1928 και από νεαρή ηλικία εξεδήλωσε τον ιερό ζήλο του και την αγάπη του προς την Εκκλησία και το ιερό αναλόγιο. Τα βασικά στοιχεία της Βυζαντινής Μουσικής διδάχτηκε από τον Γεώργιο Νικολάου, εγκρατή μουσικό και ικανότατο αγιογράφο. Ακολούθως μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη Καβάλας Ζαφείριο Παπαχρήστου, φιλόπονο λειτουργό του Ι. αναλογίου και μελοποιό, ο

οποίος υπήρξε μαθητής του μεγάλου Μουσικοδιδασκάλου και Πρωτοψάλτη Νηλέα Καμαράδου. Έφηβος ακόμη, ο Κ. Ηλιάδης, ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό της Αγίας Παρασκευής Ν. Μαινεμένης Θεσ/κης. Όταν το 1945 εγκαταστάθηκε στη Θεσ/κη ο Πρωτοψάλτης Αθ. Καραμάνης, καταθελχθείς ο νεαρός Λαμπαδάριος από το ιεροπρεπές και κατανυκτικό της ψαλμωδικής έκφρασης του μεγάλου Πρωτοψάλτη παραιτήθηκε από τη θέση του, προκειμένου να μαθητεύσει κοντά του και να ασκηθεί στον ορθό τρόπο του "ψάλλειν", όπως εκείνος, τα Εκκλησιαστικά μεγαλουργήματα. Έτσι από το μεγάλο δάσκαλο μνήθηκε στο σεμνό και απέριττο ψαλτικό ύφος και διδάχτηκε τις ψαλμωδικές αρετές της καλλωπιστικής έκφρασης των ύμνων καθώς και τις λεπτομέρειες του ρυθμικού και διαστηματικού πλούτου της λειτουργικής μας μουσικής. Στη συνέχεια, παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Θεολογική Σχολή) έψαλλε ως Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό της Αγίας Παρασκευής Ν. Μαινεμένης. Μετά την αποφοίτησή του από το Πανεπιστήμιο, εκτελώντας τα καθήκοντα του Εκπ/κού λειτουργού σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, εκτελούσε συγχρόνως και τα καθήκοντα του λειτουργού του Ιερού αναλογίου. Έτσι έψαλλε στη Δράμα και έπειτα στην Αθήνα στον Ι. Ναό της Αγίας Φωτεινής Ιλισίου. Από το 1981 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλ-

της, το Ι. αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού των Αγίων Αναργύρων Ν. Ιωνίας και Φιλαδελφείας. Εν τω μεταξύ έλαβε με "Άριστα" και Πτυχίο Βυζ. Μουσικής από το Ωδείο Αλίμου με Καθηγητή τον διακεκριμένο Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Μαν. Χατζημάρο. Πέρα από τα λειτουργικά του καθήκοντα στο Ι. αναλόγιο, ο Κ. Ηλιάδης, έχει στο ενεργητικό του και πλούσια, αξιόλογη μουσική δραστηριότητα. Βαθύς γνώστης της Εκκλησιαστικής μας μουσικής, με πολλές έρευνες, αναδιηρήσεις και μελέτες, εργάζεται άσκνα και δημιουργικά με μοναδική του επιθυμία, όπως λέει ο ίδιος, "να συμβάλει εις το να καταστεί γνωστή εις το ευρύ κοινό η μεγάλη αξία της πατροπαράδοτου Β. Εκκλησιαστικής μας μουσικής". Δημοσίευσε σειρά άρθρων στην "Ιεροσαλτική Σάλπιγγα" με τίτλο: "Η Μουσική στη Λατρεία της Ορθόδοξου Εκκλησίας". Είναι τακτικός συνεργάτης με σειρά άρθρων, στο περιοδικό "Ορθόδοξα Μηνύματα", με τίτλο: "Οι Κορυφαίοι μελωδοί της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας Μουσικής", ενώ επιμελείται και παρουσιάζει, με μεγάλη επιτυχία, την εβδομαδιαία εκπομπή της ΟΜ.Σ. Ι.Ε. για τη Βυζ. Μουσική από το Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ασχολήθηκε επίσης και με την μελοποιία. Έχει μελοποιήσει την ακολουθία του Οσίου και Θεοφόρου Πατρός Νικοδήμου του Αγιορείτου, ποιηθείσα υπό Γερασίου Μοναχού του Μικραγιαννανίτου. Έχει επιμεληθεί επίσης της ύλης της θεωρητικής εργασίας με τίτλο: "Νέα Μουσική Μέθοδος" του διδασκάλου του Αθανασίου Καραμάνη η οποία έχει προγραμματισθεί να εκδοθεί σύντομα. Εκλεκτός άνθρωπος με εξαιρετο ήθος και απαράμιλλη αρετή, ευγενής και αγαπητός απ' όλους, ο Κ. Ηλιάδης, είναι και ένα εξαιρετος ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος. Ψάλλει με πίστη και αφοσίωση στο ιερό λειτουργήμα του, με ιεροπρέπεια και κατάνυξη και με υψηλό αίσθημα ευθύνης. Χωρίς να φέιδεται κόπου και χρόνου υπηρετεί με ευλάβεια και ιερό ζήλο από κάθε σκοπιά τη λειτουργική μας μουσική.

Ηλιάδης Κων/νος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, δόκιμος μουσικός και

Καθηγητής Β.Μ. Γεννήθηκε στα Στουρναρέϊκα Τρικάλων το 1934 και από μικρή ηλικία μνήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του Αναστ. Σακελλαρίου και Κων/νο Τσιμπίκο. Αργότερα, παράλληλα με τη φοίτησή σου, στην Παιδαγωγική Ακαδημία σπούδασε και μουσική. Φοίτησε στα Ωδεία Αθηνών και Πειραιώς και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτου (Ωδείο Αθηνών) και Δίπλωμα Β.Μ. (Ωδείο Πειραιώς). Δάσκαλός του ο Καθηγητής Ι. Μαργαζιώτης. Φοίτησε επίσης και στο Δημοτικό Ωδείο Τρικάλων όπου έλαβε Πτυχίο Ωδικής και Ειδικό Αρμονίας. Επί πλέον διδάχτηκε και είναι δεξιότηχνης στο Βιολί και στο Πιάνο. Ψάλλει επί τριάντα χρόνια μέχρι σήμερα και είναι μέλος του Σωματείου Ιεροσαλτών Τρικάλων και βασικό στέλεχος του Βυζ. Χορού του Σωματείου. Είναι Δ/ντής και Καθηγητής της Σχολής Βυζ. Εκκλ. Μουσικής της Ιεράς Μητροπόλεως Τρίκης και Σταγών. Έχει εκδώσει πολλές κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους καθώς και κασέτες με τη διδακτέα ύλη (παραλλαγή - μέλος) για τις ανάγκες της σχολής που διδάσκει, όπως επίσης και κασέτες με

σχολικά τραγούδια. Έχει μελοποιήσει και πρόκειται να εκδώσει τη Θ. Λειτουργία Ι. του Χρυσοστόμου. Σήμερα ο Κ. Ηλιάδης πέρα από τα επαγγελματικά του καθήκοντα του Δ/ντή του Α΄ Δημοτικού Σχολείου Τρικάλων (με μετεκπαιδεύσεις στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό) καλλιεργεί και την ψαλτική τέχνη από τη θέση του Πρωτοψάλτη στον Ι. Ναό του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού στα Τρίκαλα, και με το σοβαρό και σεμνοπρεπές ψαλτικό του ύφος υπηρετεί με απόλυτη συνέπεια, ζήλο και ευσυνειδησία την αέναη λειτουργική μας παράδοση.

Ηλιάδης Μηλιτιάδης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος.

Γεννήθηκε στο χωριό Βαθύλακκος (Κιτσιλέο) Κοζάνης το 1938 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης και της ψαλτικής. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Θεολογική Σχολή Παν. Θεσ/κης) σπούδασε και Βυζαντινή Μουσική και αναδείχτηκε δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Έψαλε κατά καιρούς σε διαφόρους Ι. Ναούς πολλών πόλεων της Ελλάδας όπου υπηρέτησε ως Καθηγητής Β/θμιας Εκπ/σης και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικάνορος Κοζάνης. Είναι Δ/ντής και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στη Σχολή Ψαλτικής της Ι. Μητροπόλεως Σερβίων και Κοζάνης. Έχει επίσης σημαντική και αξιόλογη δράση και στον συνδικαλιστικό τομέα, διατελέσας και πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κοζάνης.

Ηλιάδης Χαράλαμπος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος.

Γεννήθηκε το 1953 στο χωριό Φύσκα - Κιλκίς. Πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον παππού του ιεροψάλτη Ηλιάδη Αγάπιο. Κατά την Γυμνασιακή του περίοδο μαθήτευσε κοντά στον εξαίρετο Πρωτοψάλτη Γαϊτανίδη Κων/νο στο Κιλκίς για να ολοκληρώσει τις σπουδές του σε ηλικία 28 ετών στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης όπου φοίτησε επί πενταετία. Έχει Πτυχίο Β. Μουσικής, Δίπλωμα Β. Μουσικής (Μουσικοδιδασκάλου) και Πτυχίο Αρμονίας. Υπηρέτησε ως Ιεροψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς στην Ι. Μητρόπολη Εδέσσης Πέλλης και Αλμωπίας Μελισσίου - Μάνδαλου και από τον Ιανουάριο του 1985 ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου και Ελένης Γιαννιτσών μέχρι τον Ιανουάριο του 1991 όπου κατέλαβε επάξια την θέση του Πρωτοψάλτη την οποία και διατηρεί μέχρι σήμερα. Ως μουσικοδιδάσκαλος διδάσκει στο τμήμα Βυζ. Μουσικής του Δημοτικού Ωδείου Γιαννιτσών από το 1985. Σεμνός και αγαπητός από όλους τους συναδέλφους του ο Χ. Ηλιάδης υπηρετεί την Εκκλησιαστική μας μουσική με πίστη και αφοσίωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις, ενώ παράλληλα εμφανίζει και αξιόλογη δραστηριότητα ως μέλος του Δ.Σ. του Σωματείου Ιεροψαλτών Γιαννιτσών καθώς και ως αντιπρόσωπος στην ΟΜ.Σ.Ι.Ε.

Ηλιόπουλος Διονύσιος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Ζάτουνα της Γορτυνίας το 1942 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς την μου-

σική. Πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον Αγιορείτη μοναχό Θεοδόσιο (1948-1954). Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Δημ. Παναγιωτόπουλο (Κούρο) (1955-1961) και τον μεγάλο καθηγητή Ιωάννη Μαργαζιώτη. (Ωδείο Πειραιώς). Καλλιέργησε τη μουσική του παιδεία σε υπέρτατο βαθμό και έλαβε πολλούς τίτλους. Έχει Πτυχίο Ιεροψάλτη, Δίπλωμα Β. Μουσικής, Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου Β.Μ. από το Ωδείο Πειραιϊκού Συνδέσμου, Πτυχίο Ωδικής, Πτυχίο Αρμονίας και Πτυχίο Αντί-

στιξης, όλα με "Άριστα". Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς. Τελευταία έψαλε στον Ι. Ναό της Αγίας Τριάδας Ηλιουπόλεως για να αναλάβει στη συνέχεια Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό των Αγίων Αναργύρων Αμφιθέας Ν. Σμύρνης όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Ως Καθηγητής Β. Μουσικής διδάσκει από το 1968 στο Ωδείο Αργυρούπολης, στο Δημοτικό Ωδείο Αχαρνών και στο Ωδείο "Δημήτρη Μητρόπουλος". Είναι ιδρυτής, Δ/ντής και Καθηγητής της Σχολής Β.Ν. της Ι. Μητροπόλεως Ν. Σμύρνης (1981). Ίδρυσε Βυζαντινό χορό με τον οποίο, ως Χοράρχης, έχει δώσει πολλές συναυλίες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και δημοτικά τραγούδια. Έχει στο ενεργητικό του πλούσιο και ογκώδες συγγραφικό έργο. Έχει εκδώσει πολλά βιβλία όπως: "Συλλογή χριστιανικών ασμάτων" (1962), "Παιδικός Αυλός" (28 συνθέσεις του) σε Βυζ. και Ευρ. σημειογραφία (1976) "Βυζαντινή Λειτουργία" (1980), "Ορθρος" (1980), "Μέθοδος Βυζ. Εκκλ. Μουσικής" (Α΄ και Β΄ έκδοση 1989 και Γ΄ 1993), "Η διδασκαλία της Βυζ. Εκκλ. Μουσικής" (1991). Κυκλοφόρησε επίσης και ένα δίσκο με Λαϊκά τραγούδια μελοποιημένα από τον ίδιο (1976). Η πλούσια μουσική παραγωγή του Δ. Ηλιόπουλου συμπληρώνεται από ένα μεγάλο αριθμό μελοποιήσεων μουσικών μαθημάτων, τα οποία όμως παραμένουν ανέκδοτα, ενώ συνεχίζει να εργάζεται ακούραστα να επεκτείνει και να πλουτίζει το πολύπλευρο μουσικό του έργο που αποτελεί πολύτιμη πράγματι προσφορά στην Ελληνική μας μουσική.

Θαθαρόπουλος Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ.

Μουσικής. Γεννήθηκε στις Σέρρες το 1946 και μνήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Μιχαήλ που ήταν Πρωτοψάλτης. Μαθήτευσε ακόμη και κοντά στον καλλίφωνο Πρωτοψάλτη Σεργών Αθαν. Μπάριμπα. Φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Είναι Καθηγητής Βυζ. Μουσικής του Σχολείου ψαλτικής της Ι. Μητροπόλεως Κοζάνης και εκ περιτροπής Χοράρχης της χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κοζάνης.

Θανόπουλος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής μουσικής και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Δήμο Ζωγράφου Αττικής το 1932 αλλά κατάγεται από την Κέρτεζη Καλαβρύτων. Από μικρή ηλικία έδειξε την ιδιαίτερη κλίση του στη μουσική. Οκτώ χρονών παρακολουθούσε τον Πρωτοψάλτη Ι. Ν. Ζωοδόχου Πηγής Ακαδημίας Π. Μανέα και ως μαθητής είχε Καθηγητή μουσικής τον Σπ. Περιστέρη. Μικρός μπήκε στο παιδικό χορό του Ωδείου Αθηνών και παράλληλα άρχισε μαθήματα Β.Μ. κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη Δημ. Κουτσαρδάκη του οποίου ήταν και δομέστικος. Φοίτησε και έλαβε πτυχίο Ωδικής και έτσι διορίστηκε στο Αν. Εκκλ. Φροντιστήριο Πατρών και στο 2ο Γυμνάσιο ως Καθηγητής (1960). Το 1966 μετέβη στη Ριζάρειο Σχολή για να υπηρετήσει αργότερα και σε άλλα σχολεία. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από τα δεκαεπτά του χρόνια όπου έψαλε στον Ι. Ν. Αγ. Αθανασίου Άνω Κυψέλης. Έψαλε επίσης ως Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίου Στυλιανού Γκύζη (1955) στον Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Πατρών (1960) και στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Πατρών. Από το 1966 έψαλε στον Ι. Ν. Αγίου Θεράποντος Ζωγράφου (11) χρόνια και τέλος στον Ι. Ναό Αγίου Χαράλαμπους Ηλυσίων (12) χρόνια από που το 1990 αποχώρησε μετά από τιμητική τελετή που

του έγινε από την Εκκλησία και το Σύλλογο Ιεροψαλτών. Ο Ι. Θανόπουλος ως Πρωτοψάλτης διακρίνεται για την εκφραστικότητα της φωνής του και την ακριβή ερμηνεία των μουσικών κειμένων. Ο ίδιος λέει: "Εκτελώ πιστά τα κείμενα χωρίς την παραμικρή δική μου παρέμβαση, γιατί σέβομαι τη μνήμη των συνθετών που έφυγαν και τιμώ την προσωπικότητα των συνθετών που ζουν". Είναι μελετητής και γνώστης του Δημοτικού τραγουδιού το οποίο υπηρέτησε επί πολύ στο Ε.Ι.Ρ. Είναι Καθηγητής ανωτέρων θεωρητικών και Χοράρχης με πολλές συμμετοχές σε φεστιβάλ στην Ελλάδα και το Εξωτερικό. Για την συμβολή του στη Μουσική ανάπτυξη της χώρας μας τιμήθηκε με χρυσό μετάλλιο από την Ευρωπαϊκή Ένωση Πλουτοπαραγωγικών πηγών. Εξαιρετος μουσικός αλλά και σπουδαίος άνθρωπος με ακέραιο χαρακτήρα, καλόκαρδος και προσηνής είναι αγαπητός και εκτιμάται απ' όλους τους συναδέλφους του. Πρόθυμος και καταδεχτικός δεν έπαυσε ποτέ να προσφέρει τις υπηρεσίες του οπουδήποτε ήθελε του ζητηθεί, είτε στο ιερό αναλόγιο είτε σε οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία.

Θεοδοσιάδης Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Βασι-

λείου Βαλιμιτίκων Αιγιαλείας. Γεννήθηκε στα Βαλιμίτικα το 1935. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο (παράρτημα Αγίου) με διδάσκαλο τον Καθηγητή Ευθ. Ντρέκη και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Ψάλλει στον Ι. Ναό "Αγίου Βασιλείου" Βαλιμιτίκων από το 1953 μέχρι το 1959 ως Λαμπαδάριος και από το 1959 μέχρι σήμερα ως Πρωτοψάλτης. Είναι μέλος του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και στέλεχος της χορωδίας του ιδίου συλλόγου και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Θεοδοσίου Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Αίγιο το

1949 όπου πήρε και τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης. Το 1960 γράφτηκε στο Εθνικό Ωδείο Πατρών στο οποίο φοίτησε παράλληλα με τις Γυμνασιακές του σπουδές και έλαβε πτυχίο Β. Μουσικής με Αριστα. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε στη Γενέτειρά του, όπου έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς σε νεαρή ηλικία όπως στον Άγιο Αθανάσιο Ελίκης ως Λαμπαδάριος, συνεχίστηκε στην Αθήνα όπου μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές εγκαταστάθηκε και εκεί ολοκλήρωσε την ψαλτική του τέχνη και εν γένει τη μουσική του Παιδεία. Ιδρυτικό μέλος της "Ένωσης Ιεροψαλτών Περιοχής Αττικής" εξελέγη και μέλος του Πειθαρχικού Συμβουλίου (1986). Είναι επίσης ιδρυτικό μέλος της χορωδίας Βυζ. μουσικής της ΕΛ - ΑΣ όπου υπηρετεί. Έχει δημοσιεύσει σχόλια και άρθρα για τη Β.Μ. και έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες ως μέλος πολλών χορωδιών. Καλλίφωνος με πλούσια σε όγκο φωνή και σοβαρό ψαλτικό ύφος, έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς στην Αθήνα όπως και σε Ι. Ναούς της περιοχής Αιγιαλείας έπειτα από πρόσκληση. Από πολύ μικρός άρχισε να συλλέγει μουσικά βιβλία και ήδη σήμερα έχει δημιουργήσει πλουσιότατη βιβλιοθήκη με πάνω από 200 τόμους βιβλίων και πάρα πολλά σπάνια χειρόγραφα Βυζ. μουσικής. Σήμερα ο Γ. Θεοδοσίου κοσμεί και λαμπρύνει ως Πρωτοψάλτης με την μεγαλόπρεπη ψαλμωδία του το ιερό αναλόγιο του Καθεδρικού Ι. Ναού Αγίου Νικολάου της Ιεράς Μητροπόλεως Νικαίας Πειραιώς.

Θεοδοσόπουλος Χρύσανθος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης από τους διαπρεπέστερους της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στην Τραπεζούντα το 1920 και από μικρός γαλουχήθηκε με τα νάματα της ιερής ψαλμωδίας κοντά στον Πατέρα του Θεόδωρο που υπήρξε μαθητής του Τριαντάφυλλου Γεωργιάδη και του Σωκρ. Παπαδόπουλου. Πτυχιούχος του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης και Διπλωματούχος του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών επί Καθηγισίας του περίφημου Θεοδ. Χατζηθεοδώρου'. Ιδρυτικό μέλος του φροντιστηρίου Β.Μ. "Άγιος Δημήτριος", μαζί με τους Α. Ευθυμιάδη, Αθ. Καραμάνη και Χ. Ταλιαδώρο, δίδαξε για

πολλά χρόνια σ' αυτό και εργάστηκε με ζήλο και αυταπάρανηση για τη Β. Μουσική. Καλλίφωνος και εντυπωσιακά υψίφωνος με χαρακτηριστικά σοβαρό και μεγαλοπρεπές βυζαντινό ύφος, έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς (Νέα Παναγία Θεσ/κης, Μητροπολιτικό ναό Κοζάνης, Αγ. Γρηγόριο Παλαμά) με τελευταίο τον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, όπου έψαλε για πολλά χρόνια με Βυζαντινό χορό, μέχρι την ημέρα του θανάτου του. Διακρίθηκε ιδιαίτερα και ως Χοράρχης, έχοντας στο ενεργητικό του υποδειγματικές διευθύνσεις σε συναυλίες με τον πολυμελή Βυζαντινό χορό των Θεσσαλονικέων και της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Άριστος μελοποιός εξέδωσε τετράτομο Μουσικό έργο (Τριώδιο, Πεντηκοστάριο, Θ. Λειτουργία, Μ. Εβδομάδα) ενώ είναι υπό έκδοση, από τους μαθητές του, και ο "Ορθρος". Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος, μαθητών του, είτε κατ' ιδίαν, είτε σε Ωδεία και σχολές, πολλοί από τους οποίους σήμερα είναι καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι σε όλη την Ελλάδα. Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος και αρετή, εργατικός και ακούραστος λειτουργός, πρόσφερε τις πολύτιμες υπηρεσίες του και στον συνδικαλιστικό τομέα. Πέρα από το Σωματείο Ιεροψαλτών Θεσ/κης, διετέλεσε και Πρόεδρος στην ΟΜ.Σ.Ι.Ε. με σημαντικό και αξιόλογο έργο. Για την όλη προσφορά του στην ψαλτική τέχνη τιμήθηκε με πολλά μετάλλια και διπλώματα, από Μητροπόλεις, Συλλόγους και Πολιτιστικούς φορείς, ενώ το 1975 τιμήθηκε και από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως με το **οφφίκιο του "Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχ/πής Κων/πόλεως"**. Πέθανε στις 24 Σεπτεμβρίου 1988.

Θεοδωρακόπουλος Βασίλειος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ν. Αγίου Ιωάννου Καλλιθέας Αιγίου. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1950 και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Φώτη Θεοδωρακόπουλο από τον οποίο διδάχτηκε τα βασικά στοιχεία της ψαλτικής τέχνης. Μαθήτευσε επίσης και για μικρό διάστημα και κοντά στον Κων/πολίτη Πρωτοψάλτη και μελοποιό Δημ. Μαυρόπουλο. Τέλος φοίτησε και για 2 χρόνια στο παράρτημα του Πατριαρχικού Ωδείου στο Αίγιο όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή Ευθ. Ντρέκη. Την περίοδο 1974-75

1. Κατά τις διπλωματικές εξετάσεις του, τις οποίες παρακολούθησε και ο γράφων, κατέπληξε τα μέλη της εξ. επιτροπής (Θ. Χ' Θεόδωρου, Εμ. Φαρέκας, Αντ. Ευαγγελάτος κ.α.) με τις βαθιές μουσικολογικές γνώσεις του.

έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Αγίου Ανδρέου Αιγίου και από το 1975 μέχρι σήμερα υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση ως Λαμπαδάριος το ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Ιωάννου Καλλιθέας Αιγίου, ενώ είναι και μέλος της Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου Αιγιαλείας.

Θεοδωρακόπουλος Φώτης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1941 και σε ηλικία 12 ετών φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο (παράρτημα Αιγίου) όπου είχε δάσκαλο στη Β. Μουσική τον Καθηγητή Ευθύμιο Ντρέκη. Από μικρή όμως ηλικία είχε τα πρώτα ακούσματα στην ψαλτική τέχνη από τον καλλίφωνο Πρωτοψάλτη του Μητροπολιτικού Ναού της Φανερωμένης Αιγίου και δόκιμο ερμηνευτή, Ιωαν. Σπηλιωτόπουλο. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα όπου μαθήτευσε, για ένα περίπου χρόνο κοντά στον Κων. Τασόπουλο, Πρωτοψάλτη τότε

της Αγίας Φωτεινής Ν. Σμύρνης. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη της Χρυσοσπηλαιώτισσας Αθηνών, Γεώργιο Βιγγάκη καθώς και στον Λαμπαδάριο του ιδίου Ναού Βασ. Παπαδόπουλο. Το 1964 μετέβη στη Θεσ/κη και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Χαρ. Ταλιαδώρο. Στη Θεσ/κη έλαβε και Πτυχίο Βυζ. Μουσικής από τη Σχολή Βυζ. Μουσικής "Άγιος Δημήτριος". Έχει ψάλει ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό των Εισοδίων Αιγίου (1963-68), στην Αγία Τριάδα Αιγίου (1971-76) και κατά την περίοδο 1978-92 στον Ι. Ναό της Αγίας Άννης Αιγίου, για να διακόψει προσωρινά στις αρχές του 1993 για επαγγελματικούς λόγους. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη μελέτη της Βυζ. Μουσικής και τη συλλογή, καταγραφή και διασκευή πολλών μαθημάτων Βυζαντινών και μεταβυζαντινών διδασκάλων. Έχει επεξεργαστεί κατά την αρχαία διάταξη και έχει υπό έκδοση τον "ΑΚΑΘΙΣΤΟ ΥΜΝΟ", όπως και ένα αξιόλογο πόνημα με συλλογή και επεξεργασία χειροβιβικών ύμνων, με τίτλο: "ΧΕΡΟΥΒΙΚΑΡΙΟ". Το 1979, με πρωτοβουλία του και ενεργοποιώντας τους ψάλτες της περιοχής, ανασύστησε το Σύλλογο Ιεροψαλτών Αιγιαλείας. Στα πλαίσια του Συλλόγου αυτού ίδρυσε Βυζαντινό χορό με τον οποίο, ως Χοράρχης, έχει δώσει μέχρι σήμερα πολλές συναυλίες και έχει κάνει πολλές άλλες εμφανίσεις, τόσο στο Αίγιο όσο και σε άλλες πόλεις με ιδιαίτερη επιτυχία. εντυπωσιακή επιτυχία είχε η εμφάνιση στο Κ/Θ "ΠΑΛΛΑΣ" στις 13-4-94 στα πλαίσια του φεστιβάλ Β.Μ., που κάθε χρόνο οργανώνει ο Σύλλογος Φίλων Β.Μ. Αθηνών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό Βυζαντινό ύφος, ψάλλει μαθήματα Βυζαντινών και μεταβυζαντινών μελουργών με γνώμονα και οδηγό την "αρχή" που αποτελεί και το "πιστεύω" του ότι η απλότητα και η σωστή και πιστή ερμηνεία του μουσικού κειμένου, προσδίδουν και τη μεγαλοπρέπεια στην εκτέλεση. Είναι Πρόεδρος, επανειληγόμενος επί σειρά ετών, του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας. Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος και αρετή, πιστός τηρητής της παράδοσης, ασυμβίβαστος και μαχητικός, ο Φ. Θεοδωρακόπουλος, αποτε-

λεί μια εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία της περιοχής με πλούσια και πολύτιμη προσφορά στη λειτουργική μας μουσική, γι' αυτό και εκτιμάται ιδιαίτερα απ' όλους τους συναδέλφους του.

Θεοδωρίδης Αλέξανδρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Θεολογίας και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Φιλυριά του Ν. Κιλκίς το 1936. Μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Αναλήψεως Θεσ/κης Ανδριώτη Παναγ. και στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Χρύσανθο Θεοδοσόπουλο (1957-1960). Η επαγγελματική του απομόνωση στην περιοχή του Έβρου τον υποχρέωσε να καθυστερήσει την ολοκλήρωση της μουσικής του Παιδείας. Την περίοδο 1988-90 φοίτησε στο Δημοτικό Ωδείο Κατερίνης όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή Ιωάννη Παπαχρόνη και έλαβε Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου. Ψάλλει από το 1963 μέχρι σήμερα σε διάφορους Ι. Ναούς, ενώ παράλληλα έχει στο ενεργητικό του σημαντικές και ποικίλες δραστηριότητες γύρω από την Βυζ. Μουσική. Είναι ιδρυτικό μέλος και μόνιμο-βασικό στέλεχος της χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Σεργών και από το 1985 μέχρι σήμερα Πρόεδρος του ιδίου Συλλόγου. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη στη Σχολή του Συλλόγου (1985-1990) ενώ από το 1990 μέχρι σήμερα διδάσκει στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Σεργών και Νιγρίτης "Νικητάς ο Νέος" που ιδρύθηκε το 1990 μετά την διάλυση της Σχολής του Συλλόγου. Πολλές σημειώσεις των διδασκαλιών του έχουν κυκλοφορήσει σε φωτοτυπημένα αντίγραφα. Το 1985 δημοσιεύτηκε στον τοπικό τύπο (εφ. "Παρατηρητής") μία σπουδαία μελέτη του "Η αξία και ο στόχος της Β.Μ. και η υπεροχή της έναντι της Ευρωπαϊκής", η οποία έδωσε καταλυτικό τέλος στις διαμάχες οπαδών της πολυφωνίας και της Β.Μ. δια του τοπικού τύπου. Έχει εκπονήσει και μελέτη με τίτλο: "Η εξέλιξη της σημειογραφίας της Β.Μ. από την προ του Δαμασκηνού εποχή μέχρι το 1814...". Έχει διασκευάσει πολλά μουσικά μαθήματα που παραμένουν ανέκδοτα. Σήμερα ο Α. Θεοδωρίδης συνεχίζει να εργάζεται άσκνα και αποδοτικά με σταθερή την πεποίθηση για την συνέχιση της γνήσιας μουσικής μας παράδοσης. Σπουδαίος άνθρωπος, σεμνός και ευγενής, καλόκαρδος και πρόθυμος σε κάθε συνεργασία, χαίρει της γενικής εκτίμησής και είναι αγαπητός απ' όλους τους συναδέλφους του.

Θεοδωρίδης Ιωάννης. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Γιαύχατζικι της Προύσας το 1900. Υπήρξε μαθητής του Παρασχ. Θεοδωρίδη, περιφημου μουσικού απόφοιτου της Μουσικής Σχολής της Κων/πολης, και του Κων/νου Πρίγγου. Υπήρξε επίσης ακροατής επί πολλά χρόνια του Ι. Ναυπλιώτη. Το 1925 ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε στην Ξάνθη, στα Ιωάννινα (Μητρόπολη) μέχρι το 1942, στο Αγρίνιο επί 10 χρόνια όπου ίδρυσε και Σχολή Βυζ. Μουσικής, και από το 1954 στην Τρίπολη όπου έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό του Προφήτη Ηλία και δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του (Δημ. Δελή κ.α.).

Θεουλάκης Εμμανουήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β. Μουσικής, Εκπ/κός. Γεννήθηκε στη Ρόδο το 1944 και σπούδασε Βυζα-

ντινή και Ευρωπαϊκή μουσική. Δάσκαλοί του υπήρξαν οι Γεωργ. Μαλαφής, Ιωάν. Καστρονής και ο αείμνηστος Άρχοντας Πρωτοψάλτης Θρασ. Στανίτσας. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής ενώ παράλληλα διδάχτηκε και είναι χειριστής σε επίπεδο δεξιοτεχνίας του μουσικού οργάνου ακορντεόν. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και επί 20ετία κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Ρόδου. Ως Καθηγητής διδάσκει την ψαλτική τέχνη στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Ρόδου. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ρόδου καθώς διδάσκαλος και Χοράρχης της Βυζ. Χορωδίας του ιδίου Συλλόγου με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες και έχει κάνει πολλές άλλες εμφανίσεις με μεγάλη επιτυχία. Καλλίφωνος και δόκιμος ερμηνευτής των Βυζαντινών μαθημάτων, ο Εμμ. Θεουλάκης υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη και προσφέρει σημαντικό έργο στην καλλιέργεια και πρόοδο της Ιερής μας μουσικής.

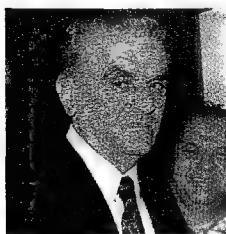
Θεοφιλόπουλος Χαράλαμπος. (Ανδρέας Μοναχός). Αγιορείτης Μοναχός, μουσικοδιδάσκαλος, συγγραφέας μελοποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στο χωριό Λογανίκος της Λακωνίας το 1915. Νέος μετέβη στο Άγιον Όρος όπου εκάρη Μοναχός. Εκεί διδάχτηκε τη Β. Μουσική από συγχρόνους του Αγιορείτες Πατέρες όπως τον Γέροντα Ιερομόναχο Ιωάσαφ, τους Γέροντες Ευγένιο Ραλίδη και Γ. Μάξιμο Κausοκαλυβίτες κ.α. Το 1956 προσελήφθη ως Καθηγητής στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Αθωνιάδας Εκκλησιαστικής Σχολής στην οποία δίδαξε επί 10ετία. Δίδαξε επίσης τη Βυζ. Μουσική και σε πολλούς Αγιορείτες Πατέρες και Μοναχούς κατ' ιδίαν. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την συγγραφή, μελοποίηση και έκδοση μουσικών βιβλίων. Εξέδωσε: 1. "Συνοπτική Θεωρία" (1970), 2. "Θεία Λειτουργία" (1973) με πολλά δικά του μαθήματα, 3. Το "Αναστασιμάτιο Ι. Πρωτοψάλτη", 4. "Εγκόλπιο Εσπερινού", 5. "Ορθο" (1973), 6. "Ιερό Απάνθισμα". Έχει μελοποιήσει και πολλά άλλα μαθήματα, τα οποία είναι ανέκδοτα ακόμη, ενώ παράλληλα συγγράφει και εκδίδει και άλλα βιβλία χρήσιμα όχι μόνο στους ασκητές του Αγιορείτικου Μοναχισμού, αλλά και σε κάθε φιλακόλουθο. Μέχρι σήμερα έχει εκδόσει 25 βιβλία αυτού του είδους. Έχει διδάξει τη Β.Μ. σε πλήθος μαθητών λαϊκών και κληρικών, πράγμα που συνεχίζει ακόμη και σήμερα, παρά τη μεγάλη του ηλικία, με πίστη και αφοσίωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Θεοχαρόπουλος Αναστάσιος. Καλλίφωνος τ. Πρωτοψάλτης Ιερού Προσκυνηματος "Ζωοδόχου Πηγής" (Παναγίας Τρυπητής) Αιγίου. Γεννήθηκε στο χωριό Άγιος Κων/νος Αιγίου το 1913 και υπήρξε μαθητής του Δημητρίου Περιστέρη και Νικολάου Μαυρόπουλου. Έψαλε επί πολλά χρόνια ως Πρωτοψάλτης και έπειτα ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό της Παναγίας Τρυπητής και διακρίθηκε για την ευσυνειδησία και σοβαρότητα με την οποία υπηρέτησε το ιερό αναλόγιο και επιτέλεσε το ιερό λειτούργημα του. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του μεταξύ των οποίων είναι και οι δόκιμοι πρωτο-

ψάλτες, Ζωγράφος Σταθακόπουλος και Γρηγόριος Χατζόπουλος. Σήμερα ζει στο Αίγιο και χαίρει της εκτίμησης και της Αγάπης όλων των νεότερων συναδέλφων του.

Θεοχαρόπουλος Σπύρος. Διακεκριμένος Καθηγητής Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας το 1921. Πήρε τα πρώτα στοιχεία μουσικής από τον Ιερομόναχο Παρθένιο Αντωνόπουλο ενώ συστηματικά διδάχτηκε Βυζαντινή μουσική κοντά στον περίφημο Καθηγητή του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου του Φωκαέα. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής Μουσικής με "Άριστα", Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου Βυζ. Μουσικής και Πτυχίο Ωδικής επίσης με "Άριστα". Διετέλεσε Καθηγητής Μουσικής Β/μιας Εκπ/σης, ενώ δίδαξε ως Καθηγητής Μουσικής και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Διακρίθηκε όμως ιδιαίτερα ως οργανωτής και χοράρχης Παιδικών Χορωδιών υψηλών καλλιτεχνικών επιδόσεων. Ονομαστές είναι οι παιδικές χορωδίες, που οργάνωσε και διηύθυνε, του Εκκλησιαστικού Ορφανοτροφείου Βουλιαγμένης και του Ελληνικού Γυμνασίου Αντίς Αμπέμπα Αιθιοπίας οι οποίες λειτουργούσαν παράλληλα και ως Εκκλησιαστικές και οι οποίες άφησαν εποχή. Εμβριθής μουσικός με λίαν αξιόλογη και σημαντική συμβολή στην καλλιέργεια, στήριξη και ανάπτυξη της λειτουργικής μας μουσικής, ο Σ. Θεοχαρόπουλος, έχει στο ενεργητικό του πολλές μελέτες και άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, για τη Βυζ. Μουσική. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 199). Εξέδωσε και επίτομο "Θεωρητικό" της Βυζαντινής μουσικής ενώ έχει μελοποιήσει όλα τα ιδιόμελα της Μεγάλης Εβδομάδας τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Σήμερα ο Σ. Θεοχαρόπουλος ζει στην Αθήνα και ασχολείται με θεωρητικές μελέτες και τον εμπλουτισμό του μελοποιητικού του έργου.

Θεοχαρόπουλος - Δαλάκος Χριστόφορος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης Καθηγητής Μουσικής, Μουσουργός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας το 1915 και από ηλικίας δέκα ετών άρχισε να μυείται στη ψαλτική τέχνη από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Κατά την περίοδο 1939-41 φοίτησε στη σχολή Βυζ. Μουσικής στην Καβάλα, όπου υπηρετούσε επαγγελματικά και είχε Καθηγητή τον Κων. Νονότα, μαθητή του Κων. Ψάχου. Το 1942 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε για αρκετό καιρό στην Ι.

Μονή Πετράκη. Παράλληλα φοίτησε για λίγα χρόνια στο Ωδείο Αθηνών, όπου είχε δασκάλους τους Κ. Ψάχο, Κ. Παπαδημητρίου, Ν. Παππά και Ι. Μαργαζιώτη, για να διακόψει τη φοίτησή του λόγω στράτευσης και να την συνεχίσει αργότερα στο Εθνικό Ωδείο απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Καθηγητή Βυζ. Μουσικής. Το 1946 επέστρεψε στην Καβάλα και ανέλαβε Πρωτοψάλτης και Χοράρχης του Ι. Ναού Αγίου Παύλου, όπου έψαλε ανελλιπώς μέχρι και το 1990. Δημιούργησε

πρότυπη Εκκλησιαστική χορωδία και δίδαξε τη μουσική σε πλήθος νέων ανθρώπων. Συνέγραψε και εξέδωσε εικοσιπέντε (25) μουσικά βιβλία (Θεωρητικά, μουσικολογικά και Βυζ. Εκκλησιαστικών ύμνων) με τιμητικές διακρίσεις και ευμενείς κριτικές. Συνέγραψε ειδική μελέτη "Η Μουσική εις την Θείαν Λατρείαν και η διαμόρφωσις αυτής εις την Ορθόδοξον Ελληνικήν Εκκλησίαν" η οποία μεταφράστηκε στην Αγγλική γλώσσα, για τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Σαγγάης, έπειτα από σφοδρή επιθυμία του Κινέζου Μουσικολόγου Κ.Κ. ΛΟ, να γνωρίσει τη Βυζ. Μουσική. Σε αναγνώριση του Μεγάλου έργου του, η Πολιτεία του απένειμε τον τίτλο του Μουσουργού με ισόβια τιμητική σύνταξη. Υπήρξε λάτρης και οπαδός του συστήματος Ι. Σακελλαρίδη, τον οποίον μάλιστα βιογράφησε σε ειδικό τεύχος το οποίο εξέδωσε, αλλά εναντίον κάθε πολυφωνικής τεχνοτροπίας η οποία παρέκλινε και παραχάρασσε τις παραδοσιακές Βυζαντινές μελωδικές γραμμές. Ο Χ. Θεοχαρόπουλος - Δαλάκος υπήρξε πράγματι ένας ακάματος εργάτης και ευσυνείδητος λειτουργός του Ιερού αναλογίου ο οποίος αφιέρωσε όλη σχεδόν τη ζωή του για να υπηρετήσει με πολλή ζήλο και αφοσίωση την Εκκλησιαστική μας μουσική με μελέτες, έρευνες, επεξεργασίες για την διάδοση και προβολή αυτής τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό. Σήμερα ζει στην Καβάλα, την πόλη όπου και διέπρεψε, και χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων των φιλομούσων.

Θωμάδων Αδελφότητα (Βλ. Αδελφότητα Θωμάδων).

Θωμαΐδης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Η καταγωγή του ήταν από τη Σμύρνη και υπήρξε μαθητής του Νικολάου Πρωτοψάλτη Σμύρνης. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς στην Ελλάδα και για πολύ καιρό στον Άγιο Λουκά Πατησίων από το 1931 διαδεχθείς τον περίφημο Πρωτοψάλτη Πέτρο Μανέα, του οποίου υπήρξε μαθητής και βοηθός. Καλλίφωνος και δεξιότεχνης τραγουδιστής έγραψε και δημοτικά τραγούδια σε δίσκους.

22-5-1983. Εορτή του Συλλόγου φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγαιείας. Οι Πρωτοψάλτες **Χαρ. Ταλλιαδάρης** και **Λεων. Οικονόμου** οι οποίοι, κληθέντες έψαλαν στην εορτή, με τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου. Από αριστερά: Πάνος Πολυχρονόπουλος (Έφορος), Μενέλαος Γριβέρης (Αντ'δρος), Χαρ. Ταλλιαδάρης, Φίλιππος Οικονόμου (Πρόεδρος), Λεων. Οικονόμου, Ανδρέας Αναστασίου (Ταμίας) και Δημήτριος Αυριντζής (Γεν. Γραμματέας).

Ιερόθεος (Βλ. Τσονάκας Ιερόθεος).

Ιωακείμ Παναγιώτης - Πρεσβύτερος. Καλλίφωνος τ. Πρωτοψάλτης, Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Καλονή Λέσβου το 1951 και από ηλικίας δώδεκα ετών μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Μυτιλήνης Μιχ. Καρύκα. Σε ηλικία 17 ετών ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Μηθύμνης. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε στην "Ανωτέρα Ιερατική Σχολή Αθηνών" όπου είχε δάσκαλο στη Μουσική τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο. Κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στη Σχολή, έψαλλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίου Σπυριδώνος Πειραιώς με Πρωτοψάλτη τον Αθαν. Πέττα από τον οποίο, όπως λέει ο ίδιος, "πολλά διδάχτηκε ως προς την ερμηνεία των μαθημάτων και το ψαλτικό ύφος". Φοίτησε επίσης και στη Σχολή του Συλλόγου Κων/πολιτών κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα. Το 1974 χειροτονήθηκε Διάκονος και υπηρέτησε επί δύο χρόνια στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Πειραιώς και επί 6 μήνες στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών. Το 1976 επέστρεψε στη γενέτειρά του και χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και Ιερατικός Προϊστάμενος του Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Ιωάννου Προδρόμου, όπου υπηρετεί μέχρι σήμερα. Από τη θέση αυτή, ο Π. Ιωακείμ Παν. έχει να παρουσιάσει μια αξιοθαύμαστη όντως και αξιέπαινη δραστηριότητα που έχει ως σκοπό την ευρύτερη διάδοση της Εκκλησιαστικής μας μουσικής σε όλη τη Λέσβο. Ίδρυσε Σχολή Βυζ. Μουσικής, όπου δίδαξε και διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε νέους και νέες ενώ παράλληλα έχει οργανώσει και Βυζ. χορό με ιεροψάλτες, κληρικούς και μαθητές του, με τον οποίο έχει δώσει πολλές συναυλίες τόσο στην Καλονή όσο και σε άλλες πόλεις της Λέσβου. Κατάφερε επίσης να φοιτήσει συγχρόνως και στο Δημοτικό Ωδείο Αχαρνών και το 1992 να πάρει Δίπλωμα Καθηγητή Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Καλλίφωνος και εντυπωσιακός ψαλμωδός με μελωδική, επιβλητική φωνή και

σοβαρό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, έχει κληθεί και έχει ψάλλει ως Πρωτοψάλτης, σε πολλούς πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, όπως στην Αρναία Χαλκιδικής, στη Χίο, στην Πελοπόννησο κ.α. Ο π. Ιωακείμ Παν. επιτελεί πράγματι, στη Λέσβο, έργο σπουδαίο και πολύ σημαντικό για τη μουσική της Εκκλησίας μας. Χωρίς να φείδεται κόπου και χρόνου εργάζεται με ζήλο και αγάπη περισσή για την καλλιέργεια, πρόοδο και γενική καταξίωση της λειτουργικής μας μουσικής, γι' αυτό και χαίρει της εκτίμησης, του σεβασμού και της αγάπης όλων των φιλομούσων και χριστιανών της Νήσου.

Ιωαννίδης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος, Χοράρχης και μελοποιός. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1940 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Κυριάκο, Πρωτοψάλτη και μουσικό. Τα πρώτα του βήματα στο ιερό αναλόγιο τα έκανε κοντά στον Πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη (1950-52) ενώ παράλληλα παρακολουθούσε όλους τους μεγάλους πρωτοψάλτες της εποχής (Βλαχόπουλο, Ρουσσινόπουλο, Μουτάογλου, Καμπανίδη, Μαργαριτόπουλο κ.α.) από τους οποί-

ους διδάχτηκε πολλά. Από το 1953 και μετά μέχρι σήμερα ψάλλει ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς του Λεκανοπεδίου Αττικής. Το 1978 ίδρυσε το "Φροντιστήριο του Ιεροψάλτου" όπου δίδαξε θεωρία, τυπικό και ερμηνεία, σε πολλούς ιεροψάλτες αλλά και κληρικούς μέχρι το 1983. Το 1984 ίδρυσε και διηύθυνε τη Δημοτική χορωδία του Δήμου Αγ. Ιωάννου Ρέντη με την οποία πραγματοποίησε πολλές εκδηλώσεις. Το 1986 ίδρυσε το "Σύλλογο διασώσεως και διάδοσεως της Εθνικής Παραδοσιακής μας Μουσικής - Οι υμνωδοί", του οποίου είναι Πρόεδρος καθώς και Χοράρχης του τμήματος Βυζ. χορωδίας με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες. Από το 1987 μέχρι σήμερα διδάσκει Βυζ. Μουσική και Δημοτικό τραγούδι στον Ι. Ναό Αγ. Αικατερίνης στα Πετράλωνα όπου έχει μαθητές Πρωτοψάλτες και Καθηγητές Β. Μουσικής. Έχει καταγράψει με Βυζ. σημειογραφία πάνω από 650 Δημοτικά τραγούδια. Το κύριο όμως έργο του είναι - όπως λέει ο ίδιος - "η μελοποίηση νέων μελών, πάνω στις πατροπαράδοτες Βυζαντινές γραμμές και την πατριαρχική παράδοση". Έχει συνθέσει πάρα πολλά μαθήματα όπως, Οκτάηχο, Εορτολόγιο του όλου ενιαυτού, Δοξολογίες (αργές - σύντομες), Τρισάγια, Χερουβικά (25), 65 σειρές Λειτουργικών, 45 Άξιον εστί, Κοινωνικά, Πολυελέους, Καλοφωνικούς ειρμούς, Κρατήματα, Κεκραγάρια, τον Ακάθιστο, Ακολουθίες των μυστηρίων και άλλα. Έχει συγγράψει και "Θεωρητικό" της Βυζ. Μουσικής. Διατηρεί την μεγαλύτερη ίσως στην Ελλάδα ταινιοθήκη Βυζ. Μουσικής (45.000 πόδια) με όλους τους μεγάλους Πρωτοψάλτες. Το 1986 εξέδωσε την εργασία του: "Η χρονική αγωγή στα διάφορα μαθήματα της Βυζ. υμνολογίας". Για την όλη του δραστηριότητα και προσφορά, το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως τον τίμησε (1993) και του απένειμε το **οφφίκιο** να λέγεται: "**Αρχων Πρωτοψάλτης της Αγιοτάτης Αρχιε-**

πισκοπής Κων/πόλεως". Σήμερα ο ακαταπρόλητος Πρωτοψάλτης, δάσκαλος και μελοποιός, πέρα από τα λειτουργικά του καθήκοντα στο ιερό αναλόγιο όπου, με την μελωδική και επιβλητική φωνή του και το σοβαρό και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό του ύφος ψάλλει και υπηρετεί με συνέπεια την ψαλτική μας τέχνη, εξακολουθεί να εργάζεται και να πλουτίζει με νέες παραγωγές το πλούσιο έργο του ενώ παράλληλα διδάσκει και μεταδίδει την μουσική του τέχνη σε πολλούς μαθητές του.

Ιωαννίδης Κυριάκος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και συγγραφέας μουσικών μαθημάτων. Γεννήθηκε στη Καισάρεια της Κασπαδοκίας το 1917 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον μεγαλύτερο αδελφό του, Ιωάννη. Συνέχισε τη μουσική του παιδεία μαθητεύοντα κοντά στους περίφημους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους Θεοδ. Γεωργιάδη, Αλέκο Μαργαριτόπουλο, Γεώργιο Ελοσίτη και Νικ. Βαλτάρη. Σεμνός λειτουργός, πιστός τηρητής της παράδοσης με ηχηρή φωνή και δόκιμος ερμηνευτής των Βυζ. μαθημάτων έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στην Αγία Μαρίνα Πειραιά, στη Γέννηση της Θεοτόκου, στον Άγιο Μηνά Σαλαμίνας και Αγ. Ιωάννη Νικαίας όπου και τελείωσε την ιεροψαλτική του διακονία. Επί 50 σχεδόν χρόνια ασχολήθηκε με τη Β.Μ., εργάστηκε άοκνα και αποδοτικά και συνέγραψε έργο που περιλαμβάνει όλες τις ακολουθίες των Αγίων, του Τριωδίου, της Μ. Εβδομάδας, Όρθρου, Εσπερινού, Θ. Λειτουργίας κ.α. Πέθανε στις 25 Οκτωβρίου 1987.

Ιωαννίδης Πρόδρομος (Μποδοξής). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1860 και υπήρξε μαθητής του Γ. Ρεδαιστηνού και του Κυριακού Ιωαννίδη (Καλόγηρου). Έψαλε στην Κων/πολη μέχρι το 1920 οπότε εγκαταστάθηκε στον Πειραιά. Έκτοτε δεν έψαλε, λόγω φωνητικής κόπωσης αλλά δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πάρα πολλούς μαθητές. Μαθητές του υπήρξαν οι Κ. Ρουσσινόπουλος, Ν. Καφαντάρης, Γ. Κλειδάς, Μιχ. Κατζάκης κ.α. Μελοποίησε πολλά μαθήματα, τα οποία παρέμειναν ανέκδοτα (6 τόμοι). Πέθανε σε μεγάλη ηλικία την περίοδο 1940 - 1950.

Κ

Καγκαράς Αναστάσιος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Σέρβια της Κοζάνης το 1951 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Νικόλαο Δρόσο, Αρχιμανδρίτη τότε και σήμερα Μητροπολίτη Καρπενησίου, ο οποίος υπήρξε και Πρωτοψάλτης. Μαθήτευσε επίσης και στον Γιώργο Ζαφειράτο και αργότερα στον Αθαν. Πέττα. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς όπου είχε δάσκαλο τον διακεκριμένο Καθηγητή Ιωαν. Μαργαζιώτη και έλαβε Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου Βυζ. Μουσικής. Έλαβε επίσης και Πτυχίο Ωδικής. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από το έτος 1968. Μέχρι το 1971 ψάλλει σε διάφορους Ναούς της Αθήνας και του Πειραιά και από το 1971 ψάλλει στην Κοζάνη όπου διακρίνεται και ως χοράρχης με την συγκρότηση Βυζ. χορών στους Ναούς που ψάλλει αλλά και με τη συγκρότηση μόνιμου Βυζαντινού χορού καθώς και δύο χορωδιών Ευρωπαϊκής μουσικής μέχρι το 1990. Το 1992 ιδρύει την χορωδία: "Χορωδία Βυζαντινής και Παραδοσιακής μουσικής Αναστ. Καγκαρά" με την οποία δίνει συναυλίες και κάνει πολλές τηλεοπτικές εμφανίσεις. Ως δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης διδάσκει στο **Κέντρο Μουσικών Σπουδών: "ΩΔΕΙΟ ΚΑΓΚΑΡΑ"** στην Κοζάνη το οποίο είναι αναγνωρισμένο από το Κράτος. Έχει μελοποιήσει και διάφορα μαθήματα τα οποία είναι ανέκδοτα ενώ έχει εκπονήσει και έχει κυκλοφορήσει και ειδικό "Τεύχος" με ασκήσεις διαστημάτων Β. Μουσικής. Επίσης για τις διδακτικές ανάγκες της Σχολής έχει συγγράψει και κυκλοφορήσει "Θεωρία Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής". Δραστήριος και δημιουργικός, ο Α. Καγκαράς, συνεχίζει ακούραστα να εργάζεται και να πλουτίζει το πολύπλευρο παραγωγικό μουσικό του έργο και να υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική.

Καϊμάκης Δημήτριος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης Γεννήθηκε στη Στυλίδα το 1918 και μαθήτευσε κοντά στον άριστο μουσικό και πρωτο-

ψάλτη Κοσμά Περσίδη καθώς και στον μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Ζάννο. Το 1942 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Στυλίδας, αντικαταστήσας το δάσκαλό του Δ. Ζάννο, όπου και έψαλλε επί σειρά ετών.

Κακανάς Δημήτριος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου της Ι. Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως Θεσ/κης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλιφώνος με ωραία μελωδική φωνή, διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Κακουλίδης Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγη-

τής Β.Μ., Χοράρχης και Συγγραφέας μουσικών μαθημάτων από τους σημαντικότερους της εποχής μας. Γεννήθηκε στη Δράμα το 1933 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Ιωάννη ο οποίος υπήρξε Ιεροψάλτης. Στη συνέχεια συμπλήρωσε τις σπουδές του κοντά στον αείμνηστο καλλιφώνο Πρωτοψάλτη και ταλαντούχο μουσικό αδελφό του Νίκο. Παρακολούθησε επίσης επί έξι χρόνια θεωρητικά μαθήματα Βυζαντινής και

δημοτικής μουσικής κοντά στον σύγχρονο καταξιωμένο μουσικολόγο και ερευνητή της Ελληνικής μουσικής Σίμωνα Καρά. Ως Πρωτοψάλτης έχει ψάλλει κατά καιρούς σε πολλούς Ι. Ναούς με πολυμελή Βυζ. χορό, όπως στην Κοίμηση Θεοτόκου Κατερίνης, στον Άγιο Νικόλαο Καβάλας, στον Τίμιο Σταυρό Αιγάλεω στην Αθήνα, στον Άγιο Παντελεήμονα Ιλισσού, στον Άγιο Αιμηνιανό Λόφου Σκουζέ, στην Αγία Βαρβάρα Πατησίων, στην Ευαγγελίστρια Πειραιά και τέλος από το 1988 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτη στο Ι. αναλόγιο στον Άγιο Κων/νο Κολωνού όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Το 1963 ίδρυσε στην Αθήνα τη "Βυζ. Εκκλησιαστική χορωδία" και το 1975 ίδρυσε την 20μελή μικτή Ποντιακή χορωδία καταγράφοντας συγχρόνως τα τραγούδια από γέροντες και παλαιούς τραγουδιστές σε Βυζ. σημειογραφία για πιστότερη απόδοση της ακουστικής δημοτικής μας παράδοσης. Από το 1977 υπήρξε τακτικός συνεργάτης του κρατικού Ρ/Σ και της Τηλεόρασης, σε εκπομπές Βυζαντινής και δημοτικής μουσικής. Έχει ηχογραφήσει 50 δίσκους και κασέτες με Εκκλ. ύμνους και δημοτικά τραγούδια.

Από το 1984 άρχισε τη συγγραφή και την έκδοση μουσικών βιβλίων. Έχει εκδώσει: "Θεωρία και Πράξη της Βυζ. μουσικής" με οπτικό - ακουστικό σύστημα εκμάθησης, "Βυζαντινός Όρθρος", "Βυζαντινή Θ. Λειτουργία", "Μουσικό εγκόλπιο του Ιεροψάλτου", "Μεγάλη Εβδομάδα", "Μουσικό Μηναίο" κ.α. Έχει κληθεί κατά καιρούς στην Αμερική και έχει δώσει συναυλίες με το χορό του και έχει διδάξει Βυζαντινή και Δημοτική μουσική σε διάφορες πόλεις. Τέλος σε συνεργασία με τον ηλεκτρονικό και μουσικό Απόστολο Μαυρόπουλο κατεσκεύασε ηλεκτρονικό μουσικό όργανο "ΚΡΗΠΙΔΑ" που αποδίδει όλα τα μικροδιαστήματα της Β.Μ. με σταθερές φωνές κατάλληλο για τη σωστή εκμάθηση της

Εθνικής μουσικής μας παράδοσης. Καλλίφωνος με γλυκειά μελωδική φωνή και σεμνό ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Γ. Κακουλίδης, είναι για την εποχή μας μια εξέχουσα ψαλτική και μουσικολογική φυσιογνωμία με εξαιρετο ήθος και αρετή, με πολύ αξιόλογο μουσικό έργο και σημαντική προσφορά στην Ελληνική μας μουσική. Σήμερα εξακολουθεί ακούραστα, φιλότιμα και μεθοδικά να δημιουργεί και να πλουτίζει το μουσικό του έργο και να υπηρετεί από κάθε πλευρά με υποδειγματική φιλοπονία και υπευθυνότητα τη Λειτουργική Μουσική μας παράδοση.

Κακουλίδης Νικόλαος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικολόγος, ερευνητής και μελετητής της Β. Μ. Γεννήθηκε στη Ρωσία το 1920 από γονείς Έλληνες του Πόντου, με Βυζαντινή μουσική παράδοση. Στην ψαλτική τέχνη μυήθηκε από τον πατέρα του Ιωάννη, ο οποίος υπήρξε Ιεροψάλτης. Μετά την εγκατάσταση της οικογένειάς του στη Δράμα, παρακολούθησε θεωρία και πράξη Β.Μ. κοντά στον Πρωτοψάλτη Δράμας Νικ. Παπαγεωργίου. Ως Πρωτοψάλτης έψαλε την περίοδο (1950-1953) στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Κατερίνης. Την

περίοδο (1953-1957) στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Καβάλας. Την περίοδο (1957-1962) στον Ι. Ναό Αγ. Βαρβάρας Πατησίων Αθηνών και το 1967 μετέβη στην Αμερική κληθείς από την ομογένεια και τον Αρχιεπίσκοπο κ. Ιάκωβο όπου έψαλε και δίδαξε την ψαλτική τέχνη και θεωρία της Βυζ. Μουσικής. Από το 1950 άρχισε την, σε βάθος, έρευνα και μελέτη της παλαιάς σημειογραφίας. Δημιούργησε επιστημονική εργασία επί της μουσικής Παλαιογραφίας, επισκεφθείς προς τούτο δύο φορές το Άγιον Όρος. Άρθρα και μελέτες του, αναφερόμενες στην πλάνη των ξένων μουσικολόγων επί του τρόπου αποκρυπτογραφήσεως των παλαιών μουσικών κωδίκων, έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς στον Τύπο. Εξέδωσε μουσικό βιβλίο σύμμικτο μουσικής Ιστορίας, Παλαιογραφίας και Θεωρίας και πρότεινε νέα "ομαλή γραφή" με την οποία η μουσική γραφή αποκτά πλήρη σαφήνεια. Το 1960 δημιούργησε Βυζαντινό χορό, του οποίου οι από ραδιοφώνου εκπομπές, οι δημόσιες συναυλίες και η έκδοση τριών (3) μικρών δίσκων, φέρουν τη σφραγίδα της υψηλής ποιότητας στάθμης της ψαλτικής του τέχνης. Ταλαντούχος, άριστος μουσικός και εξαιρετικά καλλίφωνος ο Ν. Κακουλίδης πέθανε ξαφνικά το 1982 στην Αμερική από εγκεφαλικό επεισόδιο, τότε ακριβώς που βρισκόταν σε πλήρη δραστηριότητα και μουσικολογική παραγωγή χωρίς να προφθάσει να ολοκληρώσει το πολύτιμο έργο του.

Κακούρης Γρηγόριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Μουσικής. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1966 αλλά έζησε και μορφώθηκε μουσικά στο Αίγιο όπου έμενε μόνιμα η οικογένειά του. Από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από ιεροψάλτες του Αιγίου, ενώ παράλληλα με τις Γυμνασιακές.

του σπουδές, φοίτησε και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων/νου Τασόπουλου και έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτη με "Άριστα". Αργότερα μετέβη στην Αθήνα όπου φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών με δάσκαλο τον Καθηγητή Σπύρο Ψάχο και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με Άριστα και διάκριση. Έχει επίσης και Δίπλωμα Αρμονίας (Καθηγητής Κ. Κλάβας). Έχει ψάλει για μικρά χρονικά διαστήματα σε διάφορους Ι. Ναούς. Τελευταία διετελέσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Αρτεμίου Γούβας Αθηνών, διαδεχθείς τον Πρωτοψάλτη Λεων. Οικονόμου, μέχρι τον Σεπτέμβριο 1993 καθ' όσον από την αρχή του Σχ. έτους 1993-94 διορίστηκε ως Καθηγητής Μουσικής στην Μυτιλήνη όπου παράλληλα με τα εκπαιδευτικά του καθήκοντα, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ν. Παναγίας της Χρυσομαλλούσης. Ασχολήθηκε με έρευνα και σπουδές στο κέντρο έρευνας του μουσικολογραφικού τμήματος της Ακαδημίας Αθηνών με καθοδηγητή τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπύρο Περιστέρη. Δίδαξε Β. Μουσική στο Ωδείο Αθηνών "Κεντρικό" και έργο του είναι η ίδρυση της χορωδίας του ενοριακού κέντρου και νεανικής εστίας "Άγιος Αρτέμιος". Έχει εκδόσει δύο κασέτες με Βυζ. ύμνους και έχει τραγουδήσει δημοτικά τραγούδια στην ΕΤ1. Μέχρι και το Σεπτέμβριο 1993 επιμελείτο και μιας εβδομαδιαίας εκπομπής για τη Βυζ. μουσική στο Ρ/Σ της Πειραιϊκής Εκκλησίας με την εποπτεία του Καθηγητή Διαμ. Μαυραγάνη. Νέος, σεμνός, εργατικός και φιλόπονος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος,, ο Γρ. Κακούρης, ταλαντούχος και συνεπής στο ιερό λειτουργημά του, μαθητής του γράφοντος στο Αίγιο, εγγύεται λαμπρή σταδιοδρομία στο χώρο της Μουσικής.

Καλαμπάκας Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Τρίκαλα το 1952 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον Ηλία Τύμπα και τον Πατέρα του Κων/νο που υπήρξαν πρωτοψάλτες και μουσικοί. Τελειοποίησε τη μουσική τέχνη της ψαλτικής, κατά το ύφος και την ερμηνεία, κοντά στον Πρωτοψάλτη Αθανάσιο Πέττα, συνεργαζόμενος μαζί του καθώς και σε άλλους μεγάλους πρωτοψάλτες και χοράρχες ως μέλος Βυζαντινών χορών τους. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές (Φιλολόγος Καθηγητής) φοίτησε στο Ωδείο και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Έχει στο ενεργητικό του σημαντική δραστηριότητα και αξιόλογο μουσικό έργο. Είναι Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Τρίκης και Σταγών. Ως Χοράρχης της παιδικής ενοριακής χορωδίας και του χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Τρικάλων, έχει δώσει πολλές συναυλίες με απόλυτη επιτυχία. Έχει εκδώσει πάνω από 15 κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους όπως και άλλες με δημοτικά τραγούδια καθώς και κασέτες με χριστουγεννιάτικα και χριστιανικά τραγούδια. Έχει ιδιόκτητο STUDIO ηχογραφήσεων καθώς και εταιρεία παραγωγής δίσκων και κασετών. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Π. Καλαμπάκας, έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Αγίας Μονής Τρικάλων.

Καλαμπόκας Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε το 1924 στη Χίο. Με τη Βυζ. Μουσική άρχισε να ασχολείται από τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Από την ηλικία των 12 ετών άρχισε να μαθαίνει Β.Μ. κοντά στους μουσικοδιδασκάλους, Αντώνιο Μανάρα ο οποίος χρημάτισε και Λαμπαδάριος του Γ. Βινάκη, και Παντ. Μελαχρινούδη. Έχει υπηρετήσει ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Παναγίας Λατομιτίσσης Χίου επί οκτώ χρόνια (1952-1960). Το 1961 ανέλαβε τη θέση του Λαμπαδαρίου στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Χίου μέχρι το 1981 οπότε ανέλαβε τα καθήκοντα του Πρωτοψάλτη, τα οποία με ευσυνειδησία και πίστη στη λειτουργική μας παράδοση, επαξίως επιτελεί μέχρι σήμερα με μεγάλη επιτυχία. Είναι απόφοιτος της Ε' τάξης του Εθνικού Ωδείου Αθηνών με Άριστα. Από το 1979, που ιδρύθηκε ο Σύλλογος Ιεροψαλτών Χίου, εκλέγεται, ανελλιπώς μέχρι σήμερα, Πρόεδρος και παράλληλα είναι Διδάσκαλος και Χοράρχης της 30μελούς Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου. Έχει διδάξει τη ψαλτική τέχνη σε πάρα πολλούς μαθητές, πολλοί από τους οποίους σήμερα υπηρετούν ως ιεροψάλτες στα χωριά της Χίου, πράγμα που μαρτυρεί την ανεκτίμητη προσφορά του Κ. Καλαμπόκα στη λειτουργική μας παράδοση. Από το 1984 διδάσκει, επίσης Βυζ. μουσική καθώς και Τυπικό στη Σχολή Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Χίου - Ψαρών και Οινουσών. Έχει εκλεγεί και μέλος του Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Άριστος γνώστης της ιερής μουσικής μας ο Κ. Καλαμπόκας επιτελεί στη Χίο, εντελώς αθόρυβα και χωρίς εντυπωσιακές προβολές, έργο πράγματι πολύτιμο και ασφαλώς άξιο παντός επαίνου.

Καλαμπόκας Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Χίο το 1945 και μύηθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Κων/νο διακεκριμένο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο στη Χίο. Φοίτησε επίσης και στη Σχολή Β. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Χίου απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1991). Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Ζωοδόχου Πηγής Χίου.

Καλαφάτης Μιχαήλ. Πρωτοψάλτης Σμύρνης. Υπήρξε μαθητής του Νικολάου Σμύρνης και θεωρείται ως ο **Βροντοφωνότερος** ψάλτης της Λεκάνης της Μεσογείου.

Καλεσάκης Γεώργιος. Τυφλός Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Πειραιώς. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές γνήσιο εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος διακρίνεται και ως Χοράρχης. Ίδρυσε Βυζ. χορό από τυφλούς ιεροψάλτες και βλέποντες, με τον οποίο έχει δώσει πολλές συναυλίες Βυζαντινής μουσικής και δημοτικών τραγουδιών.

Καλλιμάνης Νικόλαος. Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων Πατρών. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1950 και από μικρή ηλικία ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη μουσική. Υπηρέτησε επί 12ετία ως Μουσικός στην Αστυνομία πόλεων. Διδάχτηκε τη Βυζαντινή μουσική από τον

αείμνηστο Καθηγητή και πρωτοψάλτη Κων/νο Κατσούλη του οποίου υπήρξε δομέστικος επί πολλά χρόνια στον Ι. Ναό Αγίας Σοφίας Ψυχικού. Υπήρξε βασικό στέλεχος μαζί με τους Κων. Κουτσόπουλο και Αθ. Φιλιπτόπουλο της Βυζ. χορωδίας του και έλαβε μέρος σε όλες ανεξαιρέτως τις εμφανίσεις της χορωδίας. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης είναι σήμερα μόνιμα εγκατεστημένος στην Πάτρα και εργάζεται με κάθε τρόπο για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Καλογερόπουλος Γ. Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Μυρσίνη Λεχαινών το 1917 και από πολύ μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του στην Εκκλησία και το ιερό αναλόγιο έχοντας τα πρώτα ακούσματα της ψαλτικής από τον Πατέρα του Γεώργιο που υπήρξε ψάλτης, μαθητής του Κυρ. Μαυρίδη. Μετά το θάνατο του πατέρα του (1926) μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Πύργου και μετέπειτα Ιερέα, Αθηνόδωρο Παπανδρέου και τον Θεοτόκη Μηχανό. Υπήρξε επίσης στενός συνεργάτης του ονομαστού Πρωτοψάλτη της περιοχής Γεωργ. Λαΐνά από τον οποίο πολλά οφελήθηκε. Κατά την περίοδο 1938-39 μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Δημ. Κουτσαρδάκη στην Πάτρα μαζί με τους Ηλία Μπογδανόπουλο και Ν. Μπελεζώνη. Την περίοδο αυτή ο Δ. Κουτσαρδάκης μετέβαινε στην Πάτρα από την Αθήνα όπου έψαλλε και γι' αυτό σε αρκετές περιπτώσεις τον αντικαθιστούσε ο Νικ. Μαυρόπουλος. Έψαλε επί σειρά ετών στον Πύργο Ηλείας. Ως Πρωτοψάλτης έψαλε στον Ι. Ναό του Αγίου Σπυριδώνα και στον Ι. Ναό της Αγίας Κυριακής. Ως Λαμπαδάριος έψαλε επί 18 συνεχή χρόνια στον Ι. Ναό του Αγίου Αθανασίου μέχρι το 1985 οπότε απεχώρησε από το Ιερό αναλόγιο συνταξιοδοτηθείς. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε μαθητές του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι ιεροψάλτες. Σπουδαίος άνθρωπος ο Β. Καλογερόπουλος, σεμνός, ευγενής με εξαίρετο ήθος και απαραμίλλη αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός με πλούσια ψυχικά χαρίσματα χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων όσων τον γνωρίζουν. Εδώ πρέπει να καταγράψουμε και κάτι πολύ σημαντικό. Ο ίδιος αποκαλύπτει μια άγνωστη πτυχή της ύπαρξης και της ζωής του Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ. του Χ. Ε. Θρασύβουλου Στανίτσα, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη δική του ύπαρξη και ζωή. Δηλώνει ότι είναι **ετεροθαλής αδελφός του Θρασ. Στανίτσα**. Περιγράφει ένα εντυπωσιακό και άκρως συγκινητικό ιστορικό με το οποίο εξιστορεί και αποκαλύπτει πολλά άγνωστα στοιχεία από τη ζωή του μεγάλου Άρχοντα Πρωτοψάλτη και εξηγεί τη διαφορά των δύο επωνύμων. Επικαλείται δε **την ένορκη γραπτή μαρτυρία** για την αποδοχή υπό του ιδίου του Θρ. Στανίτσα, όλων αυτών που εξιστορεί, του Λυκούργου Πετρίδη Πρωτοψάλτη Θεσ/κης και τους Αναστασίου Καζάζη, επίτιμου Δημάρχου Πύργου Ηλείας. (Αντίγραφα των ένορκων αυτών μαρτυριών έχει στην κατοχή του ο Γράφων). Στη φωτογραφία οι δυο

και τον Θεοτόκη Μηχανό. Υπήρξε επίσης στενός συνεργάτης του ονομαστού Πρωτοψάλτη της περιοχής Γεωργ. Λαΐνά από τον οποίο πολλά οφελήθηκε. Κατά την περίοδο 1938-39 μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Δημ. Κουτσαρδάκη στην Πάτρα μαζί με τους Ηλία Μπογδανόπουλο και Ν. Μπελεζώνη. Την περίοδο αυτή ο Δ. Κουτσαρδάκης μετέβαινε στην Πάτρα από την Αθήνα όπου έψαλλε και γι' αυτό σε αρκετές περιπτώσεις τον αντικαθιστούσε ο Νικ. Μαυρόπουλος. Έψαλε επί σειρά ετών στον Πύργο Ηλείας. Ως Πρωτοψάλτης έψαλε στον Ι. Ναό του Αγίου Σπυριδώνα και στον Ι. Ναό της Αγίας Κυριακής. Ως Λαμπαδάριος έψαλε επί 18 συνεχή χρόνια στον Ι. Ναό του Αγίου Αθανασίου μέχρι το 1985 οπότε απεχώρησε από το Ιερό αναλόγιο συνταξιοδοτηθείς. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε μαθητές του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι ιεροψάλτες. Σπουδαίος άνθρωπος ο Β. Καλογερόπουλος, σεμνός, ευγενής με εξαίρετο ήθος και απαραμίλλη αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός με πλούσια ψυχικά χαρίσματα χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων όσων τον γνωρίζουν. Εδώ πρέπει να καταγράψουμε και κάτι πολύ σημαντικό. Ο ίδιος αποκαλύπτει μια άγνωστη πτυχή της ύπαρξης και της ζωής του Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ. του Χ. Ε. Θρασύβουλου Στανίτσα, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη δική του ύπαρξη και ζωή. Δηλώνει ότι είναι **ετεροθαλής αδελφός του Θρασ. Στανίτσα**. Περιγράφει ένα εντυπωσιακό και άκρως συγκινητικό ιστορικό με το οποίο εξιστορεί και αποκαλύπτει πολλά άγνωστα στοιχεία από τη ζωή του μεγάλου Άρχοντα Πρωτοψάλτη και εξηγεί τη διαφορά των δύο επωνύμων. Επικαλείται δε **την ένορκη γραπτή μαρτυρία** για την αποδοχή υπό του ιδίου του Θρ. Στανίτσα, όλων αυτών που εξιστορεί, του Λυκούργου Πετρίδη Πρωτοψάλτη Θεσ/κης και τους Αναστασίου Καζάζη, επίτιμου Δημάρχου Πύργου Ηλείας. (Αντίγραφα των ένορκων αυτών μαρτυριών έχει στην κατοχή του ο Γράφων). Στη φωτογραφία οι δυο

ετεροθαλείς αδελφοί μετά την γνωριμία τους στον Πύργο. Ο Β. Καλογερόπουλος ζει σήμερα στον Πύργο και ασχολείται με το εμπόριο, χωρίς ωστόσο να πάψει ποτέ να ψάλλει και να μελοποιεί, έχοντας συγκεντρώσει πλούσιο αποθεματικό μουσικών χειρογράφων.

Καλογερόπουλος Χρ. Βασίλειος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Καλαβρύτων. Γεννήθηκε στα Καλάβρυτα το 1953 και μαθήτευσε κοντά σε διακεκριμένους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους. Πρώτος του δάσκαλος ο Ιωάννης Παρασκευόπουλος. Στη συνέχεια φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. μουσικής με Αριστα. Μαθήτευσε επίσης στο Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου, στον Σωκράτη Βενάρδο και στον Σπύρο Περισιτέρη. Συνεχίζοντας αργότερα τη φοίτησή του και την ολοκλήρωση της μουσικής του Παιδείας, έλαβε και Δίπλωμα Καθηγητού Β. Μουσικής (1992). Είναι Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Καλαβρύτων "Κοίμηση της Θεοτόκου" από το 1978 ενώ παράλληλα διδάσκει Β.Μ. και σε νέους της περιοχής του. Είναι ιδρυτής του Συλλόγου Ιεροψαλτών επαρχίας Καλαβρύτων και Πρόεδρος τούτου επανεκλεγόμενος συνεχώς από το 1983 μέχρι σήμερα. Έχει μελοποιήσει ορισμένους ύμνους από την Ακολουθία του Αγίου Αλεξίου πολιούχου της πόλεως των Καλαβρύτων και Αγίου της Ι. Μονής Αγίας Λαύρας, ενώ έχει εκδώσει και κασέτα με Βυζ. Εκκλ. ύμνους ως Χοράρχης με 20μελή Βυζαντινό Χορό (1992). Νέος, ικανότατος και δραστήριος ο Β. Καλογερόπουλος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική τέχνη και προσφέρει πράγματι έργο πολύτιμο για τη Λειτουργική μας μουσική στην περιοχή του.

Καμαράδος Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γιος του Νηλέα Καμαράδου. Γεννήθηκε στο Μεγάλο Ρεύμα του Βοσπόρου το 1880 και υπήρξε άριστος μουσικός με γνώσεις Βυζαντινής, Αραβικής και Ευρωπαϊκής μουσικής. Έψαλε σε πολλούς Ναούς στην Πόλη και το 1918 τιμήθηκε με το οφίκιο του "Αρχοντα έντιμου Μουσικοδιδασκάλου της Πατριαρχικής Αυλής της Μ.Χ.Ε.". Το 1922 ήλθε στην Ελλάδα όπου είχε άδοξο τέλος εργαζόμενος, ο ατυχής, ως Νεωκόρος στο Ναό της "Μεταμορφώσεως" της Πλάκας (Βλ. Α' τόμο σελ. 92).

Καμπανίδης Παναγιώτης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Χιλή της Μ. Ασίας το 1910 και υπήρξε μαθητής των: Δ. Καμίλλη, Α. Κιουπίδη και Γ. Εαρινού. Μαθήτευσε επίσης και στον Ι. Κατσαΐτη (Καλαμάτα) καθώς και στους Εμμ. Φαρλέκα και Γ. Ελοσίτη στην Αθήνα. Στην Ελλάδα ήλθε το 1924 και η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από την Καλαμάτα (1926-27), διέπρεψε όμως στην Αθήνα όπου έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Άγιο Φίλιππο Βλασταρούς, στην Κοίμηση Θεοτόκου Κυνοσάργους, στην Ανάληψη στο Κορωπί και για πολλά χρόνια στον Ι. Ναό της Χρυσοσπηλαιώτισσας της οδού Αιόλου (1937-42), τον Ι. Ναό του Αγ. Κων/νου Ομονοίας (1942-1952) και τέλος στον Ι. Ναό του Αγίου Λουκά Πατησίων από το

1952 μέχρι λίγο πριν από τον θάνατό του. Εξαιρετικά Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και θαυμαστή υψιφωνία, άφησε εποχή με τις ωραίες ψαλμωδίες του στον Άγιο Κων/νο Ομονοίας όπου δέσποζε με την λαμπρή φωνή του, χωρίς μικρόφωνα, στον τεράστιο χώρο του Ναού. Ακολουθώντας τις προσταγές της καταγωγής του (υπήρξε και κανονάρχης του μεγάλου Μιχ. Μουρκίδη) όταν έψελνε Βυζαντινά ήταν υποδειγματικά κλασσικός ερμηνευτής. Στην Αθήνα απέκτησε πολλούς φίλους και έχαιρε εκτίμησης και αγάπης απ'

όλους τους ψάλτες. Είχε τεράστια μόρφωση όχι μόνο μουσική αλλά και Εγκυκλοπαιδική. Φοίτησε επί επταετία στο Ελληνικό Ωδείο και στο Ωδείο Αθηνών και ήταν τέλειος γνώστης και της Ευρωπαϊκής μουσικής. Ο Π. Καμπανίδης πέθανε στις 6-4-1981 στο Βόλο, όπου μετέβησαν από την Αθήνα και έψαλαν τους εξόδιους ύμνους οι φίλοι του: Λεων. Οικονόμου, Βασ. Κατσιφής, Πατρ. Παναγίδης, Ευαγ. Πετρίδης, Ελευθ. Κατσώλας και Λεων. Μαυρογιώργος.

Καμπάς Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικός και μελοποιός.

Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1873 και μαθήτευσε στο Νικόλαο τον Πρωτοψάλτη, τον Μισ. Μισαηλίδη κ.α. Στη Σμύρνη έψαλε μέχρι το 1900 και έπειτα ήλθε στην Ελλάδα όπου έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς. Φαινόμενο μουσικής ευστροφίας διακρίθηκε για την ωραία και επιβλητική φωνή του. Την περίοδο 1934-1940 έψαλλε στο Αγρίνιο και στα Ιωάννινα με πρόσκληση του Μητροπολίτη Σπυριδώνα, μετέπειτα Αρχ/που Αθηνών. Φανατικός λάτρης και τηρητής της παραδοσιακής Βυζ. Μουσικής, αρνήθηκε, να επιτρέψει σε Ευρωπαϊκή χορωδία, προσκληθείσα από τον Μητροπολίτη, να ψάλλει, μία Μ. Τρίτη το βράδυ του 1938, το Δοξαστικό της Κασσιανής και αναφώνησε την παροιμιώδη φράση: "Όσο ζει ο Καμπάς δεν θα επιτρέψει ποτέ τη δολοφονία της Κασσιανής". Άφησε πλούσιο έργο σε χειρόγραφα και είχε πολλούς μαθητές (Χρ. Κασιμπας κ.α.). Πέθανε το 1941.

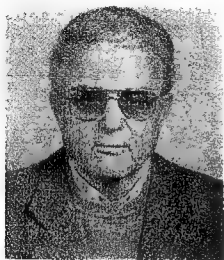
Καμπουρέλης Γεώργιος - Μοναχός. Μουσικοδιδάσκαλος του Αγίου Όρους.

Γεννήθηκε στα Λιμενάρια της νήσου Θάσου το 1914. Από μικρή ηλικία άρχισε να μαθαίνει Βυζ. μουσική στη γενέτειρά του. Το 1932 μετέβη στο Άγιο Όρος για να μονάσει. Εκεί γνωρίστηκε με τον μοναχό Μακάριο καταγόμενο από την Κρήτη ο οποίος είχε διδαχθεί Β.Μ. από τον μοναχό Δημήτριο που υπήρξε μαθητής του περιφημου Πρωτοψάλτη Νικολάου Σμύρνης. Κοντά στον π. Μακάριο, ο Γ. Καμπουρέλης τελειοποιήθηκε στη Βυζ. μουσική για να αναδειχθεί στη συνέχεια ένας από τους σημαντικότερους μουσικοδιδασκάλους του Αγίου Όρους ο οποίος δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του μοναχούς.

Κανακάκης Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών (Αγία Ειρήνη), διαδεχθείς στην Πρωτοψαλτία τον Ι. Σακελλαρίδη. Ακολουθήσας αρχικά την ψαλτική τεχνοτροπία του προκατόχου του¹ έψαλλε από το Γυναικονίτη με πολυφωνική χορωδία, μετά όμως την γενική κατακραυγή, ακολούθησε την παραδοσιακή τάξη και με την μελωδική φωνή του έψαλλε σε αυστηρό Βυζαντινό ύφος τα κλασσικά μαθήματα. Μελοποίησε και πολλά μαθήματα μεταξύ των οποίων και δοξολογία σε ήχο β' που περιέχεται στον "Ορθρο" των εκδόσεων της αδελφότητας "ΖΩΗ".

Κανελλής Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Εισοδίων Θεοτόκου Αιγίου. Γεννήθηκε στα Νικολέικα Αιγίου το 1930 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Παναγιώτη, καλλίφωνο Πρωτοψάλτη Αιγίου και άριστο μουσικό. Φοίτησε στο Πατραϊκό Ωδείο απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζαντινής μουσικής με Καθηγητή του μουσικοδιδάσκαλο Ευθύμιο Ντρέκη. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της Αιγιαλείας. Από το 1962 μέχρι το 1970 έψαλλε στον Ι. Ναό των Παμεγίστων Ταξιαρχών Αιγίου. Από το

1987 είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Εισοδίων Αιγίου. Έντονη καλλιτεχνική φύση έχει στο ενεργητικό του πλούσια δραστηριότητα στον πολιτιστικό τομέα. Έχει υπηρετήσει επί 10 χρόνια το δημοτικό τραγούδι, του οποίου είναι άριστος ερμηνευτής, έχοντας εγγράψει δίσκους και κασέτες επικεφαλής δημοτικού συγκροτήματος. Με ωραιότατη μελωδική φωνή και κλασσικό ψαλτικό ύφος, ο Αθ. Κανελλής, αποτελεί μια εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία με μεγάλη προσφορά στην λειτουργική μας μουσική. Σεμνός ψάλτης και συνεπής στο Ιερό λειτούργημά του, χαίρει γενικής εκτίμησης και αγάπης απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο για το καλόκαρδο και αμέραι του χαρακτήρα του. Έχει διατελέσει μέλος στα Δ.Σ. των Συλλόγων Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας ενώ είναι βασικό στέλεχος στη χορωδία Βυζ. Εκκλ. μουσικής του συλλόγου Ιεροψαλτών καθώς και στη Χορωδία Δημοτικών τραγουδιών του συλλόγου Φίλων Βυζ. μουσικής όπου διακρίνεται σε πολλές συναυλίες και ως μονωδός.

Κανελλής Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Δουμενά Καλαβρύτων το 1898 και μαθήτευσε κοντά στον άριστο μουσικό και καλλίφωνο ιερομονάχο του Μεγ. Σπηλαιού Καλαβρύτων Νύφωνα Δημόπουλο, ο οποίος έδωσε στην Αιγιαλεία πολλούς ικανούς και τέλεια καταρτισμένους στη μουσική ψάλτες. Ο Π. Κανελλής έψαλλε σε πολλούς Ι. Ναούς και επί σειρά ετών στον Ι. Ναό των Παμεγίστων Ταξιαρχών Αιγίου. Πέθανε το 1968

1. Βλ. Γεωργ. Παπαδόπουλου: "Ιστορική επισκόπησης Β.Ε. Μουσικής" - 1904 σελ. 236, έγγραφο Μητροπολίτου Αθηνών Προκοπίου προς την Ι. Σύνοδο (1-2-1886)

αφήνοντας άξιο διάδοχό του στην ψαλτική τέχνη τον καλλίφωνο γιο του Αθανάσιο, Πρωτοψάλτη σήμερα του Ι. Ναού Εισοδίων της Θεοτόκου Αιγίου.

Κανελλόπουλος Δημήτριος. Καλλίφωνος και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, Ανώτατος δικαστικός (Εφέτης). Γεννήθηκε στην Κέρτεζη Καλαβρύτων το 1944 και από πολύ μικρή ηλικία στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο. Τα πρώτα πρακτικά στοιχεία της ψαλτικής πήρε από τον Ιερέα - Εφημέριο της γενέτειράς του Ανδρέα Νικολάου, πρώην ιεροψάλτη, ενώ τα πρώτα μαθήματα Βυζαντινής Μουσικής διδάχτηκε από τον Ιερομόναχο της Ι. Μονής Αγίας Λαύρας Καλαβρύτων Άνθιμο Δημακόπουλο (σήμερα είναι

Καθηγούμενος της Ι. Μονής). Μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο μετέβη στην Αθήνα και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές στη Νομική σχολή, μαθήτευσε κοντά στον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Σπύρο Περιστέρη καθώς και στον Καθηγητή και Λαμπαδάριο του ιδίου Ναού, Ευάγγελο Τζελά. Φοίτησε επίσης στο Εθνικό Ωδείο και στο Ορχείο Αθηνών από το οποίο, αφού σπούδασε ειδικότερα, εκτός από Βυζαντινή Μουσική, και Ευρωπαϊκή Μουσική (Σολφέζ, Θεωρία, Μορφολογία, Ιστορία της μουσικής, Φωνητική, Αρμονία) έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής. Η θητείας του στο ιερό αναλόγιο άρχισε ουσιαστικά το 1962 οπότε προσλήφτηκε ως δομέστικος του αριστερού χορού στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών. Το 1964 έγινε δομέστικος του δεξιού χορού. Από το 1969 έως και το 1972 διετέλεσε Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννη Γαργαρέττας Αθηνών. Στη συνέχεια επέστρεψε στο Μητροπολιτικό Ναό όπου υπηρετεί μέχρι σήμερα. Με τη Βυζ. χορωδία του Ναού και υπό τη Δ/ση του Πρωτοψάλτη Σπύρου Περιστέρη, έχει λάβει μέρος σε πολλές εμφανίσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη καθώς και στην εγγραφή και έκδοση δίσκων με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους. Υπήρξε επίσης μέλος και της χορωδίας που είχε ιδρύσει ο Λαμπαδάριος Ευάγγελος Τζελάς με την οποία επίσης είχε λάβει μέρος σε πολλές εμφανίσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Σπουδαίος πνευματικός άνθρωπος, με ευσέβεια πολλή και αρετή, συνεπής και υπεύθυνος στο ιερό λειτούργημά του, ως ψαλμωδός, ο Δ. Κανελλόπουλος, είναι σήμερα βασικό στέλεχος του Βυζ. χορού του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών και στενός συνεργάτης του Πρωτοψάλτη Σπύρου Περιστέρη, ο οποίος εκτιμά ιδιαίτερα τα πλούσια πνευματικά και μουσικά του προσόντα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχει επάξια ανταποκριθεί και στα καθήκοντα του Λαμπαδάρου του ιδίου Ναού. Πιστός τηρητής της παράδοσης και της ορθής ερμηνείας των μουσικών κειμένων, υπηρετεί από οποιαδήποτε θέση πάνω στο ιερό αναλόγιο, με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Καντάνης Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Αγρίνιο το 1960 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και

το πηγαίο μουσικό του ταλέντο. Το 1975 μεταγράφηκε από το Γυμνάσιο Αργινίου στην Εκκλησιαστική Σχολή Τήνου. Εκεί διδάχτηκε συστηματικά και την ψαλτική τέχνη. Φοίτησε στο Ωδείο του Ιερού Προσκυνήματος και είχε δασκάλους στη Βυζ. μουσική κατά σειράν τους Αθανάσιο Βουρλή, Αθανάσιο Παπαζαρή και Φώτη Κετσετζή. Με τους ίδιους μουσικοδιδασκάλους έκανε και ιδιαίτερα μαθήματα και έτσι αφομοίωσε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης. Το 1980 γράφτηκε στο 5ο έτος της Σχολής Βυζ. Μουσικής στο Ωδείο "Αθήναιο" και το 1981 έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτου. Επίσης το σχ. έτος 1984-85 φοίτησε στο Ωδείο "Αττικόν" και έλαβε Δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης, καλλίφωνος με εντυπωσιακή μελωδική φωνή και σεμνοπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Κ. Καντάνης, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ευλάβεια τη λειτουργική μας μουσική. Ανήκει στη γενιά των νέων λειτουργών του Ιερού αναλογίου οι οποίοι πολλά υπόσχονται για το μέλλον της ψαλτικής μας τέχνης. Ο Κ. Καντάνης από το 1981 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Μητροπολιτικού Ναού των Παμεγίστων Ταξιαρχών της νήσου Τήνου.

Καπαρός Θεοφάνης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Σε νεαρή ηλικία ωθούμενος από τη θαυμαστή καλλιφωνία του σπούδασε τραγούδι κοντά στον Κίωνα Τριανταφύλλου (Αττίκ) και έστρεψε όλα του τα ενδιαφέροντα προς την Ευρωπαϊκή μουσική. Στην αρχή της ψαλτικής του σταδιοδρομίας ασχολήθηκε με την οργάνωση πολυφωνικών χορωδιών. Αργότερα όμως αφιερώθηκε ολοκληρωτικά στη Βυζαντινή μουσική. Μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Δημ. Βουτσαδόπουλο και στον μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Γεωργιάδη ενώ παράλληλα φοίτησε στο Μουσικό Λύκειο Αθηνών και έλαβε πτυχίο Β.Μ. με άριστα. Καλλίφωνος, με εντυπωσιακή, σε ποιότητα και ύψος φωνή τενόρου έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Προφήτη Δανιήλ, στην Αγία Τριάδα Κεραμεικού, Αγία Αικατερίνη Πετραλώνων, Αγία Τριάδα Αμπελοκήπων, για πολλά χρόνια στη Χρυσοσπηλαιώτισσα της οδού Αιόλου και τέλος στον Άγιο Παύλο της οδού Ψαρών όπου και τεράτισε την ψαλτική του σταδιοδρομία. Την περίοδο 1955-1960, έχοντας πλέον διαμορφώσει το ψαλτικό του ύφος σε καθαρά Βυζαντινό και ευρισκόμενος στον κολοφώνα της ερμηνευτικής του δεξιότητας, κατήρτησε και διηύθυνε τον πολυμελή "Βυζαντινό Χορό Αθηναίων Ιεροψαλτών" οι συναυλίες του οποίου άφησαν εποχή. Σεμνός και καλόκαρδος με εξαίρετο ήθος, ο Θ. Καπαρός, είχε αποκτήσει πολλούς φίλους και ήταν αγαπητός απ' όλους τους ψάλτες. Πέθανε στις 17-4-1985 στην Αθήνα.

Καπλάνης Παράσχος - Δημήτριος. Καλλίφωνος Αρχων Πρωτοψάλτης του Ι. Πατριαρχικού Ναού της Αντιοχείας. Γεννήθηκε στη Σάμο το 1936 και μαθήτευσε κοντά στον Ιωαν. Καλογήρου Εφημέριο Ι. Ναού Εισοδίων στο Καρλόβασι Σάμου. Έψαλε στο Χαλέπι (1955-65), στην Τρίπολη Λιβάνου (1965-66) και από το 1966 ψάλλει στην Αντιόχεια. Τις διετίες (1954-55) και (1965-66)

διετέλεσε Μουσικοδιδάσκαλος στην "Ιερατική Σχολή Μπελεμεντίου". Σήμερα ο Π. Καπλάνης ψάλλει κυρίως στην Αραβική γλώσσα λόγω ελλείψεως Ελλήνων πιστών στην Αντιόχεια.

Καππές Γεώργιος. Διαπρεπής καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Γεννήθηκε στο χωριό Γουριά του Μεσολογγίου το 1903 και μαθήτευσε κοντά σε ονομαστούς πρωτοψάλτες της περιοχής του όπως τον Κ. Καππέ, Ν. Τσιμπούκη και ιδιαίτερα τον Κλέοπα Πετρονικολό με τον οποίο συνεργάστηκε στενά. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς στη Γουριά, Σταμνά, Αγγελόκαστρο Αιτωλοακαρνανίας και τέλος στο Μεσολόγγι. Εμβριθής μουσικός, χαλκέντερος και ακαταπόνητος Πρωτοψάλτης, υπήρξε

μεγάλος δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης, ο μεγαλύτερος στον 20ο αιώνα για το Μεσολόγγι και ολόκληρη την περιοχή. Ανέδειξε πλήθος μαθητών του σε ικανοτάτους και καταξιωμένους λειτουργούς του Ιερού αναλογίου (Θεοδ. Ακριδας, Ιωαν. Δακαλάκης κ.α.). Άφησε ανέκδοτο ογκοδέστατο μελοποιητικό έργο. Πέθανε στις 12 Αυγούστου του 1981.

Καππές Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικός. Γεννήθηκε στη Γουριά Αιτωλοακαρνανίας στις αρχές του αιώνα μας (1901) και μνηθήκε στην ψαλτική από τον πατέρα του Κων/νο που ήταν Πρωτοψάλτης. Μαθήτευσε και στον Νικ. Τσιμπούκη. Έψαλε στο Αιτωλικό (Ι.Ν. Παναγίας) και στη γενέτειρά του και κατέγραψε με Βυζ. σημειογραφία πολλά δημοτικά τραγούδια. Πέθανε το 1943.

Καππές Κων/νος. Διαπρεπής καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικός. Γεννήθηκε στη Γουριά Μεσολογγίου το 1842. Υπήρξε μαθητής του Ανθίμου του Εφεσιομάγνους και αναδείχτηκε άριστος Πρωτοψάλτης και εμβριθής δάσκαλος της μουσικής. Έψαλε για πολλά χρόνια στο Νεοχώρι Μεσολογγίου και δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε μεγάλο αριθμό μαθητών του που αναδείχθηκαν ικανότατοι ψάλτες και μουσικοί. Πέθανε το 1917.

Καραβίδας Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Μακρίνο Ζαγορίου Ιωαννίνων το 1934 και υπήρξε μαθητής του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρκου στο Ελληνικό Ωδείο (Βόλου και Αθηνών) απ' όπου έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Συνταξιούχος Εκπ/κός έχει συγγράψει μουσικά βιβλία και έχει μελοποιήσει πολλούς Εκκλησιαστικούς ύμνους. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του και το γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό του ύφος, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Μαρίνας Ιωαννίνων και διδά-

σκει την ψαλτική τέχνη στη Κατσάρειο Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων.

Καραγιάννης Γεώργιος. Διακεκριμένος καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Πτυχιούχος Θεολογίας και Φιλολογίας. Γεννήθηκε στο Βελεστίνο Μαγνησίας το 1934 όπου πήρε και τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον Μιχαήλ Πέτρου, ιεροψάλτη της γενέτειράς του. Στη συνέχεια φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. Βόλου με Δ/τή τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Μαν. Χατζημάρο, απ' όπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη. Κατόπιν φοίτησε και στο "Ελληνικό Ωδείο" της Αθήνας όπου είχε δασκάλους στην αρχή τον Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έπειτα το Διαμ. Μαυραγάνη και έλαβε πτυχίο Β.Μ. Παρακολούθησε επίσης και κατ' ιδίαν μαθήματα κοντά στους περίφημους πρωτοψάλτες Αλεξ. Μαργαριτόπουλο και Αθαν. Παναγιωτίδη. Με τον Α. Παναγιωτίδη συνέψαλε και ως Λαμπαδαρίος του. Μαθήτευσε επίσης και στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κ. Πρίγγο. Συνδέθηκε με όλους τους μεγάλους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους της σύγχρονης εποχής από τους οποίους και μουσικολογικά πολύ ωφελήθηκε. Ψάλλει συνεχώς από το 1949 μέχρι σήμερα σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Τα τελευταία χρόνια ψάλλει στην Αθήνα. Διακρίνεται επιτυχώς και ως Χοράρχης τόσο με παιδικές όσο και ανδρικές χορωδίες. Σήμερα είναι Χοράρχης πολυμελούς Βυζ. χορού στην Αθήνα καθώς και του Βυζ. χορού του Ιεροψαλτικού Συνδέσμου Αργολίδος (από το 1991) με πολλές επιτυχείς εμφανίσεις. Έχει πολλές αξιόλογες μουσικολογικές διασυνδέσεις με μουσουργούς του Εξωτερικού ενώ έχει ψάλλει κατά καιρούς και σε Ι. Ναούς της Γαλλίας και της Κύπρου. Δίδαξε και διδάσκει τη Β.Μ. και έχει αναδείξει πολλούς καλούς ψάλτες. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα και ακολουθίες Αγίων που παραμένουν ανέκδοτα και κυκλοφορούν μόνο σε χειρόγραφα. Αχολείται τέλος και με την ιστορική έρευνα της Β.Μ. και την παλαιά παρασημαντική.

Καραγιάννης Πέτρος. Ονομαστός Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Υπήρξε μαθητής του περίφημου Εμμ. Βαμβουδάκη. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας και για πολλά χρόνια στον Ι. Ναό του Προφήτου Ηλίου στο Παγκράτι. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών και εργάστηκε με πολύ ζήλο για το ιεροψαλτικό ζήτημα. Διακρίθηκε και ως Χοράρχης.

Καραγιαννόπουλος Δημήτριος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και έγκριτος μουσικός. Γεννήθηκε στα Δαρδανέλλια και δωδεκαετής μετέβη στην Κων/πολη όπου φοίτησε στη Μ. του Γένους Σχολή και την Πατριαρχική Μουσική Σχολή με δασκάλους του τον Ι. Ναυπλιώτη και Κ. Κλάββα. Διετέλεσε β' δομέστικος του Ι. Ναυπλιώτη στον Πατριαρχικό Ναό μέχρι το 1919 αναπληρώσας για αρκετό χρόνο διαδοχικά τον Ν. Μαυρόπουλο (α' δομέστικο) και Ευστ. Βιγγόπουλο (Λαμπαδαρίο). Το 1919 ήλθε στην Αθήνα όπου έψαλλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως και στον Ι. Ναό του Προφήτη Ηλία στο Παγκράτι μέχρι το 1943

οπότε απεσύρθη από το Ιερό αναλόγιο. Ένθερμος λάτρης της Βυζ. Μουσικής υπήρξε εκ των πρωτοπόρων ιδρυτών του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών" διατελέσας τα έτη 1952 και 1955, Αντ/δρος αυτού.

Καρακατσάνης Χαράλαμπος. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Μελοποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στο Κουκάκι - Άνω Βάθειας Χαλκίδος το 1938 και από μικρός γαλουχήθηκε με τα νάματα της θείας του Ιερού Δαμασκηνού Τέχνης από τον πατέρα του Σταμάτιο ο οποίος διετέλεσε επί 50ετία Πρωτοψάλτης στον Καθεδρικό Ναό της Κωμοπόλεως Αμαρύνθου. Τελειοποίησε τη μουσική του παιδεία με διδάσκαλο τον περίφημο καθηγητή του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου τον

Φωκαέα. Εξαιρετος ψαλμωδός αλλά και δόκιμος μελοποιός και εκδότης, ο Χ. Καρακατσάνης, έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολύπλευρη δραστηριότητα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, με διαλέξεις, άρθρα και μελέτες, με την ενόργανη διδασκαλία τόσο της Εκκλησιαστικής όσο και της Εξωτερικής Β.Μ. σε πολλούς μαθητές (χειρίζεται έξοχα το Σάζι) αλλά κυρίως με τις συνθετικές του εργασίες και τις εκδόσεις μουσικών βιβλίων. Έχει εκδώσει μέχρι σήμερα: α) **8ηχον Μουσικόν Λειμωνάριον** (8 τόμοι), β) **Μυρίτνια άνθη** (ο 1ος τόμος από τους προβλεπόμενους 5). Έχει έτοιμα προς έκδοση: α) **Βυζαντινή Ποταμής** (Απαντα Π. Μπερεκέτη - 3 τόμοι και άλλα έργα αρχαίων διδασκάλων), β) **Μουσικός ενιαυτός** (12 τόμοι), γ) **Το σχέδιασμα μουσικής του Β. Στεφανίδου** (1819) με σχόλια σε κάθε παράγραφο, σχέδια και μαθηματικές επεξηγήσεις.

Το έργο του Χ. Καρακατσάνη όντως τεράστιο σε όγκο και σε ποιότητα, θα αποτελέσει μετά την ολοκλήρωσή του, πολύτιμη και άκρως σημαντική προσφορά προς τη Ορθόδοξη λειτουργική μας μουσική, την οποία ο ακούραστος σκαπανέας της Ελληνικής μας Μουσικής υπηρετεί και θεραπεύει και από το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. της Χρυσοσπηλαιώτισσας της οδού Αιόλου Αθηνών ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης με υποδειγματική ευσυνειδησία και συνέπεια.

Καρακάσης Γεώργιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και Μελοποιός. Γεννήθηκε στη νήσο Χάλκη της Κων/πολης το 1916 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη στην γενέτειρά του από τους Νικόλαο Ρόκα, Νεωκόρο του Ναού της γενέτειράς του, Κ. Οικονομίδη, θείο του δάσκαλο και τον Νικ. Συμεωνίδη Πρωτοψάλτη Αγίου Νικολάου Χάλκης. Ολοκλήρωσε και τελειοποίησε την ψαλτική του τέχνη κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ιάκωβο Ναυπλιώτη στον οποίο μαθήτευσε για πολλά χρόνια. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς της Κων/πολης (Παναγία του Πέραν, Αγ. Νικόλαο Χάλκης, Αγ. Ευφημία Χαλκηδόνας) μέχρι το 1964 οπότε αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Πατριαρχικό Ναό της Βηρυττού όπου ψάλλει μέχρι το 1973. Το 1974 ήλθε

στην Ελλάδα και ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Ιωάννου Ρέντη όπου έψαλε μέχρι το 1984. Ως μουσικοδιδάσκαλος δίδασκε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του οι οποίοι σήμερα είναι διακεκριμένοι πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι (Δημ. Παϊκόπουλος, Βασ. Αβραμίδης κ.α.). Μελοποίησε πολλά μαθήματα όπως Χερουβικά, Λειτουργικά, Τρισάγια και άλλα πολλά. Μερικά από τα μελωδήματά του εξέδωσε σε ένα τόμο με τίτλο: "Θεία Λειτουργία" με επιμέλεια και καλλιτεχνική γραφή του Πρωτοψάλτη Γεωργ. Τσαούση. Πράος, ενάρετος και φιλήσυχος άνθρωπος, ο Γ. Καραμάνης, υπήρξε υπόδειγμα σεμνού και ευσυνείδητου λειτουργού του Ι. Αναλογίου. Πέθανε στην Αθήνα στις 12 Μαρτίου 1990.

Καραμάνης Αθανάσιος. Διαπρεπή Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης, από τις μεγαλύτερες ψαλτικές φυσιογνωμίες των νεότερων χρόνων. Γεννήθηκε στην κωμόπολη Κρινίδα (Βιτάστα) Ζιχνών του Ν. Σερρών το 1911. Από μικρή ηλικία, λόγω της καλλιφωνίας του είχε επιδοθεί στο Δημοτικό τραγούδι. Τα πρώτα στοιχεία Β.Μ. πήρε από τον Ιερέα Εμμ. Πιπεριά. Εν συνεχεία μαθήτευσε για λίγο καιρό κοντά στον Πρωτοψάλτη Αθαν. Μπουρλέτσικα καλλίφωνο και άριστο Μουσικό και κατό-

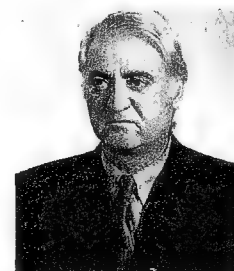

πιν στον μουσικοδιδάσκαλο Χρ. Παρασχίδη ή Μπεκιάρη στην Καβάλα. Το 1931 προσελήφθη ως δομέστικος του Κων/πολίτη Χαρ. Ανεστιάδη Πρωτοψάλτη του Μητρ. Ναού Δράμας, ο οποίος υπήρξε μαθητής του Αρχонта Πρωτοψάλτη Ι. Ναυπλιώτη και του Στυλ. Ρηγόπουλου. Από τον Χ. Ανεστιάδη μύηθηκε στο σοβαρό πατριαρχικό ύφος και διδάχθηκε πολλά μυστικά της ψαλτικής τέχνης. Ωφελήθηκε επίσης πολλά και ως ακροατής των εκτελέσεων του Κων. Πρίγγου από το 1926 και μετά οσάκις του εδίδετο η ευκαιρία. Άριστος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, εκφραστικός, μεγαλοπρεπής, μυσταγωγικός με σοβαρό αρχοντικό ψαλτικό ύφος, έψαλε ως Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ναούς διαφόρων πόλεων όπως, Δράμα, Καβάλα, Βέροια, Θεσ/κη, Πύργο Ηλείας, για να αναλάβει το 1952 Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Γρηγ. Παλαμά στη Θεσ/κη. Στον Άγιο Γρηγόριο έψαλε και λάμπρυνε με την μεγαλόπρεπη και μυσταγωγική παρουσία του το Ιερό αναλόγιο μέχρι το 1984 οπότε και απεχώρισε συνταξιοδοτηθείς. Έχει ψάλει επίσης σε όλη σχεδόν την Ελληνική Επικράτεια αλλά και στο Εξωτερικό σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση, αποκτήσας αμέτρητους φίλους, θαυμαστές και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Συνεργάστηκε για ένα διάστημα με τον επίσης μεγάλο Πρωτοψάλτη Αθ. Παναγιωτίδη και η συνεργασία τους αυτή είχε ως αποτέλεσμα, το σοβαρό και μεγαλοπρεπές ψαλτικό ύφος που επεκράτησε στους Θεσσαλονικείς ψάλτες να προβληθεί σ' όλη την Ελλάδα. Υπήρξε συνιδρυτής με τους Α. Ευθυμιάδη, Χρ. Θεοδοσόπουλο, και Χ. Ταλιαδώρο του Φροντιστηρίου "Άγιος Δημήτριος" στο οποίο δίδασκε την ψαλτική τέχνη για πολλά χρόνια. Από το 1955 άρχι-

σε και σε διάστημα λίγων χρόνων περάτωσε την έκδοση 7τομης σειράς μουσικών μαθημάτων με τίτλο **"ΝΕΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ"** και **"ΝΕΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΥΨΕΛΗ"**, η οποία περιλαμβάνει όλη την ασματική υμνολογία της Εκκλησίας μας και η οποία θεωρείται ως η σημαντικότερη απ' όλες τις νεότερες μουσικές εκδόσεις στο χώρο της ψαλτικής. Πράγματι το έργο του Α. Καραμάνη επηρέασε σημαντικά την ψαλτική της νεότερης εποχής και επέδρασε μοναδικά σ' όλο τον Ιεροψαλτικό κόσμο. Δίδαξε τη Βυζ. μουσική (και το δημοτικό τραγούδι) σε αμέτρητο πλήθος μαθητών οι οποίοι ανεδείχθησαν σπουδαίοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι ανά την Ελλάδα. Ως Χοράρχης με την χορωδία ιεροψαλτών Θεσ/κης έχει δώσει πολλές συναυλίες σ' όλη την Ελλάδα καθώς και με Βυζ. χορούς που κατήρτιζε πολλές φορές από μαθητές του. Τιμήθηκε με πολλά διπλώματα και διακρίσεις από Συλλόγου, και Σωματεία της Ελλάδας (Θεσ/κη, Φλώρινα, Αίγιο, Πάτρα κ.λπ.) και έλαβε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως το **οφφίκιο** του **"Αρχοντος Πρωτοψάλτου της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως"**. Έγραψε και κυκλοφόρησε πολλές κασέτες με Εκκλ. Βυζ. ύμνους και δημοτικά τραγούδια.

Σήμερα ο ακαταπόνητος σκαπανέας ζει στη Θεσ/κη και ετοιμάζει την έκδοση ενός μεγάλου θεωρητικού έργου το οποίο εξεπόνησε και το οποίο αναφέρεται στη **"Θεωρητική και πρακτική της ψαλμοδικής καταγωγής, άμεσα φθογγόσιμης, εύχρηστης εις την γραφήν και ανάγνωσιν"**. Το έργο αυτό, όπως λέει ο ίδιος, θεμελιώνεται πάνω στην επιστημονική αλήθεια του μέτρου κρίσης των θεωρητικών, αρχαίων και βυζαντινών, την οποία δεν κατενόησαν επαρκώς οι τρεις δάσκαλοι. Έτσι προτείνεται **"νέα αναθεωρητική μουσική μέθοδος αριθμητικής και νευματικής σημειογραφίας"**, ένα **επτάριθμο** δηλαδή **σύστημα** στο οποίο οι αριθμοί του, αντιστοιχούν στους επτά φθόγγους της μουσικής, απλουστεύοντας έτσι τόσο τη γραφή όσο και την μουσική ανάγνωση! Εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία της σύγχρονης εποχής, ο Α. Καραμάνης, με εξαίρετο ήθος και απαράμιλλη αρετή, έφθασε, με το θαυμαστό έργο του, στην πλήρη αναγνώριση απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο όχι μόνο ως δεξιότηχνης σμιλευτής της θείας και θεσπέσιας μελωδίας, αλλά και ως σώφρων κόσμιος και συνετός άνθρωπος και ασφαλώς τα όνομά του θα συνδεθεί με τη νεότερη ιστορία της Εκκλησιαστικής μας μουσικής.

Καραμάνης Γεώργιος. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Κρηνίδα του Ν. Σερρών το 1938 και από νεαρή ηλικία συμμετείχε στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας, με ιδιαίτερη κλίση προς την ψαλτική τέχνη, για την εκμάθηση της οποίας μαθήτευσε κοντά σε διαπρεπείς πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους. Πρώτος του δάσκαλος υπήρξε ο Πρωτοψάλτης Πελοπίδας Τουλούμης. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Αθαν. Πιπεριά για να τελειοποιήσει αργότερα τη μουσική του Παι-

δεία και την ψαλτική του τέχνη ως προς το ύψος και την ερμηνεία, κοντά στο μεγάλο δάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη. Επίσης φοίτησε σε κρατικό Ωδείο και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Καλλίφωνος και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ο Γ. Καραμάνης, διακρίνεται για την εκφραστικότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του την οποία διδάχτηκε από τον μεγάλο δάσκαλό του. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο στον Ι. Ναό της Αχειροποιήτου Θεο/κης. Έχει διδάξει επί σειρά ετών την Βυζ. Μουσική στη Σχολή Β. Μουσικής Κομοτηνής ενώ παράλληλα δίδαξε και κατ' ιδίαν πολλούς μαθητές του οι οποίοι είναι σήμερα καταξιωμένοι Ιεροψάλτες. Ως Χοράρχης διηύθυνε σε πολλές εμφανίσεις και συναυλίες τους Βυζ. χορούς, του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θράκης, του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/κης, και του Δήμου Θεσ/κης. Έχει ασχοληθεί επίσης και με τη μελοποίηση. Έχει συνθέσει πολλά Εκκλ. μαθήματα τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Έχει ηχογραφήσει σε κασέτες πολλούς Βυζαντινούς Εκκλ. ύμνους, όχι για εμπορικούς σκοπούς, αλλά μόνο για τους φίλους και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Εκλεκτός άνθρωπος, καλόκαρδος και προσηνής με ήθος, ανέγκαιο χαρακτήρα και αρετή, είναι πολύ αγαπητός και χαίρει της εκτίμησης όλων των συναδέλφων του.

Καραμάνος Αριστομένης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας

Τριάδος Αγίου. Γεννήθηκε στο Κούμαρι Αιγιαλείας το 1926. Μαθήτευσε επί δύο (2) χρόνια κοντά στο Σπύρο Καψάσκη του οποίου όμως δεν ακολούθησε την ψαλτική τεχνοτροπία, αλλά έμεινε πιστός τηρητής της παράδοσης και ψάλλει με υπευθυνότητα και πιστότητα τα κλασικά Βυζαντινά μαθήματα. Υπηρετεί με σύνεση, σεβασμό και αφοσίωση υποδειγματική το ιερό αναλόγιο επί σαράντα έξι (46) χρόνια χωρίς διακοπή και έχει διδάξει τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές

του. Ενεφύσησε δε και τη θεία φλόγα της μουσικής και στους γιους του Ιωάννη και Χρήστο, οι οποίοι έγιναν άριστοι Μουσικοί. Είναι μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας ενώ έχει διατελέσει και μέλος του Δ.Σ. του ιδίου συλλόγου (Γ. Γραμματέας) και από τη θέση αυτή προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στην λειτουργική μας μουσική. Σήμερα, ως Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Αγίου υπηρετεί με ευλάβεια και ζήλο πολύ την ψαλτική μας τέχνη.

Καραμήτσος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης γνωστός με την προσωνυμία "το αηδόνι του Ολύμπου". Γεννήθηκε το 1899 στην κωμόπολη Συκούριο του Ν. Λαρίσης και ψάλλει από το 1924 μέχρι σήμερα συνεχώς και αδιαλείπτως. Εξαιρετικά καλλίφωνος ψάλτης υπηρετεί το Ι. αναλόγιο με ευλάβεια πολλή και αφοσίωση πάνω από 70 χρόνια μέχρι σήμερα χωρίς ωστόσο η πολιτεία και η Εκκλησία να δείξουν έστω και μικρό ενδιαφέρον για κάποιου είδους βοήθεια για την υποδειγματική και ευσυνείδητη μακρόχρονη προσήλωση

του, στις ορθόδοξες λειτουργικές μας παραδόσεις και την μεγάλη και πολύτιμη προσφορά του στην ψαλτική τέχνη.

Καρανταλής Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Ματαράγκα Αιτωλ/νίας το 1928 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη, στην οποία μυήθηκε από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Το 1947 μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δάσκαλο στη Βυζ. μουσική τον περίφημο Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Από το Ωδείο έλαβε το 1953 πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλλει σε διάφορους ιερούς Ναούς με τελευταίο τον Ι. Ναό του Αγ. Γερασίμου Αθηνών στον οποίο έψαλε επί σειρά ετών για να διακόψει πριν από δύο χρόνια περίπου (1992) μέχρις ότου αποκατασταθεί η διαταραχθείσα υγεία του. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης, ο Ν. Καρανταλής, με εξαίρετο ήθος και αρετή, εύχαρις και προσηνής με εύστοφη και γλυκύτατη φωνή είναι βασικό μέλος σε όλους σχεδόν τους Βυζ. χορούς των Αθηνών. Έχει συμμετάσχει στις εγγραφές σειράς δίσκων με τη χορωδία του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών καθώς και στις εγγραφές σειράς κασετών με τη χορωδία του Θεοδ. Βασιλικού. Συμμετέσχε επίσης ως μονωδός και ως χορωδός στην παρουσίαση και στην εγγραφή σε δίσκους δύο Ορατορίων με τη χορωδία του αείμνηστου Καθηγητή, μουσικοσυνθέτη και Πρωτοψάλτη Σωκράτη Βενάρδου καθώς και ενός διπλού δίσκου με τη χορωδία του μουσικοσυνθέτη Γιάννη Μαρκόπουλου όπως και σειράς κασετών με τη χορωδία του Παύλου Φορτωμά. Όλοι οι συνεργάτες και συνάδελφοί του, καθώς και ο γράφων του οποίου τυγχάνει ιδιαίτερα αγαπητός φίλος, εύχονται ταχεία αποκατάσταση της υγείας του και την εκ νέου ανάληψη των λειτουργικών του καθηκόντων.

Καράς Σίμων. Διαπρεπής Μουσικοδιδάσκαλος, Μουσικολόγος, Χοράρχης,

Ερευνητής και Μελετητής της Ελληνικής μουσικής, από τους σημαντικότερους του 20ου αιώνα. Γεννήθηκε στην Ολυμπία Πελοποννήσου το 1905. Την αγάπη του για τη Δημοτική και Βυζαντινή μουσική την ενέπνευσε ο πρώτος δάσκαλός του Παπα-Ευθύμιος Λαμπρινόπουλος. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές ήλθε στην Αθήνα και παράλληλα με τη φοίτησή του στο Πανεπιστήμιο (Νομική Σχολή) σπούδασε και μουσική. Μελέτησε την Ελληνική μουσική σε βάθος και

αφιέρωσε όλη του σχεδόν τη ζωή στην έρευνα και τη μελέτη. Εμβριθής μουσικός και γνώστης των διαφόρων μορφών της Βυζαντινής σημειογραφίας και των εξελίξεων της Αρχαίας Ελληνικής μουσικής και της Βυζαντινής, είναι και γνώστης της Ανατολικής και ιδιαίτερα της Αραβικής Μουσικής. Έχει έργο τεράστιο σε όγκο και ποιότητα πάνω στην Ελληνική μουσική και έχει δημοσιεύσει κατά καιρούς πολλά άρθρα και μελέτες. Το 1982 εξέδωσε το "Θεωρητικό της μεθόδου

της **Ελληνικής μουσικής**" έργο το οποίο χαρακτηρίστηκε ως "το γεγονός του αιώνα μας" (βλ. Α' τόμο σελ. 179). Είναι ο ιδρυτής του "Συλλόγου προς διάδοσιν της εθνικής μας μουσικής" (1929) ο οποίος έχει να επιδείξει μέχρι σήμερα πολυσχιδές θαυμαστό και πλούσιο έργο (βλ. Α' τόμο σελ. 289 αρ. 12). Ως συνεργάτης της Ε.Ρ.Τ., με πρωτοβουλία του και χρηματοδότηση του ιδρύματος Φόρντ, γύρισε όλη την Ελλάδα και συγκέντρωσε πάνω από 20.000 δημοτικά τραγούδια. Έχει εκδώσει 21 δίσκους από το υλικό αυτό μαζί με 7 δίσκους Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής. Έχει διδάξει τη Βυζ. μουσική και το δημοτικό τραγούδι σε αμέτρητο πλήθος μαθητών του οι οποίοι ανεδείχθησαν ικανότατοι Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι και Μουσικοί. Ακάματος σκαπανέας και φλογερός αγώνιστής και τηρητής της εθνικής μουσικής μας παράδοσης, ο Σ. Κάρας, εργάστηκε και εξακολουθεί να εργάζεται άοκνα γι' αυτήν και με το θαυμαστό του έργο αποτύπωσε το όνομά του στην νεότερη ιστορία της Ελληνικής μουσικής και έδωσε σημαντική ώθηση για την παραπέρα εξέλιξή της.

Καραχαλίδης Χρήστος. Γεννήθηκε στο Κουμβάιο της Επαρχίας Ηρακλείας και Ραιδεστού της Ανατολικής Θράκης το 1899. Έζησε πολλά χρόνια στην Κων/πολη και είχε σημαντική δραστηριότητα στην διατήρηση και καλλιέργεια της Β.Μ. Εγκατασταθείς στην Αθήνα πρωτοστάτησε για την ίδρυση του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής" και την οργάνωση του πολυμελούς Βυζ. χορού: "Πρότυπος Βυζ. χορωδία" (1933) με χοράρχη τον διακεκριμένο μουσικό Παρισιάδη. Θεωρείται από τους πλέον δραστήριους και φανατικούς μαχητές και υποστηρικτές της Β.Μ.

Καρβέλας Αριστείδης. Δόκιμος Υμνογράφος. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1908 και από πολύ ενωρίς έδειξε την έμφυτη κλήση του προς την Υμνογραφία. Το 1928 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Έγραψε πολλές ακολουθίες νεομαρτύρων αλλά και πολλών τοπικών Αγίων. Έγραψε Ακολουθία της Παναγίας Μυροβλήτησας (περιοχής Μενιδίου) καθώς και Ακολουθία του Αγίου Αθανασίου της ίδιας περιοχής. Έγραψε επίσης Ακολουθία του Αγίου Φανουρίου της περιοχής Μεγάρων και το 1979 έγραψε πλήρη Ακολουθία Εσπερινού και Όρθρου της Παναγίας Τρυπητής πολιούχου της πόλεως του Αιγίου. Την Ακολουθία αυτή πρόσφερε στην Ι. Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας. Για την προσφορά του αυτή έλαβε από τον Μητροπολίτη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας κ. Αμβρόσιο **ευχαριστήριο επιστολή** και **έπαινο** καθώς και την υπόσχεση για μελλοντική έκδοσή της από την Ιερά Μητρόπολη. Ύμνους από την ακολουθία αυτή έχει μελοποιήσει ο Αιγιώτης Πρωτοψάλτης Φώτης Θεοδωρακόπουλος και αποδίδονται σε συναυλίες από το Βυζ. χορό του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας καθώς και κατά τις ετήσιες εορταστικές ακολουθίες της Παναγίας Τρυπητής Αιγίου. Ο Α. Καρβέλας πέθανε στις 17-4-1989 στην Αθήνα.

Καρβέλας Νικόλαος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Τεμένης Αιγίου. Υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική

Κάργας Κων/νος. Πρωτοπρεσβύτερος μουσικός και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Αρναία Χαλκιδικής το 1909. Από πολύ μικρός έδειξε τη μεγάλη κλίση του στη μουσική. Το 1931 με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη Σωκράτη μεταβαίνει στο Άγιο Όρος για να μαθητεύσει κοντά στο μουσικοδιδάσκαλο Ρωμανό τον Βατοπαιδινό. Λόγω ασθενείας όμως του Ρωμανού μαθήτευσε κοντά στον μοναχό Αγαθόδαρο και απέκτησε πολλές γνώσεις Β. Μουσικής, για να ολοκληρώσει την Μουσική του παιδεία μετά την επιστροφή του από το Άγιο Όρος μελετώντας παλιούς και νέους μουσικοδιδασκάλους (Ιάκωβο, Νικόλαο Σμύρνης, Χαρ. Παπανικολάου, Πρίγγο, Καραμάνη κ.α.). Συνεργάστηκε επίσης άριστα και με τον π. Αστέριο Παπαστόϊκο από τον οποίο και ωφελήθηκε πολύ. Το 1945 χειροτονήθηκε Διάκονος και κατόπιν Ιερέας χωρίς να παύσει ποτέ να εργάζεται πάνω στη Εκκλησιαστική μας μουσική. Μελοποίησε πολλούς Εκκλησιαστικούς ύμνους και δίδαξε δωρεάν για πολλά χρόνια της Β.Μ. σε πολλούς Μαθητές. Μελοποίησε επίσης και πολλά ποιήματα και δημοτικά τραγούδια. Διασκεύασε και αντέγραψε πολλά μουσικά μαθήματα παλαιών και νεότερων μελοποιών καθώς και διάφορες ακολουθίες Αγίων. Το όλο έργο του είναι συγκεντρωμένο σε 53 τετράδια με 1.900 σελίδες. Ο π.Κ. Κάργας επετέλεσε πράγματι έργο σπουδαίο και αξιέπαινο και πολύ ωφέλιμο για τους επιγενομένους, γι' αυτό και το Σωματείο Ιεροψαλτών Ι.Μ. Ιερισσού αναγνωρίζοντας το έργο του αυτό, τον τίμησε σε ειδική τελετή το 1988, με αναμνηστική πλακέτα.

Καρμπέρης Κων/νος. Γεννήθηκε στο Ραυτόπουλο Τρυφιλίας το 1906 και υπήρξε Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς. Έψαλε στην Καλαμάτα την περίοδο 1927 - 1947 και στην Αγ. Αικατερίνη Πετρουλίων στην Αθήνα την περίοδο 1947 - 1979. Διετέλεσε για πολλά χρόνια Ταμίας του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών της Αθήνας. Πέθανε στις 21-10-1979.

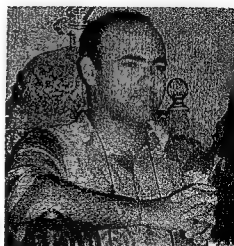
Καρυανός Δημήτριος. Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Φαλήρου. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το σεμνοπρεπές και ιεροπρεπές της ψαλμωδίας του.

Καρυπίδης Ιωάννης. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Ν. Αμισό Δράμας το 1942 και από μικρή ηλικία πήρε τις πρώτες ψαλτικές εμπειρίες πάνω στο ιερό αναλόγιο κοντά σε καταξιωμένους Πρωτοψάλτες στους Ι. Ναούς Αγίας Σοφίας, Αγίου Γεωργίου και Αγίου Παντελεήμονος Δράμας. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Ύψωσης του Τιμίου Σταυρού Καβάλας. Φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1983). Από το 1984 επανεκλέγεται Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Καβάλας και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ψάλλει με συνέπεια και σεβασμό προς την παράδοση και διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Καρυώτης Ευάγγελος. Πρωτοπρεσβύτερος. Εξαιρετικά Καλλίφωνος ψαλμωδός και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, υπηρετεί τόσο ως λειτουργός του ιερού θυσιαστηρίου - εφημέριος του Ι. Ναού Αγίου Παντελεήμονος Πολίχνης Θεσ/κης όσο και ως μουσικοδιδάσκαλος, με ένθερμο ζήλο και πολύ ευλάβεια και αφοσίωση στην λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, μεταδίδοντας τις αρετές του αυτές και στους πολυπληθείς μαθητές του.

Κασκαμπάς Γεώργιος. Καθηγητής Θεολόγος και μουσικός, πτυχιούχος του Εθνικού Ωδείου Αθηνών. Εξεπόνησε και εξέδωσε δτομο σειρά μουσικών βιβλίων με απλά και σύντομα μαθήματα με σεμνό Εκκλησιαστικό ύφος αποσπώντας πολλές εγκωμιαστικές κριτικές απ' όλους τους μεγάλους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους.

Καστρινάκης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β.Μ. Γεννήθηκε στα Χανιά Κρήτης το 1962. Από πολύ μικρή ηλικία έδειξε την ιδιαίτερη κλίση του προς τη μουσική και την ψαλτική τέχνη, στην οποία αρχικά μύηθηκε από τον μουσικό ιερωμένο π. Αντώνιο Τσουρλάκη. Αργότερα καλλιέργησε σε βάθος και πλάτος τις μουσικές του γνώσεις με βασικό δάσκαλο και καθοδηγητή στις σπουδές του τον καθηγητή Β.Μ. Ανδρέα Βουτινά. Φοίτησε στην Ιερατική Σχολή Κρήτης, στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων, στο Απολλώνειο Ωδείο Αθηνών και οι εξαιρετες επιδόσεις του στη μουσική τέχνη επι-

σφραγίστηκαν με πολλούς τίτλους. Έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη, Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής, Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου, Πτυχίο Ωδικής και Πτυχίο Αρμονίας. Την ψαλτική τέχνη υπηρετεί και θεραπεύει από την ηλικία των 19 ετών. Από το 1981 έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς είτε ως Λαμπαδάριος είτε ως Πρωτοψάλτης. Από το 1988 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Αγίου Παντελεήμονος Χανίων. Ως Καθηγητής Β.Μ. διδάσκει από το 1985 στη σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου καθώς και στη σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Κισάμου και Σελλίνου. Από το 1991 ανέλαβε Καθηγητής Β.Μ. στο Ωδείο Αλμίμου και στο Ωδείο "Γιάννη Μπουχαλάκη" στα Χανιά. Από το 1986 είναι διδάσκαλος και χοράρχης της Παιδικής Βυζ. χορωδίας του Πολιτιστικού κέντρου της Ι.Μ. Κυδωνίας και Αποκορώνου. Από το 1988 συνεχώς μέχρι σήμερα έχει την φροντίδα και επιμέλεια της εκπομπής: "Βυζ. μουσική Ανθολογία" σε ιδιωτικό Ρ/Σ στα Χανιά. Ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης, δραστήριος και δημιουργικός δάσκαλος ο Ι. Καστρινάκης συγκαταλέγεται μεταξύ των εκλεκτών ανθρώπων της νεότερης εποχής οι οποίοι με την τέχνη τους, τον ζήλο τους, την πίστη τους και την αφοσίωση τους στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις, συνεχίζουν

αταλάντευτοι το ωραίο έργο που μας παρέδωσαν οι παλαιοί δάσκαλοι της ιερής μας μουσικής.

Καστρουνής Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Σύμη το 1912 και διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από τον Πρωτοψάλτη Γ. Λαμπρινίδη και στη συνέχεια από τον Καλλίφωνο Πρωτοψάλτη Σμύρνης Σταύρο Βαλλιάνο. Το 1937 εγκαταστάθηκε στη Ρόδο και ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό των Εισοδίων και Καθηγητής στη Σχολή Β.Μ. όπου δίδαξε την Β. Μουσική σε πλήθος μαθητών. Δεξιοτέχνης και καλλίφωνος ψάλτης, πρωτοστάτησε στην ίδρυση της ένωσης Ιεροψαλτών Ρόδου (1948) και επί 32 χρόνια εξελέγετο μέλος, Γεν. Γραμματέας και Πρόεδρος. Είχε βαθειά θεωρητική μόρφωση και δημιούργησε και διηύθυνε πολυμελή Βυζαντινό χορό. Έψαλε στη Σύμη και στη Ρόδο συνολικά 50 χρόνια. Πέθανε στις 9-3-1981.

Κατεργάρης Χρήστος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Αλεξίου Αιγίου. Γεννήθηκε στην Ελίκη Αιγίου το 1955. Μαθήτευσε κατ' αρχήν κοντά στον αείμνηστο Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Σωκρ. Βενάρδο και στη συνέχεια φοίτησε επί πέντε (5) χρόνια στο Ωδείο Πειραιώς (παράρτημα Αιγίου) όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Κων. Τασόπουλο και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη. Διετέλεσε επί διετία μέλος της χορωδίας του Θεοδ. Βασιλικού από τον οποίο διδάχτηκε πολλά. Ταλαντούχος ψάλτης ο Χ. Κατεργάρης με ωραία εύστροφη και μελωδική φωνή και κατανυκτικό ψαλτικό ύφος, υπηρετεί το ιερό αναλόγιο με σεμνότητα και ιεροπρέπεια. Ανήκει στη νέα γενιά των ψαλτών που πολλά υπόσχονται να προσφέρουν στη λειτουργική μας μουσική. Ψάλει με σεβασμό προς την παράδοση ακολουθώντας με συνέπεια και αφοσίωση τα βήματα των παλαιών διδασκάλων της Ιερής ψαλτικής μας τέχνης. Είναι μέλος των συλλόγων Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και φίλων Βυζ. Μουσικής και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων στις οποίες διακρίνεται και ως μονωδός.

Κατζάκης Μιχάλης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Μάδυτο, πατρίδα του Χρυσάνθου Προύσης, το 1906 και μαθήτευσε στον περίφημο πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Ιωαννίδη Πρόδρομο (Μποδόζη). Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς και διακρίθηκε για τη βαθειά του πίστη και αφοσίωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις. Δραστηριότατος και ένθερμος υποστηρικτής της Βυζ. μουσικής, υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Πανελ. Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών. Διετέλεσε και Αντ/δρος στο Δ.Σ. Πέθανε στις 17-7-1982.

Κατσανεβάκης Ιωάννης. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Παρασκευής Νέας Σμύρνης και Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής. Έχει στο ενεργητικό του αξιόλογες και σημαντικές δραστηριότητες για την πρόοδο και καλλιέργεια της ψαλτικής μας τέχνης.

Κατσαρός Αλέξιος. Καλλίφωνος και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στο Λεβίδι της Αρκαδίας το 1949 και από την παιδική του ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της ιερής ψαλτικής τέχνης κοντά στον ιερέα πατέρα του Ιωάννη, εφημέριο στη γενέτειρά του. Μαθήτευσε επί διατία κοντά στον αείμνηστο Λαμπαδάριο του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Ευαγγ. Τζελά και επί εξεστία κοντά στον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη του ιδίου Ναού Σπυρ. Περιστέρη. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς "Πειραιϊκός Σύνδεσμος" και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα μετ' επαίνου". Παράλληλα με τις σπουδές του στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή, διετέλεσε Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κάτω Βούλας. Υπήρξε τακτικό μέλος του αριστερού Βυζ. χορού του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών υπό τον Ευαγγ. Τζελά (1978-79) καθώς και βασικό στέλεχος του δεξιού Βυζ. χορού υπό τον Σπ. Περιστέρη από το 1980 μέχρι σήμερα. Από το 1992 ως τρίτος ιεροψάλτης του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών είναι υπεύθυνος της χορωδίας των μυστηρίων καθώς και των καθημερινών ακολουθιών στο Ναό. Είναι επίσης μέλος της Ελληνικής χορωδίας Αθηνών (ΠΕΧΑ). Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σεμνοπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Α. Κατσαρός, διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια στην επιτέλεση των λειτουργικών του καθηκόντων πάνω στο ιερό αναλόγιο, ακολουθώντας, με σύνεση και σεβασμό προς την λειτουργική μας παράδοση, τα βήματα του μεγάλου διδασκάλου και χοράρχη του, υποσχόμενος πολλά για το μέλλον.

Κατσάρος Νεκτάριος. Μοναχός Αγιορείτης. Γέροντας του εν Καρναίς του Αγίου Όρους Λαυριωτικού κελλιού "Άγιος Αθανάσιος". Ιεροψάλτης με πλούσια συλλογή μουσικών χειρογράφων. Εξέδωσε τα βιβλία: "Μουσικός θησαυρός Θ. Λειτουργίας" (1931), "Καλλίφωνος Αηδών" (1933) και "Μουσικός Θησαυρός του Εσπερινού" (1935) με σπάνια μαθήματα.

Κατσιβάλης Ευστάθιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1928 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανισμής και της διακονίας στο ιερό αναλόγιο. Μαθήτευσε και διδάχτηκε Βυζαντινή μουσική κοντά στον Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Μιχαήλ Πετρινιά ο οποίος την περίοδο πρωτοψαλτίας του στο Αίγιο δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του και ανέδειξε ικανότατους ιεροψάλτες. Μετά την αναχώρηση του Μ. Πετρινιά από το Αίγιο, μαθήτευσε κοντά στον Δημ. Μαυρόπουλο και στη συνέχεια στον Θεοδ. Αργυριάδη στη χορωδία του οποίου υπήρξε βασικό στέλεχος για πολλά χρόνια. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε επί μια τετραετία στο φροντιστήριο του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής με Καθηγητή τον Γεωργ. Τσατσαρώνη καθώς και για μικρό χρονικό διάστημα στο Ωδείο Αθηνών. Σεμνός λειτουργός του Ιερού αναλογίου και εξαιρετος άνθρωπος ο Ε. Κατσιβάλης κοσμεί και λαμπρύνει, επί δεκαπέντε συνεχή έτη μέχρι σήμερα, ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού "Γέννησης του Χριστού"

στην οδό Χριστοκοπίδου πλατεία Ψυρή της Αθήνας, ενώ παράλληλα συμμετέχει σε κάθε εκδήλωση που έχει σκοπό τη διάδοση, καλλιέργεια και πρόοδο της ψαλτικής μας τέχνης. Στενός συνεργάτης του δασκάλου του, διακεκριμένου μουσικολόγου, μουσικοδιδασκάλου και μελοποιού Γεωργ. Τσατσαρώνη, είναι βασικό στέλεχος της χορωδίας του και προσφέρει τις υπηρεσίες του σε όλες τις οργανωτικές δραστηριότητες του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών.

Κατσιβάλης Κων/νος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Λαμπιρίου Πατρών. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1935. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς (παράρτημα Αιγίου) με Καθηγητή τον Κων/νο Τασόπουλο και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη. Είναι μέλος των συλλόγων φίλων Βυζ. μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων.

Κατσιμπας Χριστόφορος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, ιδρυτής του "Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Ι. ο Δαμασκηνός" (1943) και εμπνευστής της ίδρυσης ιεροψαλτικών συλλόγων σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας. Γεννήθηκε στο Αργίνιο το 1905 και μαθήτευσε στους Γεώργιο Παπαδόπουλο και Γεώργιο Καμπά Πρωτοψάλτες Αργινίου. Έψαλε σε πολλούς ιερούς Ναούς της Ιεραρχίας όπως στην Αμαλιάδα, στην Καλαμάτα, στην Κυπαρισσία, στο Μεσολόγγι, στα Φιλιατρά, στον Αγ. Χριστόφορο Αργινίου και σε πολλούς Ναούς της Αθήνας με τελευταίο από το 1947 στον Αγ. Δημήτριο Ν. Ελβετίας. Καλλίφωνος με εύτροφη φωνή και δόκιμος ερμηνευτής. Επιτέλεσε πολύτιμο έργο για τον ιεροψαλτικό κόσμο στον συνδικαλιστικό τομέα. Ως πρόεδρος του Πανελληνίου συνδέσμου εργάστηκε άοκνα και με πολύ ζήλο τόσο για τη λειτουργική μας μουσική όσο κυρίως για την βελτίωση της θέσης και την αναγνώριση του λειτουργήματος των Ιεροψαλτών. Αγωνίσθηκε με πάθος για την ψήφιση ειδικού νομοσχεδίου "Περί Ιεροψαλτών" συναντήσας πολλές αντιδράσεις από την πολιτεία. Εξέδιδε και διηύθυνε την εφημερίδα "Ιεροψαλτικός Τύπος" (1945 - 1952) με σημαντική συμβολή και από τη θέση αυτή στην επίλυση και προώθηση πολλών Ιεροψαλτικών θεμάτων, παρά την φθοροποιό αντιπαλότητα με τον Παν. Γεωργακόπουλο που ταλάνισε για πολύ καιρό τον ιεροψαλτικό κόσμο. Το 1955 ο σύλλογος "Ιωάν. ο Δαμασκηνός" ενοποιήθηκε με το Σύλλογο "Ρωμανός ο Μελωδός" και αποτέλεσαν τον "Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ιεροψαλτών Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωαν. ο Δαμασκηνός", ο οποίος υφίσταται μέχρι σήμερα.

Κατσιφής Βασίλειος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικός και συνθέτης με σημαντική και έντονη μουσική δραστηριότητα στην εποχή μας. Γεννήθηκε στον Ελεώνα Θηβών το 1923. Πρώτος δάσκαλός του στη μουσική ο πατέρας του, καλλίφωνος τραγουδιστής κλέφτικων τραγουδιών, και στη συνέχεια ο Παπαπανάγος Αδριανός, πρώην ψάλτης, ο Πρωτοψάλτης Πέτρος Μειδάνης, μαθητής του Πρωτοψάλτη Σμύρνης Φ. Περεσιάδη και ο Πρωτοψάλτης Δημ. Ανδρέου από το Βόλο. Το 1945 εγκαταστάθηκε

στην Αθήνα όπου γράφτηκε και φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών και είχε δασκάλους

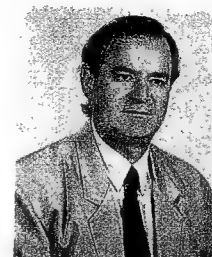
τους περίφημους Καθηγητές Νικ. Παππά, Κ. Παπαδημητρίου, Εμμ. Φαρλέκα και Ιωαν. Μαργαζιώτη. Δεν περάτωσε όμως τις σπουδές του στο Ωδείο γιατί διαφώνησε για την ελλιπή διδασκαλία της Βυζ. μουσικής και διέκοψε τη φοίτησή του. Γράφτηκε και φοίτησε στον Πειραϊκό Σύνδεσμο απ' όπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτου με Άριστα. Παρακολούθησε και μαθήματα Αρμονίας, τα οποία όμως δεν ολοκλήρωσε γιατί διαφώνησε και πάλι με τον δάσκαλό του Ι. Μαργαζιώτη.

Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς. Ως Πρωτοψάλτης στη Θήβα (1945 - 47), ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Ιωάννου Βουλαγμένης (1947-1982) ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. της Αγίας Μαρίνας Φιλαδέλφειας (1983 - 1992). Δραστηριότητας και δημιουργικός έχει πρωτοστατήσει σε πολλές ιεροψαλτικές διοργανώσεις. Έχει κάνει εκπομπές στο Ρ/Σ με Βυζ. χορούς και έχει συμμετάσχει ως χορωδός σε όλες τις χορωδίες των μεγάλων χορορχών σε πολλές συναυλίες. Διετέλεσε σε πολλές περιόδους μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Ελλάδος, της Ένωσης Ιεροψαλτών, Αττικής και Αντ'όρος της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Ανήσυχος πνεύμα και φλογερός μαχητής και λάτρης της παράδοσης, υποστήριξε πάντοτε με πίστη και πάθος τις ιδέες και τα "πιστεύω" του αγωνίστηκε με σθένος εναντίον όσων κατά καιρούς επεχείρησαν, να εισβάλουν στον ιερό χώρο της παραδοσιακής λειτουργικής μας μουσικής με σκοπό και στόχο να την πλήξουν και να την νοθεύσουν. Ως τακτικός συνεργάτης του "Ιεροψαλτικού κόσμου" και των "Ιεροψαλτικών Νέων" έγραψε πολλά άρθρα γύρω από το ψαλτικό ζήτημα. Ταλαντούχος συνθέτης μελοποίησε πολλά τραγούδια και εξέδωσε κασέτα με τα περίφημα "ψαλτοτράγουδα" καθώς και μουσικό βιβλίο με τον ίδιο τίτλο. (Το τραγούδι του "Ο ψάλτης" τραγουδιέται από τους ψάλτες σ' όλη την Ελλάδα). Εξέδωσε επίσης τις κασέτες: "Δημοτικοί αντίλαλοι" και "Λαϊκοί απόηχοι", ενώ έχει προς έκδοση τα: "Ελληνικά Χριστούγεννα" και το "Θηβαϊκό κύκλο". Υπήρξε και δάσκαλος στη Β.Μ. του μεγάλου καλλιτέχνη, στο κλαρίνο, Βασίλη Σούκα με τον οποίο συνεργάστηκε στενά. Στα σπουδαία μουσικά επιτεύγματά του ανήκει και η επινόηση και κατασκευή του μουσικού οργάνου "πανήχιο" (Βλ. Α' τόμο σελ. 227). Τέλος τα τελευταία χρόνια ασχολείται και ετοιμάζει να εκδώσει μεγάλο θεωρητικό έργο για την Ελληνική μουσική.

Έντονη καλλιτεχνική παρουσία και σπουδαία ψαλτική φυσιογνωμία της εποχής μας ο Β. Κατσιφής, καλόκαρδος και αγαπητός απ' όλους, χαλκέντερος και δημιουργικός με πλούσιο και πολυσχιδές μουσικό έργο, ζει σήμερα στην Αθήνα και εργάζεται άοκνα για την ολοκλήρωση και έκδοση του μεγάλου θεωρητικού του έργου που ετοιμάζει.

Κατσούλας Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Κακουραϊύια Αρκαδίας το 1947 και

από την παιδική του ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης και

μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Δημήτριο, ιεροψάλτη τότε στην γενέτειρά του και σήμερα πρωτοπρεσβύτερο Ιερέα. Το 1962 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και φοίτησε στη Ριζάρειο Σχολή (1962 - 68) όπου είχε δάσκαλο στη μουσική τον Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο, ο οποίος ευθύς αμέσως τον επέλεξε και ως βασικό μέλος της χορωδίας του. Φοίτησε ακόμη και στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο τον εμβριθή μουσικό, Καθηγητή και Πρωτο-

ψάλτη Σπ. Περιστέρη καθώς και στο Παλλάδιο Ωδείο όπου είχε δάσκαλο τον Γεωργ. Ζαφειράτο. Από το Παλλάδιο Ωδείο έλαβε δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" (1975 - 78). Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Παναγίτσας Μπραχαμίου (1973 - 76). Στη συνέχεια έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγ. Νικολάου Ηλιουπόλεως (1976 - 82). Από το 1982 μέχρι σήμερα, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή και κατανυκτική ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Παντελεήμονος Καλαμακίου. Από το 1983 έχει ιδρύσει στο Ναό του Σχολή Βυζ. Μουσικής στην οποία διδάσκει δωρεάν στους νέους, την ψαλτική τέχνη. Σήμερα η Σχολή έχει δεκαπέντε μαθητές. Έχει ψάλει σε πολλούς Ναούς σε διάφορες πόλεις έπειτα από πρόσκληση. Σήμερα διδάσκει επίσης και ως ωρομίσθιος Καθηγητής την Βυζ. Μουσική στα Ωδεία Γκύζη και Παλλάδιο, ενώ παράλληλα ως συνεργάτης και παραγωγός του Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος, επιμελείται και παρουσιάζει την εβδομαδιαία εκπομπή "Βυζαντινοί Εκκλ. ύμνοι" με "μοναδικό στόχο", όπως λέει ο ίδιος, "την προβολή και διάδοση της πατρώας Βυζαντινής μας Μουσικής Εθνικής κληρονομιάς, όπως ακριβώς μας την παρέδωσαν οι μεγάλοι δάσκαλοι μας". Ακόμη, στο Ναό που ψάλλει, έχει συστήσει και Βυζ. χορό από μαθητές του με τον οποίο έχει κάνει και πολλές δημόσιες εμφανίσεις με πολλή επιτυχία. Εξαιρετος άνθρωπος, σεμνός και ευγενής με ήθος και αρετή, ο Γ. Κατσούλας, είναι και εξαιρετος ψαλμωδός καλλίφωνος με ωραία ηγεμονική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος. Με ένθερμο ζήλο και αγάπη πολύ προς τη λειτουργική μουσική μας παράδοση, εργάζεται άοκνα και προσφέρει έργο σημαντικό και αξιόλογο.

Κατσούλας Κων/νος. Καλλίφωνος και διακεκριμένος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στον Αγ. Σπυριδώνα Ορχομενού της Βοιωτίας το 1930 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Β.Μ. στον Ορχομενό όπου μεγάλωσε, από τον Ιερέα Μάρκο Αρμακόλα. Το 1947 αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης, σε ηλικία μόλις 17 ετών, στον Άγιο Λουκά Ορχομενού. Το 1959 έρχεται στην Αθήνα και εγγράφεται στο Ωδείο Αθηνών όπου και έλαβε Πτυχίο ιεροψάλτου με Άριστα και μετά δύο

χρόνια Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου με άριστα από τον Πειραϊκό Σύνδεσμο. Συγχρόνως παρακολουθεί ιδιαίτερα μαθήματα κοντά στους περίφημους Θεοδ. Γεωργιάδη και Δ. Μήτρου. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Αγ. Δημήτριο Αμπελοκήπων, στον Αγ. Διονύσιο Πατρών, στον Μητροπολιτικό Ναό των Πατρών, Ιερό Προσκύνημα της Τήνου και στην Αγ. Σοφία Ψυχικού όπου και τελείωσε η ιεροψαλτική του διακονία. Δίδαξε τη Β.Μ. σε σειρά Ωδείων σε διάφορες πόλεις που υπηρέτησε όπως στο "Ορφείο" Αθηνών (1963) στο Ανωτ. Εκκλ. Φροντιστήριο Πατρών (1965) στη Φιλαρμονική Εταιρεία Πατρών (1965), στο ίδρυμα Ευαγγελίστριας Τήνου (1971) στο 1ο Γυμνάσιο Ν. Ψυχικού ως Καθηγητής μουσικής (1976 - 1987), στο Παλλάδιον Καλλιθέας, στο "Αρίων" Αθηνών και σε πολλά άλλα Ωδεία της Αθήνας, στο Σύλλογο φίλων Βυζ. μουσικής Αθηνών και σε πολλές Ιερές Μονές. Ως Χοράρχης Βυζ. χορού επιτέλεσε έργο σπουδαίο με πολλές εμφανίσεις και συμμετοχές όπως σε μουσικά φεστιβάλ, σε διαγωνισμούς Βυζαντινής και δημοτικής μουσικής τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό (Ραβέννα Ιταλίας 1965). Έκανε πολλές εκπομπές στο Ρ/Σ και την Τ.Υ. Το συγγραφικό του έργο υπήρξε σπουδαίο. Έγραψε "Εσπερινό" (600 σελίδες) "Θ. Λειτουργία" (500 σελίδες), "Μ. Εβδομάδα", "Αγιασματάριον", "Ασκήσεις Μουσικής και Θεωρητικό". Είναι από τους πρώτους Πρωτοψάλτες που έγραψε και κυκλοφόρησε κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους στο Εξωτερικό. Με εξαίρετο ήθος, σεμνός και καλόκαρδος ως άνθρωπος, ο Κ. Κατσούλης, έχαιρε της εκτίμησης και της αγάπης όχι μόνο των πολυπληθών μαθητών του, αλλά και όλου του ψαλτικού κόσμου. Πέθανε στις 4 Μαρτίου 1987.

Κατσουλιέρης Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Σπυρίδωνος Ροδοδάφνης Αιγίου.

Κατσούρας Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Ανεμοχώρι Ηλείας το 1918. Υπήρξε μαθητής του Νικ. Μαυρόπουλου. Μέχρι το 1949 έψαλλε στον Πύργο Ηλείας. Έλαβε πτυχίο Β.Μ. από το Ωδείο Αθηνών και στην συνέχεια μαθήτευσε στον Αθαν. Καραμάνη και Αβραάμ Ευθυμιάδη στη Θεσ/κη ενώ παρακολούθησε και μαθήματα κοντά στον Κ. Πρίγγο. Το 1954 διορίστηκε Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως στην Κυπαρισσία όπου και διαμένει.

Κατσώλας Ελευθέριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Ανακασιά Βόλου το 1912 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Κων/νο, ο οποίος ήταν τελειόφοιτος της Πατριαρχικής Μουσικής Σχολής Κων/πόλεως (1905) με Καθηγητές τους Ιακ. Ναυπλιώτη, Κων/νο Κλάββα, Φωτ. Παπαδόπουλο και Πολ. Παχείδη. Αργότερα μαθήτευσε και στον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Πολλά μυστικά όμως της ψαλτικής του τέχνης ως προς το ύψος και την ερμηνεία, διδάχτηκε από την συνεργασία του με τους Πρωτοψάλτες Γ. Μαργαριτόπουλο και

Δημ. Μήτρου των οποίων υπήρξε βοηθός επί πολύ καθώς και από την συνεργασία του για πολλά χρόνια με τον Πρωτοψάλτη Χρ. Πάντα. Σπουδαίος άνθρωπος, καλλίφωνος και σεμνός λειτουργός του Ιερού αναλογίου, ψάλλει από το 1932 μέχρι σήμερα. Πρώτος Ι. Ναός ο Άγιος Νικόλαος Αλμυρού Βόλου. Στη συνέχεια έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Νικαίας, στον Ι. Ν. Παναγίτσας Νικαίας, στον Ι. Ν. Αγ. Φωτεινής Υμηττού, Ι. Ν. Αγίου Δημητρίου στο Μπράχμι και τέλος στον Ι. Ν. της Υπαπαντής Λούτσας Αττικής όπου συνεχίζει να προσφέρει θυμίαμα ψαλτικής ευωδίας και με την θαυμαστή καλλιγωνία του και την μυσταγωγική ψαλμωδία του να κατευθύνει τις προσευχές των εκκλησιαζόμενων πιστών όπως ακριβώς πολλές δεκαετίες μέχρι σήμερα.

Καυκόπουλος Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1961

και έζησε τα παιδικά του χρόνια στον Άνω Αλινό Πατρών. Στην ψαλτική τέχνη μυήθηκε, από πολύ μικρή ηλικία, από τον πατέρα του Παναγιώτη, μουσικό και καλλίφωνο Πρωτοψάλτη ο οποίος υπήρξε μαθητής του Κ. Πρίγγου, Δ. Μήτρου και Ν. Μαυρόπουλου. Σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική στο Πατραϊκό Ωδείο (Πάτρα) κοντά στον Καθηγητή Βυζ. Μουσικής και εξάιρετο μουσικοδιδάσκαλο

πρωτοπρεσβύτερο Ευθ. Ντρέκη. Μετά το πέρας των σπουδών του στο Ωδείο, μετέβη και σπούδασε Εθνομουσικολογία στο Παρίσι και το Όσλο. Μαθήτευσε επίσης κοντά σε μεγάλους Πρωτοψάλτες της σύγχρονης εποχής, στους οποίους, όπως δηλώνει, οφείλει την έκφραση ερμηνείας των Βυζ. μαθημάτων και το ψαλτικό του ύψος, όπως στον Αθαν. Πέττα, στον Χρ. Θεοδοσόπουλο και στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Βασ. Νικολαΐδη. Συνδέθηκε φιλικά και συνεργάστηκε με όλους σχεδόν τους μεγάλους Πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους της εποχής μας από τους οποίους ωφελήθηκε πολλά. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς της Πάτρας όπως στην Αγ. Βαρβάρα, στην Αγία Παρασκευή κ.α. καθώς και στο Ι. Ναό των Εισοδίων Αιγίου. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την θαυμάσια καλλιφωνία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης από το 1990 το Ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού της Φανερωμένης Αιγίου. Έχει ψάλλει επίσης σε πολλούς Ναούς διαφόρων πόλεων της Ελλάδας έπειτα από πρόσκληση. Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης της Βυζ. χορωδίας της Αστυνομίας Πόλεων Πατρών καθώς και της Πατραϊκής Βυζ. Χορωδίας "Πέτρος ο Πελοποννήσιος". Έχει κυκλοφορήσει πολλές κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Ως Καθηγητής διδάσκει την ψαλτική τέχνη στο Ωδείο "Αναστασόπουλος" Πατρών καθώς και με ιδιαίτερα μαθήματα σε πολλούς νέους. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και εντυπωσιακή υψιφωνία, ψάλλει και υπηρετεί το Ιερό Αναλόγιο, προσπαθώντας, όπως λέει ο ίδιος, "να συνδέσει την παράδοση με το παρόν και το μέλλον". Αυτός είναι ίσως ο λόγος για τον οποίο, όπως επίσης δηλώνει ο ίδιος, θεωρείται

από πολλούς "σημείον αντιλεγόμενον". Ωστόσο έχουμε την πεποίθηση ότι ο Βασ. Κανικόπουλος ανήκει στη νέα γενιά των ψαλτών οι οποίοι πολλά έχουν να δώσουν στη μουσική μας και όταν ψάλλουν με σύνεση και σεβασμό προς την Ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση, προσφέρουν έργο σημαντικό και υπηρεσία πολύτιμη στην ψαλτική μας τέχνη. Έντονα συναισθηματικός άνθρωπος, καλόκαρδος, εξαιρετικά ευγενής και ευχάριστος, προικισμένος με εξαιρετο φωνητικό τάλαντο, έχει πολλά ασφαλώς να προσφέρει και πολλά περιμένει απ' αυτόν η λειτουργική μας μουσική.

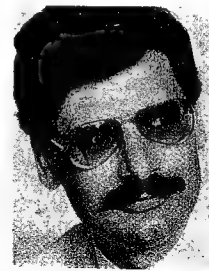
Καψάσκης Σπύρος. Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής μουσικής. Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο το 1909 και από το 1927 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου σπούδασε Θεολογία και Μουσική. Τα πρώτα μαθήματα μουσικής έλαβε στην γενέτειρά του από τον Ιωάννη Καπανδρίτη. Το 1930 αποφοίτησε από το Ωδείο Αθηνών και έλαβε πτυχίο και δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με άριστα. Είχε καθηγητή τον Ιωάν. Σακελλαρίδη του οποίου ακολούθησε πιστά το σύστημα. Έψαλε σε μικρή ηλικία στη Ζάκυνθο (1923 - 27) και από το 1928 στην Αθήνα, σε πολλούς Ι. Ναούς με τελευταίο τον Ι. Ναό της Αγίας Ειρήνης όπου διαδέχτηκε τον Δάσκαλό του Ι. Σακελλαρίδη. Χρημάτισε καθηγητής του Εθνικού Ωδείου, της Μαρμασλείου Παιδ. Ακαδημίας και πολλών Λυκείων. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών και μέλος της ενώσεως Ελλήνων μουσουργών. Έγραψε και εξέδωσε πολλά βιβλία: "Κριπίδιον Βυζ. Μουσικής", "Μικρόν θεωρητικόν της Β.Μ.", "Θεωρία των ήχων της Β.Μ.", "Ακάθιστος ύμνος", κ.α. Πιστός τηρητής του συστήματος Σακελλαρίδη και γενικά του Πολυφωνικού συστήματος, θεωρείται ότι επετέλεσε έργο από καθαρά μουσική θεώρηση αξιόλογο και σημαντικό, από την άποψη όμως της Ορθόδοξης λειτουργικής μας μουσικής, σαφώς αντιπαραδοσιακό.

Κενάνογλου Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης στην Κων/πολη και πρόεδρος επί σειρά ετών των "Μουσικοφίλων Κων/πόλεως". Γεννήθηκε στις αρχές του αιώνα μας και έψαλε στον Ι. Ναό "Άγιοι ΙΒ' Απόστολοι" στο Φερί Κιόϊ (δεκαετία 1950 - 1960). Επιμελητής της Μεγ. του Γένους Σχολής. Υπήρξε ενθουσιώδης μαχητής και υποστηρικτής της Β.Μ. με σπουδαία και λίαν σημαντική δραστηριότητα για την υπεράσπισή της και τη διάδοσή της. Τιμήθηκε με το **οφφίκιο** του "Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως". Πέθανε στις 5 Οκτωβρίου 1986.

Κεσσάκης Ιωάννης. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίων Σαράντα Λάρισας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το γνήσιο εκκλησιαστικό ψαλτικό του ύφος.

Κετσετζής Φώτιος. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. μουσικής και χοράρχης από τους κορυφαίους της εποχής μας. Γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1945 και από μικρός διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Σπούδασε Βυζαντι-

νή και Ευρωπαϊκή Μουσική κοντά στον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Δημ. Σουρλαντζή στο Μακεδονικό Ωδείο και οι σπουδές του επισφραγίστηκαν με πολλά Πτυχία και Διπλώματα. Έχει Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής, Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου, Πτυχίο Αρμονίας και Πτυχίο Ωδικής. Ως Καθηγητής μουσικής έχει υπηρετήσει σε πολλά Εκκλησιαστικά Γυμνάσια και Λύκεια, στην Ανωτέρα Εκκλ. Σχολή Αθηνών, στο Ωδείο Χαλανδρίου, στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών, στον Θ' τομέα

Νεότητας της Ι. Αρχ/πής Αθηνών και τέλος από το 1992 υπηρετεί και διδάσκει στο Ελληνικό Κολλέγιο και τη Θεολογική Σχολή Βοστώνης των Η.Π.Α. Ως Πρωτοψάλτης έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στον Αγ. Γεώργιο Ακαδημίας Πλάτωνος, Άγιο Σπυριδώνα Πειραιώς, Ιερό Προσκύνημα (Ευαγγελίστρια) Τήνου, Αγία Τριάδα Αμπελοκήπων κ.α. Εξαιρετικά Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές βυζαντινό ψαλτικό ύφος, ο Φ. Κετσετζής, ψάλλει με σεμνότητα υποδειγματική συνέπεια και σεβασμό προς τη λειτουργική μας παράδοση. Με ήθος και αρετή είναι πολύ αγαπητός και έχει αποκτήσει πολλούς φίλους σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας όπου έχει ψάλει σε πανηγυρίζοντες Ναούς έπειτα από πρόσκληση καθώς και μιμητές, θαυμαστές και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Δόκιμος ερμηνευτής με απαραράμλλη εκφραστική δυνατότητα έχει γράψει πολλούς Βυζ. Εκκλ. ύμνους σε κασέτες, τους οποίους ερμηνεύει με πιστότητα και ακρίβεια μοναδική προσφέροντας και από την πλευρά αυτή σημαντική υπηρεσία, στη διάδοση της λειτουργικής μας μουσικής, όχι μόνο στον Ελλαδικό χώρο, αλλά και στο Εξωτερικό όπου σήμερα υπηρετεί.

Κιάσσης Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Σούδα Χανίων το 1958 και μαθήτευσε κοντά στον διακεκριμένο Πρωτοψάλτη, Καθηγητή και εμβριθή μουσικό Γεώργιο Χατζηθεοδώρου. Έχει Πτυχίο Ιεροψάλτη και Πτυχίο Βυζ. μουσικής. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα τιμά επάξια και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγ. Χαράλάμπους Λενταριανών Χανίων. Παράλληλα δραστηριοποιείται σε κάθε εκδήλωση του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Χανίων και είναι βασικό στέλεχος της χορωδίας του. Με ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος ψάλλει με πολλή συνέπεια και σεβασμό στην λειτουργική μας παράδοση υποσχόμενος πολλά για την μελλοντική εξέλιξη, πρόοδο και καλλιέργεια της ψαλτικής μας τέχνης.

Κιορπές Δαμιανός. Αρχιμανδρίτης, Καθηγούμενος Ι. Μονής Αγίας Τριάδος Τούμπας Σερρών, κατά κόσμον Αθανάσιος Κιορπές. Γεννήθηκε στην Κοίμηση Σιντικής Σερρών το 1938 και από 13 ετών άρχισε να μαθαίνει Β.Μ. κοντά στον Ιεροψάλτη της γενέτειράς του Π. Πανάρετο που είχε μαθητεύσει στο Άγιον Όρος καθώς και στον Κ. Πρίγγο. Το 1952 μετέβη στο Άγιο Όρος

όπου με υπόδειξη του Π. Πανάρετου μαθήτευσε κοντά στον μοναχό Γ. Καμπουρέλη που υπήρξε δάσκαλος του Πανάρετου και ήταν από τους κορυφαίους μουσικοδιδασκάλους του Αγ. Όρους. Στο Άγιο Όρος έψαλε μαζί με τον δάσκαλό του σε πολλές πάνηγυρες σε διάφορα μοναστήρια με ονομαστούς ψαλμωδούς μοναχούς όπως τον Μακάριο Μπουζίκα, Δ. Φιοφίρη, τους Δανιηλαίους κ.α. Σήμερα ο π. Δαμιανός Κιορπές κατέχει τη θέση του Καθηγουμένου της Ι. Μονής Αγίας Τριάδος Τούμπας Σερρών. Καλλίφωνος ψαλμωδός και σεμνός λειτουργός του Ιερού Θυσιαστηρίου, ο π. Δαμιανός δεν περιορίζεται μόνο στα καθαρά λειτουργικά του καθήκοντα, τα οποία επάξια και με υποδειγματική ευλάβεια, τάξη και ευσέβεια επιτελεί, αλλά τον θησαυρό της λειτουργικής μας μουσικής που με τόση αγάπη και επιμέλεια αποθησαύρισε κοντά σε καταξιωμένους μουσικοδιδασκάλους, μεταδίδει με κάθε τρόπο και σε κάθε ευκαιρία σε μαθητές του, τους οποίους διδάσκει αφιλοκερδώς και χωρίς διακοπή "εν νυκτί και εν ημέρα", προς δόξα της ψαλτικής τέχνης της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Δίδαξε στο Άγιο Όρος από το 1959, ενώ από το 1967 έχει αρχίσει τη συστηματική διδασκαλία σε σχολές Β.Μ. και κατ' ιδίαν, σε πολλούς μαθητές του, στην περιοχή όπου υπηρετεί, με πολλή μεγάλη επιτυχία και αγαθά αποτελέσματα.

Κλάββας Κων/νος. Αρχων Λαμπαδάριος της Μ. του Χ. Εκκλησίας, διαπρεπής θεωρητικός και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε το 1852 και έψαλε στον Πατριαρχικό Ναό από το 1888 μέχρι το 1916 ως δομέστικος και Λαμπαδάριος (1911 - 16). Έξοχος μουσικοδιδάσκαλος, δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές. Διακρίθηκε για το "ηδύφθογγον" της φωνής του και το σεμνοπρεπέστατο Εκκλησιαστικό του ύφος. Στην Πατριαρχική Σχολή συνδίδασκε πάντοτε με τον Ιάκωβο Ναυπλιώτη. Πέθανε το 1917. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 140).

Κλαμαριάς Διονύσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Διακρίθηκε για την πολυσχιδή δραστηριότητά του, ως Πρόεδρος επί σειρά ετών και κατά καιρούς μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών, για την βελτίωση της θέσης των Ιεροψαλτών. Πτυχιούχος της Σχολής Βυζ. Μουσικής του Μουσικού Λυκείου Αθηνών (1952) έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας όπως στους Αγ. Αναργύρους Βουρλοποτάμου (1955) κ.α.

Κοκκαλιάρης Βασίλειος. Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Στεφάνου Αρναίας Χαλκιδικής.

Κοκκινάκης Αριστείδης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Πειραιώς και δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του (Σ. Βενάρδος κ.α.).

Κόκκινος Ευάγγελος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Πιστιανά Άρτας το 1935 και μαθήτευσε κοντά στον ονομαστό Πρω-

τοψάλτη Άρτας Ευαγγ. Πλακιά. Βαθύς γνώστης της Βυζ. Μουσικής ο Ε. Κόκκινος μετέδωσε τις πολλές γνώσεις του και δίδαξε την ψαλτική τέχνη τόσο στο γιο του Γεώργιο ο οποίος αναδείχτηκε ικανότατος ιεροψάλτης (Ι. Ν. Φανερωμένης Άρτας) όσο και στους πολυπληθείς μαθητές του στη Α/θμία εκπ/ση (ως διδάσκαλος εκπ/κός) στους οποίους συστηματικά καλλιεργούσε και το πνεύμα της χορωδιακής εκτέλεσης των Βυζαντινών μαθημάτων. Σεμνός και καλλίφωνος ψαλμωδός κοσμή σήμερα και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού "Αγίου Παύλου" Μενιδίου Αιτωλ/νίας. Είναι επίσης Αντ/δρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Άρτας και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα.

Κομήτσας Ρίζος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Νίκαια Λαρίσης το 1956. Μετά την αποφοίτησή του από το Λύκειο στη Λάρισα και κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας, πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον π. Δημήτριο Αρβανιτίδη, εφημέριο του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Ορεστιάδας (1976 - 77). Την περίοδο 1978 - 79 σπούδασε Βυζαντινή μουσική στο Ωδείο Λαρίσης με δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη Αθανάσιο Παναγούλη. Συνέχισε για τέσσερα (4) χρόνια στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Μητροπόλεως Λαρίσης με δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη Κυριαζή Δασκαλούδη, για να ολοκληρώσει της Μουσικές του σπουδές με τον δάσκαλο Πρωτοψάλτη Ιωάννη Κεσσάκη. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από τον Ι. Ναό Αγίου Δημητρίου Ορεστιάδας όπου έψαλε για ένα (1) χρόνο. Έπειτα έψαλε για τρία χρόνια (3) στον Άγιο Γεώργιο Ναμάτων Λαρίσης και στη συνέχεια για οκτώ (8) χρόνια στον Άγιο Γεώργιο Νέας Λεύκης Λαρίσης. Σήμερα, από διετίας περίπου, κοσμή και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο των Παμεγίστων Ταξιαρχών της Λαρίσης. Από το 1984 και συνεχώς μέχρι σήμερα, εκλέγεται στη Διοίκηση του Σωματείου Ιεροψαλτών Λαρίσης στη θέση του Γραμματέα, του Ταμία και σήμερα του Προέδρου. Για τρεις συνεχείς φορές εκλέγεται στο Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. από το 1988, και σήμερα κατέχει τη θέση του Β' Αντιπροέδρου. Ο Κομήτσας Ρίζος είναι μια αξιόλογη ψαλτική φυσιογνωμία της περιοχής του και εργάζεται άοκνα και αποδοτικά για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Κομποτιάτης Δήμος (Δημοσθένης). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Ναύπλιο το 1934 και μαθήτευσε κοντά στους Στυλ. Μπονάνο περίφημο Πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Βασιλείου Τριπόλεως και Ιων. Θεοδωρίδη σπουδαίο Μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη του Ι. Ν. Προφήτου Ηλιού Τριπόλεως. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, σεμνός και ευπρεπής λειτουργός, κοσμή και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού των Παμεγίστων Ταξιαρχών Τριπόλεως επί 35 συνεχή χρόνια και υπηρετεί την ψαλτική μας τέχνη με ευλάβεια πολλή και υποδειγματική συνέπεια και υπευθυνότητα. Ως Χοράρχης επί σειρά ετών του Βυζ. χορού του

Συλλόγου Ιεροψαλτών Τριπόλεως έχει δώσει πολλές συναυλίες με απόλυτη επιτυχία ενώ έχει διδάξει και διδάσκει ακόμη την Βυζ. μουσική σε πολλούς μαθητές του οι οποίοι σήμερα είναι καταξιωμένοι Ιεροψάλτες.

Κόντογλου Φώτιος. Διαπρεπής Καλλιτέχνης, Λόγιος, Αγιογράφος και λάτρης της Βυζαντινής Μουσικής. Γεννήθηκε το 1895 στις Κυδωνίες της Μ. Ασίας και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή. Επετέλεσε έργο σπουδαίο. Όλο το έργο του είναι διαποτισμένο με την μεγάλη πίστη του στον αγώνα για την διατήρηση της παράδοσης που καλύπτει την Βυζ. Εκκλ. Μουσική, την Αγιογραφία και την Εκκλ. Αρχιτεκτονική. Αγιογράφησε πλήθος Εκκλησιών, εξέδωσε περιοδικά τέχνης και παράδοσης, έγραψε βιβλία και τιμήθηκε με πολλά βραβεία. Πέθανε στην Αθήνα το 1965.

Κοντορήγας Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Έψαλε επί σειράν ετών στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Πειραιώς.

Κοντός Αντώνιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και λάτρης της παραδοσιακής μας λειτουργικής μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Πυλία Μεσσηνίας το 1914 και από μικρός έδειξε την κλίση του και τη μεγάλη αγάπη του προς το Ι. αναλόγιο. Μαθήτευσε κοντά στο μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Γεωργιάδη και στη συνέχεια φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών όπου μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Φοίτησε ακόμη και στο φροντιστήριο του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών όπου ολοκλήρωσε την ψαλτική του τέχνη κοντά στον μεγάλο μουσικολόγο και δάσκαλο Γεώργιο Τσατσαρώνη. Εκλεκτός άνθρωπος και σεμνός ψάλτης ο Α. Κοντός ήταν και είναι αγαπητός από όλο τον ψαλτικό κόσμο και πάντοτε με προθυμία περισσή πρόσφερε τη βοήθειά του σε κάθε ψαλτική προσπάθεια και εκδήλωση. Βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες όπως του Θεοδ. Γεωργιάδη, Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, Φάνη Καπαρού ακόμη κατά καιρούς και στις χορωδίες, Γ. Καραγιάννη, Γ. Σύρκα, Δ. Μαυραγάνη κ.α. πρόσφερε, με ζήλο και πίστη στις ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις, πλουσιοπάροχα τις υπηρεσίες του για τη προβολή και διάδοση της Εκκλ. μας μουσικής. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς με μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην Ι. Μονή Πετράκη. Σήμερα ο Α. Κοντός ζει με την οικογένειά του στην Αθήνα και βρίσκεται σε ανάρρωση έπειτα από πρόσφατη ασθένειά του.

Κόπανος Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Χίο το 1954 και μαθήτευσε κοντά στον διακεκριμένο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Νεραντζή. Με ωραία μελωδική φωνή, ψάλλει με το σοβαρό Βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος του δασκάλου του με σεμνότητα και ιεροπρέπεια. Σήμερα λαμπρύνει και κοσμεί με την ωραία ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Καρδαμύλων Χίου και υπηρετεί με ευλάβεια την ψαλτική μας τέχνη, με γνώμονα πάντοτε και οδηγό τη μακραίωνα λειτουργική παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Κόρας Δημοσθένης. Μουσικολόγος και Συγγραφέας. Ασχολήθηκε με τη μελέτη των διαστημάτων των κλιμάκων της Β.Μ. και έγραψε πολλά σχετικά άρθρα και μελέτες. Εξέδωσε το βιβλίο: "ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ... - Η ΜΟΥΣΙΚΗ" (1987).

Κορωνιώτης Ευθύμιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Ρίζα Κορινθίας το 1920 και από νεαρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς το ιερό αναλόγιο. Σπούδασε Βυζ. μουσική και έλαβε Πτυχίο Καθηγητή Βυζ. μουσικής. Έχει ψάλει σε πολλούς πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς σε διάφορες πόλεις έπειτα από πρόσκληση. Δόκιμος ερμηνευτής των μουσικών μαθημάτων ψάλλει επί πολλά χρόνια ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Βλασίου Ξυλοκάστρου. Έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε 10 μαθητές του οι οποίοι σήμερα είναι όλοι ιεροψάλτες σε Ι. Ναούς της περιφέρειας Ξυλοκάστρου.

Κόττορος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Β.Μ. και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Αγαθονήσι Δωδεκανήσου το 1955 και από νεαρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη στην Πατριάδα Εκκλ. Σχολή, στην οποία φοίτησε, από Μοναχούς της Μονής Πάτμου. Αργότερα μαθήτευσε κοντά στον Καθηγητή Γεώργιο Χατζηθεοδώρου, στον Καθηγητή Σωκ. Βενάρδο και στον Γεωργ. Πλούμη. Έχει λάβει από το Ελληνικό Ωδείο Αθηνών "Πτυχίο Β.Μ.", "Δίπλωμα Β.Μ." και "Πτυχίο Ωδικής". Έχει διατελέσει Καθηγητής Β. Μουσικής στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Καρπενησίου και σήμερα είναι Καθηγητής στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Πατρών. Έχει διατελέσει πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών καθώς και Α' Αντι/δρος της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. από το 1986 μέχρι σήμερα. Ως Χοράρχης αλλά και ως μέλος σε πολλές χορωδίες έχει λάβει μέρος σε πολλές εμφανίσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό. Έχει επίσης πολλές εμφανίσεις ως Χοράρχης με την χορωδία του Εκκλ. Λυκείου Πατρών όπου διδάσκει. Κατά καιρούς έχει διδάξει και σε Ωδεία των Αθηνών. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς ως Λαμπαδάριος και ως Πρωτοψάλτης. Σήμερα ο σεμνός και ταλαντούχος λειτουργός του Ιερού αναλογίου κοσμεί με την παρουσία του και την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Πατρών, όπου ψάλλει, έχοντας γνώμονα και οδηγό τις αιώνιες Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις τις οποίες με πολύ ζήλο και πίστη περισσή μεταλαμπαδεύει, ως Καθηγητής και στους μαθητές του.

Κουζηνόπουλος Λεωνίδας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Πτυχιούχος και διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής του Ωδείου Αθηνών (1956) δίδαξε και ως Καθηγητής στο ίδιο Ωδείο επί σειρά ετών.

Κουκάκης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γόνος Φαναριώτικης Πατριαρχικής Οικογένειας. Τελειόφοιτος της Μ. του Γένους Σχολής και της Σχολής Βυζ. Μουσικής της ίδιας Σχολής. Έψαλε στον Ι. Ναό των

Αγίων Αποστόλων (Φερίκιοι) Κων/πόλεως επί 25ετία. Απελαθείς υπό των Τούρκων εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε επί 15ετία στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου Μάνδρας Αττικής. Υπήρξε μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών. Πέθανε στις 13 Οκτωβρίου 1980.

Κουκιάς Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κρεμαστή Ρόδου το 1940. Σε ηλικία 11 ετών μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον τότε Πρωτοψάλτη στην γενέτειρά του, Νικόλαο Κορδίνα. Αργότερα συμπλήρωσε και ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία στη Σχολή Βυζ. μουσικής Ι.Μ. Ρόδου από το 1985 μέχρι το 1992. Έχει ιδρύσει 14μελή Βυζ. χορό του οποίου είναι Διδάσκαλος και Χοράρχης και με τον οποίο πραγματοποιεί τακτικές εμφανίσεις σε τοπικό τηλεοπτικό κανάλι για τις ανάγκες θρησκευτικής εκπομπής. Ασχολείται επίσης με την μελοποιία. Έχει συνθέσει τους ύμνους φυλλάδας των νεομαρτύρων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης για τις ανάγκες της ομώνυμης Ιεράς Μονής στη Ρόδο. Σεμνός λειτουργός του Ι. αναλογίου, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Κουκουτσάκης Λεωνίδα. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στις Αζευγορές της επαρχίας Σελίνου Κρήτης το 1907 και φοίτησε επί επταετία στην Αθωνιάδα Ιερατική Σχολή. Έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Αγ. Κων/νο Ν. Ιωνίας Αθηνών (1937 - 1940), ως Λαμπαδάριος στον Άγιο Μηνά Ηρακλείου Κρήτης (1940 - 1945) και ως Πρωτοψάλτης στον Άγιο Νικόλαο Σπλάντζας Χανίων Κρήτης, από το 1945 μέχρι την ημέρα του θανάτου του. Ένθερμος λάτρης της Β.Μ. έχει στο ενεργητικό του την ασφάλιση των ψαλτών των Χανίων στο "ΙΚΑ" και την υπαγωγή τους στις κοινωνικές ασφαλίσεις από 1-6-1955. Πέθανε πρόωρα το 1956.

Κουλούρης Διονύσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στα Καλυβάρια του Ν. Ηλείας το 1925 και από μικρή ηλικία ασχολήθηκε με την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη και μετέπειτα ιερωμένο Νικ. Μαυρόπουλο όπως επίσης και στον Πρωτοψάλτη Παπαθηνόδορο Παπανδρέου. Φοίτησε κατόπιν στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στους Ι. Ναούς των Αθηνών, Μεταμορφώσεως Βύρωνος, Προφήτου Δανιήλ, Μεταμορφώσεως Μοσχάτου, Αγ. Κων/νου Πειραιώς, Αγ. Κων/νου Κολωνού, Ευαγγελιστρίας Καλλιθέας και Ευαγγελισμού Υμηττού. Υπήρξε ιδρυτής και πρόεδρος του συγκροτήματος Βυζ. μουσικής με την επωνυμία "Θεοδ. Βασιλικός" με πολλές και ποικίλες δραστηριότητες, τόσο στον Ελλαδικό χώρο όσο και στο Εξωτερικό. Δραστηριοποιήθηκε επίσης για μερικά χρόνια και στον συνδικαλιστικό τομέα. Δόκιμος ερμηνευτής και εξαιρετικά καλλίφωνος ψαλμωδός ο Δ. Κουλούρης, έχει πράγματι στο ενεργητικό του σημαντική και αξιόλογη προσφορά στην ψαλτική μας τέχνη.

Κουμπανάκης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Κρήτη το 1944. Σπούδασε μουσική κοντά στον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπύρο Περιστέρη και έλαβε κατά σειρά: Πτυχίο Ιεροψάλτη, Πτυχίο Ωδικής, Πτυχίο Αρμονίας, Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου, Πτυχίο ενορχήστρωσης. Φοίτησε επίσης και έλαβε Πτυχίο Παιδαγωγικής ακαδημίας. Έχει λάβει μέρος σε πολλές Συναυλίες και έχει εκδώσει έξι (6) μεγάλους δίσκους με τραγούδια και πέντε (5) μικρούς δίσκους με διάφορα τραγούδια δικά του.

Κούνας Άγγελος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Βούναργο Ηλείας το 1947 και από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Πήρε τα πρώτα μαθήματα στο ιερό αναλόγιο κοντά στον Πρωτοψάλτη Πύργου Ηλείας Γεωργ. Λαϊνά για να μαθητεύσει αργότερα κοντά και σε άλλους διακεκριμένους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους όπως στον Δημ. Μήτρου, στον Κυριαζή Κυριαζή και τέλος στον Χαρ. Ταλιαδώρο. Φοίτησε επίσης και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Καθηγητή της Βυζ. Μουσικής. Από 15ετίας και πλέον διδάσκει την ψαλτική τέχνη στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Ηλείας. Πολλοί μαθητές του ευδοκιμούν σήμερα ως ικανότατοι ιεροψάλτες σε Ι. Ναούς του Νομού Ηλείας, αλλά και σε άλλες περιοχές. Έχει ψάλει σε πολλούς Ναούς ενώ σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ι. αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Νικολάου Πύργου Ηλείας. Έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση και απέκτησε πολλούς φίλους, θιασώτες και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Εξαιρετος άνθρωπος, σεμνός με ήθος και αρετή, με πλούσια ψυχικά χαρίσματα, χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων των φίλων και γνωστών του. Αριστος ψαλμωδός με ωραία μελωδική και υποβλητική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ψάλλει με σεμνότητα και ιεροπρέπεια και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή λειτουργική μας παράδοση.

Κουτσαρδάκης Δημήτριος. Διαπρεπής καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Ποντοηράκλεια της Μ. Ασίας το 1880. Μαθήτευσε στη Χίο κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη Γεωργ. Βινάκη. Διωχθείς από τη Χίο κατέφυγε στη Σάμο. Εκεί, διερχόμενος ενθουσιώδης μουσικόφιλος ναυτικός από το Αίγιο, λάτρης της ψαλτικής τέχνης, τον άκουσε, τον γνώρισε και ενήργησε και κλήθηκε στο Αίγιο. Μετά το Αίγιο διορίστηκε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Παντάνασσας Πατρών όπου έψαλ-

λε επί 17 χρόνια. Το 1935 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε στον Άγιο Νικόλαο Χαλανδρίου (2 χρόνια) και στον Άγιο Ιωάννη Βουλιαγμένης (3 χρόνια). Το

1940 έφυγε για τη Χίο όπου ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Μηνά Βίκτωρος και Βικεντίου. Το 1950 εγκαταστάθηκε πάλι στην Αθήνα και έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Άγιο Θεράποντα Ζωγράφου. Σπουδαίος και καλλίφωνος Πρωτοψάλτης αλλά και εμβριθής μουσικοδιδάσκαλος ανέδειξε πολλούς πρωτοψάλτες (Σπυρ. Παναγόπουλο - Μπέγο από το Αίγιο, Αντ. Λεονάρδο από το Μεσολόγγι κ.α.). Δόκιμος μελοποιός μελοποίησε πλήθος μαθημάτων και εξέδωσε "Αναστασιματάριο" καθώς και τρίτομο έργο που περιλάμβανε "Θεία Λειτουργία", "Ορθρο" και "Εσπερινό" με τον γενικό τίτλο: "Τα Μυρίπνοα Άνθη". Γνώριζε άριστα και την εξωτερική μουσική και έπαιζε τέλεια **Ούτι** και **Βιολί**. Υπήρξε φαινόμενο φωνής και τραγουδούσε **σαρκιά, μανέδες** κ.α. Ο Πρωτοψάλτης Ν. Κανακάκης είχε πει για τον Κουτσαρδάκη: "Τέτοιοι δεν γίνονται συχνά". Πέθανε το 1952.

Κούτσικος Αριστοτέλης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Παναγίτσα Τριτάλων το 1936 και μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Πλάτωνα Στωϊκίδη στη Λάρισα από το 1948 μέχρι και το 1954. Η μαθητεία του κοντά στον σπουδαίο αυτό Πρωτοψάλτη, του οποίου υπήρξε και άμεσος βοηθός στο ιερό αναλόγιο, τον ωφέλησε πάρα πολύ για την μετέπειτα ψαλτική σταδιοδρομία του. Ιδιαίτερα όμως την ψαλτική τέχνη ως προς το ύφος και την

ορθοφωνία, διδάχτηκε από τον "πρύτανη" - όπως τον αποκαλεί ο ίδιος - της Βυζ. ψαλμωδίας Αθαν. Παναγιωτίδη. Κατά την περίοδο των Πανεπιστημιακών του σπουδών (Θεολογική Σχολή) συνδέθηκε στενά και συνεργάστηκε με τον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Αγ. Δημητρίου Θεσ/κης Χρυσ. Θεοδοσόπουλο. Η συνεργασία τους συνεχίστηκε μέχρι την ημέρα του θανάτου του μεγάλου Πρωτοψάλτη. Είναι ιδρυτής και χοράρχης μεγάλου Βυζ. χορού με τον οποίο έχει πραγματοποιήσει πολλές συναυλίες και άλλες εμφανίσεις με επιτυχία. Παράλληλα ίδρυσε και διευθύνει και μικτή χορωδία παραδοσιακών δημοτικών τραγουδιών, με πάρα πολλές επίσης συναυλίες σε πολλές πόλεις της Ελλάδας. Έχει εκδώσει και πολλές κασέτες τόσο με Βυζ. Εκκλ. ύμνους όσο και με παραδοσιακά δημοτικά τραγούδια. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική και επιβλητική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ύφος, ο Αρ. Κούτσικος, είναι και εξαιρετος άνθρωπος, με ήθος και αρετή, αγαπητός απ' όλους. Υπηρετεί την ψαλτική τέχνη και το δημοτικό τραγούδι με ζήλο και πάθος πολύ έχοντας ως γνώμονα και οδηγό το "πιστεύω" του, το οποίο όπως το προσδιορίζει ο ίδιος είναι: "Τα δημοτικά μας τραγούδια και η αμίμητη Βυζαντινή μας Μουσική πρέπει με κάθε θυσία και τίμημα να ζουν στις ψυχές των Ελλήνων - Χριστιανών έντονα και στον παρόντα αιώνα και σε όλους τους μετέπειτα αιώνες γιατί είναι όντως διαχρονικά και υπερχρονικά". Ο Αρ. Κούτσικος έχει ψάλει κατά καιρούς σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Αθανασίου Τριτάλων.

Κουτσογιάννης Απόστολος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στις Κυδωνίες της Μ. Ασίας το 1914 αλλά μικρός κατέφυγε στη Μυτιλήνη. Το 1932 εγκαταστάθηκε στη Λήμνο, όπου άρχισε την ψαλτική του σταδιοδρομία. Το 1933 μετέβη στο Άγιο Όρος και μαθήτευσε στον εκεί πρωτοψάλτη Ευσέβιο Σταυρονεικητιανό. Επιστρέψας στη Λήμνο έψαλε επί σειρά ετών σε διαφόρους Ναούς με τελευταίο τον Μητροπολιτικό Ναό Λήμνου. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του.

Κουτσογιαννόπουλος Στέφανος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικός και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Χίο το 1869 και χρημάτισε δομέστικος του Ιωαν. Καββάδα, Γεωργ. Ραιδεστηνού και Αλέξανδρου Γεωργιάδη. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Δημητρίου Πριγκήπου Κων/πόλεως, στην Αγ. Τριάδα Αμισού και στον Αγ. Νικόλαο του Βατούμ. Υπήρξε μαθητής του Θεμιστοκλή Βυζάντιου. Διέπρεψε ως καθηγητής της Μουσικής Σχολής στο Καρς του Καυκάσου και την πρωτεύουσα Τιφλίδα όπου οργάνωσε Βυζαντινούς χορούς και επέδειξε αξιοθαύμαστη δραστηριότητα για την προβολή και διάδοση της Βυζ. μουσικής στη Ρωσσία, γι' αυτό απεκλείθη "Απόστολος της Μουσικής". (Βλ. Α' τόμο σελ. 287 αρ. 15). Πέθανε στα μέσα του 20ου αιώνα.

Κουτσόπουλος Κων/νος. Διπλωματούχος Καθηγητής της Βυζ. Εκκλ. Μουσικής και μύστης της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1934 και από μικρή ηλικία πήρε τα πρώτα στοιχεία Βυζ. μουσικής από τον Θεμιστ. Καραβίτη. Τελειοποίησε όμως τη Μουσική του Παιδεία και έλαβε το Δίπλωμα του Καθηγητή της Βυζ. Μουσικής κοντά στον αείμνηστο εξαιρετο Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων/νο Κατσούλη. Εμβριθής μουσικός και γνώστης της μουσικής επιστήμης διδάσκει σήμερα στο "Αχαϊκό Ωδείο Πατρών" ενώ παράλληλα παραδίδει και ιδιαίτερα κατ' οίκον μαθήματα. Διαθέτει πλουσιότατη Βιβλιοθήκη παλαιών (κυρίως) και νεότερων βιβλίων Βυζαντινής Μουσικής και Δημοτικών Τραγουδιών. Έχει εκπονήσει πολλές μελέτες και εργασίες, με σκοπό την μελλοντική τους έκδοση όπως: α) "Ασκήσεις στην Βυζ. Εκκλ. Μουσική", β) "Όλα τα θεωρητικά που προβλέπονται για τη Β.Μ. στο αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας", γ) "Περί Μετρικής" αναλυτικά και δ) "Συλλογή πολλών ανέκδοτων χειρογράφων Β.Μ. διαφόρων Μουσικοδιδασκάλων". Εξαιρετος άνθρωπος, με ήθος και αρετή, ακούραστος και φιλόπονος, ο Κ. Κουτσόπουλος εργάζεται με πολύ ζήλο και αγάπη στον τομέα της διδακτικής της ψαλτικής μας τέχνης και της δημοτικής μας μουσικής και προσφέρει έργο σημαντικό και πολύτιμο τόσο για την καλλιέργεια και πρόοδο της Ελληνικής μας μουσικής, όσο και για τους πολλούς μαθητές του που κοσμούν σήμερα τα ιερά αναλόγια πολλών Ι. Ναών μας.

Κουφόπουλος Στράτος (Καλλίστρατος). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και μαθήτευσε κοντά στον

Άρχοντα Λαμπαδάριο της Μ.Χ.Ε. Γεωργιάδη Ελευθέριο του οποίου υπήρξε δομέστικος στον Ι. Ν. Αγίου Νικολάου Γαλατά. Το 1964 ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς όπως στην Αγία Τριάδα Αιγάλεω, Αγία Μαρίνα Ανθούπολης κ.α. Υπήρξε επίσης βασικό στέλεχος του Βυζ. χορού του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία φωνή και σοβαρό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Σ. Κουφόπουλος, σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Ευαγγελιστρίας Ν. Λιοσίων.

Κρητικός Στυλιανός. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης Αίγινας και μουσικοδιδάκκαλος. Υπήρξε μαθητής του Πρωτοψάλτη Μαν. Χατζημάρκου και είναι Πτυχιούχος και Διπλωματούχος του Εθνικού Ωδείου και του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών. Διδάσκει την ψαλτική τέχνη στη Σχολή Βυζ. Εκκλ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Ύδρας, Σπετσών και Αιγίνης, στην Αίγινα και έχει πολλούς μαθητές. Υπηρετεί στη Β/θμια Εκπ/ση ως Καθηγητής Μουσικής.

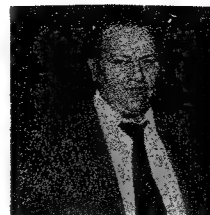
Κροκίδης Εμμανουήλ. Πρωτοπρεσβύτερος. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1927 και μαθήτευσε στον Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Από το 1952 μέχρι το 1968 έψαλε ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς. Το 1968 περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα. Σήμερα παράλληλα με τα ιερατικά του καθήκοντα διδάσκει Βυζ. Μουσική, συγγράφει μουσικά έργα και μελοποιεί. Έχει δημοσιεύσει πολλά έργα του.

Κυδωνιάτης Νικόλαος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Διονυσίου Πατρών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλιφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος ανήκει στη νέα γενιά των λειτουργών του ιερού αναλογίου οι οποίοι πολλά έχουν να δώσουν και πολλά υποσχονται για την ψαλτική μας τέχνη.

Κυπουρσός Νικόλαος. Μουσικολόγος. Ασχολήθηκε ειδικά με τις μουσικές κλίμακες και εξέδωσε το έργο: "Μερικές παρατηρήσεις πάνω στα βασικά διαστήματα της ελληνικής και ανατολικής Μουσικής".

Κυριαζής Κυριαζής. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράγης. Γεννήθηκε στην Κοινότητα Κρηνίδα του Ν. Σερρών το 1935 και από νεαρή ηλικία, με έμφυτο το μουσικό αίσθημα και θελγόμενος από τους ήχους της ιερής μελωδίας, παρακολούθησε μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον ιερέα Αθανάσιο Πιπεριά και τον ιεροψάλτη Πελοπίδα Τουλούμη. Σε ηλικία 16 ετών ανέλαβε υπεύθυνα ιερό αναλόγιο στον Ι. Ναό Κοίμησης της Θεοτόκου της γενέτειράς του. Το 1952 διδάχτηκε συστηματικά τη Βυζ. Μουσική στη Θεσ/κη από τον μεγάλο δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη ο οποίος τυγχάνει και θείος του. Συγχρόνως ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίου Φανουρίου Θεσ/κης

με Πρωτοψάλτη τον Σωτήριο Φωτόπουλο. Μετά το πέρας του κύκλου των μαθημάτων από τον Αθ. Καραμάνη ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων Βεροίας. Στη Βέροια δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς καλλιφωνους νέους και ανέδειξε πολλούς ψάλτες. Αργότερα έψαλε και στη Κομοτηνή στον Ι. Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου. Την περίοδο 1963-66 εγκαταστάθηκε στον Πύργο Ηλείας όπου έψαλε στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου και άφησε άριστες εντυπώσεις με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του σε όλη

την περιοχή και απέκτησε πολλούς φίλους. Το 1966 επανήλθε στην Κομοτηνή. Ως Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Κομοτηνής ο Κ. Κυριαζής, επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο στη δημιουργία Βυζαντινού χορού με καλλιφωνους ιεροψάλτες της περιοχής, με τον οποίο ως Χοράρχης πραγματοποίησε πλείστες όσες εμφανίσεις με μεγάλη επιτυχία. Το 1974 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Ν. Ηρακλείου μέχρι το 1989 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου Ν. Φιλαδελφείας. Έχει ψάλει επίσης και σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση. Δόκιμος ερμηνευτής των Βυζαντινών μαθημάτων με εντυπωσιακή ηδυσφωνία και ωραίο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Κ. Κυριαζής, παράλληλα με την προσφορά του στο Ιερό αναλόγιο έχει και πολύτιμη προσφορά στον συνδικαλιστικό τομέα. Διετέλεσε υπεύθυνος χρηματικού στην προσωρινή διοικούσα επιτροπή της ΟΜ.Σ.Ι.Ε., στη δημιουργία της οποίας είχε σημαντική προσωπική συμβολή (9-4-79) και κατόπιν Ταμίας στο πρώτο μόνιμο Δ.Σ. (7-5-80). Σπουδαίος άνθρωπος με ακαίρεο χαρακτήρα και εξαιρετό ήθος ο Κ. Κυριαζής έχει πολλούς φίλους, είναι σπουδαίος ψαλμωδός πολύ αγαπητός και χαίρει της εκτίμησης όλων.

Κυριαζίδης Αγαθάγγελος. Διαπρεπής Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Μελοποιός. Γεννήθηκε στο β' μισό του περασμένου αιώνα και μαθήτευσε κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Γεώργ. Ρεδαιστηνό του οποίου υπήρξε εκλεκτός μαθητής. Έψαλε επί πολλά χρόνια στην Κων/πολη και ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την μελοποιΐα. Με τη συνεργασία του Νηλ. Καμαράδου εξέδωσε δίτομη ανθολογία με τίτλο: "Αι δύο Μέλισσαι" (1906) ενώ πολλά μαθήματά του συμπεριέλαβαν στα βιβλία τους σύγχρονοι εκδότες (Νεκ. Κατσάρος, Αθ. Πέττας κ.α.). Το 1909 εξέδωσε και το έργο "Ο Ρυθμογράφος" στο οποίο πραγματεύεται το χρόνο, το ρυθμό και το μέτρο στη μουσική και την ποίηση ενώ περιέχει και ασματικό παράρτημα.

Κυριακάκος Γεώργιος. Εκπ/κός λόγιος, ένθερμος θιασώτης και μύστης της Βυζ. Εκκλησιαστικής Μουσικής, πρώην Ιεροψάλτης του Ι. Ναού Προφήτη Ηλία Καστέλλας Πειραιά (1950-1965). Συγγραφέας και παρουσιαστής Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών εκπομπών για την Βυζαντινή Εκκλ. μουσική.

Κυριακόπουλος Δημήτριος. Διακεκριμένος Καθηγητής Μουσικής και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στο Περδικονέρι Αρκαδίας το 1955 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον Καθηγητή Δημ. Παναγιωτόπουλο Κούρο στην Ριζάρειο Εκκλ. Σχολή στην οποία φοίτησε. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Βυζ. Μουσική στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο Αρμονίας (1978), Πτυχίο Αντίστιξης (1982), Πτυχίο Φούγκας (1984) και Πτυχίο Ενορχήστρωσης (1986). Έλαβε επίσης και Δίπλωμα κλασσικού τραγουδιού από το Ωδείο Γλυφάδας ενώ πήρε και μαθήματα σύνθεσης στο Ωδείο Ρωμανός ο Μελωδός. Έχει διατελέσει ιεροψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς των Αθηνών και σήμερα υπηρετεί ως Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση. Δραστήριος και ενεργητικός, παρουσιάζει αξιολογία και έντονη δραστηριότητα με πλούσια προσφορά για την καλλιέργεια και πρόοδο της Ελληνικής μας Μουσικής. Διδάσκει Βυζ. Μουσική στο Ωδείο Γλυφάδας και στο Εθνικό Ωδείο Ελληνικού. Σε πολλά Ωδεία είναι μόνιμο μέλος Επιτροπών τόσο σε πτυχιακές όσο και διπλωματικές εξετάσεις Β.Μ. καθώς και ανώτερων θεωρητικών Ευρωπαϊκής Μουσικής. Τακτικό μέλος σε πολλές χορωδίες έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με ρεπερτόριο από Βυζαντινούς ύμνους, Δημοτικά τραγούδια και Ορατόρια, όπου διακρίθηκε και ως μονωδός. Ασχολήθηκε με τη συλλογή και καταγραφή μεγάλου μέρους παραδοσιακών Δημοτικών τραγουδιών της ιδιαίτερης του πατρίδας περιοχής Γορτυνίας. Έτσι ολοκλήρωσε ένα σπουδαίο και σημαντικό έργο, το οποίο εκδόθηκε από την "Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών" σε ένα τόμο με τίτλο: "170 Δημοτικά τραγούδια Γορτυνίας". Είναι μια πολύ σπουδαία εργασία και τα τραγούδια έχουν καταγραφεί τόσο στη Βυζαντινή όσο και στην Ευρωπαϊκή μουσική ενώ συνοδεύονται και με πολλά μουσικά, μουσικολογικά και λαογραφικά στοιχεία. Ακαταπρόσβλητος εργάτης της μουσικής τέχνης και επιστήμης ο Δ. Κυριακόπουλος πολλά εγγυάται για το μέλλον και πολλά έχει να προσφέρει ακόμη στην Ελληνική μας μουσική.

Κυριακόπουλος Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στον Πύργο Ν. Ηλείας το 1935 και από πολύ μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Συμμετείχε στην παιδική χορωδία του Τάκη Αγγελόπουλου, Πρωτοψάλτη Πύργου καθώς και στην χορωδία του Αθ. Καραμάνη κατά την περίοδο 1950-52 όπου ο μεγάλος Πρωτοψάλτης έψαλε στον Πύργο. Τη Βυζ. Μουσική διδάχτηκε από ηλικίας 18 ετών κοντά στον Πρωτοψάλτη Αναστ. Παπανδρέου βαθύ γνώστη της Β.Μ. και άριστο εκτελεστή των μουσικών διαστημάτων, χρόνου και ρυθμού. Όσον αφορά το ύφος και τη μουσική ερμηνεία πολλά οφελήθηκε από την παρουσία του Αθ. Καραμάνη στον Πύργο. Κυρίως όμως πολλά διδάχτηκε από τον Πρωτοψάλτη Μηνά Μηναιΐδη του οποίου υπήρξε Λαμπαδαριός στον Ι. Ν. Αγ. Θεράποντος Ζωγράφου την περίοδο των Πανεπιστημιακών του Σπουδών (Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή) 1959-1961. Τέλος σημαντική υπήρξε για την διαμόρφωση της ψαλτικής του προσωπικότητας και η παρουσία για αρκετό καιρό στον Πύργο του Αρχοντα Πρω-

τοψάλτη Θρ. Στανίτσα με τον οποίο συνδέθηκε φιλικά. Ως Πρωτοψάλτης έψαλε κατά την περίοδο 1963-64, στον Ι. Ν. Αγίας Τριάδος Ν. Φιλαδέλφειας και από το 1965 μέχρι το 1974 σε διάφορους Ι. Ναούς του Ν. Ηλείας. Το 1974-78 έψαλε στον Ι. Ν. Αγ. Σπυρίδωνος Σπάρτης όπου διετέλεσε και Χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Σπάρτης και έδωσε πολλές συναυλίες. Από το 1979 ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς του Ν. Ηλείας ως Πρωτοψάλτης και από το 1983 είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών του Νομού και Χοράρχης της χορωδίας του Συλλόγου. Την περίοδο 1969-72 δίδαξε την Βυζ. Μουσική στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Ηλείας και εξέδωσε για τους μαθητές της Σχολής πολυγραφημένο εγχειρίδιο μαθημάτων Βυζ. Μουσικής. Ασχολείται επίσης και με τη μελοποίηση Εκκλ. μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει προσόμοια, ιδιόμελα, δοξαστικά και άλλα πολλά, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Σημαντική και αξιολογική ψαλτική προσωπικότητα της περιοχής, ο Ν. Κυριακόπουλος, έχει επιτελέσει μέχρι σήμερα σπουδαίο έργο και εξακολουθεί με πολύ ζήλο και αφοσίωση στη λειτουργική μας παράδοση να προσφέρει και να υπηρετεί την ψαλτική μας τέχνη.

Κυριακόπουλος Χρήστος - Ιερέας. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοπρεσβύτερος και τ. Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Β. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Περδικονέρι Αρκαδίας το 1951 και από νεαρή ηλικία έδειξε την κλίση του και την αγάπη του προς το Ιερό αναλόγιο. Πρώτος δάσκαλός του στη Β. Μουσική ο ονομαστός μουσικοδιδάσκαλος Δ. Παναγιωτόπουλος - Κούρος. Αργότερα διέυρυνε και ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία στην Αθήνα όπου φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με δάσκαλο τον αείμνηστο Πρωτοψάλτη και υπέροχο άνθρωπο, καθηγητή Σωκράτη Βενάρδο. Είχε επίσης δάσκαλο και τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή ευρυμαθέστατο μουσικό Σπύρο Περιστέρη και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. μουσικής. Έχει χρηματίσει και Πρωτοψάλτης ενώ σήμερα διατηρεί Σχολή Β. Μουσικής, με δωρεάν φοίτηση, στον Ι. Ναό Αγίου Δημητρίου - Κηφισίας από εξαιτίας. Στη Σχολή φοιτούν πάνω από 100 μαθητές στους οποίους διδάσκει εκτός από Β. Μουσική και δημοτικό τραγούδι. Είναι άριστος χειριστής του "Ψαλτηρίου" (Κανονάκι). Είναι υπεύθυνος σε Βυζαντινές εκπομπές στο Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος. Συνεργάζεται σε εκπομπές ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές στην ΕΡΤ. Έχει συνεργαστεί με πολλές Βυζ. χορωδίες και έχει λάβει μέρος ως χορωδός και ως μονωδός σε πολλές συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Υπηρετεί δε ως Καθηγητής Θεολόγος στην Β/θμια Εκπ/ση. Προ πενταετίας κυκλοφόρησε κασέτα με ύμνους της εορτής του Αγίου Δημητρίου με τίτλο: "Βυζαντινή Κυψέλη". Έχει συνεργαστεί σε ηχογραφήσεις με πολλές Βυζ. χορωδίες (Βασιλικού, Κετσετζή, Αγγελόπουλου, Πέττα, Καλαμπάκα κ.α.). Το 1978 έλαβε μέρος ως μονωδός στο Βυζαντινό ορατόριο "Κοσμάς ο Αιτωλός" που παρουσιάστηκε στο θέατρο του Λυκαβητού σε μελοποίηση Σ. Βενάρδου (κυκλοφορεί σε άλμπουμ 2 δίσκων). Έχει, τέλος, αρμονικότητα και στενή συνεργασία με τον μουσικοδιδάσκαλο Βασ. Νόνη και τη χορωδία του. Ο π. Χ. Κυριακόπουλος ανήκει στην κατηγορία των εκλεκτών

εκείνων κληρικών οι οποίοι, πέρα από τα ειδικά Ιερατικά τους καθήκοντα, προσφέρουν και έργο πολύτιμο για την ελληνική μας μουσική.

Κύργιος Σπυρίδων. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Έψαλε από το έτος 1943 και επί σειρά ετών στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Πρέβεζας. Μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Δημ. Καναβιτσά και μέχρι το διορισμό του στον Μητροπολιτικό Ναό έψαλε από το 1925 σε διαφόρους Ι. Ναούς της Πρέβεζας. Υπήρξε για πολλά χρόνια καθηγητής Β. Μουσικής στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Πρέβεζας.

Κύρου Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στην Αρναία Χαλκιδικής το 1945 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής στην Εκκλ. Σχολή Αγίας Αναστασίας Χαλκιδικής (1960-64) από τους Καθηγητές Παν. Ανδριώτη και Δημ. Κουτσουνικολή. Στη Θεολογική Σχολή του Παν/μίου Θεσ/κης όπου φοιτούσε διδάχτηκε και Β.Μ. από τον Πρωτοψάλτη Χ. Ταλιαδώρο τον οποίο είχε επίσης δάσκαλο μαζί με τον Πρωτοψάλτη Χρ. Θεοδοσόπουλο στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης όπου φοίτησε και πήρε Πτυχίο Ιεροψάλτη (1987). Φοίτησε επίσης στη Σχολή Β. Μουσικής της Ι.Μ. Ιερισσού στην Αρναία και είχε δασκάλους τους Πρωτοψάλτες Μ. Δασκαλάκη και Θρ. Παπανικολάου. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς στη Θεσ/κη, Στάγειρα, Νεοχώρι και Αρναία από το 1977 μέχρι το 1989. Το 1990 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Γοματίου Χαλκιδικής, στον οποίο ψάλλει μέχρι σήμερα. Από το 1982 είναι μέλος του Σωματείου Ιεροψαλτών Ι. Μ. Ιερισσού, στο οποίο χρημάτισε Αντ/δρος, Γ. Γραμματέας, και μέλος του Δ.Σ. Συμμετείχε στη χορωδία του Σωματείου Ιεροψαλτών Θεσ/κης με χοράρχη τον Θρ. Παπανικολάου, σε πολλές εκδηλώσεις καθώς και στη Βυζ. χορωδία του Πρωτοψάλτη Μ. Δασκαλάκη με πολλές επίσης εμφανίσεις. Κατά καιρούς (1966, 1973, 1975) ασχολήθηκε με την καταλογογράφηση χειρογράφων κωδίκων του Αγ. Όρους και έχει έτοιμο προς έκδοση κατάλογο των χειρογράφων της Ι. Μ. Χιλιανδαρίου. Έχει στην κατοχή του πολλούς ανέκδοτους ύμνους της Εκκλησιαστικής παραύμνογραφίας, τους οποίους πρόκειται να εκδώσει μελοποιημένους και μη. Δραστήριος και δημιουργικός με σημαντική και αξιόλογη προσφορά στην λειτουργική μας μουσική ο Δ. Κύρου είναι σήμερα μέλος και του Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. ενώ παράλληλα είναι τακτικός συνεργάτης και στο περιοδικό "ΙΕΡΟΨΑΛΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ".

Κωλέσης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγ. Παύλου (Δήμου Αγ. Παύλου) Θεσσαλονίκης. Γεννήθηκε στη Θεσ/κη το 1936 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς το Ιερό αναλόγιο. Γαλουχημένος στο μυσταγωγικό περιβάλλον της Εκκλησίας μας και εμποτισμένος με τα νάματα της Βυζ. Εκκλησιαστικής μελωδίας, στράφηκε προς την Εκκλησιαστική Εκπ/ση και φοίτησε στην Εκκλησιαστική Σχολή Αγίας Αναστασίας. Στη σχολή διδάχτηκε και τη Β.Μ. από τον Καθηγητή μουσικής Μικέδη. Στην ίδια σχολή είχε δασκάλους στην ψαλτική τέχνη τους πρωτοψάλτες Αθαν. Καραμάνη και

Χρυσ. Θεοδοσόπουλο οι οποίοι δίδαξαν στη Σχολή για αρκετό χρόνο. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς. Δεκαπέντε χρόνια έψαλε ως Λαμπαδάριος. Σήμερα κοσμεί με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Παύλου στη Θεσ/κη όπου ψάλλει με ζήλο και πίστη στη γνήσια λειτουργική μας παράδοση, ενώ έχει συγκροτήσει και διευθύνει και Βυζ. χορό.

Κωνσταντινίδης Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Ανδριανούπολη το 1894 και από 8 χρονών μπήκε κανονάρχης στο Ιερό αναλόγιο. Το 1916 έρχεται στην Κων/πολη και φοιτά στη Μ. του Γ. Σχολή, ενώ παράλληλα προσλαμβάνεται από τον Νηλέα Καμαράδο ως βοηθός του. Φοίτησε στην Πατριαρχική Μουσική Σχολή και έλαβε πτυχίο Β.Μ. με άριστα, με Δ/ντή της Σχολής τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ι. Ναυπλιώτη. Έψαλε σε διάφορους ναούς στην Κων/πολη και το 1924 έρχεται στη Δράμα και αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στους Αγίους Αποστόλους. Στη συνέχεια ψάλλει στον Άγιο Νικόλαο, για να αναλάβει το 1939 Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Δράμας όπου ψάλλει μέχρι το 1974. Άριστος Μουσικός με σπάνια θεωρητική γνώση διακρίθηκε και ως χοράρχης και μελοποιός. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του τελείως αφιλοκερδώς πράγμα που τον καταξίωσε στην συνείδηση όλων των ψαλτών της Δράμας ως ο "Άνθρωπος της προσφοράς". Μεταξύ των μαθητών του συγκαταλέγεται και ο εμβριθέστατος σύγχρονος μουσικός Στεφ. Βασιλειάδης.

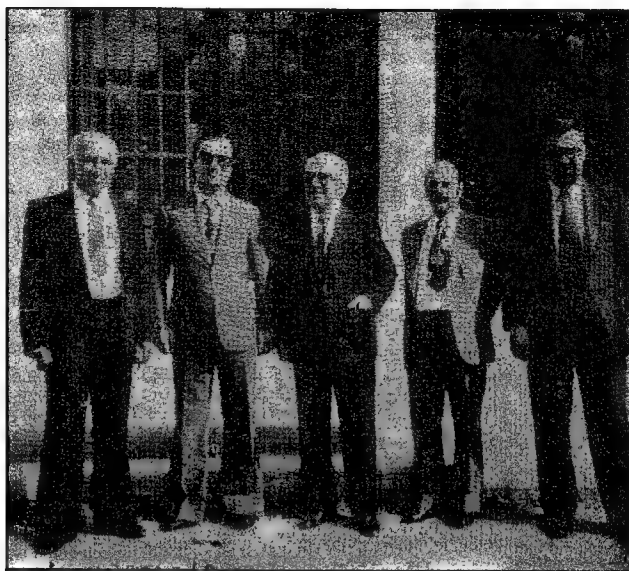
Κωνσταντινίδης Θεοχάρης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και άριστος Μουσικός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και υπήρξε μαθητής πολλών σπουδαιών μουσικοδιδασκάλων όπως του Γ. Παχτίκου, Δ. Μπαλουμπάκη, Κ. Παχείδη, Κ. Κλάββα και του Ι. Ναυπλιώτη στην Πατριαρχική Μουσική Σχολή, από την οποία έλαβε πτυχίο Β.Μ. με άριστα. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς στην Κων/πολη για να μεταβεί το 1925 στην Θεσ/κη όπου έψαλε επί ένα χρόνο και να εγκατασταθεί μόνιμα το 1926 στη Σύρο όπου έψαλε για πολλές δεκαετίες. Μελοποίησε πολλά μαθήματα τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

Κωνσταντινίδης Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου στο Γαλατά της Κων/πολης (1993) και διακεκριμένος Μουσικοδιδάσκαλος. Έχει τιμηθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο με το **οφφίκιο του "Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχ/πης Κων/πόλεως"**. Μαθητής του υπήρξε και ο Άρχοντας Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας Λεων. Αστέρης.

Κωνσταντινόπουλος Νικόλαος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Φωτεινής Ν. Σμύρνης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή, διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Κωνσταντίνου Αλέξανδρος (Μουτάογλου). Ονομαστός καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1895 και από πολύ μικρός

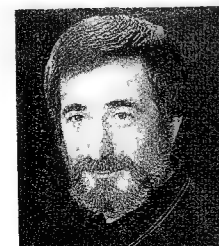
διετέλεσε κανονάρχης κοντά στον Πρωτοψάλτη της "Παναγίας" Σούδας στο Εγρή-Καπού, Αριστείδη Καρατζάκη και στη συνέχεια δομέστικος στον Πρωτοψάλτη Θεοδ. Ακουμούσογλου (Άγιο Γεώργιο Ποτηρά) και στον Πρωτοψάλτη Γεώργιο Βλαχόπουλο στον ίδιο Ναό. Μετά την αποφοίτησή του από την Εκκλησιαστική Μουσική Σχολή της Πόλης, ανέλαβε Λαμπαδάριος στην Κοίμηση Θεοτόκου Σούδας και στη συνέχεια Πρωτοψάλτης στον Άγιο Δημήτριο Ξυλοπόρτης ενώ χρημάτισε και βοηθός του περίφημου Πρωτοψάλτη Τριαντ. Γεωργιάδη. Τέλος έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγ. Κων/νου στα Ύψωμάθεια μέχρι το 1924 οπότε ήλθε στην Ελλάδα ως ανταλλάξιμος όπου και έψαλε ως Πρωτοψάλτης στη "Μεταμόρφωση" Λεωφ. Συγγρού, στους "Άγιους Πάντες" Χαροκόπου Καλλιθέας, έπειτα στην Αγία Τριάδα στο Αγρίνιο, στην Κοίμηση Θεοτόκου στο Κορωπί, στον Άγιο Ιωάννη οδό Βουλιαγμένης και τέλος στην Αγία Φωτεινή Νέας Σμύρνης από το 1945 μέχρι το 1958 οπότε απεχώρησε από το Ι. αναλόγιο συνταξιοδοτηθείς. Καλλίφωνος με βαρύ και σοβαρό βυζαντινό ύφος, υπήρξε βαθύς γνώστης της ψαλτικής τέχνης και άριστος ερμηνευτής των βυζαντινών μαθημάτων. Πράος, ευγενής και ταπεινός έχαιρε της εκτίμησης και της αγάπης όλων των συναδέλφων του που τον γνώριζαν. Συνεδέθη με αδελφική φιλία με τον παλαιάμαχο Πρωτοψάλτη Πάτροκλο Παναγίδη. Ο Μουτάογλου πέθανε στις 4 Φεβρουαρίου 1981.

Συνάντηση Προέδρων. Από αριστερά ο πρόεδρος των Σεργών κ. Γ. Παναγιωτίδης, ο πρόεδρος της Καβάλας κ. Γ. Κοντζαμπασόπουλος, ο πρόεδρος της ΟΜΣΙΕ κ. Ν. Λώλος, ο πρόεδρος της Δράμας κ. Ν. Παπαϊκονόμου και ο πρόεδρος της Θράκης κ. Αθαν. Σαλαμάνης. (Φωτογραφία του 1980)

Λαζαρίδης Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε

στην Κατερίνη το 1940 και από πολύ μικρή ηλικία έδειξε την καλλιφωνία του και το πηγαίο μουσικό και καλλιτεχνικό του ταλέντο. Σε ηλικία 7 ετών πήρε τις πρώτες ψαλτικές εμπειρίες πάνω στο ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού της "Θείας Μεταλήψεως" στη γενέτειρά του. Πρώτος του δάσκαλος στη Βυζ. μουσική ο αείμνηστος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος Νικόλαος Κακουλίδης ενώ μαθήματα έκανε και στον Πρωτοψάλτη

του Ι. Ναού του οποίου ήταν βοηθός, Ιωάννη Βασιλάκη. Εκείνος όμως ο οποίος "καθόρισε" όπως λέει ο ίδιος, "την μελλοντική μουσική του καριέρα και συνεκλόνησε την ψυχή του" ήταν ο Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Μανώλης Χατζημάρκος, από τον οποίο διδάχτηκε το ψαλτικό ύφος και τον τρόπο ερμηνείας των μουσικών μαθημάτων. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1958. Επί 8 χρόνια μέχρι το 1966 έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Κατερίνης. Στη συνέχεια έκανε, επί δύο χρόνια, (1968-1970) ιδιαίτερα μαθήματα κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Χαρ. Ταλιαδώρο και ακολούθως φοίτησε και διδάχτηκε επί 4 χρόνια (1970-74), φωνητική και ορθοφωνία στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/κης με Καθηγητή τον Δημήτριο Χασαπίδη. Το 1975 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως "Άγιο Γεώργιο" όπου έψαλε μέχρι το 1984. Εν τω μεταξύ φοίτησε και στη Σχολή Βυζαντινής Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1978). Δίδαξε επίσης Βυζ. μουσική επί τέσσερα χρόνια στο Δημοτικό Ωδείο Κατερίνης. Έχει διατρέξει όλη σχεδόν την Ελληνική επικράτεια και έχει ψάλει σε πολλές πόλεις σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση όπου απέκτησε πολλούς φίλους, θαυμαστές και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Σεμνός με εξαιρετικό ήθος και αμέραιο χαρακτήρα, ο Γ. Λαζαρίδης, είναι πολύ αγαπητός σε όλους

όσους τον γνωρίζουν και χαιρεί της εκτίμησης και της αγάπης των πολυπληθών φίλων του. Ταλαντούχος με ωραία μελωδική φωνή και εντυπωσιακή υψιφωνία ψάλλει με σύνεση, σοβαρότητα και σεβασμό προς τη λειτουργική μας παράδοση και με τη γλυκύτητα της φωνής του και το γνήσιο Εκκλησιαστικό ιεροπρεπές και μυσταγωγικό ψαλτικό του ύφος, προβάλλει το κάλλος της υπεύθυνης μονωδιακής ερμηνείας των κλασσικών Βυζαντινών μαθημάτων.

Λαϊνός Γεώργιος. Διακεκριμένος και ονομαστός καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος, Χοράρχης και Μελοποιός. Γεννήθηκε στην Αμαλιάδα του Ν. Ηλείας το 1913 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Τρύφωνα ο οποίος υπήρξε επίσης σπουδαίος Πρωτοψάλτης και δάσκαλος της μουσικής. Πολλά επίσης διδάχτηκε και από τον Παν. Μπελούση, πρωτοψάλτη Πύργου, ενώ γνώρισε και άκουσε πολλούς μεγάλους και ονομαστούς της εποχής πρωτοψάλτες. Υπήρξε εμβριθής μουσι-

κός και βαθύς μύστης της Βυζ. Εκκλ. μουσικής. Σοβαρός και ευσυνειδητός λειτουργός του Ι. αναλόγιου, συνεπής στα λειτουργικά του καθήκοντα διακρίθηκε ως άριστος ερμηνευτής των κλασσικών Βυζαντινών μαθημάτων. Τέλειος γνώστης και χειριστής της Ελληνικής γλώσσας, όπως και της μουσικής, συνδύαζε κατά θαυμαστό τρόπο τον τονισμό των λέξεων και την έκφραση της μελωδίας ώστε άκοπα να γίνεται κατανοητό από τους ακροατές το νόημα του ποιητικού κειμένου. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς στον Πύργο Ηλείας όπως στον Άγιο Σπυρίδωνα, Άγιο Αθανάσιο, Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου, καθώς και στον Ι. Ναό Αγίου Σώστη στην Αθήνα από το 1966 μέχρι και το 1972 οπότε απεχώρησε από το Ι. αναλόγιο, συνταξιοδοτηθείς. Ίδρυσε και λειτούργησε στον Πύργο, επί σειρά ετών, Σχολή Βυζ. Μουσικής. Πολλοί μαθητές του ανεδείχθησαν ικανότατοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι. Υπήρξε διδάσκαλος και Χοράρχης Βυζ. Χορού, τον οποίο ο ίδιος ίδρυσε και με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες στον Πύργο και σε άλλες πόλεις, ενώ έκανε και πολλές εκπομπές από τον Ρ/Σ του Πύργου. Δόκιμος μελοποιός ασχολήθηκε με όλα τα είδη μελοποίησης και άφησε μέγα πλούτο μουσικών χειρογράφων στον γιο του Τρύφωνα, ιατρό στην Αθήνα. Μελοποίησε πολλούς Εκκλ. ύμνους αλλά και τραγουδία καθώς και ποιήματα σύγχρονων ελλήνων ποιητών όπως του Σεφέρη, Ελύτη, Παλαμά κ.α. Άφησε επίσης και κασέτες με πρωτότυπες μελοποιήσεις Βυζ. ύμνων και τραγουδιών. Ο Γ. Λαϊνός υπήρξε πράγματι σπουδαίος ψαλμωδός, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, αλλά και σπουδαίος δάσκαλος. Οι πολλοί μαθητές του και το πλούσιο έργο που άφησε, μαρτυρούν το βαθμό και το μέγεθος της μεγάλης του προσφοράς στην λειτουργική μας Μουσική. Πέθανε στις 14 Μαΐου 1990.

Λαϊνός Τρύφων. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μελοποιός. Γεννήθηκε στη Βυτίνα του Ν. Αρκαδίας το 1873 και σε ηλικία 10 ετών εγκαταστά-

θηκε στην Αμαλιάδα του Ν. Ηλείας. Εκεί μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πρωτοψάλτη Πύργου Πρεβεδούρο ο οποίος λόγω του μεγάλου πάθους που είχε για την ψαλτική, προσπάθησε με αυτοχειρία να τραυματιστεί θανάσιμα στο λαιμό επειδή λόγω βλάβης δεν μπορούσε να εκτελέσει τα Βυζ. μαθήματα όπως αυτός ήθελε. Ο Τ. Λαϊνός διακρίθηκε για την γλυκύτητα και το μέγα εύρος της φωνής του όπως και για το αρχαϊζον ηγεμονικό ψαλτικό του ύφος. Διετέλεσε επί σειρά ετών Καθηγητής της Ιερατικής Σχολής Αμαλιάδας και Πρωτοψάλτης του Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου και Αγ. Αθανασίου Αμαλιάδας. Αργότερα μετετέθη και έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγ. Αθανασίου Πύργου και στη συνέχεια στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέου Πατρών (παλαιό) μέχρι το 1918 οπότε επέστρεψε και έψαλε στον Άγιο Αθανάσιο Αμαλιάδας μέχρι το 1938. Πνεύμα ανήσυχο και φιλόδοξο δεν δραστηριοποιήθηκε μόνο στα στενά όρια της περιοχής του αλλά επεξέτεινε τις μουσικές και ψαλτικές του δραστηριότητες και πέραν των ορίων αυτών. Πέθανε το 1941 την περίοδο της Κατοχής στην Αμαλιάδα αφήνοντας αντάξιο διάδοχο της ψαλτικής του τέχνης τον γιό του Γεώργιο, ονομαστό Πρωτοψάλτη, Μουσικοδιδάσκαλο και Μελοποιό.

Λαμπρόπουλος Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1936 και

από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη, στην οποία μυήθηκε πάνω στο Ι. αναλόγιο ως κανονάρχης και δομέστικος διακεκριμένων Πρωτοψαλτών. Αργότερα διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης ως προς το ύφος και την ερμηνεία κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Γεωργιάδη. Φοίτησε επίσης και στο Μου-

σικό Λύκειο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Επί πλέον διδάχτηκε και ειδικά μαθήματα ορθογραφίας και ιστορίας της Βυζ. Μουσικής. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με τη μελωδική φωνή του και την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το Ι. αναλόγιο στον Ι. Ναό Εσταυρωμένου Αιγάλεω. Βασικό στέλεχος της Χορωδίας Αθηνών του Γεωργ. Τσατσαρώνη έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες στις οποίες έχει διακριθεί και ως "μονωδός". Προικισμένος με εντυπωσιακή καλλιφωνία και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Γ. Λαμπρόπουλος, συγκαταλέγεται μεταξύ των κρατίστων ερμηνευτών της ψαλτικής τέχνης της εποχής μας. Έχει κληθεί και έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας και του Εξωτερικού σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς και απέκτησε πολλούς φίλους, θιασώτες και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Έχει επίσης ιδρύσει Βυζ. Χορό με τον οποίο έχει δώσει συναυλίες Βυζ. Εκκλ. μουσικής και δημοτικών τραγουδιών τόσο στην Αθήνα όσο και σε άλλες πόλεις. Είναι ερμηνευτής πολλών ψαλτοτραγουδιών στην κασέτα που έχει εκδώσει ο Πρωτοψάλτης και μουσικοσυνθέτης Βασ. Κατσιφής. Έχει διδάξει και διδάσκει την ψαλτική τέχνη

σε μαθητές του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Σπουδαίος άνθρωπος και εύχαρις και αγαπητός με ακέραιο χαρακτήρα, ο Γ. Λαμπρόπουλος, έχει πολλούς φίλους σ' όλη την Ελλάδα και χαιρετά της εκτίμησής και της αγάπης όλων.

Λαμπρόπουλος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1935 και από μικρή ηλικία καλλιέργησε την ψαλτική τέχνη ως βοηθός και κανονάρχης πάνω στο Ι. αναλόγιο. Μαθήτευσε κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Γεωργιάδη από τον οποίο διδάχτηκε και διαμόρφωσε το ψαλτικό του ύφος και τον τρόπο ερμηνείας. Καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, διακρίνεται για την σεμνότητα, το ήθος και τον ακέραιο χαρακτήρα του, γι' αυτό και είναι πολύ αγαπητός απ' όλους τους συναδέλφους του. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης επί 25 συνεχή χρόνια στον Ι. Ναό Παμεγίστων Ταξιαρχών Κορυδαλλού και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννου Βούλας Αττικής. Βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες (Θρ. Στανίτσα, Αθ. Πέττα, Γρηγ. Νταραβάνογλου κ.α.) είναι άμεσος συνεργάτης του αδελφού του Γεωργίου, διακεκριμένου Πρωτοψάλτη και Χοράρχη στη συγκρότηση Βυζαντινών χορών και συμμετέχει με πολλή προθυμία σε κάθε προσπάθεια για την προβολή, καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Λαμπρόπουλος Σπυρίδων. Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Καρύτση Αθηνών. Εγκρατής μουσικός, Πτυχιούχος και Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής του Ωδείου Πειραιώς είναι βαθύς γνώστης και της Ευρωπαϊκής Μουσικής. Ψάλλει χορωδιακά με το πολυφωνικό σύστημα.

Λάουγγας Ευάγγελος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ανδρέου Κάτω Πατησίων. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Λεβαντής Ανδρέας. Μουσικολόγος και μουσικοδιδάσκαλος καταγόμενος από την Τήνο. Τη Βυζ. Μουσική διδάχτηκε από τον Καθηγητή Κ. Παπαδημητρίου και τους πρωτοψάλτες Μαυρίδη, Παρησιάδη και Κ. Πρίγγο. Πτυχιούχος του Μουσικού Ωδείου Αθηνών (1934). Δίδαξε ως Καθηγητής Θεολογίας στη Β/θμια Εκπ/ση και τη Β.Μ. στο Μουσικό Λύκειο της Αθήνας. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς και επί 20ετία στον Ι. Ναό της Καπνικαρέας και επί 5ετία στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Κυψέλης. Έγραψε μελέτες και άρθρα για τη Β.Μ. καθώς και θεωρητικό της Β.Μ. (ανέκδοτο). Δημοσίευσε πατριωτικά και θρησκευτικά τραγούδια με τίτλο: "Χαρούμενες φωνές".

Λεβαντής Γεώργιος. Γεννήθηκε τό 1934. Οικονομολόγος και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής έζησε στη Γαλλία και υπήρξε Χοράρχης του Βυζ.

χορού στον Ορθόδοξο Μητροπολιτικό Ναό των Παρισίων. Τιμήθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως με το σφάκιο του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Παρισίων. Την μουσική διδάχτηκε κατ' αρχή από τον Πατέρα του Χριστόφορο (1900-1986) Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο. Σήμερα ο Γ. Λεβαντής ζει στην Αθήνα και είναι υπάλληλος στο Υπουργείο Εμπορίου.

Λεβέντης Χρίστος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίων Θεοδώρων Κλαυθμώνος, Καθηγητής Λόγιος και Μουσικός. Γεννήθηκε στο χωριό Πλατάνια της Ρόδου το 1938 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής στην Πατριάδα Εκκλ. Σχολή στην οποία φοίτησε, από τον Καθηγητή Αγγ. Παντελιό. Αργότερα και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές (Θεολογική και Φιλοσοφική Σχολή Π.Α.) φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε δασκάλους του τον Ι. Μαργαζιώτη, Γ. Αργυρόπουλο κ.α. και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1964. Ψάλλει σε διαφόρους Ι. Ναούς της Αθήνας και για μια πενταετία στα Ιεροσόλυμα την περίοδο απόσπασής του, ως Καθηγητής Φιλολογίας, στην εκεί Πατριαρχική Σχολή. Δραστήριος και δημιουργικός άνθρωπος, ένθερμος ζηλωτής και λάτρης της λειτουργικής μας μουσικής έχει στο ενεργητικό του έντονη παρουσία στον Ιεροψαλτικό κόσμο κυρίως με αρθρογραφίες, σχόλια και μελέτες γύρω από τη ψαλτική μας τέχνη. Σεμνός και ιεροπρεπής ψαλμωδός είναι βασικό στέλεχος σε πολλούς Βυζ. Χορούς (Πανελληνίου Συνδέσμου, Γ. Καραγιάννη) και ως Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίων Θεοδώρων, υπηρετεί με ευλάβεια, αφοσίωση και ζήλο πολύ την Ορθόδοξη λειτουργική μουσική μας παράδοση.

Λεονάρδος Αντώνιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Αιτωλικό του Ν. Αιτωλοακαρνανίας το 1898 από ιεροψαλτική οικογένεια. Πρώτος του δάσκαλος ο πατέρας του Γεώργιος ο οποίος υπήρξε πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στην Κοίμηση Θεοτόκου Αιτωλικού. Αργότερα γνωρίστηκε και μαθήτευσε για αρκετό καιρό κοντά στον περίφημο πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Κουτσαρδάκη. Ο Λεονάρδος διέθετε σπάνια ηγεμονική φωνή με μοναδική υψιφωνία. Την καλλιφωνία του ο Δημ. Κουτσαρδάκης την παρομοίαζε με "Βελούδο". Ως πρωτοψάλτης έψαλε από το 1924 μέχρι και το 1947 στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Σπυρίδωνος στο Μεσολόγγι, διαδεχθείς τον άριστο μουσικοδιδάσκαλο και καλλίφωνο Πρωτοψάλτη Κλεομ. Αθήνη. Την περίοδο αυτή ο Λεονάρδος υπηρετούσε ως Καθηγητής Φιλολογίας στην Ιερατική Σχολή Μεσολογγίου. Ο Λεονάρδος είναι ο τρίτος κατά σειράν (Άνθιμος - Αθήνης - Λεονάρδος) μεγάλος πρωτοψάλτης ο οποίος επί 23 συναπτά έτη λάμπρυνε με την καλλιφωνία του και το αρχαϊζον ψαλτικό του ύφος το Ι. αναλόγιο του Δεξιού χορού του Αγίου Σπυρίδωνος Μεσολογγίου. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του ενώ παράλληλα ασχολήθηκε και με την μελοποίηση. Έχει μελοποιήσει αρκετά μαθήματα (Λειτουργικά, Δοξαστικά κ.λ.π.) που παρέμειναν ανέκδοτα. Σήμερα ζει στο Μεσολόγγι και παρά την πολύ μεγάλη του ηλικία (96 ετών) μπορεί και ψάλλει με άνεση πολλά μαθήματα.

Λέτσος Ανδρέας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Κουλούρα Αιγιαλείας το 1919 και από πολύ μικρή ηλικία στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο. Μαθήτευσε επί 6 μήνες κοντά στον Πρωτοψάλτη Δημ. Γκρεκιώτη, αλλά την ψαλτική τέχνη διδάχτηκε συστηματικά κοντά στον Κων/πολίτη Πρωτοψάλτη Δημ. Μαυρόπουλο στον οποίο μαθήτευσε επί 5 χρόνια. Φοίτησε στο Πατραϊκό Ωδείο και διδάχτηκε τη θεωρία της Βυζ. Μουσικής από τον Καθηγητή Ευθ. Ντρέκη. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο

B.M. με "Άριστα". Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από νεαρή ηλικία ως ιεροψάλτης στην γενέτειρά του (Ι. Ναός Υπαπαντής). Το 1947 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέα στο Αίγιο όπου έψαλε επί 18 χρόνια και το 1964 ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Φανερωμένης Αιγίου όπου έψαλε μέχρι το 1986 οπότε απεχώρησε από το ιερό αναλόγιο, συνταξιοδοτηθείς. Καλλίφωνος με γλυκύτατη, εύστροφη φωνή και σεμνό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, έχει ψάλει, έπειτα από πρόσκληση σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς όλης σχεδόν της Αιγιαλείας και σε πολλές άλλες πόλεις και αποτέλεσε "πρότυπο" συνεπούς και υπεύθυνου λειτουργού του Ι. Αναλογίου για τους νέους ψάλτες της περιοχής του. Ως μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε τη Βυζ. Μουσική επί 2 χρόνια στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Μεγάλου Σπηλαίου όπου είχε 15 μαθητές οι οποίοι έγιναν ικανότατοι ιεροψάλτες και κληρικοί. Μαθητής του στο Μ. Σπήλαιο υπήρξε και ο Πρωτοψάλτης και Καθηγητής, Αθαν. Βουρλής. Δίδαξε επίσης και κατ' ιδίαν την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του (Ιωαν. Παλαιολόγος κ.α.). Σεμνός, με έξοχο ήθος και ανέκδοτο χαρακτήρα, ο Α. Λέτσος, διακρίθηκε για την προσήλωσή του και την πίστη του στις λειτουργικές μας παραδόσεις, τις οποίες υπηρέτησε με σεβασμό και ευσυνειδησία αλλά και με πλήρη επίγνωση των ιερών υποχρεώσεών του πάνω στο Ιερό Αναλόγιο. Σήμερα ζει στο Αίγιο (Κουλούρα) απολαμβάνοντας την εκτίμηση και την αγάπη των πολυπληθών φίλων του.

Λιναρδάκης Ευάγγελος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στις Βούτες Μαλεβυτίου Ηρακλείου Κρήτης το 1943 και από πολύ μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του στο Ιερό αναλόγιο. Από ηλικίας 8 ετών διέτελεσε κανονάρχης και μαθητευόμενος του Πρωτοψάλτη Ιωάννη Βουτσινά. Αυτοδίδακτος με πηγαίο ταλέντο φοίτησε και σε Ωδείο και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με Άριστα. Η ψαλτική του σταδιοδρομία ως Πρωτοψάλτης αρχίζει από το 1968 και έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του το Ι. αναλόγιο ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Βαρβάρας Ηρακλείου Κρήτης. Από το 1980 είναι μέλος του Δ.Σ. του Σωματείου Ιεροψαλτών Ν. Ηρακλείου "Ανδρέας ο Κρήτης" ενώ από το 1984 μέχρι και σήμερα εκλέγεται ανελλιπώς Πρόεδρος του ιδίου Σωματείου. Είναι βασικό στέλεχος της Χορωδίας του Σωματείου καθώς και της Βυζ. Χορω-

δίας του Δήμου Ηρακλείου (χοράρχης Γ. Αμαργιανάκης). Ασχολείται και με τη μελοποιΐα. Έχει συνθέσει Ανοιξαντάρια, Δοξαστικά, Εωθινά, Δοξολογίες (αργές σε δευτερόπρωτο και πλ. του δ' χρωματικό) - Άγιος ο Θεός - Χερουβικά - Λειτουργικά - Επί σοι Χαίρει (οκτάηχο και σε ήχο πλ. του α') και άλλα πολλά, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα. Δραστήριος και δημιουργικός ως Πρόεδρος του Σωματείου εμφανίζει αξιόλογη και σημαντική δραστηριότητα και προσφέρει πολύτιμο έργο στη λειτουργική μας μουσική.

Λιόντας Πασχάλης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Βαμβάκοφeto του Ν. Σερρών το 1937 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον μεγαλύτερο αδελφό του Ιωάννη ο οποίος ήταν δάσκαλος και μύστης της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής. Αργότερα μετέβη στη Θεσσαλονίκη όπου φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/κης όπου διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από διακεκριμένους Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδασκάλους της Θεσ/κης και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της Θεσ/νίκης ενώ για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα χρημάτισε και Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Σιδηροκάστρου Σερρών. Καλλίφωνος και σεμνός ψάλτης, πιστός τηρητής της παράδοσης, ο Π. Λιόντας, ψάλλει με σεμνότητα και ιεροπρέπεια υποδειγματική τα Βυζαντινά μελουργήματα και υπηρετεί, ως Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας του στρατοπέδου Π. Μελά Θεσ/νίκης, με ευλάβεια και αφοσίωση, την ψαλτική μας τέχνη.

Λουϊζος Δημήτριος. Δικηγόρος και εμπνευσμένος ζηλωτής και μύστης της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στην Καλλίπολη της Αν. Θράκης το 1899. Απόφοιτος της Μ. του Γένους Σχολής και της εις αυτήν λειτουργούσης Σχολής Β.Μ. είχε την ευτυχία να θαυμάσει και να απολαύσει - όπως περιγράφει ο ίδιος - το περίφημο χορωδιακό συγκρότημα στον Πατριαρχικό Ναό της Πόλης που αποτελείτο από τους: Ι. Ναυπλιώτη (Άρχοντα Πρωτοψάλτη), Κ. Κλάββα (Α. Λαμπαδάριος), Δημ. Φωκαέα (Α' δομέστικο), Κων. Πρίγγο (Β' δομέστικο) και πολλούς άλλους κανονάρχες. Τα βιώματα αυτά τον ώθησαν ώστε να γίνει ένθερμος ζηλωτής και λάτρης της Β.Μ. Δημοσίευσε μελέτες και άρθρα πολλά και το 1948 συμμετείχε στην ίδρυση του Συλλόγου "Φίλων Βυζ. Μουσικής" στην Αθήνα του οποίου υπήρξε και ο πρώτος Γεν. Γραμματέας.

Λουκόπουλος Διονύσιος. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Τέμενης Αιγίου. Είναι μέλος των Συλλόγων Ιεροψαλτών και Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων. Γιος του Νικ. Λουκόπουλου.

Λουκόπουλος Νικόλαος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου Αιγίου. Γεννήθηκε στο χωριό Σελινούντας Αιγίου το 1937 και από μικρή ηλικία ασχολήθηκε με τη Μουσική. Γαλουχήθηκε με τα

νάματα της ψαλτικής τέχνης πάνω στο ιερό αναλόγιο κοντά στον Πρωτοψάλτη Χρήστο Οικονόμου ενώ παράλληλα έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και στην εκμάθηση μουσικών οργάνων. Τούτο τον ώθησε ώστε να συμμετάσχει σε μουσικό συγκρότημα και επί πολλά χρόνια να ασχοληθεί με την ελαφρά λαϊκή μουσική. Παράλληλα όμως σπούδασε και συστηματικά τη Βυζαντινή μουσική κοντά στον καλλίφωνο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Ανδ. Λέτσο ενώ φοίτησε και στο Ωδείο Πειραιώς (παράρτημα Αιγίου) με δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων. Τασόπουλο. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο ιεροψάλτη με "Άριστα". Έχει διατελέσει Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννη Δημητρόπουλου (5 χρόνια), Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Υπαπαντής Κουλούρας Αιγίου (4 χρόνια) και από το 1977 είναι Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Εισοδίων της Θεοτόκου Αιγίου. Σεμνός και συνεπής λειτουργός του Ι. αναλογίου, με ήθος και αρετή, εύχαρις και αγαπητός ο Ν. Λουκόπουλος, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση, ιεροπρέπεια και κατάνυξη τα κλασσικά Βυζ. μαθήματα. Είναι μέλος των Συλλόγων Φίλων Βυζ. Μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των ιδίων συλλόγων στις οποίες διακρίνεται και ως μονωδός.

Λυγιάς Δημήτριος. Καλλίφωνος πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Τρίπολης Ν. Αρκαδίας.

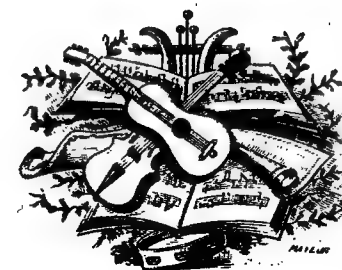
Λυμπέρης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε το 1941 και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Κυριαζή Κυριαζή και αργότερα κοντά στον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο και καλλίφωνο Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη όπου και τελειοποίησε την ψαλτική του τέχνη. Διετέλεσε Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου Αμαλιάδος (1966-68), Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίας Τριάδος Πατρών (1970-75), Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγ. Αναργύρων Νέας Ιωνίας Αθηνών (1975-80) και τέλος Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Βασιλείου Τριπόλεως Αρκαδίας από το 1980 μέχρι το 1992 οπότε απεχώρησε από το Ι. αναλόγιο. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σεμνοπρεπές Βυζαντινό ψαλτικό ύφος έχει ψάλλει σε πολλές πόλεις σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση. Έχει συμμετάσχει στην εγγραφή κασετών με Βυζ. Εκκλ. ύμνους υπό τον δάσκαλό του Αθαν. Καραμάνη και υπήρξε στέλεχος πολλών Βυζ. Χορών. Σήμερα ζει στην Τρίπολη και απέχει των λειτουργικών καθηκόντων του Ιεροψάλτη.

Λυριτζής Αναστάσιος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό "Φανερωμένης" Αιγίου. Γεννήθηκε στην Ελίχη Αιγίου το 1889 και μαθήτευσε κοντά στον Αρχιμανδρίτη του Μεγ. Σπηλαίου Καλαβρύτων, μουσικοδιδάσκαλο και ιεροψάλτη Νήφωνα Δημόπουλο, ο οποίος έδωσε στην Αιγιαλεία πληθώρα ικανών και άριστα καταρτισμένων στη μουσική ψαλτών. Έψαλε στα Εισόδια της Θεοτόκου, στην Παναγία Τρυπητή, στους Ταξιάρχες και από το 1925 μέχρι το 1964 στο Μητροπολιτικό Ναό της Φανερωμένης ως Λαμπαδάριος. Πέθανε στις 25 Οκτωβρίου 1967.

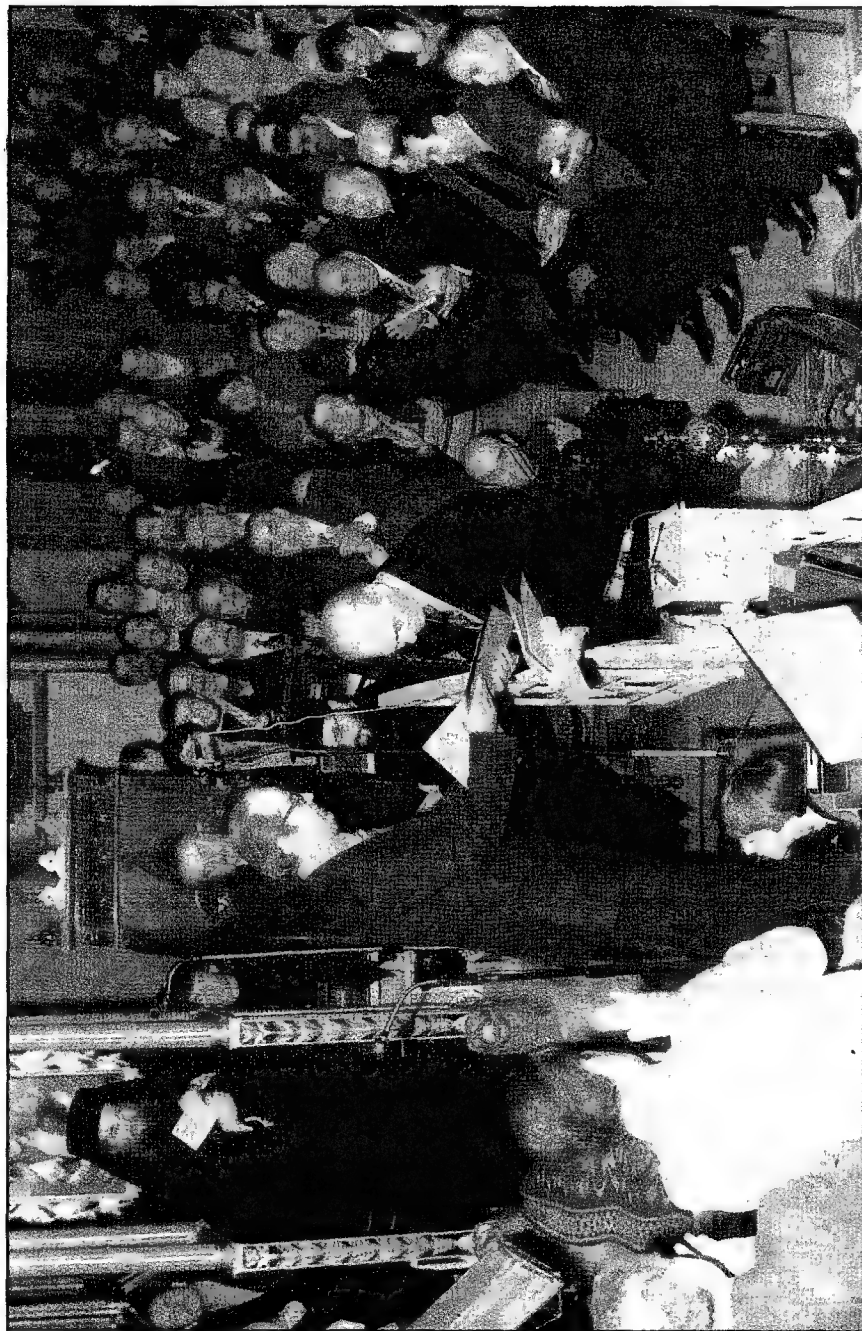
Λυριτζής Δημήτριος. Ένθερμος λάτρης της Εκκλησιαστικής μας μουσικής και Καλλίφωνος Ιεροψάλτης. Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Φίλων της Μουσικής Αιγιαλείας και Γεν. Γραμματέας του ιδίου Συλλόγου επανεκλεγόμενος συνεχώς από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1919 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Αναστάσιο ο οποίος ήταν ιεροψάλτης επί σειρά ετών στο Αίγιο. Διακονεί στο ιερό αναλόγιο πάνω από 50 χρόνια και από τη θέση του Γεν. Γραμματέα του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας εμφανίζει πλούσια δράση και προσφέρει πολύτιμο έργο για την λειτουργική μας μουσική.

Λύσσαρης Κων/νος. Γεννήθηκε στο χωριό Σόλο Καλαβρύτων το 1869 από ευσεβείς γονείς. Σπούδασε Φαρμακευτική και Μουσική. Ένθερμος λάτρης της πατρώας Βυζ. Μουσικής διετέλεσε επί σειράν ετών Λαμπαδάριος στον Άγιο Ανδρέα Αιγίου διατηρών και Φαρμακείο στο Αίγιο. Το 1942 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Παναγίας Παγκρατίου. Πέθανε στις 28 Ιανουαρίου 1956.

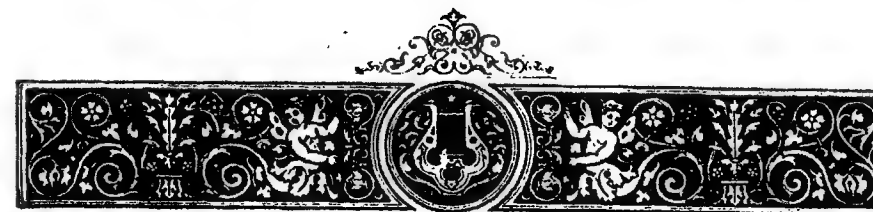
Λώλος Νικόλαος. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης. Πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Ομοσπονδίας Συλλόγων Ιεροψαλτών Ελλάδος (ΟΜ.Σ.Ι.Ε.) και υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος αυτής (1980). Έχει στο ενεργητικό του πολυχιδή δραστηριότητα και σημαντικό έργο για την ευώδοση των στόχων της Ομοσπονδίας, χωρίς ωστόσο, παρά τις μεγάλες του προσπάθειες, να υπάρξουν μόνιμα ουσιαστικά επιτεύγματα.

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγαίας **Φίλιππος Οικονόμου** επιδίδει τιμητικό δίπλωμα στον **Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ι. Αρχ/πης Κων/πόλεως, μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Αθανάσιο Καραμάνη. Αίγιο 20-12-1981.**

M

Μαγούρης Δημήτριος. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στα Ψωμαθεία της Πόλης το 1913. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από πολύ μικρή ηλικία με πρώτο του δάσκαλο στην ψαλτική τέχνη τον εξάδελφό του Πρωτοψάλτη στον Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου Κυπαρισσία, Ηλία Ιωαννίδη, με τον οποίο ψάλλει σ' όλους τους Ναούς των Ψωμαθειών και περιχώρων. Νεαρός προσλαμβάνεται δομέστικος και μετά Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Αγίου Μηνά στα Ψωμαθεία όπου ψάλλει μέχρι το 1933, για να συνεχίσει κατόπιν την καλλιέργεια της ψαλτικής του τέχνης στον Ι.Ν. Εισοδίων του Πέραν κοντά στο μεγάλο δάσκαλο Νικόλαο Μπέλλα, ως δομέστικός του. Κατόπιν διετέλεσε επί ένα χρόνο (1938-39) δομέστικος του Αρχοντα Πρωτοψάλτη Κων. Πρίγγου στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό, για να αναλάβει στη συνέχεια (1939) Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου Γαλατά με Πρωτοψάλτη τον περίφημο Ιωάν. Παλάση. Από το 1941 αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. του Σωτήρος Χριστού στο Γαλατά και κατόπιν στον Ι.Ν. της Αγίας Τριάδος Σταυροδρομίου Πέραν (1953). Το 1965 έρχεται στη Μητέρα Πατρίδα και εγκαθίσταται στο Ηράκλειο Κρήτης όπου διορίζεται Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. του Αγίου Τίτου. Το 1967 έρχεται στην Αθήνα και αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. της Παναγίας Καισαριανής όπου ψάλλει μέχρι το 1976 οπότε καλείται στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγ. Νικολάου του ιδίου Δήμου και αναλαμβάνει και καθήκοντα Χοράρχη, για να τερματίσει την ψαλτική του σταδιοδρομία μετά πέντε χρόνια (1981), αφού συμπλήρωσε 60 συνεχή χρόνια πάνω στα ιερά αναλόγια. Καθ' όλη τη διάρκεια ενάσκησης των λειτουργικών του καθηκόντων ως Πρωτοψάλτης, δεν έπαυσε να καλλιεργεί και να διδάσκει σε νέους ανθρώπους την απαράμιλλη ψαλτική του τέχνη και το ιδιάζον γνήσιο ψαλτικό

ύφος των ψαλτών της Πόλης, του οποίου θεωρείται ως ένας από τους λίγους πραγματικούς εκπροσώπους και εκφραστές. Ο Δημ. Μαγούρης υπήρξε πράγματι ένας μεγάλος Πρωτοψάλτης και δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης, αντάξιος διάδοχος των μεγάλων Πρωτοψαλτών της γενέτειράς του, ο οποίος με την σοβαρότητα και υπευθυνότητα της ψαλμωδίας του και το χαρακτηριστικό σεμνοπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό του ύφος, δίδαξε και καθώρισε τη γνήσια και σωστή πορεία που πρέπει να ακολουθεί η ψαλτική ερμηνεία και έκφραση της Ορθόδοξης λειτουργικής μας μουσικής.

Μαθιουδάκης Ιωάννης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Ψαλμωδός και σπουδαίος Δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης. Λάμπρυνε με την εξάισια και υποδειγματική ψαλμωδία του επί σειρά ετών, ως Λαμπαδάριος, το Ιερό Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Κων/νου Ομονοίας Αθηνών. Γεννήθηκε στο χωριό Κρανίδι της Αργολίδος το 1932 και από μικρός διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωλία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Πήρε τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής από ιεροψάλτες της γενέτειράς του και αργότερα

μαθήτευσε συστηματικά κοντά στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Γεωργιάδη και τον μεγάλο Πρωτοψάλτη Αθαν. Παναγιωτίδη, από τον οποίο ιδιαίτερα διδάχτηκε το Βυζαντινό ψαλτικό ύφος. Συνεργάστηκε επίσης στενά με τον Πρωτοψάλτη Αθαν. Πέττα ενώ μαθήτευσε επί 2,5 χρόνια και στη Σχολή Εθνικής Μουσικής με Δ/ντή τον Καλλίφωνο Πρωτοψάλτη και εμβριθή Μουσικό Βασ. Νόνη. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Για να υποβοηθήσει όσο το δυνατό περισσότερο την ερμηνευτική του ικανότητα φρόντισε να λάβει και ιδιαίτερα μαθήματα σωστής και επιστημονικής τοποθέτησης της φωνής. Τα βασικά αυτά στοιχεία για την σωστή απόδοση της ψαλμωδίας, διδάσκει και ο ίδιος τώρα στους μαθητές του (Ορθοφωνία). Δίδαξε και διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε πολλούς ψάλτες της περιοχής Αθηνών και Πειραιώς, ενώ έχει υπό έκδοση μουσικό πόνημα με τίτλο: "Περί συμφωνιών..." της Βυζ. Μουσικής. Υπόδειγμα σεμνού λειτουργού του Ιερού αναλογίου, με εξαίρετο ήθος και αμέριτο χαρακτήρα, ο Ι. Μαθιουδάκης, χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων. Σήμερα και μετά την αποχώρησή του από το Ι. αναλόγιο (1992) εξακολουθεί να διδάσκει τους πολλούς μαθητές του, όχι μόνο το σοβαρό, ιεροπρεπές και μεγαλοπρεπές Βυζαντινό ψαλτικό ύφος και την Ορθοφωνία, αλλά και την ευλάβεια και αφοσίωση που πρέπει να έχει ο καλός Λειτουργός του Ι. αναλογίου στις Ελληνοχριστιανικές λειτουργικές μας παραδόσεις.

Μαϊδάνογλου Σπυρίδων. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης διακριθείς για την εντυπωσιακή υψιφωνία και την μελωδικότητα της φωνής του. Διετέλεσε πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Παντανάσσης Πατρών.

Μαϊκαντής Θεόδωρος. Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγρινίου. Γεννήθηκε το 1916 και ψάλλει επί 54 χρόνια συνεχώς. Καλλιεργεί και θεραπεύει την ψαλτική τέχνη όχι μόνο ως ψαλμωδός αλλά και ως μελοποιός με μελοποιήσεις πολλών μουσικών μαθημάτων τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

Μακαρώνης Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Κων/νου Ομονοίας Αθηνών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία πλούσια μελωδική φωνή και γνήσιο Βυζαντινό ψαλτικό ύφος υπηρετεί με σεμνότητα, ιεροπρέπεια και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική.

Μακρογιώργος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Νάουσα το 1935. Είναι πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Βεργόιας και Ναούσης από το 1982. Οι δραστηριότητές του επεκτείνονται και πέρα από τις ιεροψαλτικές με πολλές επιτυχίες. Διδάσκει Βυζ. Μουσική από το 1978 στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Βεργόιας και Ναούσης. Είναι Χοράρχης του Βυζ. Χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών με τον οποίο έχει δώσει πολλές συναυλίες (Α΄ Βραβείο στο φεστιβάλ Β. Ελλάδος). Από το 1989 είναι Δ/ντης και μαέστρος του μουσικού συλλόγου "Ωδείο Ναούσης" και δάσκαλος της Σχολής μαντολίνου του ίδιου Συλλόγου (Μικτή Χορωδία και Μαντολινάτα). Έχει μελοποιήσει μαθήματα Θείας Λειτουργίας που παραμένουν ανέκδοτα.

Μαλαφής Γεώργιος. Διακεκριμένος Καθηγητής της μουσικής από τους ση-

μαντικότερους της εποχής μας. Γεννήθηκε στη Χίο το 1932 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Β.Μ. από τον πατέρα του Ιωάννη, Πρωτοψάλτη σε πολλούς Ναούς της Χίου. Παράλληλα με τις Γυμνασιακές του σπουδές μαθήτευσε και κοντά στον Μουσικοδιδάσκαλο και πρωτοψάλτη Μιχ. Πετρινιά, γιατρό, καταγόμενο από τη Σμύρνη. Το 1952 ήλθε στην Αθήνα και φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς, όπου είχε Καθηγητή τον άριστο μουσικοπαιδαγωγό Ι. Μαργαζιώτη. Παράλληλα σπούδασε και θεωρητικά της Ευρωπαϊκής μουσικής με δάσκαλο τον Γεώργιο Σκλάβο. Την ίδια περίοδο έψαλε και ως Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Ηλιουπόλεως Αθηνών. Μετά την αποφοίτησή του με άριστα από το Ωδείο (1959) διορίστηκε και υπηρέτησε επί 10ετία στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ρόδου διδάσκοντας παράλληλα Β. Μουσική στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Ρόδου ενώ συγχρόνως έψαλλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου. Στη Ρόδο ίδρυσε και Βυζ. Χορωδία με την οποία έδωσε πολλές συναυλίες και έκανε πολλές εμφανίσεις με μεγάλη απήχηση. "Εις αναγνώρησιν των προσφερθεισών υπηρεσιών του εν τη Δωδεκανήσω", όπως αναγράφεται στο Πατριαρχικό έγγραφο, του απενεμήθη "Πατριαρχικόν πιττάκιον" από τον Οι-

κουμ. Πατριάρχη Κυρόν Αθηναγόραν. Το 1969 μετετέθη στη Σχολή Νηπιαγωγών της Αθήνας και παράλληλα προσελήφθη στο Ωδείο Πειραιώς ως βοηθός του Καθηγητή Ιωάν. Μαργαζιώτη τον οποίον και διαδέχθηκε και όπου διδάσκει μέχρι σήμερα. Δίδαξε τη Β.Μ. σε δεκάδες μαθητών, οι οποίοι κατέχουν σήμερα περσιόπτες θέσεις. Είναι επίσης επόπτης των Σχολών Β.Μ. των Ι. Μητροπόλεων "Μαντινείας", "Σύρου - Τήνου", "Φθιώτιδος", και μέχρι πρότινος "Τρίκκης και Σταγών" και "Καλαβρύτων και Αιγιαλείας". Υπηρέτησε επίσης στη Ράλειο Παιδαγωγική Ακαδημία, στη Μαράσλειο Π.Α., στο Μ.Δ.Δ.Ε. κ.ά. Σήμερα κατέχει τη θέση του Προέδρου με αποδοχές επίκουρου Καθηγητή και υπηρετεί στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Νηπιαγωγών) χωρίς να παύσει ποτέ να προσφέρει τη βοήθειά του και στα Ωδεία της περιφέρειας όπου τον καλούν να μεταλαμπαδεύσει τις αστείρευτες γνώσεις του και την πείραν του σε νέους με ευγενείς φιλοδοξίες να υπηρετήσουν και να καλλιεργήσουν την ψαλτική τέχνη. Σπουδαίος άνθρωπος, εμβριθής μουσικός και σπουδαίος δάσκαλος ο Γ. Μαλαφής, προσφέρει πράγματι σημαντικό έργο για τη λειτουργική μας μουσική.

Μανασής Δημήτριος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Σεργών. Γεννήθηκε στο Μικρό Σούλι Παγγαίου το 1927 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον αδελφό του Βασίλειο, ο οποίος υπήρξε πρωτοψάλτης με πολλές γνώσεις Βυζ. Μουσικής και μετέπειτα ιερέας. Αργότερα μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη και ολοκλήρωσε τη μουσική του Παιδεία. Έψαλε στη γενέτειρά του από νεαρή ηλικία μέχρι το 1947 και ακολούθως στον Ι. Ναό Τιμίου Σταυρού Σεργών επί διετία. Το 1949 ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Παμεγ. Ταξιαρχών Σεργών όπου υπηρέτησε το ιερό αναλόγιο με σεμνότητα και ιεροπρέπεια υποδειγματική μέχρι το 1990 οπότε απεχώρησε από την ενεργό δράση. Σεμνός ψαλμωδός και συνεπής στο Ιερό λειτουργήμα του, ο Δ. Μανασής, δραστηριοποιήθηκε και μέσα από το Σύλλογο Ιεροψαλτών Σεργών του οποίου υπήρξε ιδρυτικό μέλος (1972). Υπήρξε επίσης ιδρυτικό μέλος και της Σχολής Βυζ. Μουσικής του ιδίου Συλλόγου στην οποία δίδαξε μέχρι το 1989, οπότε τη Σχολή ανέλαβε η Ι. Μητρόπολη Σεργών και Νιγρίτης, πλουτίζοντας έτσι τη μεγάλη προσφορά του στη λειτουργική μας μουσική.

Μανέας Πέτρος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1870. Διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ. του Χ.Ε. Γεώργιο Βιολάκη με συμμαθητή του τον Ιακ. Ναυπλιώτη. Το 1888 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στην Αγία Άννα Εφέσου όπου έψαλε για ένα χρόνο. Στη συνέχεια έψαλε στον Αγ. Παντελεήμονα στο Γκιός - Τεπέ Σμύρνης μαθητεύσας συγχρόνως στον Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Μισ. Μισαηλίδη. Το 1903 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στην Κοίμηση Θεοτόκου Σμύρνης. Το 1905 με πρόσκληση του Μητροπολίτη Ευγένιου μετέβη και έψαλε επί ένα χρόνο στον Άγιο Μηνά Ηρακλείου Κρήτης για να επανέλθει πάλι στη Σμύρνη όπου έψαλε μέχρι το 1915 στο Ναό της Αγίας Αικατερίνης. Το 1917 έψα-

λε στον Άγιο Δημήτριο της ίδιας Πόλης μέχρι το 1922 οπότε ήλθε στη Λάρισα και έψαλε στον Ι. Ναό του Αγίου Αχιλλείου επί δύο μήνες για να εγκατασταθεί τελικά στην Αθήνα όπου έψαλε στον Άγιο Λουκά μέχρι το 1924 για να μεταβεί εν συνεχεία στο Κάιρο. Εκεί έψαλε μέχρι το 1927 και επανήλθε πάλι στον Άγιο Λουκά όπου έψαλε μέχρι το 1930. Το 1931 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Ζωοδόχου Πηγής της οδού Ακαδημίας. Στο Ναό αυτό, ο Π. Μανέας δημιούργησε πράγματι ιστορία. Καλλίφωνος με ωραιότατη φωνή "αφθόνων λαρυγγισμών" όπως την χαρακτήρισε ο μαθητής του στο Ι. αναλόγιο μουσικολόγος Δημ. Σκουλικαρίτης, και με το χαρακτηριστικό Σμυρναϊκό ύφος που είχε κληρονομήσει από τον δάσκαλό του Μ. Μισαηλίδη, έψαλε, με Βυζ. χορό που είχε συγκροτήσει στον οποίο συμμετείχαν η κόρη του Λέζα και ο γιος του Φίλιππος, μαθήματα του Νικολάου και Μισαηλίδη και άφησε εποχή. Μελοποίησε πολλά μαθήματα μεταξύ των οποίων και το "Τη Υπερμάχω..." σε ήχο πλ. του α' που ψάλλεται πολλές φορές μέχρι σήμερα στον Ι. Ναό της Ζωοδόχου Πηγής. Πέθανε αιφνιδίως τον Ιούνιο του 1950.

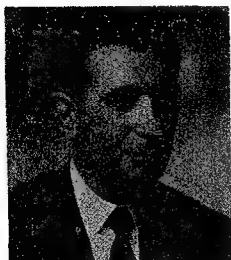
Μάνος Πασχάλης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Θεσ/νίκης.

Μαντάς Άγγελος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε το 1953 στο χωριό Βούνι Ευβοίας. Δάσκαλοί του στη Βυζ. Μουσική υπήρξαν οι Γεώργ. Καραβάς, Σπύρος Σιμιτζής και ο αείμνηστος Άρχοντας Πρωτοψάλτης Χρυσ. Θεοδοσόπουλος. Φοίτησε στα Ωδεία Πειραιώς και Χαλκίδας. Στο διάστημα 1979-1985 έψαλε στον Ι. Ναό Αγίας Παρασκευής πολιούχου Χαλκίδας και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Παναγίας Φανερωμένης Ν. Αρτάκης. Από το 1983 είναι συνεχώς Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Νομού Ευβοίας. Είναι Φιλολόγος Καθηγητής και έχει στο ενεργητικό του πλούσια και αξιόλογη δραστηριότητα για την Βυζ. Μουσική όπως και πολλές σημαντικές ανακοινώσεις μουσικολογικού περιεχομένου σε επιστημονικά συνέδρια.

Μαραγκόζης Δημήτριος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Βασιλείου Μετσόβου Αθηνών.

Μαράκης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και "ποιητής του Πλάστη" όπως αυτοχαρακτηρίζεται. Γεννήθηκε το 1936. Η μεγάλη του αγάπη προς τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις και προς την Εκκλησία, οδήγησε τα βήματά του από μικρή ηλικία προς το Ιερό αναλόγιο. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής κοντά στον Πρωτοψάλτη και δάσκαλο της μουσικής Σπύρο Λαμπρόπουλο. Αργότερα φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών και είχε δάσκαλο τον περίφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη Δημ. Μήτρου. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και είναι βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. Χορωδίες της Αθήνας. Παράλληλα με την σημαντική προσφορά του στην λειτουργική μας

μουσική ως Πρωτοψάλτης, ο Γ. Μαράκης αξιοποιεί και το πλούσιο ταλέντο του στην ποίηση και υμνογραφία. Έχει γράψει πολλά ποιήματα με κεντρική ιδέα τον Δημιουργό και Πλάστη του Σύμπαντος καθώς έχει συνθέσει και πολλές ακολουθίες νεομαρτύρων και Αγίων της Εκκλησίας μας. Σήμερα ζει στην Αθήνα και εξακολουθεί με ζήλο και πίστη περισσή στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις να δημιουργεί και να προσφέρει.

Μαργαζιώτης Ιωάννης. Διαπρεπής Καθηγητής της Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής και Συγγραφέας, εμβριθής μουσικός και εξαιρετος δάσκαλος από τους σημαντικότερους της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στη Λίμνη της Ευβοίας το 1897. Διδάχτηκε τη Βυζαντινή μουσική στο Ωδείο Αθηνών από τον μεγάλο Κων/νο Ψάχο. Σπούδασε και ανώτερα θεωρητικά με καθηγητές τον Φ. Οικονομίδη και Γ. Σκλάβο. Δίδαξε την Ελληνική μουσική σε πλήθος μαθητών του επί 60 ολόκληρα χρόνια. Δίδαξε στην Αθηναϊκή μανδολινατά (1923), στη Βαρβάκειο Σχολή (1925), στο Αμαλειό (1930) στο Ωδείο Πειραιώς (1931), στο Ωδείο Αθηνών (1933). Από το 1952 και επί 18ετία δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στη Σχολή μετεκπ/σεως διδασκάλων. Το 1936 με εισήγησή του ιδρύθηκε σχολή Βυζ. Μουσικής στο Ωδείο Πειραιϊκού Συνδέσμου. Εξαιρετος ως χαρακτήρας, υπήρξε ανεπιτήδευτος, αρχοντικός με μοναδική εντιμότητα και ήθος. Ανάλωσε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στις επάλλξεις της διδασκαλίας της Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής και στις συγγραφές θεωρητικών μουσικών βιβλίων για τα Ωδεία και τη Δημόσια Εκπ/ση. Τα θεωρητικά του βιβλία αποτελούν για πλείστα Ωδεία και Σχολές τον οδηγό και την κρηπίδα της διδασκείας ύλης. Εξέδωσε πάνω από δέκα (10) έργα, όπως "Μέθοδος Βυζ. Μουσικής", "Θεία Λειτουργία", "Σχολικά Τραγούδια", "Θεωρία της Β.Μ.", Βιβλία Μουσικής για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου κ.ά. Υπήρξε μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών και μέλος της Κρατικής ορχήστρας Αθηνών. Πλήθος μαθητών του είναι σήμερα διεσπαρμένοι σ' όλη την Ελλάδα καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι, μουσικοί και Καθηγητές μουσικής στα Ωδεία και στη Β/θμια Εκπ/ση. Πέθανε στις 12 Οκτωβρίου 1983.

Μαργαρίτης Άγγελος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Κων/νου Λάρισας. Μαθήτευσε κοντά στον Αθαν. Καραμάνη και διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το ιεροπρεπές ψαλτικό του ύφος.

Μαργαριτόπουλος Αλέξανδρος. Ονομαστός Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Ιστοριοδίφης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1900 και διδάχτηκε τη ψαλτική τέχνη κοντά στον Πρωτοψάλτη Γιάγκο Βασιλειάδη. Διετέλεσε δομέστικος στον Ευστ. Βιγγόπουλο και στον Κων/νο Κλάββα από τον οποίο διδάχτηκε τη Θεωρία της Βυζ. Μουσικής. Μαθήτευσε επίσης και

στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ι. Ναυπλιώτη. Το 1924 ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε επί 20ετία ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Βόλου. Το 1946 ήλθε στην Αθήνα και συνεργάστηκε στην ίδρυση του "Συλλόγου Φίλων της Βυζ. Μουσικής" (1948). Ίδρυσε τη "Βυζαντινή Χορωδία Πειραιώς" και έδωσε πολλές συναυλίες ακολουθώντας το σύστημα της αντιστικτικής συνήχησης. Μελοποίησε μαθήματα Όρθρου, Θ. Λειτουργίας, Δοξαστικά κ.ά. Δίδαξε τη Ψαλτική Τέχνη σε πλήθος μαθητών που είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Πέθανε το 1971.

Μαργαριτόπουλος Γεώργιος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη όπου και σπούδασε Βυζ. μουσική κοντά στον Κ. Κλάββα και αργότερα στον Κων/νο Πρίγγο. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, εγκαταστάθηκε αργότερα στην Ελλάδα όπου έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στην Τήνο την περίοδο (1935-40) και στον Ι. Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Ν. Φιλαδέλφειας τη περίοδο 1950-1960.

Μαρκολιάς Γεώργιος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στα Καλύβια Καρυών Μεγαλοπόλεως Αρκαδίας το 1943 και από νεαρή ηλικία διακρίθηκε για το έμφυτο καλλιτεχνικό του ταλέντο. Φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Σωματείου "ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ" στη Θεσ/νίκη όπου διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τους μουσικοδιδασκάλους Πρωτοψάλτες Πασχάλη Ξουπά και Ζαχαρία Πασχαλίδη. Φοίτησε επίσης στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης στην τάξη του Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Δημητρίου Σουρλαντζή. Είναι βασικό στέλεχος του Βυζ. χορού του Σωματείου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης και συμμετέχει σε όλες ανεξαιρέτως τις εκδηλώσεις του σωματείου. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό Αναλόγιο του Ι.Ν. της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Κηρυτοπόλεως Ν. Καλλικρατείας Χαλκιδικής και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Μαρούλης Παναγιώτης. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Πευκακίων Αθηνών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολυσχιδή δραστηριότητα για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Έχει διατελέσει επί σειρά ετών πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών και από τη θέση αυτή έχει επιδείξει ένθερμο ζήλο και αξιόλογη δράση, για την ψαλτική μας τέχνη. Ως χοράρχης του Βυζ. χορού του ιδίου Συνδέσμου έχει δώσει πολλές συναυλίες και έχει κάνει πολλές άλλες εμφανίσεις με απόλυτη επιτυχία.

Ματιάκης Εμμανουήλ. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1969 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Φοίτησε στη Σχολή ψαλτικής της Ι.Μ. Κοζάνης όπου διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τον Πρωτοψάλτη Αρβανίτη Σωτήριο και έλαβε Πτυχίο ψαλ-

τικής. Κατόπιν φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης όπου είχε δάσκαλο τον διακεκριμένο Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Δημ. Σουρλαντζή, και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής. Φοίτησε ακόμη και στο πρότυπο Κέντρο Μουσικών σπουδών Κοζάνης όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Αναστάσιο Καγκρά και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με τίτλο του Ωδείου Γλυφάδας Αθηνών. Νέος και ταλαντούχος ψάλτης, καλλίφωνος με ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ύφος, ο Ε. Ματιάκης έχει ψάλει ως Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Αγίου Κων/νου και Ελένης, ενώ σήμερα κοσμεί με την παρουσία του και την ωραία ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Κρόκου Κοζάνης. Είναι επίσης Ταμίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κοζάνης και από τη θέση αυτή έχει επιδείξει έντονη δραστηριότητα, και συμμετέχει σε όλες τις εκδηλώσεις του Συλλόγου. Στενός συνεργάτης του Πρωτοψάλτη Βασ. Γούναρη εργάζεται με ζήλο και αφοσίωση για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Μαυραγάνης Διαμαντής. Διακεκριμένος Καθηγητής της Μουσικής - Μουσουργός, Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1932 και ευθύς εξ αρχής ασχολήθηκε με τη μουσική. Σπούδασε σε βάθος όλα τα είδη της μουσικής και έλαβε πολλά Πτυχία και Διπλώματα. Στον τομέα της Βυζ. Μουσικής υπήρξε μαθητής του Θεοδ. Χατζηθεοδώρου στο Ελληνικό Ωδείο και κατ' ιδίαν και έχει λάβει Πτυχίο Ιεροψάλτη (1952) και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου Β.Μ. (1954). Στα άλλα είδη μουσικής έχει λάβει: Πτυχίο

Ωδικής (1953), Πτυχίο Αρμονίας (1958), Δίπλωμα αντιστίξεως Φυγής (1964), Δίπλωμα σύνθεσης (1989), Δίπλωμα Μουσουργού (1985), Δίπλωμα Σύγχρονης Μουσικής (1984), Δίπλωμα Μουσικολογίας και σύνθεσης (1987) και Δίπλωμα Ανωτάτης μουσικής επιμόρφωσης (1988). Σπούδασε επίσης Μονωδία και Χορωδία. Σήμερα είναι Καθηγητής Β.Μ. στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών, Καθηγητής μουσικής στη Στρ. Σχολή Ευελπίδων, Καθηγητής στο Αττικό Ωδείο Αθηνών, στο "Λεόντειο Λύκειο", στο Δημοτικό Ωδείο Αχαρνών, στο Ωδείο "Αμαντέους" και Διευθυντής στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Πειραιώς. Έχει χρηματίσει επίσης Διευθυντής στο Εκκλ. Φροντιστήριο Ι. Αρχ/πής Αθηνών, στην Σχολή Β.Μ. Σαντορίνης, στην "Ελληνική Παιδεία" Αρρένων, στη Σχολή "ΧΙΛ", κ.α. Είναι επίσης μέλος της Επιτροπής Πτυχιακών και Διπλωματικών Εξετάσεων Μουσικών Σχολών και Ωδείων, καθώς και Εκπρόσωπος του Υπουργείου Πολιτισμού των ιδίων εξετάσεων. Έχει χρηματίσει Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ναούς στους οποίους οργάνωνε πάντα και χορωδίες, όπως στον Ι.Ν. Αγίου Ιωάννου Βουλιαγμένης, Κοιμήσεως Θεοτόκου Σκουζέ, Αγίου Σπυρίδωνος Σταδίου, Αγίου Κων/νου Ομονοίας κ.α. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου Πειραιώς. Είναι επίσης μέλος της Επιτροπής Ακροάσεως Ιεροψαλτών Ι. Μητροπόλεως Πειραιώς. Ως Πρωτοψάλτης και ως Χοράρχης

αλλά και ως Μουσικολόγος, Μουσουργός και Συγγραφέας έχει στο ενεργητικό του εντυπωσιακή και πλούσια δραστηριότητα. Έχει δώσει πολλές συναυλίες Β.Μ. σε αίθουσες και σε Ρ/Σ καθώς και διαλέξεις για τη Βυζ. και Δημοτική μουσική. Έχει συγγράψει πολλά ιστορικά και μουσικολογικά Βιβλία καθώς και θεωρητικά. Το βιβλίο του "Η πορεία της Μελωδίας" παρέχει πολύτιμα στοιχεία σε όσους φιλοδοξούν να είναι Χοράρχες. Για την πολύπλευρη και άκρως σημαντική, για τη Μουσική μας δράση και προσφορά του, ο Δ. Μαυραγάνης έχει τιμηθεί και έχει λάβει διακρίσεις και ευαρέσκεις από πολλούς φορείς. Σήμερα εξακολουθεί ακούραστα και με ζήλο πολύ να εργάζεται, σε όλους τους τομείς της Μουσικής μας, εμπλουτίζοντας το τεράστιο σε όγκο και ποιότητα μουσικό του έργο, προσφέροντας από κάθε άποψη σημαντικές και πολύτιμες υπηρεσίες στη λειτουργική μας μουσική.

Μαυρίδης Γ. Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και διδάσκαλος της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στο Λαγκαδά της Θεσ/νίκης το 1928 και από πολύ νωρίς έδειξε την κλίση του προς την ιερή ασματική μας τέχνη. Προικισμένος με ωραία εκφραστική φωνή, επιδόθηκε με ένθερμο ζήλο στη διακονία της λειτουργικής μας μουσικής ακολουθώντας τα βήματα των μεγάλων Πρωτοψαλτών και μουσικοδιδασκάλων της Εκκλησίας μας τους οποίους θαύμαζε απεριόριστα. Μαθήτευσε κατ' αρχήν κοντά στον Πρωτοψάλτη Ηλία Ηλιάδη ο οποίος έψαλε για πολλά χρόνια στον Ι.Ν. της Αγίας Παρασκευής Λαγκαδά και στη συνέχεια κοντά στον εμβριθή μουσικό και Πρωτοψάλτη από την Βέροια Κων/νο Βαφειάδη, ο οποίος ήταν και τέλειος γνώστης των "δρόμων" και των "μακαμιών" της Τούρκικης μουσικής. Ψάλλει από το 1947 επί 46 χρόνια συνεχώς. Έχει ψάλει στον Ι.Ν. Παναγίας Αχειροποιήτου στη Θεσ/νίκη (επί 21 χρόνια) στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Παρασκευής Λαγκαδά και στον Ι.Ν. Κριμήσεως Θεοτόκου όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές και έχει διατελέσει Χοράρχης του Βυζ. Χορού των Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης στην Εορτή του Απ. Παύλου επί πολλά χρόνια. Σήμερα ο Α. Μαυρίδης εξακολουθεί με τον ίδιο ζήλο και με την ίδια φλόγα στην καρδιά με πίστη και αγάπη προς τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις να υμνεί και να δοξολογεί με την ωραία εκφραστική του φωνή και το ιεροπρεπές ψαλτικό του ύφος τον Πανάγαθο Θεό και να κατευθύνει τις προσευχές των εκκλησιαζομένων πιστών, από τη θέση του Πρωτοψάλτη στον Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Μαυρογιώργος Λεωνίδας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Βασιλόπουλο της Αιτωλοακαρνανίας και υπήρξε μαθητής του Αλεξ. Μουτάογλου (Κων/νου) από τον οποίο κληρονόμησε το σοβαρό βυζαντινό ψαλτικό ύφος. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς της Αθήνας και από το 1962 επί 28 συνεχή έτη μέχρι και την ημέρα του θανάτου του, έψαλλε στον Ι. Ναό Αγίας Βαρβάρας Δάφνης. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Εξάιρετος

χαρακτήρας με απαράμιλλο ήθος, έχαιρε της εκτίμησης και της αγάπης απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο. Διακρίθηκε και για τις σπουδαίες επιδόσεις του και στο Δημοτικό Τραγούδι. Πέθανε στις 7 Ιουλίου 1990.

Μαυρόπουλος Απόστολος. Εμβριθής Μουσικός και Πρωτοψάλτης, Ηλεκτρονικός Μηχανικός Τεχνολόγος Καθηγητής. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1929 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της Βυζ. Μουσικής από τον Πατέρα του Δημήτριο και το Θείο του Νικόλαο, περίφημους Πρωτοψάλτες. Φοίτησε και στο Πατραϊκό Ωδείο απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Διετέλεσε δομέστικος του Πατέρα του στο Αίγιο και του θείου του στην Πάτρα. Έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής Ν. Σμύρνης (1951-63),

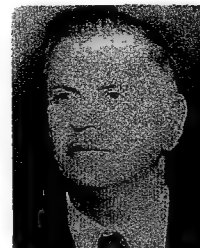
ως Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίου Αναστασίου Πολυούχου Ναυπλίου (1967-79) και από το 1981 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Κυριακής Π. Φαλήρου. Μελέτησε σε βάθος τη θεωρία της Βυζ. Μουσικής και ασχολήθηκε με την κατασκευή μουσικών οργάνων. Κατασκεύασε: α) Ηλεκτρονικό μουσικό όργανο με το όνομα **ΚΡΗΠΙΣ** κατάλληλο για τη διδασκαλία της Β.Μ. σύμφωνα με την απόφαση της μουσικής επιτροπής του 1881. β) Ηλεκτρονικό μουσικό όργανο με παραδοσιακά διαστήματα για χρήση ως εποπτικού μέσου διδασκαλίας κινητών ισοκρατημάτων. Έχει εκπονήσει και ειδική μελέτη, την οποία σύντομα πρόκειται να εκδώσει, με τίτλο: "Η αλήθεια στα διαστήματα του ελάσσονος και ελαχίστου τόνου της Εκκλ. μελωδικής μουσικής κλίμακας".

Ακάματος σκαπανέας της ιερής μουσικής μας τέχνης και αφοσιωμένος λειτουργός του Ι. αναλογίου, ο Απ. Μαυρόπουλος, ακολουθεί με συνέπεια και ευλάβεια πολλή χωρίς να φείδεται κόπου και χρόνου, τα ιερά βήματα της καλλιτεχνικής προσφοράς στη λειτουργική μας Μουσική, του πατέρα του και του θείου του, των μεγάλων αυτών ιεροφαντών της ψαλτικής μας τέχνης.

Μαυρόπουλος Χρ. Δημήτριος. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης, μουσικολόγος και δημοσιογράφος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1884 και δίδασκε την Βυζ. Μουσική από τους Ευστ. Παπαδόπουλο, Μιχ. Μουρκίδη και Κων. Ψάχο. Ως πρωτοψάλτης έψαλε στον Ι.Ν. Αγίου Κων/νου Πέραν όπου δίδεχτηκε τον Νηλέα Καμαράδο. Το 1922 ήλθε στην Αθήνα όπου εξέδωσε την εφημερίδα "Φωνή της Εκκλησίας" στην οποία δημοσίευσε μελέτες και πολλά άρθρα του δασκάλου του Κων/νου Ψάχου.

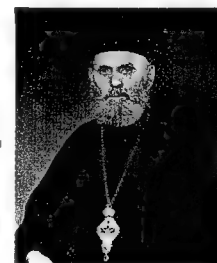
Μαυρόπουλος Δημήτριος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη (προάστιο Βέικος Βοσπόρου) το 1892 και από νεαρή ηλικία ασχολήθηκε με την Ψαλτική Τέχνη. Πήρε τα πρώτα μαθήματα από τον αδελφό του Νικόλαο και στη συνέχεια φοίτησε στην

Πατριαρχική Σχολή από την οποία αποφοίτησε με άριστα. Διετέλεσε Κανονάρχης και δομέστικος πολλών μεγάλων πρωτοψαλτών της περιοχής όπως του Ιωάν. Βασιλειάδη, Κων. Κλάββα, Γεωργ. Παχτίκου κ.α. Χρημάτισε επίσης και κανονάρχης (με δομέστικο τον αδελφό του) κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ιάκωβο Ναυπλιώτη. Ακολούθως υπηρέτησε ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης σε διαφόρους Ι. Ναούς της Πόλης όπως στον Προφήτη Ηλία Χρυσουπόλεως, Άγιο Νικόλαο Νεοχωρίου, Άγιο Φωκά στο Ορτάκιοι κ.α.

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή ήλθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Πάτρα όπου έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου επί δύο (2) χρόνια. Στη συνέχεια έψαλε στον Ι. Ναό Ταξιαρχών Αιγίου (4 χρόνια), στη Ζωοδόχο Πηγή Αιγίου (6 χρόνια) και τέλος στον Ι. Ναό Εισοδίων Αιγίου όπου έψαλε επί 26 συνολικά χρόνια. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του στο Αίγιο και στην Πάτρα. Μετά την συνταξιοδότησή του από τον Ι. Ναό των Εισοδίων έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Αιγιαλείας, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε και με τη μελοποιία. Μελοποίησε πολλά μαθήματα τα οποία εξέδιδε σε τεύχη τα οποία, μετά την ολοκλήρωση του έργου, αποτέλεσαν ένα τόμο με τίτλο: "**Η Μέλισσα**" (1968). Εξέδωσε επίσης και "Θεωρητικό της Β.Μ." Σπουδαία ψαλτική φυσιογνωμία, ο Δ. Μαυρόπουλος, άφησε εποχή στο Αίγιο. Καλλιφώνος με Βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος, υπηρέτησε με σεβασμό και ευλάβεια την ψαλτική τέχνη, μέχρι τις τελευταίες ημέρες της ζωής του και μαζί με τον αδελφό του Νικόλαο, περίφημο Πρωτοψάλτη και μετέπειτα κληρικό, συνέδεσαν το όνομά τους με την ιστορία της ψαλτικής τέχνης στην περιοχή της Αχαΐας. Πέθανε την 1η Μαρτίου 1976.

Μαυρόπουλος Νικόλαος. Διαπρεπής Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος, μετέπειτα Πρωτοπρεσβύτερος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη (προάστιο Βέικος Βοσπόρου) το 1888 και δίδασκε την ψαλτική τέχνη στην Πατριαρχική Σχολή όπου είχε δασκάλους τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ιάκ. Ναυπλιώτη, τον Άρχοντα Λαμπαδάριο Κ. Κλάββα, τον Γεώργιο Παχτίκο κ.α. Διετέλεσε Λαμπαδάριος του περίφημου Νηλέα Καμαράδου από τον οποίο δίδασκε πολλά. Χρημάτισε επίσης και δομέστικος του Ι. Ναυπλιώτη

στον Πατριαρχικό Ναό. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης σε διαφόρους Ι. Ναούς της Πόλης και το θέρος του 1927, μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, ήλθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Πάτρα. Εκεί έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Παντανάσσης όπου έψαλε μέχρι το 1945. Ακολούθως εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Διονυσίου Αεροπα-

γίτου επί μία 5ετία (1945-50). Το 1950 περιβλήθη το ιερατικό σχήμα και ανέλαβε εφημέριος του Ι. Ναού Αγίας Παρασκευής Ν. Σμύρνης. Τόσο στην Πάτρα όσο και στην Αθήνα ως Πρωτοψάλτης υπήρξε σπουδαίος δάσκαλος, απαράμιλλος ερμηνευτής των μουσικών μαθημάτων και αποτέλεσε πρότυπο μίμησης για πολλούς ψάλτες κυρίως στο αργό οκτάηχο μάθημα “Θεότοκε Παρθένη” του Π. Μπερεκέτη. Κατείχε στην εντέλεια την ψαλτική τέχνη και την τεχνική της ψαλμωδίας και υπήρξε ολοκληρωτικά αφοσιωμένος στο λειτούργημά του. Υπηρέτησε το ιερό αναλόγιο και το Ιερό Βήμα “εξ όλης της ισχύος του, εξ όλης της διανοίας του και εξ όλης της ψυχής του”. Είχε γλυκειά φωνή την οποία με άριστη τεχνική, πολλαπλασίαζε τόσο σε εύρος όσο και σε κάλλος. Έψαλε δε με γνήσιο Εκκλησιαστικό ύφος. Διακρίθηκε ιδιαίτερα για την καταπληκτική του ορθοφωνία ενώ εκτελούσε με υποδειγματική πιστότητα τα διαστήματα και όλα τα σημεία ποιότητας του μουσικού κειμένου. Υπήρξε ένας πραγματικός “λειτουργός” της ιερής μουσικής μας τέχνης, ο οποίος μαζί με τον αδελφό του σπουδαίο Πρωτοψάλτη Δημήτριο, άφησαν εποχή στο χώρο της ψαλτικής τέχνης. Πέθανε στις 23 Ιουλίου 1980.

Μαφείδης Κων/νος. Καλλίφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Βαλατά της Πόλης το 1920 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της ιερής ψαλτικής παράδοσης μέσα στον Πατριαρχικό Ναό και πάνω στο Ι. Αναλόγιο ως βοηθός του Άρχοντα Λαμπαδαρίου Ευστ. Βιγγόπουλου και του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ιακ. Ναυπλιώτη. Μαθήτευσε στο Θεόδ. Γεωργιάδη και στον Ευστ. Βιγγόπουλο. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης στην Κων/πολη και το 1964 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς, φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών απ’ όπου έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με “Άριστα” και δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του. Από το 1980 έψαλλε επί σειρά ετών στον Ι. Ν. Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Πεύκης Αττικής για να αποχωρήσει πρόσφατά της ενεργού δράσης, συνταξιοδοτηθείς.

Μελέτης Μιχαήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής Μουσικής. Γεννήθηκε στο Κρόκιο Αλμυρού το 1947 και από πολύ μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Ιερέα της γενέτειράς του Ι. Τσίποτα. Αργότερα συνέχισε και τελειοποίησε τις μουσικές του σπουδές κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Μαν. Χατζημάγκο. Φοίτησε επίσης στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Β. Μουσικής. Φοίτησε ακόμη και στην Ανωτέρα Εκκλ. Ακαδημία Θεσ/νίκης. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει ουσιαστικά από την Πάτρα όπου, μετά την απόλυσή του από τον στρατό, προσκαλείται και ψάλλει ως Πρωτοψάλτης επί δύο χρόνια στον περίλαμπρο Ναό της Παντανάσσης. Επιστρέφοντας στο Βόλο αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό της Ευαγγελίστριας. Συγχρόνως διδάσκει ως Καθηγητής Β.Μ. στο Ελληνικό Ωδείο Βόλου και στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητρο-

πόλεως Δημητριάδος. Το 1980 μετά την αποχώρηση του δασκάλου του Μαν. Χατζημάγκου από τον Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου Βόλου, αναλαμβάνει την πρωτοψαλτία καθώς και τη Δ/ση της Σχολής. Συγχρόνως διορίζεται Καθηγητής Μουσικής στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Βόλου στο οποίο διδάσκει μέχρι σήμερα. Ως Χοράρχης έχει επίσης προσφέρει πολλά στην λειτουργική μας μουσική. Είναι ο ιδρυτής της “**Βυζαντινής Χορωδίας Βόλου**” ενώ παράλληλα διευθύνει και τη χορωδία Ιεροψαλτών Βόλου. Και με τις δύο χορωδίες έχει δώσει πολλές συναυλίες τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Με τη “Βυζαντινή Χορωδία” έχει κάνει και πολλές εμφανίσεις σε Ρ/Σ και τηλεοπτικούς σταθμούς με μεγάλη επιτυχία. Έχει λάβει επίσης μέρος σε Πανελλαδικά φεστιβάλ και απέσπασε σημαντικότερες διακρίσεις. Έχει οργανώσει και χορωδία παραδοσιακής μουσικής με δεκαμελή ορχήστρα και πάνω από τριάντα χορωδούς με την οποία έχει κάνει πολλές εμφανίσεις. Έχει ακόμη εκδώσει και μουσικό θεωρητικό πόνημα με τίτλο “**ΝΕΑ ΚΡΗΠΙΔΑ**” όπως και πολλές κασέτες με Βυζαντινούς Εκκλησιαστικούς ύμνους. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ύφος, ο Μ. Μελέτης, τόσο ως Πρωτοψάλτης όσο και ως μουσικοδιδάσκαλος εργάζεται άοκνα και αποδοτικά και υπηρετεί με σεβασμό, ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Μένεγας Ευάγγελος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής

Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Σάμο το 1953 και από μικρή ηλικία εμποτισμένος με τα ιερά νάματα της ψαλτικής τέχνης που ονομαστοί Πρωτοψάλτες της γενέτειράς του είχαν σε μεγάλο βαθμό καλλιεργήσει, έδειξε την ιδιαίτερη κλίση του προς το ιερό αναλόγιο. Έτσι με εφόδιο τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής που πήρε από τους ιεροψάλτες της ιδιαίτερης πατρίδας του, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου καλλιέργησε συστηματικά τη

Μουσική του Παιδεία και δίδαχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης κοντά σε διακεκριμένους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους, όπως ήσαν ο Θεόδ. Χατζηθεοδώρου ο Φωκαέας, ο Ιωάν. Μαργαζιώτης και ο Γεώργ. Μαλαφής. Φοίτησε στο Ωδείο Πειραιώς και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής και στη συνέχεια Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής και τα δύο με “Άριστα”. Ως ψάλτης όμως ολοκληρώθηκε κοντά στον μελίσσυτο τυφλό Πρωτοψάλτη Χρήστο Σερέτη και τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα από τους οποίους δίδαχτηκε το ιδιαίτερο μυσταγωγικό και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος και τον τρόπο ερμηνείας και έκφρασης των Βυζ. μαθημάτων. Ακολουθώντας τα βήματα των μεγάλων διδασκάλων του αναδείχτηκε σπουδαίος Πρωτοψάλτης και ικανότατος Χοράρχης. Καλλίφωνος με γλυκειά μελωδική φωνή ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση, ιεροπρέπεια και κατάνυξη. Ως Χοράρχης έχει στο ενεργητικό του αξιόλογη δραστηριότητα. Έχει δώσει πολλές συναυλίες στην Αρχαιολογική Εταιρεία και το Πνευματικό Κέντρο της Ενώσεως Κων/πολιτών με ερμηνείες συνθέσεων κυρίως του Θρασ.

Στανίτσα και του Κ. Πρίγγου αλλά και άλλων παλαιών διδασκάλων. Έχει κάνει πολλές εκπομπές στους Ρ/Σ και στην τηλεόραση. Σήμερα επιμελείται και παρουσιάζει τακτική εβδομαδιαία εκπομπή για τη Β. Μουσική στο Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ως Καθηγητής Βυζ. Μουσικής έχει διδάξει και διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του με ιδιαίτερα μαθήματα ενώ από το Σεπτέμβριο του 1993 προσλήφθηκε και κατέχει την θέση του Καθηγητή Β. Μουσικής στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών (Κεντρικό). Ασχολείται επίσης και με τη μελοποίηση Εκκλ. μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει Χερουβικά, Λειτουργικά, Δοξαστικά και πολλά άλλα μαθήματα προσπαθώντας να βρίσκεται πάντα μέσα στο πνεύμα και το κλίμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την υποβλητική και ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων, διαδεχθείς στη θέση αυτή τον αείμνηστο Άρχοντα Πρωτοψάλτη και δάσκαλό του Θρασ. Στανίτσα. Σεμνός και ταλαντούχος Ψαλμωδός, ο Ε. Μένεγας, διακρίνεται για την αταλάντευτη προσήλωσή του στις λειτουργικές μας παραδόσεις. Εκλεκτός και σπουδαίος άνθρωπος με αέριο χαρακτήρα, με ήθος και αρετή, είναι πολύ αγαπητός και εκτιμάται ιδιαίτερα απ' όλους τους συναδέλφους του. Υπηρετεί με πολύ ζήλο και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική για την οποία πολλά υπόσχεται και πολλά έχει να προσφέρει ακόμη στο μέλλον.

Μεσολωράς Ιωάννης - Ιερεύς. Πρωτοπρεσβύτερος, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Φραγκάτα της Κεφαλονιάς το 1949. Σπούδασε Βυζ. και Ευρωπαϊκή μουσική και είχε δασκάλους τους σπουδαίους Καθηγητές Ανδρ. Βουτινά, Ιωάν. Μαργαζιώτη και Γεωργ. Χατζηθεοδώρου. Είναι διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής ενώ έχει κάνει επί πλέον και μουσικολογικές σπουδές στην Αγγλία. Την περίοδο 1976-79 ήταν Δ/ντής της Χορωδίας στον Καθεδρικό Ι. Ναό Κοιμ. Θεοτόκου Βορειοδυτικού Λονδίνου. Σήμερα είναι Δ/ντής της "Σχολής Εκκλησιαστικής μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Κεφαλληνίας" και από τη θέση αυτή έχει να επιδείξει πλούσια και επαινετή, από κάθε άποψη, δραστηριότητα. Έχει μελετήσει ιδιαίτερα το χαρακτηριστικό μουσικό ιδίωμα της Κεφαλλονίτικης Εκκλησιαστικής μουσικής και έχει κυκλοφορήσει Δίσκο που περιέχει μελέτη και ερμηνεία της μουσικής αυτής. Δραστήριος και ταλαντούχος περί την μουσική ο π. Ιωάννης Μεσολωράς επιτελεί σπουδαίο έργο στην πατρίδα του καταβάλλοντας κόπο και χρόνο πολύ για την ανάπτυξη, καλλιέργεια και διατήρηση των τοπικών μουσικών παραδόσεων. Είναι Εφημέριος στον Ι. Ναό Αγίου Σπυρίδωνος Αργοστολίου Κεφαλονιάς.

Μεταξάς Κων/νος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης διαπρέψας επί 30ετία στον Καθεδρικό Ι. Ναό των Αγίων Αναργύρων Ν. Ιωνίας. Ένθερμος λάτρης της Βυζ. μουσικής υπήρξε ένας εκ των πρωτοπόρων στην ίδρυση του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Ν. Ιωνίας" (1951) του οποίου

υπήρξε και προσωρινός πρόεδρος. Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1905. Το 1955 τιμήθηκε με αναμνηστικό δίπλωμα από τον Σύλλογο Φίλων Β.Μ. Ν. Ιωνίας σε ειδική τελετή στην οποία δόθηκε και συναυλία Β. Μουσικής από το Βυζ. Χορό Αθηναίων Ιεροψαλτών με Χοράρχη τον Πρωτοψάλτη Θεοφ. Καπαρό (συμμετείχε ως χορωδός και ο γράφων) και μονωδό τον τότε Άρχοντα Λαμπαδάριο της Μ.Χ.Ε. Θρ. Στανίτσα. Ο Κ. Μεταξάς άφησε εποχή για τις ωραίες μονωδιακές ερμηνείες του.

Μήλιος Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στα Ταταύλα της Κων/πολης περί τα 1900. Μαθήτευσε κοντά στον Θεοδ. Γεωργιάδη και Κων/νο Πρίγγο. Το 1927 εγκατέλειψε την γενέτειρά του και ήλθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στο Περιστέρι. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης επί 15 χρόνια στον Άγιο Αντώνιο Περιστερίου και στη συνέχεια από το 1942 μέχρι και το 1982, επί 40 ολόκληρα χρόνια, στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Περιστερίου. Διακρίθηκε για την κρυσταλλένια, μεταλλική και δυνατή μελωδική φωνή του καθώς και για την άρτια μουσική του κατάρτιση. Υπήρξε πιστός τηρητής της παραδόσεως και δίδαξε τη Μουσική σε πολλούς μαθητές του. Μεταξύ αυτών υπήρξε και ο τραγουδιστής Αντώνης Ρεπάνης. Μελοποίησε και πολλά μαθήματα που έμειναν ανέκδοτα. Πέθανε στις 2 Φεβρουαρίου 1986.

Μηναΐδης Μηνάς. Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Νικαίας. Δόκιμος ερμηνευτής της Ψαλτικής Τέχνης διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Μήτρου (ή Μήτρος) Δημήτριος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Άγιος Ιωάννης Θάσου το 1907. Στην παιδική του ηλικία έχασε από ατύχημα το δεξί του μάτι. Τούτο όμως δεν τον εμπόδισε να εκπληρώσει το μεγάλο του όνειρο να αξιοποιήσει την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και το πηγαίο μουσικό του ταλέντο. Την περίοδο 1925-28 έγινε μαθητής του Κ. Πρίγγου ενώ παράλληλα φοίτησε και στο Κρατικό Ωδείο Θεσ/νίκης. Η μακρόχρονη και Μαραθώνια ψαλτική του

σταδιοδρομία άρχισε το 1928 από την Ξάνθη όπου υπηρέτησε 2 χρόνια. Κατόπιν έψαλε σε πολλές πόλεις όπως στο Σιδηρόκαστρο (1930), στον Προφήτη Ηλία στη Θεσσαλονίκη (1931-33), στη Νάουσα, στους Αγίους Πάντες Θεσ/νίκης (1934-37) και έπειτα στο Βόλο όπου έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό επί μία πενταετία (1937-42). Το 1942 κατέφυγε στην Αλεξάνδρεια (το Γιδά) της Θεσ/νίκης όπου έμεινε τρία χρόνια. Το 1945 επιστρέφει στο Μητροπολιτικό Ναό του Βόλου και το 1946 έρχεται στον Άγιο Νικόλαο στην Πάτρα για να επιστρέψει μετά από ένα χρόνο στο Γιδά Θεσ/νίκης όπου παρέμεινε μέχρι το 1948. Έπειτα έψαλε στην Καστοριά, στη Λάρισα, στη Βέροια για να έλθει το 1953 στο Αργίτιο

(Άγιο Δημήτριο). Έπειτα έψαλε στον Ι. Ναό της Αγ. Κυριακής στον Πύργο Ηλείας μέχρι το τέλος του 1955. Το 1956 έρχεται στην Αθήνα και ψάλλει στην Μεταμόρφωση στο Μοσχάτο και έπειτα στον Άγιο Διονύσιο στον Πειραιά για 10 χρόνια. Τέλος έψαλε στην Αγία Ελούσα στην Καλλιθέα μέχρι το 1979 όπου ένα ατύχημα τον έφερε στο Νοσοκομείο και έτσι διακόπηκε η ιεροψαλτική του καριέρα. Ήταν προικισμένος με έξοχη φωνή, μελωδική και εύστροφη. Ήταν ταλέντο, λυρικός τενόρος με χρόνο και ρυθμό συνυφασμένα με εκκλησιαστικό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος. Ήταν μοναδικός στην ερμηνεία των μουσικών κειμένων και την εκτέλεση των σημείων ποιότητας. Όλες οι ερμηνείες του είχαν τη σφραγίδα της μουσικής του εμβρίθειας και των πολλών θεωρητικών του γνώσεων. Υπήρξε επίσης και μεγάλος δάσκαλος για πολλούς μαθητές του στην Αθήνα και την επαρχία. Μελοποίησε και πολλά μαθήματα τα οποία περιέχονται στον Α΄ Τόμο (Θ. Λειτουργία) της “Πατριαρχικής Φόρμιγγας” του Κ. Πρίγγου που εξέδωσε ο Ανδ. Α. Παπανδρέου, καθώς και σε ορισμένες νεότερες εκδόσεις. Ο Δ. Μήτρου πέθανε στις 7 Απριλίου 1980.

Μητσού Στέργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης Ρόδου και δάσκαλος της Β.Μ. Γεννήθηκε το 1925 και μαθήτευσε κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο Ευάγγελο Μουτάφη από την Κων/πολη. Από ηλικία 16 ετών άρχισε την ψαλτική του σταδιοδρομία για να διοριστεί πρωτοψάλτης στην Ι. Μητροπολιτικό Ναό Ρόδου το 1945 και στη συνέχεια Δ/ντής της Κεντρικής μουσικής σχολής της πρωτεύουσας της Νήσου όπου επετέλεσε σπουδαίο και πολύτιμο έργο.

Μικραγιαννανίτης Γεράσιμος. Μοναχός Αγιορείτης, εμπνευσμένος σύγχρονος υμνογράφος. Κατεπλούτισε τα τελευταία χρόνια, την Ορθόδοξη υμνογραφία με θαυμάσιους νέους ύμνους με τους οποίους όχι μόνο εγκωμιάζει παλαιούς και νέους Αγίους αλλά κυρίως θεολογεί δίνοντας τη μαρτυρία της Ορθοδοξίας στο σύγχρονο κόσμο. Όπως ομολογεί ο ίδιος “Η μελέτη της Βυζ. Μουσικής μου έχει γίνει επίμονη πνευματική ενασχόληση”. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως τον ανεκήρυξε “Υμνογράφο της Μ. του Χ. Εκκλησίας”. Πέθανε το 1992.

Μίμης Χρήστος. Δόκιμος Μελοποιός και Ιεροψάλτης. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1927 και από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για την μεγάλη του αγάπη προς τη Βυζ. Μουσική την οποία με πολύ ζήλο υπηρετούσε στο Ιερό αναλόγιο. Υπήρξε τακτικός βοηθός και μαθητής του αείμνηστου Πρωτοψάλτη Αγίου Ανδρέα Πατρών Παντελή Τσίμαρη, ο οποίος διέθετε πλούσια βιβλιοθήκη μουσικών βιβλίων και πλήθος από σπάνια χειρόγραφα διαφόρων μεγάλων διδασκάλων παλαιών και νεότερων. Από νεαρή ηλικία έδειξε το έμφυτο μελοποιητικό του ταλέντο και άρχισε να ασχολείται ιδιαίτερα με την σύνθεση νέων προτύπων ύμνων και να διασκευάζει και να καλλωπίζει παλαιότερους ύμνους.

Όταν το εσωτερικό μουσικό του δυναμικό άρχισε να εμπλουτίζεται με τα ακούσματα των μουσικών συνθέσεων του αείμνηστου Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κ. Πρίγγου και των άλλων μεγάλων Πρωτοψαλτών της Θεσ/νίκης, στράφηκε και αφοσιώθηκε πλέον στο ύφος και το σύστημα μελοποιίας της σχολής αυτής. Έχει μελοποιήσει πλήθος μαθημάτων. Μελοποίησε ύμνους Εσπερινού, Όρθρου, Λειτουργίας και άλλους πολλούς. Μαθήματά του περιέλαβε στο βιβλίο του της Θ. Λειτουργίας “Τα Βυζαντινά” ο Πρωτοψάλτης Αθ. Πέττας. Τακτικός βοηθός του Πρωτοψάλτη Αγίου Ανδρέα Πατρών Αθαν. Παπαναγιώτου είναι και βασικό στέλεχος της Βυζ. Χορωδίας του Πατραϊκού Βυζαντινού Ομίλου. Μαθήματά του ψάλλονται σήμερα από πολλούς ιεροψάλτες των Πατρών. Σεμνός και ταλαντούχος μελοποιός, ο Χρ. Μίμης, εργάζεται αφανώς, ωθούμενος από την υπέρμετρη ταπεινοφροσύνη η οποία χαρακτηρίζει και στολίζει την ευγενή προσωπικότητά του και υπηρετεί με ιερό ζήλο, σεβασμό και αφοσίωση, από την σκοπιά του, την λειτουργική μας μουσική.

Μιχαλακόπουλος Τέλης (Αριστοτέλης). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Αθανασίου Αιγίου. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1932. Μαθήτευσε κοντά στον ονομαστό Πρωτοψάλτη Δημήτριο Μαυρόπουλο ενώ φοίτησε και στο “Εθνικό Ωδείο” (παράρτημα Αιγίου) απ’ όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής (1957) με διδάσκαλο τον Καθηγητή Β.Μ. Ευθύμιο Ντρέκη. Με δυνατή επιβλητική και μελωδική φωνή ο Τελ. Μαχαλακόπουλος ψάλλει αφιλοκερδώς από αγάπη και μόνο προς την ψαλτική τέχνη. Έχει ψάλει ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς καθώς και σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση. Επιδίδεται επίσης επιτυχώς και στο Δημοτικό Τραγούδι. Έχει συνδεθεί φιλικά με όλους σχεδόν τους μεγάλους Πρωτοψάλτες της νεότερης εποχής. Είναι μέλος του συλλόγου φίλων Βυζ. μουσικής Αιγιαλείας καθώς και του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας του οποίου έχει διατελέσει και πρώτος Πρόεδρος από το 1979, όταν έγινε η ανασύστασή του, μέχρι το 1984.

Μίχος Φίλιππος. Εκλεκτός Καλλίφωνος ψαλμωδός και ένθερμος μύστης και θιασώτης της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1926 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον Καθηγητή Β.Μ. Γεώργιο Αθανασόπουλο, ο οποίος σήμερα ζει στις Η.Π.Α. Αργότερα μαθήτευσε κοντά στον ιεροψάλτη και Αγιογράφο Σπύρο Ψαρρό ο οποίος ήταν γνώστης της Β. μουσικής. Από το 1947 έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της πόλης των Πατρών είτε ως Πρωτοψάλτης είτε ως Λαμπαδαριός. Είναι βασικό στέλεχος της Βυζαντινής Χορωδίας της “Πολυφωνικής” με χοράρχη αρχικά τον Πρωτοψάλτη Αρ. Ροδόπουλο καθώς και του “Πατραϊκού ομίλου Βυζαντινής και Παραδοσιακής Μουσικής” με χοράρχη αρχικά τον Πρωτοψάλτη Αθ. Παπαναγιώτου και σήμερα τον Πρωτοψάλτη Δημ. Γαλάνη. Σεμνός λειτουργός του Ι. αναλογίου ο Φ. Μίχος κοσμεί σήμερα με την παρουσία του και την ιεροπρεπή ψαλμωδία του το Ιερό αναλόγιο, ως Λαμπαδαριό στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέα (Παλαιού) Πατρών και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική

μας τέχνη ακολουθώντας με σεβασμό και συνέπεια τα βήματα των μεγάλων ψαλμωδών της Εκκλησίας μας.

Μουτάογλου Αλέκος. (Βλ. Κων/νου Αλέξανδρος).

Μουτίδης Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κωμόπολη Μεσοποταμίας της Καστοριάς το 1945 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης από ευσεβείς γονείς και οδήγησε τα βήματά του στο Ι. αναλόγιο. Διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη μαζί με άλλους συμμαθητές του, καταξιωμένους σήμερα ιεροψάλτες και κληρικούς (Γ. Ταξόπουλο, Γ. Καράτζιο, Παύλο Ηλιάδη, Τάσο Παπαδόπουλο κ.α.) κοντά στο Μουσικολόγο και Πρωτοψάλτη Καστοριάς τότε, Θεόδωρο Ακριδα για τον οποίο δηλώνει ότι: "πρόσφερε μεγάλο έργο θρησκευτικής και εθνικής σημασίας στην παραμεθόριο περιοχή μας". Διετέλεσε Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Αγίου Κων/νου Μεσοποταμίας, Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Νεστορίου και στον Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής Μανιάκων για να επανέλθει εκ νέου στον Ι. Ν. Αγίου Κων/νου Μεσοποταμίας του οποίου κοσμεί και λαμπρύνει, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο υπηρετώντας με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη ενώ παράλληλα δεν παραλείπει να την διδάσκει και να την μεταλαμπαδεύσει σε νέους της περιοχής.

Μπάριμπας Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Νικήσιαννη του Ν. Καβάλας το 1927 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς τη Μουσική. Μυήθηκε στη ψαλτική τέχνη από πρωτοψάλτες της γενέτειράς του και αργότερα μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο δάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη από τον οποίο διδάχτηκε όλα τα μυστικά της καλής τέχνης κατά την έκφραση, ερμηνεία και το ψαλτικό ύφος. Καλλίφωνος ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή, διακρίνεται ως Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Τιμίου Σταυρού Σερρών για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Είναι από τα ιδρυτικά μέλη του Συλλόγου Ιεροψαλτών Σερρών (1972) καθώς και της Σχολής Β. Μουσικής του ιδίου Συλλόγου (1976) στην οποία δίδαξε την ψαλτική τέχνη πάνω από 15 χρόνια μέχρι το 1989. Ο Αθαν. Μπάριμπας είναι εξαίρετος ερμηνευτής και των δημοτικών μας τραγουδιών.

Μπαρμπούνης Δήμος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης από τις Καμάρες Πατρών. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς και την περίοδο 1942-44 στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό "Φανερωμένης" Αιγίου ως Πρωτοψάλτης. Διακρίθηκε για την γλυκύτητα και μελωδικότητα της φωνής του και την ορθή ερμηνεία των Βυζ. μαθημάτων.

Μπεκές Όμηρος. Διακεκριμένος Λόγιος, ποιητής και ζηλωτής της Βυζ. μουσικής. Υπήρξε ο πρώτος Πρόεδρος του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μου-

σικής Αθηνών". Γεννήθηκε το 1886 στην Κων/πολη όπου διακρίθηκε ως ποιητής. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου εξέδωσε πολλά ποιητικά βιβλία. Ένθερμος λάτρης της Βυζ. Μουσικής επιτέλεσε σπουδαίο έργο και είχε πολύτιμη προσφορά στην καλλιέργεια και διάδοση της λειτουργικής μας μουσικής.

Μπεκιάρης Κων/νος. Διαπρεπής Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικολόγος και Καθηγητής Β. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Σχωριάδη Β. Ηπείρου το 1881 και φοίτησε στη Μ. του Γ. Σχολή στην Κων/πολη και στη Σχολή Β. Μουσικής. Μαθήτευσε κοντά στον Νηλέα Καμαράδο και το Κυριακό Ιωαννίδη (Καλόγηρο). Δίδαξε Β. Μουσική στο Εκκλησιαστικό Φροντιστήριο Θεσ/νίκης και έψαλε σε διάφορους Ναούς τόσο στην Αθήνα όσο και στην Θεσ/νίκη. Φιλολόγος Καθηγητής, βαθύς γνώστης και μελετητής πολλών αρχαίων συγγραφέων περί μουσικής, ανέπτυξε σημαντική δραστηριότητα για την καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Μπελούσης Αντώνιος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης και Χοράρχης από τις ση-

μαντικότερες ψαλτικές φυσιγνωμίες της σύγχρονης εποχής, δέσποσε στον ψαλτικό χώρο επί μισό αιώνα περίπου. Γεννήθηκε στον Πύργο Ηλείας το 1914 όπου πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής από τον πατέρα του Παναγιώτη που ήταν Πρωτοψάλτης Πύργου. Το 1936 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών με δάσκαλο στη Β.Μ. τον Καθηγητή Γ. Παππά και έλαβε Δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς μέχρι το 1943 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Άγιο Παντελεήμονα Αχαρνών. Την περίοδο 1946-1953 έψαλε στον Άγιο Λουκά της οδού Πατησίων για να επανέλθει στον Άγιο Παντελεήμονα όπου έψαλε μέχρι την ημέρα του θανάτου του. Εκλέχτηκε πρώτος Πρόεδρος στον ενοποιημένο "Πανελλήνιο Σύλλογο Ιεροψαλτών" (1955) επανεκλεγόμενος επί 20 συνεχή έτη (7 φορές) στη θέση αυτή. Εξέδωσε την εφημερίδα "Ιεροψαλτικά Νέα" η οποία συνεχίζει την έκδοσή της μέχρι σήμερα. Είχε έντονη προσωπικότητα, αέρας χαρακτήρα και ήθος. Ειλικρινής και ευθύς στις σχέσεις του, συνεργάσιμος και ακούραστος με διάθεση προσφοράς, υπήρξε από τους πρώτους συντελεστές της συνδικαλιστικής οργάνωσης του Ιεροψαλτικού κόσμου και κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για τη βελτίωση της θέσης των ψαλτών. Ίδρυσε πολυμελή Βυζ. Χορό του συλλόγου, έδωσε πολλές συναυλίες ανά την Ελλάδα και την Κύπρο και με τη συνεργασία της Αδελφότητας Θεολόγων "ΖΩΗ" και του Πρωτοψάλτη και μουσικολόγου Αποστ. Βαλληνδρά, ηχογράφησε σε 100 περίπου δίσκους και κασέτες όλη σχεδόν την υμνολογία της Εκκλησίας μας. Το έργο αυτό χαρακτηρίστηκε μνημειώδες και μοναδικό στο είδος του για την ομοιογένεια, την ευκρίνεια και

ορθοφωνία, την Ελληνοπρέπεια και γενικά την ποιότητα της Ερμηνείας των Βυζαντινών μελών. Το έργο του Α. Μπελούση υπήρξε πράγματι όχι μόνο μεγάλο αλλά και ευεργετικό για όλο τον ψαλτικό κόσμο και η προσφορά του πολύτιμη για την λειτουργική μας μουσική. Πέθανε στις 25 Μαρτίου 1988.

Μπερερής Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Γουριά Μεσολογγίου το 1922 και μαθήτευσε κοντά στον συγχωριανό του Πρωτοψάλτη και καλό δάσκαλο Ιωάννη Καππέ, που ήταν γιός του Κων/νου Καππέ ενός από τους μεγαλύτερους μαθητές του Ανθίμου του Αρχιδιακόνου. Ο Ι. Μπερερής διαδέχτηκε το δάσκαλό του στην πρωτοψαλτία του χωριού του κατά το 1943. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος αλλά και πολύ καλή μουσική κατάρτιση είναι σήμερα ο τελευταίος εκπρόσωπος του "Ανθιμείου" ύφους σ' όλη την Αιτωλ/νία και εξακολουθεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο χωριό του. Για τις σημαντικές προσφορές του η ΟΜ.Σ.Ι.Ε. του απένειμε τιμητικό δίπλωμα.

Μπίκος Βασίλειος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού "Φανερωμένης" Αιγίου και Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1965 και από πολύ μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης και της ψαλτικής κοντά στον ιερέα Πατέρα του Δημήτριο, τον οποίο βοηθούσε στα λειτουργικά του καθήκοντα. Ο ένθερμος ζήλος του και η μεγάλη αγάπη του προς την Ιερή ψαλμωδία τον ώθησαν ώστε να γίνει ακροατής όλων σχεδόν των μεγάλων Πρωτοψαλτών της σύγχρονης εποχής. Πήρε τα πρώτα μαθήματα και απέκτησε τις πρώτες εμπειρίες της, "από διφθέρας", ψαλτικής τέχνης κοντά στους εξαιρετικούς Πρωτοψάλτες Αιγίου Παν. Διαμαντόπουλο και Ιωάν. Σπηλιωτόπουλο. Παράλληλα φοίτησε και στο Πατραϊκό Ωδείο από το οποίο έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη καθώς και στο Ωδείο Πειραιώς (παράρτημα Αιγίου) από το οποίο έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" από τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Κων. Τασόπουλο. Δραστήριο και ενεργητικό μέλος των Δ.Σ. των Συλλόγων Φίλων Βυζ. μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας είναι άμεσος συνεργάτης των προέδρων των δύο Συλλόγων Φιλ. Οικονόμου και Φωτ. Θεοδωρακόπουλου από τους οποίους, όπως δηλώνει ο ίδιος, πολλά ωφελήθηκε τόσο στην ψαλτική τέχνη, όσον αφορά το ύφος και την ερμηνεία, όσο και στο Δημοτικό Τραγούδι. Βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων (Βυζ. Εκκλ. μουσικής και Δημοτικών Τραγουδιών) διακρίνεται και ως μονωδός σε πολλές συναυλίες. Έχει διατελέσει Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό (Αγίου Βασιλείου Σελιανιτίκων (1983-85) καθώς και Πρωτοψάλτης στον ίδιο Ναό από το 1985 μέχρι το 1992 οπότε προσελήφθη και ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Φανερωμένης Αιγίου. Είναι Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Καλαβρύτων και Αιγιαλείας όπου διδάξε και διδάσκει τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς νέους και νέες, από τους οποίους έχει καταρτίσει και Βυζ. χορό με τον οποίο ψάλλει στο Ναό του ενώ έχει κάνει και διάφο-

ρες εμφανίσεις. Ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης με ωραία μελωδική φωνή και εκφραστικό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Β. Μπίκος, ψάλλει με ευλάβεια και αφοσίωση αλλά και σεβασμό προς τη λειτουργική μουσική μας παράδοση. Εξαιρετος συνεργάτης, φιλότιμος, με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός απ' όλους, ανήκει στη νεότερη γενιά των ψαλτών, οι οποίοι πολλά υπόσχονται για το μέλλον και πολλά έχουν να προσφέρουν στην Ιερή ψαλτική μας τέχνη. Ο Β. Μπίκος υπήρξε πολύτιμος συνεργάτης και στην έκδοση του Α' τόμου του παρόντος έργου.

Μπιστόλας Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στην Τρίπολη Ν. Αρκαδίας το 1962 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Κατά την διάρκεια των Γυμνασιακών του Σπουδών, φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Τρίπολης όπου είχε δάσκαλο στη Βυζ. Μουσική τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Κων. Τασόπουλο. Αργότερα και κατά την διάρκεια των Πανεπιστημιακών του σπουδών (Θεολογική Σχολή) φοίτησε και στο Ωδείο "Σκαλκώτα" στην Αθήνα όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη, Καθηγητή και Χοράρχη Λυκ. Αγγελόπουλο. Από τα Ωδεία έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Μετά το πέρας των Πανεπιστημιακών του Σπουδών διορίστηκε Καθηγητής Θεολογίας στην Τρίπολη και παράλληλα ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Βασιλείου όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Διδάσκει επίσης και την ψαλτική τέχνη σε νέους και νέες στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας στην Τρίπολη. Είναι βασικό στέλεχος της Ελληνικής Βυζ. χορωδίας που διδάσκει και διευθύνει ο Λυκ. Αγγελόπουλος και έχει λάβει μέρος σε όλες τις συναυλίες της χορωδίας τόσο μέσα στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό. Έχει λάβει επίσης μέρος σε όλες τις ηχογραφήσεις της χορωδίας σε κασέτες και δίσκους LP και CD. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος είναι συνετός και σοβαρός ψαλμωδός και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση το Ιερό αναλόγιο. Νέος και ταλαντούχος πολλά υπόσχεται για το μέλλον και πολλά έχει να προσφέρει στην ψαλτική μας τέχνη. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Τρίπολης και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα και προσφέρει σπουδαίο και σημαντικό έργο.

Μπιτζής Αλέξανδρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Πέτρου Άργους, Χοράρχης και Πρόεδρος του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αργολίδος επί πολλά χρόνια. Γεννήθηκε στο Κουρτάκι Άργους το 1931 και φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών με Καθηγητή τον Ευάγγελο Τζελά, απ' όπου και έλαβε Πτυχίο Β.Μ. Συμμετέσχε ως μέλος στις χορωδίες α) του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών β) του Μενέλαου Παλάντιου και γ) στη μαντολινάτα του Νίκου Τσιλίκη. Ως Πρόεδρος του ιεροψαλτικού συλλόγου έχει στο ενεργητικό του πολλές δραστηριότητες. Ίδρυσε Σχολή Βυζ. μουσικής και διδάξε τη μουσική σε πολλούς μαθητές που αναδείχθηκαν σπουδαίοι ψάλ-

τες. Τη μουσική διδάσκει (από το 1961) δωρεάν. Είναι Χοράρχης της χορωδίας του συνδέσμου ιεροψαλτών με την οποία έχει πραγματοποιήσει πολλές συναυλίες. Έχει μελοποιήσει αρκετά μαθήματα που παραμένουν ανέκδοτα.

Μπλάνας Πέτρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Βόλου και Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Βόλου. Γεννήθηκε στην Αγιά Λαρίσης το 1946 και φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος απόπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Ως Πρόεδρος του Συλλόγου εμφανίζει σημαντική και αξιόλογη δραστηριότητα.

Μπογδανόπουλος Ηλίας. Δικηγόρος, Λόγιος και Υμνογράφος. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1912 και μαθήτευσε κοντά στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Δημ. Κοντσαρδάκη ενώ ιδιαίτερα παρακολουθούσε και τον επίσης μεγάλο Πρωτοψάλτη Νικ. Μαυρόπουλο. Βαθύς μύστης της Βυζ. Μουσικής, ασχολήθηκε με θέρη και πολύ ζήλο με την μουσική αυτή και ιδιαίτερα με την υμνογραφία. Έχει στο ενεργητικό του πλούσια και έντονη δράση και άφησε ογκώδες υμνογραφικό έργο. Εργάστηκε και πρωτοστάτησε για την ίδρυση του “Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής” στην Πάτρα και εξέλεγε πρώτος Πρόεδρος του Συλλόγου αυτού (1955). Το πλούσιο υμνογραφικό του έργο αποτελείται από 900 περίπου ύμνους και ωδές. Για το έργο του αυτό τιμήθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κων/πολης με το **οφφίκιο** του “**Αρχοντα υμνογράφου της Μ. του Χ. Εκκλησίας**” (1974). Το έργο του και η προσφορά του για τη Β.Μ. στην Πάτρα υπήρξε άκρως σημαντική, με μελέτες και αρθρογραφίες που δημοσίευσε κατά καιρούς με το γενικό τίτλο: “Υμνογραφία και Υμνωδοί”, όπως επίσης με κριτικά άρθρα για το “Πατριαρχικό ύφος” μεγάλων ερμηνευτών της ψαλτικής τέχνης. Συνέθεσε υμνολογικά ολόκληρη την ακολουθία του Αγίου Ανδρέου Πολιούχου της Πόλεως των Πατρών, την οποία μελοποίησε ο ίδιος και καλλώπισε ο Καθηγητής και πρωτοψάλτης Κων. Κατσούλης. Πέθανε στο Λονδίνο όπου ενοσηλεύετο στις 30 Οκτωβρίου 1978¹.

Μπόγδανος Θεόδωρος. Διακεκριμένος Μουσικολόγος, εμβριθής Μουσικός και Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας στην Καλιφόρνια της Αμερικής. Γεννήθηκε στο Canton του Οχάϊο των ΗΠΑ το 1934 και τον ίδιο χρόνο η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα και έτσι έζησε τα παιδικά του χρόνια στην Ελίκη Αιγίου. Από μικρός γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανισσύνης από ευσεβείς γονείς και έδειξε την κλίση του προς το Ι. Αναλόγιο. Μνή-

1. Ο Η. Μπογδανόπουλος ήταν ένας από τους πρωτεργάτες στην προσπάθεια για την επανακομιδή της ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ του Αποστόλου Ανδρέα από τη Ρώμη στην Πάτρα και ο κύριος διεκπεραιωτής της σχετικής αλληλογραφίας με το Βατικανό και τον προκαθήμενο της Δυτικής Εκκλησίας.

θηκε στην ψαλτική τέχνη και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής μαζί με τον μεγαλύτερο αδελφό του Γεώργιο, ιερέα σήμερα στην Αμερική, από τον θείο του Κων. Ασημακόπουλο άριστο γνώστη της λειτουργικής μας μουσικής και ψαλμωδό. Το 1945 εγκαταστάθηκε οικογενειακώς στην Αμερική όπου σπούδασε θέατρο και κινηματογράφο και εν συνεχεία Βυζαντινή Φιλολογία. Σπούδασε και μελέτησε σε βάθος τη Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική και αναδείχτηκε σπουδαίος και ικανότατος Μουσικολόγος, Χοράρχης και Μελοποιός. Έχει συμμετάσχει σε πολλά μουσικολογικά συνέδρια και ανά διετία επισκέπτεται Ευρωπαϊκές Πρωτεύουσες για Βυζαντινολογικές έρευνες. Διακρίνεται ιδιαίτερα ως Χοράρχης. Έχει δώσει πολλές συναυλίες και έχει κάνει πολλές εκδηλώσεις με πολυμελείς χορωδίες. Έχει στο ενεργητικό του ικανό συγγραφικό έργο, πολλές μελέτες και διαλέξεις καθώς και αξιόλογο μελοποιητικό έργο διακρινόμενος και στον τομέα αυτό. Σπουδαίος άνθρωπος, φιλόκαλος και φιλόπνοος με εξαίρετο ήθος και αρετή, εκλεκτός παιδικός φίλος του γράφοντος ο Θεοδ. Μπόγδανος, ζει σήμερα στην Καλιφόρνια της Αμερικής και εξακολουθεί πάντα ακούραστος και παραγωγικός να πλουτίζει το πνευματικό του έργο.

Μπονάνος Στυλιανός. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Έψαλε την περίοδο 1960 στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Βασιλείου Τριπόλεως και δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του.

Μπονάτσος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Διετέλεσε Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στην Εκκλ. Σχολή Κορίνθου διαδεχθείς τον Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο και Πρωτοψάλτη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Παύλου της ίδιας πόλης. Έψαλε επίσης και σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας. Δίδαξε την Βυζ. Μουσική σε πολλούς μαθητές του.

Μποσίνης Νικόλαος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Πειραιώς. Υπήρξε μαθητής του Μαν. Χατζημάρκου και Αθαν. Πέττα.

Μπουλαμάτσης Θωμάς. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Λιπαρό Ν. Πέλλης το 1938 και μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη. Έψαλε στον Ι. Ναό Αγίου Γρηγορίου Παλαμά στη Θεσ/κη καθώς και στον Ι. Ναό Αγίου Παύλου της ίδιας πόλης (1964). Το 1973 εγκαταστάθηκε στην Αυστραλία και από τότε υπηρετεί ως Πρωτοψάλτης στον Αρχιεπισκοπικό Ι. Ναό Αγίου Ευσταθίου στη Μελβούρνη. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες στη Μελβούρνη.

Μπουρδανιώτης Πολύδωρος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στον Ι. Ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου Αιγίου, διετέλεσε για μικρό διάστημα και Πρωτοψάλτης στον ίδιο Ναό. Τα τελευταία χρόνια έψαλε ως Λαμπαδάριος

στον Ι. Ναό Αγίας Άννης και στη συνέχεια στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέα Αιγίου απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε (1992) υπηρετώντας επί πολλές δεκαετίες με συνέπεια και ευλάβεια πολλή την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Μπούσιος Χαράλαμπος. Δόκιμος Υμνογράφος και εκδότης ιερών ακολουθιών νεομαρτύρων και νέων Αγίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945 και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές (Χημικός Μηχανικός) ασχολήθηκε και αξιοποίησε το έμφυτο υμνογραφικό του ταλέντο. Η υμνογραφική του παραγωγή είναι πλούσια και εντυπωσιακή. Έχει εκδώσει μέχρι σήμερα πάνω από 30 βιβλία με ισόριθμες ακολουθίες Αγίων, ενώ έχει ένα τεράστιο υμνογραφικό έργο ανέκδοτο με ακολουθίες, παρακλήσεις, χαιρετισμούς, εγκώμια και άλλα πολλά, που φθάνουν 60 τον αριθμό. Το έργο του αυτό ασφαλώς θα εμπλουτίσει το υμνογραφικό υλικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας και θα καλύψει όλες τις λειτουργικές της ανάγκες και ελλείψεις.

Μπουχάγιερ Αριστείδης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1950 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς το ιερό αναλόγιο. Μαθήτευσε κοντά σε διακεκριμένους Πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους και τελειοποίησε τις μουσικές του γνώσεις στο Πατραϊκό Ωδείο. Δάσκαλοί του υπήρξαν οι Δημ. Νεραντζής, Σπύρος Γεωργακόπουλος, Γεώργιος Βιγγάκης και Γεώργιος Ζαφειρόπουλος, από τους οποίους διδάχτηκε το ψαλτικό ύφος, την έκφραση και ερμηνεία των μουσικών μαθημάτων. Στο Πειραϊκό Ωδείο είχε δάσκαλο τον Καθηγητή Ευθ. Ντρέκη από τον οποίο διδάχτηκε σε βάθος των Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής καθώς και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου. Καλλίφωνος, σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης με ωραία μελωδική φωνή ψάλλει ως Πρωτοψάλτης από το 1975 στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέου (παλαιό) Πολιούχου Πατρών. Παράλληλα είναι Καθηγητής Μουσικής στα Ωδεία: 1) "Φιλαρμονική Εταιρία Πατρών" 2) "Ευρώπιον" και 3) "Δώρειος Μουσική Σχολή". Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και Χοράρχης Παιδικής και Ανδρικής Βυζαντινής Χορωδίας μαθητών του, των Ωδείων όπου διδάσκει, με τις οποίες έχει δώσει πολλές συναυλίες. Με εξαίρετο ήθος και αρετή, ευγενής, ευπρεπής και κόσμιος ως λειτουργός του ιερού αναλογίου, ο Αρ. Μπουχάγιερ ψάλλει με ιεροπρέπεια και κατανύξη και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Μυγδαλιάς Χριστόδουλος (Χρήστος). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου της Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως Θεσ/νίκης.

Μυλαράκης Βασίλειος. Πρωτοψάλτης επί σειράν ετών στον Ι. Ναο της Παναγίας της Δεξιάς Θεσ/νίκης. Διετέλεσε Πρόεδρος του Σωμα-

τείου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης και από τη θέση αυτή επέδειξε ένθερμο ζήλο και αξιοζήλευτη δραστηριότητα για την προβολή, πρόοδο και καλλιέργεια της Βυζ. Μουσικής. Πέθανε στη δεκαετία του 1980-90.

Μωραΐτης Θωμάς. Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αιτωλοακαρνανίας. Γεννήθηκε στο χωριό Παπαδάτες Μεσολογγίου το 1933. Πρώτος του δάσκαλος στη Β.Μ. ήταν ο Θεοδ. Καλλιμάνης. Μαθήτευσε ακόμη και κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αντώνιο Σύρκα και στη συνέχεια στον γιο του Πρωτοψάλτη Γεωργ. Σύρκα. Είναι απόφοιτος της σχολής Βυζ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Αιτωλ/νίας με Δ/ντή της Σχολής τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Γεράσιμο Πρεβεζιάνο. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς της πόλεως του Αγρινίου και ως Πρόεδρος του συλλόγου εργάζεται με φιλοτιμία και ζήλο πολύ για την ψαλτική μας τέχνη.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΓΑΝΑΣ

(1884 - Μέσα 20ου αι.)

Εντριβέστατος περί την θεωρία της μουσικής, μουσικός, λόγιος και Πρωτοψάλτης, καταγόμενος από το Πλωμάρι της Λέσβου. Με πυρετώδη ζήλο μελέτησε τη θεωρία της Μουσικής και δημοσίευσε πολλές μελέτες.

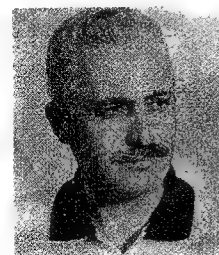
N

Νάζος Γεώργιος. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1862 και από το 1890 διητέλεσε Δ/ντής του Ωδείου Αθηνών, το οποίο επί των ημερών του απέκτησε αίγλη και παρουσίασε πλούσια δραστηριότητα. Το 1893 ίδρυσε την πρώτη "Συμφωνική Ορχήστρα" η οποία εξελήχθηκε στη σημερινή "Κρατική Ορχήστρα Αθηνών". Το 1904 ίδρυσε στο Ωδείο "Σχολή Βυζαντινής μουσικής" στην οποία πρώτος δάσκαλος υπήρξε ο Κων. Ψάχος μετακληθείς από την Κων/πολη με υπόδειξη του Πατριάρχη Ιωακείμ Γ'. Ο Γ. Νάζος ο οποίος θεωρείται ως ένας μεγάλος αναμορφωτής της Ελληνικής μουσικής, πέθανε στις 25 Δεκεμβρίου 1934.

Νάκος Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Αργίνο το 1925. Από ηλικίας 10 ετών άρχισε να μαθαίνει Βυζ. μουσική με προτροπή του τότε Πρωτοψάλτη Αργινίου Κων. Πιπερίγκου, ο οποίος τον άκουσε τυχαία να ψάλει και εντυπωσιασμένος από την καλλιφωνία του τον πήρε βοηθό του στο Ι. αναλόγιο. Έψαλε στο Αργίνο στον Άγιο Κων/νο ως Λαμπαδάριος (1946-1953) και ως Πρωτοψάλτης στους Ι. Ναούς Άγιο Δημήτριο, Ζωοδόχο Πηγή και Άγιο Γεώργιο μέχρι το 1978 οπότε ανεχώρησε από το Αργίνο και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Την ψαλτική τέχνη διδάχτηκε κυρίως κοντά στους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους Συμεών Σαββινόπουλο και Δημήτριο Μήτρου. Ιδιαίτερα από τον Δ. Μήτρου έλαβε τη σφραγίδα της Θείας τέχνης και διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ιερής ψαλμωδίας. Συνέβαλλαν στον Άγιο Δημήτριο Αργινίου και συνδέθηκαν με βαθειά και αχώριστη φιλία. Παρακολούθησε επίσης και μαθήματα φωνητικής με σολφέζ στο Ωδείο (1955). Το 1957 ανέλαβε τη Σχολή Βυζαντινής Μουσικής της Χριστιανικής Ένωσης Αργινίου στην οποία δίδαξε μέχρι το 1970 οπότε διέκοψε τη λειτουργία της. Το έτος 1971 ανέλαβε την Δ/ση της Σχολής Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Αιτ/νίας στο Πνευματικό Κέντρο Αργινίου και στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου όπου ήταν Πρωτοψάλτης. Η Σχολή λειτούργησε μέχρι το 1978

με πολλές δραστηριότητες, εκδηλώσεις, συναυλίες κ.λπ. Όλο αυτό το διάστημα των 21 χρόνων διδασκαλίας της ψαλτικής τέχνης είχε την ευτυχία και ικανοποίηση να έχει εκατοντάδες μαθητές πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι, Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι και Καθηγητές της Μουσικής. Μαθητές του υπήρξαν οι Πρωτοψάλτες Γεω. Πρεβεζιάνος, Χρ. Βουλδής, Σωτ. Πρεβεζιάνος, Δ. Ρούμελης, Γ. Μακρυπούλιος κ.α. όπως και οι κληρικοί π. Κοσμάς Παπαχρήστος - Αρχ/της, π. Χρ. Γιαννακάς, π. Ιερόθεος Βλάχος Ιεροκήρυκας Ι. Αρχ/της Αθηνών κ.α. Καλλίφωνος και εκφραστικός ψάλτης με ιεροπρεπές ύφος, σεμνός και ταπεινός και κόσμιος, ο Γ. Νάκος, από το 1978 που βρίσκεται στην Αθήνα κοσμεί με την σεμνοπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του παρεκκλησίου Αγίας Παρασκευής της οδού Αιόλου, που είναι μετόχι της Ι. Μονής του Οσίου Μελετίου Βυλλίων Αττικής.

Νανάκης Στέλιος (Στυλιανός). Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης,

Καθηγητής Β.Μ. και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1936 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την αγάπη του προς τη μουσική. Από ηλικίας 15 ετών, παράλληλα με τις σπουδές του στην Εμπορική Σχολή, άρχισε να παίρνει μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στους πρωτοψάλτες Γεωργ. Λινάρδο και Ιωαν. Βουτσινά (Πρωτοψάλτη στον Ι. Ναό Αγίου Μηνά Ηρακλείου). Αργότερα μετέβη στη Θεσ/νίκη

και μαθήτευσε κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Χρυσ. Θεοδοσόπουλο και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" από το Μακεδονικό Ωδείο. Φοίτησε επίσης και στο Ελληνικό Ωδείο και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" (1979). Μετά ένα χρόνο διορίστηκε ως Καθηγητής Β.Μ. στο ίδιο Ωδείο όπου δίδαξε επί πέντε (5) χρόνια. Στη συνέχεια προσελήφθη και δίδαξε ως Καθηγητής Β.Μ. στο Ολυμπιακό Ωδείο. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από ηλικία 20 ετών. Έψαλε στο Ηράκλειο στους Ι. Ναούς: Άγιο Κων/νο, Αγία Σοφία, Παναγίτσα, Άγιο Μηνά, Άγιο Ελευθέριο. Καλλίφωνος με ωραία γλυκιά και μελωδική φωνή και γνήσιο Βυζαντινό ύφος, ο Σ. Νανάκης, έψαλε για λίγα χρόνια μόνο, μέχρι τον πρόωγο θάνατό του, με σταθερή πεποίθηση για τη συνέχιση της μουσικής μας παράδοσης, πιστός τηρητής των λειτουργικών επιταγών της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Παράλληλα με τα ιεροψαλτικά του καθήκοντα παρουσίασε και σημαντική μουσική δραστηριότητα. Εκλέχτηκε δυο φορές Πρόεδρος του Σωματίου Ιεροψαλτών Ηρακλείου "ΑΝΔΡΕΑΣ Ο ΚΡΗΤΗΣ". Ίδρυσε Βυζαντινό χορό με τον οποίο, έκανε πολλές εκπομπές στον Ρ/Σ (ΕΡΑ 2) και έδωσε πολλές συναυλίες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους και με Δημοτικά και Ριζίτικα τραγούδια. Δυστυχώς η μεγάλη του προσφορά και το σημαντικό για την Ορθοδοξία μας έργο του, δεν εκτιμήθηκε και δεν αποτιμήθηκε όπως έπρεπε από την Εκκλησία, γι' αυτό στα τελευταία του χρόνια, αντί να απολαμβάνει "τον της

δικαιοσύνης έπαινον”, δοκίμασε πικρίες και απογοητεύσεις. Ο Σ. Νανάκης πέθανε στις 17 Νοεμβρίου 1988 σε ηλικία 52 ετών.

Ναούμ Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ελευθερίου Γλύζη. Μέλος της Ενώσεως Ιεροψαλτών Περιοχής Αττικής και μέλος της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής. Εφευρέτης του οργάνου “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ” (Βλ. Α΄ τόμο σελ. 222). Ιατρός, ειδικός Παθολόγος. Διακρίνεται τόσο ως Καλλίφωνος ψαμωδός με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, όσο και ως Χοράρχης με τις μυσταγωγικές από χορού ψαλμωδίες του.

Ναούμ Μάκης. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Ελευθερίου Γκύζη, αδελφός του Γεωργίου Ναούμ.

Ναυπλιώτης Ιάκωβος. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Γεννήθηκε στη Νάξο το 1864 και διέπρεψε στην Κων/πολη όπου μετέβη σε πολύ μικρή ηλικία. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε ως κανονάρχης στον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου. Το 1878 εισήλθε στον Πατριαρχικό Ναό ως Α΄ Κανονάρχης και από τότε επί εξήντα (60) ολόκληρα έτη, υπηρέτησε το Ιερό αναλόγιο του Πατριαρχικού Ναού διανύσας όλα τα στάδια της Ιεροψαλτικής Ιεραρχίας. Αμίμητος ερμηνευτής και γλυκύφθογγος ψαλμωδός με γνήσιο Πατριαρχικό ύφος ο Ι. Ναυπλιώτης υπήρξε χωρίς αμφιβολία μεγίστη φυσιογνωμία και ιεροψαλτικό καύχημα της Μ. του Χ. Εκκλησίας. (Βλ. και Α΄ τόμο σελ. 138).

Νεραντζής Δημήτριος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Μουσικοδιδάσκαλος από τους σημαντικότερους της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στο χωριό Φυτά Χίου το 1937 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πλούσιο πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την εντυπωσιακή καλλιφωνία του. Γαλουχημένος με τα Θεία νάματα της Ορθοδοξίας και εντυπωσιασμένος από την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ονομαστού Γιατρού και Πρωτοψάλτη τότε στη Χίο Μιχ. Περπινιά, οδήγησε τα βήματά του προς το Ι. αναλόγιο. Κοντά στον Μ. Περπινιά πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής και διδάχτηκε τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής τέχνης. Μετά την αναχώρησή του από τη Χίο πλούτισε και τελειοποίησε τη μυστική του παιδεία, θεωρητικά και πρακτικά. Φοίτησε στο Ωδείο και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη με “Άριστα” και στη συνέ-

χεια Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου επίσης με “Άριστα” Καθοριστικό γεγονός όμως στη διαμόρφωση της όλης ιεροψαλτικής του προσωπικότητας, όσον αφορά το ψαλτικό ύφος και την εν γένει ερμηνεία των μουσικών μαθημάτων και έκφραση της ψαλμωδίας, υπήρξε η μαθητεία του κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη Αθαν. Παναγιωτίδη. Τον Παναγιωτίδη, ο Δ. Νεραντζής, θεωρεί ως τον “πρώτο δάσκαλο της ψαλτικής τέχνης”. Κοντά του τελειοποιήθηκε ως ψάλτης και ολοκληρώθηκε ως δάσκαλος. Προικισμένος με ωραία μελωδική και εκφραστική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και έχει αφήσει με το πέρασμά του σε πολλές πόλεις ανεξίτηλα τα ίχνη της εκεί παρουσίας και δραστηριότητάς του. Έχει ψάλει στην Αμαλιάδα, στην Πάτρα, στην Αθήνα, στο Ηράκλειο Κρήτης όπου επιτέλεσε σημαντικό έργο κ.α. Έχει ψάλει επίσης και σε όλη σχεδόν την Ελληνική επικράτεια, σε πανηγυρίζοντες Ιερούς Ναούς, έπειτα από πρόσκληση, όπου απέκτησε πολλούς φίλους, θαυμαστές και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Ως Χοράρχης έχει δώσει πολλές συναυλίες σε πολλές πόλεις σ’ όλη την Ελλάδα και έχει αποσπάσει επαινετικές κρίσεις και εγκωμιαστικά σχόλια τόσο για την μέθοδο διδασκαλίας όσο και την υπεύθυνη ανάλυση των μουσικών γραμμών και την ερμηνεία των μουσικών μαθημάτων. Ως Μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι σε διάφορες πόλεις σ’ όλη την Ελλάδα ακολουθώντας το ύφος και την τέχνη του δασκάλου τους. Μεθοδικός δάσκαλος, με πολλή αγάπη και ιδιαίτερο ενδιαφέρον μεταδίδει προς τους μαθητές τους τις πλούσιες εμπειρίες του από τη μακροχρόνια διακονία του στον Ιερό Αναλόγιο. Σεμνός, πρῶος και τίμιος, ως άνθρωπος, με εξαίρετο ήθος και χαρακτήρα, είναι πολύ αγαπητός και εκτιμάται ιδιαίτερα απ’ όλον τον ψαλτικό κόσμο. Για το πολυσχιδές και πολύτιμο μουσικό του έργο και την προσφορά του στην ψαλτική τέχνη, το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως τον τίμησε σε ειδική τελετή στο Ηράκλειο Κρήτης και του επέδωσε, διά χειρός Αρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Τιμοθέου, **οφφίκιο** να λέγεται: “**Μουσικολογιώτατος Άρχων Διδάσκαλος του Αποστόλου της Μ. του Χ. Εκκλησίας**”. Σήμερα ο Δ. Νεραντζής είναι Καθηγητής της Εκκλησιαστικής Σχολής Τήνου και παράλληλα με τα διδακτικά του καθήκοντα κοσμεί και λαμπρύνει, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ιερού προσκυνημάτων της Παναγίας, όπου με την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του και το κατανυκτικό του ύφος ψάλλει, υποβοηθεί και κατευθύνει τις προσευχές των Ιερών προσκυνητών που κάθε Κυριακή και σε κάθε γιορτή κατακλύζουν το Ιερό προσκύνημα. Παράλληλα δεν έπαυσε ποτέ να διδάσκει και κατ’ ιδίαν αλλά και να χοραχεί, επιτελώνοντας και από την σκοπιά αυτή πολύτιμο έργο για τη λειτουργική μας μουσική.

Νικόδημος Βαλληνδράς. (Βλ. Βαλληνδράς Νικόδημος).

Νικολαΐδης Αριστείδης. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Γεννήθηκε το 1851 στην Κων/πολη και αναδείχθηκε κράτιστος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Υπήρξε μαθητής του Ιωάννου Πρωτοψάλτου

και έψαλε στον Πατριαρχικό Ναό επί 29 συναπτά έτη διανύσας όλα τα στάδια της ιεροψαλτικής Ιεραρχίας, Α΄ Δομέστικος (1882), Λαμπαδάριος (1888-1905) και Πρωτοψάλτης (1905-1911). Πέθανε το 1923. (Βλ. και Α΄ τόμο σελ. 137).

Νικολαΐδης Αριστοτέλης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αμαργέτη της Πάφου Κύπρου το 1902 και μαθήτευσε κοντά στον Στυλ. Χουρμούζιο. Το 1920 εκαταστάθηκε στην Αίγυπτο. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Τιμίου Προδρόμου (1922-1932) στη Μίνια Άνω Αιγύπτου, στον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων της Σούμπρας Καΐρου καθώς και στον Πατριαρχικό Ι. Ναό του Αγίου Νικολάου Καΐρου μέχρι το 1966. Έλαβε πολλές διακρίσεις και τιμητικά διπλώματα. Το 1962 τιμήθηκε από το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας με το **οφφίκιο** να ονομάζεται **“Άρχων Πρωτοψάλτης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας”**. Πέθανε στην Αθήνα το 1981.

Νικολαΐδης Βασίλειος. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Εμβριθής μουσικός και θεωρητικός της Βυζαντινής Μουσικής καθώς και της Εξωτερικής Μουσικής. Γεννήθηκε το 1915 στο Πικρίδιο της Κων/πολης και πέθανε το 1985. Έψαλε σε πολλούς ιερούς Ναούς της Πόλης και το 1965 ανέλαβε Άρχων Πρωτοψάλτης στον Πατριαρχικό Ναό. Υπήρξε μεγάλη μορφή της ψαλτικής μας τέχνης και εξαιρετος μουσικοδιδάσκαλος. Άφησε σπουδαίο μουσικό έργο, αλλά ο πρόωρος θάνατός του στέρησε, την λειτουργική μας μουσική απ’ όσα η μεγάλη του εργατικότητα και οι εμβριθείς μουσικές του γνώσεις προοιωνίζαν. (Βλ. και Α΄ τόμο σελ. 146).

Νικολαΐδης Βασίλειος (Ο Ζαγκλιβερινός). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Γεννήθηκε στο Ζαγκλιβέρι Χαλκιδικής γι’ αυτό έλαβε και την προσωνυμία Ζαγκλιβερινός. Έζησε στα τέλη του περασμένου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα. Μελοποίησε πολλά μαθήματα. Μερικά συμπεριελήφθηκαν στο βιβλίο: **“ΚΑΛΛΙΚΕΛΑΗΔΟΣ ΑΗΔΩΝ”** που εκδόθηκε το 1882, ενώ πλήρης σειρά μαθημάτων του Εσπερινού, Όρθρου και Θ. Λειτουργίας, εξέδωσε ο ίδιος σε δύο τόμους με τίτλο: **“Νέα Μουσική Χρηστομάθεια”**, στις αρχές του αιώνα μας (1904). Από τα μαθήματα του Ζαγκλιβερινού, ελαχιστότατα ενετάχθησαν στη λειτουργική παράδοση της Εκκλησίας μας. Τα πλείστα παρέμειναν στην αφάνεια ως αδόκιμα και ακατάλληλα.

Νικολαΐδης Σταύρος. Υπήρξε Υπουργός και ένθερμος λάτρης της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε το 1890 στον Πόντο και διετέλεσε από το 1953 και μετά επί σειρά ετών Πρόεδρος του **“Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών”**.

Επί θητείας του η Βυζ. Μουσική προβλήθηκε και διαδόθηκε στο πλατύτερο κοινό με συναυλίες και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις που οργάνωσε. Το πέρασμά του από το Σύλλογο, άφησε ανεξίτηλα ίχνη και ευεργέτησε τα μέγιστα την ιερή μας μουσική.

Νικολάου Νικόλαος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Καβάλας. Βαθύς γνώστης της Βυζαντινής Εκκλ. μουσικής, διακρίνεται για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Ταλαντούχος ψαλμωδός, συνεπής στο ιερό λειτουργημά του, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Νικολέρης Κυριαζής. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Ανήλιο Βόλου το 1938 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την καλλιφωνία του. Τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής τέχνης δίδαχτηκε στην Αγριά του Βόλου από τον Καθηγητή της Β.Μ. Τρύφωνα Γερόπουλο. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μανώλη Χατζημάρκο. Συνδέθηκε επίσης φιλικά και άκουσε από κοντά τους Πρωτοψάλτες Χαρ.

Ταλιαδάρο και Χρυσ. Θεοδοσόπουλο από τους οποίους μνηθήκε στο ιδιαίτερο ψαλτικό ύφος των Θεσσαλονικέων. Διεύρυνε τη μουσική του Παιδεία σπουδάζοντας Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική στο Ελληνικό Ωδείο. Από το Ωδείο έλαβε το 1973 Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με **“Άριστα”**. Ένα χρόνο αργότερα έλαβε και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής, από το ίδιο Ωδείο, επίσης με **“Άριστα”** και διάκριση. Διδάχτηκε επίσης και ειδικό αρμονίας **“CHORAL”** για θρησκευτική μουσική. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή του ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού της Ευαγγελίστριας Ν. Ιωνίας Βόλου. Δίδαξε Βυζ. Μουσική στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως του Βόλου (1974-76) και από το 1981 μέχρι σήμερα είναι Δ/ντής και Καθηγητής στην αναγνωρισμένη από το Κράτος Σχολή Β.Μ. Αλμυρού. Είναι διδάσκαλος και χοράρχης στις Βυζ. χορωδίες: 1) Των Δώδεκα Αποστόλων (με την οποία έχει αποσπάσει και δύο βραβεία), 2) του Συλλόγου Ιεροψαλτών Βόλου και 3) της Σχολής Β.Μ. Λάρισας. Έχει εκδώσει δοκίμιο με τίτλο: **“Σολφέζ Βυζ. Μουσικής”** και έχει για έκδοση σύγχρονο **“Θεωρητικό”** με την ευγενή φιλοδοξία να **“ξεκαθαρίσει τα κενά σημεία”**, όπως λέει ο ίδιος, **“που έχουν αφήσει οι μεγάλοι δάσκαλοι”** καθώς επίσης έχει για έκδοση και **“Μορφολογία”** της Β.Μ. Έχει διδάξει τη Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές, οι οποίοι σήμερα είναι ικανότατοι ιεροψάλτες. Έχει μελοποιήσει και πολλά μαθήματα, μερικά από τα οποία περιέλαβαν σύγχρονοι Πρωτοψάλτες στις εκδόσεις τους. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και Βυζαντινό ψαλτικό ύφος, ο Κ. Νικο-

λέξης, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη ενώ παράλληλα έχει στο ενεργητικό του και πολυσχιδές και πλούσιο έργο με αρθρογραφίες, διαλέξεις, συναντήσεις κ.α. προσφέροντας άοκνα και δημιουργικά τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην λειτουργική μας μουσική.

Νικολόπουλος Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό του Αγίου Παντοκράτορος “Άνω Χώρας” Πατρών.

Νόνης Βασίλειος. Διακεκριμένος και Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης από τους σημαντικότερους της εποχής μας. Γεννήθηκε στο Πορτοχέλι της Αργολίδας το 1940 και έζησε τα παιδικά του χρόνια στην Κύμη της Εύβοιας και στη Χίο. Από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για το έμφυτο μουσικό του ταλέντο, την καλλιφωνία του και τον ζήλο του να σπουδάσει σε βάθος την μουσική τέχνη. Αφού πήρε τα πρώτα στοιχεία μουσικής ως μαθητής, εγκαταστάθηκε αργότερα στην Αθήνα

όπου φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο. Εκεί διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τον περίφημο καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Πτυχίο Ωδικής, Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου και Πτυχίο Αρμονίας. Φοίτησε ακόμη επί είκοσι ολόκληρα χρόνια στη Σχολή Εθνικής Μουσικής του Σίμωνα Καρά, όπου έλαβε τέλεια μουσική κατάρτιση στην Ελληνική Μουσική από τον σοφό δάσκαλο. Ως Πρωτοψάλτης υπήρξε στενός συνεργάτης του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα και έψαλε πάντοτε με οργανωμένη Βυζ. χορωδία σε πολλούς Ι. Ναούς. Από το 1970 έχει ψάλει σε διαφόρους Ι. Ναούς όπως στην Αγία Φωτεινή Ιλισσού, στην Κοίμηση Θεοτόκου Πολυγώνου κ.α. για να αναλάβει από το 1990 τη θέση του Πρωτοψάλτη και Χοράρχη στον Ι. Ναό του Αγίου Γεωργίου Διονύσου όπου ψάλλει μέχρι σήμερα και μυσταγωγεί και τέρπει με τη θαυμαστή καλλιφωνία του και την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του, τους Εκκλησιαζόμενους πιστούς. Έχει ψάλει επίσης σε πολλές πόλεις της Ελληνικής Επικράτειας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση όπου απέκτησε πολλούς φίλους και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης. Ως Μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε επί τετραετία στη Σχολή Εθνικής Μουσικής του Σ. Καρά και σήμερα διδάσκει στη Μουσική Σχολή του ιδρύματος Π. Ζήση στο Χαλάνδρι όπου είναι και Δ/ντής. Διδάσκει επίσης στο Ωδείο Ν. Σκαλκώτα (από το 1980) ενώ παράλληλα διδάσκει την Ελληνική μουσική και με ιδιαίτερα μαθήματα “κατ’ οίκον”. Εκτός από την Ελληνική Μουσική (Βυζαντινή και Δημοτική) διδάσκει και το Ελληνικό όργανο **ψαλτήριο** (κανονάκι) το οποίο διδάχτηκε από τον μεγάλο δάσκαλο Μ. Στεφανίδη. Συνεργάτης στη Ραδιοφωνία και Τηλεόραση από το 1970 παρουσίασε, ως παίκτης του ψαλτηρί-

ου, πολλά προγράμματα Δημοτικής και Εκκλησιαστικής μουσικής, ενώ ως μόνιμος συνεργάτης του Β’ προγράμματος, διηύθυνε επί δεκαετία τις εκπομπές “Ελληνική Ανατολή” και “Μία Βαρκούλα μεσ’ τη μνήμη” με δική του παραγωγή και εκτέλεση. Παρουσίασε επίσης και κλασσική Βυζ. Μουσική στο Γ’ πρόγραμμα με χορωδία και Ορχήστρα (έργα Ι. Κουκουζέλη κ.α.). Έχει στο ενεργητικό του πολλές συναντήσεις Ελληνικής Μουσικής στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, ενώ στη Διεθνή Έκθεση Θεσ/νίκης **τιμήθηκε με χρυσό Μετάλλιο**. Ανθολόγησε τον Β’ τόμο του Εσπερινού του ταμείου Ανθολογίας του Θ.Φωκαέα σε νεότερη επανέκδοση ενώ έχει μελοποιήσει μεγάλο αριθμό μαθημάτων που παραμένουν ανέκδοτα. Έχει εκδώσει επίσης πολλούς δίσκους και κασέτες με δημοτικά τραγούδια και Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία, με εξαίρετο ήθος και απαράμιλλη αρετή, ο Βασ. Νόνης, σεμνός με αμέτρητο χαράκι, μεθοδικός δάσκαλος, φιλότιμος, γεμάτος ενδιαφέρον και αγάπη για τους μαθητές του, χαιρεί της εκτίμησης και της αγάπης όλου του φιλόμουσου κόσμου. Είναι ένα σπουδαίο κεφάλαιο της Ελληνικής μας Μουσικής, την οποία υπηρετεί με πάθος και αφοσίωση υποδειγματική, μεταδίδοντας τις υψηλές του αρχές και την πίστη του στις Εθνικές μας παραδόσεις και στους μαθητές του.

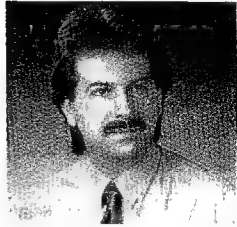
Ντάκουλας Ανδρέας. Εμβριθής μουσικός και λάτρης της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Αιτωλικό Μεσολογγίου το 1884 και διδάχτηκε τη Β.Μ. από τον Α. Καρβέλη, μαθητή του Αρχιδιακόνου Ανθήμου. Αργότερα παρακολούθησε ανώτερα θεωρητικά μαθήματα Εκκλησιαστικής και Εξωτερικής μουσικής. Υπηρέτησε στο Ναυτικό και έφθασε στο βαθμό του Πλωτάρχη. Οι πολλές μουσικές του γνώσεις και ο ένθερμος ζήλος του για τη Βυζ. Μουσική συνετέλεσαν ώστε, παρά το γεγονός ότι δεν εξήσκησε το λειτούργημα του ιεροψάλτη, εκλέχτηκε τη διετία 1930-31 πρόεδρος του Μουσικού Συλλόγου “Ιωάννης ο Δαμασκηνός”. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη συλλογή και τη μελοποίηση δημοτικών τραγουδιών πολλά από τα οποία εξέδωσε σε βιβλίο με τίτλο: “**ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ**” (1961).

Νταλάσης Πολυχρόνης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Στουρναραίικα Τρικάλων το 1933 και υπήρξε μαθητής του Ιωάν. Μαργαζιώτη και του Θεοδ. Χατζηθεοδώρου (1965). Έχει διδάξει τη Βυζ. Μουσική σε Σχολές και σεμινάρια και έχει δώσει πολλές διαλέξεις με μουσικά θέματα. Ιδρυτής της “χορωδίας Δημοτικών Τραγουδιών” του Συλλόγου διδασκάλων Τρικάλων, είναι και εκ περιτροπής Χοράρχης της χορωδίας Ιεροψαλτών Τρικάλων. Έχει διατελέσει Αντιδρος και Γεν. Γραμματέας του ιδίου Συλλόγου και από τις θέσεις αυτές παρουσίασε αξιολογή και σημαντική δραστηριότητα.

Νταραβάνογλου Γρηγόρης. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1960 και από μικρή ηλικία έδειξε το θείο τάλαντο της ωραίας φωνής. Τα πρώτα του βήματα στη μουσι-

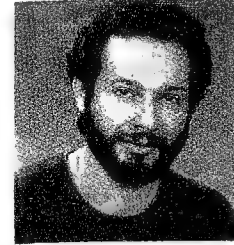
κή τα έκανε στο Οικ. Πατριαρχείο κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Βασ. Νικολαΐδη (μαζί με τον αδελφό του Χάρη) και τον Άρχοντα Λαμπαδάριο Ελευθέριο Γεωργιάδη στους οποίους χρημάτισε και παραδομέστικος. Κατά το ίδιο διάστημα μαθήτευσε και κοντά στον Πρωτοψάλτη Αχιλλέα Γκαργκζιόγλου. Νεαρός έψαλε στον Ι. Ναό Αγ. Νικολάου στο Νιοχώρι της Πόλης όπου γνώρισε τον μεγάλο μουσικό δάσκαλο Αθανάσιο Αλεξιάδη - Ιερέα από τον οποίο ωφελήθηκε επίσης πολύ. Το 1978 φεύγει στις Η.Π.Α. όπου άρχισε να

παραδίδει μαθήματα Β.Μ. σε νέους και νέες ενώ συγχρόνως συγκροτεί και Βυζ. χορούς πρώτα στο Πανεπιστήμιο BROWN από Έλληνες φοιτητές και κατόπιν στο Πανεπιστήμιο HARWARD, με τους οποίους έδωσε πολλές συναυλίες. Το 1982 εγκαθίσταται στην Ελλάδα όπου και αρχίζει ουσιαστικά την ψαλτική του σταδιοδρομία. Πρώτος του Ι. Ναός, της Αγίας Παρασκευής στην Ηλιούπολη Αθηνών. Έπειτα έψαλε για αρκετά χρόνια στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Φανερωμένης Χολαργού και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με τη θαυμαστή καλλιφωνία του και την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του το Ι. Αναλόγιο ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδος Αμπελοκήπων. Ίδρυσε Βυζαντινό χορό στον οποίο είναι διδάσκαλος και χοράρχης. Διευθύνει επίσης και το Βυζ. χορό του Συλλόγου Κων/πολιτών της Αθήνας. Με τους χορούς αυτούς έχει δώσει συναυλίες και έχει κάνει πολλές εμφανίσεις σ' όλη την Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Είναι παραγωγός μουσικής εκπομπής στον Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδας. Έχει εκδώσει σειρά δίσκων και κασετών με Βυζ. Εκκλ. ύμνους (Μ. Εβδομάδα, Χριστουγέννων, Τριωδίου, Βυζ. απάνθισμα, Θ. Λειτουργία, Οκτάηχο, Πεντηκοσταρίου, Κοιμήσεως Θεοτόκου κ.α.). Έχει επίσης πολλές μελοποιήσεις ανέκδοτες. Εξάιρετος άνθρωπος, σεμνός, συνετός και ταλαντούχος ψάλτης με ωραία γλυκύτατη φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, από τους σημαντικότερους νέους ψάλτες της εποχής μας που, πολλά υπόσχονται για το μέλλον και πολλά έχουν να προσφέρουν στην ψαλτική μας τέχνη, ο Γρ. Νταραβάνογλου, συνεχίζει την ανοδική του πορεία εμπλουτίζοντας αδιάκοπα με ζήλο πολύ τις μουσικές του γνώσεις με γνώμονα και οδηγό πάντοτε την ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση.

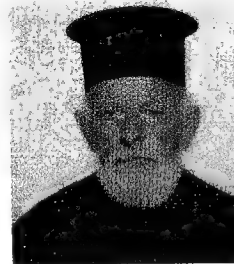
Νταραβάνογλου Χάρης. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1960 και από πολύ μικρός γαλουχήθηκε με τα νάματα της Ορθόδοξης ψαλτικής παράδοσης της Πόλης. Άκουσε τους μεγάλους Πρωτοψάλτες και Λαμπαδαρίους και μνήθηκε στο γνήσιο παραδοσιακό ψαλτικό ύφος. Μαθήτευσε κοντά στους Άρχοντες Πρωτοψάλτες Βασ. Νικολαΐδη (μαζί με τον αδελφό του Γρηγόρη) και Θρασ. Στανίτσα καθώς και στον ονομαστό πρωτοψάλτη Δημ. Μαγγούρη. Φοίτησε επίσης στη Μουσικολογική Σχολή του Οικουμ. Πατριαρχείου Κων/πολης. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου παράλληλα, με τις ιεροψαλτικές του δραστηριότητες φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης,

καλλιφώνος με πλούσια μελωδική φωνή και βυζαντινό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, έχει ψάλει σε διάφορους Ιερούς Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό Αγίας Αναστασίας Περιεσσού Αθηνών. Έχει ψάλει επίσης σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση αλλά και στο Εξωτερικό είτε ως μονωδός είτε ως χοράρχης με Βυζ. χορό όπου έδωσε συναυλίες Βυζ. Εκκλ. μουσικής και Παραδοσιακών δημοτικών τραγουδιών, όπως στην Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία.

Ελβετία και Αμερική. Έχει ηχογραφήσει και εκδώσει έξι (6) σειρές κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και δύο (2) κασέτες με παραδοσιακά δημοτικά τραγούδια. Δραστήριος και δημιουργικός εργάζεται με πολύ ζήλο και αγάπη για την πρόοδο και καλλιέργεια της ψαλτικής μας τέχνης. Υπακούοντας στις προσταγές της καταγωγής του προσφέρει σημαντικό έργο για την συνέχιση της μουσικής μας παράδοσης. Για τις μέχρι σήμερα υπηρεσίες του στη λειτουργική μας μουσική έχει λάβει τιμητικό Δίπλωμα από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων καθώς και τιμητικό Δίπλωμα από τον Σύλλογο Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών.

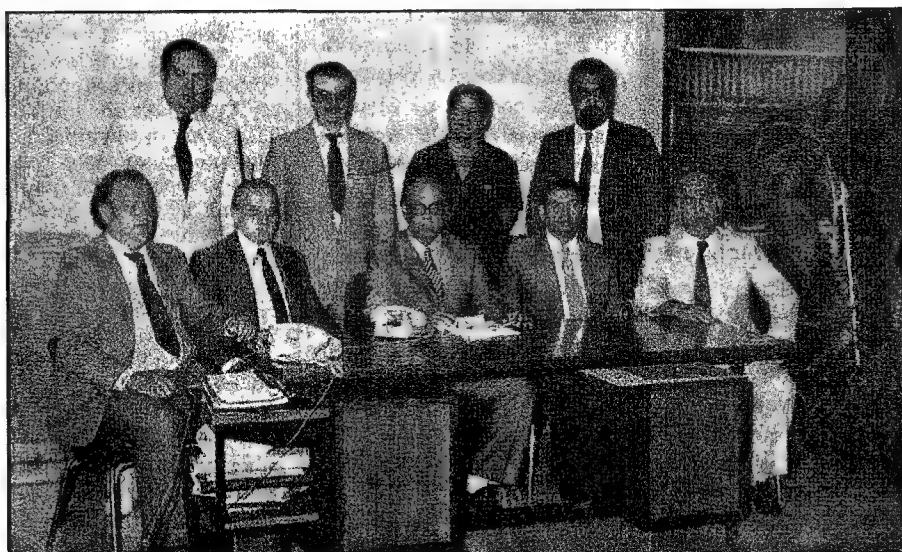
Ντρέκης Ευθύμιος - Ιερέυς. Πρωτοπρεσβύτερος και Καθηγητής της Βυζ. μουσικής. Γεννήθηκε στην Περιστέρα Νανάκριδος το 1910. Σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική στο Ωδείο Αθηνών και το Εθνικό Ωδείο και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. μουσικής. Το 1937 ίδρυσε στην Πάτρα το "Πατραϊκό Ωδείο" και από τότε μέχρι σήμερα δίδαξε τη Βυζαντινή μουσική σε εκατοντάδες μαθητές του οι οποίοι σήμερα είναι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδαριοί σε διάφορους Ναούς της Ελλάδας και κυρίως του Ν. Αχαΐας. Ίδρυσε και παράρτημα του Πατραϊκού Ωδείου στο Αίγιο και ανέδειξε πολλούς ιεροψάλτες σ' όλη την Αιγιάλεια. Μελέτησε σε βάθος Βυζαντινολογία και ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την Εκκλησιαστική μας μουσική. Σε ηλικία 60 ετών έλαβε το σχήμα του κληρικού, χωρίς ωστόσο να διακόψει ποτέ και τις μουσικολογικές του δραστηριότητες και τη διδασκαλία της Βυζαντινής μουσικής. Σήμερα ο εκλεκτός κληρικός και μουσικοδιδάσκαλος έχει παραδώσει τη διεύθυνση του Ωδείου σε αντάξιους συνεχιστές του έργου του που είναι συγγενικά του πρόσωπα τα οποία και κατεύθυνε προς τη μουσική τέχνη και επιστήμη ενώ συνεχίζει να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του στον τομέα της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Ο π. Ευθ. Ντρέκης υπήρξε πράγματι για την περιοχή της Αχαΐας ένα σπουδαίο και πολύτιμο για τη μουσική μας κεφάλαιο. Μια μουσική οντότητα και φυσιογνωμία μεγάλης αξίας. Ο ψαλτικός κόσμος της Αχαΐας του οφείλει πολλά.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΣ ΠΑΧΕΙΔΗΣ

Διαπρεπής Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Μαθητής του Γ. Ραιδεστηνού και Γ. Βιολάκη. Εμβριθής μουσικός και γνώστης της θεωρίας και ιδιαίτερα των ρυθμών της μουσικής. Δημοσίευσε πολλές μελέτες. Γεννήθηκε το 1850 και πέθανε στις αρχές του 20ου αιώνα (Βλ. Α' τόμο σελ. 91).

1982-1984. Η Ομοσπονδία των Ιεροψαλτικών Συλλόγων. Καθήμενοι από αριστερά: Κυριαζής Κυριαζής Ταμίας, Βασίλης Κατσιφής Α' Αντιπρόεδρος, Χαρίλαος Ταλιαδώρος Πρόεδρος, Σπύρος Γεωργακόπουλος Β' Αντιπρόεδρος, Λεωνίδας Οικονόμου Γεν. Γραμματέας. Όρθιοι από αριστερά: Μανώλης Δασκαλάκης, Κωνστ. Κωστούλης, Χρήστος Χατζηνικολάου και ο έφορος Θανάσης Σαλαμάνης.

Σ

Ξάνθης Κων/νος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου Χορτιάτη προαστείου Θεσ/νίκης. Γεννήθηκε στο Μελισσοχώρι Καρδίτσας το 1927 και φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Εκκλ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης όπου είχε δασκάλους, τους Πρωτοψάλτες Ζαχ. Πασχαλίδη και Χαρ. Ταλιαδώρο. Από τη Σχολή έλαβε Πτυχίο Βυζ. Εκκλ. μουσικής. Σεμνός και ιεροπρεπής ψαλμωδός έχει ψάλει σε διάφορους Ιερούς Ναούς και σήμερα με γνώμονα και οδηγό την ευλάβεια και αφοσίωση προς τις ορθόδοξες λειτουργικές μας παραδόσεις, υπηρετεί το Ιερό αναλόγιο με σεβασμό και συνέπεια υποδειγματική. Είναι πτυχιούχος Τ.Τ.Τ. και της Γαλλικής Φιλολογίας.

Ξανθούλης Αχιλλέας. Στρατιωτικός Ιατρός. Μικροβιολόγος - Μουσικοϊστοριοδίφης. Ασχολήθηκε επί πολλά χρόνια με την ιστορική έρευνα της Βυζ. Μουσικής και υπήρξε συνεργάτης της εφημερίδας "Ιεροψαλτικά Νέα", παραθέτοντας πλείστα όσα μουσικοψαλτικά θέματα με ιδιαίτερα εύστοχα σχόλια. Πέθανε στις 16 Δεκεμβρίου 1976.

Ξενικάκης Πολυχρόνης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγ. Χρυσοφόρου Α. Τούμπας Θεσ/νίκης. Γεννήθηκε στην Ιεράπετρα Κρήτης το 1949 και είναι Πτυχιούχος της Σχολής Βυζ. Εκκλ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης όπου φοίτησε και είχε δασκάλους τους Πρωτοψάλτες Ζαχ. Πασχαλίδη, Χαρ. Ταλιαδώρο και Αθ. Καραμάνη. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και την περίοδο 1980-1990 έψαλε στον Ι.Ν. Αγ. Μηνά Θεσ/νίκης. Είναι μέλος του Συλλόγου Ιερ. Θεσ/νίκης και στον Ι. Ναό που ψάλλει διδάσκει και τη Βυζ. Μουσική σε νέους. Έχει επίσης ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της Κρήτης και της Μακεδονίας ως επισκέπτης. Είναι Μαθηματικός επίκουρος Καθηγητής του Παν/μίου Θεσ/νίκης.

Ξένος Γεώργιος. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης ένθερμος λάτρης και ζηλωτής της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στον Πλάτανο της Σάμου το 1897, και διδάχτηκε τη μουσική στο διδασκαλείο "Ανατολή" στο λιμάνι του Βαθιού Σάμου όπου φοίτησε για να γίνει δάσκαλος. Τη Βυζ. μουσική διδάχτηκε από τον Ιωάννη Κουκούλη, μαθητή του Γρηγ. Κωνσταντά και την Ευρωπαϊκή και ενόργανη, από τον Ιταλό Νικόλαο Μαρτίνο. Την τριετία 1915-1917 διετέλεσε κανονάρχης στο δάσκαλό του Ι. Κουκούλη στον Αγ. Σπυριδώνα στο Βαθύ Σάμου.

Στη συνέχεια έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς σε διάφορες πόλεις όπου υπηρετούσε ως δάσκαλος. Έτσι έψαλε στο Πεντάμορφο Θεσ/νίκης (1920-23), στην Αλιστράτη Σεργών (1923-25) και (1927-37), στη Δράμα (1925-27), στον Άγιο Αθανάσιο Άνω Κυψέλης (1939-41), στον Αγ. Κων/νο Ν. Ιωνίας (1941-42), στον Αγ. Γεώργιο Ακαδημίας Πλάτωνος (1942-62) και τέλος στον Αγ. Γεώργιο Ν. Ψυχικού (1962-68) απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε. Από το 1953 εργάστηκε για την ενοποίηση των δύο τότε ψαλτικών συλλόγων της Αθήνας σε ένα ενιαίο Σύλλογο "Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο Δαμασκηνός". Υπήρξε ο πρώτος Γ. Γραμματέας του ενοποιημένου Συλλόγου, θέση που διατήρησε επί 15 συναπτά χρόνια. Για τις υπηρεσίες του, για το ήθος του, για την προσωπικότητά του τιμήθηκε από τη Διοίκηση του Πανελληνίου Συνδέσμου ιεροψαλτών το 1985 με αναμνηστικό μετάλλιο. Πέθανε πλήρης ημερών το 1989.

Ξουπάς Πασχάλης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και άριστος μουσικός. Γεννήθηκε στο Λιβάδι Ν. Θεσ/νίκης το 1946 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στη Βυζ. μουσική από τον Πατέρα του Αθανάσιο, ο οποίος διετέλεσε Πρωτοψάλτης στην γενέτειρά του επί 50 χρόνια. Αργότερα φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης με προσωπικό δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με «Άριστα». Στη συνέχεια φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης με δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη Δημ. Σουρλαντζή και έλαβε Πτυχίο Β. μουσικής και Δίπλωμα Β. μουσικής και τα δύο με «Άριστα». Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιό του Ι.Ν. της Αγίας Μαρίνας στη Θεσ/νίκη. Σεμνός και ταλαντούχος λειτουργός του Ι. αναλογίου ο Πασχ. Ξουπάς ψάλλει με συνέπεια και αφοσίωση στις λειτουργικές μας παραδόσεις ακολουθώντας τα βήματα των μεγάλων διδασκάλων του. Παράλληλα με την ιεροψαλτική του δραστηριότητα, διδάσκει και ως Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσ/νίκης, προσφέροντας και από τη θέση αυτή αξιόλογο έργο για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Εύδης Θεόδωρος. Φιλόλογος, μελετητής της Βυζαντινής υμνολογίας. Επί πολλά χρόνια επιδόθηκε στην έρευνα και τη μελέτη των ποιητικών

θησαυρών της Εκκλησιαστικής υμνογραφίας με εύστοχες αναδρομές στις πηγές. Δημοσίευσε πάνω από 50 μελέτες για την Εκκλησιαστική ποίηση. Διακεκριμένο μέλος και στέλεχος σε πολλές Εταιρείες και Συλλόγους, υπήρξε επί πολλά χρόνια και συνεργάτης της Εφημερίδας "Ιεροψαλτικά Νέα". Την καταγωγή έλκει από τον Πύργο του Ν. Ηλείας όπου γεννήθηκε το 1910.

Ο πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας **Φίλιππος Οικονόμου**, επιδίδει τιμητικό δίπλωμα στον Καθηγητή - Μουσικολόγο και Πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών **Σπυριδώνα Περιστέρη**.
Αίγιο 2-12-1984.

Οικονομίδης Αθανάσιος. Θιασώτης και λάτρης της Βυζ. μουσικής καταγόμενος από την Κων/πολη. Εργάστηκε επί πολλά χρόνια στην Αθήνα και πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες στην καλλιέργεια και διάδοση της Βυζ. Μουσικής με δημοσιεύσεις άρθρων στις εφημερίδες και σε περιοδικά καθώς και με πλούσια ποικίλη δραστηριότητα μέσα στο “Σύλλογο Φίλων Βυζ. Μουσικής” Αθηνών, του οποίου διετέλεσε και Αντ/δρος (1955).

Οικονομόπουλος Γεώργιος. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Αλεξίου Σταφιδιώνων Αιγίου. Μέλος του Δ.Σ. του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας (ταμίας) υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση το Ι. Αναλόγιο.

Οικονόμου Λεωνίδα. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης με έντονη ψαλτική παρουσία και συνδικαλιστική δράση στην εποχή μας. Γεννήθηκε στο χωριό Κέρτεξη Καλαβρύτων το 1931 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πατέρα του Αθανάσιο, καλλίφωνο ψάλτη και μετέπειτα Ιερέα καθώς και από τους μεγαλύτερους αδελφούς του Χρήστο και Παναγιώτη, καλλίφωνους Πρωτοψάλτες και μουσικούς. Πολλά ωφελήθηκε επίσης και από τον Πρωτοψάλτη Αγίου Αθανασίου Ελίκης

Αιγίου Γεώργ. Πολυχρονόπουλο, όπου έζησε τα περισσότερα νεανικά του χρόνια. Μετά τις Γυμνασικές του σπουδές μετέβη στην Αθήνα (1951) και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών επιστημών) φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο, όπου είχε δάσκαλο τον περίφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα, με τον οποίο έκανε και ιδιαίτερα μαθήματα. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με “Άριστα”. Συνδέθηκε φιλικά με όλους τους μεγάλους Πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους της

εποχής μας (Αθ. Παναγιωτίδη, Αθ. Καραμάνη, Θρ. Στανίτσα, Θεοφ. Καπαρό, Χαρ. Ταλιαδώρο, Χρ. Θροδοσόπουλο, Παν. Καμπανίδη, Μαν. Χατζημάρο, Κ. Κατσούλη κ.λπ.) με τους οποίους πολλές φορές συνέψαλε ευκαιριακά και έτσι διαμόρφωσε το ψαλτικό του ύφος και ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία. Καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς της Αθήνας όπως στην Αγία Μαρκέλλα Βοτανικού, στον Άγιο Κων/νο Κολωνού, στον Άγιο Κων/νο Ηλιουπόλεως (1958-65), στους Αγίους Πάντες Καλλιθέας (1965-1977), στον Άγιο Αρτέμιο Γούβας (1977-86 και 1988-91) και τέλος από τον Ιανουάριο 1993 έψαλε ως Πρωτοψάλτης για 6 μήνες στον Άγιο Γεώργιο Ακαδημίας Πλάτωνος. Έχει ψάλει επίσης και σε πολλές πόλεις σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση καθώς και στο Εξωτερικό (Βουλγαρία). Έχει συμμετάσχει σε πολλούς Βυζ. Χορούς όπως, Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, Θεοφ. Καπαρού, Γ. Σύρκα, Κ. Κατσούλη, Θρ. Στανίτσα με συναυλίες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και έχει λάβει μέρος ως μέλος της χορωδίας και μονωδός στην παρουσίαση και εγγραφή σε δίσκο του Ορατορίου “Η ΦΑΤΝΗ” του Σωκ. Βενάρδου. Ανήσυχον πνεύμα, δραστήριος και δημιουργικός, ενεργοποιήθηκε παράλληλα και στα διάφορα ιεροψαλτικά συλλογικά όργανα. Διετέλεσε κατά διαστήματα μέλος του Δ.Σ. (Γ. Γραμματέας, Έφορος κ.λπ.) του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών καθώς και Χοράρχης της χορωδίας του ιδίου Συνδέσμου. Διετέλεσε Γεν. Γραμματέας της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (1982-84) και από τη θέση αυτή εργάστηκε άοκνα για τη βελτίωση της θέσης των ιεροψαλτών. Είναι ο εισηγητής στην τάξη των ιεροψαλτών του “ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΥ” τον οποίο ανέπτυξε με σειρά άρθρων του στα Ι. Νέα (1976). Υπήρξε επί σειρά ετών συνεργάτης στις εφημερίδες “Ιεροψαλτικά Νέα” και “Ιεροψαλτικός Κόσμος” στις οποίες δημοσίευσε κατά καιρούς πολλά άρθρα. Έντονη ψαλτική φυσιογνωμία της εποχής μας ο Λεων. Οικονόμου, με ακέραιο χαρακτήρα, ευθύς και ασυμβίβαστος, είναι ο τρίτος στη σειρά από τους τέσσερεις αδελφούς Πρωτοψάλτες και Μουσικούς (Χρήστος, Πάνος, Λεωνίδα, Φίλιππος) που διακόνησαν επί σειρά ετών το Ι. αναλόγιο, με ήθος και αρετή, καλόκαρδος αγαπητός και εύχαρις, χαίρει της εκτίμησης όλων των συναδέλφων του και έχει πλούσια και πολύτιμη προσφορά στη λειτουργική μας μουσική¹.

Οικονόμου Μιχαήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στη Φλωριάδα Βάλτου Αιτωλ/νίας το 1944 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από Ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Μετά την αποφοίτησή του από το Λύκειο και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές

1. Ο Λ. Οικονόμου έχει στην κατοχή του το μουσικό έργο και τα μουσικά όργανα που επινόησε και κατασκεύασε ο Αλεξ. Τράκας, τα οποία του ενεπιστεύθη όταν απεσύρθη λόγω ηλικίας, από την ενεργό δράση. Το έργο του Αλεξ. Τράκα παρουσίασε σε πρώτη δημόσια συγκέντρωση στις 20-2-1991 στο Ωδείο “Ρωμανός ο Μελωδός” Σύντομα θα το φέρει στη δημοσιότητα με επισημονική έκδοση που ετοιμάζει. (Βλ. Α' τόμο σελ. 220).

(είναι πτυχιούχος Θεολογικής και Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών) φοίτησε με υποτροφία και στο Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζαντινής μουσικής (1968). Έχει ψάλει στην Ιερά Μονή "Ασωμάτων" Πετράκη (1971-73), στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδος Πανατωλίου Αγρινίου και τέλος στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Αγρινίου, στο Ι. Αναλόγιο του οποίου διακονεί μέχρι σήμερα, ως Πρωτοψάλτης, και με την ιεροπρεπή και μυσταγωγική ψαλμωδία του, υπηρετεί με συνέπεια υποδειγματική, ευλάβεια και αφοσίωση,

την ιερή ψαλτική μας παράδοση. Είναι ιδρυτικό μέλος και για μια πενταετία Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αγρινίου. Το 1981 συνεργάστηκε με τη Λαογραφική Εταιρεία Παγγαίου για την οργάνωση και παρουσίαση του Μακεδονικού Δημοτικού Τραγουδιού. Το 1990 στο 1ο Παμπελοποννησιακό συνέδριο για την Ορθόδοξη Εκκλησιαστική μουσική που πραγματοποιήθηκε στην Τρίπολη Πελοποννήσου υπήρξε εισηγητής του θέματος: **"Η Ελληνικότητα της Βυζ. Εκκλ. μουσικής"**. Έχει στο ενεργητικό του πολλές και ποικίλες εκδηλώσεις με το Σύλλογο Ιεροψαλτών Αγρινίου και τη χορωδία του, με κεντρικό πάντα θέμα τη Βυζ. Εκκλ/κή μουσική. Έχει σπουδαία βιβλιοθήκη μουσικών βιβλίων όπως και σπάνιο φωναρχείο Βυζ. Εκκλ/κής μουσικής. Σεμνός και αθόρυβος εργάτης της ιερής μας Μουσικής ο Μ. Οικονόμου με σπάνιο ήθος και αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός απ' όλους προφέρει πάντοτε, όποτε του ζητηθεί, την βοήθειά του και τις υπηρεσίες του για την προώθηση και επίλυση κάθε θέματος που συνδέεται με την λειτουργική μας μουσική και τους φορείς της.

Οικονόμου Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Κέρτεζη Καλαβρύτων το 1924 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Αθανάσιο, καλλίφωνο ψάλτη και μετέπειτα Ιερέα, καθώς και από τον μεγαλύτερο αδελφό του Χρήστο, καλλίφωνο Πρωτοψάλτη επί σειρά ετών στον Άγιο Αθανάσιο Ελίκης Αιγίου. Μετά το 1936 εγκαταστάθηκε οικογενειακώς στην Ελίκη Αιγίου όπου πολλά ωφελήθηκε από τους ψάλτες της Αιγιάλειας με τους οποίους συνδέθηκε φιλικά, συνεργάστηκε και συνέψαλε, όπως ιδιαίτερα με τους Κων. Ανδριόπουλο, Γεωργ.

Πολυχρονόπουλο και Τάκη Διαμαντόπουλο. Το 1950 μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δάσκαλο τον περίφημο Θεόδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα με τον οποίο έκανε και ιδιαίτερα μαθήματα. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με "Άριστα".

Συνεργάστηκε και συνέψαλε για πολλά χρόνια με τον αδελφό του Λεωνίδα, τον οποίο και κατεύθυνε στα πρώτα στάδια της ιεροψαλτικής του σταδιοδρομίας, καθώς και με πολλούς Πρωτοψάλτες της Αθήνας (Παν. Καμπανίδη, Θεοφ.

Καπαρό, Κων. Τασόπουλο, Βασ. Κατσιφή, Λεων. Μαυρογιώργο κ.α.) ενώ υπήρξε βασικό στέλεχος σε πολλούς Βυζ. χορούς όπως του δασκάλου του Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, του Θεοφ. Καπαρού κ.α. και συμμετέχε σε πολλές συναυλίες και άλλες εμφανίσεις. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1950 αμέσως με την εγκατάστασή του στην Αθήνα, ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Κόιμησης της Θεοτόκου Ν. Ιωνίας (Παναγίτσα). Στη συνέχεια έψαλε ως Λαμπαδάριος και κατόπιν ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Μαρκέλλας Βοτανικού και από το 1960 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κολοκυνθούς, όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Εξαιρετος ψαλμωδός, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Π. Οικονόμου, με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και αγαπητός απ' όλους, είναι ο δεύτερος στη σειρά από τους τέσσερεις αδελφούς Πρωτοψάλτες και Μουσικούς (Χρήστος, Πάνος, Λεωνίδας και Φίλιππος) που διακόνισαν επί σειρά ετών το Ι. αναλόγιο. Ψάλλει με συνέπεια και σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Οικονόμου Χρήστος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στο Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Ελίκης Αιγίου (1951-73). Γεννήθηκε στην Κέρτεζη Καλαβρύ-

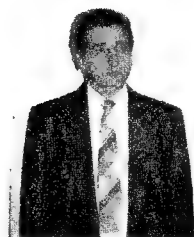
των το 1915 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στη ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Αθανάσιο, καλλίφωνο ψάλτη και μετέπειτα Ιερέα, γνώστη της Βυζ. Μουσικής. Τελειοποιήθηκε στην Β.Μ. αυτοδίδακτος, αφού μελέτησε την "Κρητίδα" του Θ. Φωκαέα και πλήθος μουσικών βιβλίων. Πολλά ωφελήθηκε επίσης από τον Πρωτοψάλτη του Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου Ελίκης Γεωργ. Πολυχρονόπουλο, τον οποίο διαδέχτηκε το 1951 στο Ι. αναλόγιο, όπως επίσης

και από τον Λαμπαδάριο του Ι.Ν. Παναγίας Τρυπητής Αιγίου, Κων/νο Ανδριόπουλο, με τον οποίο συχνά μελετούσαν από κοινού Βυζ. Μουσική. Είναι ο μεγαλύτερος των τεσσάρων αδελφών Πρωτοψαλτών και μουσικών με μικρότερους, κατά σειρά τους Πάνο, Λεωνίδα και Φίλιππο, τους οποίους και πρώτος μύησε μαζί με τον πατέρα του στην ψαλτική τέχνη. Και οι τέσσερεις αδελφοί διακόνισαν με ευλάβεια και αφοσίωση επί σειρά ετών στο Ιερό αναλόγιο και στήριξαν με πίστη και πάθος πολύ τη λειτουργική μουσική μας παράδοση. Ο Χ. Οικονόμου υπήρξε ένας αγνός λειτουργός του Ι. αναλογίου και καθ' όλη τη διάρκεια της ιεροψαλτίας του επέδειξε θαυμαστό ζήλο και συνέπεια μοναδική στην επιτέλεση των λειτουργικών του καθηκόντων. Κατέγραψε σε πλούσια συλλογή χειρογράφων πολλά μουσικά μαθήματα παλαιών και νεότερων μελοποιών, κυρίως ανέκδοτα. Πέθανε στις 2 Νοεμβρίου 1973 έπειτα από ατύχημα.

Ονουφριάδης Βασίλειος. Εγκριτος μουσικός και καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1872 και ήταν εγγονός του περίφημου Πρωτοψάλτη Ονουφρίου του Βυζαντίου. Υπήρξε μαθητής του Ευστρά-

τιου Παπαδόπουλου, τον οποίο και διαδέχτηκε στην πρωτοφαλία το 1908 στον Ι. Ναό των Εισοδίων Πέραν, της Κων/πολης. Διακρίθηκε για την άρτια συγκρότηση Παιδικών χορωδιών. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές μεταξύ των οποίων υπήρξε και ο Παν. Αντωνέλλης συγγραφέας του έργου "Η Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική" (1956). Μετά το 1931 περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα. Πέθανε τον Οκτώβριο του 1948.

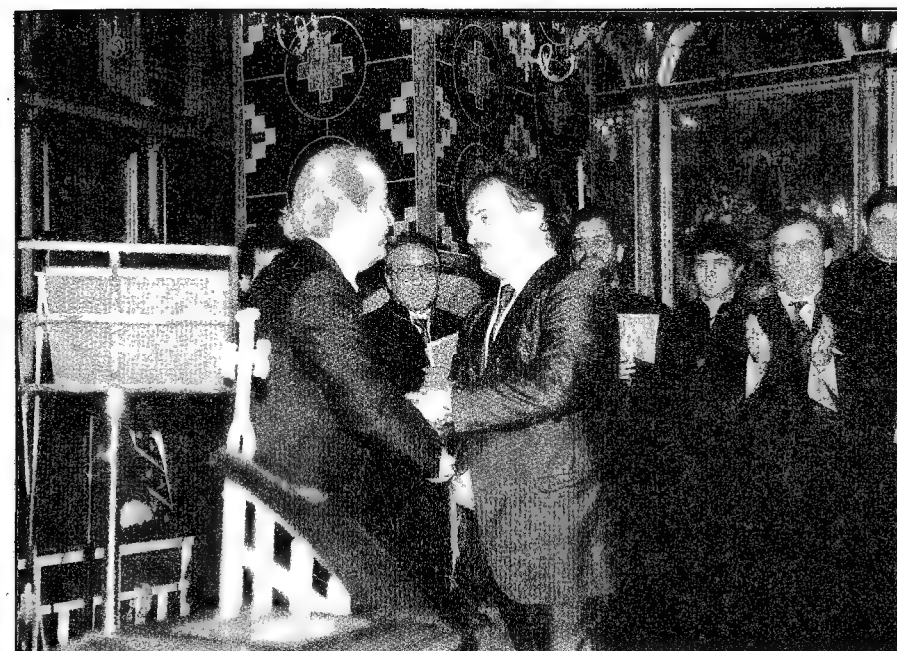
Ορδουλίδης Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοφάλης, Καθηγητής Β.Μ. και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Επισκοπή Νάουσας το 1953 και από

πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Προς την κατεύθυνση αυτή τον ώθησε και τον ενίσχυσε και ο δάσκαλός του Σταύρος Γουργουλιάτος, ενώ τα πρώτα στοιχεία Βυζ. Μουσικής πήρε από τον αδελφό του Δημήτριο, Θεολόγο Καθηγητή. Αργότερα παρακολούθησε και τακτικά μαθήματα Βυζ. Μουσικής στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης όπου είχε δασκάλους τους Πρωτοφάτες

Ζαχ. Πασχαλίδη, Νεστ. Παπαλεξίου, Θρασ. Παπανικολάου (Μπούρδα) (1971-73) και στη συνέχεια τους Αθ. Καραμάνη, Αβρ. Ευθυμιάδη, Αθ. Παναγιωτίδη, Χαρ. Ταλιαδάρο και Χρυσ. Θεοδοσόπουλο. Από τη Σχολή έλαβε Πτυχίο Β.Μ. με "Άριστα" και Α' βραβείο. Φοίτησε ακόμη και στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή και Πρωτοφάλη Δημ. Σουρλαντζή και από το οποίο έλαβε Πτυχίο επίσης με "Άριστα". Συνέχισε όμως τις σπουδές του στην Ανώτερη Σχολή Β.Μ. του Μακεδονικού Ωδείου και έτσι έλαβε Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου επίσης με "Άριστα". Το ψαλτικό του ύφος άρχισε να διαμορφώνεται συμφάροντας με τους Πρωτοφάτες Ν. Παπαλεξίου και Α. Καραμάνη. Ο ίδιος όμως θεωρεί ως ευτυχές γεγονός της ζωής του την γνωριμία του με τον Πρωτοφάλη και Μουσικολόγο Θεόδωρο Ακριδα, ο οποίος τον μύησε στο ιδιάζον ύφος και τον εκφραστικό τρόπο ψαλμωδίας του Άρχοντα Πρωτοφάλη Θρασ. Στανίτσα. Από το 1980 μέχρι σήμερα διδάσκει Β.Μ. στη Σχολή Β.Μ. Νάουσας ενώ το 1986 ίδρυσε ο ίδιος αναγνωρισμένη Σχολή Βυζ. Μουσικής στην οποία διδάσκει μέχρι σήμερα. Ίδρυσε επίσης μικτή χορωδία Δημοτικών Τραγουδιών του Πόντου καταγράφοντας συγχρόνως τα τραγούδια με Βυζ. σημειογραφία. Με πρωτοβουλία του ιδρύθηκε το 1986 Σύλλογος Φίλων Βυζ. και παραδοσιακής Ελληνικής μουσικής στη Νάουσα, στον οποίο, από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα, επανεκλέγεται συνεχώς Πρόεδρος. Ως Χοράρχης έχει δώσει πολλές συναυλίες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και Δημοτικά τραγούδια, τόσο στη Νάουσα όσο και στη Βέροια. Η Ιεροψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε το 1979 οπότε ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι.Ν. Αγίου Μηνά Νάουσας στην οποίο ίδρυσε και τμήμα εκμάθησης Βυζ. Μουσικής. Από το 1979 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοφάλης, το Ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Νάουσας. Έχει επίσης συγ-

γράψει και συνοπτικό έργο με μαθήματα θεωρίας, ιστορίας, τυπικού και υμνολογίας κατάλληλο για τους μαθητές των Σχολών Βυζαντινής μουσικής. Σπουδαίος άνθρωπος, με ήθος και αρετή, δραστήριος, εργατικός και αγαπητός απ' όλους, ο Γ. Ορδουλίδης αποτελεί πράγματι, όχι μόνο για την περιοχή του, αλλά και για τον ευρύτερο Ελλαδικό χώρο μια ψαλτική οντότητα με πολύπλευρο και πλούσιο μουσικό έργο, σημαντικό και ωφέλιμο για την Ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση.

Ο πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας Οικονόμου Φίλιππος, επιδίδει τιμητικό δίπλωμα στο Μουσικολόγο Καθηγητή και Χοράρχη **Στάθη Γρηγόριο**. Αίγιο 26-11-1989.

Π

Παϊκόπουλος Δημοσθένης. Διακεκριμένος καλλιφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης. Υπήρξε μαθητής του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κων. Παρίγνου και έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγ. Νικολάου στο Τοπ Καπού της Πόλης. Εγκατασταθείς στην Αθήνα είναι σήμερα Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Σπυριδώνα Αιγάλεω. Καλλιφωνος και εκφραστικός ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή, ψάλλει με το χαρακτηριστικό ψαλτικό ύφος των Κων/πολιτών ψαλτών και υπηρετεί με σεβασμό και συνέπεια υποδειγματική την λειτουργική μουσική μας παράδοση έχοντας ως γνώμονα και οδηγό την μακραίωνη ψαλτική παράδοση της γενέτειράς του.

Παϊκόπουλος Κων/νος. Πρωτοπρεσβύτερος εμβριθής μουσικός. Πατέρας του πρωτοψάλτη Δημοσθένη Παϊκόπουλου. Έζησε στην Κων/πολη, η καταγωγή του όμως είναι από τα Καλάβρυτα Αχαΐας. Έψαλε στην Πόλη και μετά το 1965 ερχόμενος στην Αθήνα έψαλε επί σειρά ετών στο Νεκροταφείο Ζωγράφου.

Παλαιολόγος Ιωάννης. Καλλιφωνος Λαμπαδάριος του Ιερού Προσκυνήματος "Ζωοδόχου Πηγής" (Παναγίας Τρυπητής) Αιγίου. Γεννήθηκε στο χωριό Ροδιά Αιγίου το 1955 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς το ιερό αναλόγιο. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Καλλιφωνα Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Ανδ. Λέτσο του οποίου διετέλεσε βοηθός επί σειρά ετών στο Ι. αναλόγιο και στον οποίο συστηματικά μαθήτευσε. Φοίτησε επίσης και στο Πατραϊκό Ωδείο και έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτη. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης με ωραιότατη μελωδική φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, με ήθος και αρετή, ο Ι. Παλαιολόγος υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική, ερμηνεύοντας με συνέπεια και σεβασμό τα κλασσικά βυζαντινά μαθήματα.

Είναι μέλος των Συλλόγων Φίλων Βυζ. Μουσικής και ιεροψαλτών Αιγιαλείας ενώ έχει διατελέσει και μέλος στα Δ.Σ. των ιδίων Συλλόγων. Βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο Συλλόγων έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες όπου έχει διακριθεί και ως μονωδός. Ανήκει στη νεότερη γενιά των προικισμένων και ταλαντούχων ψαλτών οι οποίοι πολλά έχουν να προσφέρουν και πολλά υπόσχονται για το μέλλον της λειτουργικής μας μουσικής.

Παλάσης Ιωάννης. Ονομαστός Κω/πολίτης Πρωτοψάλτης και Μελοποιός.

Γεννήθηκε στο Βαγατσικό της Μακεδονίας το 1891 αλλά έζησε στην Πόλη όπου εγκαταστάθηκε από πολύ μικρός με την οικογένειά του. Μαθήτευσε κοντά στον Νηλέα Καμαράδο και αναδείχθηκε διαπρεπής Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Μελοποιός. Έψαλε στον Αμισό Πόντου μέχρι το 1922, στην Αγία Ευφημία Χαλκηδόνας μέχρι το 1931 και από τότε μέχρι το 1942 στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Γαλατά. Σπουδαίος μελοποιός μελούργησε πολλά μαθήματα όπως Χερουβικά, Δοξαστικά, Λειτουργικά και πολλά άλλα. Γνωστό είναι το "Δύναμις" τρισαγίου ύμνου σε ήχο β' που περιέχουν όλες σχεδόν οι σύγχρονες ανθολογίες (με παρεφθαρμένο μάλιστα όνομα σε πολλές) και που ψάλλεται από όλους σχεδόν τους πρωτοψάλτες. Μαθητές του υπήρξαν οι Θρασ. Στανίτσας, Δημ. Μαγούρης, Κων. Βαφειάδης κ.α. Ως Πρωτοψάλτης όμως ο Ι. Παλάσης κατακρίθηκε από τον Θεόδ. Γεωργιάδη διότι, όπως γράφει: "...εξέκλινεν κατά την ψαλμωδίαν του από την πιστήν μουσικὴν παράδοσιν του διδασκάλου του και την πιστήν εκτέλεσιν των ιερών ημών ασμάτων" (Βλ. "Ο Βυζ. Μουσικός Πλούτος" - 1963 σελ. 144 σημ. α).

Παναγιωτίδης Αθανάσιος. Διαπρεπής Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης Μουσικοδιδάσκαλος και χοράρχης από τους κορυφαίους της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στην Κων/πολη (Βαλατά) το 1910 και από ηλικίας 9 ετών μαθήτευσε, ως κανονάρχης, κοντά στον πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Μπαλαμπάνη. Στη συνέχεια διετέλεσε κανονάρχης στον Πατριαρχικό Ναό της Κων/πολης, μαθητεύσας κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Ι. Ναυπλιώτη. Το 1923 εισήχθη στη Θεολογική σχολή της Χάλκης όπου διδάχτηκε

μαθήματα της τελευταίας Γυμνασιακής τάξης από τον Γέροντα τότε Γεώργιο Πρωγάκη, μουσικοδιδάσκαλο και εκδότη της Ομόνυμης "Μουσικής Συλλογής". Το 1928, διακόψας την φοίτηση ήλθε στην Ελλάδα και συνδέθηκε φιλικά με τον Αθαν. Καραμάνη με τον οποίο συνεργάστηκε στενά. Έψαλε μάλιστα και ως Λαμπαδάριός του στον Ι. Ναό της Υπαπαντής Θεσ/νίκης. Η συνεργασία των δύο κορυφαίων πρωτοψαλτών υπήρξε πολύ γόνιμη, με υποδειγματικές ερμηνείες που άφησαν εποχή και χορωδιακές αναμεταδόσεις από τον Ρ/Σ, που είχαν ως αποτέλεσμα το σοβαρό και μεγαλοπρεπές ύφος των Θεσσαλονικαίων Ψαλτών, να προβληθεί σ' όλη την Ελλάδα. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στην

Δράμα, την Καβάλα, στην Λάρισα στον Ι. Ναό της Ζωοδόχου Πηγής (1950), στην Θεσ/νίκη στον Ι. Ναό Γρηγορίου Παλαμά, στον Αγ. Φανούριο, στην Παναγία Φανερωμένης (1955) κ.α. Σε ηλικία 50 ετών στερήθηκε του φωνητικού ταλάντου και αποσύρθηκε από την ενεργό δράση. Αργότερα και κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του επανήλθε και έψαλε στον Άγιο Νικόλαο Ξηροκρήνης. Έψαλε σε όλη σχεδόν την Ελληνική Επικράτεια προσκαλεσμένος σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς και απόκτησε πολλούς φίλους και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης. Το "ιδιάζον" ψαλτικό του ύφος αποτέλεσε "σχολή" για πολλούς ψάλτες μαθητές του ή μη, και οι ερμηνείες του, εκφραστικές με ιδιότυπους καλωπισμούς και αναλύσεις γραμμών, βρήκαν πολλούς μιμητές. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη και ανέδειξε πολλούς μαθητές του σε διακεκριμένους πρωτοψάλτες. Συνεργάστηκε στενά με τον πρωτοψάλτη, μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Αστέριο Δεβερέλη και αποτέλεσμα της συνεργασίας αυτής ήταν η έκδοση του βιβλίου "Επίτομον Αναστασιματάριον", ακόμη δε η "Βυζαντινή συμφωνία" στο Βασιλικό Θέατρο Θεσ/νίκης, πολλές χορωδιακές εκπομπές από τον Ρ/Σ Θεσ/νίκης και η καταγραφή πλήθους μουσικών χειρογράφων που κυκλοφορούν σήμερα σε πολλούς ψάλτες ανά την Ελλάδα. Ο Αθ. Παναγιωτίδης υπήρξε πράγματι μια εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία της νεότερης εποχής με οξεία μουσική αντίληψη και τεράστια μνήμη. Όλη του η ζωή υπήρξε μια διαρκής προσφορά στην ψαλτική μας τέχνη, την οποία υπηρέτησε, με τον τρόπο που αυτός πίστευε, με πάθος και αφοσίωση μέχρι και το τέλος της ζωής του. Πέθανε την 1 Ιανουαρίου 1989.

Παναγιωτόπουλος Δημήτριος (Κούρος). Ονομαστός Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και Καθηγητής. Γιος του Ιωάννη Παναγιωτόπουλου, γι' αυτό διατήρησε και την προσωνυμία Κούρος. Υπήρξε Καθηγητής στη Ριζάρειο Σχολή και στην Εκκλησιαστική (Ιερατική) σχολή Κορίνθου. Έχει στο ενεργητικό του πολυσχιδή και πολύπλευρη μουσική δραστηριότητα ως πρωτοψάλτης, δάσκαλος της Β.Μ., μελοποιός και συγγραφέας. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πλήθος μαθητών του και δημοσίευσε πολλές εργασίες όπως: "Ο Ακάθιστος ύμνος" (1959), "Βυζαντινή Ιερά Ύμνωδια" (2 τόμοι - 1954, 1967), "Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα" (1983) κ.α.

Παναγιωτόπουλος Ιωάννης (Κούρος). Ονομαστός Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικοδιδάσκαλος και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας το 1883. Μαθήτευσε στον Κων. Ψάχο και αναδείχθηκε άριστος θεωρητικός μουσικός αλλά και Πρωτοψάλτης. Έψαλε ως Λαμπαδάριος του Ι. Σακελλαρίδη και του Ν. Κανακάκη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Αθηνών (τότε) Αγία Ειρήνη της οδού Αιόλου από το 1912 και για αρκετά χρόνια. Έψαλε και ως Πρωτοψάλτης στον Άγιο Βασίλειο Τριπόλεως καθώς και στον Ι. Ναό του Αγίου Παύλου Κορίνθου. Διετέλεσε καθηγητής Β.Μ. στην Εκκλησιαστική Σχολή Κορίνθου και ανέδειξε πολλούς μαθητές του ικανότατους ιεροψάλτες και κληρικούς. Δόκιμος μουσικός και συγγραφέας εξέδωσε πολλά βιβλία όπως: "Η Μουσικής της Θρησκείας" (1929), "Η Καλλιτεχνία και η Αρκαδική Ψυχή"

(1930), "Αρκαδική Μουσική" (1933), "Απάνθισμα Σχολικών Ασμάτων" (1933) κ.α. Εκτός από μουσική σπούδασε και στη Σχολή Καλών Τεχνών Αγιογραφία την οποία τελειοποίησε στο Άγιον Όρος. Υπηρέτησε με ζήλο πολύ τη χορωδιακή ερμηνεία της Β.Μ. Συγκρότησε Βυζ. χορούς και ως χοράρχης έδωσε πολλές συναυλίες. Πολλές φορές ήλθε σε σύγκρουση, σε θεωρητικά θέματα, με τον δάσκαλό του Κων. Ψάχο και ιδιαίτερα στο θέμα: "Διάρθρωση της χορδής" ενώ το 1933 πρότεινε απλουστευμένο σύστημα γραφής Βυζ. μουσικής το οποίο όμως δεν έγινε αποδεκτό (Βλ. Α' τόμο σελ. 177 σημ. 112). Πέθανε στην Αθήνα το 1975.

Παναγόπουλος Γεώργιος. Πρωτοπρεσβύτερος. Καλλίφωνος ψαλμωδός πρώην Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Σελινούντας (Κρόκοβα) Αιγίου το 1955 και από πολύ μικρή ηλικία είχε τα πρώτα ακούσματα και πήρε τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής τέχνης κοντά στον Πρωτοψάλτη Χρίστο Οικονόμου και τον Ιερέα Ιωαν. Ζωγραφάκη στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Ελίκης όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε στη Ριζάρειο Σχολή όπου είχε δάσκαλο στη Βυζ. Μουσική τον Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο. Στη συνέχεια φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου κοντά στον εξάιρετο μουσικοδιδάσκαλο Σωκ. Βενάρδο ολοκλήρωσε τη μουσική του Παιδεία και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1978) και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής (1980). Παράλληλα συνεργάστηκε με το δάσκαλό του και στο Ι. Αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Θεράποντος Ζωγράφου. Μαθήτευσε επίσης και κοντά στον Πρωτοψάλτη Αθαν. Πέττα ενώ στον Άγιο Θεράποντα συνεργάστηκε και με τον Πρωτοψάλτη Δημ. Βαζά που διαδέχτηκε τον δάσκαλό του. Την περίοδο 1976 - 78 έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγ. Ιωάννη Γαργαρέτας για να περιβληθεί στη συνέχεια το Ιερατικό σχήμα (Νοέμβριος 1978) και να εγκατασταθεί στο Γιαουντέ του Καμερούν όπου έλαβε το οφφίκιο του Πρωτοπρεσβυτέρου και υπηρέτησε ως Αρχιερατικός Επίτροπος μέχρι το 1980. Στο διάστημα αυτό επιτέλεσε έργο αξιόλογο και πολύ σημαντικό για τη λειτουργική μας μουσική διδάσκοντας και μεταλαμπαδεύοντας στην ξένη την ιερή ψαλτική μας τέχνη. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα υπηρέτησε σε Ι. Ναούς της Ι. Μ. Πατρών μέχρι το 1992 οπότε μετετέθη και σήμερα είναι εφημέριος στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου στο Κουρτέσι του Ν. Ηλείας. Εν τω μεταξύ την περίοδο 1982 - 83 φοίτησε και έλαβε το Πτυχίο διδασκάλου από την Π. Ακαδημία Τριπόλεως και από τότε, παράλληλα με τα Ιερατικά του καθήκοντα υπηρετεί και ως εκπαιδευτικός. Δραστήριος, ευθύς, μαχητικός και ασυμβίβαστος, εξαιρετικά Καλλίφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και γνήσιο εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Γ. Παναγόπουλος, ψάλλει με ιεροπρέπεια και κατανύξη και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική, προσφέροντας με προθυμία πολλή σε κάθε περίπτωση τις υπηρεσίες του για την πρόοδο και καλλιέργειά της.

Παναγόπουλος Σπύρος. Καλλίφωνος πρωτοψάλτης γνωστός με την επωνυμία "Μπέγος". Γεννήθηκε στα Βαλιμήτικα Αιγίου και διακρίθηκε

ως πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Ζωοδόχου Πηγής Ακαδημίας. Έψαλε επίσης και στη νήσο Σύρο.

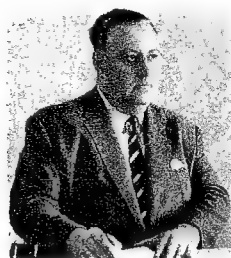
Πανανίδης Πάτροκλος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης από τις εντονότερες

παρουσίες στον ψαλτικό κόσμο της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στο Φανάρι το 1906 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του που ήταν πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Αγ. Παρασκευής Πικριδίου (Χασκούϊ). Αργότερα μαθήτευσε κοντά στον πρωτοψάλτη (και μετέπειτα κληρικό) Νικ. Μαυρόπουλο στον οποίο διέτελεσε και κανονάρχης επί 6 χρόνια. Πολλά οφελήθηκε επίσης από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Αριστ. Νικολαΐδη ο οποίος ήταν και ανάδοχός του. Το

1924 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και από τότε έψαλε ως Λαμπαδάριος του Πρωτοψάλτη Αλεξ. Κων/νου (Μουτάογλου) πρώτα στην Κοίμηση Θεοτόκου Κυνοσάργους και κατόπιν στην Αγία Φωτεινή Νέας Σμύρνης. Στη συνέχεια έψαλε επί 12 χρόνια στους Αγίους Αναργύρους του Δημοτικού Νοσοκομείου και κατόπιν επί 15 χρόνια στην Αγία Βαρθάρα Ν. Ψυχικού όπου και συνταξιοδοτήθηκε χωρίς ωστόσο να σταματήσει την έντονη ιεροψαλτική του δραστηριότητα. Πολύτιμος συνεργάτης επί πολλά χρόνια στο Δ.Σ. του Πανελληνίου Συλλόγου Ιεροψαλτών στη διακίνηση της εφημερίδας και όλες τις Ταμειακές διακπεραιώσεις, γέμιζε με την έντονη και επιβλητική παρουσία του τον ψαλτικό χώρο όχι μόνο της Αθήνας αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας και ήταν παρών σε κάθε ιεροψαλτική εκδήλωση. Σήμερα που η μεγάλη ηλικία του και η ασθένεια των ποδιών του, που τον ταλαιπωρεί, τον υποχρεώνουν να απέχει από κάθε κοινωνική εκδήλωση η απουσία του από τις ιεροψαλτικές συνάξεις είναι έντονα αισθητή. Αυθόρμητος, έντονα εκδηλωτικός, καλόκαρδος και αγαπητός απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο, ο Π. Πανανίδης, γνήσιος γόνος των Φαναριωτών Πρωτοψαλτών (εκλεκτός φίλος του γράφοντος) συνέδεσε στην εποχή μας το όνομά του με την ψαλτική ζωή της Αθήνας αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας και έγραψε τη δική του ιστορία.

Πανάς Κων/νος. Διακεκριμένος και ονομαστός Μουσικοδιδάσκαλος, Μελο-

ποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων από τους σημαντικότερους της εποχής μας. Γεννήθηκε στην Κατοχή Μεσολογγίου το 1912 και από μικρή ηλικία, με έμφυτο το μουσικό τάλαντο, στράφηκε προς την Εκκλησιαστική μουσική. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον δάσκαλό του και Πρωτοψάλτη Δημ. Κορδορούμπα που υπήρξε μαθητής του Ανδ. Τσικνόπουλου. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές ήλθε στην Αθήνα και φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο

Αθηνών, όπου και τελειοποίησε τη μουσική του παιδεία κοντά στον εμβριθέστατο μουσικοδιδάσκαλο Κων. Ψάχο. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του έλαβε από το Εθνικό Ωδείο Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου - Καθηγητού της Β.Μ. Εν συνεχεία έλαβε και Πτυχίο Β.Μ. από την Πατριαρχική Σχολή Βυζ. μουσικής της Χάλκης Κων/πόλεως. Με τις σπουδές του αυτές ολοκλήρωσε και τελειοποίησε τις βαθιές γνώσεις του όχι μόνο στη Βυζαντινή αλλά και στη Δημοτική μουσική. Εργάστηκε ως Καθηγητής μουσικής στο Μεσολόγγι, τη Ναύπακτο και από το 1954 ως Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στην Αρσάκειο Παιδαγωγική Ακαδημία Πατρών επί σειρά ετών μέχρι την συνταξιοδότησή του. Στην Παιδαγωγική Ακαδημία είχε συγκροτήσει και Βυζ. Χορό με τον οποίο έψαλλε στις σχολικές κ.α. εορτές στο Μητροπολιτικό Ναό και τον Ναό του Πολιούχου Αγίου Ανδρέα. Δίδαξε επίσης Β.Μ. στο Ανώτερο Εκκλησι. Φροντιστήριο Πατρών και στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Πατρών. Διέτελεσε επί σειρά ετών Χοράρχης του Βυζ. Χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών με πολλές εμφανίσεις. Δημοσίευε πολλά άρθρα για την Β.Μ. σε εφημερίδες των Πατρών καθώς και στα Ιεροψαλτικά Νέα. Δόκιμος μελοποιός και εμβριθής γνώστης της μουσικής σύνθεσης, ασχολήθηκε επί πολλά χρόνια με την μελοποιητική τέχνη και εμπλούτισε την Εκκλησιαστική μουσική παραγωγή με πολλά μουσικά βιβλία. Εξέδωσε: 1. "Ανθοδέσμη Λειτουργίας" (1956) 2. "Ακάθιστος Ύμνος" (1958) 3. "Ελληνική Μουσική - Δημοτικό Τραγούδι..." (1958) 4. "Το Χαρμόσυνο Πεντηκοστάριον" (1964) 5. "Θεωρία - Μέθοδος και Ορθογραφία της Β.Μ." (1970) 6. "Δοξαστάριον του Ενιαυτού..." (Δύο Τόμοι - 1977, 1979) 7. "Ανθοδέσμη" 8. "Το Κατανυκτικόν Τριώδιον" (1981) 9. "Η Θεία και Ιερή Λειτουργία" (1984) και έχει υπό έκδοση την "Μ. Εβδομάδα", τον "Ορθρο" και τον "Εσπερινό". Έχει επίσης πλούσια συλλογή με καταγραφές Δημοτικών Τραγουδιών. Εξαιρετος άνθρωπος με έργο ήθος και απαράμιλλη αρετή, ο Κ. Πανάς, είναι μια εξέχουσα φυσιογνωμία στο χώρο της λειτουργικής μας μουσικής στον αιώνα μας, με υπέρμετρη καλοσύνη και διάθεση προσφοράς και γι' αυτό χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης των πολυπληθών φίλων του και μαθητών του.

Πάντας Χρήστος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Καρδίτσα το

1892 και άρχισε την ψαλτική του σταδιοδρομία από ηλικίας 16 ετών. Την περίοδο 1921-22 έψαλε και στη Σμύρνη στρατευμένος. Μετά την απόλυσή του από τον Στρατό εγκαταστάθηκε στο Βόλο όπου έψαλλε σε διάφορους Ναούς και συγχρόνως παρακολουθούσε μαθήματα στον μουσικοδιδάσκαλο Ιωάν. Κοντόπουλο. Έψαλε επίσης στο Αγρίνιο και τέλος στην Αθήνα όπου συνεργάστηκε στενά στην οργάνωση Βυζ. χορών με τον Αντ. Σύρκα και στη συνέχεια με τον Γεωργ. Σύρκα. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του που αναδείχθηκαν ικανότατοι ιεροψάλτες. Μαθητής του υπήρξε και ο Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Εμμ. Χατζημάρκος.

Παπαγεωργίου Αθανάσιος. Καλλιφώνος πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Βασιλείου Διακοπτού. Διακόνησε επί σειρά ετών και υπηρέτησε με ευλάβη

βεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη ως πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Τρύφωνος Διακοπτού.

Παπαγεωργίου Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Β.Μ. και Χοράρχης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης υπηρετεί με υποδειγματική ευσυνειδησία και υπευθυνότητα την ψαλτική τέχνη, διακρινόμενος ιδιαίτερα και ως Χοράρχης. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Αργυρουπόλεως.

Παπαγιαννόπουλος Σταύρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό των Αγίων Αναργύρων Πατρών.

Παπαδάκης Μιχαήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και άριστος μουσικός. Γεννήθηκε το 1884 και διακρίθηκε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Αγίας Ζώνης Αθηνών και ως ικανότατος χοράρχης. Πέθανε την 1η Ιουλίου 1956.

Παπαδημητράκοπουλος Χαράλαμπος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικός και Σχολάρχης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης άφησε εποχή ως πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό της Φανερωμένης Αιγίου στις αρχές του αιώνα μας (1900 - 1905) διαδεχθείς τον πρωτοψάλτη Κων/νο Οικονόμου. Διακρίθηκε ιδιαίτερα και στην απόδοση των δημοτικών τραγουδιών χαρακτηρισθείς "λάτρης και αμίμητος εκτελεστής" αυτών. Υπήρξε μαθητής του περίφημου μουσικοδιδασκάλου και Πρωτοψάλτου Γ. Σκρέκου και έψαλε με το ύφος του δασκάλου του. Εκτός από τη "Φανερωμένη" Αιγίου είχε ψάλει και σε πολλές άλλες πόλεις της Πελοποννήσου. Πέθανε το 1906 στο Αίγιο και διάδοχός του στην πρωτοψαλτία της Φανερωμένης υπήρξε ο πρωτοψάλτης Θεόδωρος Βλάχος.

Παπαδημητρίου Κων/νος. Διαπρεπής Καθηγητής Μουσικής, Μουσικολόγος και Συγγραφέας Μουσικών Έργων. Γεννήθηκε το 1893 και σπούδασε νομική και μουσική στην Αθήνα και στην Βιέννη. Χρημάτισε Γενικός Γραμματέας και αργότερα Καθηγητής στο Ωδείο Αθηνών και στη Ριζάρειο Σχολή ενώ συγχρόνως ήταν διευθυντής στο Μουσικό Λύκειο Αθηνών. Ασχολήθηκε με μελέτες τόσο στην Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική όσο και στο δημοτικό Τραγούδι. Συνέθεσε πολλά σχολικά τραγούδια και μαθήματα Βυζ. Εκκλ. μουσικής. Εξέδωσε πολλά έργα όπως: "Το μουσικό ζήτημα εν τη Εκκλησία της Ελλάδος" (1921), "Μελωδικαί ασκήσεις Βυζ. μουσικής" (1928) κ.α. Δίδαξε τη Β.Μ. σε πλήθος μαθητών του. Το βιβλίο του "Μελωδικαί ασκήσεις Β.Μ." είναι το πρώτο που μετέγραψε στο σύστημά του ο τυφλός μαθητής του, πρωτοψάλτης Δημ. Χρυσσαφίδης, εφευρέτης συστήματος γραφής Β. Μουσικής για τυφλούς. Πέθανε το 1947.

Παπαδήμος Τάσος (Αναστάσιος). Ονομαστός Πρωτοψάλτης και Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε το 1909 στη Σκιάθο και υπήρξε μαθητής του Κ. Παπαδημητρίου και Ν. Παππά στο Ωδείο Αθηνών, ενώ σπούδασε και Ευρωπαϊκή μουσική στον Φ. Οικονομίδη. Έψαλε στο Αγρίνιο (1933 - 1940) και έπειτα στην πατρίδα του τη Σκιάθο μέχρις ότου αρρώστησε βαριά. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη τόσο στο Αγρίνιο όσο και στη Σκιάθο σε πολλούς μαθητές του οι οποίοι αναδείχθηκαν άριστοι ιεροψάλτες ή μουσικοί (Γ. Αναγνωστόπουλος, Β. Σίρμας κ.α.). Έχει στο ενεργητικό του και την κατασκευή μουσικού οργάνου για την πιστή διδασκαλία της Β.Μ. Πέθανε το Δεκέμβριο του 1971.

Παπαδόπουλος Απόστολος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και δάσκαλος της Β. Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Αλεποχώρι Πατρών το 1951 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης κοντά στον Πρωτοψάλτη Σπύρο Μαΐδανόγλου. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη και καθηγητή Κων. Κατσούλη. Φοίτησε επίσης στη Ριζάρειο Σχολή όπου είχε δάσκαλο στη Β. Μουσική τον Καθηγητή Δ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο από τον οποίο διδάχτηκε πολλά. Φοίτησε ακόμη για λίγα χρόνια και στο Ωδείο Αθηνών όπου κοντά στο μεγάλο δάσκαλο και πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη διδάχτηκε την εκφραστικότητα και ιεροπρέπεια της ψαλτικής ερμηνείας. Τέλος ολοκλήρωσε τις μουσικές του σπουδές στο Πατριαϊκό Ωδείο όπου είχε καθηγητή των πρωτοπρεσβύτερο Ευθ. Ντρέκη και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1976). Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς, όπως στον Αγ. Γεώργιο Ελευσίνας, Άγιο Ιωάννη τον Προδόρο Κάτω Αχαΐας, Αγία Τριάδα Ζαρουχλεΐκων Πατρών, στο Μητροπολιτικό Ι. Ναό Ευαγγελιστρίας Πατρών και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Μπεγουλακίου Πατρών. Έχει διδάξει τη Β.Μ. σε νέους σε όλους τους Ι. Ναούς όπου έψαλε. Υπήρξε βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. Χορωδίες και ιδιαίτερα για πολλά χρόνια στη Βυζ. χορωδία του Γεωργ. Σύρκα. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης, καλλίφωνος και μελωδικός με ιδιαίτερη εκφραστικότητα στην ψαλμωδία του, ο Α. Παπαδόπουλος, υπηρετεί με ζήλο, αγάπη και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική.

Παπαδόπουλος Απόστολος. Καλλίφωνος ψαλμωδός, εγκρατής μουσικός και Καθηγητής μουσικής. Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών. Γεννήθηκε στη Δράμα το 1947 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής από τον μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Μοναχό Ανδρέα Θεοφιλόπουλο στην "Αθωνιάδα" Εκκλ. Σχολή του Αγίου Όρους. Ως κατ' εξοχήν όμως δάσκαλός του, ο οποίος του "ενεφύσησε τη φλόγα της ψαλτικής τέχνης" θεωρεί και αναγνωρίζει τον μεγάλο Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπ. Περιστέρη κατά την οκταετή φοίτησή του στο Ωδείο Αθηνών (1969 - 1977). Έχει λάβει Πτυχίο Ιεροψάλτη και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου με "Άριστα" από το Ωδείο Αθη-

νών, ενώ παράλληλα σπούδασε και Ευρωπαϊκή Μουσική με δάσκαλο τον Κ. Κυδωνιάτη και έλαβε πτυχίο Αρμονίας με "Άριστα" και διάκριση (1993). Σπούδασε επίσης επί 4 χρόνια και φωνητική μουσική με υποτροφία (Ωδείο Αθηνών) με την καθηγήτρια Κική Μορφονιού. Βασικό στέλεχος ευθύς εξ αρχής της Βυζ. χορωδίας του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών υπό τον Πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη, συμμετέσχε σε όλες τις εκδηλώσεις της χορωδίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό όπου διακρίθηκε και ως μονωδός. Έχει μελοποιήσει τον παρακλητικό κανόνα της Παναγίας της "Εικοσιφοινίσσης" Παγγαίου (1986) ενώ στον τομέα της Ευρωπαϊκής μουσικής υπήρξε και μέλος της χορωδίας Αθηνών. Από το 1969 μέχρι το 1981 έψαλε ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας και από το 1992 τιμά επάξια με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Λαμπαδάριος, το Ι. αναλόγιο του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών, διαδεχθείς, μετά από μικρή μεταβατική περίοδο, τον αείμνηστο Ευάγγελο Τζελά. Υπηρετεί ως Καθηγητής Μουσικής στο 20ο Γυμνάσιο Αθηνών από το 1979 μέχρι σήμερα και από τη θέση αυτή εμφανίζει σημαντικές δραστηριότητες. Καλλίφωνος και μελωδικός ψαλμωδός, σεμνός και ευπρεπής, με ωραία μελωδική φωνή, ο Α. Παπαδόπουλος, ψάλλει με το χαρακτηριστικό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος που διδάχτηκε από τον μεγάλο του δάσκαλο και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την Ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Παπαδόπουλος Αριστείδης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε στην Κασταμονή του Πόντου το 1888 και μικρός μαθήτευσε στον πρωτοψάλτη Ιωάν. Βασιλειάδη. Κατόπιν φοίτησε στην Πατριαρχική Μουσική Σχολή στο Φανάρι με δασκάλους του Ι. Ναυπλιώτη και Κ. Κλάββα όπου αρίστευσε (1912). Έψαλε επί 4 χρόνια (1913-17) στον Πόντο και κατόπιν μετέβη και έψαλε μέχρι το 1919 στη Ρωσία για να επιστρέψει στην Πόλη όπου έψαλε μέχρι το 1923 σε διάφορους Ναούς. Το 1923 ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε επί ένα χρόνο στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Νικαίας Άγ. Νικόλαο, για να αναλάβει το 1934 πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Διονυσίου Αεροπαγίτου Πειραιώς όπου έψαλε πάνω από 40 χρόνια.

Παπαδόπουλος Βασίλειος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών του Ι. Ναού Χρυσοσπηλιωτίσσης οδού Αιόλου Αθηνών. Γεννήθηκε στον Προυσό της Ευρυτανίας το 1924 και σπούδασε μουσική στο Μουσικό Λύκειο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο στη Βυζ. Μουσική τον περίφημο Θεοδ. Γεωργιάδη. Δίδαξε Βυζ. μουσική στη Σχολή του δασκάλου του (1955-62), στη Σχολή του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Ν. Ιωνίας και στον Ι. Ναό όπου ψάλλει. Ψάλλει ως Λαμπαδάριος από το 1954 ενώ παράλληλα ασχολείται και με τη μελοποίηση Βυζ. μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει ακολουθίες Αγίων, πολυελέους, μαθήματα Όρθρου και Θείας Λειτουργίας και διάφορους καλοφωνικούς ειρμούς. Εξαίρετος καλλιγράφος είχε την επιμέλεια επιλογής των ύμνων και της καταγραφής σε παρτιτούρες όλων των εκδηλώσεων της μεγάλης Βυζ. χορωδίας του αείμνηστου

Πρωτοψάλτη Θεοφ. Καπαρού. Σήμερα, παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις, ως Ιατρός, υπηρετεί με ζήλο πολύ και αφοσίωση και την λειτουργική μας μουσική.

Παπαδόπουλος Ι. Γεώργιος. Ο περίφημος και ονομαστός στον Ελληνικό και

Ευρωπαϊκό χώρο Μέγας Πρωτέκδικος της Μ. του Χ. Εκκλησίας μουσικοϊστοριοδίφης και συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1862 και φοίτησε στη Μ. του Γένους Σχολή. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα και με πολύ ζήλο με τη μελέτη της Βυζ. Μουσικής και ειδικά με την αναδιάρθρωση της ιστορίας της. Είναι ο πρώτος ο οποίος συνέλαβε την ιδέα συγγραφής ειδικού ιστορικού μουσικού συγγράμματος. Έπειτα από πολύχρονες μελέτες και εργώδεις έρευνες, εξέ-

δωσε το 1890 το περίφημο έργο του με τίτλο: "Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν Εκκλησιαστικής μουσικής". Έργο πρωτότυπο και σοφώτατο για την εποχή κατά την οποία δεν υπήρχε παρόμοιο έργο. Το 1904 εξέδωσε και δεύτερο έργο με τίτλο: "Ιστορική επισκόπησις της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής" το οποίο είναι επιτομή του πρώτου. Συνέγραψε και άλλα έργα όπως "Η σύγχρονος Ιεραρχία της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας", "Περί Γρηγοριανής Μουσικής", "Συμβολαί εις την νεωτάτην Εκκλησιαστικήν Ιστορίαν" κ.α. τα οποία βραβεύτηκαν με δίπλωμα μεγάλης αξίας με Σταυρό και χρυσό μετάλλιο στη διεθνή Έκθεση της Μασσαλίας το 1905. Ο επιφανής Γερμανός μουσικοφιλόσοφος Ροδόλφος Βέτσαφλ χαρακτήρισε τον Γ. Παπαδόπουλο ως τον "Ηρόδοτο της Βυζ. Μουσικής". Πέραν του σπουδαιότατου και πολύτιμου συγγραφικού του έργου, το οποίο αποτέλεσε την πυξίδα η οποία καθοδήγησε τους νεώτερους ερευνητές σε όλα τα ανεξερεύνητα κεφάλαια της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας Μουσικής, ο Γ. Παπαδόπουλος διακρίθηκε και για την πολυσχιδή και πλούσια δράση του στον τομέα της καλλιέργειας και προόδου της ιερής μουσικής μας. Εργάστηκε άοκνα και συνετέλεσε στην ίδρυση του Μουσικού Συλλόγου "ΟΡΦΕΥΣ" στο Φανάρι, στον οποίο διετέλεσε Γεν. Γραμματέας και Πρόεδρος επί σειρά ετών. Ίδρυσε επίσης στα Πατριαρχεία και τον "Εκκλησιαστικό μουσικό Σύλλογο" (1898 - 1925) καθώς και ομώνυμο Σύλλογο στο Γαλατά. Τόσον οι σύλλογοι όσον και οι Σχολές Βυζ. Μουσικής που λειτούργησαν σ' αυτούς επετέλεσαν σπουδαιότατο έργο. Δίδαξε επίσης ιστορία της Βυζ. Μουσικής και στην Πατριαρχική Μουσική Σχολή. Για τις εμβριθείς μελέτες του και την συνεχή δράση του για την Εκκλησιαστική μας μουσική έλαβε ιδιαίτερα συγχαρητήρια από τον Πάπα **Πίο τον Ι'** ο οποίος του απέστειλε και ευμεγέθη φωτογραφία με ιδιόχειρη τιμητική αφιέρωση. Ο Γ. Παπαδόπουλος πέθανε στην Αθήνα στις 24 Αυγούστου 1938 αφήσας σπουδαίο έργο - "Εκκλησιαστικό Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό" - ανέκδοτο. Το έργο τούτο δώρησε στον "Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ιεροψαλτών Αθηνών" η κόρη του κ. Μαρίκα Ευστρατιάδου, ο οποίος και προγραμματίζει την έκδοσή του.

Παπαδόπουλος Γεώργιος. Λαμπαδάριος επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδος Αιγίου. Γεννήθηκε στο Μαυρίκι Αιγιαλείας το 1915 και υπηρέτησε την ψαλτική τέχνη επί πολλές δεκαετίες με πίστη και αφοσίωση στο ιερό λειτούργημά του. Υπήρξε δραστήριο μέλος του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας ενώ έχει διατελέσει στο παρελθόν και μέλος του Δ.Σ. (Ταμίας) προσφέροντας και από τη θέση αυτή τις πολύτιμες υπηρεσίες του στη λειτουργική μας μουσική. Το 1933 απεχώρησε από το Ιερό αναλόγιο συνταξιοδοτηθείς.

Παπαδόπουλος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Καβάλα το 1935 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Αρχικά μαθήτευσε κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Νικόλαο Κακουλίδη και αργότερα στον διακεκριμένο πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Ματθαίο Τσαμκιράνη. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από τον Άγιο Γρηγόριο-Νέας Καρβάλης όπου ψάλλει ως Λαμπαδάριος για να αναλάβει εν συνεχεία Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Προφήτη Ηλία. Αργότερα διορίζεται Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό του Αγίου Νικολάου όπου, με πρωτοψάλτη τον Ματθαίο Τσαμκιράνη έψαλε μέχρι το 1970. Το ίδιο έτος αναχώρησε και εγκαταστάθηκε στην Γερμανία, όπου παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις έψαλε ως πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου και Ελένης στο Βαϊπλιγκεν της Ν. Γερμανίας μέχρι το 1977. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε και πάλι στην πατρίδα του την Καβάλα όπου από το 1977 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Καβάλας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Ιωάν. Παπαδόπουλος ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με υποδειγματική συνέπεια, ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη. Έχει ενεργοποιηθεί και στον συνδικαλιστικό τομέα και κατέχει τη θέση του Ταμία στο Δ.Σ. του συλλόγου Ιεροψαλτών Καβάλας. Σπουδαίος άνθρωπος με ήθος και αρετή είναι πολύ αγαπητός και χαίρει της εκτίμησης όλων των συναδέλφων του.

Παπαδόπουλος Πρόδρομος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικός. Έψαλε επί 20 χρόνια και πλέον στο Βόλο και στην Καρδίτσα. Από το 1949 και μετά έψαλε επί σειρά ετών, στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Λάρισας. Υπήρξε μαθητής του Κ. Πρίγγου και του Ιωάν. Ζαχαρόπουλου γαμβρού του Γεωργ. Ραιδεστηνού.

Παπαδόπουλος Σωκράτης. Διαπρεπής και ονομαστός καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, εμβριθής Μουσικός, Μουσικοδιδάσκαλος και Μελοποιός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1890 και φοίτησε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή όπου διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από διακεκριμένους μουσικοδιδασκάλους μεταξύ των οποίων ήταν και ο Νηλέας Καμαράδος. Το 1922 εγκαταστάθηκε στη

Θεσ/νίκη όπου ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Αγίας Τριάδος. Δίδαξε τη Βυζ. Μουσική σε πλειάδα μαθητών του πολλοί από τους οποίους διέπρεψαν και αναδείχτηκαν άριστοι μουσικοί και πρωτοψάλτες όπως ο Γεωργ. Τσατσαρώνης, ο Χρυσ. Θεοδοσόπουλος κ.α. Πιστός τηρητής της παράδοσης ασχολήθηκε και μελοποίησε πολλά μαθήματα με γνώμονα και οδηγό τα μουσουργήματα των παλαιών μελουργών της Εκκλησίας μας, προσπαθώντας να μην παρεκλείνει από τις παραδοσιακές μελουργικές γραμμές. Τα μαθήματά του αποτέλεσαν πρότυπο μελουργικής τεχνοτροπίας για πολλούς σύγχρονους μελοποιούς. Εξέδωσε τρίτομο έργο με τίτλο: "Νέα Φόρμιγγα" με μαθήματα "Εσπερινού", "Όρθρου" και "Θείας Λειτουργίας". Ο Μεγάλος αυτός Πρωτοψάλτης και μελοποιός πέθανε το 1954.

Παπαδόπουλος Φώτιος. Διαπρεπής μουσικοδιδάσκαλος στην Κων/πολη και μετέπειτα πρωτοπρεσβύτερος στη Θεσ/νίκη. Εμβριθής μουσικός, δίδαξε τη Βυζ. Μουσική σε πλήθος μαθητών στην Ι' Πατριαρχική Μουσική Σχολή (1899) και εξέδωσε για τις ανάγκες της διδασκαλίας ειδικό "Εγχειρίδιο" με πρακτικές Ασκήσεις και μαθήματα Β. Μουσικής. Διετέλεσε και πρωτοψάλτης επί σειρά ετών, του Αγιοταφητικού Μετοχίου στο Φανάρι και του Αγίου Νικολάου στο Γαλατά. Μαθητής του υπήρξε και ο Θεοδ. Γεωργιάδης. Αργότερα περιεβλήθη το ιερατικό σχήμα και υπηρέτησε ως ιερέας στην Θεσ/νίκη.

Παπαεμμανουήλ Γεώργιος. Εγκρατής θεωρητικός μουσικός και Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Η καταγωγή του ήταν από τη Σκύρο. Συνεργάστηκε με τον Κων/νο Ψάχο και έγραψε με βυζ. σημειογραφία τα "Σκυριανά Τραγούδια". Παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις (ήταν Γιατρός) ασχολήθηκε και με τη μελοποιία. Μελοποίησε πολλά μαθήματα μεταξύ των οποίων και το "Δύναμις - Τον Σταυρόν σου προσκυνούμεν" που συμπεριέλαβε ο Αθ. Καραμάνης στο βιβλίο του "Θεία Λειτουργία". Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς και επί σειρά ετών, την περίοδο του 1930, στον Άγ. Νικόλαο Πευκακίων.

Παπαλεξίου Νέστωρ. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Συγγραφέας μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στα Βασιλικά Θεσ/νικης το 1928 και σε μικρή ηλικία μυήθηκε στη ψαλτική τέχνη από ιεροψάλτες της γενέτειράς του και κυρίως από τον Δημ. Μπεκιάρη εμβριθή μουσικό και μαθητή του Ν. Καμαράδου. Το 1945 μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο Αθ. Καραμάνη από τον οποίο διδάχτηκε και το Βυζαντινό Εκκλ. ύφος. Σε ηλικία 17 ετών ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Βασιλικών ενώ συνέχισε να καλλιεργεί την ψαλτική του τέχνη κοντά στον Αθ. Καραμάνη. Στη μουσική του εξέλιξη πολύ συνέβαλαν και οι δύο αεί-

μνηστοι μεγάλοι δάσκαλοι της Βυζαντινής μουσικής τέχνης Χρύσανθος Θεοδοσόπουλος και Αθαν. Παναγιωτίδης όπως και ο μεγάλος Πρωτοψάλτης Χαρίλαος Ταλιαδώρος. Το 1953 αναλαμβάνει πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Παναγίας της Δεξιάς Θεσ/νίκης στον οποίο και ψάλλει μέχρι σήμερα. Φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής με "Άριστα". Σεμνός, με εξαίρετο ήθος, πιστός και ακάματος λειτουργός του Ι. αναλόγιου, ο Ν. Παπαλεξίου, με αισθήματα πλήρους αφοσίωσης και αγάπης προς την Θεόπνευστη Υμνολογία, έχει παρουσιάσει μέχρι σήμερα πλούσιο, πολυσχιδές και πολύτιμο για τη λειτουργική μας μουσική, έργο. Το 1970, ως μέλος του Δ.Σ. των Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης συνέβαλε στην ίδρυση της Σχολής Β.Μ., στην οποία διδάσκει από την αρχή της ιδρύσεώς της. Ως Χοράρχης του Βυζ. Χορού των Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης "Ιωάννης ο Δαμασκηνός" και του Βυζ. Χορού της Σχολής, έχει δώσει πολλές συναυλίες με απόλυτη επιτυχία. Έχει ηχογραφήσει πολλές κασέτες με εκπ/κό περιεχόμενο και έχει στο ενεργητικό του πλούσιο μουσικό συγγραφικό έργο. Έχει συγγράψει και εκδώσει τα εξής έργα: "Θυμίαμα Εὐόσμον", "Θεωρία και πράξη", "Ακολουθίες των Μυστηρίων", "Ακολουθία των Εγκαινίων", "Νέον Ταμείον Ανθολογίας της Θ. Λειτουργίας" Α' μέρος και Β' μέρος. Επίσης και Β' μέρος της "Ακολουθίας του όρθρου". Εξέχουσα ψαλτική φνυσιγνωμία και οντότητα ο Ν. Παπαλεξίου έχει πλούσια και πολύτιμη πρόσφορά στη λειτουργική μας μουσική. Το θαυμαστό σε όγκο και ποιότητα μουσικό του έργο και οι επαινετές και αξιοζήλευτες ψαλτικές του δραστηριότητες τον κατατάσσουν στην χορεία των μεγάλων λειτουργών της νεότερης εποχής που στήριξαν και ανήψωσαν σε ζηλευτά επίπεδα την λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Παπαμεντζελόπουλος Ανδρέας. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Λυκοποριάς Κορινθίας. Γεννήθηκε στη Λυκοποριά το 1950 και από πολύ μικρός διακρίθηκε για την καλλιφωνία του. Μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη της Γενέτειράς του Άγγελο Δούσκα από τον οποίο διδάχθηκε ψαλτική και τυπικό. Το 1975 ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Άγιο Νικόλαο Λυκοποριάς όπου έψαλε μέχρι το 1991. Τι διετία 1991 - 1992 έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό των Παμεγίστων Ταξιαρχών Αγίου για να επιστρέψει το 1993 εκ νέου στον Άγιο Νικόλαο Λυκοποριάς όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Το 1986 γράφτηκε και φοίτησε στην Σχολή Βυζ. Μουσικής του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων. Τασόπουλου στο Αίγιο (παράρτημα Ωδείου Πειραιώς) και έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτου με "Άριστα" (1990). Είναι μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κορινθίας και βασικό στέλεχος της χορωδίας Δημοτικών Τραγουδιών του Συλλόγου Φίλων Βυζ. μουσικής Αιγιαλείας. Ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης συνεπής στο ιερό λειτούργημά του, με εντυπωσιακά ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Ανδρέας Παπαμεντζελόπουλος, ψάλλει με ευλάβεια και σεβασμό προς τη λειτουργική μας παράδοση και υπηρετεί με πίστη και αφοσίωση την ψαλτική τέχνη, υποσχόμενος πολλά για το μέλλον.

Παπαναγιώτου Αθανάσιος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, μουσικοδιδάσκαλος και χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Κουνινά Αιγίου το 1932. Γόνος ψαλτικής οικογένειας γαλουχήθηκε από μικρή ηλικία στα νάματα της ψαλτικής τέχνης. Μυήθηκε στη Βυζ. Μουσική από τον Θείο του Ανδρέα Παπαναγιώτου, Πρωτοψάλτη. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Ανδρέα Λέτσο στο Αίγιο. Το 1953 μεταβαίνει στη Θεσ/νίκη όπου επί διετία παρακολουθεί ανελλιπώς μαθήματα και εμβαθύνει

στα μυστικά της θείας μουσικής τέχνης κοντά στο μεγάλο δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη, για να αναδειχθεί ως ένας από τους αυθεντικότερους μαθητές του μεγάλου Πρωτοψάλτη. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από τον Ι.Ν. Υπαπαντής του Σωτήρος Κουλούρας Αιγίου. Κατόπιν έψαλε στον Ι.Ν. Οσίου Λουκά Πατρών (2 χρόνια), στον Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Πατρών, στον Ι.Ν. Αγίου Διονυσίου Πατρών και από το 1964 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Αγίου Ανδρέου Πολιούχου Πατρών. Είναι Πτυχιούχος και Διπλωματούχος της Βυζ. Μουσικής. Δίδαξε και διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του καταξιωμένους σήμερα ιεροψάλτες. Διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών καθώς και χοράρχης του Βυζ. χορού του ιδίου Συλλόγου. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. επί προεδρίας του αιμνήστου Χρυσ. Θεοδοσόπουλου. Ιδρυτικό μέλος του "Πατραϊκού Ομίλου Βυζαντινής και Παραδοσιακής μουσικής", υπήρξε επί τριετία χοράρχης του Βυζ. χορού του Ομίλου. Καλλιφώνος με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό, σεμνοπρεπές και επιβλητικό ψαλτικό ύφος, όπως το διδάχτηκε από τον μεγάλο δάσκαλό του, ο Ανδρ. Παπαναγιώτου, υπηρετεί με σεμνότητα, ευλάβεια και αφοσίωση, το ιερό αναλόγιο και τη λειτουργική μας μουσική.

Παπανδρέου Α. Ανδρέας. Διακεκριμένος καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Β. Μουσικής, εμβριθής λόγιος και ένθερμος λάτρης και μελετητής της Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Γεννήθηκε στον Ελαιώνα του Ν. Ηλείας το 1936 και από την ηλικία των επτά (7) ετών άρχισε να μαθαίνει Βυζ. Μουσική κοντά στον Πρωτοψάλτη Δημ. Κούλη. Την περίοδο 1950-52 μαθήτευσε, ως μέλος της χορωδίας του, κοντά στον μεγάλο δάσκαλο Αθ. Καραμάνη, Πρωτοψάλτη τότε στον Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου Πύργου. Στον ίδιο μαθήτευσε και αργότερα την περίοδο 1961-62 στη Θεσ/νίκη. Από το 1953 και μετά υπήρξε μαθητής επί σειρά ετών, του περίφημου Πρωτοψάλτη Δημ. Μήτρου, ο οποίος ήλθε στον Πύργο μετά την αναχώρηση του Αθαν. Καραμάνη. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές, μετέβη στην Αθήνα και παράλληλα με την Πανεπιστημιακή του

φοίτηση στην Νομική Σχολή και την Πάντειο Σχολή, σπούδασε συστηματικά και Βυζαντινή Μουσική. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Καθηγητή Β.Μ. με "Άριστα". Διδάχτηκε ακόμη την ψαλτική τέχνη και από τον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Αθ. Παναγιωτίδη (1963), ενώ την ίδια περίοδο και επί τρία συνεχή έτη υπήρξε μαθητής του Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Κων. Πρίγγου (1961-64), του οποίου το μελοποιϊτικό έργο ανέλαβε από τότε και εκδίδει ως αποκλειστικός διάδοχος και κύριος αυτού. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς της Αθήνας ενώ έχει ψάλει, έπειτα από πρόσκληση και σε διάφορους Ι. Ναούς των Η.Π.Α. Υπήρξε για πολλά χρόνια Αντ/δρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών και με ενέργειές του καθιερώθηκαν οι συναυλίες Βυζ. Μουσικής και φεστιβάλ στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού. Έχει μελετήσει σε βάθος τη Β.Μ. και τη φιλοσοφία της Χριστιανικής Ορθόδοξης Υμνογραφίας και, όπως λέει ο ίδιος: *"έχει καθιερώσει ένα ύφος εκτέλεσης της Εκκλησιαστικής μας μουσικής που αποτελεί και είναι απόσταγμα και Θείος συνδυασμός Πατριαρχικού Ρυθμού και ύφους και οίμων Αρχαίας Ελληνικής τραγωδίας, έτσι ώστε η μουσική να αποδίδει, σημασιολογεί και εννοιολογεί το κείμενο..."*. Έχει γράψει πολλά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά και έχει κάνει πολλές διαλέξεις για τη Β.Μ. Για την όλη, εν γένει, δραστηριότητά του στο χώρο της Εκκλησιαστικής μας μουσικής, έχει επαινεθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως, από τα Πατριαρχεία Αντιοχείας, Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων καθώς και από τον Αρχ/πο Βορείου και Νοτίου Αμερικής. Σήμερα, ο Α.Α. Παπανδρέου, είναι Δικηγόρος "Παρ' Αρείω Πάγω" και δικηγорεί στην Αθήνα από το 1966, ενώ παράλληλα συνεχίζει με ζήλο πολύ τις ποικίλες μουσικολογικές του δραστηριότητες.

Παπανικολάου Θρασύβουλος (Μπούρδας). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Γεωργίου της Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως Θεσ/νίκης.

Παπανικολάου Μιλτιάδης. Διακεκριμένος μουσικός. Γεννήθηκε στα Ζαγοροχώρια Ιωαννίνων το 1925 και σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική στην Αθήνα και στην Πάτρα. Είχε δίπλωμα Β.Μ., πιάνου και βιολιού. Δίδαξε για πολλά χρόνια στο "Πατραϊκό Ωδείο, στην Πάτρα κυρίως βιολί και είχε πολλούς μαθητές (Β. Κανκόπουλο, Παν. Αβραμόπουλο κ.α.). Πέθανε το 1990.

Παπα-Νικολάου Χαράλαμπος. Ονομαστός Πρωτοψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε στο χωριό Μουσθένη του Παγγαίου Καβάλας, στο δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα και διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου Καβάλας. Άριστος μουσικός και βαθύς γνώστης της ψαλτικής τέχνης ασχολήθηκε και με τη μελοποιία. Εξέπληρωσε και εξέδωσε το 1905 την "Ανθοδέσμη Εκκλησιαστικής μουσικής" με μαθήματα

όρθρου και κυρίως Θείας Λειτουργίας. Το βιβλίο δεν εγκρίθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο ως περιέχουν μέλη εξωεκκλησιαστικά καθώς και Πολυχνιτισμό προς τον Σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ. Γνωστό μάθημα περιεχόμενο στην "Ανθοδέσμη" είναι το "Άξιον εστί" σε ήχο πλ. του δ' το οποίο με πολλή επιτυχία παρουσίασε τα τελευταία χρόνια ο πρωτοψάλτης Μαν. Χατζημάρκος. Πέθανε το 1929.

Παπαοικονόμου Νικόλαος. Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Δράμας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή, διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Πρόεδρος επί σειράν ετών του Συλλόγου Ιεροψαλτών Δράμας έχει παρουσιάσει από τη θέση αυτή αξιόλογη και σημαντική δραστηριότητα, για την προβολή και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Σεμνός λειτουργός του Ι. αναλογίου υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Παπαρουνής Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Έζησε το πρώτο μισό του αιώνα μας στην Αθήνα. Πιστός τηρητής της παράδοσης εξέδωσε το βιβλίο "Η Θεία και Ιερά Λειτουργία" (1939) με τα κλασσικά μαθήματα "...απλά, αρχαιοπρεπή και απαλλαγμένα παντός ξενοτρόπου ράκους..."

Παπαστόϊκος Αστέριος. Πρωτοπρεσβύτερος. Άριστος Ιεροψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε στο Παλαιοχώρι Χαλκιδικής το 1897 και διδάχτηκε τη Β.Μ. στο Άγιο Όρος όπου μετέβη το 1925 κοντά στον ιεροδιάκονο και πρωτοψάλτη Συνέσιο Σταυρονικητιανό. Από το 1931 και για τρία χρόνια έψαλε στον Ι.Ν. Αγ. Νικολάου Στρατονίκης και Αγ. Γεωργίου Σιδηροκάστρου για να χειροτηνηθεί ιερέας το 1934 όπου υπηρέτησε το ιερατικό σχήμα μέχρι τη συνταξιοδότησή του με πολλές τιμητικές διακρίσεις. Καλλίφωνος και άριστος ερμηνευτής, δεν έπαψε ποτέ να καλλιεργεί την ψαλτική τέχνη. Άριστος μελοποιός, μελοποίησε, διασκεύασε και αντέγραψε πλήθος μουσικών μαθημάτων, τα οποία αποτελούν σήμερα οκτώ τόμους (1500 σελ.) αφιερωμένους από τον ίδιο στον Ι. Ναό Αγ. Ταξιαρχών Παλαιοχωρίου όπου υπηρέτησε ως εφημέριος από το 1945. Φωτοτυπίες των μαθημάτων αυτών υπάρχουν και στο Σωματείο Ιεροψαλτών Ι.Μ. Ιερισσού. Πολλά επίσης από τα μαθήματα αυτά έχει ηχογραφήσει ο ίδιος σε 10 μεγάλες μαγνητοταινίες. Σήμερα ο Π. Παπαστόϊκος Αστέριος συνταξιούχος και υπερήλικας ζει ήρεμος και δικαιωμένος για το μεγάλο έργο που προσέφερε για τη λειτουργική μας μουσική αφού το Σωματείο Ιεροψαλτών της Ι.Μ. Ιερισσού αναγνωρίζοντας το έργο του αυτό τον τίμησε το 1988 σε ειδική εκδήλωση με αναμνηστική πλακέτα.

Παπαχρήστου Απόστολος (Τυφλός). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε το 1946 στο Αγκρίνιο και σπούδασε Β.Μ. μουσική με το σύστημα που εφεύρε ο μεγάλος ευεργέτης και δάσκαλος των

τυφλών ψαλτών Δημ. Χρυσάφιδης. Έχει Πτυχίο Ιεροψάλτη και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. της Αγίας Τριάδος Αγρινίου και παράλληλα διδάσκει αφιλοκερδώς την Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική σε πολλούς μαθητές και έχει αναδείξει στην περιφέρεια του Αγρινίου πολλούς ψάλτες. Ο Α. Παπαχρήστου επιτελεί έργο πολύτιμο για τη μουσική μας και αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση.

Παπαχρήστου Ζαφείριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μελοποιός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη στα τέλη του περασμένου αιώνα από ευσεβείς γονείς οι οποίοι τον προώθησαν στο Ιερό Αναλόγιο. Από νεαρή ηλικία έδειξε την μεγάλο ζήλο του και την αγάπη του προς την λειτουργική μας μουσική την οποία διδάχτηκε στην πράξη και στην θεωρία από τον μεγάλο μουσικοδιδασκαλο Νηλέα Καμαράδο. Ερχόμενος στην Ελλάδα έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Σερρών ως πρωτοψάλτης επί σειρά ετών. Κατά την Βουλγαρική κατοχή εγκαταστάθηκε στη Θεσ/νίκη όπου έψαλε μέχρι τη συνταξιοδότησή του. Εξάιρετος ως άνθρωπος και κάλλιστος ως λειτουργός του Ιερού αναλογίου υπηρέτησε την ψαλτική τέχνη με σύνεση, σεβασμό και αφοσίωση στις λειτουργικές μας παραδόσεις. Δίδαξε τη Βυζ. Μουσική σε πολλούς μαθητές του, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και ο διακεκριμένος Πρωτοψάλτης των Αγίων Αναργύρων Φιλαδελφείας Κων/νος Ηλιάδης ο οποίος χαρακτηρίζει το δάσκαλό του "Φίλεργο, παραδοσιακό, γνήσιο εκφραστή του επιβλητικού Πατριαρχικού ύφους". Μελούργησε επίσης όλα τα είδη της Εκκλησιαστικής Ψαλμωδίας τα οποία όμως έμειναν όλα ανέκδοτα πλην ενός "Δύναμις" του Τρισαγίου ύμνου σε ήχο β' το οποίο δημοσιεύτηκε στον Α' τόμο της Πατριαρχικής Φόρμιγγας του Κ. Πρίγγου. Πέθανε στα τέλη της δεκαετίας του 1970-80.

Παπαχρόνης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1951 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της Ορθοδοξίας και της ψαλτικής πάνω στο Ιερό αναλόγιο στη γενέτειρά του. Σπούδασε στην Αθωνιάδα Εκκλησιαστική Ακαδημία του Αγίου Όρους όπου διδάχτηκε τη Βυζαντινή μουσική κοντά στον φημισμένο δάσκαλο μοναχό Μελέτιο Συκιώτη. Συνέχισε τις μουσικές σπουδές του στο Ωδείο "Ορφείο Αθηνών" με δάσκαλο τον αείμνηστο Λαμπαδάριο του Ι.

Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών, Ευάγγελο Τζελά. Παρακολούθησε μαθήματα Ελληνικής μουσικής στο Σύλλογο προς διάδοση της Εθνικής μουσικής του μεγάλου δασκάλου Σίμωνα Καρά. Το 1974 μαζί με τον Λυκούργο Αγγελόπουλο ίδρυσαν την "Ελληνική Βυζ. Χορωδία" στην οποία διετέλεσε υποδιευθυντής και με την οποία έχει συμμετάσχει σε πολλές συναυλίες. Μετείχε με τη χορωδία του Δημ. Ωδείου Κατερίνης στο Διεθνές Φεστιβάλ Θρησκευτικής μουσικής στη

Νότια Γαλλία όπου και δίδαξε σε δύο θερινά σεμινάρια Βυζ. Μουσικής. Σήμερα είναι Καθηγητής στην Εκκλησιαστική Εκπ/ση, στο Δημοτικό Ωδείο Κατερίνης και Δ/τής της Σχολής Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης "Ο Άγιος Νικήτας ο Νέος". Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης ο Γιάννης Παπαχρόνης με πλούσιες και βαθιές μουσικές γνώσεις ανήκει στη νέα γενιά των ανθρώπων που με σταθερή την πεποίθηση για τη συνέχιση της μουσικής μας παράδοσης, εργάζονται άοκνα και δημιουργικά και υπηρετούν με ευλάβεια, σεβασμό και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική. Έχει στο ενεργητικό του και πλούσιο συγγραφικό και εκδοτικό έργο. Έχει γράψει βιβλία για τη Βυζ. Μουσική και έχει επανεκδώσει μέχρι σήμερα (εκδόσεις "ΤΕΡΤΙΟΣ" - Κατερίνη) πολύτιμα παλαιά μουσικά βιβλία όπως το "Δοξαστάριο" Ιακώβου του Πρωτοψάλτου, την Τετράτομη "Μουσική Πανδέκτη", την "Ιστορία Β.Μ..." του Γεωργ. Παπαδοπούλου κ.α. Σήμερα συνεχίζει να προσφέρει και να εργάζεται αποδοτικά χωρίς να φέιδεται κόπου και χρόνου για την καλλιέργεια και πρόοδο της ιερής ψαλτικής μας τέχνης.

Πάπιστας Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εγκρατής Μουσικός. Γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1918 και από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο του ταλέντο και την κλίση του προς την μουσική. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πατέρα του Στέργιο ο οποίος υπήρξε ιεροψάλτης. Ως μαθητής, φοίτησε στο Ωδείο Κοζάνης στην τάξη Βιολιού και Θεωρίας. Κατά την διάρκεια των Πανεπιστημιακών του Σπουδών (Νομική Σχολή Παν/μιου Θεσ/νίκης) φοίτησε στο Κρατικό Ωδείο Θεσ/νίκης και άρχισε την ιεροψαλτική του σταδιοδρομία από τον Ι.Ν. της Αναλήψεως Θεσ/νίκης. Είναι απόφοιτος της Σχολής Βιολιού - Θεωρίας και Αρμονίας του Ωδείου Θεσ/νίκης και Πτυχιούχος Βυζ. Μουσικής. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς Θεσ/νίκης όπως της Κοιμήσεως Θεοτόκου, Αγ. Ιωάννου Προδρόμου κ.α. καθώς και στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Γρεβενών. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Αγίου Νικολάου Κοζάνης. Οργάνωσε και διηύθυνε, κατά καιρούς, παιδικούς και ανδρικούς Βυζ. χορούς με εξαιρετη επιτυχία. Έχει στο ενεργητικό του πολλές εκπομπές στο Ρ/Σ Θεσ/νίκης και έχει λάβει πολλές τιμητικές διακρίσεις για την πλούσια κοινωνική και στρατιωτική του δράση. Εμβριθής μουσικός και άριστος χειριστής σε επίπεδο δεξιοτεχνίας πολλών μουσικών οργάνων (Βιολί, Βιόλα, μαντολίνο κ.α.), υπήρξε μέλος της Κρατικής Συμφωνικής Ορχήστρας Θεσ/νίκης και Κοντσέρτου Εγχόρδων. Ίδρυσε στην Κοζάνη Μανδολινάτα καθώς και Σχολή ενόργανης Ευρωπαϊκής μουσικής με ορχήστρα και παιδική χορωδία στο Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων Κοζάνης. Παρά τις πολλές επιδόσεις και περγαμηνές στον τομέα της Ενόργανης Ευρωπαϊκής μουσικής, ο Π. Πάπιστας, υπηρέτησε και υπηρετεί μέχρι σήμερα με υποδειγματική συνέπεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη τόσο ως Πρωτοψάλτης όσο και ως Καθηγητής στη Σχολή Ψαλτικής της Ι. Μητροπόλεως Κοζάνης, την οποία ο ίδιος ίδρυσε και στην οποία φοιτούν πάνω από 100 μαθητές κάθε χρόνο. Σημαντική και άκρως πολύτιμη η προ-

σφορά του Π. Πάπιστα στη λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας και αξιοδικαία του πρέπει κάθε τιμή και κάθε έπαινος. Αποτελεί πράγματι φωτεινό παράδειγμα προς μίμηση.

Παπαποστόλου Δημήτριος. Μουσικολόγος και Χοράρχης με πλούσιο μουσικό έργο και πολλές και ποικίλες μουσικολογικές δραστηριότητες. Στο ενεργητικό του αναγράφεται η οργάνωση υπό την εποπτεία του του "Α΄ Παμπελοποννησιακού Συνεδρίου για την Ορθόδοξη Εκκλησιαστική μουσική" στην Τρίπολη Αρκαδίας στις 24-25 Νοεμβρίου 1990.

Παππάς Νικόλαος. Διαπρεπής Καθηγητής μουσικής, εμβριθής μουσικός και χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1988 και σπούδασε Βυζ. μουσική στο Ωδείο Αθηνών, όπου φοίτησε επί πενταετία (από της ιδρύσεως της Σχολής Β.Μ. στο Ωδείο (1904) μέχρι το 1909) και έλαβε Δίπλωμα με "Άριστα" και "Ειδικό" βραβείο. Σε ηλικία 20 ετών διορίστηκε βοηθός του Κων. Ψάχου στο Ωδείο Αθηνών και συγχρόνως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Ζωοδόχου Πηγής οδού Ακαδημίας, όπου έψαλε επί εννέα χρόνια. Δίδαξε Β.Μ. και στη Μαράσλειο Παιδ. Ακαδημία. Το 1919, μετά την αποχώρηση του Κων. Ψάχου, ανέλαβε Καθηγητής Β.Μ. στο Ωδείο Αθηνών, όπου δίδαξε επί σειρά ετών. Είχε πλήθος μαθητών πολλοί από τους οποίους αναδείχτηκαν ικανότατοι πρωτοψάλτες και μουσικοδιδάσκαλοι. Πιστός τηρητής της παράδοσης μετέδιδε την πίστη του αυτή και στους μαθητές του διδάσκοντας αυτούς ότι η επιβίωση της λειτουργικής μας μουσικής και η εξέλιξή της πρέπει να στηρίζονται στα υποδείγματά των παλαιών διδασκάλων. Διακρίθηκε επίσης ως εξάιρετος χοράρχης με πολυμελείς Βυζαντινούς χορούς σε διάφορες εκδηλώσεις και Συναυλίες. Πέθανε στην Αθήνα στις 14 Ιουνίου 1957.

Παραδιάς Γεώργιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κορησό της Καστοριάς το 1946 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς τη μουσική. Διδάχτηκε τη ψαλτική τέχνη μαζί με άλλους συμμαθητές του, διακεκριμένους ιεροψάλτες και κληρικούς της περιοχής σήμερα (Αν. Σαπουντζή, Ε. Μητσόπουλο, Θ. Τούλια, Εμμ. Μπαμπατζιάννη, Θ. Παπαχρήστου κ.α.) κοντά στον Μουσικολόγο και Πρωτοψάλτη Καστοριάς τότε, Θεοδ. Ακριδά στον οποίο έκανε και κατ' ιδίαν μαθήματα. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης Κορησού για ένα διάστημα και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού "Αγίας Ανάληψης" Διοσηλίου Καστοριάς ενώ παράλληλα διδάσκει και μεταλαμπαδεύει την ψαλτική τέχνη σε νέους της περιοχής αφιλοκερδώς "ακολουθώντας το παράδειγμα του δασκάλου του" όπως δηλώνει ο ίδιος.

Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος. Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού. Καλλιφωνος, άριστος μουσικός, ένθερμος λάτρης της Βυζαντινής

Εκκλ. μουσικής και εξάιρετος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ο εκλεκτός

ιεράρχης, γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1939 και σπούδασε πρώτα τη Νομική και στη συνέχεια τη Θεολογική επιστήμη, ακολουθώντας το Ιερατικό σχήμα. Παράλληλα σπούδασε Β. Μουσική στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε δασκάλους τους διακεκριμένους καθηγητές Νικ. Παππά, Ιωάν. Μαργαζιώτη και Σπ. Περιστέρη. Διετέλεσε και ιεροψάλτης στον Ι. Ναό Αγ. Ζώνης Πατησίων. Ως Ιεράρχης εμφανίζει πολυσχιδή δράση εκτελώντας με αφοσίωση και άριστη

επιτυχία τα ποιμαντορικά του καθήκοντα ένεκα και της ευρείας και πολυσήμαντης μορφώσεώς του. Μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων του αφιερώνει στον Ιεροψαλτικό τομέα με άρθρα και μελέτες δημοσιευμένα στις Ιεροψαλτικές εφημερίδες και εκδόσεις βιβλίων. Έχει εκδώσει τα βιβλία: 1. "Είναι οι ψάλται κληρικοί;" (1968) 2. "Η Β. Μουσική ως Ορθόδοξος Εκκλησιαστική Υμνωδία" (1971) 3. "Εγχειρίδιον Ιεροψάλτου" (1971) 4. "Μουσικολογικά ανάλεκτα" (1976) 5. "Υμνολογικά μελέται" (1976) 6. "Βασικά Χαρακτηριστικά της Β.Μ." (1988) κ.α. Ένθερμος υποστηρικτής της ψαλτικής μας τέχνης ο σεπτός Ιεράρχης, χαίρει σεβασμού και εκτίμησης απ' όλο τον Ιεροψαλτικό κόσμο, ενώ με την απαράμιλλη καλλιφωνία του και την εξάιρετη ερμηνευτική του ικανότητα ψάλλει υποδειγματικά με ιεροπρέπεια, πίστη και σεβασμό στη λειτουργική μουσική μας παράδοση.

Παραστατίδης Αναστάσιος (Τάσος). Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στον Περιστερόνα Θεσ/νίκης το 1947 και από μικρός διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κοντά στους μεγάλους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους Ζαχ. Πασχαλίδη και Αθαν. Καραμάνη. Φοίτησε στην Κρατική Σχολή Βυζ. Μουσικής Θεσ/νίκης και έλαβε Πτυχίο με "Άριστα" καθώς και στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης απ' όπου έλαβε επίσης Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και επί δεκαοκτώ συνεχή χρόνια μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού των Τριών Ιεραρχών Θεσ/νίκης. Δραστήριος και δημιουργικός εμφανίζει έντονη δραστηριότητα στον συλλογικό ψαλτικό τομέα. Είναι για δεύτερη συνεχή θητεία Πρόεδρος του Σωματίου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης "Ιωάννης ο Δαμασκηνός" ενώ τα τέσσερα προηγούμενα χρόνια χρημάτισε Αντ/δρος του ιδίου Σωματίου. Από τη θέση αυτή εργάζεται με ζήλο πολύ και διαθέτει πολύ-

1. Στις 30-10-93 ο Σύλλογος Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης τίμησε σε ειδική εκδήλωση τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Αθ. Καραμάνη στον οποίο, διά χειρός του προέδρου του Αναστ. Παραστατίδη, επέδωσε "χρυσούν μετάλλιον" και "Δίπλωμα Τιμής" από πάπυρο.

τιμο χρόνο από τον καθημερινό του μόχθο για την ενεργοποίηση του Συλλόγου με διάφορες εκδηλώσεις, συναντήσεις και άλλες εμφανίσεις, για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής¹. Αλλά και ως Πρωτοψάλτης, Καλλιφώνος με γεμάτη και πλούσια μελωδική φωνή και με το χαρακτηριστικό, των Θεσσαλονικέων ψαλτών, ψαλτικό ύφος, υπηρετεί με σεβασμό πολύ και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Πασχαλίδης Ζαχαρίας. Διακεκριμένος και ονομαστός Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Νικήσιανη Καβάλας το 1928 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την κλίση του προς την μουσική. Πήρε τα πρώτα μαθήματα στην ψαλτική τέχνη από τους πρωτοψάλτες Κων. Ζάπρω και Λεων. Τσακίδη. Ολοκληρώθηκε όμως ως ψάλτης τόσο στον ερμηνευτικό τομέα όσο και στον θεωρητικό - μουσικό μαθητεύοντας κοντά στον μεγάλο δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη. Παράλληλα φοίτησε και στο Ωδείο και

έλαβε Πτυχίο Β.Μ. και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης έχει ψάλει ως Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς στην Καβάλα, στη Λάρισα και στη Θεσ/νίκη. Σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά Θεσ/νίκης, απ' όπου διδάσκει και μυσταγωγεί σε προσευχή και λατρεία τους Εκκλησιαζόμενους πιστούς. Ιδιαίτερα έχει διακριθεί και ως Χοράρχης. Έχει διευθύνει πολλές φορές τον Πολυμελή Βυζ. χορό του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης σε πολλές συναυλίες και άλλες εμφανίσεις. Έχει δώσει επίσης δύο συναυλίες με Παραδοσιακά Δημοτικά Τραγούδια, με τη χορωδία της Λαογραφικής Εταιρείας Παγγαίου, στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (το 1981 και 1982). Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει και διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του, πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι ιεροψάλτες όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο Εξωτερικό. Διδάσκει στη Σχολή Β. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης, στο Νέο Ωδείο Θεσ/νίκης καθώς και σε δώδεκα (12) Γυναίκες Ι. Μονές της Μακεδονίας. Έχει εκπονήσει και συγγράψει τρία βιβλία Βυζ. Μουσικής τα οποία και εξέδωσε. α) **"Σύντομη Θεωρία και πράξη"** (το βιβλίο συνοδεύεται με δύο κασέτες), β) **"Μουσικό Εγκόλπιο"** με τα Ι. Μυστήρια της Εκκλησίας μας (με μια κασέτα) και γ) **"Μουσικό Εγκόλπιο"** με τη μικρή και Μεγάλη Παράκληση και τον Ακάθιστο ύμνο. Έχει επίσης εκδόσει οκτώ (8) κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και μία (1) κασέτα με Δημοτικά Τραγούδια της Μακεδονίας. Σπουδαίος άνθρωπος, με εξαίρετο ήθος και απαραμίλλη αρετή, ευγενής και προσηνής, ο Ζ. Πασχαλίδης, είναι πολύ αγαπητός στον ψαλτικό κόσμο και εκτιμάται απ' όλους. Καλλιφώνος ψάλτης με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος συνεχίζει, στο Ιερό αναλόγιο του Μητροπολιτικού Ναού Θεσ/νίκης, τη λαμπρή πορεία των μεγάλων προκατόχων του.

Πασχαλούδης Στέφανος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Θεολογίας - Λυκειαρχής. Γεννήθηκε στην Τερπνή Σεργών το 1939 και από μικρή ηλικία έδειξε την αγάπη του και την κλίση του στο Ι. αναλόγιο. Πήρε τα πρώτα στοιχεία της ψαλτικής τέχνης στη γενέτειρά του ενώ συστηματικά μαθήτευσε κοντά στον πρωτοψάλτη και καθηγητή Χαρίλαο Ταλιαδώρο. Φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης απόπου έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτη με "Άριστα". Το 1964 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Περαίας Θεσ/νίκης, όπου έψαλε μέχρι το 1978 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου Θεσ/νίκης. Το 1981 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίων Πάντων Θεσ/νίκης, όπου και ψάλλει μέχρι σήμερα. Είναι βασικό στέλεχος του Προτύπου Βυζ. Χορού της Αγίας Σοφίας Θεσ/νίκης με πολλές εμφανίσεις στο Λονδίνο, Κύπρο και Ελλάδα. Είναι επίσης μέλος του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης. Έχει συστήσει Βυζ. χορό, στον Ι. Ναό όπου ψάλλει, με μαθητές του στους οποίους διδάσκει Βυζ. μουσική. Έχει γράψει κασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους από τον Ι. Ναό όπου ψάλλει, καθώς και κασέτες με το δάσκαλό του Χαρ. Ταλιαδώρο (ακολουθίες 12ημέρου Χριστουγέννων, Πάσχα, Πεντηκοσταρίου, Μ. Εβδομάδας κ.α.). Παράλληλα με τα λειτουργικά του καθήκοντα στο Ιερό αναλόγιο τα οποία, με σύνεση και υποδειγματική ευσυνειδησία, επιτελεί, ασχολείται και με τη μελοποίηση. Έχει μελοποιήσει όλα τα μαθήματα του Τριωδίου καθώς και Χερουβικά σε όλους τους ήχους, τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

Παταπάτης Κων/νος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β. Μουσικής, Εκπ/κός. Γεννήθηκε το 1926 και φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απόπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς και την περίοδο 1967-1978 διετέλεσε Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Αλεξανδρουπόλεως όπου οργάνωσε και πρότυπο Βυζ. χορό. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος της ίδιας πόλης. Ως Καθηγητής Β.Μ. δίδαξε την ψαλτική τέχνη στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Αλεξανδρουπόλεως καθώς και κατ' ιδίαν σε πολλούς μαθητές του. Συνέγραψε επίσης και εξέδωσε τα βιβλία: "Θ. Λειτουργία - Εκκλησιαστικοί Ύμνοι" και "Θεωρία και Πράξεις Β. Μουσικής".

Πατερόπουλος Ιωάννης. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Λειβαδιάς.

Πατραμάνης Γεώργιος. Καλλιφώνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίας Μαρίνας Ιωαννίνων. Γεννήθηκε στο χωριό Λιγοψά Ιωαννίνων το 1944. Μαθήτευσε κατά σειράν κοντά στους: Αναστάσιο Τσέκα, Γεώργιο Σακέλλη, Χρ. Χατζηνικολάου, Ανδρέα Κωστακιώτη, Νικόλ. Απτόσογλου και Γεωργ. Τσατσαρώνη. Μαθήτευσε επίσης και έκανε ιδιαίτερα μαθήματα στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα την περίοδο 1978-81 οπότε ήταν βοηθός του στο Ι. αναλόγιο στον Ναό του Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων. Φοίτησε επίσης στο Εθνικό

Ωδείο και έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Φοίτησε ακόμη για δύο χρόνια και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής Πατρών. Επί είκοσι (20) ολόκληρα χρόνια, μέχρι το 1988 υπηρέτησε στο Ι. αναλόγιο ως άμισθος ιεροψάλτης. Το 1988 ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίας Μαρίνας Ιωαννίνων όπου και ψάλλει μέχρι σήμερα. Υπήρξε βασικό στέλεχος σε πολλούς Βυζ. Χορούς (Θρ. Στανίτσα, Θ. Βασιλικού, Α. Μπουχάγιερ, Ι. Τζίμα, Ν. Καραβίδα). Δίδαξε για ένα χρόνο στο Φροντιστήριο του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ιωαννίνων (1990) και ως χοράρχης του Βυζ. Χορού του ιδίου Συλλόγου, έλαβε μέρος σε πολλούς πανηγυρικούς Εσπερινούς. Συνεργάστηκε με τον Ρ/Σ Ιωαννίνων και επί 1,5 χρόνο επιμελείτο ειδικής μουσικής εκπομπής. Σήμερα κατέχει και τη θέση του Προέδρου του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ιωαννίνων και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα και προσφέρει σημαντικό έργο για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Πάτρος Πέτρος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Θωμά Αμπελοκήπων, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο Θολοποτάμι Χίου το 1949 και από ηλικίας 9 ετών μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πρωτοψάλτη της γενέτειράς του Πέτρο Δελερέ. Στη συνέχεια μαθήτευσε και κοντά στον Πρωτοψάλτη Ι. Μητροπόλεως Χίου, Νικ. Χατζησταμάτη, ο οποίος υπήρξε μαθητής του Γεωργίου Βινάκη. Ακολούθως υπηρέτησε ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ι. Ναούς της Χίου. Το 1978 έρχεται στην Αθήνα όπου σπουδάζει συστηματικά πλέον τη Βυζ. Μουσική. Εγγράφεται στο Εθνικό Ωδείο από το οποίο παίρνει Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα", έχοντας ως δάσκαλο τον Χρήστο Χατζηνικολάου. Ακολούθως φοιτά στο Ωδείο Αλίμου με δάσκαλο τον Μανώλη Χατζημάγκο και παίρνει Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" και Έπαινο. Δραστήριος, πρόθυμος και άριστα συνεργάσιμος, με ωραία φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Π. Πάτρος, υπηρετεί με σεμνότητα, ευλάβεια πολλή και αφοσίωση το Ι. Αναλόγιο, ως Λαμπαδάριος, στον Ι. Ναό Αγίου Θωμά Αμπελοκήπων, με πρωτοψάλτη τον Θ. Βασιλικό, ενώ παράλληλα δραστηριοποιείται και προσφέρει τις υπηρεσίες του και σε άλλους τομείς. Ως Καθηγητής Βυζ. Μουσικής διδάσκει την ψαλτική τέχνη στο Διεθνές Ωδείο Αθηνών. Έχει διευθύνει κατά καιρούς Βυζ. Χορούς σε διάφορες εκδηλώσεις Βυζ. Μουσικής και Ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές. Έχει συμμετάσχει ως μέλος σε πολλές Βυζ. χορωδίες σε εκδηλώσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό. Για την όλη μέχρι σήμερα προσφορά του στη Β. Μουσική έχει τιμηθεί από το Δήμο Θεσ/κης, το Σύλλογο Φίλων Β. Μουσικής και την Ένωση Ιεροψαλτών Αττικής.

Πατρώνας Αντώνιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Αιγίνιο Πιερίας το 1943 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς την Μουσική τέχνη. Τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής πήρε από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Μαθήτευσε όμως συστηματικά κοντά στον μεγάλο δάσκαλο και Πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη από τον οποίο δίδασκε την ψαλ-

τική τέχνη όσον αφορά το ύφος, την έκφραση και ερμηνεία των βυζαντινών μαθημάτων. Παράλληλα φοίτησε και στο Ωδείο και έλαβε τους εξής τίτλους: 1. Πτυχίο Ιεροψάλτη 2. Πτυχίο Βυζ. Μουσικής 3. Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου 4. Πτυχίο Αρμονίας και 5. Πτυχίο Ωδικής. Η μεγάλη αγάπη του προς τη μουσική τον έκανε να στραφεί επαγγελματικά προς την Εκπ/ση και έτσι αφού διετέλεσε επί σειρά ετών Καθηγητής Μουσικής σε Σχολεία Β/θμιας Εκπ/σης, σήμερα είναι Διευθυντής στο Γυμνάσιο Νέου Μυλοποτάμου Γιαννιτσών. Παράλληλα διδάσκει Βυζ. Μουσική από το 1971 και Διευθύνει το τμήμα Β. Μουσικής του Δημοτικού Ωδείου Γιαννιτσών. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών του Νομού Πέλλης από της ιδρύσεώς του (1976) μέχρι σήμερα. Είναι Χοράρχης της Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών με την οποία έχει κάνει πολλές εμφανίσεις. Είναι επίσης Χοράρχης της Βυζ. χορωδίας του Δημοτικού Ωδείου Γιαννιτσών με την οποία έχει δώσει συναυλίες και έχει πολλές συμμετοχές σε εορταστικές εκδηλώσεις. Τέλος με τη Βυζ. Χορωδία Γουμένισσας έχει λάβει μέρος ως Χοράρχης σε εκδηλώσεις στον Ι. Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι, στη Σόφια της Βουλγαρίας και σε πολλές πόλεις της Ελλάδας. Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος, ο Α. Πατρώνας, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη ως Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου Γιαννιτσών.

Πέτρου Μιχαήλ ο επικαλούμενος Μαύρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στην Κορυτσά της Β. Ηπείρου το 1920 και μαθήτευσε κοντά στους πρωτοψάλτες του Βελεστίνου όπου έζησε και διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίθηκε για την ποιότητα της φωνής του και το ιεροπρεπές ψαλτικό του ύφος. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Βελεστίνου Μαγνησίας επί σειρά ετών μέχρι τον θάνατό του. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του και ανέδειξε ικανούς Πρωτοψάλτες (Γεωργ. Καραγιάννη κ.α.). Πέθανε στο Βελεστίνο το 1981.

Περιστέρης Δημήτριος. Ευρειμαθέστατος Μουσικός, Ιατροφιλόσοφος και μουσικολογός. Γεννήθηκε στο Παλιορόφορο της Πρέβεζας Ηπείρου το 1855 και από πολύ μικρή ηλικία διακρίθηκε για το πηγαίο μουσικό του ταλέντο και την αγάπη του για τη μουσική, στην οποία μυήθηκε από τον Πατέρα του Γεώργιο ο οποίος ήταν ιερέας και ο οποίος του έδωσε τις πρώτες βάσεις και τον καθοδήγησε στην κατ' ιδίαν μελέτη. Τα εγκύκλια γράμματα δίδασκε στην Πρέβεζα και εν συνεχεία στα Ιωάννινα, Άρτα και Κέρκυρα.

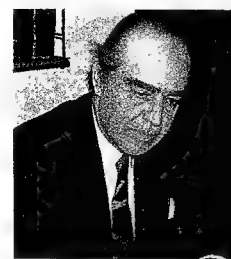

Έπειτα γράφτηκε και σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετά τις σπουδές του εγκαταστάθηκε μόνιμα στο χωριό Ροδοδάφνη Αιγίου (τότε είχε την ονομασία Μουρλά) όπου παράλληλα με τις ιατρικές του ενασχολήσεις επιδόθηκε με πολύ ζήλο και αγάπη στη μελέτη και την έρευνα της Ελληνικής Μουσικής, Βυζαντινής Εκκλησιαστικής και Δημοτικής. Παρακολούθησε επίσης και μαθήματα κοντά στον ιεροδιάκονο Άνθιμο τον Εφεσιομάγνη και είχε συμμαθητές τον Ανδ. Τσικνόπουλο και τον Κων. Καππέ. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θεωρητικό μέρος της Βυζ. Μουσικής αλλά σπουδαίο έργο επιτέλεσε κυρίως στη Δημοτική μας μουσική. Κατέγραψε με βυζαντινή σημειογραφία πλήθος δημοτικών τραγουδιών με την ακοή μόνο, περιοδεύοντας πολλές πόλεις της Ελλάδας και απέκτησε πλούσια συλλογή. Η συνεχής έρευνα και μελέτη τον ανέδειξαν ως ένα εκ των κορυφαίων της εποχής του μουσικών, του οποίου το όνομα έγινε γνωστό σε όλη την Ελλάδα. Συνδέθηκε με στενή φιλία με τον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Κων. Ψάχο τον οποίο πολλές φορές φιλοξενούσε στο σπίτι του στη Ροδοδάφνη. Με προτροπή του Δ. Περιστερή έγραψε και εξέδωσε ο Κ. Ψάχος το έργο του: "ΑΣΙΑΣ ΛΥΡΑ", συλλογή τουρκοαραβοπερσικών ασμάτων. Ο Δ. Περιστερής υπήρξε μια εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία της εποχής του. Δημιουργός ενός μοναδικού Μουσικού και γενικά Καλλιτεχνικού περιβάλλοντος στο σπίτι του, γαλούχησε την Οικογένειά του (9 παιδιά) με τα νάματα της μουσικής τέχνης, διδάσκοντάς τους αρμόνιο, βιολί, κιθάρα, μαντολίνο, πανδούρα, ψαλτική και δημοτικό τραγούδι. Ο Γιος του Σπυρίδων Περιστερής, αντάξιος διάδοχος του μεγάλου πατρός του, συνέχισε επάξια το, πολύτιμο για τη μουσική μας, έργο εκείνου. Ο Δ. Περιστερής πέθανε το 1951 στη Ροδοδάφνη Αιγίου¹.

Περιστερής Σπυρίδων. Διαπρεπής Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών, Μουσικολόγος Καθηγητής και Χοράρχης, από τις μεγαλύτερες ψαλτικές φυσιογνωμίες της νεότερης εποχής. Γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη Αιγίου το 1913 και από πολύ μικρή ηλικία μυήθηκε στη μουσική τέχνη, βυζαντινή και Δημοτική από τον Πατέρα του Δημήτριο, Γιατρό, μουσικολαογράφο και εμβριθή μουσικό. Δάσκαλοί του στη μουσική υπήρξαν επίσης, ο Θεοδ. Βλάχος πρωτοψάλτης Αιγίου και ο περίφημος Κων. Ψάχος που

1. Ο Δ. Περιστερής υπήρξε αδελφικός φίλος πολλών διασήμων προσωπικοτήτων της εποχής του, Ελλήνων και ξένων όπως του Μητροπολίτη Πενταπόλεως Νεκταρίου Κεφαλά (μετέπειτα Αγίου Νεκταρίου), του Ελευθ. Βενιζέλου - Πρωθυπουργού της Ελλάδος, Ιωάν. Ροκφέλλερ, Αλβ. Σβάιτσερ, Ιατρού Φλέμιγκ, Ιωσήφ Παπαδόπουλου (Γκρέκα), του ζεύγους Αγγ. Σικελιανού, Γεωργ. Νάζου, Σοφία Σπανούδη, Ιακώβου Ναυπλιώτη κ.α. Σημειώνουμε επίσης δύο σημαντικά περιστατικά. Α. Το 1905 ο Δ. Περιστερής γίνεται κουμπάρος και στεφανώνει το ζεύγος Κ. Ψάχο και Ευανθία Αμερικάνου ενώ το μυστήριο ευλογεί ο Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλάς. Β. Στις 20-9-1931 στη θέση "Άκολη" Ροδοδάφνης Αιγίου γίνεται ιστορική σύσκεψη μεταξύ Ι. Ροκφέλλερ, Ιατρού Φλέμιγκ και Δημ. Περιστερή στην οποία αποφασίζεται η χρηματοδότηση, από τον Ι. Ροκφέλλερ, της προσπάθειας του Φλέμιγκ για την εύρεση της πενικιλίνης. Πράγματι οι προσπάθειες ευωδόθηκαν, η πενικιλίνη ανακαλύφθηκε και οι πρώτες δοκιμές άρχισαν από την Περιοχή της Άκολης. (Μαρτυρία Χριστόφορου Σπυρίδου - Μουσουργού - Πρωτοψάλτη).

ήταν επιστήθιος φίλος του Πατέρα του. Φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών επί τέσσερα

χρόνια (1930-34) με καθηγητή τον Νικ. Παππά και έλαβε Πτυχίο Β. Μουσικής με "Άριστα παμψηφεί". Παράλληλα σπούδασε θεωρία και αρμονία κοντά στον Φ. Οικονομίδη καθώς και επί τέσσερα χρόνια φωνητική, βιολί και πιάνο στο Ωδείο Αθηνών ως υπότροφος. Επιδόθηκε ιδιαίτερα στο δημοτικό τραγούδι και είναι από τους πρωτοπόρους εκπομπών δημοτικών τραγουδιών από τον Ρ/Σ (1930-35). Το 1934 έλαβε Πτυχίο Ωδικής και από το 1936 μέχρι το 1951 υπηρέτησε ως Καθηγητής μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση καθώς και στη Μαρσάλειο Παιδαγωγική Ακαδημία, επί τρία χρόνια, όπως επίσης και στο Διδασκαλείο μετακπαίδευσης των δασκάλων. Γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Π. Αθηνών για να αποχωρήσει μετά διετία με την προτροπή του Πατέρα του και να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στη μουσική και ιδιαίτερα στη μουσική λαογραφία και μουσικολογία. Διδάχτηκε επί δύο χρόνια Λαογραφία από τον Καθηγητή Γεωργ. Μέγα για να μεταταχθεί το 1954 στο Κέντρο έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών στο οποίο υπηρέτησε ως το 1971 και να συνταξιοδοτηθεί με τον βαθμό Δ/ντή Α' και με τον τίτλο του επίτιμου συντάκτου μουσικολόγου της Ακαδημίας Αθηνών. Ως Πρωτοψάλτης έχει ψάλει στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέου Αιγίου, Αγίου Νικολάου Γηροκομείου Αθηνών, Αγίου Δημητρίου Πλάκας, Αγίου Γερασίμου Πολυκλινικής Αθηνών, Αγίας Βαρβάρας Ψυχικού και από τον Απρίλιο του 1951 ανέλαβε Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Αθηνών όπου ψάλλει μέχρι σήμερα¹. Δίδαξε Β.Μ. και ψαλτική τέχνη για τρία χρόνια στο Θεολογικό Οικοτροφείο της Αποστολικής Διακονίας και από το 1937 διδάσκει ως Καθηγητής στη Σχολή Β. Μουσικής του Ωδείου Αθηνών. Η συγγραφική και εκδοτική του δραστηριότητα αναφέρεται κυρίως στην Ελληνική μουσική λαογραφία στο διάστημα 1954-1970. Με τη συνεργασία της εταιρίας "ΦΙΛΙΠΣ" και της Αδελφότητας "ΖΩΗ" εξέδωσε δίσκους με Βυζαντινούς Εκκλ. Ύμνους (1951 και μετά). Έχει εκπονήσει και έχει υπό έκδοση τη Θεωρία και πράξη της Βυζ. Μουσικής για τη διαδασκαλία της καθώς και μία εκλογή από όλα τα είδη των Εκκλ. μελών στα οποία εφαρμόζει τη θεωρία του των συνθέτων μέτρων με τα οποία πιστεύει ότι αποδίδεται κατά τον καλύτερο τρόπο ο τονικός Ρυθμός στον οποίο βασίζονται τα Εκκλησιαστικά μέλη. Για την όλη προσφορά του στη Β. Μουσική του απονεμήθηκαν πολλές τιμητικές διακρίσεις, όπως "Χρυσούν μετάλλιον της Μητρός των Εκκλησιών" από τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων Βενέδικτο (1961), "Ο Τίμιος

1. Στο Βυζ. χορό του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών συμμετέχουν ικανότατοι και καλλίφωνοι ψάλτες όπως ο **Αλέξ. Καρακίτσος** σπουδαίος ψάλτης και δόκιμος ερμηνευτής των Βυζαντινών μαθημάτων, ο καλλίφωνος και ταλαντούχος ψαλμωδός **Αλ. Κατσαρός**, ο καλλίφωνος και εξαιρετος ερμηνευτής **Δημ. Κανελλόπουλος**, ο γλυκύτατος και εκφραστικός ψάλτης **Ανδ. Χρόνης**, ο ικανότατος ισωκράτης και μοναδικός στις απαγγελίες και τα αναγνώσματα **Κων. Σκλάβος** κ.α.

Σταυρός του Αποστόλου και Ευαγγελιστού Μάρκου" από τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Νικόλαο τον 5ο (1974), "Ο Αργυρούς Σταυρός" από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηνάγορα (1963) κ.α. καθώς και πολλοί έπαινοι, ευαρέσκιες, τιμητικά διπλώματα (Σύλλογος Κων/πολιτών, Εκκλησία της Ελλάδος, Ακαδημία Αθηνών, Σύλλογος Φίλων Βυζ. μουσικής Αιγιαλείας κ.α.). Εξέχουσα φυσιογνωμία και λαμπρή προσωπικότητα, ο Σπ. Περιστέρης, γεμίζει με τη δημιουργική του παρουσία τον μουσικό χώρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, όλο σχεδόν τον 20ο αιώνα. Με οίστρο, γνώση και βαθειά ευλάβεια, με ταπεινότητα και Εκκλησιαστικό φρόνημα, ο εξαιρετος Πρωτοψάλτης, λάτρης της παραδοσιακής λειτουργικής μας μουσικής και άριστος ερμηνευτής των κλασικών βυζαντινών μαθημάτων, κρατά επάξια το κορυφαίο Ιερό αναλόγιο της Εκκλησιαστικής ζωής του τόπου μας. Με εξαιρετο ήθος, ευγένεια και απαραμίλλη αρετή, έγινε σύμβολο στον ψαλτικό κόσμο και χαίρει της εκτίμησης και αγάπης όχι μόνο των πολυπληθών μαθητών του, θαυμαστών και μιμητών της ψαλτικής του τέχνης, αλλά όλων ανεξαιρέτως των φίλων της λειτουργικής μουσικής της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Περσινιάς Μιχαήλ. Διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος. Καταγόταν από τη Σμύρνη αλλά έψαλε πολλά χρόνια στη Χίο. Έψαλε και σε άλλες πόλεις (Αθήνα, Αίγιο κ.λπ.) και διακρίθηκε για την μουσικότητά του και τον απόλυτο σεβασμό του στην παράδοση. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές που αποδείχτηκαν ικανότατοι ιεροψάλτες. Στη Χίο είχε μαθητές, τον Δ. Νερατζή, τον Γ. Μαλαφή, το Κ. Καλαμπόκα κ.α. ενώ στο Αίγιο είχε ιδρύσει σχολή στην οποία φοίτησαν δωρεάν πολλοί ψάλτες (Αναστασίου Ανδ., Αργυριάδης Θεοδ., Κατσιβάλης Ευστ. κ.α.).

Περσιδής Κοσμάς. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης και μουσικός. Γεννήθηκε στη Σινασό Καπαδοκίας και μεγάλωσε στην Κων/πολη. Μαθήτευσε στον Πρωτοψάλτη Αντ. Σύρκα και έψαλε μαθήματα του Νηλ. Καμαράδου. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε σε διάφορους Ναούς της Αθήνας και του Πειραιά (Ι. Ναός Ευαγγελίστριας Πειραιά - 1956). Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του "Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών" και εργάστηκε για την Β.Μ. Διακρίθηκε για την αυστηρότητα του ήθους και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του. Πέθανε στις 11 Δεκεμβρίου 1979.

Πετρόπουλος Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Αθανασίου Πύργου Ηλείας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία μελωδική φωνή και Βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση με ιεροπρέπεια και κατάνυξη, και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη Λειτουργική μας Μουσική.

Πετράς Νικόλαος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1925 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νόματα της ψαλτικής τέχνης στον Ι. Ναό

Κοιμήσεως Θεοτόκου στην Καισαριανή. Πρώτοι δάσκαλοί του υπήρξαν οι

Θεοδ. Καψάλης και Στεφ. Γερακάκης. Αργότερα μαθήτευσε για τρία χρόνια κοντά στον ονομαστό πρωτοψάλτη του Ι.Ν. Ζωοδόχου Πηγής Ακαδημίας, Πέτρο Μανέα. Στην περίοδο 1951-55 φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο τον περιφημο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα και από το οποίο αποφοίτησε με "Άριστα". Αργότερα συνδέθηκε φιλικά με τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα με τον οποίο συνεργάστηκε στενά

και τον οποίο φιλοξένησε πολλές φορές στο Ι. αναλόγιό του. Το 1964 μαθήτευσε για λίγο χρόνο και κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κων. Περίγγο από τον οποίο, όπως λέει ο ίδιος, "απεκόμισε την νοηματική απόδοσιν και εκτέλεσιν των Εκκλησιαστικών μουσικών κειμένων". Ακόμη ως μέλος και Ταμίας του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών, στο διάστημα 1962-75, συνδέθηκε στενά με τον μουσικολόγο καθηγητή, Πρωτοψάλτη και μελοποιό Γεωργ. Τσαταράνη, Πρόεδρο του Συλλόγου, από τον οποίο πολλά ωφελήθηκε και με τον οποίο συνεργάστηκε για την οργάνωση πολλών και ποικίλων εκδηλώσεων. Τέλος, τελευταία, ολοκληρώνοντας την μουσικήν του Παιδεία, έλαβε από το Ωδείο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Από το 1951 μέχρι σήμερα έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς, όπως: Άγιο Γεώργιο Κορυδαλλού, Άγιο Γεώργιο Ελευσίνας όπου είχε και 30μελή Βυζ. χορό, Άγιο Σπυρίδωνα Παγκρατίου (1962-69) με Βυζ. χορό κ.α. Σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το Ιερό αναλόγιο του Ι.Ν. Αγίου Ιωάννου Λεωφ. Βουλιαγμένης και έχει την ευγενή φιλοδοξία, όπως λέει ο ίδιος "να καταλάβει και την θέση του Πρωτοψάλτη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών". Μέχρι σήμερα έχει παρουσιάσει πλούσια και έντονη δραστηριότητα στο χώρο της ψαλτικής τέχνης. Υπήρξε μέλος σε πολλές χορωδίες (Σ. Καρά, Γ. Σύρκα, Θ. Χατζηθεοδώρου κ.α.). Είχε ενεργό συμμετοχή στην πρόσληψη και διορισμό σε Ι. Ναούς της Αθήνας πολλών απελαθέντων Κων/πολιτών ψαλτών καθώς και του Θρασ. Στανίτσα στον Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων. Διετέλεσε μέλος και Ταμίας του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών καθώς και Αντ/δρος της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. με ουσιαστική και ευρεία συμμετοχή σε όλες τις μουσικοθρησκευτικές εκδηλώσεις και με άριστη επίδοση στην "υψηλή καλλιτεχνική γραφή των ύμνων" της Β.Μ. Το 1980 συνέβαλε δραστήρια στην δημιουργία και οργάνωση της Χορωδίας του Υπουργείου Οικονομικών, της οποίας υπήρξε αναπληρωτής Χοράρχης και Καλλιτεχνικός Δ/ντής. Έχει ψάλλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς, έπειτα από πρόσκληση. Για τις πολλές και ποικίλες υπηρεσίες του στη Β.Μ. έχει λάβει πολλές διακρίσεις και τιμητικά Διπλώματα όπως από το Σύλλ. Φίλων Βυζ. Μουσικής, το Σύλλ. μουσικοφίλων Κων/πόλεως και στις 8-3-93 τιμήθηκε με τιμητική Πλακέτα από τον "Ελληνικό Σύνδεσμο Παναγίου Τάφου". Καλλίφωνος και μελωδικός ψαλμωδός με ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, με ήθος και αρετή, δραστήριος και ενεργητι-

κός, ο Ν. Πετράς, με έντονη τη διάθεση της προσφοράς και της συνεργασίας, είναι πολύ αγαπητός και χαίρει της εκτίμησης όλων. Τελευταία εργάζεται και έχει έτοιμο προς έκδοση σημαντικό μελοποιητικό έργο.

Πετρίδης Ευάγγελος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, εγκρατής μουσικός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Σταφιδό-καμπο Ηλείας το 1920 και πήρε τα πρώτα μαθήματα της Ψαλτικής τέχνης από τον Πάππο του Ευάγγελου Πετρίδη ο οποίος υπήρξε μαθητής του Γεωργ. Ραιδεστηνού και Γεωργ. Βιολάκη. Έψαλε στα Λεχαινά Ηλείας μέχρι το 1937 οπότε εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς όπως στον Άγιο Αθανάσιο Κυψέλης, στον Άγιο Αθανάσιο Πολυδρόσου (1938), στη Μεταμόρφωση

Πλάκας (1941) και στον Άγιο Δημήτριο Ψυχικού (1943). Από το 1945 μέχρι την αποχώρησή του από το Ιερό Αναλόγιο, έψαλε στον Ι. Ναό του Αγίου Νικολάου Χαλανδρίου. Πτυχιούχος του Μουσικού Λυκείου Αθηνών, διακρίθηκε ως Χοράρχης Παιδικών Χορών, ενώ είχε συστήσει και 70μελή μεικτή χορωδία με την οποία έδωσε πολλές συναυλίες με εξωεκκλησιαστικές μελωδίες. Διετέλεσε Αντιπρόεδρος του "Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών" το 1956-58. Πέθανε την 7η Μαρτίου 1986.

Πετρίδης Λυκούργος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικο-διδάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Ταταύλα της Κων/πολης το 1923. Από ηλικίας μόλις 8 ετών άρχισε να κανοναρχεί τους Άρχοντες Πρωτοψάλτες της Πόλης και να μνείται στα μυστικά της ψαλτικής τέχνης. Τα πρώτα μαθήματα πήρε από τον Θείο του Ιωάννη Γαλάνη, Πρωτοπρεσβύτερο και μουσικό, ενώ παράλληλα μαθήτευσε και κοντά στους πρωτοψάλτες Νικ. Ραιδεστηνό, Βασίλ. Ουνουφριάδη, Κων. Πρίγγο και Γεώργ.

Παπαδόπουλος του οποίου υπήρξε και α' Δομέστικος. Ουσιαστικά όμως τη ψαλτική του τέχνη, όσον αφορά τον τρόπο ερμηνείας, την έκφραση και το ύφος, διδάχθηκε από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα. Από το 1941 έψαλε σε διάφορους Ναούς της Πόλης και το 1958 εγκαταστάθηκε στη Θεσ/νίκη και ανέλαβε Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στο Ι.Ν. Μεταμορφώσεως της Καλαμαριάς, στον οποίο ψάλλει ανελλιπώς μέχρι σήμερα. Για να ολοκληρώσει την θεωρητική μουσική του Παιδεία, φοίτησε στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Γαλουχημένος με τα νάματα της ιερής ψαλτικής παράδοσης της γενέτειράς του, ο Α. Πετρίδης, εντρίφησε σε παλαιά και νεότερα μουσικά κείμενα και ασχολήθηκε με τη μελοποίηση Εκκλη-

σιαστικών μελών ακολουθώντας πιστά τις επιταγές της λειτουργικής μας παράδοσης, αξιοποιώντας έτσι το πλούσιο έμφυτο μουσικό του ταλέντο. Έγραψε και εξέδωσε έντεκα (11) τόμους βιβλίων με τον τίτλο: "Τα Βυζαντινά", τα οποία καλύπτουν όλες τις Ιερές ακολουθίες της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Πλείστα μαθήματα είναι γραμμένα από παλαιά χειρόγραφα, μαγνητοταινίες και από ακούσματα ερμηνειών από τους Άρχοντες Πρωτοψάλτες και κορυφαίους Πρωτοψάλτες της Πόλης, τα οποία συνέλεξε και άκουσε ο ίδιος. Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του και σήμερα είναι Καθηγητής Β. Μουσικής σε Ωδείο της Θεσ/νίκης. Ως Χοράρχης έχει λάβει μέρος με Βυζ. χορό σε πολλές μουσικές εκδηλώσεις και συναυλίες, καθώς και στις εορτές των "Δημητρίων" και σε εκπομπές της τηλεόρασης. Έχει γράψει και πολλές κασέτες οι οποίες κυκλοφορούν σε όλο τον ψαλτικό κόσμο. Για το πολύπλευρο και σημαντικό του έργο και την προσφορά του στην λειτουργική μας μουσική, το 1985 τιμήθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο Καλαμαριάς, το οποίο σε ειδική τελετή του απένειμε ειδική αργυρή πλακέτα. Επίσης το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως του απένειμε το "οφφίκιο" του "Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχ/πής Κων/πόλεως" και επί πλέον τον τίμησε ως οφφικιάλο και του απένειμε τον "Χρυσούν Σταυρόν". Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Α. Πετρίδης, είναι για την εποχή μας μια εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία, ένας εξαιρετος άνθρωπος που προσφέρει το άκρως σημαντικό και αξιόλογο μουσικό του έργο με πολλή σεμνότητα και μετριοφροσύνη. Εργάζεται άοκνα και αποδοτικά με πολύ ζήλο και αφοσίωση για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής και χαίρει της εκτίμησης και αγάπης όλου του ψαλτικού κόσμου.

Πετρονικολός Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Πεντάλοφο Ξηρομέρου Μεσολογγίου το 1905 και διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από τον Αδελφό του Κλεόπα, Πρωτοψάλτη και μύστη της Βυζ. Μουσικής. Καθηγητής Φιλολογίας διακρίθηκε και ως Πρωτοψάλτης. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς όπως στον Άγιο Γεώργιο Αιτωλικού, στον Άγιο Παντελεήμονα Μεσολογγίου (1943-1955) και τέλος στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Σπυριδώνος Μεσολογγίου. Πέθανε στην Αθήνα το 1988.

Πετρόχειλος Ανδρέας. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης του Ιερού Ναού Αγίου Δημητρίου Νέας Ελβετίας. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και υπήρξε Β' Δομέστικος στον Ι. Πατριαρχικό Ναό την περίοδο 1945-56. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Πόλης μέχρι το 1964 οπότε εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου έψαλε στον Άγιο Δημήτριο Ταμπουρίων και στον Άγιο Αιμιλιανό Λόφου Σκουζέ μέχρι το 1967 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Άγιο Δημήτριο Ν. Ελβετίας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση ακολουθώντας πιστά τα βήματα των μεγάλων διδασκάλων του στον Πατριαρχικό Ναό. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό ψαλτικό ύφος διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλ-

μωδίας του. Υπήρξε βασικό στέλεχος στις χορωδίες του Κ. Πρίγγου και Θρ. Στανίτσα ενώ διακριθήκε και ως Χοράρχης με Βυζ. χορούς που ίδρυσε ο ίδιος τόσο στην Κων/πολη όσο και στην Αθήνα.

Πέττας Αθανάσιος. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδι-

δάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης από τους ονομαστότερους της σύγχρονης εποχής. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1932 και από πολύ μικρός ασχολήθηκε με την ψαλτική τέχνη. Σε νεαρή ηλικία μαθήτευσε κοντά στους μεγάλους Πρωτοψάλτες Δημ. Μήτρου και Αθαν. Καραμάνη. Οι μεγάλοι του οραματισμοί και οι ευγενείς φιλοδοξίες του για τελειοποίηση, ολοκλήρωση των μουσικών του γνώσεων και διαμόρφωση του ερμηνευτικού του ύφους, τον

οδήγησαν ώστε να πάρει την απόφαση και το 1953 μετέβη στην Κων/πολη και μαθήτευσε κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κων. Πρίγγο. Μετά το πέρας των μαθημάτων έλαβε από τον μεγάλο Πρωτοψάλτη σχετική βεβαίωση. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς σε πολλές πόλεις όπως στην Αμαλιάδα, την Πάτρα, την Λάρισα, την Αθήνα και τον Πειραιά και σε όλες τις περιπτώσεις δημιούργησε Βυζαντινούς χορούς και μουσικά διδασκαλεία όπου δίδασσε την ψαλτική τέχνη σε μαθητές του. Καλλιφωνος με ωραία μελωδική φωνή και μεγαλοπρεπές μυσταγωγικό ψαλτικό ύφος, ψάλλει με συνέπεια, ιεροπρέπεια και κατάνυξη. Έχει ψάλλει, έπειτα από πρόσκληση, σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς σε όλη σχεδόν την Ελλάδα και έτσι απέκτησε πολλούς φίλους και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης. Εξαιρετος Χοράρχης έχει συγκροτήσει πολυμελή Βυζαντινό χορό με την επωνυμία "Βυζαντινός μουσικός Όμιλος" - "Αθανάσιος Πέττας" με τον οποίο έχει δώσει πολλές συναυλίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό ενώ, στην περίοδο 1963-1985 έχει κάνει πολλές τακτικές χορωδιακές εκπομπές στον Ρ/Σ και στην τηλεόραση. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα και με τη μελοποίηση. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα και έχει εκδώσει τον πρώτο τόμο του μελοποιητικού του έργου "ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ" με μαθήματα Θ. Λειτουργίας, ενώ ήδη ετοιμάζει για έκδοση τον 2ο και 3ο τόμο με μαθήματα Εσπερινού και Όρθρου. Έχει ηχογραφήσει και εκδώσει πολλές κασέτες, δίσκους και βιντεοκασέτες με Βυζ. Εκκλησιαστικούς ύμνους. Εξαιρετος και ακέραιος χαρακτήρας, με ήθος, ευγένεια και καλοσύνη στις σχέσεις του και τη συμπεριφορά του, ο Αθαν. Πέττας, είναι πολύ αγαπητός απ' όλους τους ψάλτες και ιδιαίτερα από τους πολλούς μαθητές του που είναι διεσπαρμένοι ανά την Ελλάδα ως πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι. Σήμερα ο Αθ. Πέττας είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό της Αγίας Τριάδας στον Πειραιά, ενώ παράλληλα έχει θέσει σε εφαρμογή ένα σπουδαίο έργο "της αναβίωσης σε ζωντανή μελωδία", όπως λέει ο ίδιος, "και παρουσίαση πολλών κλασικών έργων, γνωστών και μη, παλαιών και νέων, της θείας τέχνης, διδασκάλων", με παραγωγή μιας μεγάλης σειράς κασετών σε στούντιο ηχογραφήσεων το οποίο ίδρυσε ο ίδιος.

Πιακής Νικόλαος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα

Χανιά Κρήτης το 1943 και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Στυλιανό που ήταν ιερέας και μουσικός. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στους Εμ. Πρωτοψάλτη, Νικ. Κατσανεβάκη, Μιχ. Κεραμειανάκη και Γεωργ. Σύρκα στην Αθήνα. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Φιλολογία και Θεολογία καθώς και Μουσική στο Ωδείο Αθηνών και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε δασκάλους τους Ιωάν. Μαργαζιώτη και Χρ. Χατζηνικολάου αντίστοιχα. Είναι Πτυχιούχος Βυζ. Μουσικής (1966). Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου στο Κολυμβάρι Χανίων. Από το 1990 είναι Χοράρχης της χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Χανίων και από το 1991 Πρόεδρος του ίδιου Συλλόγου με αξιολογή και σημαντική δραστηριότητα και προσφορά για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Πιλαβάς Δημήτριος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Ευαγγελιστρίας Χίου. Έχει διατελέσει Αντ/δρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Χίου (1982-1991).

Πίλιουρας Σταύρος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού "Ζωοδόχου

Πηγής" Πειραιώς. Σεμνός και εκφραστικός ψαλμωδός, με ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Πλαΐτης Αντώνιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής της Βυζ.

Μουσικής. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1961 και από πολύ μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς την ψαλτική Τέχνη και οδήγησε τα βήματά του στο Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού της Αγίας Τριάδας στη γενέτειρά του όπου είχε και τα πρώτα ακούσματα Βυζ. μουσικής από παραδοσιακούς ιεροψάλτες. Από ηλικίας 12 ετών μαθήτευσε κοντά στον διακεκριμένο Μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Νερατζή Πρωτοψάλτη τότε στον Άγιο Μηνά Ηρακλείου. Η

μαθητεία του κοντά στον μεγάλο αυτό Πρωτοψάλτη υπήρξε καθοριστική για την ιεροψαλτική του σταδιοδρομία. Το 1978 γράφτηκε στο Ελληνικό Ωδείο (Παράρτημα Ηρακλείου) ενώ παράλληλα ανέλαβε Πρωτοψάλτης στην Αγία Τριάδα όπου έψαλε επί 5 χρόνια. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο Β.Μ. (1983) και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου (1986). Το ίδιο έτος (1986) έλαβε και πτυχίο Ωδικής με καθηγητή τον Θεοδ. Αντωννάκη. Καλλιφωνος με ωραία μελωδική φωνή και εκφραστικό Εκκλησιαστικό ύφος, ο Αν. Πλαΐτης, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Κοίμησης Θεοτόκου Μασταμπά Ηρακλείου όπου ψάλλει από το 1983. Ως μουσικοδιδάσκαλος διδάσκει τη Βυζ. Μουσική από το 1986 στη Σχολή Βυζ. Μουσι-

κής της Ι. Αρχ/τής Κρήτης της οποίας είναι και υπεύθυνος για τη λειτουργία της από το 1990. Διδάσκει επίσης Β.Μ. από το 1992 και στην Ανωτέρα Εκκλ. Σχολή Κρήτης. Πολλά επίσης προσφέρει στην Εκκλησιαστική μας μουσική και ως Χοράρχης Βυζ. χορωδιών τις οποίες ο ίδιος οργανώνει. Σεμνός ψάλτης, με εξαιρετο ήθος και χαρακτήρα ο Αν. Πλαϊτής ανήκει στην κατηγορία των νέων ανθρώπων που ακολουθούν πιστά την παράδοση και υπηρετούν με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Πλακιάς Ευάγγελος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Θοδώριαννα της Άρτας το 1930 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νόματα της Χριστιανοσύνης και οδήγησε τα βήματά του στο Ιερό αναλόγιο. Σε ηλικία 13 άρχισε να μνείται στη Βυζ. μουσική από τον Βασίλειο Ληνάρη πρωτοπρεσβύτερο από το Κομπότι. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Κων/νο Πανά στην Πάτρα ενώ αδιάκοπα μελετούσε και

αναδιφούσε σε παλαιά και νεότερα κείμενα της Βυζαντινής σημειογραφίας. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από τον Ι. Ναό της Αγίας Σοφίας Άρτας ως Πρωτοψάλτης. Στη συνέχεια έψαλε στον Ι. Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου στα Ιωάννινα (1964-1969) και από το 1970 λαμπρύνει και κοσμεί με την παρουσία του ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το Ι. αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Άρτας. Έχει στο ενεργητικό του πλούσια και σημαντική δραστηριότητα. Διετέλεσε Πρόεδρος του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Άρτας επί σειρά ετών καθώς και Χοράρχης του Βυζ. χορού του ιδίου Συλλόγου με τον οποίο έχει δώσει πολλές συναυλίες. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. και από τη θέση αυτή είχε αξιολογήσει δράση. Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει και διδάσκει τη Βυζ. μουσική ανιδιοτελώς σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Έχει λάβει πολλές τιμητικές διακρίσεις και ευαρέσκειες όπως από τον Σύλλογο Ιεροψαλτών Άρτας, Ι. Μητρόπολη Άρτας κ.α. και το 1964 ο Μακαριστός Πατριάρχης Αθηνάγορας του απένειμε το "οφφίκιο" του "Αρχοντος Πρωτοψάλτου της Αγιοτάτης Αρχ/τής Κων/πόλεως". Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος, ευγενής και καλόκαρδος, ο Ε. Πλακιάς, αποτελεί μία σημαντική προσωπικότητα στον ψαλτικό κόσμο και χαίρει της εκτίμησης και σεβασμού όλων όσων τον γνωρίζουν.

Πλατής Ανδρέας. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίων Αναργύρων Αιγίου. Καλλίφωνος ψαλμωδός ψάλλει με σεμνότητα και ιεροπρέπεια και υπηρετεί με σεβασμό και ευλάβεια το Ι. Αναλόγιο. Είναι μέλος των Συλλόγων Ιεροψαλτών και Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων.

Πολύδωρος Γεώργιος. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Τρύφωνος Διακοπτού Αιγιαλείας. Γεννήθηκε στο χωριό Βαλιμή Καλαβρύτων το 1928. Φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο (παράρτημα Αιγίου) και έλαβε πτυχίο ιεροψάλτη. Δάσκαλός του ήταν ο καθηγητής Β. Μουσικής Ευθ. Ντρέκης. Είναι μέλος των Συλλόγων, Φίλων Βυζ. Μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων. Υπηρετεί με συνέπεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Πολύδωρος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Λαμπαδάριος του Ι.Ν. Αγίου Κων/νου και Αγίας Άννης Αιγίου. Γεννήθηκε στο χωριό Βαλιμίτι-κα Αιγίου το 1960 και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον ιεροψάλτη πατέρα του Γεώργιο. Αργότερα φοίτησε και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων. Τασόπουλου. Τα τελευταία χρόνια ως δομέστικος και Λαμπαδάριος του Πρωτοψάλτη Φωτ. Θεοδωρακόπουλου, πολλά ωφελήθηκε απ' αυτόν στον τομέα του ύφους και ερμηνείας των μουσικών μαθημάτων. Νέος, ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης, με ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Π. Πολύδωρος, ψάλλει με σύνεση και υπευθυνότητα και υπηρετεί με σεβασμό τη λειτουργική μας μουσική παράδοση. Είναι μέλος των συλλόγων Φίλων Βυζ. Μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων. Έχει λάβει μέρος σε όλες τις μέχρι σήμερα μουσικές εκδηλώσεις των δύο συλλόγων στις οποίες έχει διακριθεί και ως μονωδός.

Πολυχρονόπουλος Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Ελίκη Αιγιαλείας το 1888 και από μικρός έδειξε την κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κοντά στον Αρχιμανδρίτη του Μ. Σπηλαίου Νύφωνα Δημόπουλο, άριστο μουσικό και καλλίφωνο ψάλτη, ο οποίος έδωσε στην Αιγιαλεία πληθώρα ικανών και τέλεια κατηχημένων στη μουσική ψαλτών. Ο Γ. Πολυχρονόπουλος διακρίθηκε για την μελωδικότητα και γλυκύτητα της φωνής του. Κατά την περίοδο 1920-1950 έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Αθανασίου Ελίκης όπου κοντά του πολλά ωφελήθηκαν από την ψαλτική του τέχνη οι μετέπειτα πρωτοψάλτες και μουσικοί Αφοί Χρήστος, Πάνος, Λεωνίδας και Φίλιππος Οικονόμου καθώς και οι Γεωρ. Μπόγδανος (είναι ιερέυς εις Η.Π.Α.), Θεοδ. Μπόγδανος, Κων/νος Ασημακόπουλος, Γεωργ. Πάτσαρης, Αργ. Σταυρόπουλος κ.α. Πέθανε το 1970.

Πονηρίδης Γεώργιος. Εντρίβης μουσικός και μελοποιός. Γεννήθηκε στη Χαλκιδόνα Βοσπόρου το 1887 και σπούδασε Βυζ. Μουσική στην Κων/πολη. Συνέχισε τις σπουδές του στις Βρυξέλες και το Παρίσι. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα παρουσίασε σπουδαία μουσική δραστηριότητα. Τα έργα του περιέχουν στοιχεία από τη Γαλλική σχολή, τη Βυζ. μουσική και τη Δημοτική μουσική. Έγραψε πάμπολλα έργα. Πέθανε το 1982 στην Αθήνα.

Πουλάκης Γρηγόριος. Αρχιμανδρίτης. Ένθερμος θιασώτης και λάτρης της Βυζ. Μουσικής. Διετέλεσε πρώτος Πρόεδρος του "Συνδέσμου Φίλων Βυζ. Μουσικής Ν. Ιωνίας Αθηνών" (1951), επανεκλεγής το 1954. Υπό την θερμουργόν ηγεσία του, ο Σύνδεσμος ανέπτυξε αξιόλογη δράση με οργανώσεις συναυλιών, ίδρυση φροντιστηρίου Β.Μ., δημοσιεύσεις και αρθρογραφίες και ποικίλες άλλες δραστηριότητες. Σήμερα είναι Δ/ντής και Εκδότης του αξιόλογου περιοδικού "Μηνύματα" στο οποίο αρθρογραφεί πάνω σε θέματα Βυζ. Μουσικής και ο διακεκριμένος Πρωτοψάλτης Κων. Ηλιάδης.

Πρεβεζιάνος Γεράσιμος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Αγρίνιο το 1954 και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Καθηγητής Φυσικός) σπούδασε και μελέτησε Βυζ. Εκκλ. μουσική. Ευτύχησε να μαθητεύσει κοντά σε διαπρεπείς και καταξιωμένους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους και έτσι να ολοκληρωθεί ως ψάλτης και ως μουσικός. Δάσκαλοί του υπήρξαν ο Χαρ. Ταλιαδώρος, ο Αθαν. Καραμάνης, ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, ο Γεώργιος Νάκος και ο Μανώλης Χατζημάρκος. Έχει Πτυχίο Ιεροψάλτη από τη Σχολή Ιεροψαλτών του Συνδέσμου Θεσσαλονίκης και Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. μουσικής από το Ωδείο Αλλήμου. Δραστήριος και ενεργητικός ως άνθρωπος δεν έπαψε ποτέ να εργάζεται για την ανύψωση και προώθηση των ιεροψαλτικών θεμάτων και την καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αγρινίου, κατέχει σήμερα τη θέση του Διευθυντή της Σχολής Βυζ. μουσικής της Ι. Μ. Αιτ/καρνανίας, η οποία λειτουργεί συνεχώς επί 12 έτη. Είναι επίσης ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης της Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αγρινίου από το 1983. Έχει στο ενεργητικό του τη συμμετοχή του στο δίσκο MISSA CRECIA (Θ. Λειτουργία) με τον Δ. Παπαποστόλου ενώ έχει συνθέσει πολλά άσματα και ανέκδοτα μαθήματα. Έχει κάνει επίσης και δεκαεπτά εμφανίσεις και μαγνητοφωνήσεις με τη χορωδία του Συλλόγου σε διάφορες πόλεις σ' όλη την Ελλάδα. Σήμερα ο Γ. Πρεβεζιάνος παράλληλα με τις χορωδιακές και συλλογικές δραστηριότητές του, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή μας ψαλμωδία την μελωδική του φωνή και το σοβαρό και σεμνοπρεπές ψαλτικό του ύφος, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Αγρινίου και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Πρίγγος Κων/νος. Αρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία η οποία εδέσποζε στον ελληνικό ιεροψαλτικό χώρο επί σειρά δεκαετιών μέσα στον 20ο αιώνα. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1892 και επέτυχε να φθάσει επάξια στην κορυφή της πυραμίδας των μεγάλων ψαλμωδών της ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Κορυφαίοι σύγχρονοι πρωτοψάλτες ευτύχισαν να υπάρξουν μαθητές του και να γαλουχηθούν με τα νάματα της άφθαστης ψαλτικής του τέχνης. Ο Κ. Πρίγγος υπήρξε πράγματι μεγάλος

Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Μελοποιός. Πέθανε το 1964 (Βλ. και Α' τόμο σελ. 141).

Πρωτοψάλτης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίων Αναργύρων Χανίων (1945 - 1990). Διετέλεσε και πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Χανίων. Διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τον πατέρα του Εμμανουήλ, πρωτοψάλτη και μουσικό.

Πρωτοψάλτης Εμμανουήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικός καταγόμενος από τη Μ. Ασία. Έψαλε στα Χανιά επί σειρά ετών. Απόφοιτος της Μεγάλης του Γένους Σχολής, υπήρξε μαθητής του Ιακ. Ναυπλιώτη. Το 1922 εγκαταστάθηκε στα Χανιά. Μελοποίησε πολλά μαθήματα, τα οποία άφησε στο γιο του Γεώργιο. Πέθανε το 1976.

Ο Βυζαντινός Χορός του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών «**ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**» κατά την διάρκεια συνανταλίας (20-12-1992). Χοράρχης, ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Πρωτοψάλτης και Καθηγητής **Χρήστος Χατζηνικολάου**.

Ρ

Ράλλης Μάρκος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Β.Μ. Γεννήθηκε στο χωριό Ρίζα Κορινθίας το 1955. Είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Μακαρίου στο Ξυλόκαστρο. Εξέδωσε κασέτα με ύμνους στον Αγ. Φανούριο και έχει 7 μαθητές που τους διδάσκει την Βυζ. μουσική. Διακρίνεται επίσης και στο δημοτικό τραγούδι. Ανήκει στη νέα γενιά των ψαλτών και με τη θαυμαστή καλλιφωνία του και την πολύπλευρη μουσική του δραστηριότητα υπόσχεται πολλά για το μέλλον.

Ρεβελιώτης Γεώργιος. Πρωτοψάλτης και εντρίβης μουσικός. Γεννήθηκε στη Νεστίνα της Αρκαδίας το 1889 και σπούδασε ιατρική και μουσική. Μάθητευσε στον μουσικοδιδάσκαλο και μελοποιό Ανδρέα Τσικνόπουλο και διετέλεσε πρωτοψάλτης σε Ι. Ναούς της Αθήνας. Από το 1904 άρχισε να ασχολείται με τη μελοποιία και παρήγαγε πλούσιο έργο που έμεινε ανέκδοτο. Πέθανε προ 20ετίας.

Ρέλλας Παναγιώτης. Καλλιφώνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού της "Υπαπαντής του Σωτήρος" Κουλούρας Αιγίου μέχρι τα τέλη του 1993. Γεννήθηκε στην Κέρτεξη Καλαβρύτων το 1956 και από μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του στην Εκκλησία και το Ιερό αναλόγιο και άρχισε να μνείται στην ψαλτική από τον Πατέρα του Χρήστο, Καλλιφώνο Ιερέα. Φοίτησε στο Απολλώνειο Ωδείο (Παράρτημα Αιγίου) με δάσκαλο τον καθηγητή και Πρωτοψάλτη Κ. Τασόπουλο και έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτη. Είναι μέλος του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και μέλος του συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας καθώς και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων. Υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Ρηγόπουλος Στυλιανός. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και εγκρατής μουσικός.

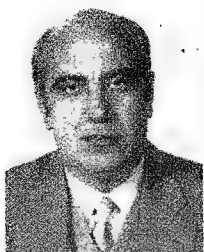
Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1882 και μαθήτευσε κοντά στους διαπρεπείς μουσικοδιδασκάλους και πρωτοψάλτες της εποχής του. Έψαλε στην πόλη μέχρι το 1933 οπότε εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα ασχολούμενος με την μελοποιία και τη διδασκαλία της Β.Μ. Εξέδωσε το "Νέο Αναστασιματάριο" και δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του μεταξύ των οποίων ήταν και ο Πρωτοψάλτης Αθαν. Καραμάνης.

Ρογάρης Δημήτριος. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης, ένθερμος λάτρης της Βυζ.

Εκκλησιαστικής Μουσικής και λόγιος. Γεννήθηκε στο Λεβίδι της Αρκαδίας το 1914 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάμια της Χριστιανοσύνης από ευσεβείς γονείς. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από ιεροψάλτες της γενέτειρά του και σπούδασε Βυζαντινή Μουσική κοντά σε σπουδαίους μουσικοδιδασκάλους. Τα πρώτα στοιχεία πήρε, ως μαθητής Γυμνασίου, από τον περίφημο Ιωάννη Παναγιωτόπουλο - Κούρο Πρωτοψάλτη τότε Αγ. Βασιλείου Τριπόλεως. Αργότερα στην Αθήνα μαθήτευσε κοντά στον διαπρεπή μουσικοδιδάσκαλο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα και στη συνέχεια επί τετραετία κοντά στον χαλκέντερο σκαπανέα της ψαλτικής τέχνης Γεωργ. Τσατσαρώνη στο Φροντιστήριο του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής. Στο φροντιστήριο είχε επίσης καθηγητές και τους Κων. Κατσούλη και Φώτη Κετσετζή. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς αλλά διακρίθηκε κυρίως για τους αγώνες και τη μεγάλη προσφορά του στη διάδοση, καλλιέργεια και πρόοδο της Ιερής ψαλτικής μας τέχνης. Το 1956 βοήθησε στην ανασύσταση του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Νέας Ιωνίας διατελέσας επί τετραετία και Γεν. Γραμματέας (με πρόεδρο τον Αρχ. Γρηγ. Πουλάκη) με σημαντικές και λίαν αξιόλογες δραστηριότητες. Από το 1960 μέχρι σήμερα είναι στενός συνεργάτης του Γεωργ. Τσατσαρώνη, ως Γεν. Γραμματέας, αρχικά της "Εταιρείας Βυζ. Μουσικής" που είχε ιδρύσει ο Γ. Τσατσαρώνης και αργότερα του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών". Το 1988 συνεργάστηκε με τον Πρωτοψάλτη και Χοράρχη Φώτη Κετσετζή και ίδρυσαν το "Σύλλογο Ψαλμωδών και Φίλων Βυζ. Χορωδίας Χαλανδρίου" του οποίου είναι πρόεδρος αλλά και η ψυχή όλων των θαυμαστών εκδηλώσεων της χορωδίας. Εξαίρετος άνθρωπος, σεμνός, καλόκαρδος, ευγενής και φιλόκαλος, ο Δημ. Ρογάρης, έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολυσχιδή δραστηριότητα για τη Βυζ. Εκκλησιαστική μας μουσική. Οι πολλές επαγγελματικές του ενασχολήσεις (Δικηγόρος "παρ' Αρείω Πάγω") δεν τον εμπόδισαν να αφιερώσει και μόχθο αλλά και χρόνο πολύ για την προβολή, πρόοδο και ανάπτυξη της ιερής μας μουσικής.

Ροδόπουλος Αριστείδης. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννή-

θηκε στην Πάτρα το 1947. Τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής τα πήρε από τον Ιερομόναχο Πανάρετο (κατά κόσμον Παναγιώτη Μακρυγιάννη), αλλά τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης, όσον αφορά την απόδοση και ερμηνεία

των μουσικών μαθημάτων, τα δίδασκε από τον πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Σπύρο Γεωργακόπουλο. Τη μουσική του παιδεία ολοκλήρωσε με τη φοίτησή του στο Ωδείο όπου έλαβε Πτυχίο Ωδικής και Δίπλωμα Καθηγητή της Βυζ. μουσικής. Από το 1967 και επί 26 ολόκληρα χρόνια μέχρι σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέου στην Εγκλυκάδα της Πάτρας. Δραστήριος και δημιουργικός προσφέρει με μεγάλη προθυμία τις υπηρεσίες του όπου και όποτε χρειαστεί για τη λειτουργική μας μουσική. Είναι ταμίας

στο Δ.Σ. του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Πατρών και βασικό στέλεχος της μεγάλης Βυζ. χορωδίας του ιδίου Συνδέσμου. Οθούμενος από ευγενή φιλοδοξία και έντονη διάθεση να υπηρετήσει ουσιαστικότερα και πληρέστερα την ιερή ασματική μας τέχνη, ανέλαβε και οργάνωσε ως Χοράρχης, Βυζαντινό χορό τον οποίο ενέταξε στην "Πολυφωνική χορωδία" Πατρών και με τον οποίο έχει πραγματοποιήσει πολλές συναυλίες και άλλες μουσικοφιλολογικές εκδηλώσεις. Από τις συναυλίες αυτές έχει ηχογραφήσει και εκδώσει τρεις (3) κασέτες. Ο εκλεκτός αυτός καλλιτέχνης της Βυζαντινής μελωδίας, θιασώτης της ωραίας ψαλτικής τέχνης των Θεσσαλονικαίων ψαλτών, ψάλλει με το χαρακτηριστικό ύφος εκείνων, με ιεροπρέπεια και σεβασμό πάντα προς την παράδοση, υπηρετώντας ως Πρωτοψάλτης αλλά και ως Χοράρχης και Μουσικοδιδάσκαλος με ευλάβεια πολλή και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική.

Ρουσσινόπουλος Κων/νος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Φανάρι της Κων/πολης το 1895 και διετέλεσε Κανονάρχης του Θεοδ. Ουκουμούσογλου και του Ευστ. Βιγγόπουλου. Διετέλεσε επίσης δομέστικος (1912 - 24) πολλών πρωτοψαλτών της εποχής του (Π. Ιωαννίδη, Θεοδ. Γεωργιάδη, Ευστ. Τιμωνίδη, Δ. Βουτσινά, Ι. Βασιλειάδη, Αντ. Σύρκα κ.α.). Έψαλε ως Πρωτοψάλτης από το 1924 μέχρι το 1925 οπότε ήλθε στην Ελλάδα και έψαλε επί πολλά χρόνια από το 1937 στον Άγιο Βασίλειο Πειραιώς. Δίδαξε την Βυζ. μουσική σε πολλούς μαθητές του. Μαθητής του υπήρξε και ο αείμνηστος Καθηγητής Τάκης Γεωργίου.

Ρούτουλας Κων/νος. Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Γεωργίου Ναυπλίου και καθηγητής της Βυζ. μουσικής. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Ρωμανού Καίτη. Εντρίβης μουσικολόγος. Ασχολήθηκε και παρήγαγε σπουδαίο έργο για τη μουσική μεταρρύθμιση. Εξέδωσε το έργο: "Η Μεταρρύθμιση του 1814" (1ος τόμος) καθώς και μετάφραση του έργου του Μ. Βελμίροβιτς "Ο Βέλεξ και η μελέτη του Βυζαντινού μέλους" (2ος τόμος).

C

Σαβανής Ανδρέας. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ελευθερίου Πατρών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό ψαλτικό ύφος, διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του και τον σεβασμό του προς τη λειτουργική μουσική μας παράδοση. Είναι πρόεδρος του "Πατραϊκού Ομίλου Βυζαντινής και παραδοσιακής μουσικής" και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα.

Σάββας Σάββας. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Πανεπιστημιακός Καθηγητής. Γεννήθηκε στη Νέα Τίρυνθα Ναυπλίου το 1924. Μετά τις γυμνασιακές του σπουδές μετέβη στην Αθήνα όπου φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου δίδασκε τη Βυζ. Μουσική από τον καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου. Φοίτησε επίσης στο Ωδείο Αθηνών με καθηγητή το Ν. Παππά καθώς και στη Σχολή Β.Μ. του Μουσικού Λυκείου (1948 - 51) όπου δίδασκε την ψαλτική τέχνη από τον Θεοδ. Γεωργιάδη. Μαθήτευσε επίσης και στον Ιωαν. Μαργαζιώτη και Αριστ. Ευστρατόπουλο. Σπούδασε επίσης Θεολογία στο Παν/μιο Αθηνών, Χριστ. και Βυζ. Αρχαιολογία, Υμνολογία και Ιστορία της τέχνης. Το 1949 διορίστηκε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. "Γέννηση Θεοτόκου" Νικαίας Πειραιώς έχοντας προηγούμενη εμπειρία του Πρωτοψάλτη από τον ομώνυμο Ι. Ναό Ναυπλίου. Το 1950 κατέλαβε τη θέση του Λαμπαδαρίου στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό της Αθήνας. Έψαλε επίσης στον Άγιο Δημήτριο Αμπελοκήπων και το 1954 μετέβη (με υποτροφία σπουδών) στο Παρίσι όπου έψαλε στον εκεί Ι. Ν. Αγίου Στεφάνου. Αργότερα συνέχισε τις σπουδές του στην Βοστώνη των Η.Π.Α. όπου και εξελέγη Καθηγητής και δίδαξε Χριστ. και Βυζ. Αρχαιολογία, Υμνολογία και Βυζ. Μουσική στη Θεολογική Σχολή "Τιμίου Σταυρού" Βοστώνης Η.Π.Α. Το 1975 εξελέγη, επίσης στις Η.Π.Α., "Εξέχων εκπαιδευτικός, δια την πρόοδον, ανάπτυξιν και προαγωγήν των επιστημονικών του ενδιαφερόντων, εις ό,τι αφορά την Χριστ. και Βυζ. αρχαιολογία, υμνολογία και Βυζαντινή μουσική".

Διετέλεσε επίσης και Καθηγητής Β.Μ. στο Ωδείο Αθηνών και έχει λάβει τον τιμητικό τίτλο: "**Αρχων Οικουμενικού Θρόνου Κων/πόλεως**". Εξαιρετικά Καλλίφωνος και κράτιστος ερμηνευτής της Βυζ. μουσικής, ο Σ. Σάββας αποτελεί μία εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία η οποία, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό επετέλεσε σπουδαίο και πολύτιμο έργο και συνέλαβε σημαντικά στην προβολή και διάδοση της γνήσιας παραδοσιακής ψαλτικής μας τέχνης. Σήμερα έχει εγκατασταθεί και ζει με την Οικογένειά του, στον Πειραιά.

Σαββίδης Παντελής. Ονομαστός Πρωτοψάλτης καταγόμενος από την Κύπρο.

Γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1897 και μαθήτευσε κοντά στους Κλεάνθη Μεσολογγίτη (μαθητή Γ. Ραιδεστηνού) και Στυλ. Χουρμούζιο. Έψαλε στην Κύπρο σε διάφορους Ι. Ναούς και συγχρόνως δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του. Φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών και έψαλε και σε Ι. Ναούς της Αθήνας. Το 1926 προσκλήθηκε και έψαλε στην Αλεξάνδρεια Αιγύπτου επί τριετία και στη συνέχεια στον Άγιο Νικόλαο Καΐρου για πολλά χρόνια. Εκεί τιμήθηκε και με τον τίτλο: "**Αρχων Πρωτοψάλτης της Αγιοτάτης Αποστολικής και Πατριαρχικής Εκκλησίας**".

Σαββίδης Σάββας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής

Παλαιού Μυλότοπου Γιαννιτσών. Γεννήθηκε στον Παλαιό Μυλότοπο Γιαννιτσών το 1965. Ανήκει στη νέα γενιά των λειτουργών του Ιερού Αναλογίου, που πολλά υπόσχονται για το μέλλον της λειτουργικής μας μουσικής. Σπούδασε Β.Μ. στο Αλεξάνδρειο Ωδείο Γιαννιτσών και έλαβε Πτυχίο Β.Μ. Παράλληλα επί δύο χρόνια διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη κοντά στον Πρωτοψάλτη και καθηγητή Μουσικής Αντώνιο Πατρώνα. Ψάλλει από το 1983 και είναι βασικό στέλεχος του Βυζαντινού χορού που διδάσκει και διευθύνει ο δάσκαλός του.

Σαβινόπουλος Σίμος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Τραπε-

ζούντα το 1906 και μαθήτευσε επί διετία κοντά στον Κ. Πρίγγο. Έψαλε στην Αθήνα στον Ι. Ναό Προφήτη Ηλία (1938) και στον Πειραιά μέχρι το 1950 και επί ένα χρόνο στην Κρήτη. Το 1951 μετέβη στο Αγρίνιο όπου έψαλε για πολλά χρόνια και δίδαξε την ψαλτική τέχνη στη εκεί Σχολή Β. Μουσικής.

Σακελλαρίδης Ιωάννης. Ονομαστός Μουσικοδιδάσκαλος, Καλλίφωνος

Πρωτοψάλτης και Μελοποιός του οποίου το όνομα συνδέθηκε άμεσα με την ιστορία της Εκκλησιαστικής μουσικής των νεότερων χρόνων. Γεννήθηκε στο Λιτόχωρο του Ολύμπου το 1854 και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του ιερέα, Θεοφάνη. Στη συνέχεια μετέβη στη Θεσσαλία και δίδασκε Βυζ. Μουσική από τον Παπα-Θεόδωρο Ματζουρανή, περίφημο μουσικοδιδάσκαλο και έπειτα στην Αθήνα, Ευρωπαϊκή μουσική από τον Ιούλιο Ένγκ Γερμανό μουσικό. Το 1870 ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Άγιο Σπυρίδωνα Πει-

ραιώς και αργότερα Πρωτοψάλτης στον Άγιο Νικόλαο Πειραιώς. Στη συνέχεια

έψαλε στον Άγιο Κων/νο Ομονοίας, στην Χρυσοσπηλαιώτισσα της Οδού Αιόλου, στην Αγία Ειρήνη της οδού Αιόλου, στον Άγιο Γεώργιο Καρύτση και τέλος πάλι στην Αγία Ειρήνη. Το 1886 εισήγαγε στην ψαλμωδία σύστημα "τρίφωνης αρμονίας". Για το αρμονικό αυτό σύστημα έγραψε: "... Η ομαλή συνήχηση των αρμονικών φθόγγων έχει το προσόν να μην αφανίζει την κυρίως ωδήν αλλά να ενισχύει και να χρωματίζει αυτή... να μη καταστρέφει τον

χαρακτήρα και την εκφραστικότητα της Βυζ. μελωδίας". Ωστόσο η καινοτομία αυτή δεν έτυχε της επιδοκιμασίας από την επίσημη Εκκλησία. Ο τότε Αρχ/πος Προκόπιος απομάκρυνε τον Ι. Σακελλαρίδη από τον Ι. Ναό της Αγίας Ειρήνης και αντικατέστησε αυτόν με τον Ν. Κανακάκη. Προσελήφθη τότε στον Άγιο Γεώργιο Καρύτση για να επιστρέψει αργότερα εκ νέου στην Αγία Ειρήνη όπου έψαλε μέχρι του θανάτου του. Ο Ι. Σακελλαρίδης διετέλε Καθηγητής της Ριζαρείου Σχολής, του Αρσακείου, του Διδασκαλείου Αθηνών, του Αμαλίου, της Σχολής Χίλλ, του Χατζηκυριακείου Ορφανοτροφείου, της Σχολής Νηπιαγωγών και της Σχολής Κρίκου. Διετέλεσε επίσης Καθηγητής στη "Μουσική Εταιρεία" και από το 1930 μέχρι του θανάτου του Δ/ντής της Σχολής Βυζ. Μουσικής του Εθνικού Ωδείου Αθηνών. Μελοποίησε πολλά μαθήματα προσαρμοσμένα στο σύστημά του και εξέδωσε πολλά έργα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή σημειογραφία, όπως Αναστασιματάριο, Ειρμολόγιο, Εορτολόγιο, Τριώδιο, Μ. Εβδομάδα, Πεντηκοστάριο, Ακάθιστο Ύμνο, Παρακλητικούς Κανόνες και Θ. Λειτουργία. Εξέδωσε επίσης Συλλογή Σχολικών τραγουδιών με τίτλο "Τυρταίος" (Όλη δόξα όλη χάρι, Μισεύω και τα μάτια μου, Ξυπνάτε με τ' αγέρι της αυγής κ.α.). (Βλέπε και Α' τόμο σελ. 195 και 270).

Σακελλαρίου Θεόδωρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός,

Καθηγητής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Υπήρξε μαθητής του Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου του Φωκαέα. Είναι Πρωτοψάλτης του Ιερού Ναού Αγίου Μάρκου του Ευγενικού Κ. Πατησίων.

Σακελλαρίου Τιμόθεος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Αικα-

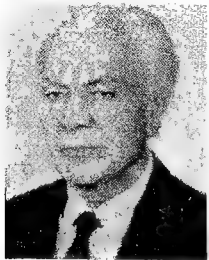
τερίνης Λιοσίων. Υπήρξε μαθητής του αείμνηστου Πρωτοψάλτη και δασκάλου της Βυζ. Μουσικής Χρυσ. Θεοδοσόπουλου. Πτυχιούχος και Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την μελωδικότητα της φωνής του και την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Επιμελήθηκε των εκδόσεων των κασετών του δασκάλου του.

Σακίδης Σταύρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος.

Έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Πειραιώς (1950 - 1960) και δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του (Γ. Βιγγάκη κ.α.).

Σαλαμάνης Αθανάσιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κομοτηνή το 1947 και από ηλικίας οκτώ (8) ετών άρχισε να μαθαίνει Βυζ. Μουσική κοντά στον Πρωτοψάλτη Μιταφίδη Κων/νο (1955 - 57). Στη συνέχεια μαθήτευσε για τρία χρόνια κοντά στον Πρωτοψάλτη Κυριαζή Κυριαζή (1958 - 61) για να συνεχίσει για τέσσερα χρόνια ακόμη με τον Πρωτοψάλτη Γαϊτανίδη Κων/νο. Ο ξήλος του και η έφεσή του για πληρέστερη μουσική παιδεία τον έφεραν στη Θεσσαλονίκη (1965) όπου φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. του Συλλόγου Ιεροψαλτών και έλαβε πτυχίο Β. μουσικής με "Άριστα". Η ιεροψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε το 1968 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Θεράποντος Θεσ/κης και στον οποίο έψαλε μέχρι το 1974. Από το 1974 μέχρι σήμερα κοσμεί με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κομοτηνής. Για την πολυετή αυτή ψαλμωδία του και προσφορά του στο Ιερό αναλόγιο, τιμήθηκε το 1984 από τον Μητροπολίτη Μαρωνείας **Δαμασκηνό** με το **οφφίκιο** του Άρχοντος Πρωτοψάλτου. Έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολυσχιδή δραστηριότητα. Από το 1975 μέχρι σήμερα είναι Χοράρχης του Βυζ. χορού του εκεί Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής με πολλές εμφανίσεις στην Ελλάδα και το Εξωτερικό. Από το 1975 μέχρι σήμερα είναι ιδρυτής και Χοράρχης του Βυζ. χορού του Ιεροψαλτικού Συνδέσμου Θράκης με πολλές εμφανίσεις. Το 1987 ίδρυσε και λειτούργησε μέχρι και το 1989 την Παιδική Πειραματική χορωδία του Μορφωτικού Ομίλου, Κοσμίου Κομοτηνής. Από το 1974 μέχρι σήμερα είναι Καθηγητής Β.Μ. στη Σχολή Βυζ. Μουσικής του Συλλόγου φίλων Β. Μουσικής. Δίδαξε, στην περίοδο 1987 - 1990, παραδοσιακή Μουσική στο Μορφωτικό Όμιλο Κοσμίου Κομοτηνής. Δραστηριοποιήθηκε επίσης και στον συνδικαλιστικό τομέα. Από το 1978 μέχρι σήμερα είναι Πρόεδρος του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Θράκης, ενώ στην περίοδο 1981 - 87 διετέλεσε και μέλος του Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ύφος, ο Α. Σαλαμάνης, είναι εξαίρετος και ως άνθρωπος και ως λειτουργός του Ιερού αναλογίου. Με πολύπλευρα πνευματικά και ψυχικά χαρίσματα, εργάζεται άοκνα, παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις (είναι Φυσικός και εργάζεται στον Ο.Τ.Ε.) και υπηρετεί με πίστη και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική.

Σαλτάρης Νικόλαος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε στη Σαλαμίνα το 1907 και από νεαρή ηλικία ασχολήθηκε με τη Βυζ. μουσική παρακινηθείς από φίλους του συμφοιτητές στη δεκαετία 1920 - 30. Εκτός από την ψαλτική τέχνη που υπηρέτησε με ζήλο και συνέπεια, παρουσίασε και πλούσια δραστηριότητα στη συγκέντρωση και καταγραφή μουσικολογικών στοιχείων. Έγραψε πολλές μελέτες (μουσικές - λαογραφικές) οι οποίες δημοσιεύτηκαν στον Τύπο, και ερευνήσε πολλούς κώδικες του

Αγίου Όρους. Έκανε επίσης πολλές μουσικολογικές έρευνες γύρω από τη μορφολογία και τη θεωρία της Β.Μ. Εκτός από το Άγιο Όρος, μετέβη και στη Ρουμανία και Βουλγαρία και από τους παλαιούς κώδικες κατέγραψε πολύτιμο υλικό. Εργάστηκε επίσης στη συγκρότηση μουσικοχορευτικών ομίλων και κατέγραψε παλαιά τραγούδια της Σαλαμίνας και δίδαξε τους τοπικούς χορούς. Δίδαξε θεωρία και μορφολογία της Β.Μ. στο φροντιστήριο του Συλ. Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών και είχε πολλούς μαθητές. Διετέλεσε επίσης μέλος του Δ.Σ. του Μουσικού Συλλόγου Αθηνών. Έχει μεγάλους εκτίμησις και σεβασμό απ' όλους τους διαπρεπείς μουσικοδιδασκάλους και πρωτοψάλτες όλης της Ελλάδας και ιδιαίτερα από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Κ. Πρίγγο και τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα του οποίου επιμελήθηκε την έκδοση του "Τριωδίου" του. Ο Ν. Σαλτάρης πέθανε στις 20 Ιουλίου 1988.

Σαμαρόπουλος Νικόλαος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου της Ι. Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως Θεσ/κης. Έχει χρηματίσει και πρόεδρος του Συλλόγου ιεροψαλτών Θεσ/κης.

Σαπουντζάκης Φώτιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Συγγραφέας μουσικών έργων. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1926. Ο πατέρας του ήταν από την Κων/πολη και η μητέρα του από τον Πόντο. Πρώτος του δάσκαλος στη μουσική ήταν ο Ανατολίτης Πρωτοψάλτης Συμεών Παπαδόπουλος και στη συνέχεια ο δάσκαλος Εμμ. Ελευθεριάδης ο οποίος τον εγνώρισε με τον ονομαστό μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Θεοδ. Γεωργιάδη στον οποίο μαθήτευσε κατ' ιδίαν επί ενάμιση χρόνο. Από το 1953 έψαλε επί 22 χρόνια ως Λαμπταδάριος στον Ι. Ν. της Αγίας Τριάδας Βύρωνα με πρωτοψάλτες κατά σειρά τους Ν. Πετρά, Ο. Περάτη, Θ. Βασιλικό, Δήμου και Χ. Σερέτη, από τους οποίους ωφελήθηκε τα μέγιστα. Στη συνέχεια έψαλε ως πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγ. Νεκταρίου (Ν. Ηράκλειο), Αγ. Ευσταθίου (Περισσός) και Ζωοδόχου Πηγής (Ν. Φιλαδέλφεια) απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε. Μετά την παραίτησή του ασχολήθηκε με τη συλλογή και ταξινόμηση χειρογράφων με μαθήματα παλαιών πρωτοψαλτών και κυρίως του δασκάλου του Θεοδ. Γεωργιάδη. Έτσι το 1993 εξέδωσε το πρώτο βιβλίο του "NEON MOYSIKON APIANTHISMA" το οποίο έγινε δεκτό με ευμενή σχόλια και επαινετές κριτικές από διακεκριμένους πρωτοψάλτες και διδασκάλους. Ήδη, από την μεγάλη συλλογή χειρογράφων που διαθέτει, προετοιμάζει την έκδοση και του δεύτερου βιβλίου του.

Σαραντάκος Γεώργιος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νίκωνος Πολιούχου Σπάρτης. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Λακωνίας "Πέτρος ο Πελοποννήσιος" και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα.

Σγούρος Θεόδωρος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Θεολογίας και Φιλολογίας. Γεννήθηκε στο χωριό Βρασνά Λαγκαδά Θεσ/κης το

1943. Φοίτησε στην Εκκλησιαστική Σχολή της Ιεράς Μονής Αγίας Αναστασίας Χαλκιδικής όπου και διδάχτηκε τη Βυζαντινή Μουσική από τους καθηγητές Ανδριώτη Παναγ. και Αντίοχο Σωτ. Παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις ως Καθηγητού Β/θμιας Εκπ/σης διακρίθηκε και ως λειτουργός του Ιερού Αναλόγιου. Διετέλεσε Πρωτοψάλτης του Ι. Ν. Αγίου Αθανασίου Νέας Μαγνησίας Θεσ/κης και Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίων Θεοδώρων Θεσ/κης. Σοβαρός και συνεπής στο ιερό λειτούργημά του, ο Θ. Σγούρος, ψάλλει σήμερα ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό της Υπαπαντής του Χριστού Θεσ/κης και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Σεραφεΐμ Τίκας. (Βλ. Τίκας Σεραφεΐμ).

Σερέτης Χρήστος. Διαπρεπής Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης από τους κορυφαίους της εποχής μας εκ γενετής τυφλός. Γεννήθηκε στο Πυργί Αργινίου το 1939. Παρά την εκ γενετής έλλειψη του φωτός, με ψυχικό σθένος απαράμιλλο αγωνίστηκε και αναδείχτηκε ένας από τους σπουδαιότερους και διαπρεπέστερους σύγχρονους πρωτοψάλτες στον Ελλαδικό χώρο. Το 1952 εισήλθε στον Οίκο Τυφλών Καλλιθέας όπου διδάχτηκε από το επίσης τυφλό μουσικοδιδάσκαλο και πρωτοψάλτη Δημήτριο Χρυσσαφίδη (από την Τέμενη Αιγίου)

το σύστημα γραφής της Β.Μ. για τυφλούς που ο ίδιος είχε εφεύρει. Με το σύστημα αυτό διδάχτηκε όλη την υμνολογία της Εκκλησίας μας. Το 1958 έλαβε πτυχίο Β.Μ. από το Ωδείο Πειραιώς. Εξαιρετικά Καλλίφωνος με ωραία μελωδική και εύστοφη φωνή με εντυπωσιακή υψιφωνία, διαμόρφωσε το ψαλτικό του ύφος και εκφραστικότητα στην ερμηνεία των Βυζαντινών μαθημάτων ακούοντας τους μεγάλους πρωτοψάλτες Κ. Πρίγγο, Ν. Μαυρόπουλο κ.α. αλλά κυρίως τον Θρ. Στανίτσα. Έψαλε στο Αργίνιο μέχρι το 1965 οπότε ήλθε στην Αθήνα όπου διέπρεψε σε πολλούς Ι. Ναούς με τις απαράμιλλες ερμηνείες του. Το 1967 έλαβε δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου από το Ωδείο Πειραιώς. Δημιούργησε χορωδίες και δίδαξε τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές. Το 1982 προσλήφθηκε ως καθηγητής στο Φάρο Τυφλών και δημιούργησε Βυζαντινό χορό από τυφλούς μαθητές του της Σχολής του Φάρου με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες με Εκκλησιαστικούς ύμνους και δημοτικά τραγούδια. Έχει ηχογραφήσει και έχει κυκλοφορήσει πολλές κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους που αποτελούν υποδείγματα ψαλτικής ερμηνείας με σεβασμό και συνέπεια στην παράδοση. Το 1992 έλαβε, σε ειδική εκδήλωση τιμητικό Δίπλωμα από το Σύλλογο Φίλων Βυζ. μουσικής Αιγιαλείας ενώ έχει λάβει και άλλες τιμητικές διακρίσεις και από πολλούς άλλους Συλλόγους και φορείς. Τα τελευταία χρόνια έψαλλε στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Βύρωνα όπου άφησε εποχή. Το Φεβρουάριο του 1982 απεχώρησε από το Ιερό αναλόγιο και ασχολήθηκε με την διοργάνωση χορωδιακών συναυλιών με δημοτικά παραδοσιακά τραγούδια χωρίς ωστόσο να παύσει ποτέ να ψάλλει σε διάφορους

Ι. Ναούς όπου τον προσκαλούσαν διδάσκοντας με τον τρόπο αυτό την σωστή και υπεύθυνη ψαλτική ερμηνεία. Έχει ψάλλει σε όλες σχεδόν στις πόλεις της Ελληνικής Επικράτειας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση και απέκτησε πολλούς φίλους και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Σήμερα ο μελίσσυτος πρωτοψάλτης και σπουδαίος άνθρωπος κοσμεί και λαμπρύνει με την μυσταγωγική ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Φανουρίου Πειραιώς όπου ψάλλει από τις 21 Φεβρουαρίου 1993.

Σιμιτζής Σπυρίδων. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Χοράρχης και Καθηγητής Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Στενή του Ν. Ευβοίας το 1938 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς τη μουσική. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής κοντά στους πρωτοψάλτες Νικόλαο Καρυστιώτη και Γεώργιο Δήμο στη γενέτειρά του. Μετά τις Γυμνασιακές του σπουδές γράφτηκε και φοίτησε στο Ωδείο Πειραιϊκού Συνδέσμου όπου διδάχτηκε τη θεωρία της Β. Μουσικής από τον καθηγητή Ιωαν. Μαργαζιώτη. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου καθώς και Πτυχίο Αρμονίας. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ιερό Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Χαλκίδας. Έχει στο ενεργητικό του σπουδαία και σημαντική ψαλτική δραστηριότητα. Είναι Χοράρχης του Βυζ. χορού του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ευβοίας "Παπα-Γιώργης, Ρήγας". Είναι Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στο Ωδείο Χαλκίδας "Κωτσόπουλος", ενώ για τέσσερα χρόνια (1968-72) δίδαξε και στο Εκκλ. Φροντιστήριο Κατερίνης. Υπηρετεί ως Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση και από τη θέση αυτή επιτελεί σπουδαίο και πολύτιμο έργο μεταλαμπαδεύοντας στους μαθητές του την απόλυτη προσήλωσή του και την πίστη του στη Ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση. Έχει κάνει και αρκετές μελοποιήσεις (Ακολουθία Μ. Πέμπτης, Γάμου, Αγιασμού κ.α.) οι οποίες παραμένουν ανέκδοτες.

Σίμος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Μυτιλήνη το 1959 και φοίτησε στην Πατριαρχική Εκκλησιαστική Σχολή όπου πήρε και τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής. Αργότερα φοίτησε και στην Αν. Εκκλ. Σχολή Αθηνών. Σπούδασε και μελέτησε σε πλάτος και βάθος την Ελληνική μουσική και σήμερα υπηρετεί ως Καθηγητής Μουσικής στη Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή. Παράλληλα είναι και Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Σχολής. Έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολυσχιδή μουσική δραστηριότητα. Είναι ιδρυτής του Ωδείου "Ρωμανός ο Μελωδός" και Χοράρχης της ομώνυμης Βυζ. χορωδίας την οποία ο ίδιος συγκρότησε. Έχει πολλές παρουσίες στην Τ/Β και σε Ρ/Σ καθώς και σε μουσικολογικά συνέδρια. Ασχολείται επίσης και με τη μουσική σύνθεση. Έχει συνθέσει πολλά έργα όπως το "Ορατόριο των Χριστουγέννων" την "Λειτουργία Αγίου Μάρκου" τον ύμνο "Ειρήνη στον Κόσμο" κ.α. ενώ στον συγγραφικό τομέα έχει συγγράψει και εκδώσει τα έργα: "Μορφολογία της Αρχαιοελληνικής μουσικής και Βυζαντινής Μουσικής", "Η μελέτη της αρμονίας και το χορικό άσμα" κ.α.

Φιλόπονος και δραστήριος αλλά και άριστος μουσικός ο Ι. Σίμος συνεχίζει με τον ίδιο πάντα ζήλο και την ίδια διάθεση προσφοράς, τις πολλαπλές μουσικο-λογικές του δραστηριότητες για την πρόοδο και καλλιέργεια της Ελληνικής μας μουσικής.

Σιμώνης Αθανάσιος. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού "Αγίου Ιωάννου" Δημητρά-κόπουλου - Αιγίου. Γεννήθηκε στη Μαμουσιά Αιγιαλείας το 1958. Είναι μέλος των συλλόγων φίλων Βυζ. μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγια-λείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων.

Σκιαδαρέσης Νικόλαος. Πρωτοπρεσβύτερος, Δ/ντής του Εκκλησιαστικού Λυκείου Πατρών. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλί-φωνος με ωραία μελωδική φωνή, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί τόσο από τη θέση του λειτουργού του ιερού θυσιαστηρίου ως εφημέ-ριος ιερατικώς Προϊστάμενος του Ι. Ναού Αγίας Τριάδος Ζαρουχλείων Πατρών, όσο και από τη θέση του Εκπ/κού Λειτουργού, με ένθερμο ζήλο, αγάπη και αφοσίωση τις Ελληνοχριστιανικές μουσικές μας παραδόσεις, μεταδίδοντας τις αρετές του αυτές και στους πολυπληθείς μαθητές του.

Σκιαδάς Λουκάς. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αγρινίου. Γεννήθηκε το 1932 και από μικρή ηλικία ασχολήθηκε με τη ψαλτική τέχνη. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών με διδάσκαλο τον Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και έλαβε πτυχίο Ιεροψάλτη. Τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης, όσον αφορά την απόδοση και ερμηνεία των μουσικών μαθη-μάτων, τα διδάχτηκε από τον μεγάλο δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη. Διακρίνεται και ως χοράρχης Βυζ. χορών που οργανώνει ο ίδιος με μεγάλη επιτυχία.

Σκουликаρίτης Δημοσθένης. Διακεκριμένος εμβριθής μουσικός και Θεωρη-τικός της Βυζαντινής μουσικής. Γεννήθηκε στα Άγναντα Άρτας το 1907 και πήρε τα πρώτα μαθή-ματα Βυζ. Μουσικής από τον ιερέα του χωριού του Παπαθανάση Ευταξία, ο οποίος υπήρξε μαθητής του Ανθίμου Αρχιδιακόνου του Εφεσιομάγνους και συμμαθητής του Α. Τσικνόπουλου, και από τον οποίο κληρονόμησε πλούσια μουσική συλλογή (μελοποιήσεις και θεωρητικές μελέτες). Το 1924 ήλθε στην Αθήνα και έγινε μέλος της χορωδίας Ι.

Σακελλαρίδη κατ' αρχήν και αργότερα του Π. Μανέα, ενώ συγχρόνως μελετού-σε θεωρία Β.Μ. Αργότερα και κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας στα Ιωάννινα πολλά οφελήθηκε στις θεωρητικές του μελέτες από τον Ιερέα Παπαγούλα Γεώργιο ερευνητή και θεωρητικό της Βυζ. Μουσικής. Στην περίοδο 1934 - 1945 εργαζόμενος στην περιοχή Αιγίου (Δάφνες) δίδαξε την Β.Μ., ανι-διοτελώς σε πολλούς μαθητές του όπως στους Παν. Χριστοδουλόπουλο και

Πολ. Μπουρδανιώτη πρωτοψάλτες Αιγίου, Αθ. Μείντανάν, Χρ. Μείντανάν - Ιερέα κ.α. Για το έργο του αυτό έλαβε από τον Μητροπολίτη Θεόκλητο τον τιμη-τικό τίτλο του "Διδασκάλου" της Μουσικής. Από τότε αφιέρωσε όλη του τη ζωή στη μελέτη και έρευνα της αρχής και διαχρονικής εξέλιξης της μουσικής. Εργά-στηκε άοκνα με υπομονή και επιμονή ερευνώντας σε βάθος την Ελληνική μουσι-κή και συνέγραψε πάνω από 12 ογκώδεις θεωρητικές μελέτες πολλές από τις οποίες αναγνωρίστηκαν από τα Πατριαρχεία Ιεροσολύμων και Κων/πόλεως όπου και βρίσκονται κατατεθειμένες. Αντίτυπα των έργων του έχει καταθέσει και στο Σύλλογο Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας και για τον λόγο αυτό έχει ανακηρυχθεί Δωρητής και Ευεργέτης του Συλλόγου. Πολλά αποσπάσματα έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς σε ιεροψαλτικές εφημερίδες (Ιερ. Νέα, Φοίνιξ, Πνεύμα και Τέχνη κ.α.). Συνέγραψε τα έργα: 1. "Θεωρητικό της Β.Μ." 2. "Οι της Βυζ. Μουσικής ήχοι" 3. "Η Β.Μ. επί των φυσικών της Βάσεων" 4. "Διαπασών τη Βυζ. Μουσική - Εγκυκλοπαίδεια" 5. "Συμβολικοί αριθμοί των διαστημάτων τοις τόνοις της Β.Μ..." 6. "Οι τριών μεγεθών τόνοι της Β.Μ. και η του Πυθαγό-ρα συγκεκριμένη μουσική Κλίμαξ" 7. "Δυνατή διχοτόμησης των τόνων τη Μου-σική εις Ημιτόνια" 8. "Εναρμόνιοι ήχοι και ήχοι στη Β.Μ." 9. "Αρχή και εξέλιξη της μουσικής - Β.Μ." 10. "Οι απ' αιώνων εώς τώρα Μεγάλοι μουσικοί" κ.α. Έχει επίσης προς έκδοση και τα βιβλία: 1. Μουσικός θησαυρός 2. Ύμνωδια - Μ. Εβδομάδα 3. Ακάθιστος ύμνος και 4. Νεκρώσιμος ακολουθία. Παράλληλα για τον έλεγχο των μελετών του και συμπερασμάτων των ερευνών του, επινόησε και κατασκεύασε τα εξής μουσικά όργανα 1. "Αρμόνιο" 2. "Τρίχορδο όργανο" και 3. "Τετράχορδο όργανο", για τα οποία έχει λάβει διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Εξαι-ρετος άνθρωπος με σπάνιο ήθος και απαράμιλλη αρετή, γεμάτος καλοσύνη και ευγένεια, ο Δημ. Σκουликаρίτης, ο χαλκέντερος και ακάματος ερευνητής της μουσικής μας, ζει σήμερα στην Αθήνα, και εξακολουθεί να εργάζεται ασταμάτη-τα, παρά την μεγάλη ηλικία του, για την ολοκλήρωση του πολύτιμου έργου του.

Σμυρνής Ανδρέας. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Πειραιώς. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή, ευσυνείδητος και συνεπής λειτουργός διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Ένθερμος ζηλωτής και λάτρης των λειτουργικών μας παραδόσεων, υπηρετεί με κάθε τρόπο με ευλά-βεια, σεβασμό και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Σμυρνιώτης Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Ζωοδόχου Πηγής Παραλίας Πλατάνου Κραθίδος, επί σειρά ετών. Δόκι-μος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ψάλλει με σεβασμό και ιεροπρέπεια τα Βυζαντινά μαθήματα και υπηρετεί με ευλάβεια, σεμνότητα και αφοσίωση το Ι. Αναλόγιο.

Σουλακέλης Θεοφάνης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Μουσι-κής. Γεννήθηκε στη Μυτιλήνη το 1963. Φοίτησε στο Ωδείο "Αθήναι-

ον" απόπου έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής (1983) και στο Εθνικό Ωδείο απόπου έλαβε πτυχία Ανωτέρων Θεωρητικών (1988 - 89). Μαθήτευσε ακόμη και κοντά στο Σίμωνα Καρά. Είναι Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου στο Διόνυσο Αττικής και βασικό στέλεχος της "Ελληνικής Βυζ. Χορωδίας" του Λ. Αγγελόπουλου. Υπήρξε συνεργάτης του Ρ/Σ της Πειραιϊκής Εκκλησίας και σήμερα συνεργάτης του Γ' προγράμματος της Ελλ. Ραδιοφωνίας με τακτική Εβδομαδιαία Εκπομπή με τίτλο: "Η τέχνη της Μελοουργίας". Διδάσκει Βυζ. Μουσική στο Ωδείο Σκαλκώτα όπου ίδρυσε και Γυναικείο Βυζ. χορό.

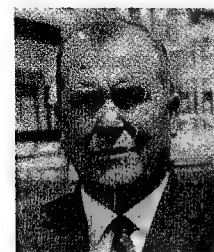
Σουργιαδάκης Φυμανουήλ. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ.

Μουσικής. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1959 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς τη μουσική και ιδιαίτερα την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Δημ. Νεραντζή, από τον οποίο διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης όσον αφορά την έκφραση ερμηνείας και το ύφος της εκτέλεσης. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1980) και Δίπλωμα

Βυζ. Μουσικής (1984) και τους δύο τίτλους με τον βαθμό "Άριστα". Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από την ηλικία των 21 ετών. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου Πόρου Ηρακλείου (1980 - 93) και από το 1993 μέχρι σήμερα, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ν. Ευαγγελισμού Ν. Σταδίου Ηρακλείου. Ως Καθηγητής Β. Μουσικής δίδαξε την περίοδο 1984-86 στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων και στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου. Από το 1986 μέχρι σήμερα διδάσκει στο Ελληνικό Ωδείο Ηρακλείου και στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Αρχ/πής Κρήτης. Είναι μέλος της Βυζ. Χορωδίας του Δήμου Ηρακλείου από το 1986, ενώ από το 1990 έχει ορισθεί και ως Αναπληρωτής Χοράρχης. Είναι επίσης μέλος του Δ.Σ. του σωματείου Ιεροψαλτών Ν. Ηρακλείου. Παράλληλα ασχολείται και με τη μελοποίηση Εκκλησιαστικών μαθημάτων. Έχει μελοποιήσει το έργο "Κρητικών Δοξαστάρων" το οποίο παραμένει ανέκδοτο. Ταλαντούχος και σεμνός ψάλτης, συνεπής στο ιερό λειτουργήμα του, καλλιφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό Βυζαντινό ύφος, ο Εμ. Σουργιαδάκης είναι ένας σπουδαίος άνθρωπος ο οποίος εργάζεται άοκνα και δημιουργικά για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής. Ακέραιος χαρακτήρας με έξοχο ήθος και αρετή χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλων των συναδέλφων του. Ανήκει στη νέα γενιά των ψαλτών οι οποίοι πολλά έχουν να δώσουν και πολλά υπόσχονται για το μέλλον. Ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση με ιεροπρέπεια και κατάνυξη υπηρετώντας με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Σουρλαντζής Δημήτριος. Διαπρεπής Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικο-

διδάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Κορωπί Αττικής το 1920 και από ηλικίας 8 μόλις ετών μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Κων/πολίτη Πρωτοψάλτη Δημ. Στρατηλάτη ο οποίος είχε χρηματίσει και δομέστικος της Μ.Χ.Ε. Στη συνέχεια και στη δεκαετία 1930-1940, μαθήτευσε κοντά σε όλους σχεδόν τους μεγάλους Πρωτοψάλτες της Αθήνας. Μαθήτευσε επί δύο χρόνια (1943-45) και στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο Κων/νο

Ψάχο. Το 1950 γράφτηκε στο Ελληνικό Ωδείο, όπου είχε δάσκαλο στη Β.Μ. τον Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, και αποφοίτησε το 1957. Έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Πτυχίο Ωδικής και Δίπλωμα Βυζαντινής μουσικής όλα με άριστα. Ολοκλήρωσε σε βάθος τη μουσική του παιδεία παρακολουθώντας επί πλέον τρία χρόνια μαθήματα αντίστιξης και στοιχείων Φούγκας. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1938, από τον Ι. Ναό της Αγίας Αναλήψεως Κορωπίου. Στη συνέχεια έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς όπως στα Σπάτα, στην Παιανία, στο Μαρκόπουλο, στα Καλύβια, στην Αγία Τριάδα Αμπελοκήπων, στην Αγία Αικατερίνη Πετραλώνων, στην Αγία Μαρίνα Α' ω Τούμπας Θεσσαλονίκης, στον Άγιο Ελευθέριο και τέλος στον Άγιο Κων/νο Ιπποδρομίου Θεσ/νίκης μέχρι το 1980 οπότε και απεχώρησε από το Ι. αναλόγιο. Υπηρέτησε επίσης και ως Καθηγητής στην Εκκλησιαστική Παιδαγωγική Ακαδημία. Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πάνω από 2000 μαθητές του πολλοί από τους οποίους σήμερα είναι διεσπαρμένοι σε όλη την Ελλάδα καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι, Ιερείς, Αρχιερείς, Καθηγητές Παν/μίου κ.λπ. Άριστος μελοποιός με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα την λιτότητα και απλότητα των γραμμών του, μελοποίησε και εξέδωσε τα βιβλία: "**Ιερατικός Μουσικός Θησαυρός**" χειρόγραφο πολύτιμο βοήθημα για τους Ιερείς και αρχαρίους, "Αναστασιματάρων" χειρόγραφο, "**Προσόμοια**" επίσης χειρόγραφο και τέλος τη "**Βυζαντινή Θεία Λειτουργία**" ένα σπουδαίο κλασσικό βιβλίο με καλλιτεχνική επιμέλεια που περιέχει αποκλειστικά δικές του μελοποιήσεις 600 σελίδων. Έχει υπό έκδοση 14 αργές Δοξολογίες, 2 πολυελεύους, πολλά Λειτουργικά και άλλα μαθήματα όλα δικά του. Πολλά μαθήματά του κυκλοφορούν σε χειρόγραφα μεταξύ των μαθητών του. Σεμνός, καλόκαρδος με εξαίρετο ήθος και απαράμιλλη αρετή ο Δ. Σουρλαντζής είναι ένα εξαιρετος καλλιτέχνης και άνθρωπος, αγαπητός απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο. Καλλιφωνος με σπάνια εντυπωσιακή υψιφωνία και άριστος ερμηνευτής των κλασσικών Βυζ. μαθημάτων, εμβριθής μουσικός και άριστος δάσκαλος, συνεχίζει και σήμερα να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην ψαλτική μας τέχνη ως Καθηγητής Βυζ. μουσικής στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσ/νίκης. Εκτιμώντας την τεράστια προσφορά του στην Ορθόδοξη λειτουργική μας μουσική, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κων/πόλεως του απένειμε το 1980 το **οφφίκιο**, στο εξής να λέγεται και ονομάζεται: "**Εντιμολογιώτατος Αρχων Μουσικοδιδάσκαλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κων/πόλεως**".

Σουσουνης Παναγιώτης. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945 και από μικρός διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την αγάπη του προς την ψαλτική τέχνη. Από νεαρή ηλικία μαθήτευσε κοντά στον ονομαστό Άρχοντα Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Αντώνιο Σύρκα για να συνεχίσει αργότερα κοντά στον επίσης μεγάλο Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο Γεώργιο Σύρκα, από τους οποίους επί μία πενταετία με τριώρη καθημερινή διδασκαλία, διδά-

χτηκε τόσο το θεωρητικό όσο και το πρακτικό μέρος της Βυζ. Μουσικής. Φοίτησε επίσης στο Ωδείο του Πειραϊκού Συνδέσμου και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου. Έκανε ιδιαίτερα μαθήματα φωνητικής με τον πρωταγωνιστή και τενόρο της Λυρικής Σκηνής Νικόλαο Γρηγορόπουλο. Η ψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από ηλικία 15 ετών όταν ανέλαβε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου Ομονοίας με Πρωτοψάλτη τον δάσκαλό του Γεώρ. Σύρκα. Κατόπιν έψαλε στον Άγιο Νικόλαο Κουκαίου, στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου Υμηττού, στη Μεταμόρφωση Κεφαλαρίου Κηφισιάς, στην Αγία Σκέπη Παπάγου, στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Σπάτων και τέλος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου Καισαριανής όπου ψάλλει μέχρι σήμερα και στον οποίο έχει συγκροτήσει μόνιμο Βυζαντινό χορό. Έχει στο ενεργητικό του σημαντικές δραστηριότητες. Ως Χοράρχης έχει δώσει πολλές συναυλίες στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις με τον Βυζ. χορό του και ως μονωδός έχει κληθεί και έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς. Από το 1989, συνδυάζοντας και τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις έχει ψάλει σε Ελληνικούς Ορθοδόξους Ι. Ναούς στο Εξωτερικό (Λιέγη, Βρυξέλλες, Φρανκφούρτη, Μόναχο, Ανόβερο κ.α.). Είναι από το 1974, συνεργάτης του Ρ/Σ ΕΡΑ-1 και έχει λάβει μέρος σε δεκάδες εκπομπές έχει κάνει και στους Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος και Πειραϊκής Εκκλησίας. Έχει δώσει και συναυλίες σε "σολιστικό" επίπεδο, με επιτυχία. Ως μουσικοδιδάσκαλος διδάσκει τη Βυζ. μουσική στην Ι. Μητρόπολη Καισαριανής Βύρωνος, και Υμηττού και κατ' ιδίαν σε πολλούς μαθητές του, οι οποίοι είναι κυρίως νέοι Λαμπαδάριοι. Πολλοί από τους μαθητές του είναι σήμερα ικανότατοι πρωτοψάλτες. Έχει μελοποιήσει και πολλά μαθήματα τα οποία παραμένουν ανέκδοτα ενώ έχει υπό έκδοση και μελέτη σχετική με τα "Απληγήματα". Καλλιφωνος με εντυπωσιακή, πλούσια και μελωδική φωνή και Βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος, ο Π. Σουσουνης, ψάλλει με σεβασμό και υπευθυνότητα τα κλασσικά μαθήματα αλλά και μαθήματα των διδασκάλων του, ενώ παράλληλα εργάζεται δημιουργικά και υπηρετεί με αφοσίωση τη λειτουργική μας παράδοση.

Σούσουρας Χρήστος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου 40 Εκκλησιών Θεσσαλονίκης. Γεννήθηκε το 1947

στη Θεσ/κη και σε ηλικία 18 ετών μαθήτευσε κοντά στον διακεκριμένο πρωτοψάλτη και χοράρχη Νέστορα Παπαλεξίου. Μετά από πέντε χρόνια (1970) συνδέθηκε με τον μεγάλο δάσκαλο της μουσικής μας τον πρωτοψάλτη Αθαν. Καραμάνη στον οποίο μαθήτευσε για πολλά χρόνια και διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη και το δημοτικό τραγούδι. Οι μεγάλες του ικανότητες στη μουσική ανάγνωση και το εύρος και η ποιότητα της φωνής του, τον κατατάσσουν ως το βασικότερο στέλεχος στην ομάδα των ισοκρατών στους Βυζ. χορούς Θεσ/κης. Είναι βασικό στέλεχος της Βυζ. χορωδίας του Αθ. Καραμάνη καθώς και της Βυζ. χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Θεσ/κης. Εξαιρετος άνθρωπος και σεμνός ψαλμωδός, ο Χ. Σούσουρας, έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου 40 Εκκλησιών, στη Θεσ/κη. Τελευταία εργάζεται και έχει υπό δημιουργία και Βυζ. χορωδία στο Β' διαμέρισμα του Δήμου Θεσ/κης.

Σπανούδη Σοφία. Μουσικολόγος, Μουσικοκριτικός, Λογοτέχνης και Καθηγήτρια πιάνου. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1878. Ευρειμαθέστατη μουσικολόγος και άριστη μουσικοκριτικός χαρακτηρίστηκε ως η "Μάνα της Ελληνικής μουσικής". Υποστήριξε με πάθος την Ελληνική μουσική δημιουργία και στήριξε με άρθρα και μελέτες της την παραδοσιακή Βυζαντινή Εκκλησιαστική μουσική.

Σπετσιώτης Ιωάννης. Διακεκριμένος Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγη-

της Β.Μ. και Χοράρχης με σημαντική δραστηριότητα και προσφορά. Γεννήθηκε στην Ερμιόνη Αργολίδας το 1945 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Μιχαήλ, πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Ερμιόνης και γνώστη της Β. Μουσικής. Μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο μετέβη στην Αθήνα όπου παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (είναι σήμερα Σχολικός σύμβουλος Β/θμιας

Εκπ/σης) σπούδασε και Βυζ. Μουσική. Κύριος δάσκαλός του στην Αθήνα ήταν ο Ιωάννης Μαθιουδάκης Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγ. Κων/νου Ομονοίας, εκφραστικώτατος και δεινόςτατος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης ο οποίος του μετέδωσε όλα τα μυστικά της ιερής ψαλμωδίας. Παράλληλα φοίτησε και στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δάσκαλο τον Καθηγητή - Μουσουργό Διαμ. Μαυραγάνη, και έλαβε Πτυχίο Βυζ. μουσικής και Δίπλωμα βυζ. μουσικής με "Άριστα". Συγχρόνως σπούδασε και τελειοποιήθηκε και στην Ευρωπαϊκή μουσική. Την περίοδο 1982 μέχρι 1986 μαθήτευσε και κοντά στον αείμνηστο πρωτοψάλτη Χρυσ. Θεοδοσόπουλο για να ολοκληρώσει πλέον την όλη του ψαλτική προσωπικότητα. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με

την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίας Άννης Κορίνθου όπου διευθύνει και Βυζ. χορό. Παράλληλα με τα επαγγελματικά και ιεροψαλτικά του καθήκοντα παρουσιάζει και άκρως εντυπωσιακή και αξιόπαινη δραστηριότητα. Είναι Καθηγητής Β.Μ. και Ευρ/κής Μουσικής στο Απολλώνιο Ωδείο, συνεργάτης Ρ/Σ Κορίνθου σε πολλές εκπομπές, εκδόσεις του βιβλιογραφικού Δελτίου Β.Μ. από το 1983, άμεσος συνεργάτης στην έκδοση του περιοδικού "Ιεροψαλτικός κόσμος" της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. στην οποία διετέλεσε και Γεν. Γραμματέας (1984-86), Χοράρχης του Βυζ. χορού Ιεροψαλτών Κορινθίας με τον οποίο έχει κάνει πολλές εμφανίσεις σε αίθουσες και στην τηλεόραση. Έχει τακτική αρθρογραφία στα περιοδικά: "Ελληνοχριστιανική Αγωγή", "Γρηγόριος Παλαμάς" κ.λ.π. Τέλος στη ιδιαίτερη πατρίδα του έχει παρουσιάσει και ειδική ιστορική μελέτη για την Βυζ. Μουσική. Το πολύπλευρο αυτό έργο του Ι. Σπετσιώτη είναι πράγματι για τη μουσική μας πολύτιμο και ωφέλιμο και συμβάλλει ευεργετικά στην προώθηση και καλλιέργεια της ιερής μας μουσικής. Εξαιρετος άνθρωπος, σεμνός με ήθος και αρετή, δραστήριος και δημιουργικός, συμμετέχει με πολλή προθυμία και εργάζεται άοκνα και αποδοτικά, σε κάθε προσπάθεια που αποβλέπει στην καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Σπετσιώτης Μιχαήλ. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών (πάνω από 45 χρόνια) στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Παμ. Ταξιαρχών Ερμιόνης Αργολίδας. Γεννήθηκε το 1908 στην Ερμιόνη και υπηρέτησε το Ι. Αναλόγιο με ευλάβεια και υποδειγματική αφοσίωση τη Λειτουργική Μουσική μας παράδοση δίδοντας την σκυτάλη της ψαλτικής του τέχνης στον γιο του Ιωάννη, διακεκριμένο Πρωτοψάλτη, Καθηγητή και Χοράρχη.

Σπηλιόπουλος Χρήστος. Περιφημος μουσικοδιδάσκαλος και εμβριθής μουσικός διαπρέπας στην Πάτρα. Γεννήθηκε στην Πάτρα στα τέλη του περασμένου αιώνα και από μικρή ηλικία στράφηκε στη μελέτη της Εκκλησιαστικής μουσικής αναδειχθείς διαπρεπής μουσικός. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης έψαλε επί σειράν ετών στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Πατρών ως Λαμπαδάριος του Κλεομ. Αθήνη και του Δημ. Κουτσαρδάκη και έπειτα ως Πρωτοψάλτης. Δίδαξε τη Βυζ. μουσική σε πλήθος μαθητών του δωρεάν, πολλοί από τους οποίους έγιναν ικανότατοι ιεροψάλτες στην Πάτρα. Δίδαξε τη μουσική και με τη μορφή "Σεμιναρίων" στον "Αχαϊκό Σύλλογο Πατρών" (1906). Εξέδωσε και θεωρητικό πόνημα για τη διδασκαλία της Β.Μ. με τίτλο: "Μέθοδος Βυζ. Μουσικής" (1904) το οποίο χρησιμοποίησε αργότερα ως οδηγό για το δικό του θεωρητικό ο καθηγητής Κ. Παπαδημητρίου. Μελοποίησε πολλά μαθήματα Δοξολογίες, Χερουβικά, Λειτουργικά κ.λ.π. τα οποία σε μορφή χειρογράφων εχρησιμοποιούντο από τους μαθητές του, ενώ πολλά δημοσιεύθηκαν και στην εφημερίδα "Φόρμιγγα". Τέλος είχε πλούσια συλλογή δημοτικών τραγουδιών καταγραμμένα με Βυζ. σημειογραφία. Υπήρξε στενός συνεργάτης της "Φόρμιγγας" επί σειρά ετών. Πέθανε στην κατοχή (1941) από αιτία.

Σπηλιωτόπουλος Ιωάννης. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στο χωριό Καμάρες Αιγίου το 1913 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη.

Υπήρξε μαθητής του περίφημου Πρωτοψάλτη και μετέπειτα πρωτοπρεσβύτερου Νικ. Μαυρόπουλου από τον οποίο διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής ερμηνείας κατά το ύφος, την έκφραση και την ορθή εκτέλεση των σημείων ποιότητας των μουσικών μαθημάτων. Τη μουσική του παιδεία ολοκλήρωσε στο Ωδείο απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής. Έχει ψάλει σε διάφορους Ι. Ναούς. Ως Πρωτοψάλτης όμως διακρίθηκε πρώτον κατά την περίοδο 1935 - 40 οπότε έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό των Πατρών και δεύτερον κατά την περίοδο 1947 - 1988 όπου επί 41 ολόκληρα χρόνια έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό πολιτικό Ναό της Φανερωμένης Αιγίου όπου άφησε εποχή με τις υποδειγματικές Βυζαντινές μονωδιακές ερμηνείες του. Προικισμένος με σπάνια "μεταλλική" μελωδική φωνή και ηγεμονικό εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Ι. Σπηλιωτόπουλος, διακόνησε στο ιερό αναλόγιο πάνω από 60 συνεχή έτη και υπηρέτησε την ψαλτική μας τέχνη με σεβασμό και αφοσίωση προς τις παραδοσιακές επιταγές ερμηνεύοντας με σύνεση και συνέπεια υποδειγματικά τα κλασσικά μουσικά κείμενα. Δίδαξε επίσης την Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές του.

Σπηλιωτόπουλος Ιωάννης. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Ανδρέου Κάτω Πατησίων Αθηνών, ζηλωτής και ένθερμος λάτρης της Βυζ. Εκκλ. Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Τέμενη Αιγίου το 1927 και από πολύ μικρή ηλικία, γαλουχημένος με τα νάματα της χριστιανοσύνης από ευσεβείς γονείς, στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο. Πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης από τον Κων. Ανδριόπουλο, καλλιφωνα Λαμπαδάριο τότε του Ι. Προσκυνήματος Παναγίας Τρυπητής Αιγίου. Αργότερα μετέβη στην Αθήνα και μαθήτευσε κοντά στους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους Γεωργ. Σύρκα και Βασ. Νόνη από τους οποίους διδάχτηκε τόσο τη θεωρία όσο και την πρακτική της ψαλτικής τέχνης. Δραστήριος και δημιουργικός, με έντονη τη διάθεση προσφοράς και συνεργασίας, υπηρετεί τη λειτουργική μας μουσική με ζήλο πολύ και αγάπη. Βασικό στέλεχος πολλών Βυζ. χορωδιών έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες και διάφορες εκδηλώσεις. Σεμνός και ιεροπρεπής ψαλμωδός, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ψαλτική μας τέχνη.

Σπυρίδης Χαράλαμπος. Επίκουρος Μαθηγητής Ακουστικής - Φυσικής της Μουσικής στο τμήμα Φυσικής Σχολής Θετικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/κης και σήμερα Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών Π. Αθηνών. Ασχολείται ιδιαίτερα με την έρευνα

και μελέτη των κλιμάκων της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής. Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα και μελέτες και έχει εκδώσει πολλά βιβλία σχετικά με τη Βυζ. Μουσική όπως: "Ψυχοακουστική και Μαθηματικά στη Βυζαντινή μουσική" (1987), "Μουσική Ακουστική" (1991), "Εισαγωγή στη Μαθηματική Μουσική" (1993), "Μαθηματική Αντιμετώπιση του Αλγόριθμου του Χρυσανθου" (1993) κ.α.

Σπυριδόπουλος Βασίλειος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου Πολιούχου Θεσσαλονίκης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και διακρίνεται για την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Διετέλεσε επί σειρά ετών Λαμπαδάριος στον ίδιο Ναό με Πρωτοψάλτη τον αείμνηστο Χρυσ. Θεοδοσόπουλο τον οποίο διαδέχτηκε στο ιερό αναλόγιο μετά τον αδόκητο θάνατό του (1988).

Σπυρόπουλος Γεώργιος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ανδρέα Διγελιωτίκων Αιγίου. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1931. Σεμνός και ακέραιος ως χαρακτήρας υπηρετεί την ψαλτική τέχνη επί πολλά χρόνια με πολλή ζήλο και αφοσίωση, προσφέροντας με προθυμία πολλή τις υπηρεσίες του στη λειτουργική μας μουσική, συνεργαζόμενος σε κάθε περίπτωση με όλους τους συναδέλφους του απολαμβάνοντας την αγάπη τους και την εκτίμησή τους. Είναι μέλος των συλλόγων Φίλων Βυζ. Μουσικής και ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων.

Σπυρόπουλος Σπυρίδων. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Συγγραφέας μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στο χωριό Ίρια Ναυπλίου το 1928 και μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο αξιοποίησε την κλίση του προς το ιερό αναλόγιο μαθητεύοντας κοντά στον ιεροψάλτη και γνώστη της Β.Μ. Αριστ. Ευστρατόπουλο. Αργότερα φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου έλαβε πτυχίο ιεροψάλτη. Από το έτος 1946 μέχρι το έτος 1961 έψαλε στην πατρίδα του Ίρια και από το 1961 μέχρι σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Προφήτου Ηλιού στην Τρίπολη Αρκαδίας. Είναι μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Ιεροψαλτών Τριπόλεως επί δεκαετία και πλέον και λόγω της καλλιγραφίας του και της μεγάλης εργατικότητας και διάθεσης προσφοράς που τον διακρίνουν είναι ο στυλοβάτης του Συλλόγου και το "χέρι" για όλες τις μουσικογραφές. Έχει γράψει Θ. Λειτουργία και Ειρμολόγιο με συλλογή και επιλογή μαθημάτων. Έχει γράψει για το Σύλλογο, "Ορθρο" (ανέκδοτο) και "Εσπερινό" και "Θ. Λειτουργία" τα οποία χρηματοδοτήθηκαν και κυκλοφορούν σε καλαίσθητα τεύχη. Έχει μελοποιήσει τα 11 εξαστοστειλάρια, τα εωθινά, διάφορα Δοξαστικά, Ανοιξαντάρια, Αναστασιματάριο, Πεντηκοστάριο και πλήθος άλλων μαθημάτων τα οποία μένουν ανέκδοτα και κυκλοφορούν μόνο στον ψαλτικό κόσμο της Τρίπολης σε χειρόγραφα. Έχει διδάξει τη Β.Μ. σε πολλούς μαθητές του. Η Μεγάλη αγάπη που τρέφει ο Σ. Σπυρόπουλος στην ιερή ψαλτική μας τέχνη που με πίστη και συνέπεια με κάθε τρόπο υπηρετεί, αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι δίδαξε την

ιερή μας μουσική και στα τρία παιδιά του. Προ ολίγου χρόνου, ο εκλεκτός Πρωτοψάλτης και αγαπητός φίλος απέστειλε στον γράφοντα μελοποιημένο, σε ήχο Γ', τον ύμνο που περιλαμβάνεται στον Α' τόμο του παρόντος έργου (σελ. 182 - 183), ένα ακόμη δείγμα του ένθερμου ζήλου και της μεγάλης του αγάπης προς την ιερή μας τέχνη.

Σπυρόπουλος Χριστόφορος (ή Χρήστος). Διακεκριμένος Καλλίφωνος

Πρωτοψάλτης, Καθηγητής, Μουσουργός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη Αιγίου το 1937 και πήρε τα πρώτα μαθήματα μουσικής στη γενέτειρά του την περίοδο 1945 - 49 από τον περίφημο δάσκαλο της Ελληνικής μουσικής της περιοχής του ιατροφιλόσοφο Δημ. Περιστέρη. Συνέχισε στην Εκκλησιαστική Σχολή Κορίνθου με τον Καθηγητή Δημ. Παναγιωτόπουλο - Κούρο (1951 - 52). Την περίοδο 1953 - 57 φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών

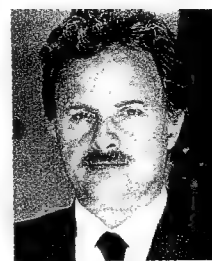
όπου είχε δασκάλους τους περίφημους Καθηγητές Ιωαν. Μαργαζιώτη, Νικ. Παππά καθώς και τους Εμμ. Φαρλέκα και Σπ. Καψάσκη, και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής Μουσικής. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1954 όπου συμμετέχει ως πρώτος χορωδός της χορωδίας του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών (1954 - 58). Στη συνέχεια έψαλε ως Πρωτοψάλτης στους Ι. Ναούς, Άγιο Ιωάννη Ρέντη (1960), Θεία Ανάληψη Δραπετσώνας (1960 - 62), Υψώσεως Τιμίου Σταυρού Αιγάλεω (1962) αντικαταστήσας τον περίφημο πρωτοψάλτη Νικ. Βλαχόπουλο. Στη συνέχεια μετέβη στην Αυστρία για σπουδές στη Μουσική Ακαδημία της Βιέννης όπου συγκρότησε χορωδία στον Ι. Ναό της Αγίας Τριάδας. Επανελθών στην Ελλάδα έψαλε στους Ι. Ναούς, Παναγίας Μαρμαριώτισσας Χαλανδρίου (1978), Άγιο Φανούριο Καρελλά (1987) και αργότερα στους Ταξιάρχες - Παναγία Γρηγορούσσης (1992) και από το 1993 στους Αγίους Πάντες Κορωπίου Αττικής. Παράλληλα με την πρωτοψαλτία του σπούδασε Θεολογία, Φιλοσοφία και Διεθνές Δίκαιο. Σπούδασε επίσης θεωρητικά κλασσικής μουσικής στην Αθήνα, την Ιταλία και τη Βιέννη και έλαβε πτυχίο Σολίστ Μελοδράματος, δίπλωμα οργάνωσης, ενορχηστρώσεως και διευθύνσεως Συμφωνικής Ορχήστρας και δίπλωμα Αρχιμουσικού. Διετέλεσε Καθηγητής Θεωρητικών μαθημάτων στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και ως Αρχιμουσικός διηύθυνε διεθνείς Συμφωνικές Ορχήστρες στη Βιέννη, Παρίσι, Μόσχα, Γενεύη, Μιννεάπολη κ.α. Διετέλεσε πρόεδρος του Διεθνούς Οργανισμού Μουσικών Αμερικής το 1973 καθώς και πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής για το διορισμό μελών στο Περ. Γραφείο 802 Αμερικανικής Ομοσπονδίας Μουσικών. Στην Αμερική έψαλε και ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίας Βαρβάρας Νέας Υόρκης (1991 - 92), ενώ ως Δ/ντής Παιδείας, δίδαξε στα ιδρύματα Ελληνικό Κολλέγιο, Ι. Θεολογική Σχολή, Ακαδημία Αγίου Βασιλείου (1963 - 68) ενώ από το 1965 είναι μέλος τακτικό του Διεθνούς οργανισμού Μου-

σικών Αμερικής. Εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία ο Χ. Σπυρόπουλος έχει στο ενεργητικό του πλούσιο και πολυσχιδές μουσικό έργο. Με εξαίρετο ήθος και αρετή, σεμνός λειτουργός του Ι. αναλογίου, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, υπηρετεί με συνέπεια και ευλάβεια την λειτουργική μουσική μας παράδοση.

Σταθακόπουλος Ζωγράφος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε στο χωριό Ροδοδάφνη Αιγίου το 1928. Πρώτος του δάσκαλος στην Βυζαντινή και Δημοτική μουσική υπήρξε ο περίφημος εμβριθής μουσικός και ιατροφιλόσοφος συμπατριώτης του Δημ. Περιστέρης. Αργότερα μαθήτευσε για μικρό χρονικό διάστημα και κοντά στον περίφημο Καθηγητή του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Πηγαίο ταλέντο στη μουσική ο Ζ. Σταθακόπουλος τελειοποιήθηκε σχεδόν αυτοδίδακτος, μελετώντας συνεχώς και ακούοντας όλους τους μεγάλους πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους. Συνέψαλε με τον Δημ. Μήτρου, τον Αθαν. Καραμάνη και τον Αθαν. Παναγιωτίδη από τους οποίους ωφελήθηκε πολύ και διαμόρφωσε τον τρόπο ψαλτικής ερμηνείας και έκφρασης. Κυρίως όμως επηρεάστηκε βαθύτατα από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στάνιτσα με τον οποίο συνδέθηκε με βαθειά προσωπική φιλία και με τον οποίο συνέψαλε πολλές φορές, για να διαμορφώσει τελικά το χαρακτηριστικό ψαλτικό του ύφος. Την ψαλτική του σταδιοδρομία ξεκίνησε ως δομέστικος στο Ιερό Προσκύνημα της Παναγίας Τρυπητής Αιγίου κοντά στον Πρωτοψάλτη Αναστ. Θεοχαρόπουλο. Έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Αγίου Ανδρέου Αιγίου με πρωτοψάλτη τον Ανδρ. Λέτσο για λίγα χρόνια μέχρι το 1949. Από το 1950 μέχρι σήμερα, επί 44 συνεχή έτη, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ιερού προσκυνήματος της "Αναστάσεως του Χριστού" στα Σπάτα Αττικής. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική και εύστροφη φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος όπως το διδάχτηκε από τον Άρχοντα πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα, ο Ζ. Σταθακόπουλος, παράλληλα με τα ιεροψαλτικά του καθήκοντα, επιτελεί σημαντικό έργο και ως δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης. Δίδαξε και διδάσκει την μουσική σε πολλούς μαθητές του οι οποίοι σήμερα είναι καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι, υπηρετώντας και με την ιδιότητά του αυτή με πολύ ζήλο και αφοσίωση την ιερή λειτουργική μας μουσική.

Στάθης Γρηγόριος. Διαπρεπής Μουσικολόγος Καθηγητής, κορυφαίος στον Ελληνικό χώρο της σύγχρονης εποχής, Χοράρχης και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στο χωριό Γερακάρι Ιωαννίνων το 1940 και από το 1954 μέχρι το 1958 φοίτησε ανελλιπώς στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων. Το 1959 - 60 φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών για Β.Μ. και το 1960 - 61 στο Ωδείο Πειραιώς για Ευρωπαϊκή Μουσική και παράλληλα σπούδασε Θεολογία στο Παν. Αθηνών. Το 1963 περάτωσε τις Θεολογικές και μουσικές του σπουδές και έλαβε Πτυχίο Θεολογίας, Πτυχίο Ιεροψάλτου (Ωδείο Αθηνών) και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου (Ωδείο Πειραιώς) όλα με "Άριστα". Στη συνέχεια μετεκπαιδευ-

τηκε στη Ρώμη (1963 για 3 χρόνια) σε θέματα Ευρωπαϊκής μουσικής (Ωδείο Santa Cecilia) και Σύνθεσης, όπου τον τρίτο χρόνο στράφηκε οριστικά προς τη Βυζαντινή Μουσικολογία, στη Κοπεγχάγη (1968 για 2 χρόνια) για ειδικές μουσικολογικές σπουδές για τη Β.Μ. στα "Μνημεία Βυζαντινής Μουσικής" και στην Οξφόρδη (1969 για 8 μήνες) όπου μελέτησε σπάνια χειρόγραφα Βυζ. μουσικής. Εν τω μεταξύ το 1967 μετέβη και στη μονή Σινά όπου επί 8μηνο μελέτησε και κατέγραψε όλους τους εκεί κώδικες Β. Μουσικής. Στην Κοπεγ-

χάγη έλαβε και Πτυχίο Βυζαντινολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης. Από το 1970 είναι επιστημονικός συνεργάτης του ιδρύματος Βυζ. μουσικολογίας της Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Υπό την ιδιότητά του αυτή εργάστηκε πάνω από τρία χρόνια (1970, 71, 72) στο Άγιον Όρος όπου καταλογογράφησε τα χειρόγραφα Βυζ. μουσικής στα Αγιορείτικα μοναστήρια (περίπου 5.000 χειρόγραφες σελίδες, ήτοι υλικό για 7 τόμους, από τους οποίους εξέδωσε ήδη 3). Το 1972, ως υπάλληλος της Ι. Συνόδου ανέλαβε την οργάνωση του Ιδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας και κατά καιρούς επαναλαμβάνει τις εργασίες του στο Άγιο Όρος. Το συγγραφικό του έργο πλούσιο και ογκώδες αναφέρεται κυρίως σε θέματα ιστορίας, μορφολογίας, εξέλιξης και εξήγησης της σημειογραφίας της Βυζ. Μουσικής. Εξέδωσε τέσσερες (4) αυτοτελείς εργασίες ενταγμένες στη γενική σειρά **"ΜΕΛΕΤΑΙ"** του Ι. Β. Μουσικολογίας με τίτλους: "Τα χειρόγραφα Βυζ. Μουσικής - Αγίου Όρους" (3 τόμοι - 1975, 1976, 1993), "Η Δεκαπεντασύλλαβος Υμνογραφία εν τη Βυζ. Μελοποιία" - 1977, "Η εξήγηση της παλαιάς Βυζ. σημειογραφίας" - 1978 και "Οι αναγραμματισμοί και τα Μαθήματα Βυζ. Μελοποιίας" - 1979. Έχει στο ενεργητικό του πάνω από 90 μελέτες, Ελληνικές και ξένες, γενικά για την ψαλτική τέχνη ("Η σύγχυση των τριών Πέτρων", "Η Β.Μ. στη Λατρεία και στην Επιστήμη", "Παρηχήματα", Κανονόρχημα", κ.λπ.). Έχει κάνει πλήθος διαλέξεων πάνω σε θέματα της ψαλτικής τέχνης και έχει λάβει μέρος σε πολλά Ελληνικά και Διεθνή μουσικολογικά συνέδρια, έχει κάνει πολλές εισηγήσεις και ανακοινώσεις ερευνών του και έχει τιμηθεί με πολλά διπλώματα και διακρίσεις¹. Είναι γενικός εκδότης μιας έξοχης σειράς δίσκων με τίτλο: "Βυζαντινοί και Μεταβυζαντινοί Μελοουργοί". Είναι μέλος σε πολλούς οργανισμούς και ιδρύματα. Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και χοράρχης του Βυζαντινού χορού ψαλτών: "Οι Μαϊστορες της ψαλτικής τέχνης" με τον οποίο έχει δώσει πλήθος συναυλιών στην Ελλάδα και το Εξωτερικό και έχει ηχογραφήσει και κυκλοφορήσει πολλούς δίσκους και κασέτες. Εξέχουσα φυσιογνωμία στο χώρο της Βυζ. Μουσικολογίας, προικισμένος με σπάνια προσόντα, σεμνός με απαράμιλλο ήθος και αρετή, ο Γρ. Στάθης, θεωρείται σήμερα μουσικολόγος πρώτου μεγέθους. Υπερασπίζεται σε κάθε περι-

1. Τιμητικό Δίπλωμα απένειμε στον διακεκριμένο μουσικολόγο και ο Σύλλογος Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας στις 26-11-1989 στο Αίγιο.

πωση το εθνικό θέμα της Β.Μ. με πίστη, σοβαρότητα και επιχειρηματολογία δυνατή αλλά και θάρρος, συνέπεια και επιμονή αφού διαθέτει τέλεια θεωρητική συγκρότηση και άριστη διαλεκτική ικανότητα παράθεσης και υποστήριξης των απόψεών του που αποπλίζει τους αμφισβητίες. Στις 16 Δεκεμβρίου 1986, ο Γρ. Στάθης, εκλέχτηκε Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και σήμερα, παράλληλα με τα Καθηγητικά του καθήκοντα, εργάζεται ακατάπαυστα για την ολοκλήρωση του Μουσικολογικού του έργου.

Σταθόπουλος Δημήτριος. Πρωτοψάλτης Ι. Ν. Τριών Ιεραρχών Πορρωβίτης Αιγείρας. Υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική. Είναι μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας.

Σταματιάδης Στ. (Βλ. Γιαννίδης Ελισσαίος).

Σταματοπούλος Δημήτριος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Βασιλείου Σελιαντίκων Αιγίου. Διακρίνεται για την καλλιφωνία του και την ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του.

Στανίτσας Θρασύβουλος. Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας (1960 - 64) καλλιφωνότατος και απαράμιλλος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης. Γεννήθηκε το 1910 στα Ύψωμαθια της Πόλης και μέχρι το 1939 που κλήθηκε και ανέλαβε Άρχων Λαμπαδάριος στον Πατριαρχικό Ναό έψαλε σε πολλούς Ναούς όπου και διακρίθηκε για την θαυμαστή καλλιφωνία του και ερμηνευτική του δεινότητα. Έψαλε στον Άγιο Μηνά, Θεία Ανάληψη, Αγ. Κων/νο, Άγιο Νικόλαο Γαλατά. Ως Λαμπαδάριος στον Π. Ναό έψαλε από το 1939 μέχρι το 1960 και ως Πρωτοψάλτης από το 1960 μέχρι το 1964. Το 1964 ήλθε στην Ελλάδα όπου άφησε εποχή με τις υπέροχες ψαλμωδίες του και τους πρότυπους Βυζ. χορούς που οργάνωσε. Ο Μεγάλος αυτός Πρωτοψάλτης πέθανε στις 18 Απριλίου 1987. (Βλ. και Α' τόμο σελ. 143 - 144 καθώς και στον παρόντα τόμο στη Βιογράφηση του Καλογερόπουλου Βασιλ.).

Σταυρόπουλος Αργύριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Ελίκη Αιγίου το 1937 και από μικρός διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την κλίση του προς τη μουσική. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη στο Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού της γενέτειράς του κοντά στους ιεροψάλτες Γεωργ. Πολυχρονόπουλο και Χρ. Οικονόμου. Τη Βυζ. μουσική διδάχτηκε στην Πατμιάδα Εκκλησιαστική Σχολή όπου έλαβε τις εγκύκλιες σπουδές. Μετά την αποφοίτησή του από την Πατμιάδα Σχολή εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου ασχολήθηκε συστηματικά με τη μουσική, θεωρητικά και πρακτικά, συνεργαζόμενος με τον μουσικολόγο Αλεξ. Τράκα και τον Πρωτοψάλτη Λεων. Οικονό-

μου. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Χαραλάμπους Πεδίου Αρέως στην Αθήνα και διετέλεσε βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες της Αθήνας. Ο Αργ. Σταυρόπουλος επιστήθιος και αδελφικός φίλος από τα παιδικά χρόνια του γράφοντος υπήρξε σεμνός και αφοσιωμένος λειτουργός του Ι. αναλογίου και υπηρέτησε με ευλάβεια και συνέπεια υποδειγματική την ψαλτική μας τέχνη. Άφησε όμως ημιτελείς όλες τις εργασίες του. Πέθανε αιφνίδια το Φεβρουάριο το 1988.

Σταυρόπουλος Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ν. Αγίου Κων/νου στο χωριό "Άγιος Κων/νος" Αιγίου. Γεννήθηκε στα Άνα Σουδενέϊκα Πατρών το 1955. Είναι μέλος των Συλλόγων φίλων Βυζ. μουσικής και Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο συλλόγων όπου διακρίνεται και ως μονωδός. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης, ψάλλει και υπηρετεί με ευλάβεια, πίστη και αφοσίωση πολλή την ιερή λειτουργική μας μουσική.

Σταυρόπουλος Νικόλαος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Ρίο Πατρών το 1918 και από πολλή μικρή ηλικία έδειξε ιδιαίτερη κλίση προς τη Μουσική. Σ' αυτό συνετέλεσε αφ' ενός η εντυπωσιακή καλλιφωνία του και αφ' ετέρου το γεγονός ότι τα παιδικά του χρόνια έζησε μέσα σε εκκλησιαστικό και μουσικό κλίμα αφού ο πατέρας του Αθανάσιος ήταν ιερέας - εφημέριος στη γενέτειρά του. Κατ' αρχάς μαθήτευσε την περίοδο 1934 - 35 κοντά στον περίφημο μουσικοδιδάσκαλο και καλλίφωνο Πρωτοψάλτη του Αγ. Νικολάου Πατρών τότε Δημ. Κουτσαρδάκη, για να συνεχίσει αργότερα κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο και εμβριθή Μουσικό Χρήστο Σπηλιόπουλο. Πολλά ωφελήθηκε τέλος και από τον μελίσθογγο Νικ. Μαυρόπουλο Πρωτοψάλτη τότε Παντανάσσης Πατρών, στον οποίο μαθήτευσε αρκετό καιρό. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1943 οπότε αναλαμβάνει Λαμπαδάριος στον Ι. Ν. Παντανάσσης με πρωτοψάλτη τον Θεμ. Καραβίτη. Επειδή υπήρχε όμως διασαρμονία λόγω της εξαιρετικής καλλιφωνίας του Ν. Σταυρόπουλου, το 1951 ο Ν. Σταυρόπουλος κατέλαβε το Ι. αναλόγιο του Πρωτοψάλτη με Λαμπαδάριο τον Θεμ. Καραβίτη. Με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ύφος ο Ν. Σταυρόπουλος άφησε πράγματι εποχή στην Παντάνασσα Πατρών κατανύγων τους εκκλησιαζόμενους με τις σεμνοπρεπείς και κατανυκτικές ψαλμωδίες του. Στην Παντάνασσα έψαλε επί 25 συνεχή χρόνια. Την περίοδο 1961 - 62 διετέλεσε Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών και από τη θέση αυτή επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο και είχε σημαντική δραστηριότητα για την καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής. Με πρωτοβουλία του και με έγκριση του τότε Μητροπολίτη Πατρών μακαριστού Κων/νου, ίδρυσε Σχολή Βυζαντινής μουσικής του Συλλόγου Ιεροψαλτών. Η Σχολή λειτούργησε επί σειρά ετών

με διδάσκαλο τον ονομαστό μουσικοδιδάσκαλο, μελοποιό - συγγραφέα και Καθηγητή τότε της Αρσακείου Παιδαγ. Ακαδημίας Πατρών Κων/νον Πανά. Εξαιρετος άνθρωπος με ήθος και αρετή, καλόκαρδος και ευγενής, ο Ν. Σταυρόπουλος, απεχώρησε σχετικά ενωρίς από το Ι. αναλόγιο λόγω φωνητικής κόπωσης και σήμερα ζει στην Πάτρα ως επιτυχημένος επιχειρηματίας.

Σταυρουλάκης Κων/νος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Γαλιά Ηρακλείου Κρήτης το 1956 και φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. της Ι.Μ. Γορτύνης και Αρκαδίας με δάσκαλό του τον Νικ. Κατσανεβάκη. Φοίτησε ακόμη στο Εκκλ. Λύκειο Πάτμου και στο Ωδείο "Παλλάδιον" της Αθήνας απόπου έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη και στο "Αττικόν Ωδείο" απόπου έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Διετέλεσε Καθηγητής Β.Μ. στην Αθωνιάδα Σχολή του Αγ. Όρους (1988-90) και σήμερα είναι Καθηγητής στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Καρπενησίου. Έχει ψάλλει στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου και στον Ι. Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Ν. Φιλαδελφείας και τελευταία ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Κοσμά του Αιτωλού Ν. Φιλαδελφείας. Έχει επίσης και συγγραφικό έργο. Έχει συγγράψει τα βιβλία "Μουσική" "Θεωρητικό της Β.Μ." και "Ορθογραφία της Β.Μ.". Έχει μελοποιήσει και πολλά μαθήματα και είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και Χοράρχης της Βυζαντινής Χορωδίας του Εκκλ. Λυκείου Καρπενησίου.

Στωϊκίδης Πλάτων. Ονομαστός εμβριθής μουσικός και Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Πισσιδία της Μ. Ασίας. Το 1915 εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα ως πρόσφυγας και παρουσίασε αξιόλογη δραστηριότητα για τη Βυζ. Μουσική. Μαθήτευσε στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων κοντά στον περίφημο Καθηγητή και μελοποιό Αγ. Κυριαζίδη και αργότερα κοντά στον ευρυμαθέστατο μουσικοδιδάσκαλο Κων. Ψάχο στην Αθήνα. Έψαλε στην Αίγυπτο, στην Τήνο και τέλος στη Λάρισα στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγ. Αχιλλείου όπου και διέπρεψε. Δίδαξε τη Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές και δημοσίευσε πολλά άρθρα και μελέτες για τη λειτουργική μας μουσική. Έγκριτος μελοποιός έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα τα οποία παραμένουν ανέκδοτα.

Σύλλας Δημήτριος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Εκπ/κός. Γεννήθηκε το 1876 και διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Τρικάλων. Εφημίζετο για την μοναδική και υπέροχη καλλιφωνία του και το σοβαρό ιεροπρεπές του ύφος που άφησαν εποχή. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του. Πέθανε αιφνίδια πάνω στο ι. αναλόγιο στις 20 Ιουλίου 1939.

Συμεωνίδης Ι. Ηλιού. Επιφανής Πρωτοψάλτης της Δαμασκού. Γεννήθηκε στη Μουταλάσκη της Καισάρειας της Καππαδοκίας το 1900 και το 1907 εγκαταστάθηκε στην Κων/πολη όπου φοίτησε στη Σχολή Βυζ. Μουσικής

της Μ. του Γ. Σχολής και είχε καθηγητές τους Κ. Κλάββα, Πολυχρ. Παχειδίη, Φώτη Παπαδόπουλο και Ι. Ναυπλιώτη. Διετέλεσε και Κανονάρχης του μετέπειτα Άρχοντα Πρωτοψάλτη Αριστείδη Νικολαΐδη. Διδάχτηκε επίσης θεωρία Β.Μ. από τον περίφημο Καθηγητή Ιερέα Θεόδ. Θωϊδή και ιστορία από τον Γεωργ. Παπαδόπουλο, Μέγα Πρωτεύδικο της Μ. του Χ. Ε. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς ως Πρωτοψάλτης και Λαμπαδάριος και το 1923 ανέλαβε, έπειτα από πρόσκληση, Πρωτοψάλτης στον Πατριαρχικό Καθεδρικό Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Δαμασκό όπου έψαλε επί σειρά ετών.

Συρεγγέλας Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Υψώσεως Τιμίου Σταυρού Χολαρχού. Καθηγητής Μαθηματικών Γεν. Γραμματέας του "Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών" Αθηνών με αξιόλογες επι-νετές δραστηριότητες.

Σύρκας Αντώνιος. Ονομαστός μουσικοδιδάσκαλος και τοποτηρητής Άρχων Πρωτοψάλτης της Μ. του Χ. Εκκλησίας. Γεννήθηκε στη Θουρία Καλαμών το 1872 και ανεδείχθη διαπρεπής μουσικοδιδάσκαλος και Πρωτοψάλτης. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του και άφησε σπουδαίο μελοποιητικό έργο. Πέθανε στην Αθήνα το 1974 πλήρης ημερών σε ηλικία 102 ετών. (Βλ. Α' τόμο σελ. 139).

Σύρκας Γεώργιος. Διαπρεπής καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1923 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον πατέρα του Αντώνιο περίφημο Άρχοντα Πρωτοψάλτη και μουσικοδιδάσκαλο, στον οποίο διετέλεσε και κανονάρχης. Το 1934 ήλθε στην Αθήνα και το 1936 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίας Γλυκερίας στο Γαλάτσι. Από τότε αρχίζει η μεγάλη ψαλτική σταδιοδρομία του Γ.

Σύρκα. Το 1939 αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου και στη συνέχεια από το 1952 μέχρι το 1963 διαπρέπει ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίου Κων/νου Ομονοίας. Κατόπιν, αφού έψαλε για τρεις μήνες στον Ι. Ν. Αγ. Σπυριδωνος Παγκρατίου αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Αγίας Φιλοθέης όπου ψάλλει μέχρι το 1970. Έπειτα ψάλλει για ένα χρόνο στην Αγία Τριάδα Κεραμεικού για να αναλάβει τέλος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης το 1971 στην Αγία Τριάδα Αμπελοκήπων όπου έψαλε μέχρι το 1982 οπότε απε-

χώρησε της ενεργού δράσης από το ιερό αναλόγιο. Καλλίφωνος ψαλμωδός με ωραία ευστροφία και μοναδική σε λυγρότητα και πλαστικότητα φωνή, διακρίθηκε για το ιδιάζον και χαρακτηριστικό ψαλτικό ύφος των πρωτοψαλτών της γενέτειράς του, του οποίου θεωρείται ως ένας από τους λίγους γνήσιους εκπροσώπους του, αν και δεν έζησε στην Πόλη, και αναδείχτηκε ένας από τους διαπρεπέστερους Πρωτοψάλτες της Αθήνας. Έχει στο ενεργητικό του πλούσια και πολυσχιδή δραστηριότητα στα ψαλτικά πράγματα όχι μόνο της Αθήνας αλλά και όλης της Ελλάδας. Ως Χοράρχης Βυζ. χορών έχει δώσει πλήθος συναυλίες σε αίθουσες και έχει κάνει πολλές ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Έχει διατελέσει επί 18 χρόνια Πρόεδρος της Συνοδικής Επιτροπής ακρόασης ιεροψαλτών και είναι μέλος επί σειρά ετών του Δ.Σ. του ιδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας. Ως μέλος του Δ.Σ. και κυρίως ως πρόεδρος για πολλά χρόνια του "Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών της Αθήνας" έχει να επιδείξει πλούσια και καρποφόρα δράση. Δραστήριος και δημιουργικός εργάστηκε άοκνα και αποδοτικά και από τη θέση αυτή πρόσφερε πολύτιμο έργο για τη βελτίωση της θέσης του ιεροψαλτικού κόσμου. Ως μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους σήμερα είναι ονομαστοί Πρωτοψάλτες και Λαμπαδαριοί σε όλη την Ελλάδα. Έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελληνικής Επικρατείας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση και απέκτησε πολλούς φίλους και θαυμαστές της ψαλτικής του τέχνης. Δόκιμος μελοποιός, έχει πλούσιο μελοποιητικό έργο ακολουθώντας πιστά την παράδοση. Έχει εκδόσει το "Νέο Αναστασιματάριο" (1967), τη "Μεγάλη Εβδομάδα" (1972) και το "Πεντηκοστάριον" (1984), ενώ έχει εκπονήσει και είναι έτοιμο προς έκδοση ένα μεγάλο 7τομο έργο με τίτλο: **"ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ"**, το οποίο θα περιλαμβάνει μελοποιημένες τις ακολουθίες όλων των Αγίων για κάθε μήνα με κάθε λεπτομέρεια. Έδη εξέδωσε 2 τόμους (Φεβρουάριο - Μάιο) (1994) οι οποίοι και έτυχαν θερμότατης υποδοχής απ' όλους τους ψάλτες. Σπουδαίος άνθρωπος, καλόκαρδος και ευγενής, με εξαίρετο ήθος και αρετή και ακέραιο χαρακτήρα, ο Γ. Σύρκας, είναι πολύ αγαπητός και χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όχι μόνο των πολυπληθών μαθητών του αλλά και όλου του ψαλτικού κόσμου.

Σύρκος Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Παντάνασσας Πατρών.

Σφακιανάκης Κωνσταντίνος. Μουσικολόγος και Μουσικοσυνθέτης. Γεννήθηκε στο Βραχάσι του Ηρακλείου Κρήτης το 1890 και σπούδασε Μουσική στη Λειψία και την Λαϊψάνη. Ασχολήθηκε συστηματικά με την ιστορία και την εξέλιξη της Βυζ. μουσικής και αναδείχτηκε ένας από τους αξιολογότερους ιστορικούς της Β.Μ. Υπήρξε φίλος και μελετητής του Α. Σκριάμπιν. Διετέλεσε Δ/ντής του Ωδείου Χανίων και του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών. Πέθανε το 1946.

Σφήκας Λεωνίδας. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης διαπρέψας στη Χίο και στην Αθήνα. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία μελωδική φωνή και αρχαϊζόν ψαλτικό ύφος έχει ψάλει πολλές φορές στο Ρ/Σ και έχει γράψει δίσκους και κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Σήμερα ζει στην Αθήνα και απέχει από κάθε ιεροψαλτική δραστηριότητα.

Σχώρης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Β. Μ. και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Βαμβάκου Φαρσάλων το 1949 και από μικρή ηλικία άρχισε να ασχολείται με την μουσική. Δάσκαλοί του στη Βυζαντινή μουσική υπήρξαν οι Όθων Φωκίτσας και Μανώλης Χατζημάρκος. Είναι Πτυχιούχος του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών και Διπλωματούχος του Ωδείου Αλίμου Αθηνών. Έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς και έχει στο ενεργητικό του πολύπλευρη επαινετή δραστηριότητα. Δίδαξε τη Β.Μ. επί τριετία στη σχολή Β.Μ. της Αγίας Λάρισσας, την οποία ίδρυσε ο ίδιος με την αιγίδα του Μητροπολίτη Δημητριάδος κ. Χριστόδουλου. Σήμερα είναι Καθηγητής Μουσικής στο παράρτημα του Ελληνικού Ωδείου στο Βόλο καθώς και στη σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι.Μ. Δημητριάδος. Είναι Χοράρχης της Πρώτης χορωδίας Ιεροψαλτών Βόλου "Ιωάννης ο Κουκουζέλης" ενώ παράλληλα συμμετέχει σε παραγωγές Βυζ. ύμνων καθώς και στην εκπομπή η οποία ασχολείται με τη θεωρία και ιστορία της μουσικής στο Ρ/Σ της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος "Ορθόδοξη Μαγρυρία" κάθε εβδομάδα. Έχει εκδόσει τη "Νεκρώσιμη ακολουθία" χειρόγραφα και ήδη έχει προς έκδοση δύο τόμους "Ορθρου" και "Θ. Λειτουργίας" με μαθήματα κυρίως του προκατόχου του, στο Ιερό αναλόγιο πρωτοψάλτη Αλέξανδρου Μαργαριτόπουλου, αλλά και δικές του μελοποιήσεις. Η πολύπλευρη αυτή δραστηριότητα του Ι. Σχώρη επισημαίνεται με την λαμπρή διακονία του στο ιερό αναλόγιο, ως Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού της Μεταμορφώσεως στο Βόλο, όπου ψάλλει με οδηγό και γνώμονα την πατροπαράδοτη ψαλτική μας παράδοση.

Σωτηριάδης Κων/νος. Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Σπυριδωνος Τριανδρίας Θεσ/κης.

Τ

Ταβουλιάρης Ιωάννης. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στα Χανιά Κρήτης το 1934 και μαθήτευσε κοντά στον Μιχ. Κεραμειανάκη ο οποίος υπήρξε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου Χανίων μέχρι το 1963 καθώς και στον διάδοχό του Πρωτοψάλτη στον ίδιο Ναό Αριστ. Δασκαλάκη, ο οποίος έψαλε μέχρι το θάνατό του (1988). Φοίτησε επίσης και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου είχε Καθηγητή τον αείμνηστο Ευαγ. Τζελά, απ' όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1966). Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς όπως στον Άγιο Χαράλαμπο Χανίων (1958-76), στην Κοίμηση Θεοτόκου Άνω Ηλιουπόλεως Αθηνών (1976-78), Άγιο Νικόλαο Σπλάντζας Χανίων (1978-84). Σήμερα και από το 1984, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου Χανίων. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, ο Ι. Ταβουλιάρης, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με πολύ ζήλο και αγάπη την λειτουργική μας μουσική. Κατά την περίοδο 1984 - 90 διετέλεσε και Χοράρχης της Χορωδίας του Συλλόγου Ιεροψαλτών Χανίων.

Ταλιαδώρος Χαρίλαος. Διαπρεπής Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος, Μελοποιός και Χοράρχης από τους κορυφαίους της σύγχρονης εποχής. Γεννήθηκε στη Θεσ/κη το 1926 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την έφεσή του για την ψαλτική τέχνη. Μαθήτευσε κατ' αρχήν στον Πρωτοψάλτη Χριστόφορο Κουτζουράδη από τη Χίο και αργότερα φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με "Άριστα". Το 1945 παρακολούθησε τον Κων. Πρίγγο ο οποίος τον επηρέασε βαθύτατα στην ψαλτική δεξιότητά και το μεγαλοπρεπές, σοβαρό και μυσταγωγικό ύφος ψαλμωδίας. Από το 1944 έψαλε ως Πρω-

τοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Φανουρίου Θεσ/νίκης μέχρι το 1952 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης και Χοράρχης του Καθεδρικού Ι. Ναού της του Θεού Σοφίας Θεσ/νίκης όπου ψάλλει μέχρι σήμερα. Εξαιρετικά Καλλιφωνος με πλούσια μελωδική φωνή και μεγαλοπρεπές, επιβλητικό και ηγεμονικό ψαλτικό ύφος, έχει ψάλλει σε όλη σχεδόν την Ελληνική Επικράτεια προσκαλεσμένος σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς καθώς και στο Εξωτερικό, και απέκτησε πολλούς φίλους, θαυμαστές και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Δίδαξε και διδάσκει τη ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του οι οποίοι διαπρέπουν ως Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι ανά την Ελλάδα. Δίδαξε επίσης Βυζ. Μουσική στο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης (1964-67), στο Μακεδονικό Ωδείο, στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Θεσ/νίκης καθώς και στο Φροντιστήριο "Άγιος Δημήτριος" του οποίου υπήρξε, με τους Αθ. Καραμάνη, Αβρ. Ευθυμιάδη και Χρυσ. Θεοδοσόπουλο, συνιδρυτής. Ως μελοποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων, μελοποίησε και εξέδωσε "Ορθρο", "Ψεία Λειτουργία", "Ακάθιστο ύμνο" κ.α. Ηχογράφησε και κυκλοφόρησε πολλούς δίσκους και κασέτες. Διετέλεσε πρόεδρος της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. και από την θέση αυτή εργάστηκε δραστήρια και δημιουργικά για τα ιεροψαλτικά πράγματα και τη βελτίωση της θέσης των Ιεροψαλτών. Με το Βυζ. χορό της Αγίας Σοφίας που ίδρυσε, διδάσκει και διευθύνει, έδωσε πολλές συναυλίες, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο Εξωτερικό (Καναδά, Αυστραλία, Αγγλία, Γερμανία) καθώς και την Κύπρο. Τιμήθηκε με πολλούς τίτλους και έλαβε πολλές διακρίσεις και διπλώματα από ιεροψαλτικούς συλλόγους και φορείς. Ιδιαίτερα για την πολυεπληρη και πλούσια προσφορά του στην Ιερή Ψαλτική μας τέχνη, τιμήθηκε και έλαβε το "οφφίκιο" του "Αρχοντα Πρωτοψάλτη της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως" από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κων/πόλεως. Σπουδαίος άνθρωπος, πλουσιοπάροχα προικισμένος με πολλά χαρίσματα, με ήθος και αρετή, ο Χ. Ταλιαδώρος, αποτελεί μια δυνατή και εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία για την εποχή μας, μία σπουδαία ψαλτική Οντότητα που προσφέρει και προσφέρει πολύτιμο έργο στη Λειτουργική μας μουσική και που ασφαλώς θα συνδέσει το όνομά του με την νεότερη ιστορία της μουσικής της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Τασόπουλος Ανδρέας. Καλλιφωνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Παμεγίστων Ταξιαρχών Αιγίου και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1964 και μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον πατέρα του Κων/νο, διακεκριμένο Καλλιφωνα Πρωτοψάλτη και Καθηγητή της Βυζ. Μουσικής. Πτυχιούχος και Διπλωματούχος με Άριστα της Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής, διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Είναι ιδρυτής και Δ/ντής Μουσικής Σχολής, στο Αίγιο, εκμάθησης μουσικών οργάνων. Προετοιμάζει, επίσης και επιμελείται τακτικής εβδομαδιαίας εκπομπής με μουσικά θέματα στον τοπικό Ρ/Σ. Είναι μέλος των Συλλόγων Ιεροψαλτών και Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος των χορωδιών των δύο Συλλόγων.

Τασόπουλος Κων/νος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγη-

της Βυζ. Μουσικής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Μερτίδι του Αιγίου το 1923 και σπούδασε Βυζ. Μουσική στην Αθήνα. Πρώτος του δάσκαλος υπήρξε ο ιεροδιάκονος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Χρυσόστομος (1937) από τον οποίο διδάχτηκε τα πρώτα στοιχεία της Βυζ. Μουσικής. Στη συνέχεια φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών και στο Ωδείο Πειραιώς με δάσκαλο τον καθηγητή Ιωάν. Μαργαζιώτη και έλαβε Πτυχίο Ιεροψάλτη με "Άριστα".

Στη συνέχεια έλαβε Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου από το Απολλώνειο Ωδείο και αργότερα Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής από το Ωδείο Πειραιώς. Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1939 στον Άγιο Τρύφωνα Ακαδημίας Πλάτωνος. Στη συνέχεια έψαλε στον Άγιο Κων/νο Κολωνού, στην Αγία Φωτεινή Χαραυγής (7 χρόνια), στον Άγιο Δημήτριο Μπραχάμιου (2 χρόνια) και στην Αγία Φωτεινή Νέας Σμύρνης για 10 χρόνια μέχρι το 1968 οπότε εγκαταστάθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας όπου έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Βασιλείου μέχρι το 1979. Το έτος αυτό έρχεται για μόνιμη εγκατάσταση στο Αίγιο και αναλαμβάνει Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου όπου ψάλλει μέχρι το 1985. Σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την μεγαλόπρεπη και ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό Αναλόγιο του Ι. Ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών όπου ψάλλει από τον Ιανουάριο του 1991. Ως Καθηγητής και Μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει τη Βυζ. Μουσική σε εκατοντάδες μαθητών του, πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας ενώ αρκετοί έχουν αναδειχθεί και διαπρέπουν ως Καθηγητές Μουσικής και μουσικοδιδάσκαλοι. Το 1968 ίδρυσε και λειτούργησε στην Τρίπολη Σχολή Βυζ. Μουσικής (1968-79) και το 1970 όμοια σχολή στη Σπάρτη (1970-79). Το 1979 με την εγκατάστασή του στο Αίγιο, ίδρυσε όμοια σχολή την οποία λειτούργησε μέχρι το 1992. Οι σχολές αυτές αποτέλεσαν το φυτώριο από το οποίο ξεπήδησε πλειάδα πτυχιούχων και διπλωματούχων μαθητών του. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών ενώ σήμερα είναι Αντ/δρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. μουσικής Αιγιαλείας και μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας. Καλλιφώνος με σπάνια εντυπωσιακή υψιφωνία και πλούσια μελωδική φωνή, ο Κ. Τασόπουλος, διακρίνεται για την αταλάντευτη προσήλωσή του στα κλασσικά μαθήματα των μεγάλων μελουργών της Εκκλησίας μας τα οποία διατήρησε ανά τους αιώνες η μεγάλη δύναμη της λειτουργικής μας παράδοσης. Εξαιρετος άνθρωπος με ήθος και αρετή, εύχαρις και αγαπητός, απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο συνεχίζει και σήμερα να προσφέρει με ζήλο πολύ και προθυμία τις πολλαπλές υπηρεσίες του για την πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Τασσόπουλος Κων/νος. Καλλιφώνος Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Πειραιώς. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, με πλούσια μελωδική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, διακρίνεται για τη συνέπεια και αφοσίωση στην επιτέλεση των λειτουργικών του καθηκόντων. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης συμμετέχει με μεγάλη προθυμία σε κάθε εκδήλωση που έχει ως σκοπό την προβολή, πρόοδο και καλλιέργεια της ψαλτικής μας τέχνης. Έχει ψάλλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς, έπειτα από πρόσκληση. Με εξαιρετο ήθος και ακέραιο χαρακτήρα είναι πολύ αγαπητός και έχει πολλούς φίλους σε όλη την Ελλάδα.

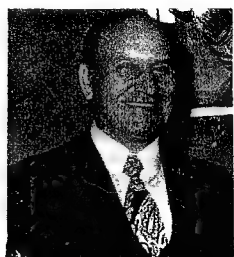
Τάττης Σωτήριος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Πλητάκι της Κόνιτσας το 1916 και υπήρξε μαθητής του περιφημου Πρωτοψάλτη Νικ. Τιμπουόκη. Από το 1936 έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς των Ιωαννίνων και από το 1942 έψαλε επί πολλά χρόνια ως πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της ίδιας πόλης όπου και διέπρεψε και ως μουσικοδιδάσκαλος. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων καθώς και στο "Ιεροδιδασκαλείο Βέλλα". Μαθητής του υπήρξε και ο εξαιρετος πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Ιωαννίνων Σπύρος Υφαντής.

Τζανάκος Παναγιώτης. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό Καρέα της Λακωνίας το 1952 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς το Ιερό αναλόγιο. Ερχόμενος στην Αθήνα γράφτηκε και φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε δασκάλους στη Βυζ. Μουσική τον περίφημο Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα και τον καθηγητή Θεοδ. Σακελλαρίου. Από το Ωδείο έλαβε πτυχίο Βυζ. μουσικής. Την ψαλτική τέχνη όμως, ως προς το ύφος και την ερμηνεία, διδάχτηκε από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα στον οποίο έκανε πρακτικά μαθήματα. Καλλιφώνος και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με σεμνό ιεροπρεπές ύφος, ο Π. Τζανάκος, έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Ευαγγελίστριας Ν. Ερυθραίας όπου με ευλάβεια πολλή και αφοσίωση υπηρετεί υποδειγματικά το Ι. Αναλόγιο και ευσυνείδητα καλλιεργεί την ψαλτική μας τέχνη. Παράλληλα με το ιεροψαλτικό του λειτούργημα στο Ι. αναλόγιο έχει στο ενεργητικό του και σημαντικές άλλες δραστηριότητες. Είναι ιδρυτικό μέλος της χορωδίας "Μαΐστορες της ψαλτικής τέχνης" του Ιδρύματος Βυζ. Μουσικολογίας, με δάσκαλο και χοράρχη τον Γρηγ. Στάθη, ιδρυτικό μέλος της Βυζ. χορωδίας της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ όπου υπηρετεί, και συμμετέσχε ενεργά στην έκδοση δίσκων με Βυζ. Εκκλ. ύμνους από το ίδρυμα Β. Μουσικολογίας. Έχει επίσης πολλές συμμετοχές σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια με εκδηλώσεις Βυζ. Μουσικής.

Τζελάς Ευάγγελος. Διακεκριμένος Καθηγητής Βυζ. Μουσικής και επί σειρά ετών Λαμπαδάριος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών. Γεννήθη-

κε στην Αθήνα το 1930 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης από ευσεβείς γονείς, γι' αυτό και υπήρξε συνειδητός και πιστός χριστιανός. Ο πατέρας του Παύλος, από τον οποίο πήρε τα πρώτα μαθήματα ψαλτικής πάνω στο Ι. αναλόγιο, υπήρξε ψάλτης σε διάφορους Αθηναϊκούς Ναούς (Χρυσοκαστριώτισσα κ.α.) και σήμερα παρά τα 90 του χρόνια ψάλλει στη Ζιμπάμπουε της Ροδεσίας όπου ζει. Ο Ε. Τζελάς από μαθητής του δημοτικού έγινε μέλος του παιδικού χορού του Μητρ. Ναού Αθηνών

υπό τον πρωτοψάλτη Μιχ. Χατζή. Στη συνέχεια φοίτησε στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε δασκάλους τους, Ι. Μαργαζιώτη και Εμ. Φαρλέκα. Μαθήτευσε επίσης κοντά και στον Σιμ. Καρά, ενώ εκτός από Βυζαντινή και Δημοτική Μουσική σπούδασε και Ευρωπαϊκή φοιτώντας στη Σχολή Μονωδίας του Εθνικού Ωδείου. Η ιεροψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει ως Λαμπαδάριος της Κοίμησης Θεοτόκου Κολοκυνθούς και στη συνέχεια στη Χρυσοσπηλαιώτισσα της οδού Αιόλου. Το 1951 αμέσως με την ανάληψη της Πρωτοψαλτίας από τον Σπ. Περιστέρη, επανέρχεται στον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών, αρχικά ως μέλος του χορού και βασικός συνεργάτης του Σπ. Περιστέρη, και στη συνέχεια ως Λαμπαδάριος διαδεχθείς τον Καλλίφωνο και εξαιρέτο ψαλμωδό Σάββα Σάββα. Ως Λαμπαδάριος στον Μητροπολιτικό Ναό έψαλε επί 40 ολόκληρα χρόνια συνεργασθείς άριστα με τον μεγάλο Πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη. Ο Ε. Τζελάς υπήρξε πράγματι ένας ολοκληρωμένος, άριστα καταρτισμένος και μεθοδικός δάσκαλος της λειτουργικής μας μουσικής. Ήρεμος, υπομονετικός και λίαν μεταδοτικός. Γνώριζε άριστα το τυπικό και ήταν μοναδικός καλλιγράφος. Δίδαξε τη Βυζ. Μουσική σε πλήθος μαθητών του πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι ψάλτες διασκορπισμένοι όχι μόνο μέσα στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Δίδαξε επίσης και σε πολλά Ωδεία και σε μουσικές Σχολές Μητροπόλεων, ιδρυμάτων κ.λπ. Κορυφαίες του καλλιτεχνικές στιγμές υπήρξαν απ' ενός η εμφάνιση με τη χορωδία του στο Βατικανό στις 12-10-85 όπου έψαλε ενώπιον του Πάπα στα πλαίσια των εκδηλώσεων για τους ισαποστόλους Μεθόδιο και Κύριλλο, και απ' ετέρου οι δύο συναυλίες στις 13 και 16 Δεκ. 1986 στο Παλέρμιο της Σικελίας. Στο τελευταίο διάστημα της ζωής του υπήρξε συνεργάτης, με μουσική εκπομπή, του Ρ/Σ της Εκκλησίας. Διετέλεσε επίσης και Αντ/δρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών καθώς και Εκπ/σσωπος στην ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Εξέδωσε και κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους καθώς και δύο βιντεοκασέτες με τις εμφανίσεις του στο εξωτερικό. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο Ε. Τζελάς δημιούργησε μια από τις μεγαλύτερες ιδιωτικές μουσικές βιβλιοθήκες με σπάνιες εκδόσεις μουσικών βιβλίων και πλήθος χειρογράφων. Καλόκαρδος και υπερβολικά φιλότιμος ουδέποτε αρνήθηκε να συμπαρασταθεί σε φίλο ή γνωστό οσάκις ήθελε του ζητηθεί. Ο εξαιρετος αυτός άνθρωπος, δάσκαλος και ψάλτης πέθανε στην Αθήνα στις 4 Μαρτίου 1992.

Τζινευράκης Χαράλαμπος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε το 1963 στα Χανιά και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του και το ενδιαφέρον του για τη μουσική. Σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική κοντά σε καταξιωμένους δασκάλους και έλαβε πτυχίο Βυζ. μουσικής με καθηγητή τον Γ. Χατζηθεοδώρου, δίπλωμα Βυζ. μουσικής με καθηγητή τον Διαμ. Μαυραγάνη, Πτυχίο αρμονίας με καθηγητή τον Θ. Αντωνάκη και πτυχίο αντίστιξης με καθηγητή τον Ι. Ματζελόπουλο. Σήμερα μεταλαμπαδεύει την ψαλτική μας τέχνη στους νεότερους ως Καθηγητής Β.Μ. της Ι.Μ. Κυδωνίας και Αποκορώνου ενώ παράλληλα ως Πρωτοψάλτης κοσμεί και λαμπρύνει το ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. της Ευαγγελίστριας ψάλλοντας με σεμνότητα και ιεροπρέπεια τα Βυζαντινά μελωδήματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας.

Τιάκας Ευάγγελος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και διδάσκαλος της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στην Άνω Κώμη Κοζάνης το 1934 και συγχρόνως με τις σπουδές του στην Παιδαγωγική ακαδημία, σπούδασε και Βυζ. μουσική. Πρώτος δάσκαλός του υπήρξε ο Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Φλώρινας (1960) Λάκης Παπαθανασίου. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο και πρωτοψάλτη του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Θεσ/κης Ζαχαρία Πασχαλίδη. Ψαλτική εμπειρία όμως απέκτησε και πολλά μυστικά της ψαλτικής τέχνης διδάχτηκε από την, επί 13 χρόνια, συνεργασία του με τον πρωτοψάλτη Σωτήριο Αρβανίτη με τον οποίο συνέψαλλε, ως Λαμπαδάριός του, στον Ι. Ναό Αγίου Κων/νου Κοζάνης. Είναι από τα ιδρυτικά μέλη του Συλλόγου Ιεροψαλτών Κοζάνης και έχει διατελέσει πολλά χρόνια μέλος του Δ.Σ. καθώς και επί διετία Πρόεδρος. Είναι πτυχιούχος Παιδαγωγικής Ακαδημίας και ως δάσκαλος έχει επιτελέσει σημαντικό και πολύτιμο έργο στον τομέα της λειτουργικής μας μουσικής με την οργάνωση παιδικών Βυζ. χορωδιών με τις οποίες έχει κάνει πολλές εμφανίσεις με εξαιρετική επιτυχία. Βασικό στέλεχος της χορωδίας του συλλόγου ιεροψαλτών Κοζάνης έχει λάβει μέρος σε πάρα πολλές συναυλίες και άλλες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Σήμερα ο εκλεκτός λειτουργός του Ι. αναλογίου Ε. Τιάκας πέρα από τα ιεροψαλτικά του καθήκοντα τα οποία με συνέπεια και ευσυνειδησία επιτελεί, προσφέρει και τις υπηρεσίες του στη Σχολή Βυζ. μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Σερβίων και Κοζάνης όπου από το 1988 διδάσκει την ψαλτική τέχνη σε νέους και νέες της περιοχής, έργο πολύτιμο και πράγματι αξιέπαινο, για την διάδοση, πρόοδο και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής.

Τίκας Σεραφείμ (κατά κόσμον Βησσαρίων). Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος. Γεννήθηκε στο χωριό Αρτεσιανό Καρδίτσας και σπούδασε Θεολογία. Το 1938 έγινε Διάκονος. Το 1942 έγινε Πρεσβύτερος. Το 1949 εξελέγη Μητροπολίτης Άρτας. Το 1958 μετετέθη στην Ι. Μητρόπολη Ιωαννίνων. Την 12-1-1974 εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος. Θια-

σώτης και Μύστης της Βυζ. Εκκλησιαστικής Μουσικής ο Μακαριώτατος Αρχ/πος και καλλιφώνος ψαλμωδός, στήριξε και στηρίζει την λειτουργική Μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας με ένθερμο ζήλο, πίστη και αφοσίωση, τηρώντας με θρησκευτική ευλάβεια τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

Τιμονίδης Ευστάθιος. Έγκριτος μουσικός και πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κοτύωρα του Πόντου το 1886 και φοίτησε στη Πατριαρχική Μουσική Σχολή στο Φανάρι (1904) με καθηγητές τους Ι. Ναυπλιώτη και Κ. Κλάββα. Υπήρξε μαθητής και δομέστικος του Ν. Καμαράδου. Έψαλε σε διάφορους Ναούς της Πόλης μέχρι το 1921 οπότε εγκαταστάθηκε στη Ρουμανία όπου έψαλε στην Ελληνική Εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος. Το 1947 ήλθε στην Ελλάδα και υπήρξε ιδρυτικό μέλος του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών" και μέλος του Δ.Σ. με σημαντική δραστηριότητα για τη Β. Μουσική. Πέθανε στα τέλη της δεκαετίας 1980 - 90.

Τολίκα Ολυμπία. Μουσικολόγος - αριστούχος Διπλωματούχος της Μουσικής και Δραματικής Τέχνης του Κρατικού Ωδείου Θεσ/κης και του Απολλωνίου Ωδείου Αθηνών. Με την ιδιότητα της συντάκτριας του "Ευρωπαϊκού κέντρου Τέχνης" εξεπόνησε και εξέδωσε (1993) αξιόλογο και σημαντικό για τη Βυζ. Μουσική έργο με τίτλο: "Επίτιμο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Βυζαντινής Μουσικής". Το έργο όμως "παρά πάσαν προσδοκίαν" δεν είναι πλήρες και αν ληφθεί υπόψη ο τίτλος του και η ιδιότητα του φορέα κάλυψης της έκδοσής του, κρίνεται ως ελλιπές καθ' όσον παραλείπονται και δεν αναφέρονται σ' αυτό πολλά ονόματα αξιολόγων και πολύ σημαντικών σκαπανέων και ιεροφαντών της Βυζ. μουσικής οι οποίοι συνέδεσαν το όνομά τους στην εποχή μας με την καλλιέργεια, πρόοδο και ανάπτυξη της λειτουργικής μας μουσικής.

Τοπάλογλου Πρόδρομος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και άριστος μουσικός. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1909 και φοίτησε στη Μ. του Γ. Σχολή. Μαθήτευσε επίσης κοντά στους μουσικοδιδασκάλους Χαρ. Καλογερόπουλο, Χαρ. Φιλανθίδη και Ευστ. Βιγγόπουλο. Διετέλεσε επί οκταετία Δομέστικος στον Πατριαρχικό Ναό (1931-1938). Έψαλε σε διάφορους Ναούς και από το 1938 έψαλε ως Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Ταταούλων Κων/πόλεως.

Τράκας Αλέξανδρος. Εμβριθής μουσικός, ερευνητής και μελετητής της Βυζ. Μουσικής. Αφιέρωσε όλη του τη ζωή στην έρευνα και τον τρόπο διδασκαλίας της Β. Μ. και υπήρξε "Μουσικός αξίας και λίαν μαέστρος της μουσικής μας" όπως γράφει ο Θεοδ. Γεωργιάδης του οποίου υπήρξε μαθητής. Μαθήτευσε επίσης και στον Κ. Ψάχο με τον οποίο αργότερα και συνεργάστηκε. Κατασκεύασε μουσικά όργανα μεταξύ των οποίων και τον "Χρονομετρητή" όργανο που αποδίδει και τους 36 ρυθμούς της Αρχαίας Ελληνικής μουσικής. (Σχετικά βλέπε Α' τόμο σελ. 220). Τις δυνατότητες του "Χρονομετρητή" κατέδειξε με

την έκδοση το 1979 σχετικού φυλλαδίου και κασέτας. Γεννήθηκε το 1899 και πέθανε στην Αθήνα το 1992.

Τριανταφυλλόπουλος Βασίλειος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Αθανασίου Ελίκης. Καλλιφώνος και εκφραστικός ψαλμωδός, διακρίνεται για την σεμνότητα και ιεροπρέπεια της ψαλμωδίας του. Γεννήθηκε στο χωριό Ελαιώνα (Τρυπιά) Αιγίου το 1935 και φοίτησε στη Σχολή Β.Μ. του Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κ. Τασόπουλου, ενώ πολλά ωφελήθηκε και από τη συνεργασία του στο Ι. Αναλόγιο από τον Φίλιππο Οικονόμου.

Τσαγκαρούλης Θεόδωρος. Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Σπάρτης. Πρόεδρος του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Λακωνίας "Θρασ. Στανίτσας" και αναπληρωτής Γραμματέας της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Καθηγητής μουσικής Β/θμιας Εκπ/σης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στη Σχολή του Συνδέσμου.

Τσαγκαρούλης Κων/νος. Πρωτοψάλτης του Ιερού Μητροπολιτικού Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Σπάρτης και Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση.

Τσάκωνας Σπύρος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίας Άννης Χαλανδρίου. Γεννήθηκε στη Σπάρτη το 1960 και από ηλικίας ένδεκα ετών άρχισε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη τότε του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Τριπόλεως, Κων/νο Τασόπουλο, στη σχολή που είχε ιδρύσει στη γενέτειρά του. Συνέχισε τις σπουδές του στη Σπάρτη με τον Πρωτοψάλτη Γ. Σκουλή και το 1976 μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο με δασκάλους, για λίγο χρόνο τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Γεωργ. Χατζηθεοδώρου και στη συνέχεια τον Καθηγητή και Πρωτοψάλτη Ιωάννη Πλούμη, απ' όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Παράλληλα μέχρι το 1979 διετέλεσε δομέστικος του Κων/πολίτη Πρωτοψάλτη Δημοσθένη Παϊκόπουλου και στη συνέχεια φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο όπου έλαβε δίπλωμα Βυζ. Μουσικής με καθηγητή το Χρήστο Χατζηνικολάου. Δραστήριος και ένθερμος υποστηρικτής των ιεροψαλτικών πραγμάτων ενεργοποιήθηκε και στον συνδικαλιστικό τομέα. Επί 9 χρόνια υπήρξε μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου συνδέσμου Ιεροψαλτών και επί 3 χρόνια μέλος του Δ.Σ. της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. όπου χρημάτισε και ταμίας. Από το 1979 είναι εν ενεργεία ψάλτης και έχει ψάλει σε πολλούς Ι. Ναούς, ως Λαμπαδάριος και ως Πρωτοψάλτης (Ανάληψη Ν. Κόσμος, Αγ. Θωμά Αμπελοκήπων, Αγ. Δημήτριο Πειραιώς, Μητροπολιτικό Ναό Μεσογαίας και Λαυρεωτικής κ.α.). Σήμερα ο εκλεκτός Πρωτοψάλτης κοσμήει το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού της Αγίας Άννης Χαλανδρίου όπου ψάλλει με ευσυνειδησία, ιεροπρέπεια και κοσμιότητα υποδειγματική.

Τσαμκιράνης Ματθαίος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος από τους κορυφαίους της εποχής μας και Χο-

ράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Ελευθερές Παγγαίου Καβάλας το 1925. Από μι-

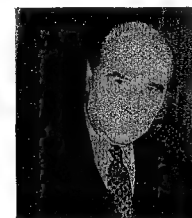

κρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και το ζήλο του για τη μουσική. Σε ηλικία 13 ετών πήρε τα πρώτα στοιχεία Βυζ. Μουσικής από τον Λέανδρο Βιολιντζή, ιεροψάλτη στο χωριό Μουσθένη και στη συνέχεια από τον Γεώργιο Παρασχούδη ο οποίος υπήρξε επί 26 χρόνια Καθηγητής στην Αθωνιάδα Σχολή. Αργότερα πλούτισε τις μουσικές του γνώσεις στη Νικίσιανη Παγγαίου όπου έψαλε ως Πρωτοψάλτης, συνεργαζόμενος με τον Σωτήριο Σωτηρούδη άριστο μουσικό και γνώστη της θεωρίας της

Βυζ. Μουσικής. Τέλος την περίοδο μετά το 1953 διδάχτηκε όλα τα μυστικά και τις αρετές της ορθής ψαλμωδικής τέχνης, κατά την έκφραση και το ψαλτικό ύφος, από τον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο της ψαλτικής τέχνης Αθαν. Καραμάνη. Η ιεροψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από νεαρή ηλικία. Την περίοδο 1943 - 44 έψαλε στα τρία χωριά Ελευθερές, Ν. Πέραμο και Ν. Ηρακλείσα και μάλιστα στα Ελληνικά και Βουλγάρικα αφού οι Εκκλησιαζόμενοι ήσαν Έλληνες και Βούλγαροι Ορθόδοξοι. Την περίοδο 1946 - 1951 στράφηκε στην αυτοδίδακτη εκμάθηση μουσικών οργάνων. Έτσι έμαθε να χειρίζεται σε επίπεδο δεξιότητας, **κιθάρα**, **μπουζούκι** και **Ούτι** και για την περίοδο αυτή συνέστησε, υπό τη Δ/σή του, μουσική κομπανία με την οποία εκτελούσε επαγγελματικά μουσικά προγράμματα. Παράλληλα έψαλε και ως Πρωτοψάλτης. Έψαλε κατά σειρά στα Εισόδια της Νικίσιανης Παγγαίου (1951 - 53), στην Κοίμηση Θεοτόκου Σύνδου Θεσ/κης (1953 - 54), στον Ευαγγελισμό Σιδηροκάστρου για ένα χρόνο, και στη συνέχεια εγκατασταθείς στην Καβάλα έψαλε στον Τίμιο Πρόδρομο (1954 - 64), στον Άγιο Νικόλαο (1964 - 87), στον Τίμιο Σταυρό (1987 - 89), στον Άγιο Λουκά (89 - 92) και από το 1992 μέχρι σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την υπέροχη σε εκφραστικότητα και ιεροπρέπεια ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού του Αγίου Παντελεήμονα στην Πολίχνη Θεσ/κης. Την περίοδο 1959 - 80 ίδρυσε Βυζαντινό χορό με τον οποίο ως Χοράρχης έδωσε πολλές συναυλίες με απόλυτη επιτυχία. Είναι επίσης ο ιδρυτής του "Συλλόγου φίλων Βυζ. Μουσικής Καβάλας" (1976). Ως μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του, πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι Πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριοι. Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετικό ήθος και ευθύ χαρακτήρα, σεμνός και καλόκαρδος ο Μ. Τσαμικιράνης έχει πολυπληθείς φίλους και θιασώτες και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης σε όλη την Ελλάδα την οποία κατά καιρούς έχει διατρέξει και έχει ψάλει σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση. Καλλιφώνος, προικισμένος με ωραία, εύστοφη και μελωδική φωνή και σοβαρό Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση με ιεροπρέπεια και κατανύξη. Έχει γράψει πολλές κασέτες με βυζαντινούς Εκκλ. ύμνους καθώς και με τραγούδια εξωτερικής μουσικής, δείγματα της απαράμιλλης ψαλτικής του τέχνης. Σήμερα ζει στην Καβάλα όπου με την ίδια πάντα ζωντάνια, φιλοπονία και εργατικότητα συνεχίζει να δημιουργεί και ποικιλοτρόπως να προσφέρει στη Λειτουργική μας Μουσική.

Τσαούσης Γεώργιος. Καλλιφώνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Διέπρεψε ως Χοράρχης στη δεκαετία του 1950 στην πατρίδα του τα Ψωμαθεία Κων/πόλεως καθώς την περίοδο μετά το 1964 οπότε εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Στενός συνεργάτης του Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα συνέχισε τη λειτουργία της χορωδίας του Νέου Κύκλου Κων/πολιτών μετά το θάνατο του μεγάλου Πρωτοψάλτη, με την οποία έδωσε πολλές συναυλίες από το 1974 μέχρι πρότινος, οπότε αποσύρθηκε από την ενεργό δράση.

Τσατσαρώνης Γεώργιος ο Φωκαέας. Διαπρεπής Μουσικολόγος, Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Μελοποιός και Χοράρχης, ακά-

ματος σκαπανέας της ψαλτικής μας τέχνης από τους κορυφαίους της σύγχρονης εποχής. Γεννήθηκε στην Παλαιά Φώκεια Ιωνίας της Μικράς Ασίας το 1917 και σε μικρή ηλικία εγκαταστάθηκε στη Θεσ/κη. Εκεί έζησε την παιδική του ζωή μέσα σε περιβάλλον Βυζαντινής μεγαλοπρέπειας το οποίο του δημιούργησε ανεξίτηλα βιώματα. Σε ηλικία 10 ετών έγινε μέλος της χορωδίας του περίφημου Πρωτο-

ψάλτη Σωκράτη Παπαδόπουλου (μαζί με τον αείμνηστο Χρ. Θεοδοσόπουλο) στην Αγία Τριάδα Θεσ/κης. Αυτός υπήρξε και ο πρώτος του δάσκαλος, του οποίου η διδασκαλία ιδίως στη "σύνθεση" υπήρξε υποδειγματική και καθοριστική για την μετέπειτα μελοποιητική του παραγωγή. Την περίοδο 1929 - 33, με την ευκαιρία της καθόδου στη Θεσ/κη του Κ. Πρίγγου ο οποίος έψαλε στους Ι. Ναούς της Αχειροποιήτου και Υπαπαντής, προσήλθε και μαθήτευσε κοντά του και διδάχτηκε Βυζαντινή μουσική, το Πατριαρχικό ύφος και σύνθεση. Μετά το τέλος της μαθητείας του ο Κ. Πρίγγος του εχορήγησε και ένα, (από τα ελάχιστα), Πτυχίο. Τελειόφοιτος Γυμνασίου προσλήφθηκε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό της Λαοδηγήτριας. Κατόπιν έψαλε στο Μητροπολιτικό Ναό Σύρου. Με την εγκατάστασή του στην Αθήνα έψαλε στους Ι. Ναούς Χρυσοσπηλαιώτισσας, Αγίου Νικολάου Καισαριανής, Αγ. Αικατερίνης Πλάκας και Αγίου Δημητρίου Αμπελοκήπων με Παιδική Βυζ. χορωδία. Από νεαρή ηλικία επιδόθηκε με μεγάλο ζήλο στη σύνθεση Εκκλησιαστικών ύμνων χωρίς να παύσει να αναζητεί περισσότερα μυστικά από Κων/πολίτες ψάλτες και να διδάσκεται συμπάλλοντας με τον περίφημο Νικ. Βλαχόπουλο, από τον οποίο έμαθε το σύστημα Ν. Καμαράδου, και τον Θεοδ. Γεωργιάδη. Αποφοίτησε με "Άριστα παμψηφεί" από το Ελληνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Δίπλωμα Καθηγητού Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής Μουσικής και Πτυχίο Μουσικοδιδασκάλου και ιεροψάλτου με τη διδασκαλία του διακεκριμένου αείμνηστου καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου του Φωκαέα. Μετά την αποφοίτησή του από τη Φαρμακευτική σχολή, γράφτηκε στην Ιατρική και Φιλοσοφική Σχολή καθώς και στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Ωδείου Θεσ/κης. Ουδέποτε έπαυσε όμως να μελοποιεί Βυζαντινούς Εκκλ. ύμνους. Πρωτότυπα έργα του σε χειρόγραφα ψάλλονται από ψάλτες σε όλη την Ελλάδα.

Εξέδωσε τα έργα: "Μουσική σκυτάλη", "Μεγάλη Βυζαντινή Λειτουργία", "Βυζαντινός Εσπερινός", "Καλοφωνικό ειρμολόγιο" και προσεχώς θα κυκλοφορήσει ο "Βυζαντινός Όρθρος". Ως Πρόεδρος του "Συλλόγου Φίλων Βυζαντινής Μουσικής" και της "Εταιρείας Βυζαντινής Μουσικής" επί σειράν ετών πραγματοποίησε πολλές μουσικοφιλολογικές διαλέξεις, Βυζαντινές συμφωνίες και εκδηλώσεις Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής σε μεγάλες αίθουσες: Λυρική Σκηνή, Παρνασσό, Παλλάς, Εκκλησίες, καθώς και στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού. Για το σκοπό αυτό ίδρυσε το 1962 τη "Βυζαντινή Χορωδία Αθηνών". Έχει παρουσιάσει πλείστα Βυζ. μαθήματα όλων των μεγάλων μελοποιών και μουσικοδιδασκάλων της ψαλτικής μας τέχνης, Βυζαντινών και μεταβυζαντινών, αλλά και πολλά μαθήματα δικά του, αντιπροσωπευτικά δείγματα της εντυπωσιακής πράγματι μελοποιητικής του δεινότητας και δεξιοτεχνίας. Μεταξύ αυτών και το "Βυζαντινό Ρέκβιεμ" σε μνήμη του Κων/νου Παλαιολόγου. Επίσης Λειτουργίες και Εσπερινούς σε κεντρικούς Ναούς. Έχει συνθέσει "Βυζαντινά Ορατόρια" υπέρ της Ειρήνης, Άγιος Δημήτριος, Άγιος Παύλος, της Θεοτόκου, των Παθών. Είναι ο εμπνευστής και οργανωτής από το 1992 του "ΦΕΣΤΙΒΑΛ" Χορωδιών Βυζ. Εκκλ. Μουσικής που πραγματοποιείται κάθε χρόνο στο "ΠΑΛΛΑΣ" Αθηνών με μεγάλη ανταπόκριση και πολλή επιτυχία. Εξαιρετος άνθρωπος, με ήθος και απαράμιλλη αρετή, σοβαρός, ευγενής και αγαπητός απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο, ο Γ. Τσατσαρώνης αποτελεί πράγματι για τη νεότερη εποχή μια εξέχουσα προσωπικότητα στο χώρο της ψαλτικής μας τέχνης. Σημαντική και σπουδαία φυσιογνωμία άκρως καθοριστική για την πρόοδο, προβολή και εξέλιξη της λειτουργικής μας μουσικής δεσπόζει στον αιώνα μας. Θερμός αγωνιστής, ακάματος και χαλκέντερος σκαπανέας της μουσικής μας δεν έπαυσε, ούτε για μια στιγμή, να εργάζεται, να δημιουργεί και να προσφέρει έργο σημαντικό και πολύτιμο για την προώθηση και πλήρη καταξίωση, στη συνείδηση όλων των Ορθόδοξων χριστιανών, της Ιερής ασματικής μας τέχνης. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κων/πόλεως επιβραβεύοντας την τεράστια προσφορά του στη λειτουργική μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, του απένειμε, σε ειδική τελετή στις 20/12/93 το **οφίκιο** στο εξής να λέγεται και να αποκαλείται: **"Αρχων Μουσικοδιδάσκαλος του Οικουμενικού Θρόνου"**.

Τσαχαλίνας Αντώνιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς. Πέθανε αιφνίδια την Κυριακή των Βαΐων το βράδυ (11-4-1993) ως Πρωτοψάλτης στο ιερό αναλόγιο του Ιερού Ναού Αγίων Κυρίλου και Μεθοδίου Θεσσαλονίκης. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης, καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, διακρίνεται για την σεμνότητα και καλλιέργεια της ψαλμωδίας του. Αγνός, ιδεολόγος, υποδειγματικά συνεπής λειτουργός του Ιερού αναλογίου, έτρεφε μεγάλο σεβασμό προς τις λειτουργικές μας παραδόσεις. Ένθερμος ζηλωτής της ψαλτικής παράδοσης του Βυζαντίου, πρόσφερε πολλά και υπηρέτησε μέχρι την τελευταία στιγμή της ζωής του με ένθερμο ζήλο, ευλάβεια και πολύ αγάπη, την λειτουργική μας μουσική.

Τσετσέκος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παναγίτσας) Νέας Ιωνίας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης με ωραία φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, υπηρετεί με πολλή ευλάβεια και υποδειγματική υπευθυνότητα την λειτουργική μας μουσική.

Τσιάρας Λάμπρος. Πρεσβύτερος, πρώην Πρωτοψάλτης, Καθηγητής Θεολογίας και Μουσικής. Γεννήθηκε στο χωριό Άγναντα Άρτας το 1947 και σπούδασε Βυζ. Μουσική στην Εκκλ. Σχολή Κορίνθου όπου φοίτησε την περίοδο 1960 - 66 και εν συνεχεία στο Ωδείο Πειραιϊκού Συνδέσμου με τον Καθηγητή Ιωαν. Μαργαζιώτη, απόπου έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του Σπουδές στην Αθήνα (1970-74) διέτελεσε Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Υμηττού και Πρωτοψάλτης στην Ι. Μονή Πετράκη. Από το 1975 είναι Πρεσβύτερος στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Αθανασίου Ιωαννίνων όπου πέρα από τα καθαρά Ιερατικά λειτουργικά του καθήκοντα στο Ιερό Θυσιαστήριο τα οποία με ευλάβεια πολλή και αφοσίωση επιτελεί, εμφανίζει και αξιόλογη δραστηριότητα για τη προβολή, πρόοδο και καλλιέργεια της Βυζαντινής Μουσικής. Από το 1976 διδάσκει αφιλοκερδώς την ιερή Μουσική της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας σε πολλούς μαθητές του, αρκετοί από τους οποίους είναι σήμερα ικανότατοι ιεροψάλτες. Δίδαξε σε τμήματα της ΝΕΛΕ Ιωαννίνων την περίοδο 19976-81, ενώ το 1981 ίδρυσε και Σχολή Βυζ. Μουσικής την οποία λειτούργησε μέχρι το 1985. Από το 1985 είναι Δ/ντής και Καθηγητής στην "Κατσάρειο" Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων. Σπουδαία και σημαντική φυσιογνωμία στο χώρο της λειτουργικής μας Μουσικής ο π. Λάμπρος Τσιάρας, επιτελεί πράγματι αξιόλογο έργο και αξιοδικαίως του ανήκει κάθε τιμή και έπαινος.

Τσίγκος Κων/νος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής Μουσικοδιδάσκαλος. Υπήρξε μαθητής του Θεοδ. Χατζηθεοδώρου Φωκαέα στο Ελληνικό Ωδείο. Πτυχιούχος και Διπλωματούχος στη Βυζ. Μουσική, γνώριζε άριστα και τους τρεις κλάδους της Ελληνικής μουσικής (Βυζ. Εκκλησιαστική, Δημοτική και Εξωτερική), όπως και τη μουσική όλων των Λαών της Ανατολής. Ίδρυσε το "Δελφικό Ωδείο" στο οποίο δίδασκε Βυζ. Εκκλ/κή και εξωτερική μουσική. Είχε πολλούς μαθητές και συνδέθηκε φιλικά με πολλούς συναδέλφους του λόγω του εξαιρετου και ανοιχτόκαρδου χαρακτήρα του. Πέθανε αιφνίδια στις 12 Φεβρουαρίου 1986.

Τσίμαρης Παντελής. Ονομαστός Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Χίο και μαθήτευσε κοντά στον μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Γεώργιο Βινάκη. Διετέλεσε επί 35ετία Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Ανδρέου Πατρών και δίδαξε τη Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές του. Διετέλεσε επί πολλά χρόνια Γ. Γραμματέας και Ταμίας της Σχολής Βυζ. Μουσι-

κής της Ι. Μητροπόλεως Πατρών. Μαθητής του Π. Τσίμαρη υπήρξε ο σύγχρονος δόκιμος μελοποιός στην Πάτρα Χρ. Μίμης.

Τσιμερίκας Χρήστος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Νικόκλεια Νιγρίτης Σερρών το 1926 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον Βασίλειο Μανασή ο οποίος υπήρξε Πρωτοψάλτης με πολλές γνώσεις μουσικής και μετέπειτα ιερέας. Αργότερα μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο Αθαν. Καραμάνη από τον οποίο διδάχτηκε όλα τα μυστικά της ψαλτικής τέχνης κατά το ύφος και την ερμηνεία. Έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό Τιμίου Σταυρού Σερρών την περίοδο 1952 -54, ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Σιδηροκάστρου το 1954 - 58, ως Λαμπαδάριος του Ι. Μητροπολιτικού Ναού των Παμεγ. Ταξιαρχών Σερρών το 1958 - 71 και από το 1971 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Σερρών. Ταλαντούχος ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Χ. Τσιμερίκας, είναι από τα ιδρυτικά μέλη του συλλόγου Ιεροψαλτών Σερρών (1972) καθώς και της Σχολής Β.Μ. του ιδίου Συλλόγου (1976) στην οποία δίδαξε τη ψαλτική τέχνη επί διέτις.

Τσιμίνης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Παιανία το 1945 και φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών απόπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, καθώς και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών με υποτροφία. Καθηγητές του υπήρξαν ο Δημ. Σουρλατζής, ο Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και ο Διαμ. Μαυραγάνης. Έψαλε επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Ζωοδόχου Πηγής Πειραιώς και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Καθεδρικού Ι. Ναού Ζωοδόχου Πηγής Παιανίας. Σπούδασε Νομικά (είναι σήμερα Δικηγόρος) και έχει στο ενεργητικό του σημαντική δραστηριότητα και προσφορά για την προβολή και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής μέσα από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ιεροψαλτών Αθηνών στον οποίο διετέλεσε και Γενικός Γραμματέας.

Τσιμπούκης Νικόλαος. Περιώνυμος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο χωριό Βλυξανά Ξηρομέρου το 1866 και μαθήτευσε κοντά στον περίφημο πρωτοψάλτη της περιοχής Κων/νο Καππέ ο οποίος υπήρξε μαθητής του Ανθίμου. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς της Αχαΐας, στο Αγρίνιο, στον Αστακό, στο Μεσολόγγι και την περίοδο 1904 - 1911 ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Πάτρας. Άφησε μεγάλο μελοποιϊτικό έργο σε εκκλησιαστικά και δημώδη άσματα. Έγραψε επίσης θεωρητικό της Βυζ. Μουσικής. Παρά το γεγονός ότι το 1953, έπειτα από αίτηση των παιδιών του, η Ι. Σύνοδος έκρινε άξιο έκδοσης, το έργο του, εντούτοις ουδέποτε εκδόθηκε, για να μείνει στη λήθη του παρελθόντος όπως και τόσα άλλα ή να οικειοποιηθεί από

μεταγενέστερους μελοποιούς. Σπουδαίος και πολύ αγαπητός άνθρωπος, πέθανε εγκαταλειμένος και πάμπτωχος το 1943 την περίοδο της κατοχής στο Πεντάλοφο Μεσολλογίου.

Τοινάρας Παναγιώτης. Πρωτοπρεσβύτερος - Τοποτηρητής Άρχων Λαμπαδριος και Πρωτοψάλτης στον Πατριαρχικό Ναό. Διακεκριμένος ψαλμωδός υπηρετεί στον Ι. Πατριαρχικό Ναό από το 1964 μέχρι σήμερα και είχε τη θεία χάρη και αποστολή να διατελέσει κατά καιρούς τοποτηρητής Άρχων Λαμπαδάριος και Άρχων Πρωτοψάλτης, καθήκοντα στα οποία ανταποκρίθηκε επάξια. Σήμερα υπηρετεί ως Πρωτοπρεσβύτερος στον Ι. Πατριαρχικό Ναό χαίρων ιδιαίτερης εκτίμησης και αγάπης από όλο τον ψαλτικό κόσμο.

(Βλ. και Α' τόμο σελ. 145).

Τσίτσικας Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Αθαμάνιο Άρτας το 1946 και από μικρός, γαλουχήθηκε με τα νάματα της ψαλτικής τέχνης κοντά στον πατέρα του Χριστόδουλο ο οποίος ήταν Πρωτοψάλτης στη γενέτειρά του. Αργότερα πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής, κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας, στην Κύπρο κοντά στον Πρωτοψάλτη Θεόδουλο Καλλίνικο. Μετά την απόλυσή του μελέτησε τα μουσικά βιβλία και τις ψαλτικές ερμηνείες από κασέτες του Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκου Λυκ. Πετρίδη. Συστηματικά όμως μαθήτευσε και ολοκληρώθηκε ως ψάλτης κοντά στον Πρωτοψάλτη Παύλο Φορτωμά με τον οποίο εξακολουθεί και σήμερα να συνεργάζεται στενά. Φοίτησε επίσης και στο Ωδείο Αιγάλεω όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρο απ' όπου έλαβε και Πτυχίο Βυζ. Μουσικής. Έψαλε ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό του Παντοκράτορος Άρτας και ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Δημητρίου Νεοχωρίου Άρτας. Σεμνός ψαλμωδός, συνεπής και ευσυνείδητος λειτουργός του Ι. Αναλογίου, ο Γ. Τσίτσικας, διακρίνεται για τις πολλές και ποικίλες δραστηριότητές του για την προβολή και διάδοση της ψαλτικής μας τέχνης. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Άρτας και από τη θέση αυτή έχει προσφέρει και εξακολουθεί να προσφέρει πολλά για τη λειτουργική μας Μουσική.

Τσίτσος Δημήτριος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1892 και μαθήτευσε κοντά στον Κυριακό Ιωαννίδη (Καλόγηρο) και κατόπιν στον Δημήτριο Μπαλαμπάνη. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς της Κων/πολης. Κλήθηκε και έψαλε στην Ελληνική Κοινότητα Κάρδιφ της Αγγλίας (1923 - 1927) και ακολούθως εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα όπου έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς (Αγ. Κων/νο Ομονοίας, Αγ. Παντελεήμονα Ταμπουρίων κ.α.) με τελευταίο (1935) τον Ι. Ναό του Αγ. Ιωάννου Γαργαρέτας. Πέθανε στις 30 Μαρτίου 1974.

Τσουνάκας Ιερόθεος - Ιερομόναχος. Καλλίφωνος ψαλμωδός, Μοναχός στην

Ι. Μ. Φιλοθέου Αγίου Όρους από ηλικία 17 ετών. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1957 αλλά Β. μουσική άρχισε να μαθαίνει το 1981 από τον Μοναχό Πανάρετο Μακρυγιάννη (ανάδοχό του) από την Πάτρα. Πηγαίο μουσικό ταλέντο κατάφερε σε σύντομο χρονικό διάστημα με ζήλο και μελέτη πολύ να καλλιεργήσει και να πλουτίσει τις γνώσεις του στη Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική σε λίαν υψηλό βαθμό. Με χαρακτηριστική φωνητική καλλιέργεια και εκφραστικότητα ασχολήθηκε και έγραψε σε κασέτες με το γενικό τίτλο: "Ψαλμοί και ύμνοι Ιεροθέου" Βυζ. Εκκλ. ύμνους από τα μουσικά βιβλία που ο ίδιος εξέδωσε με γενικό τίτλο: "Αθωνική Μουσική Ανθοδέσμη" (Όρθρος, Εσπερινός, Θ. Λειτουργία, Πολυέλεοι). Έγραψε επίσης πολλές κασέτες με τίτλο: "Παρακλήσεις". Έχει αναλάβει την καλλιγράφηση και την έκδοση μουσικών βιβλίων πολλών Μουσικοδιδασκάλων και Πρωτοψαλτών οι οποίοι δεν έχουν τις δυνατότητες έκδοσης των βιβλίων τους. Έχει επίσης υπό έκδοση έξι (6) δικά του βιβλία. Μύστης και θεράπων της λειτουργικής μας μουσικής, ο Ιερομόναχος π. Ιερόθεος, από τους εκλεκτότερους της νεότερης γενιάς, έχει ασφαλώς πολλά ακόμη να προσφέρει στην ιερή μας τέχνη, για την οποία "εν νυκτί και εν ημέρα αόκνως εργάζεται".

Τσουνός Λουκάς. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο χωριό Λάρδος της Ρόδου το 1946 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον Δημ. Ψαθά, Πρωτοψάλτη Ι. Ν. Ταξιαρχών Αρχαγγέλου Ρόδου. Στη συνέχεια γράφτηκε στη Σχολή Β.Μ. της Ι. Μ. Ρόδου στην οποία διδάχτηκε επί δύο έτη από τους Πρωτοψάλτες Ρόδου Ιωαν. Καστρουνή και Μιχ. Σαρρή. Ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία στο Πειραϊκό Ωδείο απ' όπου πήρε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής και στη συνέχεια στο Παλλάδιο Ωδείο απ' όπου πήρε Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου. Η Ιεροψαλτική του σταδιοδρομία άρχισε από τον Ι. Ν. Αγίας Αναστασίας Ρόδου. Στη συνέχεια έψαλε στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Ρόδου ως Λαμπαδάριος του ονομαστού Πρωτοψάλτη Στεργ. Μητσού, στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Σύρου, στον Ι. Ναό Αγίου Χαράλάμπους στο Πεδίο του Άρεως Αθηνών και τέλος από το 1984 μέχρι σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ν. Αγίου Νικολάου Σύρου. Είναι Πρόεδρος του Σωματείου Ιεροψαλτών Κυκλάδων και από τη θέση αυτή κατέβαλε πολλές προσπάθειες ώστε να είναι έτοιμη να λειτουργήσει στη Σύρο Σχολή Βυζ. Μουσικής. Υπηρετεί στην Α/θμια Εκπ/ση επί 25 χρόνια και ασκεί καθήκοντα Προϊστάμενου Γραφείου Εκπ/σης. Είναι Χοράρχης της Βυζ. χορωδίας Ιεροψαλτών Σύρου με την οποία έχει δώσει πολλές συναυλίες με ιδιαίτερη επιτυχία. Με σταθερή την πεποίθηση για την συνέχιση της μουσικής μας παράδοσης, ο Λ. Τσουνός, επιδεικνύει ζήλο πολύ και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Τσούμαρης Αθανάσιος. Ονομαστός και διακεκριμένος καλλίφωνος Πρωτοπρεσβύτερος και τ. Πρωτοψάλτης με άφθαστη ερμηνευτική δεινότητα

τα και σοβαρό γνήσιο Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη

(Ορτάκιοϊ) το 1910 και μαθήτευσε κοντά σε μεγάλους Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδασκάλους της Πόλης από τους οποίους αφομοίωσε το ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος και την εκφραστικότητα της ερμηνείας των Βυζ. μαθημάτων. Δάσκαλοί του υπήρξαν, ο Γιάγκος Βασιλειάδης, ο Ζαχαρίας Κων/νίδης, ο Αντ. Σύρκας, ο Γρηγ. Βαλλινδράς κ.α. Παράλληλα με τη μουσική σπούδασε και Φιλολογία και υπηρέτησε επί 20ετία στη Μέση Ιδιωτ. Εκπ/ση. Έχει ψάλει

σε πολλούς Ι. Ναούς στην Αθήνα, στην Άμφισσα, στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό στη Λαμία κ.α. Έχει επίσης διατελέσει μέλος του Δ.Σ. (Αντ/δρος) του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών. Έχει στο ενεργητικό του πολλές συνθετικές εργασίες. Έχει μελοποιήσει τρία "Θεοτόκε Παρθένε" της Αρτοκλασίας και έχει συνθέσει επικήδειες ωδές για τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα, τον Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, τον Πρωτοψάλτη Αλ. Μουτάογλου κ.α. τις οποίες απέδωσε από ραδιοφώνου. Έχει διατελέσει επί σειρά ετών συνεργάτης της Ε.Ρ.Τ. με τακτικές εκπομπές ενώ έχει γράψει και κυκλοφορούν στο εμπόριο 7 δίσκους - κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Συνέγραψε το "Νέον Εορτοδρόμιον" στο οποίο ερμηνεύει τον Ιαμβικό κανόνα των Χριστουγέννων και το οποίο διδάσκεται από το 1992 στη Φιλοσοφική Σχολή του Παν/μίου Αθηνών. Για την πλούσια και πολυσχιδή δράση του έχει λάβει εγκωμιαστικές κριτικές και επιβραβεύσεις από την Ι. Σύνοδο, τα περιοδικά "Ακτίνες" και "Ενορία", τον τ. πρωθυπουργό Π. Πουλίτσα, τον Αμερικανό Καθηγητή J. REXINE, τον Ολλανδό καθηγητή N. WAELE κ.α. Ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Αθαν. Τσούμαρης υπήρξε πράγματι καθ' όλη τη διάρκεια της διακονίας του τόσο στο ιερό αναλόγιο ως Πρωτοψάλτης όσο και ως Λειτουργός του Ιερού θυσιαστηρίου, ένας ολοκληρωμένος ψαλμωδός ο οποίος με το υπέροχο φωνητικό του τάλαντο και το ιεροπρεπές πολιτικό ύφος του¹, έθελγε τους ακροατές του και κατεύθυνε τις προσευχές των Εκκλησιαζόμενων πιστών προς το Θεόν. Σήμερα, ο π. Αθ. Τσούμαρης παρά την μεγάλη του ηλικία, ως εφημέριος του Ι. Ν. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Μεταμόρφωσης Αττικής, επιτελώντας με θεία αφοσίωση και ευλάβεια τα ιερατικά του καθήκοντα, υπηρετεί με τον ίδιο τρόπο, υπεύθυνα και ευσυνειδήτητα και τη λειτουργική μας μουσική.

Τσουρλάκης Αντώνιος. Πρωτοπρεσβύτερος, εφημέριος του Ι. Ναού Αγίου Λουκά Χανίων Κρήτης. Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Απόφοιτος της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης (1957) φοίτησε και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Έξοχος Μουσικοδιδάσκαλος δίδαξε την ψαλτική τέχνη στην Εκκλ. Σχολή Κρήτης επί 25 συνεχή

1. Ο Ιωαν. Σακελλαρίδης όταν συναντούσε τον π. Αθ. Τσούμαρη τον χαιρετούσε με το χαριτολόγημα: "Γειά σου Μουεζίνη!"

χρόνια καθώς και επί τριετία στο Βενιζέλειο Ωδείο. Δίδαξε επίσης την μουσική και με ιδιαίτερα μαθήματα. Πολλοί μαθητές του σήμερα έχουν αναδειχθεί και διαπρέπουν ως Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι και Καθηγητές μουσικής. Για το πολύπλευρο έργο του και την προσφορά του στη Βυζ. μουσική τιμήθηκε από την Εκκλησία Κρήτης με τον "Χρυσούν Σταυρόν του Αποστόλου Τίτου". Τιμήθηκε επίσης και με "Αργυρούν μετάλλιον" καθώς και με "Δίπλωμα" και από το Υπουργείο Εσωτερικών. Σήμερα ο π. Αντώνιος ζει στα Χανιά συνεχίζοντας το πολύτιμο για την μουσική μας έργο του και απολαμβάνοντας την εκτίμηση το σεβασμό και την αγάπη όχι μόνο των πολυπληθών μαθητών του αλλά όλου του χριστεπώνυμου πληρώματος της περιοχής του.

Τσώκλης Ιωάννης. Σημαντική προσωπικότητα στον Ελληνικό μουσικό χώρο. Υπήρξε Εκδότης, Διευθυντής και Συντάκτης της μουσικής εφημερίδας "ΦΟΡΜΙΓΓΣ", την οποία εξέδιδε στις αρχές του αιώνα μας (από το 1902 και μετά) και με την οποία συνεργάστηκαν όλοι σχεδόν οι διαπρεπείς Καθηγητές, Μουσικολόγοι και Πρωτοψάλτες της εποχής με ποικίλα και σπουδαία δημοσιεύματα για την Ελληνική μας μουσική, Βυζαντινή και Δημοτική.

20-12-1993. Η Α.Θ. Παναγιώτητα ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. **Βαρθολομαίος** και ο Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών, **Μελοποίος και Συγγραφέας Γεώργιος Τσατσαρώνης** σε αναμνηστική φωτογραφία κατά την ημέρα της απονομής, στον χαλκέντερο σκαπανέα της ιερής ψαλτικής μας τέχνης, του ορφικίου του «**Άρχοντα Μουσικοδιδασκάλου του Οικουμενικού θρόνου**».

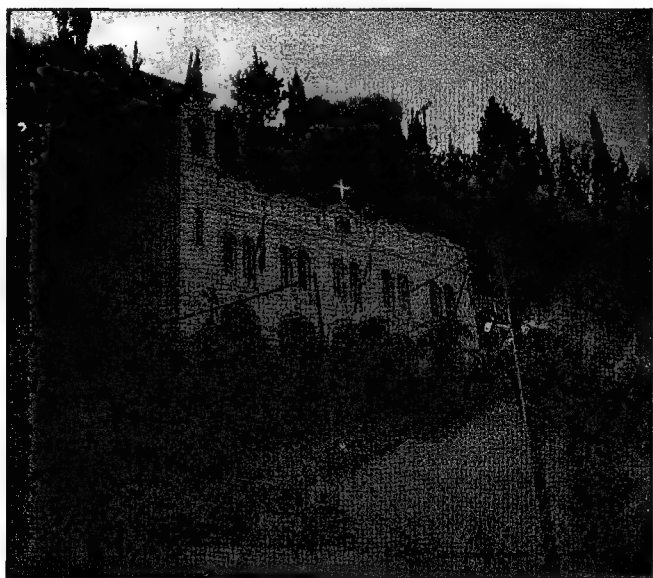
Υ

Υφαντής Βασίλειος. Διακεκριμένος Πρωτοψάλτης και ένθερμος λάτρης της Β. Μουσικής. Γεννήθηκε στη Ναύπακτο το 1915 και σπούδασε Ιατρική και Μουσική. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης από το 1932 μέχρι το 1939 στο Καλαμάκι και στο Θησείο Αθηνών. Παρά τις αυξημένες επαγγελματικές του υποχρεώσεις, ως Γιατρός, διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του "Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αθηνών" και από τη θέση αυτή πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες και επιτέλεσε σπουδαίο έργο εργαζόμενος με πίστη και θέρμη για την καλλιέργεια και διάδοση της Β.Μ.

Υφαντής Σπυρίδων. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στο Νεοχωράκι της Κοινότητας Πέτα Άρτας το 1937 και πρώτος του δάσκαλος στη μουσική υπήρξε ο Παπα-Φώτιος Γούσιος, εφημέριος του χωριού του. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Ιωαννίνων Σωτήριο Τάττη καθώς και στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα, ως βασικό στέλεχος των χορωδιών του, χωρίς ωστόσο να παραλείπει να μελετάει αδιάκοπα και να εντρυφεί σε μουσικά βιβλία και να πλουτίζει τις γνώσεις του στη Βυζ. Μουσική. Αργότερα φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1962) και Πτυχίο Ωδικής και τα δύο με "Άριστα". Ως Εκπ/κός Α/θμιας εκπ/σης υπηρέτησε σε πολλές πόλεις και έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς, στα Ιωάννινα, την Πρέβεζα, το Καρπενήσι, στην Άρτα, στην Αθήνα, στο Αγρίνιο, τη Ματαράγκα Αγρινίου και κατά το χρονικό διάστημα 1985-90 ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της "Φανερωμένης" Αιγίου. Από το 1990 κοσμεί και λαμπρύνει με την θαυμαστή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το Ι. αναλόγιο του Μητροπολιτικού Ναού Ιωαννίνων "Άγιος Αθανάσιος". Έχει ψάλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας

έπειτα από πρόσκληση σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς και έχει αποκτήσει πολλούς φίλους καθώς και μιμητές και θιασώτες της ψαλτικής του τέχνης. Έχει στο ενεργητικό του πολλές σημαντικές και αξιόλογες δραστηριότητες. Ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Αγρινίου, οργάνωσε Βυζ. χορό με τον οποίο έδωσε, ως Χοράρχης, πολλές συναυλίες και ηχογράφησε κασέτες. Ίδρυσε στο Αγρίνιο Σχολή Βυζ. Μουσικής στην οποία δίδαξε επί 3 χρόνια. Δίδαξε επίσης επί 2ετία στη Σχολή Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως Καλαβρύτων και Αιγιαλείας στο Αίγιο. Ίδρυσε στα Ιωάννινα χορωδία Βυζ. Μουσικής και έδωσε πολλές συναυλίες. Σήμερα, παράλληλα με τα καθήκοντά του, ως Πρωτοψάλτης, διδάσκει Β.Μ. στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων. Έχει ασχοληθεί επίσης και με τη μελοποιΐα. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα Δοξαστικά, Ακολουθίες Αγίων, Λειτουργικά και Άξιον εστί, Χερουβικά κ.α. τα οποία παραμένουν ανέκδοτα μέχρι σήμερα, αλλά κυκλοφορούν σε χειρόγραφα μεταξύ των μαθητών του και πολλών φίλων του ψαλτών. Εξαιρετικά Καλλίφωνος με ωραία εύστροφη και μελωδική φωνή, και σοβαρό, μυσταγωγικό και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος με πολλά χαρακτηριστικά του ψαλτικού ύφους του δασκάλου του Θρ. Στανίτσα, ο Σπ. Υφαντής, είναι ένας έξοχος και σπουδαίος άνθρωπος και μεγάλος Πρωτοψάλτης. Ταλαντούχος και σεμνός, συνεπής στο Ιερό λειτούργημά του, με εξαίρετο ήθος και αρετή, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική και προσφέρει πολύτιμο έργο.

Το Ιερό προσκύνημα «Παναγία η Τρυπητή» Αιγίου.

Φ

Φαναριώτης Γεώργιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Τρύφωνος Γλυφάδας. Δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης διακρίνεται για την καλλιφωνία του και το σεμνοπρεπές και ιεροπρεπές ψαλτικό του ύφος.

Φαράσoglou Σεραφείμ - Πρωτοπρεσβύτερος. Διακεκριμένος Κων/πολίτης Λειτουργός του ιερού θυσιαστηρίου, τ. Λαμπαδάριος και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Κων/πολη το 1938 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της Χριστιανοσύνης και της ιερής ψαλτικής μας τέχνης μέσα στον Πατριαρχικό Ι. Ναό κοντά σε μεγάλους Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδασκάλους. Φοίτησε στη Μαράσλειο Σχολή στο Φανάρι και στη συνέχεια στην Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή, όπου και διδάχτηκε τη θεωρία της

Βυζ. μουσικής. Κατά τα μαθητικά του χρόνια διετέλεσε Κανόναρχος στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό κοντά στον Άρχοντα Λαμπαδάριο τότε Θρασ. Στανίτσα. Αργότερα υπηρέτησε και ως Λαμπαδάριος στο Ιερό Βήμα του Πατριαρχικού Ναού. Λάτρης της Βυζ. Μουσικής τελειοποίησε τις μουσικές του γνώσεις κοντά στους μεγάλους Άρχοντες Πρωτοψάλτες Κων. Πρίγγο, Θρασ. Στανίτσα και Βασ. Νικολαΐδη. Αργότερα μαθήτευσε και στον Μ. Αρχιδιάκονο Γ. Ορφανίδη, στον Διάκονο Ε. Γαλάνη και στους Γ. Τσέτη και Στ. Μπρούσαλη. Αφού έψαλε για λίγο χρόνο ως Λαμπαδάριος, χειροτονήθηκε το 1962 σε Διάκονο και το 1974 σε Πρεσβύτερο. Έχει γράψει εξ ακοής πολλές εκτελέσεις του Κων. Πρίγγου και Θρ. Στανίτσα, κυρίως σε μαθήματα Πεντηκοσταρίου, από την Πατριαρχική Παράδοση, που παραμένουν ανέκδοτα. Συνεργάστηκε με τον μουσικολόγο - Δικηγόρο Ανδρέα Α. Παπανδρέου για την έκδοση των τόμων της Πατριαρχικής Φόρμιγγας του Κ. Πρίγγου. Κατά τα έτη 1988 και 1989 δημοσίευσε στο

περιοδικό "Ο Εφημέριος" σειρά μελετών με τίτλο: "**Από την τάξη και ψαλμωδία στον Πατριαρχικό Ναό Κων/πόλεως**" οι οποίες στο τέλος κυκλοφόρησαν σε ανάτυπο με 143 σελίδες, χρήσιμο και ωφελιμώτατο για όλους όσους ασχολούνται με την ψαλτική τέχνη. Τελευταία (1994) εξέδωσε επίσης σε ανάτυπο δύο διαλέξεις του - Βιογραφήσεις για τους Αρχόντες Πρωτοψάλτες της Μ.Χ.Ε. Ιάκ. Ναυπλιώτη και Βασ. Νικολαΐδη. Από το 1987 υπηρετεί ως Προϊστάμενος (ιερατικώς) του Ι. Ναού των Παμ. Ταξιαρχών (παλαιός) της Ι. Μητροπόλεως Περιστερίου. Στη θέση αυτή ξεδίπλωσε όλο το οργανωτικό του ταλέντο, προσφέροντας ολοκληρωτικά τον εαυτόν του στην ιερή αποστολή του, ανακαινίζοντας εκβάθρων την όλη λειτουργική ζωή της ενορίας του, με ποικίλες, αξιόλογες και λίαν σημαντικές δραστηριότητες. Έχει διοργανώσει, κατ' επανάληψη, συναυλίες Βυζ. Εκκλ. μουσικής με πολλές χορωδίες (Δ. Ιωαννίδη, Δ. Παϊκόπουλου, Γ. Νταραβάνογλου κ.α.) και έχει δώσει πολλές διαλέξεις για την Βυζ. Μουσική και το Πατριαρχικό ύφος. Ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Σ. Φαράσσογλου είναι πράγματι μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες στο χώρο της μουσικής ζωής της Εκκλησίας μας για την εποχή μας, με πλούσια και αξιόπαινη πολυσχιδή δραστηριότητα, ο οποίος παράλληλα με τα ιερά λειτουργικά του καθήκοντα στο ιερό θυσιαστήριο, προσφέρει και υπηρετεί με κάθε τρόπο με ζήλο πολύ, ευλάβεια και αφοσίωση την λειτουργική μουσική μας παράδοση.

Φαρλέκας Εμμανουήλ. Πρωτονοτάριος της Ι. Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Μελοποιός και εκδότης μουσικών βιβλίων. Γεννήθηκε στο Αϊδίνιο της Μ. Ασίας το 1877 και διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τον μουσικοδιδάσκαλο Εμμανουήλ Αντωνανάκη από την Κρήτη. Είχε επίσης δασκάλους στην ψαλτική τέχνη τους Πρωτοψάλτες: Γεωργ. Βινάκη, Αριστ. Νικολαΐδη, Ιάκ. Ναυπλιώτη, Κων/νο Κλάββα και Δημ. Φωκαέα. Τέλος τελειοποίησε τις μουσικές του γνώσεις κοντά στον Νηλέα Καμαράδο, το Ευστ. Παπαδόπουλο και

Κυριακό Ιωαννίδη. Μελopoίησε και εξέδωσε σε τόμους όλη την ασματική υμνολογία της Εκκλησίας μας. Τα μαθήματά του έντεχνα και πρωτότυπα ψάλλονται σήμερα από πολλούς ψάλτες. Καθ' όλη τη χρονική περίοδο από το 1924 μέχρι 1953 επιμελείτο και εξέδιδε το "Εγκόλπιον Εκκλησιαστικών ημερολογίων" με τις τυπικές διατάξεις των Ι. Ακολουθιών της Εκκλησίας μας, πολύτιμο βοήθημα και οδηγός Ιερέων και ψαλτών το οποίο συνεχίζεται μέχρι σήμερα με άλλο τίτλο. Είναι συνιδρυτής του Συλόγου "Ιωάννης ο Δαμασκηνός" καθώς και ιδρυτής μεγάλου Βυζ. χορού με τον οποίο έδωσε πολλές συναυλίες. Πέθανε στις 10 Ιουνίου 1958.

Φελώνης Μάνθος (Ματθαίος). Καλλιφωνος Ψαλμωδός και διακεκριμένος Τραγουδιστής Παραδοσιακών Δημοτικών Τραγουδιών. Γεννήθηκε στο χωριό Γιαννόπουλοι Βάλτου Ν. Αιτωλοακαρνανίας το 1930 και από μικρή ηλικία

κία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και τις επιδόσεις του στο δημοτικό τραγούδι και την ψαλτική. Αργότερα φοίτησε και στο Ωδείο Αλίου όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Μαν. Χατζημάρο και συμμετείχε σε πολλές Βυζ. χορωδίες (Θρ. Στανίτσα, Θεδ. Βασιλικού κ.α.) ενώ σήμερα είναι βασικό στέλεχος της Βυζ. Χορωδίας Αθηνών με Χοράρχη τον Γεωργ. Τσατσαρώνη. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και υπηρέτησε στην Ελληνική Αστυνομία. Σήμερα είναι Υποστράτηγος ε.α. Εξαιρετος καλλιτέχνης με εντυπωσιακές δεξιότητες και ικανότητες, επιδόθηκε κυρίως στο δημοτικό τραγούδι και έγραψε πολλούς δίσκους με την εταιρεία ΟΔΕΟΝ ενώ έκανε και πολλές εμφανίσεις σε Ρ/Σ. Σήμερα ζει στην Αθήνα και συμμετέχει σε όλες τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και εμφανίσεις της Βυζ. Χορωδίας Αθηνών.

Φερώνας Αθανάσιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννου Καλλιθέας Αιγίου από το 1977. Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1945. Ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ζήλο και αφοσίωση τη λειτουργική μας μουσική. Στην ψαλτική τέχνη μυήθηκε από τον πατέρα του Ανδρέα ο οποίος υπήρξε καλλιφωνος Πρωτοψάλτης και μουσικός όπως και εξαιρετος τραγουδιστής δημοτικών τραγουδιών και πλούτισε τις γνώσεις του στη Β.Μ. αυτοδίδακτος. Έχει ψάλλει επίσης στον Άγιο Βασίλειο Σελιανιτικών (1971-75) και στην Κοίμηση Θεοτόκου Ριζομύλου Αιγίου (1975-76). Είναι μέλος του Συλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος της Χορωδίας του.

Φιλιππακόπουλος Γεώργιος. Καλλιφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη Αιγιαλείας το 1938 και από μικρή ηλικία, ωθούμενος από την ψαλτική παράδοση της γενέτειράς του, στράφηκε προς το ιερό αναλόγιο. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον Πρωτοψάλτη Γεωργ. Τζουμάκα του οποίου υπήρξε βοηθός για πολλά χρόνια. Στην περίοδο (1955 - 1960) φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Πατρών όπου διδάχτηκε τη θεωρία της Βυζ. μουσικής από τον μουσικοδιδάσκαλο καθηγητή Ευθ. Ντρέκη και έλαβε Πτυχίο ιεροψάλτη με άριστα παμψηφεί. Το 1962 ανεχώρησε στον Καναδά για να επιστρέψει το 1969 και να παραμείνει στην Ελλάδα μέχρι το 1966 οπότε επέστρεψε πάλι στον Καναδά. Κατά την διαμονή του στον Καναδά δραστηριοποιήθηκε έντονα και δημιουργικά γύρω από την Ελληνική μουσική. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Καθεδρικό Ι. Ναό "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου" της Ι. Επισκοπής Καναδά και διετέλεσε επί δετία πρόεδρος των Ελλήνων Μουσικών της Επαρχίας ONTARIO του Καναδά. Έχει στο ενεργητικό του πολλές μελέτες για την Ελληνική Μουσική (Κοσμική, Δημοτική, Εκκλησιαστική) και έχει δώσει πολλές διαλέξεις και συναυλίες Ελληνικής μουσικής στο Τορόντο. Ταλαντούχος ψάλτης, ο Γ. Φιλιππακόπουλος, με ωραία φωνή και Βυζαντινό Εκκλησιαστικό ύφος, υπηρέτησε με σύνεση και σεβασμό το ιερό αναλόγιο καθ' όλη τη διάρκεια της διαμονής του στον Καναδά, με πίστη και αφοσίωση πάντα προς τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις. Το 1993 επέστρεψε πάλι στην Ελλάδα και σήμερα ψάλλει ως Λαμπαδάριος στον Ι. Ναό του Αγίου Ανδρέου Αιγίου.

Φιλίππακόπουλος Σπύρος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης στο SYDNEY

Αυστραλίας. Γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη Αιγιαλείας, με τη μεγάλη μουσική παράδοση, το 1935 και από μικρή ηλικία οδήγησε τα βήματά του στο Ιερό αναλόγιο. Πήρε τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής από τον Πρωτοψάλτη της γενέτειράς του Γεωργ. Τζουμάκα του οποίου υπήρξε βοηθός στο ιερό αναλόγιο. Το 1955 μετέβη στην Αθήνα και φοίτησε, ως υπότροφος της Ι. Αρχ/πής Αθηνών, στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε ως δάσκαλο τον Μουσικολόγο Καθηγητή και Πρωτοψάλτη, συμπατριώτη του Σπύρο Περιστέρη. Το 1960 έφυγε και εγκαταστάθηκε στο SYDNEY της Αυστραλίας. Εκεί γνωρίστηκε και μαθήτευσε κοντά στον Μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Φώτη Γερασίου, Σάμιο την καταγωγή και μαθητή του περιώνυμου Εμμ. Βαμβουδάκη, ο οποίος είχε διαπρέψει ως Πρωτοψάλτης στην Καλαμάτα και την Τρίτολη Πελοποννήσου. Από τον Γερασίου διδάχτηκε όλα τα κλασσικά μαθήματα των μεγάλων μελουργών της Εκκλησίας μας. Ολοκλήρωσε τη μουσική του παιδεία με τα μαθήματα των συγχρόνων μελοποιών (Κ. Πρίγγου, Αθ. Καραμάνη, Χ. Ταλλιαδώρου) κοντά στον Πρωτοψάλτη του Ι. Ναού της Αναστάσεως SYDNEY Αντώνιο Αριστοδήμου, Κύπριο την καταγωγή. Η ψαλτική του σταδιοδρομία στο SYDNEY άρχισε από το 1970 όπου έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς. Το 1977 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. του Αγίου Ραφαήλ όπου έψαλε μέχρι το 1991 οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ι. Ναό Ευαγγελισμού της Θεοτόκου μέχρι τις αρχές του 1994 οπότε ανέλαβε πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Αγίου Κων/νου όπου και ψάλλει μέχρι σήμερα. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ύφος ο Σ. Φιλίππακόπουλος, σεμνός ως άνθρωπος με εξαίρετο ήθος και αρετή, ψάλλει με σεβασμό και πίστη στη λειτουργική μουσική μας παράδοση, μεταλαμπαδεύοντας στους εκεί ομογενείς μας τα θεία νάματα της μουσικής μας παρακαταθήκης, επιτελώντας έργο πολύτιμο.

Φιλίπποπουλος Αθανάσιος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ.

Μουσικής. Γεννήθηκε στη Κέρτεξη Καλαβρύτων το 1939 και από μικρή ηλικία έδειξε την κλίση του προς την ψαλτική και το ιερό αναλόγιο. Στη γενέτειρά του όμως δεν υπήρχε κατάλληλος δάσκαλος, γι' αυτό τη Βυζ. μουσική διδάχτηκε αργότερα φοιτώντας στο Πατριαϊκό Ωδείο με καθηγητή τον Πρωτοπρεσβύτερο μουσικό Ευθ. Ντρέκη. Στη συνέχεια μαθήτευσε και κοντά στον εξαίρετο πρωτοψάλτη και Καθηγητή της Βυζ. μουσικής Κων. Κατσούλη, από τον οποίο διδάχτηκε και όλα τα μυστικά και

την τεχνική της ιερής ψαλμωδίας όσον αφορά το ύφος, την έκφραση και ερμηνεία. Είναι Πτυχιούχος και Διπλωματούχος Βυζ. Μουσικής. Έχει διατελέσει Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Πατρών από το 1967 μέχρι το 1973,

οπότε μετετέθη επαγγελματικά στην Κεφαλλονιά όπου και έψαλε στον εκεί Ι. Μητροπολιτικό Ναό. Αργότερα επανερχόμενος στην Πάτρα έψαλε και σε άλλους Ι. Ναούς των Πατρών. Υπήρξε βασικό στέλεχος της Βυζ. χορωδίας του Κων. Κατσούλη και συμμετέσχε σε όλες τις εμφανίσεις και συναυλίες της χορωδίας. Από το 1990 και μετά αποτελεί στέλεχος της Βυζ. χορωδίας του Πατριαϊκού Ομίλου Βυζαντινής και Παραδοσιακής Μουσικής. Ως Καθηγητής διδάσκει Βυζ. Μουσική στο Ωδείο "Αρίων" Πατρών, στην Φιλαρμονική Εταιρεία (Ωδείο Πατρών), στο "Αχαΐκό" Ωδείο του οποίου είναι και ιδρυτικό μέλος, όπως ιδρυτικό μέλος είναι και του Ωδείου "MOZART". Έχει διδάξει Βυζ. Μουσική και στα Ν.Ε.Λ.Ε. Αργοστολίου από το 1983 μέχρι το 1985. Έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα, όπως εξαποστειλάρια και Δοξαστικά ιδιόμελα Αγίων, Εσπερινού, Θ. Λειτουργίας, όλα τα τετραώδια του Ακαθίστου ύμνου κ.α. τα οποία όμως παραμένουν ανέκδοτα. Υπήρξε άμεσος συνεργάτης του Κων. Κατσούλη στην έκδοση του βιβλίου του: "Εσπερινός" και σήμερα συμμετέχει στην προετοιμασία της έκδοσης της "Θ. Λειτουργίας" του αείμνηστου Πρωτοψάλτη. Έχει σημαντική συγγραφική μουσική εργασία ανέκδοτη. Διαθέτει πλούσια βιβλιοθήκη με σπάνια χειρόγραφα και παλαιά βιβλία Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής καθώς και Δημοτικής. Έχει επίσης ασχοληθεί με την ερμηνεία της παλαιάς παρασημαντικής και έχει σημαντικό έργο στην εξήγηση των σημείων της χειρονομίας. Εκλεκτός άνθρωπος με υποδειγματική ευγένεια και καλοσύνη, αγαπητός απ' όλους τους συναδέλφους του, αθόρυβος και σεμνός λειτουργός, ακούρατος εργάτης της ιερής μας μουσικής, ο Αθ. Φιλίπποπουλος, εργάζεται με πολύ ζήλο και αγάπη προς τη λειτουργική μουσική μας παράδοση, για την πρόοδο και καλλιέργεια της ιερής ψαλτικής μας τέχνης.

Φιρφίρης Διονύσιος. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης - Αγιορείτης

Διάκονος. Γεννήθηκε το 1912 και σε ηλικία 8 ετών (1920) εγκαταστάθηκε στις Καρύες Αγίου Όρους όπου έμεναν ο πατέρας του και ο θείος του Χαράλαμπος Φιρφίρης - ιεροψάλτης. Δάσκαλοί του στη Β. Μουσική υπήρξαν οι Μοναχοί του Αγίου Όρους π. Χαράλαμπος, π. Γαβριήλ, ο θείος του κ.α. Υπήρξε ακροατής πολλών μεγάλων Πρωτοψαλτών όπως του Θεμ. Γεωργιάδη, Κων. Μπεκιάρη κ.α. Έψαλε σε όλες σχεδόν τις Ι. Μονές του Αγίου Όρους στις πανηγύρεις των Ι. Ναών τους και όπως έγραψε γι' αυτόν ο Λυκ. Αγγελόπουλος "διακόνησε πραγματικά με αφοσίωση την Ορθόδοξη Εκκλησία μας με την Ιερή Τέχνη της Βυζαντινής μας μουσικής". Τα 10 τελευταία χρόνια της ζωής του, ηχογράφησε πολλά μαθήματα σε κασέτες που ήδη κυκλοφορούν σε όλη την Ελλάδα. Πέθανε στις 6 Απριλίου 1990.

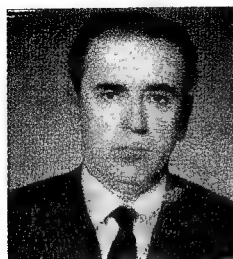
Φλώρος Κων/νος. Καθηγητής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο του

Αμβούργου. Γεννήθηκε στη Θεσ/κη το 1930 και σπούδασε μουσικολογία στη Βιέννη και στη συνέχεια στο Αμβούργο πάνω στο Βυζαντινό κοντάκιο. Έγραψε πολλά έργα με σπουδαιότερο το έργο: "Παγκόσμια θεωρία σημειογραφίας" όπου πραγματεύεται την ανάγνωση της παλαιάς Βυζαντινής σημειογραφίας καθώς και μελέτες για τη Γρηγοριανή σημειογραφία.

Φόρτης Μάκης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στην Πάτρα. Διετέλεσε Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Πατρών. Πέθανε το καλοκαίρι του 1992.

Φορτωμάς Παύλος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945 και από μικρή ηλικία ασχολήθηκε με την ψαλτική τέχνη. Σπούδασε και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. μουσικής. Ολοκλήρωσε την ψαλτική του τέχνη και διαμόρφωσε το ψαλτικό του ύφος κοντά στον Μουσικοδιδάσκαλο και Πρωτοψάλτη Θεοδόσιο Γεωργιάδη και τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα. Έχει πλούσια προσφορά στην Εκκλησιαστική μας μουσική. Είναι ιδρυτής, διδάσκαλος και Χοράρχης της "Βυζαντινής χορωδίας Π. Φορτωμάς" (1983) με την οποία έχει κάνει πολλές εμφανίσεις και έχει δώσει πολλές συναυλίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (Ευρώπη - Αμερική) με πολλή επιτυχία. Έχει κυκλοφορήσει κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και έχει μελοποιήσει πολλά μαθήματα τα οποία κυκλοφορούν σε χειρόγραφα. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς σε πολλές πόλεις της Ελλάδας έπειτα από πρόσκληση. Σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Αρτεμίου Αθηνών ενώ παράλληλα διδάσκει Β.Μ. ως Καθηγητής στο Ωδείο Αλίμου. Καλλίφωνος με ωραία μελωδική φωνή και σοβαρό ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ύφος, ο Π. Φορτωμάς εργάζεται άοκνα και δημιουργικά και υπηρετεί με ζήλο πολύ ως Πρωτοψάλτης και Χοράρχης την λειτουργική μας μουσική.

Φραγκαναστάσης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στην Κατοχή Μεσολογίου το 1916 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς το ιερό αναλόγιο. Διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη κοντά σε διακεκριμένους Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδασκάλους της περιοχής της γενέτειράς του, που υπήρξαν συνεχιστές της μεγάλης ιεροψαλτικής Σχολής του Ανθίμου Αρχιδιακόνου. Βασικοί δάσκαλοί του υπήρξαν, ο Βασίλειος Καρατζογιάννης, ο Κων/νος Τίγκας και ο περίφημος Νικόλαος Τσιμπούκης. Άκουσε συστηματικά και μελέτησε όλους τους μεγάλους σύγχρονους Πρωτοψάλτες και έτσι διαμόρφωσε το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό Βυζαντινό ψαλτικό του ύφος. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς διαφόρων πόλεων όπως στο Αιτωλικό, Μεσολόγγι, Αγρίνιο καθώς και στον Πατριαρχικό Ι. Ναό των Ιεροσολύμων (1966-67). Εν συνεχεία εγκαταστάθηκε στο Αίγιο όπου από το 1967 μέχρι το Δεκέμβριο του 1990 διετέλεσε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Παμεγίστων Ταξιαρχών. Σήμερα, από το 1991, κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Άννης Αιγίου. Εξαιρετος άνθρωπος, σοβαρός και συνετός ψαλμωδός, συνεπής στο ιερό λειτούργημά του, ο Ι. Φραγκαναστάσης, ψάλλει με

σεβασμό και υπευθυνότητα βυζαντινά μαθήματα παλαιών και νέων διδασκάλων και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ιερή ψαλτική μας τέχνη.

Φραγγούλης Ηλίας. Λαμπαδάριος του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου στο SIDNEY της Αυστραλίας και δάσκαλος της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στη Ρόδο το 1929 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον Ιωαν. Καστρανή ο οποίος υπήρξε Πρωτοψάλτης Ρόδου. Φοίτησε στη Σχολή Β. Μουσικής Ρόδου απ' όπου έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1944). Το 1945 διαδέχτηκε στην Πρωτοψαλτία το δάσκαλό του στον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων Ρόδου. Αργότερα έψαλε και στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Ρόδου μέχρι το 1955 οπότε αναχώρησε και εγκαταστάθηκε στο SYDNEY της Αυστραλίας. Σήμερα στο SYDNEY εκτός από τα λειτουργικά του καθήκοντα στο Ι. Αναλόγιο, τα οποία με πολύ σεβασμό και ευσυνειδησία επιτελεί, διδάσκει και την ψαλτική τέχνη σε νέους της Ι. Αρχ/πής Αυστραλίας που φιλοδοξούν να υπηρετήσουν το Ι. Αναλόγιο ως ιεροψάλτες, επιτελώντας και από τη θέση αυτή αξιόλογο και σημαντικό έργο για την ιερή μας μουσική.

Φωτόπουλος Σωτήριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Αναφέρεται ως πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίου Φανουρίου Θεσ/κης κατά την περίοδο 1954 - 56. Έψαλε και σε άλλους Ι. Ναούς όπως και σε πολλές πόλεις της Ελλάδας έπειτα από πρόσκληση. Υπήρξε μαθητής του Αθ. Καραμάνη χωρίς ωστόσο να ακολουθήσει τα βήματα του δασκάλου του στις ψαλμωδίες του που πάντα είχαν την σφραγίδα της αυτοσχέδιας καλλιτεχνικής δημιουργίας και προσωπικής διασκευής. Πέθανε προ δεκαετίας περίπου.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

(1777-1862)

(Βλ. Α τόμο σελ. 133)

Χαβαριώτης Ιωάννης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο χωριό

Κάμπος της Αμαλιάδας Ν. Ηλείας το 1932 και από μικρή ηλικία στράφηκε προς το Ιερό αναλόγιο. Έτσι πήρε τις πρώτες εμπειρίες στην ψαλτική τέχνη κοντά στους Ιεροψάλτες της γενέτειράς του. Αργότερα ήλθε στην Αθήνα και μαθήτευσε κοντά στους μεγάλους μουσικοδιδασκάλους Θεοδ. Χατζηθεοδώρου και Ιωανν. Μαργαζιώτη. Φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών με υποτροφία και έλαβε πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" (1965) ολοκληρώνοντας έτσι τις θεωρητικές του γνώσεις. Το ψαλτικό ύφος και τον τρόπο έκφρασης και ερμηνείας των Βυζαντινών μαθημάτων διδάχτηκε κοντά στους καλλίφωνους πρωτοψάλτες Λεων. Οικονόμου και Βασ. Κατσιφή με τους οποίους συνέβαλλε επί σειρά ετών ως Λαμπαδάριος. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς όπως Αγ. Κων/νο Ηλιουπόλεως (1960 - 64), Άγιο Γεώργιο Ακ. Πλάτωνος (1964 - 70), Αγ. Ιωάννη οδού Βουλιαγμένης (1970 - 89) και από το 1989 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του ως Πρωτοψάλτης το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Κων/νου Ηλιουπόλεως. Βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες της Αθήνας, έχει λάβει μέρος σε πολλές συναυλίες. Σεμνός και ταλαντούχος ψάλτης με εξαίρετο ήθος και χαρακτήρα, φιλόκαλος, συνεργάσιμος και πολύ αγαπητός ο Ι. Χαβαριώτης, ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση και υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την λειτουργική μας μουσική.

Χάλαρης Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και

Λόγιος. Γεννήθηκε στη Σύρο το 1936 και από πολύ μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νάματα της χριστιανοσύνης από ευσεβείς γονείς και οδήγησε τα βήματά του προς το ιερό αναλόγιο. Μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τους ιεροψάλτες της γενέτειράς του και από ηλικίας 13 ετών άρχισε να υπηρετεί το ιερό αναλόγιο ως ιεροψάλτης. Φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο, απ' όπου έλαβε Πτυχίο Βυζ. Μουσικής με "Άριστα" και Έπαινο (1960). Φοίτησε ακόμη δυνάμηση

χρόνια στο ίδιο Ωδείο για να λάβει Δίπλωμα Β.Μ. αλλά λόγω απροόπτου καλύματος δεν προσήλθε στις εξετάσεις. Δασκάλους είχε στη Βυζ. Μουσική τους Αχιλλέα Μαυρομουστάκη (μαθητή του Γ. Βινάκη), Πέτρο Καραγιάννη και Χρυσ. Θεοδοσόπουλο. Στην Ευρωπαϊκή μουσική είχε δασκάλους τους Σταμάτη και Ουρανία Ιωαννίδη (Ελληνικό Ωδείο) και Παναγ. Χάλαρη (Δ/ντη Ωδείου Σύρου). Εκτός από Βυζ. Μουσική μελέτησε σε βάθος και Ευρωπαϊκή Μουσική, ολοκληρώνοντας έτσι την μουσική του Παιδεία. Στην Ευρ. μουσική ιδιαίτερα έχει διδαχθεί θεωρία, σολφέζ, αρμονία και πιάνο (μέση Σχολή). Από το 1963 κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του και το σεμνοπρεπές εκκλησιαστικό ψαλτικό του ύφος, ως Πρωτοψάλτης, το Ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγ. Γεωργίου Σύρου. Ως Μουσικοδιδάσκαλος έχει διδάξει κατά καιρούς τη Βυζ. Μουσική στην ΝΕΛΕ, στο Ωδείο της Σύρου και σε επιδοτούμενα σεμινάρια από το ΕΚΤ. Δόκιμος λογοτέχνης και λόγιος έχει εκπονήσει και εξέχει υπό έκδοση 4 τόμους λογοτεχνικών έργων του. Είναι επίσης Δημοσιογράφος, Εκδότης και Δ/ντής της 15νθήμερης τοπικής εφημερίδας "Η ΣΦΡΑΓΙΔΑ". Είναι επίσης Δ/ντής και συνιδιοκτήτης τοπικού ραδιοτηλεοπτικού σταθμού καθώς και ανταποκριτής και συνεργός της ΕΡΤ. Είναι Πρόεδρος επί 8 χρόνια του Σωματίου Ιεροψαλτών Νομού Κυκλάδων και από τη θέση αυτή εμφανίζει αξιολογη δραστηριότητα. Εξαιρετος άνθρωπος με ακέραιο χαρακτήρα, φιλόκαλος και φιλόπονος, με ήθος και αρετή, δραστήριος και δημιουργικός, ο Δ. Χάλαρης, προσφέρει και υπηρετεί με ζήλο πολύ από κάθε θέση την λειτουργική μας μουσική, επιτελώντας έργο, από κάθε άποψη, σημαντικό και αξιολογο.

Χαλέας Δημήτριος. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης στις Η.Π.Α. Γεννήθηκε το

1930 στο Καστρί Αρκαδίας. Τα πρώτα στοιχεία Βυζ. μουσικής επήρθε από τον Πατέρα του Ιωάννη που ήταν ιερέας και γνώστης της Εκκλησιαστικής μας μουσικής. Τελειοποιήθηκε στην ψαλτική τέχνη κοντά στους μεγάλους Πρωτοψάλτες Γεώργιο Αθανασόπουλο, Ζαχαρία Πασχαλίδη, Μανώλη Χατζημάρο και Δημ. Κομποτιάτη. Σπούδασε Οικονομολόγος και η εργασία του (ασφαλιστής - πρόεδρος ασφαλιστικού γραφείου) τον έφεραν στις Η.Π.Α. και σήμερα είναι Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου προαστίου Σικάγου. Ψάλλει με σεβασμό και πίστη στην παραδοσιακή μας λειτουργική μουσική μεταλαμπαδεύοντας στους εκεί ομογενείς μας τα νάματα της μουσικής μας παρακαταθήκης. Είναι δε και σύμβουλος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ι. Δαμασκηνός. Επί πλέον ετοιμάζει και έχει υπό έκδοση σύγγραμμα με τίτλο: "Οι νέοι επιβάλλεται και μηταλίσαιτο Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας", το οποίο, όπως πιστεύει, θα εντυπωσιάσει.

Χαριτούδη Χρυσούλα. Καθηγήτρια Βυζ. μουσικής. Γεννήθηκε στην Αλεξανδρούπολη το 1960 και σπούδασε Βυζ. Μουσική στο Δημοτικό Ωδείο της Αλεξανδρούπολης. Εμφανίζει επαινετή δραστηριότητα διδάσκουσα σε παιδιά Δημοτικού και Γυμνασίου Βυζ. Μουσική στο ενοριακό κέντρο του Ι. Ν. Αγίου Ελευθερίου Αλεξανδρούπολης.

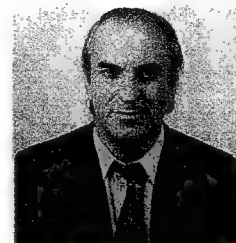
Χατζηθαθανασίου Μιχαήλ. Ονομαστός Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μελοποιός. Γεννήθηκε στην Κάτω Παναγιά Σμύρνης το 1881 και μαθήτευσε κατ' αρχήν κοντά στον Γιάγκο Στώικο και αργότερα φοίτησε στην Ι' Μουσική Σχολή της Κων/πολης (1902 - 1903) όπου είχε δασκάλους διαπρεπείς πρωτοψάλτες και μουσικοδιδασκάλους όπως τον Ιακ. Ναυπλιώτη, Πολ. Παχειδίδη, Φωτ. Παπαδόπουλο, Νηλέα Καμαράδο, στον οποίο μαθήτευσε και κατ' ιδίαν και Γεωργ. Παπαδόπουλο τον Μ. Πρωτέδικο της Μ. του Χ. Ε. Έψαλε σε πολλούς Ι. Ναούς της Πόλης και επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή όπου ίδρυσε και Βυζαντινό χορό. Δίδαξε τη ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του μεταξύ των οποίων ήταν και οι Θρασ. Στανίτσας, Νικ. Δασκαλάκη κ.α. Ως μελοποιός μελοποίησε πολλά μαθήματα από τα οποία ορισμένα εκδόθηκαν σε βιβλία όπως: "Πρώτα βήματα", "Μουσική Ζωοδόχος Πηγή" κ.α. Πέθανε πάμπτωχος το 1948 στο Βαλουκλή.

Χατζηγιάγκου Μιχαήλ. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στην Κομώπολη Κυθραία Λευκωσίας Κύπρου το 1954 και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής στη γενέτειρά του. Αργότερα παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές στην Αθήνα (είναι Καθηγητής Φυσικών) φοίτησε και στο Ωδείο Αθηνών όπου είχε δάσκαλο τον Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Σπυρ. Περιστέρη και έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζ. Μουσικής. Έψαλε σε διάφορους Ι. Ναούς και σήμερα είναι Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στη Σχολή της Ι. Μητροπόλεως Φλωρίνης όπου εμφανίζει αξιόλογη δραστηριότητα για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής. Έχει συγγράψει και "Θεωρητικό" Βυζαντινής μουσικής το οποίο διδάσκει στη Σχολή. Υπηρετεί ως Δ/ντής στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Φλώρινας.

Χατζηγιακουμής Μανώλης. Φιλολόγος - Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μουσικοϊστοριοδίφης. Εκπόνησε και δημοσίευσε πολλά έργα από το χώρο της φιλοσοφικής και φιλολογικής επιστήμης καθώς και από το χώρο της Μουσικής επιστήμης όπως το έργο: "Μεσαιωνικά δημώδη κείμενα" και τις μοναδικές για τη μουσική της περιόδου της Τουρκοκρατίας μελέτες: "Μουσικά Χειρόγραφα Τουρκοκρατίας" (1975) και "Χειρόγραφα Εκκλησιαστικής Μουσικής 1453 - 1820" (1980) όπου παρουσιάζεται με επιστημονικό τρόπο το τεράστιο χειρόγραφο υλικό της περιόδου και πραγματοποιείται μια πρώτη ιστορική προσέγγιση της μουσικής των 4 αυτών αιώνων. Ασχολείται επίσης με τη καταγραφή της προφορικής Εκκλ. μουσικής παράδοσης του Πατριαρχείου Κων/πόλεως και του Αγίου Όρους, όπως τη διασώζουν οι επιζώντες εκπρόσωποί της. Γεννήθηκε το 1940.

Χατζηθεοδώρου Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής μουσικής, Χοράρχης και Συγγραφέας μουσικών βιβλίων από τις σημαντικότερες μουσικές προσωπικότητες της εποχής μας. Γεν-

νήθηκε στην Αθήνα το 1940 αλλά έζησε τα μαθητικά του χρόνια στην Κάλυμνο όπου και πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής κοντά στον Πρωτοψάλτη Ελευθέριο Μαστώρο (1954). Το 1962 ήλθε στην Αθήνα όπου, φλεγόμενος από την ιερή φλόγα της μουσικής τέχνης γράφτηκε και φοίτησε κατά σειράν στο Ωδείο Αθηνών, στο Ωδείο Πειραιώς και στο Ελληνικό Ωδείο. Φοίτησε επίσης και για ένα έτος στο Απολλώνειο Ωδείο. Έτσι έλαβε τα εξής πτυχία: α) Πτυχίο Ιεροψάλτου, β) Πτυχίο Μουσικοδιδασκάλου, γ) Πτυχίο Αρμονίας και δ) Πτυχίο Αντίστιξης. Κύριο δάσκαλό του στην Βυζ. Μουσική θεωρεί τον Καθηγητή Ιωαν. Μαργαζιώτη. Μετά το πέρας των μουσικών του σπουδών διορίστηκε Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση και παράλληλα με τη Δημόσια υπηρεσία του σε Γυμνάσια διαφόρων πόλεων, υπηρέτησε και ως Λαμπαδαριός και Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς ανά την Ελλάδα. Έψαλε στην Κάλυμνο, στο Παλαιό Φάληρο, στην Πάτμο, στα Χανιά, στην Αθήνα κ.α. Σήμερα ως Καθηγητής μουσικής υπηρετεί στο 1ο Γυμνάσιο Καλύμνου και ως Πρωτοψάλτης κοσμεί και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Παναγίας Κεχαριτωμένης της ίδιας πόλης.

Εμβριθής μουσικός και ακάματος μελετητής και ερευνητής της Ελληνικής μουσικής (Βυζαντινής και Δημοτικής) ο Γ. Χατζηθεοδώρου, έχει στο ενεργητικό του πλούσιο και άκρως εντυπωσιακό μουσικολογικό - συγγραφικό έργο. Έχει εκδώσει πολλά βιβλία, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η περίφημη επανέκδοση της "Παρασημαντικής" του Κ. Ψάχου με λεπτομερέστατη βιογραφία του περίφημου μουσικοδιδασκάλου (1978), η "Ακολουθία Ακαθίστου Ύμνου" (1971), η "Βυζαντινή Λειτουργία" (1973), το "Οκτάηχο σύστημα του Κ. Ψάχου" (1979), η "Εισαγωγή στο Μ. Θεωρητικό του Χρυσάνθου" (1975), η "Μέθοδος διδασκαλίας της Β.Μ." (1977), το "Τραγούδια και σκοποί στην Κάλυμνο" (1989) έργο μνημειώδες, και άλλα πολλά, ενώ έχει υπό έκδοση και τα βιβλία: "Βιβλιογραφία της Β.Μ.", "Δημοτικά τραγούδια εναρμονισμένα" καθώς και δύο χορωδιακά ορατόρια, το "1821 ο μεγάλος ξεσηκωμός" και το "Πετροπόλεμος". Έχει επίσης ανέκδοτα πολλά μελοποιημένα Εκκλησιαστικά μέλη και άλλες μουσικολογικές εργασίες. Έχει εκδώσει επίσης και δίσκο με την Ιερατική Σχολή Κρήτης. Έχει διατελέσει Καθηγητής στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών και Χανίων από το 1971 μέχρι το 1993. Είναι ιδρυτής και Δ/ντής Σχολών Βυζ. Μουσικής στην Πάτμο, στα Χανιά και στην Κάλυμνο. Είναι ιδρυτής του Συλλόγου Ιεροψαλτών Χανίων και επί δετία Πρόεδρος του Συλλόγου (1977 - 1984). Είναι ιδρυτής της μεικτής Δημοτικής χορωδίας Καλύμνου (1987), της Παιδικής χορωδίας και ορχήστρας και Πρόεδρος επί 4 χρόνια του Συλλόγου Ιεροψαλτών Καλύμνου. Έχει επίσης στο ενεργητικό του διαλέξεις και εισηγήσεις σε συνέδρια και συμπόσια καθώς και πάνω από 100 δημόσιες εμφανίσεις με Βυζ. χορωδίες ιεροψαλτών, Σχολών κ.λπ., στην Αθήνα, Πειραιά, Κρήτη και Δωδεκάνησο. Σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος και αρετή, μεγάλο πράγματι κεφάλαιο για τη

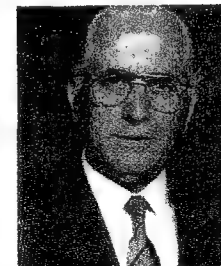
μουσική μας, ο χαλκέντερος σκαπανέας Γ. Χατζηθεοδώρου, φιλόκαλος και υποδειγματικά φιλόπονος, εξακολουθεί να εργάζεται ακατάπαυστα χωρίς να φείδεται κόπου και χρόνου, να δημιουργεί και να προσφέρει έργο πολύτιμο για την Ελληνική μας Μουσική.

Χατζηθεοδώρου Θεόδωρος ο Φωκαέας. Διαπρεπής Καθηγητής Βυζαντινής μουσικής, εμβριθής μουσικός και εξαίρετος Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην παλαιά Φώκαια της Μ. Ασίας το 1893. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Μουσικής από το θείο του Πρωτοψάλτη Κων/νο Τζινανέ και αργότερα τελειοποίησε τις σπουδές του κοντά στον περίφημο Κων/νο Ψάχο. Επί 73 ολόκληρα χρόνια έψαλε ως Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό του Παναγίου Τάφου "Άγιοι Ανάργυροι" στο Μετόχι Αθηνών (1912 -

1985). Διέπρεψε όμως ως εξαίρετος Μουσικοδιδάσκαλος. Δίδαξε στο Μουσικό Λύκειο (1918 - 22), στην Σχολή Βυζ. Μουσικής "Πέτρος ο Πελοποννήσιος" της οποίας ήταν και ο ιδρυτής (1923 - 26), στην Αθηναϊκή Μανδολινάτα (1928 - 31) και από το 1931 και μετά στο "Ελληνικό Ωδείο Αθηνών". Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πλήθος μαθητών του (περίπου 6.500) οι πλείστοι από τους οποίους ανεδείχθησαν διαπρεπείς Πρωτοψάλτες και Μουσικοδιδάσκαλοι (Μ. Χατζημάρκος, Δ. Σουρλαντζής, Κ. Τσίγκος, Αφοι Οικονόμου, Ν. Πέτρας, Γ. Τσατσαρώνης, Ν. Καρανταλής, Ι. Χαβαριώτης και πλήθος άλλοι). Στη περίοδο 1955 - 60 δίδαξε και στο Φροντιστήριο Β.Μ. της οδού Μενάνδρου. Ίδρυσε Βυζαντινό χορό και έδωσε πολλές συναυλίες και έκανε τακτικές ραδιοφωνικές εκπομπές. Έλαβε πολλές τιμητικές διακρίσεις και διπλώματα όπως από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων, το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κων/πόλεως, το Πατριαρχείο Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, καθώς και πολλούς επαίνους και ευφήμους μνείας. Υπήρξε άριστος μελοποιός. Μελοποίησε τρίτομη Ανθολογία, Δοξαστικά ενιαυτού, πόνημα Ασιατικής Μουσικής, Δημοτικά τραγούδια, τρίπτυχο θεωρητικό της Βυζ. μουσικής, καλοφωνικούς ειρμούς τα οποία είναι όλα ανέκδοτα εκτός από το "Θεωρητικό" το οποίο εξέδωσε. Δυστυχώς το πλούσιο σε ποιότητα και όγκο μελοποιϊτικό έργο, του Θ. Χατζηθεοδώρου ή θα περάσει στη λήθη του παρελθόντος ή θα οικειοποιηθεί από άλλους και θα προβληθεί μελλοντικά ως νέο έργο, αφού ουδέν ενδιαφέρον υπάρχει από οποιονδήποτε φορέα για την έκδοσή του. Εκτός βέβαια από ορισμένα μαθήματά του τα οποία κυκλοφορούν σε χειρόγραφα και ψάλλονται από τους πολυπληθείς μαθητές του. Απλός άνθρωπος, σεμνός, υποδειγματικά ευγενής και προσητός σε όλους, εύχαρις, ο Θ. Χατζηθεοδώρου, υπήρξε μια ξεχωριστή φυσιογνωμία που έχαιρε πανελληνίου φήμης και ήταν αγαπητός απ' όλο τον ψαλτικό κόσμο και γνωστός με τον χαρακτηρισμό "Άγιος του Μετοχίου". Αξιοδίκαια τοποθετείται μεταξύ των κορυφαίων μουσικοδιδασκάλων της νεότερης εποχής. Ο Θ. Χατζηθεοδώρου πέθανε στις 7 Οκτωβρίου 1985.

Χατζημάρκος Εμμανουήλ (Μανώλης). Από τους Καλλιφωνότερους Πρω-

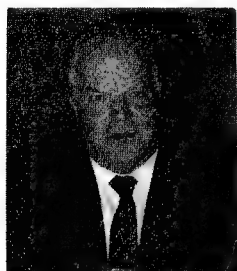

τοψάλτες της σύγχρονης εποχής, ο κορυφαίος ίσως όλων, με σπάνια μελωδική φωνή, εμβριθής μουσικός και Χοράρχης, Καθηγητής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Γεννήθηκε στο Βόλο το 1927 και από πολύ μικρός διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον Πατέρα του Κων/νο και στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον Πρωτοψάλτη Χρήστο Πάντα του οποίου υπήρξε κανονάρχης σε ηλικία 9 ετών. Μαθήτευσε επίσης στον Κων. Πρίγ-

γο, Θεοδόσιο Γεωργιάδη και Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα. Έχει Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Πτυχίο Ωδικής και Δίπλωμα μουσικοδιδασκάλου, όλα με "Άριστα" και "Διάκριση" από το Ελληνικό Ωδείο Αθηνών. Υπηρέτησε ως Καθηγητής Μουσικής στη Β/θμια Εκπ/ση και έφθασε μέχρι το βαθμό του Γυμνασιάρχη (Ανωτέρα Εκκλ. Σχολή Αθηνών). Η ψαλτική του σταδιοδρομία αρχίζει από ηλικίας 12 ετών, οπότε ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Αγίου Γεωργίου Κάτω Λεωνίων Βόλου. Στη συνέχεια έψαλε στον Αλμυρό (1941 - 44), στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Βόλου ως Λαμπαδάριος (1944 - 46) και στη συνέχεια ως Πρωτοψάλτης (1946 - 79) όπου παράλληλα ανέλαβε και τη Δ/νση της Σχολής Βυζ. Μουσικής της Ι. Μητροπόλεως και τέλος από το 1981 στον Ι. Ναό Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου Αθηνών για να αποσυρθεί τα τελευταία χρόνια από το ιερό αναλόγιο λόγω φωνητικής κόπωσης. Έχει ψάλει σε όλη σχεδόν την Ελληνική επικράτεια σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς, έπειτα από πρόσκληση και απέκτησε πολλούς φίλους, θαυμαστές και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Είναι Πρόεδρος των Καθηγητών Εκκλ/κής Εκπ/σης, μέλος εποπτικού Συμβουλίου Εκπ/σης, μέλος επιτροπής επί της Τέχνης και Λατρείας, Δ/ντής Βυζ. Χορωδίας Βόλου, Δ/ντής προτύπου χορού Αθηνών, Καθηγητής Δημοτικού Ωδείου Βόλου και Καθηγητής Μουσικολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Διετέλεσε επίσης και Πρόεδρος της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Διδάσκει στο Ωδείο Αλίμον, στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών, και στο Μουσικό εργαστήριο της Νέας Σμύρνης στην Αθήνα. Έχει εκδώσει πέντε τόμους με τον γενικό τίτλο: "**Μελωδική Ανθοδέσμη**", 22 δίσκους 33 στροφών, 8 δίσκους 45 στροφών και 40 κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Εξέδωσε επίσης το ορατόριο "Ιησούς Χριστός" και δύο βιβλία Ευρωπαϊκής μουσικής. Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα και μελέτες ενώ έχει υπό έκδοση τα μουσικά βιβλία: "Εσπερινό", "Ορθρο", "Μαθηματάριο" και "Θεωρητικό", καθώς και διάφορα μαθήματά του συνοδευόμενα από κασέτες. Μουσικά του έργα έχουν παρουσιαστεί στο Ηρώδειο (1977), στην Πάτρα (Αρχαίο Θεάτρο), στον "Παρνασσό" στην Αρχαιολογική Εταιρεία, στο Χίλτον, στην Κων/πολη, Κύπρο, Χάιφα, Βιέννη, Στουτγκάρδη και Ρώμη. Ο Μανώλης Χατζημάρκος αποτελεί πράγματι για την εποχή μας μια εξέχουσα μουσική φυσιογνωμία και οντότητα με πλούσια και πολυσχιδή προσφορά στην λειτουργική μας μουσική. Εξαίρετος άνθρωπος, με ήθος και απαράμιλλη αρετή, αμέριαιος χαρακτήρας, ευγενής και

καλόκαρδος, χαίρει της εκτίμησης και της αγάπης όλου του ψαλτικού κόσμου σε όλη την Ελλάδα. Η σπάνια καλλιφωνία του, η μοναδικότητα της μελωδικής του φωνής δέσποσε επί δεκαετίες σ' όλο τον ψαλτικό κόσμο, έγινε πρότυπο μίμησης και επηρέασε βαθύτατα τους νέους ψάλτες. Σήμερα, παρά το γεγονός ότι ψάλλει μόνο ευκαιριακά, εξακολουθεί να προσφέρει και να δημιουργεί μεταδίδοντας τις πολύτιμες εμπειρίες του και τα μυστικά της ψαλτικής του τέχνης σε νέους ψάλτες με τις Πανεπιστημιακές του διδασκαλίες, με τις διδασκαλίες του στα Ωδεία και κατ' ιδίαν, αλλά και με τις τακτικές ραδιοφωνικές του εκπομπές από το Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Χατζηνικολάου Χρήστος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης,

Καθηγητής Βυζ. μουσικής και Χοράρχης με έντονη παρουσία και δράση στην εποχή μας. Γεννήθηκε στο χωριό Σκουραΐτικα της Σάμου το 1935 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τον ονομαστό μουσικοδιδάσκαλο και Άρχοντα Πρωτοψάλτη του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων Εμμ. Βαμβουδάκη. Αργότερα, παράλληλα με τις σπουδές του στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, φοίτησε και στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών και έλαβε, Πτυχίο Ιεροψάλτη, Πτυχίο Βυζ. Μουσικής, Δίπλωμα Μουσικο-

διδασκάλου και Πτυχίο Ωδικής, όλα με "Άριστα". Έχει ψάλλει ως Πρωτοψάλτης σε πολλούς Ι. Ναούς, όπως στον Προφήτη Ηλία Παγκρατίου, στην Κοίμηση Θεοτόκου Ν. Κόσμου κ.α., διακρινόμενος ως οργανωτής Βυζαντινών χορών, ανδρικών και παιδικών αλλά και μικτών. Σήμερα κοσμήι και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Παρασκευής Αττικής όπου έχει οργανώσει Ανδρική και Μικτή Βυζ. χορωδία. Ανήσυχο και δημιουργικό πνεύμα, έχει στο ενεργητικό του πλουσία, σημαντική και πολύ αξιόλογη δραστηριότητα στον συνδικαλιστικό τομέα. Εκλέχτηκε πολλές φορές Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών, θέση την οποία κατέχει και σήμερα, καθώς και Πρόεδρος της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Από τις κορυφαίες αυτές συνδικαλιστικές ψαλτικές θέσεις έχει προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες τόσο για την Εκκλησιαστική μας μουσική, όσο και για τη βελτίωση και επίλυση πολλών θεμάτων του ιεροψαλτικού κόσμου. Ως οργανωτής και Χοράρχης των Βυζ. χορών του Π. Συνδέσμου Ιεροψαλτών αλλά και της ΟΜ.Σ.Ι.Ε. έχει δώσει πολλές συναυλίες Εκκλ. μουσικής με απόλυτη επιτυχία. Έχει γράψει πολλούς δίσκους και κασέτες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους και έχει συγγράψει πολλά μουσικά έργα όπως: "Θεωρία της Βυζ. Μουσικής", "Ιστορία Β.Μ.", "Μορφολογία" και "Μετρική Βυζ. Μουσικής". Ως Καθηγητής μουσικής έχει διδάξει τη Βυζ. Μουσική σε δεκάδες μαθητών του τόσο στο Εθνικό Ωδείο όπου διδάσκει όσο και κατ' ιδίαν, πολλοί από τους οποίους είναι σήμερα καταξιωμένοι και ικανότατοι ιεροψάλτες. Καλλιφώνος και εκφραστικός ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή και ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό ψαλτικό ύφος, ο Χρ. Χατζηνικολάου, είναι και ένας δραστήριος και δημιουργικός άνθρωπος, χαλ-

κέντερος και αεικίνητος με ποικίλες δραστηριότητες και πολυσχιδή δράση, ώστε αξιοδικαίως να θεωρείται και να συγκαταλέγεται στην εποχή μας μεταξύ των σημαντικότερων απ' όλους όσους εργάζονται ανιδιοτελώς και προσφέρουν μόχθο και χρόνο πολύ για την πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής και των φορέων της.

Χατζής Μιχαήλ. Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών διαδεχθείς τον Νικ. Κανακάκη και επί 20ετία Πρωτοψάλτης στον Ι. Ναό Εισοδίων Θεοτόκου - Καπνικαρέας. Γεννήθηκε το 1902 και σπούδασε Θεολογία και Μουσική. Δίδαξε ως Καθηγητής Θεολογίας στο Αμερικανικό Κολλέγιο (1937 - 51). Οπαδός του συστήματος Ι. Σακελλαρίδη διακρίθηκε ως χοράρχης με τις χορωδίες που πάντοτε συγκροτούσε στον Ι. Ναό όπου έψαλλε. Ηχογράφησε και κυκλοφόρησε και δίσκους με τίτλο: "ΖΩΗ". Πέθανε στις 15 Μαρτίου 1981.

Χατζής Σταίικος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής και

Χοράρχης. Γεννήθηκε στις Θεσπίες του Ν. Βοιωτίας το 1942 και από μικρή ηλικία έδειξε τη θαυμάσια ποιότητα της φωνής του και την ιδιαίτερη κλίση του στην ψαλτική και το δημοτικό τραγούδι. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής από τον ιεροψάλτη και μουσικό Ευαγ. Μειδάνη για να συνεχίσει αργότερα κοντά στον πρωτοψάλτη του Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου Θηβών, Δημ. Αδριανό. Αυτός όμως ο οποίος κατά κύριο λόγο επέδρασε και διαμόρφωσε την όλη του ψαλτική προσωπικότητα τόσο κατά το

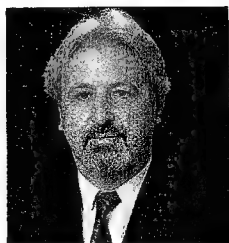
ύφος όσο και την ορθοφωνία, είναι ο Αθ. Παναγιωτίδης. Ο Λαμπρός αυτός δάσκαλος της ψαλτικής τέχνης μετέδωσε στον Στ. Χατζή όλη την εκφραστική του δεινότητα κατά την εκτέλεση των μουσικών μαθημάτων και του δίδαξε όλα τα μυστικά της ερμηνείας των σημείων ποιότητας. Έτσι παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (είναι Καθηγητής Φιλολογίας - Αρχαιολόγος) ολοκλήρωσε και τη μουσική του παιδεία και έγινε ένας εξαιρετος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης από τους σημαντικότερους της εποχής μας. Έχει ψάλλει σε πολλούς Ι. Ναούς και σήμερα κοσμήι και λαμπρύνει με την απαράμιλλη ψαλτική του ερμηνεία και το γνήσιο βυζαντινό ψαλτικό του ύφος, ως Πρωτοψάλτης, το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίας Βαρβάρας Ν. Λιοσίων. Έχει ψάλλει επίσης σε πολλές πόλεις σε ολόκληρη την Ελλάδα σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς, έπειτα από πρόσκληση, όπου και απέκτησε πολλούς φίλους θιασώτες και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Σπουδαίος άνθρωπος, ευγενής και καλόκαρδος με ήθος και αρετή, εξαιρετικά καλλιφώνος με ωραία μελωδική φωνή, με μοναδική ευστροφία και πλαστικότητα, ψάλλει με συνέπεια και σεβασμό προς την Ιερή ψαλτική μας παράδοση. Δεινός ερμηνευτής επίσης των Δημοτικών μας τραγουδιών, ο Στ. Χατζής, έχει λάβει μέρος σε πολλά "φεστιβάλ" δημοτικών τραγουδιών (Λευκάδα, Ηρώδειο κ.α.). Ασχολείται επίσης και με τη Μελοποιία καθώς και με διασκευές παλαιών μαθημάτων, αλλά όλα τα έργα του παραμένουν ανέκδοτα.

Χατζησολομός Σολομών. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζ. Μουσικής στην Κύπρο. Ασχολήθηκε και με τη μελοποιία. Εξέδωσε τη "Βυζαντινή Θεία Λειτουργία" (1975) με μαθήματα παλαιών και νεοτέρων μελοποιών καθώς και δικά του.

Χατζησταμάτης Νικόλαος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, εμβριθής μουσικός και Μελοποιός. Γεννήθηκε στη Χίο το 1917 και έμεινε γνωστός στους κύκλους των ψαλτών της Χίου με την προσωνυμία "Καλλίνικος". Μαθήτευσε επί 10ετία κοντά στον περίφημο Πρωτοψάλτη Γεωργ. Βινάκη. Έψαλε ως Λαμπαδάριος του Περιώνυμου Πρωτοψάλτη Δημ. Κουτσαρδάκη στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό της Χίου από το 1942 μέχρι το 1948 οπότε τον διαδέχτηκε στην Πρωτοψαλτία για να συμπληρώσει συνολικά στο Ναό αυτό 40 χρόνια συνεχούς υπηρεσίας στο Ι. αναλόγιο. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη και το ψαλτικό ύφος του δασκάλου του, το οποίο είχε κληρονομήσει και ο ίδιος, σε πλήθος μαθητών του. Μελοποίησε επίσης πολλά μαθήματα.

Χατζηχρόνογλου Γεώργιος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Καθηγητής και Χοράρχης. Γεννήθηκε στη Θήβα το 1946 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την ιδιαίτερη κλίση του προς την ψαλτική τέχνη. Πήρε τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής στη γενέτειρά του από τον Πρωτοψάλτη και Μουσικό Γεώργιο Σταμέλο για να συνεχίσει αργότερα κοντά στο μεγάλο Μουσικοδιδάσκαλο Καθηγητή Ιωάννη Μαργαζιώτη. Μαθήτευσε ακόμη και πλούτισε τη μουσική του παιδεία

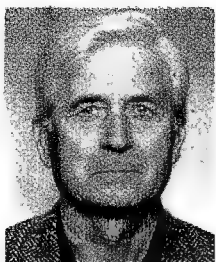
και κοντά στον εξαιρετο Πρωτοψάλτη και Καθηγητή Κων. Κατσούλη. Τέλος φοίτησε και στο Ωδείο Αλίου όπου ευτύχησε να έχει ως δάσκαλό του τον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο Μανώλη Χατζημάρκο, ο οποίος του μετέδωσε όχι μόνο την απαραίτητη τεχνική της ψαλτικής του ερμηνείας αλλά και την βαθειά του πίστη και προσήλωση στις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις. Έτσι ολοκληρώθηκε ως ψάλτης και αναδείχτηκε άριστος ερμηνευτής των Βυζαντινών μαθημάτων. Καλλιφώνος με εντυπωσιακά εύστοχη μελωδική φωνή μεγάλου εύρους αλλά και θαυμαστή "αναπνοή", ψάλλει με το ιδιαίτον ψαλτικό ύφος που χαρακτηρίζει τους Κωνσταντινουπολίτες ψάλτες και το οποίο εκπροσωπείται από πολύ λίγους σημερινούς Πρωτοψάλτες. Έχει ψάλλει σε διάφορους Ι. Ναούς της Αθήνας και σήμερα κοσμεί και λαμπρύνει με την μεγαλόπρεπη ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης, το ιερό αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Νεκταρίου Ηρακλείου Αττικής. Έχει επίσης ψάλλει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας σε πανηγυρίζοντες Ι. Ναούς έπειτα από πρόσκληση και απέκτησε πολλούς φίλους θιασώτες και μιμητές της ψαλτικής του τέχνης. Δημιουργικός και ακάματος εργάτης της μουσικής μας ο ταλαντούχος Πρωτοψάλτης, παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις (Καθηγητής Σωματικής Αγωγής) εργάζεται και συμβάλλει

ποικιλότροπα για την προβολή και διάδοση της ιερής ασματικής μας τέχνης. Ως παραγωγός σε εκπομπή του Ρ/Σ της Εκκλησίας της Ελλάδος με τίτλο: "Από την Εθνική μουσική μας παράδοση" που επιμελείται και παρουσιάζει μαζί με το δάσκαλό του Μ. Χατζημάρκο, επιτελεί σημαντικό έργο. Βασικό στέλεχος σε πολλές Βυζ. χορωδίες διακρίνεται και σε μονωδιακές ερμηνείες και παρουσιάσεις Βυζ. Μαθημάτων. Είναι μέλος του Ευρωπαϊκού κέντρου τέχνης και έχει εκδώσει τρεις μαγνητοταινίες με Βυζ. Εκκλ. ύμνους. Σπουδαίος άνθρωπος με ήθος και αρετή, εύχαρις και πολύ αγαπητός με εξαιρετο χαρακτήρα, ο Γ. Χατζηχρόνογλου είναι και υπεύθυνος λειτουργός που ψάλλει με σεμνότητα και υπευθυνότητα υποδειγματική, και ανήκει στη νεότερη γενιά των λειτουργών του Ι. Αναλογίου, η οποία πολλά έχει να προσφέρει και πολλά υπόσχεται για το μέλλον της ψαλτικής μας τέχνης.

Χατζόπουλος Δημήτριος. Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Καβάλα το 1936. Τα πρώτα μαθήματα της ψαλτικής τέχνης πήρε κοντά στον μεγάλο μουσικοδιδάσκαλο Αβραάμ Ευθυμιάδη στη Θεσ/κη. Στη συνέχεια μαθήτευσε κοντά στον μεγάλο Πρωτοψάλτη και δάσκαλο της ψαλτικής τέχνης Αθαν. Καραμάνη από τον οποίο διδάχτηκε όλα τα μυστικά ερμηνείας και μουσικής έκφρασης. Αργότερα, παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς) φοίτησε και στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών όπου ευτύχησε να έχει δάσκαλο στη Βυζ. Μουσική τον περίφημο Καθηγητή Θεοδ. Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα και στην Ευρωπαϊκή τον Μουσουργό Αντίοχο Ευαγγελάτο. Αργότερα μαθήτευσε και κοντά στον αείμνηστο Πρωτοψάλτη Αθαν. Παναγιωτίδη ενώ διητέλεσε και δομέστικος επί σειρά ετών τον μεγάλου Αρχοντα Πρωτοψάλτη Θρασ. Στανίτσα από τους οποίους πολλά οφελήθηκε όσον αφορά την διαμόρφωση του ψαλτικού του ύφους. Έχει διατελέσει Πρωτοψάλτης του Αγίου Ιωάννου Καβάλας (Μητροπολιτικός Ναός), Αγίου Παύλου Καβάλας, Αγίας Βαρβάρας Καβάλας και του Ιερού Ναού Παντανάσσης Πατρών όπου έψαλε επί δύο χρόνια. Έψαλε επίσης και σε Ι. Ναούς των Η.Π.Α. κατά την διάρκεια των σπουδών του στη Νομική Σχολή Πανεπιστημίου της Καλιφορνίας, Ν. Υόρκης, Κουΐνς κ.α. μετά την αποφοίτησή του από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσ/κης. Έψαλε στην Αγία Αικατερίνη Αστορίας Ν. Υόρκης, στον Άγιο Γεώργιο Μανχάτταν Ν. Υόρκης, στον Τίμο Σταυρό Μπρούκλιν Ν. Υόρκης, στον Άγιο Δημήτριο Τζαμέικα Ν. Υόρκης και στην Αγία Σοφία Λος Άντζελες Καλιφόρνιαν. Τελευταία έψαλε για ορισμένο χρονικό διάστημα και στον Ι. Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Γρηγορίου Παλαμά στη Θεσ/κη. Διετέλεσε Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Καβάλας καθώς και Πρόεδρος του Συλλόγου Ιεροψαλτών Ν. Υόρκης. Διετέλεσε επίσης και Χοράρχης των Βυζ. χορών των ιδίων Συλλόγων. Τόσο στη Καβάλα όσο και στη Ν. Υόρκη ίδρυσε και διηύθυνε Σχολές Βυζ. μουσικής όπου δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές και νέους ιεροψάλτες. Σήμερα ο Δ. Χατζόπουλος ζει στη Θεσ/κη και παράλληλα με τις επαγγελματικές του ενασχολήσεις (Δικηγόρος) προσφέρει και τις ιεροψαλτικές του υπηρεσίες με προθυμία και ζήλο πολύ.

Χριστοδουλόπουλος Παναγιώτης. Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε

στο χωριό Δάφνες Αιγίου το 1929 και μαθήτευσε κοντά στο μουσικολόγο και θεωρητικό της Βυζ. Μουσικής Δημοσθ. Σκουликаρίτη. Έχει ψάλει σε διαφόρους Ι. Ναούς και σήμερα κοσμεύει και λαμπρύνει με την ιεροπρεπή ψαλμωδία του, ως Πρωτοψάλτης το Ι. Αναλόγιο του Ι. Ναού Αγίου Ανδρέου Αιγίου. Εξαιρετος άνθρωπος, σεμνός και αμέριμος, καλόκαρδος και ευγενής ψάλλει με σεβασμό προς την παράδοση, με συνέπεια πολλή και ευλάβεια, διακρινόμενος για

την εκφραστικότητα της ψαλμωδίας του και το σοβαρό, γνήσια Εκκλησιαστικό, ψαλτικό του ύφος. Είναι μέλος του συλλόγου Ιεροψαλτών Αιγιαλείας και βασικό στέλεχος της Βυζ. Χορωδίας του ιδίου συλλόγου, συμμετέχοντας σε όλες τις εκδηλώσεις της.

Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης (Βλ. Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος).

Χριστόπουλος Χρήστος. Διετέλεσε επί σειρά ετών Πρωτοψάλτης Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Τέμενης Αιγίου μέχρι το 1993.

Χρόνης Ανδρέας. Καλλίφωνος και δόκιμος ερμηνευτής της ψαλτικής τέχνης.

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1947 και από μικρή ηλικία γαλουχήθηκε με τα νόματα της Ορθοδοξίας και της ιερής ψαλτικής τέχνης πάνω στο ιερό αναλόγιο. Φοίτησε επί τρία (3) χρόνια στο Ωδείο Αθηνών όπου διδάχτηκε τη Βυζ. Μουσική από τους διαπρεπείς δασκάλους Σπύρο Περιστέρη και Ιωάν. Μαργαζιώτη. Στη συνέχεια έκανε ιδιαίτερα μαθήματα με τον αείμνηστο Λαμπάδριο του Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών, Καθηγητή Ευαγ. Τζελά και τέλος, στα πλαίσια της λειτουργίας της Ελλ. Βυζ. χορωδίας, με τον Λυκ. Αγγελόπουλο. Από το 1960 - 61 είναι βασικό στέλεχος του Βυζ. χορού του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών υπό τον Πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη και από 15ετίας Δομέστικος και Β' Αναγνώστης. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος, από το 1980, και βασικό στέλεχος της "Ελλ. Βυζ. Χορωδίας" της οποίας διδάσκαλος και χοράρχης είναι ο Λυκ. Αγγελόπουλος, με την οποία έχει συμμετάσχει σε πλήθος εκδηλώσεων καθώς και στην εγγραφή, πάνω από 20 κασετών με Β. Εκκλ. ύμνους. Έχει συμμετάσχει επίσης στην εγγραφή δίσκων με τη χορωδία του Σπ. Περιστέρη από το 1961 και μετά και έχει διατελέσει για δύο περιόδους εκπρόσωπος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών στην ΟΜ.Σ.Ι.Ε. Έχει στο ενεργητικό του πολλά και ποικίλα άρθρα και άλλα δημοσιεύματα σε περιοδικά και ιεροψαλτικές εφημερίδες σχετικά με την ψαλτική μας τέχνη. Εκλεκτός πνευματικός άνθρωπος (Δικηγόρος), σεμνός και γλυκύτατος ψαλμωδός με ωραία μελωδική φωνή, ο Α. Χρόνης, είναι πάντοτε πρόθυμος να προσφέρει, σε κάθε περίπτωση, τις πολύτιμες υπηρεσίες του για την καλλιέργεια και πρόοδο της λειτουργικής μας μουσικής.

Χρυσοφίδης Δημήτριος. Ονομαστός τυφλός Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών

στον Ι. Ναό Αγίου Δημητρίου Κυψέλης. Γεννήθηκε στο χωριό Ρωγοί των Καλαβρύτων το 1905 και το 1912 έχασε το φως του. Φοίτησε οικότροφος στον "Όικο Τυφλών Καλλιθέας". Επηρεασμένος αφάνταστα από τα ακούσματα της ψαλτικής τέχνης του περιφημου ψάλτη - ιερομόναχου Μεγ. Σπηλαίου Νήφωνα Δημόπουλου, αποφάσισε να μάθει Βυζ. Μουσική. Πρώτος του δάσκαλος υπήρξε ο ιερέας Χρ. Κανελλόπουλος στη γενέτειρά του. Το 1928 ήλθε στην Αθήνα και φοίτησε στη Ριζάρειο Σχολή όπου είχε δάσκαλο στη Β. Μουσική τον Καθηγητή Κ. Παπαδημητρίου. Με πίστη και υπομονή τελειοποιήθηκε στη Β.Μ. τόσο στο θεωρητικό όσο και στο πρακτικό μέρος για να αναδειχθεί τελικά, με τη βοήθεια του δασκάλου του εφευρέτης νέας γραφής τυφλών για την ανάγνωση και εκτέλεση της Βυζ. Μουσικής. Τη μέθοδό του δίδαξε σε πολλούς ψάλτες τυφλούς στον "Όικο Τυφλών". Με τη βοήθεια της κόρης του Παναγιώτας, η οποία μελέτησε και έμαθε Βυζ. μουσική για το σκοπό αυτό, μετέγραψε όλη την υμνολογία της Εκκλησίας μας από τη γραφή των τριών τυφλών διδασκάλων στη δική του γραφή και από τότε οι τυφλοί ψάλτες έχουν τα δικά τους μουσικά βιβλία. Ο Μέγας αυτός ευεργέτης των Τυφλών ψαλτών έλαβε πολλές τιμητικές διακρίσεις και διπλώματα (Συνδέσμου Τυφλών, Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής Αιγιαλείας, Συλλόγου "ΣΗΜΑΝΤΡΟ" κ.α.). Ο Δ. Χρυσοφίδης υπήρξε πράγματι ένας σπουδαίος άνθρωπος με εξαιρετο ήθος και αρετή, ευλαβής χριστιανός και σεμνός λειτουργός του ιερού αναλογίου ο οποίος με την μεγάλη εφεύρεσή του διευρύνει τους μουσικούς ορίζοντες των τυφλών ψαλτών ώστε να γίνουν μύστες των θαυμασίων μελοσυγγραμάτων των μεγάλων διδασκάλων της λειτουργικής μας μουσικής. Για το έργο του αυτό τιμήθηκε από το παγκόσμιο Συνέδριο Τυφλών και από την Ιερά Σύνοδο της Ελλάδος. Πέθανε στις 24 Δεκεμβρίου 1990 και ετάφη στην Τέμενη Αιγίου όπου είχε εγκατασταθεί οικογενειακά¹.

Χρυσοπολίτης Κυριαζής. Ονομαστός δόκιμος Μελοποιός και Πρωτοψάλτης που έζησε στα τέλη του προηγούμενου και στις αρχές του αιώνα μας. Μελοποίησε πολλά μαθήματα που περιέλαβαν στις εκδόσεις τους ο Αγαθ. Κυριαζίδης (2 Μέλισσες - 1906) και ο Νεκτάριος Κατσάρος (Καλλίφωνος Αηδών - 1933). Μαθήματα του Κ. Χρυσοπολίτη συμπεριέλαβε και ο Αθ. Πέττας στις εκδόσεις του "Τα Βυζαντινά".

Χρυσόστομος Α' Παπαδόπουλος. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος (1923 - 1938). Εμβριθής Λόγιος, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Συγγραφέας. Ένθερμος ζηλωτής και υποστηρικτής της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής. (Βλ. Α' τόμο σελ. 95). Γεννήθηκε στη Μάδυτο Αν. Θράκης το 1868 και πέθανε στην Αθήνα το 1938.

1. Επικηδείους, κατά την εξόδιο τελετή, εξεφώνησαν ο Μητροπολίτης Πατρών κ. Νικόδημος και ο συγγραφέας του παρόντος.

Χρυσοχοΐδης Νικόλαος. Διακεκριμένος Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στο Βόλο και υπήρξε μαθητής του Κων. Ψάχου (1917) του οποίου θεωρείται, από πολλούς, ότι υπήρξε ο γνησιότερος συνεχιστής της μουσικής του τεχνοτροπίας. Υπηρέτησε ως Αξ/κός Πυρ/κού. Εγκατασταθείς στην Αθήνα δίδαξε τη Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές του. Μελοποίησε πολλά μαθήματα τα οποία ουδέποτε εξέδωσε. Πολλά κυκλοφορούν σε χειρόγραφα και ορισμένα ερμηνεύει με τον Βυζαντινό χορό του ο Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών Σπ. Περιστέρης. Το 1950 δημοσίευσε για το έργο και τη ζωή του δασκάλου του την εργασία: "Κων/νος Α. Ψάχος". Πέθανε το 1957.

Χρυσόπουλος Θεόδωρος. Καλλίφωνος Κωνσταντινουπόλιτης Πρωτοψάλτης και σήμερα Ιερέας στο Σύνδνεϋ Αυστραλίας. Γεννήθηκε στην Πόλη το 1923 και μαθήτευσε κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Κων. Πρίγγο, από τον οποίο έλαβε και ειδικό Πτυχίο Βυζ. Μουσικής (1954). Διετέλεσε Πρωτοψάλτης επί σειρά ετών στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Χαλκιδόνας. Γαλουχημένος από τη νεανική του ηλικία με τα ιερά νάματα της Χριστιανοσύνης και της Ψαλτικής τέχνης, υπηρέτησε με ευλάβεια και υποδειγματική υπευθυνότητα το Ιερό Αναλόγιο με γνώμονα και οδηγό πάντοτε τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις και την Πατριαρχική ψαλτική παράδοση της γενέτειράς του. Το 1976 διωχθείς από την Τουρκία κατέφυγε στην Ελλάδα και εν συνεχεία για 4 χρόνια στο Βέλγιο, για να εγκατασταθεί τέλος στο Σύνδνεϋ της Αυστραλίας όπου μόνιμα διαμένει. Δόκιμος μελοποιός και βαθύς μελετητής της Βυζ. Μουσικής, εξέπνγησε και εξέδωσε πολλά βιβλία μουσικά και ιστορικά. Το 1975 εξέδωσε ογκωδέστατο μουσικό βιβλίο (519 σελ.) με τίτλο: "ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ" με πλούτο μελοποιημένων από τον ίδιο Βυζαντινών μαθημάτων. Το 1978 εξέδωσε το βιβλίο: "Η εν τη Εκκλησία ψαλλόμενη Βυζ. Μουσική και η σχέση αυτής μετά της Αρχαίας Ελληνικής μουσικής". Το 1991 εξέδωσε το: "Η Β. Μουσική θεωρία και πράξις". Το 1992 εξέδωσε τη "ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ" (360 σελ.) με ποικίλα Βυζαντινά μαθήματα κ.α. Για το πολυσχιδές και πλούσιο μουσικό του έργο καθώς και για τη μεγάλη του προσφορά και δράση, έλαβε πολλά παράσημα τιμής, επιβραβεύσεις και διακρίσεις. Τιμήθηκε από τον Μητροπολίτη Χαλκιδόνας Μελίτωνα με το **οφφίκιο** του "**Άρχοντα Πρωτοψάλτη Χαλκιδόνας**". Από τον Πατριάρχη Αθηναγόρα (1968) με το Πατριαρχικό "Παράσημο Αγάπης". Από τον ίδιο επίσης με "Πατριαρχική επιστολή επιβράβευσης" (1970). Από τον Πατριάρχη Δημήτριο Α' με τον "Σταυρό Χιλιετίας του Αγίου Όρους" (1974). Από τον ίδιο επίσης με το **οφφίκιο** του "**Άρχοντα Κανστρισιού της Μ.Χ. Εκκλησίας**" (1975). Από τον ίδιο επίσης με το "Αργυρούν Εγκόλπιον Τιμής Αγίας Αικατερίνης Σινά" (1975). Έλαβε επίσης πλήθος συγχαρητηρίων επιστολών και άλλων επιβραβεύσεων. Σήμερα ο άξιος λειτουργός του Ιερού Θυσιαστηρίου π. Θεοδ. Χρυσόπουλος διαμένει μόνιμα στο Σύνδνεϋ της Αυστραλίας όπου με τον ίδιο πάντα Ιερό ζήλο υπηρετεί από κάθε θέση τις Ελληνοχριστιανικές μας παραδόσεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 1630
Αριθμ. Διεκπ. 726

Αθήναι τῇ 11ῃ Μαΐου 1992

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρός
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν
καὶ τὰς Ἱεράς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν Συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 6ης δὲυόντος μηνὸς Μαΐου ε.ἔ., ἐπισταμένως ὡς ἐξελεθούσα τὸ θέμα τῆς χρήσεως "μηχανικοῦ ἰσοκράτου" ἐν τῇ θείῃ λατρείᾳ, κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντος Συνοδικοῦ μέλους, καταδικάζει τὴν ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς καινοφανῆ χρῆσιν "μηχανικοῦ ἰσοκράτου" ὡς μὴ συνάδουσαν πρὸς τὴν ζῶσαν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἑκπαλαὶ καθεστηκυῖαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ τάξιν καὶ ὡς ὀλισθηρὰν ἀπαρχὴν εἰσαγωγῆς ὀργάνων ἐν ταῖς ἱεραῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθείαις.

Ἐντολὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπισκοπάρχης

Χρυσὸς Δαμασκηνός
Ἀρχιμ. Δαμασκηνός Καρπαθάκης

Ψαριανός Διονύσιος (κατά κόσμον Νικόλαος). Μητροπολίτης Σερβίων και

Κοζάνης. Εμβριθής μουσικός, λάτρης και μύστης της Βυζ. Εκκλησιαστικής μουσικής ο εκλεκτός ιεράρχης, γεννήθηκε στην Άνδρο το 1915 και σπούδασε Θεολογία και Μουσική ακολουθώντας το ιερατικό σχήμα. Δόκιμος μελοποιός και συγγραφέας έχει στο ενεργητικό του πολυσχιδή μουσικολογική δράση με συγγραφές και εκδόσεις βιβλίων με μουσικά θέματα, μελέτες, άρθρα και μελοποιήσεις Εκκλησιαστικών ύμνων. Από τις πρώτες του συνθέσεις,

ως βοηθός επίσκοπος Ρωγών (1952 - 57) αναφέρουμε τις πλέον γνωστές σ' όλο τον ψαλτικό κόσμο, τον 8ηχο πολυέλεο "Της δεήσεώς μου..." και τον ύμνο του Πανελληνίου συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών "Λύραν την πνευματοκίνητον". Έχει εκδώσει πολλά συγγράμματα σχετικά με την Βυζ. Εκκλησιαστική μουσική όπως: "Συμβολαί εις το ζήτημα της Ελληνικής εκκλησιαστικής μουσικής" (1957), "Η Β.Μ. εν τη Ορθοδόξω Ελληνική Εκκλησία" (1960), "Η Αρχαία μουσική του Ακαθίστου ύμνου" (1961), "Εκκλησιαστικά Βυζαντινά Εμβατήρια" (1966), "Η Β.Μ. ως εξηγείται και ως παρεδόθη" (1967), "Η Θεοτόκος εν τη Ορθοδόξω υμνωδία" (1968), "Η Β.Μ." (1969), "Η Θεία Λειτουργία" (1986) στο οποίο εκτός των άλλων απευθύνει και συστάσεις προς τους ιεροψάλτες για ιεροπρεπέστερη μυστική εκτέλεση των ύμνων κ.α. Σήμερα ως Επίσκοπος Σερβίων και Κοζάνης παρουσιάζει πολυσχιδή ποιμαντική και μουσική δραστηριότητα με μελέτες και συγγραφές ενώ υπό την εποπτεία του έχει και Σχολή Βυζ. Μουσικής την οποία ο ίδιος ίδρυσε και στην οποία διδάσκουν διακεκριμένοι Μουσικοδιδάσκαλοι και Πρωτοψάλτες της περιοχής.

Ψαρρός Σπυρίδων. Διακεκριμένος Αγιογράφος, Πρωτοψάλτης και Καθηγητής. Γεννήθηκε στο Δερβένι Κορινθίας το 1912. Πτυχιούχος της Σχολής Καλών Τεχνών και του Ωδείου Αθηνών, υπηρέτησε ως Καθηγητής Β/θμιας Εκπ/σης, και έφθασε μέχρι το Βαθμό του Γυμνασιάρχη. Υπηρέτησε τη Ζωγραφική και τη Μουσική με πολύ ζήλο και αφοσίωση. Αγιογράφησε πλήθος Αγίων μορφών σε πολλούς Ι. Ναούς και δίδαξε τη Β. Μουσική σε πολλούς μαθητές του. Πέθανε στο Δερβένι Κορινθίας στις 23 Ιουλίου 1984.

Ψάχος Κων/νος. Διαπρεπής μουσικολόγος, εμβριθέστατος μουσικός ο σημα-

ντικότερος στον Ελληνικό χώρο μέχρι τα μέσα του αιώνα μας, ο οποίος αφιέρωσε το όλον της ζωής του, εργαζόμενος με πραγματική πίστη και αφοσίωση, στην επιστημονική έρευνα, τη συγγραφή και τη διδασκαλία όλων των ειδών της Ελληνικής μουσικής (Αρχαίας, Βυζαντινής, Δημοτικής) αλλά και της Ασιατικής επίσης. Γεννήθηκε στο Μεγάλο Ρεύμα Βοσπόρου της Κων/πολης το 1969¹ και σπούδασε Θεολογία, Φιλοσοφία και Μουσική.

Πρώτος δάσκαλός του στη Μουσική ο θείος του Δημ. Παπαδόπουλος και στη συνέχεια στην Κεντρική Ιερατική σχολή που φοίτησε, ο Αρχ/της Θεοδ. Μαντζουραλής. Διετέλεσε Α' δομέστικος του Γ. Σαρανταεκκλησιώτη (1887) και το 1891 του Ευστρ. Παπαδοπούλου, ο οποίος υπήρξε και ο ουσιαστικός του διδάσκαλος στην ψαλτική τέχνη. Με αδιάλειπτη μελέτη και σπουδή της μουσικής και της ψαλτικής παράδοσης του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αναδείχτηκε ο διαπρεπέστερος μουσικοδιδάσκαλος της εποχής του. Έψαλε ως Πρωτοψάλτης από το 1892 σε διάφορους Ι. Ναούς (Άγιο Χαράλαμπο στη Σμύρνη, Άγιο Ιωάννη στη Καβάλα, Αγ. Θεοδώρους Βλάγκας, Αγιοταφικό Μετόχι, Άγιο Νικόλαο Γαλατά), μέχρι το 1904. Παράλληλα κατά το διάστημα αυτό επέδειξε σημαντική δραστηριότητα με έρευνες, με την ίδρυση του Πατριαρχικού Συλλόγου (1898) κ.α. Το 1904 με υπόδειξη του Οικ. Πατριαρχείου (ανταποκρινόμενο σε Αθηναϊκό αίτημα) εγκαθίσταται στην Αθήνα για να διδάξει Β. Μουσική στο Ωδείο Αθηνών². Από το 1904 αρχίζει η σταδιοδρομία του ως μουσικοδιδασκάλου και μεγάλου ερευνητή της Ελληνικής μουσικής στην Αθήνα. Είναι η εποχή που ο Ι. Σακελλαρίδης άρχισε να προβάλλει και να διαδίδει το σύστημά του. Όλα τα επόμενα χρόνια, ο Κ. Ψάχος, με όπλα την μεγάλη του ευρυμάθεια και την ακλόνητη πίστη του και προσήλωσή του στις εθνικές μας παραδόσεις, αγωνίστηκε με αποφασιστικότητα και σθένος εναντίον του συστήματος αυτού. Το 1908 εκδίδει τη συλλογή Τουρκοαραβικών ασμάτων "Ασίας Λύρα" έπειτα από παράκληση του στενού φίλου του μουσικολογράφου Δημ. Περιστέρη και το

1. Κατά τον Γ. Χατζηθεοδώρου, βιογράψαντα εκτενώς τούτον, το έτος γεννήσεως του Κ. Ψάχου είναι ασαφές και το πιθανότερο είναι το 1966.
("Παρασημαντική της Β.Μ." - 1978 σελ. ιδ).

1910 και 1911 δύο συλλογές με τραγούδια της Σκύρου. Το 1911 τιμήθηκε με το "οφφίκιο του Εντίμου Μουσικοδιδασκάλου και Κληρικού της Μ. του Χ.Ε." για να λάβει αργότερα και πλήθος άλλων τιμητικών διακρίσεων. Στη συνέχεια εξέδωσε πολλές εργασίες και το 1915 εκδίδει την "Παρασημαντική της Β.Μ." έργο πολύ μεγάλης αξίας³. Συνεργαζόμενος με τον Σ. Βραχάμη μελέτησε τα τονιαία διαστήματα της Β.Μ. προκειμένου να κατασκευάσει ειδικό μουσικό όργανο, το οποίο και κατασκεύασε στη Γερμανία το 1924 και το οποίο ονόμασε "Παναρμόνιο". Το όργανο τούτο δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ αφού ποτέ δεν μεταφέρθηκε στην Ελλάδα. Έκανε μουσικές επενδύσεις και μελοποιήσεις Αρχαίων θεατρικών έργων (Χορικά Τραγωδιών) και έδωσε με χορωδίες πολλές συναυλίες με Βυζ. ύμνους και Δημοτικά τραγούδια. Το 1932 διορίστηκε, από τον τότε Υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου, "Επόπτης μουσικής στους Ι. Ναούς της Ορθόδοξου Εκκλησίας της Ελλάδος". Για την εκτέλεση των Βυζαντινών μαθημάτων πρότεινε το σύστημα της διπλής συνηχητικής γραμμής, το οποίο όμως τελικά δεν επεκράτησε. Ο Κ. Ψάχος πέθανε στις 9 Ιουλίου 1949 τυφλός αφήσας συνεχιστές του έργου του αντάξιους μαθητές του διαπρεπείς μουσικοδιδασκάλους Θεοδ. Χατζηθεοδώρου, Ιωάν. Μαργαζιώτη, Νικ. Χρυσοχοϊδη, Νικ. Παππά κ.α.

Ψάχος Σπύρος. Διακεκριμένος Καλλιφώνος Πρωτοψάλτης, Μουσικοδιδάσκαλος και Χοράρχης. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1939 και από ηλικία μόλις 10 ετών άρχισε να παίζει τα πρώτα μαθήματα Βυζ. μουσικής στο Εκκλησιαστικό Φροντιστήριο Πατρών με δάσκαλο τον Γ. Αθανασόπουλο. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και παράλληλα με τις Πανεπιστημιακές του σπουδές (Οικονομικές επιστήμες) φοίτησε στο Ελληνικό Ωδείο όπου είχε Καθηγητές τον Σταμ. Ιωαννίδη (έψαλε επί πολλά χρόνια στην Αγ. Σοφία

Φυλακών Συγγρού) και τον Θεοδ. Χατζηθεοδώρου του Φωκαέα. Από το Ωδείο έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου με "Άριστα" και διάκριση παμψηφεί. Για το δΔπλωμα αυτό το ΥΠΕΠΘ του χορήγησε κατ' εξαίρεση **ισοτιμία ανώτερης εκπ/κής βαθμίδας** στην Εμπορική Τράπεζα όπου εργάζεται και στην οποία τελικά προήχθη στην ανώτατη βαθμίδα ιεραρχίας, στη θέση Διευθυντή. Σπούδασε επίσης Πιάνο με το Μουσουργό Γ. Γεωργιάδη, Αρμονία (ειδικό) με την Ουρανία Αρτέμη - Ιωαννίδη και παρακολούθησε μορφολογία και ιστορία Μουσικής στην τάξη του Μουσουργού Αντίοχου Ευαγγελάτου. Το 1975 διορίζεται Καθηγητής Α' στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών όπου διδάσκει τυπικό και ιστορία Βυζ. μουσικής και σε ιδιαίτερα μαθήματα Θεωρία και Πράξη Β.Μ. Το 1986 εγκαθίσταται στην Πάτρα ως Δ/ντής Τράπεζας και διορίζεται ειδικός Καθηγητής στο Δημοτικό Ωδείο Πατρών. Ως Πρωτοψάλτης έχει ψάλει σε πολλούς Ι.

3. Το 1978 έγινε επανέκδοση του έργου από τις εκδόσεις "ΔΙΟΝΥΣΟΣ" με επιμέλεια του Καθηγητή Γ. Χατζηθεοδώρου.

Ναούς όπως στον Άγιο Γεώργιο Ριζαρείου Σχολής στην Αθήνα, στην Κοίμηση Θεοτόκου Καισαριανής, στην Αγία Παρασκευή Πατρών και από το 1992 είναι Πρωτοψάλτης και Χοράρχης στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου" Πατρών. Μύστης και βαθύς γνώστης της θεωρίας της Βυζ. Μουσικής και της ψαλτικής τέχνης, καλλιφώνος με σεμνό και ιεροπρεπές ψαλτικό ύφος, ο Σ. Ψάχος, υπηρετεί με ευλάβεια και αφοσίωση την ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση. Σπουδαίος άνθρωπος, ευθύς και ακέραιος, ασυμβίβαστος και πολέμιος των νεοφανών καλλωπιστικών τάσεων και διασκευών των κλασικών μαθημάτων έχει στο ενεργητικό του έντονη δραστηριότητα για την ορθή ανάπτυξη και καλλιέργεια της λειτουργικής μας μουσικής με διαλέξεις, άρθρα και μελέτες. Ήδη έχει εκπονήσει σπουδαίο θεωρητικό έργο με τίτλο: "Η θεωρία της Βυζ. Μουσικής στην Πράξη" και το οποίο πρόκειται σύντομα να εκδώσει.

Ψυλλάκης Άγγελος. Πρωτοπρεσβύτερος. Διακεκριμένος και ονομαστός καλ-

λίφωνος Ψαλμωδός και Τραγουδιστής, Θεολόγος Καθηγητής, Μουσικοδιδάσκαλος και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στη Χώρα Σφακιών Χανίων Κρήτης το 1935 και από μικρός διακρίθηκε για την εντυπωσιακή καλλιφωνία του και την κλίση του προς τη μουσική. Φοίτησε στην Ανωτέρα Εκκλησιαστική Σχολή Κρήτης με υποτροφία του κράτους. Εκεί πήρε και τα πρώτα μαθήματα Βυζ. Εκκλ. Μουσικής. Αργότερα φοίτησε στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών απ' όπου

έλαβε Πτυχίο Καθηγητή Β. Μουσικής με "Άριστα παμψηφεί", Πτυχίο Καθηγητή Ευρωπαϊκής Μουσικής (Ωδικής - Αρμονίας) με "Άριστα" και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου Βυζ. και Ευρωπ. Μουσικής με "Άριστα". Εξέχουσα προσωπικότητα στο χώρο της Εκκλησιαστικής και της Δημοτικής μας μουσικής ο π. Άγγ. Ψυλλάκης, έχει στο ενεργητικό του μέχρι σήμερα πλούσιο, πολυχιδές και πολύτιμο έργο, μια ανεκτίμητη πράγματι για τη μουσική μας προσφορά. Καλλιφώνος με γλυκειά, βελούδινη και ζεστή μελωδική φωνή, εργάστηκε άσkena και δημιουργικά για την καλλιέργεια, πρόοδο και προβολή τόσο της Βυζ. Εκκλησιαστικής μας μουσικής, όσο και της Δημοτικής μουσικής κληρονομιάς της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Κρήτης. Το 1964 ίδρυσε πρότυπη Βυζ. Χορωδία στον Ι. Ναό όπου υπηρετεί. Το 1966 ίδρυσε και διευθύνει μέχρι σήμερα πολυμελή μαθητική χορωδία. Έχει διδάξει μέχρι σήμερα σε πάνω από 25.000 μαθητές την Ελληνική λαϊκή παράδοση της Κρήτης. Είναι ο μοναδικός Ορθόδοξος ιερωμένος τραγουδιστής στον Κόσμο ο οποίος τραγούδησε από το Ραδιόφωνο και την τηλεόραση Δημοτικά τραγούδια και έγραψε μεγάλους δίσκους με τίτλο: "ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΜΟΥ" απαθανατίζοντας έτσι την αθάνατη λαϊκή μουσική κληρονομιά της Κρήτης. Έχει δώσει πάνω από 45 συναυλίες ατομικές και με τη χορωδία του στην Ευρώπη και Αμερική και έχει αποσπάσει εγκωμιαστικές κριτικές και πολλούς επαίνους. Έχει περιοδεύσει ολόκληρη την Ελλάδα με συναυλίες ριζίτικου τραγουδιού για φιλανθρωπικούς, πολιτιστικούς και κοι-

νωνικούς σκοπούς. Για την πολυσχιδή δράση του και την μεγάλη προσφορά του έχει τιμηθεί και έχει λάβει πολλές διακρίσεις, όπως: "Χρυσό μετάλλιο" από τον τότε βασιλέα Παύλο. "Επαινο και ηθική αμοιβή..." από το Υπουργείο Παιδείας. Το **οφφίκιο του "Πρωτοπρεσβυτέρου - Σταυροφόρου"** από την Ι. Μητρόπολη Κυδωνίας και Αποκορώνου Χανίων. "Χρυσό Σταυρό" από την ίδια Ι. Μητρόπολη. "Πράξιν Αγαθής Επινοίας" επίσης από την Ι. Μητρόπολη. "Τιμητικό Δίπλωμα" από το Υπουργείο Παιδείας. "Δίπλωμα και Χρυσό μετάλλιο" από την Ένωση Πανελλαδικής Αλληλεγγύης Κρητών της Αθήνας. "Πιττάκιον - Οφφίκιον τιμής" από τον Οικ. Πατριάρχη κυρό Δημήτριο. "Χρυσή πλακέτα" από την Ένωση Σφακιανών Ν. Ηρακλείου. Τέλος στις 24-12-1989 η Ακαδημία Αθηνών σε πανηγυρική συνεδρία τον τίμησε και τον βράβευσε με **Α' βραβείο** επιβραβεύοντας έτσι την καθολική προσφορά του. Σήμερα ο π. Άγγ. Ψυλλάκης είναι Εφημέριος - Προϊστάμενος στον Ι. Ναό του Αγίου Χαραλάμπους Λενταριανών Χανίων τον οποίο οικοδόμησε εκ θεμελίων, αποπεράτωσε, αγιογράφησε και καλλώπισε ο ίδιος, και όπου έχει να παρουσιάσει πλούσιο και ωφέλιμο κοινωνικοθρησκευτικό έργο με οικοδόμηση νέων Ναών, Οικοκυρικής Σχολής, Φιλόπτωχων Σισιτιών, Δανιστικής Βιβλιοθήκης, Παιδικού σταθμού και άλλων πολλών που προκαλούν τον θαυμασμό. Παράλληλα ασχολείται και με συγγραφικό έργο, έχοντας εκδώσει τρία βιβλία ενώ δημοσιογραφεί και συνεργάζεται με τις τοπικές εφημερίδες. Σπουδαίος άνθρωπος, ο π. Άγγ. Ψυλλάκης, άξιος ιερωμένος και το έργο του μεγάλο και ανεκτίμητο για την καθ' όλα Ελληνική πολιτιστική μας παράδοση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΧΤΙΚΟΣ
(Βλ. σελ. 367)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ Α' ΤΟΜΟΥ

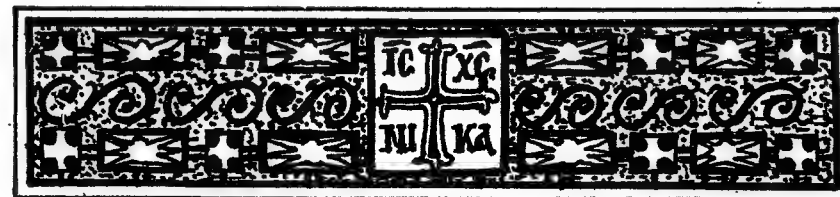

(Από την «Παρασημαντική της Β. Μ.» του Κ. Ψάχου,
Εκδ. ΔΙΟΝΥΣΟΣ - 1978 υπό Γ. Χατζηθεοδώρου).

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΛΕΥΪΤΙΔΗΣ

Ο ΕΠΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε' ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΓ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(1819 - 1822)

Α. Πρωτοψάλτες - Λαμπαδάριοι κ.λπ.

Ζαχαρίας ο Χανεντές. (18ος αι.) Εγκρατής μουσικός γνώστης της Βυζαντινής Μουσικής (Εκκλησιαστικής και Εξωτερικής) και Αραβοπερσικής. Φίλος και σύγχρονος του Δανιήλ του Πρωτοψάλτη. Εμέλισε πολλά Ασιατικά άσματα αλλά και Εκκλησιαστικά μέλη, ιδιαίτερα καλοφωνικούς ειρμούς. Κατά τον Κυριακό Φιλοξένη την συλλογή του με Ασιατικά άσματα "Ευτέρπη" οικιοποιήθηκαν άλλοι μουσικοί ενώ μετά τον θάνατό του η συλλογή εξηγήθηκε και εκδόθηκε από τους Θεοδ. Φωκαέα και Σταυράκη τον Χανεντέ χωρίς να αναφέρουν και το όνομα του αρχικού μελοποιού.

Πελοπίδας Παναγιώτης. (+1843). Μουσικός και Λόγιος από την Πάτρα εκ των πρώτων μαθητών της νέας μεθόδου. Αγόρασε το "Μέγα Θεωρητικό" του Χρυσάνθου και μετέβη στη Τεργέστη για να το εκδώσει. Πέθανε όμως το 1834 αμέσως μετά την έκδοσή του (1832). Υπήρξε μαθητής του Χρυσάνθου εκ Μαδύτων. Μελοποίησε σειρά Χερουβικών κατά μίμηση Γρηγ. Πρωτοψάλτου και "Άξιον εστί".

Σταυράκης ο Χανεντές. (+ 1835). Εγκρατής μουσικός γνώστης της Εκκλησιαστικής και ιδιαίτερα της Εξωτερικής μουσικής. Συνέψαλλε επί σειρά ετών στον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου Γαλατά με τον Θεοδ. Φωκαέα με τον οποίο έγραψε και την "Ευτέρπη" (σειρά Αραβοπερσικών ασμάτων)¹.

1. Στον Α' τόμο (σελ. 78 σημ. 39) εκ παραδρομής αναγράφεται το όνομα του Σταυράκη Γρηγοριάδη αντί του ορθού Σταυράκη του Χανεντέ. Το αυτό, λόγω σύγχυσης μεταξύ των ονομάτων των δύο ανδρών, γίνεται και στη σελ. 212 σημ. 152 όπου αναγράφεται (σειρά 5η) ο Σταυράκης Γρηγοριάδης ο Πρωτοψάλτης αντί του ορθού: Σταυράκης ο Χανεντές.

Ζαφειρόπουλος Ζαφείριος. (+1851). Πρωτοψάλτης του Ι. Μητροπολιτικού Ναού Αθηνών και εμβριθής μουσικός. Υπήρξε μαθητής Γεωργ. Κρητός και των τριών διδασκάλων στην Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή. Δίδαξε τη Μουσική στην Αθήνα. Μελοποίησε πολλά μαθήματα. Εξέδωσε το "Αναστασιματάριον" του Π. Πελοποννησίου και το 1842 δημοσίευσε διατριβή περί Μουσικής και εναντίον του Λεσβίου συστήματος (Βλ. και Α' τόμο σελ. 193 και 268).

Ψαρουδάκης Κων/νος. (+ 1884). Περίφημος Πρωτοψάλτης Κρήτης και εμβριθής Μουσικοδιδάσκαλος. Υπήρξε μαθητής της Γ' Πατριαρχικής Σχολής. Σπουδαίος δάσκαλος της μουσικής δίδαξε την ψαλτική τέχνη στο Ρέθυμνο Κρήτης, κυρίως την περίοδο 1840-1860 σε πλήθος μαθητών του. Βοηθός του Κ. Ψαρουδάκη υπήρξε και ο μετέπειτα διακεκριμένος Μουσικοδιδάσκαλος και Πρωτοψάλτης **Παύλος Βλαστός** (περίοδος 1850-60).

Παπαπαναγιώτου Δημήτριος. (1840-1918). Εμβριθής μουσικός, βαθύς γνώστης της Ορθογραφίας και των ρυθμών της Βυζ. Μουσικής. Γεννήθηκε στα Καλάβρυτα του Ν. Αχαΐας το 1840 και μνήθηκε στη Β.Μ. από τον αδελφό του Σπυρίδωνα που ήταν μουσικός. Το 1870 εγκαταστάθηκε στην Πάτρα και εντρίφησε σε έρευνες μελετώντας όλα τα αρχαία συγγράμματα και χειρόγραφα Βυζ. Μουσικής, αναδειχθείς σπουδαίος Θεωρητικός Μουσικός. Μελοποίησε πολλά μαθήματα κατά μίμηση Πέτρου Λαμπταδαρίου και Ιακώβου του Πρωτοψάλτη, πολλά από τα οποία εξέδωσε σε ειδικό τεύχος ενώ άλλα δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα: "Φόρμιγξ" περί το 1903-1910. Μνημειώδη έμειναν τα άρθρα του σε συνέχειες στην Φόρμιγγα με τίτλο: "**Μαθήματα διά τους ψάλτας - περί Ορθογραφίας της Μουσικής**".

Θεμιστοκλής Βυζάντιος. (β' μισό 19ου αι.). Εμβριθής μουσικός και Μελοποιός. Γιος και μαθητής του Πρωτοψάλτη Αντωνιάδη Δημητρίου. Εγκρατής και της Ευρωπαϊκής και της Αραβοπερσικής μουσικής ήταν και δεξιοτέχνης χειριστής μουσικών οργάνων και ιδιαίτερα του βιολιού. Μαθήματά του δημοσίευσε ο Αγιορείτης Μοναχός **Νεκτάριος** στο βιβλίο του "Καλλίφωνος Αηδών" (1933).

Αθήνης Κλεομένης. (1850-1930). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε στο Μεσολόγγι το 1850 και υπήρξε μαθητής του Αρχιδιακόνου Ανθίμου του Εφεισιομάγνου. Έψαλε στον Άγιο Σπυρίδωνα Μεσολογγίου για πολλά χρόνια διαδεχθείς το 1879 το δάσκαλό του μετά τον θάνατό του. Έψαλε επίσης και στο Μητροπολιτικό Ναό των Πατρών. Υπήρξε εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία της περιοχής της Αιτωλοακαρνανίας και άφησε ανέκδοτο μελοποιητικό έργο. Πέθανε το 1930.

Πρωγάκης Γεώργιος. (τέλη 19ου αρχές 20ου αι.). Διαπρεπής Μουσικοδιδάσκαλος, εκδότης μουσικών βιβλίων, Καθηγητής της Θεολογικής

Σχολής της Χάλκης και εντρίθης μουσικός. Μαθήτευσε στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Γεώργ. Ραιδεστηνό και στον Πρωτοψάλτη και Μουσικοδιδάσκαλο Νηλέα Καμαράδο. Εξέδωσε τρίτομη "Μουσική Συλλογή" γνωστή με το όνομα "Συλλογή Πρωγάκη" (1909-1910) η οποία περιέχει όλα τα κλασσικά μουσικά μαθήματα των μεγάλων διδασκάλων (Εσπερινός, Όρθρος, Θ. Λειτουργία) πολύτιμο βοήθημα για τους ψάλτες. Υπήρξε μέλος της επιτροπής του 1881 και της μουσικής επιτροπής του 1895 (Βλ. και Α' τόμο σελ. 109-110).

Παχτικός Γεώργιος. (19ος αι.). Εμβριθής μουσικός και Λόγιος. Γεννήθηκε στο Ορτάκιοι της Βιθυνίας και σπούδασε φιλολογία και μουσική. Στην Ευρωπαϊκή είχε δάσκαλο τον Αλ. Κατακουζηνό στην Αθήνα και στη Βυζαντινή τον Πρωτοψάλτη της γενέτειράς του. Ασχολήθηκε με την έρευνα της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής, της μεσαιωνικής (Βυζαντινής) και της νεότερας. Έγραψε και δημοσίευσε πολλές πραγματίες. Υποστήριξε την άποψη της συνέχειας της Βυζ. από την Αρχαιοελληνική μουσική και ότι η σύγχρονη Β.Μ. έχει ξενικές προσμίξεις οι οποίες εύκολα μπορεί να απομακρυνθούν. Μελοποίησε πολλά χορικά σε Αρχαίες τραγωδίες. Ιδιαίτερα ασχολήθηκε με τη σπουδή των δημοτικών τραγουδιών και κατέγραψε πολλά δημοτικά τραγούδια περιοδεύσας όλη την Ελλάδα, για τα οποία βραβεύτηκε δυο φορές το 1895 και 1897. Υπήρξε μέλος και της Μουσικής επιτροπής του 1895 με ουσιαστική συμμετοχή (Βλ. Α' τόμο σελ. 110).

Κυφιώτης Δημήτριος. (Β' μισό 19ου - αρχές 20ου αι.). Ευρυμαθέστατος μουσικός, καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Λόγιος. Γεννήθηκε στην Κων/πολη και μαθήτευσε κοντά στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Γεωργ. Ραιδεστηνό, του οποίου υπήρξε ένας εκ των αρίστων μαθητών, καθώς και στον Ιωάσαφ Ρώσσο - Μοναχό που υπήρξε μέλος της Μουσικής επιτροπής του 1881. Εξέδωσε το μουσικό βιβλίο "Μουσικό απάνθισμα" (1901) με ποικίλα μουσικά μαθήματα απ' όλες τις ιερές ακολουθίες της Εκκλησίας μας.

Καρακατσάνης Ιωάννης. (+ 1910). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και εμβριθής μουσικός. Γεννήθηκε στα μέσα του περασμένου αιώνα στο Νεοχώρι του Βοσπόρου. Φοίτησε στην Ιερατική Σχολή της Ξυλοπόρτης όπου είχε συμμαθητές τους μετέπειτα διαπρεπείς Μουσικοδιδασκάλους Κων. Ψάχο, Φωτ. Παπαδόπουλο κ.α. Μεγαλοφωνότατος ψάλτης και άριστος θεωρητικός μουσικός είχε μελετήσει σε βάθος το μουσικό σύγγραμμα του Μάρκου Μείβωμιου. Δίδαξε τη Βυζ. μουσική σε πλήθος μαθητών του. Πέθανε στη Σμύρνη περί το 1910.

Νομισματίδης Αλέξανδρος. (Τέλη 19ου - αρχές 20ου αι.). Διακεκριμένος μουσικός και καλλίφωνος Πρωτοψάλτης στην Κων/πολη. Έψαλε επί σειράν ετών στον Ι. Ναό Αγίας Τριάδος Χαλκηδόνας. Εξέδωσε έργα χρήσιμα για τις ιερές ακολουθίες όπως **Αναστασιματάριο**, **Ιερατικό Εγκόλπιο** κ.α. Δίδαξε την ψαλτική τέχνη σε πολλούς μαθητές του δωρεάν.

Θέμελις Γενάδιος. (Τέλη 19ου - αρχές 20ου αι.). Ιεροδιάκονος. Ηδύφωνος ψαλμωδός και εμβριθής μουσικός. Μαθητής του Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης και του Ιωάσαφ του Ρώσσο. Το 1883 εξέδωσε τα Ελληνικά Ευαγγέλια του Εσπερινού της Αναστάσεως τονισμένα με Βυζ. Παρασημαντική. Εξεπόνησε επίσης σπουδαίο έργο με τίτλο: "Βιβλίον Μεθοδικόν προς διδασκαλίαν της Εκκλησιαστικής μουσικής" καθώς και διάφορα δημοτικά τραγούδια, μέλη παπαδικά και εξωτερικά. Σε συνεργασία με το δάσκαλό του Ιωάσαφ Ρώσσο εξέδωσαν και το περιοδικό "Αι Μούσαι" (1882).

Κοσμάς Μαδυτινός. Μητροπολίτης Νικοπόλεως (+ 1901). Απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής Χάλκης χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως το 1888. Το 1895 έγινε Μητροπολίτης Βεροίας και το 1899 Μητροπολίτης Νικοπόλεως. Είχε εντυπωσιακή καλλιφωνία και άφθαστη μουσική κατάρτιση. Εξέδωσε το έργο: "Ποιμενικός Αυλός" σε τρία τεύχη που περιείχαν θεωρία Βυζ. Μουσικής - Μελοποιημένα Εκκλησιαστικά μαθήματα και Σχολικά τραγούδια. Πέθανε στην Κέρκυρα το 1901 μέσα στο πλοίο μεταφερόμενος στην Ιταλία για Ιατρική περίθαλψη έπειτα από κακοποίηση που υπέστη από τους Τούρκους.

Νικολαΐδης Αχιλλέας (Νικολάκης). (1830-1918). Καλλίφωνος Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Βάσα Κοιλανίου Κύπρου και υπήρξε μαθητής του Νικολάου Γεωργίου Πρωτοψάλτη Σμύρνης. Δίδαξε τη μουσική δωρεάν και ανέδειξε πολλούς ικανούς ιεροψάλτες στην Κύπρο (Στ. Χουρμούζιος κ.α.).

Παπαδόπουλος - Κεραμύς Αθανάσιος (1856-1912). Μουσικοϊστοριοδίφης, Βυζαντινολόγος και Καθηγητής Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Πετρούπολης. Έγραψε πολλά έργα που αναφέρονται στην ιστορία της Βυζ. Μουσικής και Υμνογραφίας, τα οποία αποτελούν πολύτιμες πηγές πληροφοριών για τους σύγχρονους ερευνητές μουσικολόγους.

Αντωνιάδης Δημήτριος. Καλλίφωνος Κων/πολίτης Πρωτοψάλτης και Μουσικοδιδάσκαλος. Υπήρξε μαθητής του Νικολάου Πρωτοψάλτη Σμύρνης και Β' Δομέστικος του Κων/νου Πρωτοψάλτη στον Πατριαρχικό Ι. Ναό. Έψαλε επί 43 χρόνια στον Ι. Ναό Εισοδίων στο Πέραν της Πόλης. Δίδαξε στην Πατριαρχική Μουσική Σχολή και εξέδωσε τη "Μουσική Βιβλιοθήκη".

Β. Σύλλογοι και Σχολές (Κεφ. ΙΓ')

1. **"Σχολή Βυζαντινής μουσικής"**. Ιδρύθηκε στο Βόλο το 1906. Ιδρυτής ο Δικηγόρος και μουσικός Δημήτριος Παπαρρίζος.
2. **"Εταιρεία Δημιουργικής Εκκλησιαστικής Μουσικής" (Ε.Δ.Ε.Μ.).** Ιδρύθηκε το 1949 στην Αθήνα από τον Πρωτοψάλτη και Μελοποιό Γεωργ. Αναγνωστόπουλο (Πρόεδρος) και τον Μουσικολόγο Καθηγητή Παναγ. (Τάκη) Γεωργίου.
3. **"Σχολή Β.Μ. σωματείου Ιεροψαλτών Θεσ/νίκης"** "ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ". Ιδρύθηκε το 1953 στη Θεσ/νίκη από τον Πρωτοψάλτη και διδάσκαλο της Μουσικής Αστέριο Δεβερέλη (Δ/ντής της Σχολής). Η σχολή συγχωνεύθηκε το 1970 με τη Σχολή "ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ" (Βλ. Α' τόμο σελ. 288).
4. **"Σύλλογος Φίλων Βυζ. Μουσικής Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας"**. Ιδρύθηκε στην Κομοτηνή το 1972. Πρώτος πρόεδρος υπήρξε ο Δημήτριος Βασιλειάδης ο οποίος αργότερα περιεβλήθη το Ιερατικό σχήμα (Πρωτοπρεσβύτερος) και επανεκλέγεται Πρόεδρος συνεχώς μέχρι σήμερα.
5. **"Σύνδεσμος Μουσικοφίλων"**. Ιδρύθηκε το 1983 στην Αθήνα. Πρώτος πρόεδρος υπήρξε ο Πρωτοψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος Γεώργιος Σύρκας. Ήδη η λειτουργία του Συλλόγου έχει ατονήσει.
6. **"Σύλλογος Φίλων Ελληνικής Μουσικής παράδοσης Εκκλησιαστικής και Δημώδους"**. Ιδρύθηκε το 1993 στην Πάτρα και Πρώτος πρόεδρος εξελέγη ο Γεώργιος Ζαφειρόπουλος, ζηλωτής και ένθερμος λάτρης της Εθνικής μας μουσικής.
7. **"Σύλλογος Βυζαντινής Ψαλτικής Παράδοσης"**. Ιδρύθηκε το 1992 στην Αθήνα. Ιδρυτής και Πρόεδρος ο Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Ευάγγ. Μένεγας.
8. **"Σύλλογος Μουσικοφίλων Κων/πόλεως"**. Ιδρύθηκε το 1984 στην Αθήνα. Πρώτος Πρόεδρος ο Ιωάν. Σκούτας, ένθερμος λάτρης και ζηλωτής της Πατριαρχικής ψαλτικής παράδοσης, ο οποίος και σήμερα είναι Πρόεδρος.
9. **"Σύλλογος οι Ύμνωδοί"**. Ιδρύθηκε το 1987 στον Πειραιά από τον Πρωτοψάλτη Δημ. Ιωαννίδη ο οποίος είναι και Πρόεδρος μέχρι σήμερα.
10. **"Σχολή Αθωνιάς"**. Ιδρύθηκε το 1748 στο Άγιο Όρος από τον Ηγούμενο της Ι. Μονής Βατοπεδίου Μελέτιο και λειτούργησε μέχρι το 1953 με διάφορες μορφές και από τότε μέχρι σήμερα με την ονομασία "Αθωνιάς Εκκλησιαστική Σχολή".

Γ. Παροράματα και Διορθώσεις

Σελίδα	Σειρά κ.λπ.	Αντί	Να γραφεί
36	21	πολύ	πολύ
43	σημείωση 16	Βλ. Κεφ. I' Σελ. 250	Βλ. Κεφ. I', B' σελ. 246
44	18	(391)	(329-391)
52	29	(διέπρεψε περί το 880)	(διέπρεψε κατά τον 15ο αι.)
63	36	μέσ	μέσα
78	29	και με ιδιαίτερα	και ιδιαίτερα
91	13	1925	1922
91	15	(Αθήνα)	(Ανδραβίδα Ν. Ηλείας)
95	24	θελειακή	θεμελιακή
98	20-21	ρεπερτορίου	ρεπερτορίου
110	32-33	Θεόδ. Ματζουράνης	Θεοδ. Ματζουράνης
111	1	ανάγκη	ανάγκη προσαγωγής και βελτίωσης
116	11	Εκκλησιαστικό	Εκκλησιαστικό
134	27	συλλογή	συλλογή
140	19	(1911-1916)	(1911-1916)
141	18	Φιλανθίας	Φιλανθίας
141	24	(1838-1939)	(1938-1939)
153	51	απουδαιότερο	σπουδαιότερο
153	σημ. 89 β.	"τρώπους"	"τρώπους"
153	σημ. 89 ε.	Βοήθιος (340 μ.Χ.)	Βοήθιος (480-524 μ.Χ.)
168	σημ. 102	Χριστιανός	Χριστιανός
172	σημ. 107	160	60
181	1	"Εψαλλον... 950 έτος μ.Χ."	*
190	21	εωρητικός	Θεωρητικός
193	5	από	για
193	13	14-2-1843	14-2-1834
193	σημ. 130	οδήγησε	οδήγησε
203	25	οποιαδήποτε	οποιαδήποτε
209	31	Χριστιανισμός	Χριστιανός
214	1	έτι	έτσι
217	12	Αθηναίο	Αθηναίο
229	σημ. ιε	ως	ως
231	1	Εμπαίχεται	Εμπαίχεται
238	9	στο στάδιο	στο τελευταίο στάδιο
241	29	κίμακας	κλίμακας
243	27	τόπο	τρόπο
255	22	λέμε το	λέμε ότι
257	12	φάση	φράση
313	-	Βαμβουνάκης Εμμ.	Βαμβουνάκης Εμμ. 260
314	-	Γεώργιος ο Δομέστικος	Γεώργιος ο Δομέστικος 53
314	-	Δεβρελής Αστέριος 179, 247	Δεβρελής Αστέριος 179, 236, 247
315	-	Καράς Σίμων 170, 289	Καράς Σίμων 179, 289
316	1η στήλη 3η σειρά		Κόρας Δημοσθένης 226
316	1η στήλη 37η σειρά (τέλος κ)		Κωστακιάτης Λάμπρος και Μάγδα 118
317	-	Νικολαΐδης Ανθίμος	Νικολαΐδης Ανθίμος 193
317	-	Πανάς Κων/νος 53	Πανάς Κων/νος 304
318	-	Υαγνίς	Υαγνίς 27, 151
318	-	Φαράσολου Σεραφείμ 146	Φαράσολου Σεραφείμ 119, 146, 148

* Έψαλλον οι ψάλλται "τη πολυτέχνη, της χειρονομίας, κινήσει..." (περί το έτος 950 μ.Χ.)

Σημ. Οι εντός παρενθέσεων αριθμοί στα ονοματεπώνυμα μελουργών κ.λπ. δηλώνουν το έτος θανάτου των. π.χ. σελ. 80: Γεώργιος Ρύσιος (1865) = Γεώργιος Ρύσιος (+ 1865)

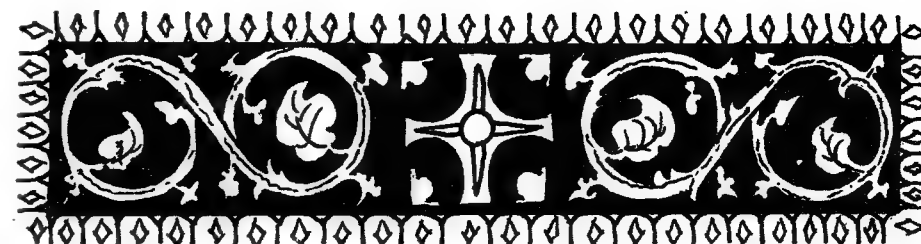
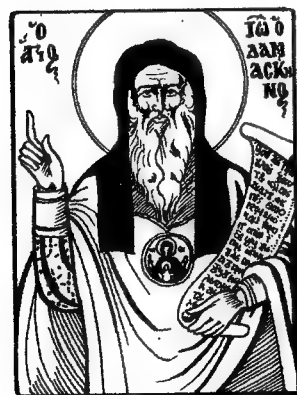
ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΙΕΡΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ
ΟΙ ΠΡΟΫΣΤΑΜΕΝΟΙ ΠΟΙΜΕΝΑΡΧΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ ΕΧΟΥΝ
ΙΔΡΥΣΕΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΧΟΛΕΣ ΒΥΖ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Κατ' απόλυτη Αλφαβητική Σειρά)

Αθηνών (Αρχ/πή) - Αρχιεπίσκοπος κ. **Σεραφείμ**
Αλεξανδρουπόλεως - Μητροπολίτης κ. **Ανθίμος**
Άρτης - Μητροπολίτης κ. **Ιγνάτιος**
Αττικής - Μητροπολίτης κ. **Δωρόθεος**
Βερροίας και Ναούσης - Μητροπολίτης κ. **Παύλος**
Γουμηνίσσης, Αξιουπόλεως και Πολυκάστρου - Μητροπολίτης κ. **Δημήτριος**
Δημητριάδος και Αλμυρού - Μητροπολίτης κ. **Χριστόδουλος**
Διδυμοτείχου και Ορεστιάδος - Μητροπολίτης κ. **Νικηφόρος**
Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας - Μητροπολίτης κ. **Χρυσόστομος**
Ζακύνθου - Μητροπολίτης κ. **Παντελεήμων**
Ζιχνών και Νευροκοπίου - Μητροπολίτης κ. **Σπυρίδων**
Ηλείας - Μητροπολίτης κ. **Γερμανός**
Θεσσαλονίκης - Μητροπολίτης κ. **Παντελεήμων ο β'**
Θηβών και Λεβαδείας - Μητροπολίτης κ. **Ιερώνυμος**
Ιεραπύτνης και Σητείας - Μητροπολίτης κ. **Φιλόθεος**
Ιωαννίνων - Μητροπολίτης κ. **Θεόκλητος**
Καλαβρύτων και Αιγιαλείας - Μητροπολίτης κ. **Αμβρόσιος**
Κερκύρας... - Μητροπολίτης κ. **Τιμόθεος**
Κεφαλληνίας... - Μητροπολίτης κ. **Σπυρίδων**
Κρήτης (Αρχ/πή) - Αρχιεπίσκοπος κ. **Τιμόθεος**
Κυδωνίας και Αποκορώνου - Μητροπολίτης κ. **Ειρηναίος**
Κώου - Μητροπολίτης κ. **Αιμιλιανός**
Λαρίσης και Τυρνάβου - Μητροπολίτης κ. **Νεκτάριος**
Μεγάρων και Σαλαμίνας - Μητροπολίτης κ. **Βαρθολομαίος**
Μεσογαίας και Λαυρεωτικής - Μητροπολίτης κ. **Αγαθόνικος**
Νέας Κρήτης και Καλαμαριάς - Μητροπολίτης κ. **Προκόπιος**
Νέας Σμύρνης - Μητροπολίτης κ. **Αγαθάγγελος**
Νικαίας - Μητροπολίτης κ. **Ιάκωβος**
Νικοπόλεως και Πρεβέζης - Μητροπολίτης κ. **Νεκτάριος**
Πατρών - Μητροπολίτης κ. **Νικόδημος**
Πειραιώς - Μητροπολίτης κ. **Καλλίνικος**

Περιστερίου - Μητροπολίτης κ. Χρυσόστομος
 Πέτρας - Μητροπολίτης κ. Νεκτάριος
 Πολυανής και Κιλκισίου - Μητροπολίτης κ. Απόστολος
 Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου - Μητροπολίτης κ. Θεόδωρος
 Ρόδου - Μητροπολίτης κ. Απόστολος
 Σεργίων και Κοζάνης - Μητροπολίτης κ. Διονύσιος
 Σεργίων και Νιγρίτης - Μητροπολίτης κ. Μάξιμος
 Σταγών και Μετεώρων - Μητροπολίτης κ. Σεραφείμ
 Σύρου, Τήνου, Άνδρου, Κέας και Μήλου - Μητροπολίτης κ. Δωρόθεος
 Τρίκκης και Σταγών - Μητροπολίτης κ. Αλέξιος
 Τριφυλίας και Ολυμπίας - Μητροπολίτης κ. Στέφανος
 Ύδρας, Σπετσών και Αιγίνης - Μητροπολίτης κ. Ιερόθεος
 Φθιώτιδος - Μητροπολίτης κ. Δαμασκηνός
 Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας - Μητροπολίτης κ. Αυγουστίνος
 Φωκίδος - Μητροπολίτης κ. Αθηναγόρας
 Χίου, Ψαρών και Οινουσών - Μητροπολίτης κ. Διονύσιος

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

Οι συνδρομητές των βιβλίων της Βιβλ. Εκκλησιαστικής μας μουσικής, ονόματα γνωστά ή άγνωστα πολλές φορές, αντανακλούν και προσδιορίζουν το πολύτιμο υπόβαθρο της έμμεσης στήριξης, οικοδόμησης, ανάπτυξης, εξέλιξης, προώθησης και γνώσης της αιώνιας λειτουργικής μας παράδοσης σε μια διαρκή ροή μέσα στο χρόνο.

Τα ονόματα των συνδρομητών περνούν στην ιστορία για να θυμίζουν και να μαρτυρούν το ανθρώπινο δυναμικό που με πύρινη καρδιά και άσβεστη τη φλόγα της Εθνικής συνείδησης **πλαισίωσε και στήριξε** τη διαιώνιση της γραπτής λειτουργικής μας παράδοσης

ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΡΙΝΙΟ

Κυριαζόπουλος Κυριάκος - Καθηγητής	2
Οικονόμου Μιχάλης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	2

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Αγγελινάρας Γιώργος - Φιλολόγος - Μουσικολόγος	1
Αγγελόπουλος Λακούργος - Πρωτοψάλτης - Μουσικολόγος	2
Αλεξόπουλος Παναγιώτης - Ιερέυς	1
Βασιλείου Θεόδωρος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	12
Βουγιουκλής Αθανάσιος - Πρωτοψάλτης	1
Βουρλής Αθανάσιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Γιαννακόπουλος Γεώργιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	10

Δημητρακόπουλος Δημήτριος - Πρωτοψάλτης	1
Ερσωτέλος Θεολόγος - Πρωτοψάλτης	1
Ζέρβας Χρήστος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	17
Ηλιάδης Κων/νος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Θανόπουλος Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Κατσιβάλης Ευστάθιος - Πρωτοψάλτης	1
Κατσιφής Βασίλειος - Πρωτοψάλτης - Μουσικοσυνθέτης	9
Κετσετζής Φώτης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Κακουλίδης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	15
Καρακατσάνης Χαράλαμπος - Πρωτοψάλτης - Συγγραφέας	1
Κυριαζής Κυριαζής - Πρωτοψάλτης	1
Κακούρης Γεηγόριος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	2
Κατσώλας Ελευθέριος - Πρωτοψάλτης	1
Κυριακόπουλος Χρήστος - Ιερέυς - τ. Πρωτοψάλτης	1
Κανελόπουλος Δημήτριος - Εφέτης - Ιεροψάλτης	2
Λαμπρόπουλος Γεώργιος - Πρωτοψάλτης	2
Λαϊνός Τρύφωνας - Γιατρός	3
Λάρυγκας Ευάγγελος - Πρωτοψάλτης	1
Λυκάκης Κωνσταντίνος - Έμπορος - Ιεροψάλτης	2
Μαθιουδάκης Ιωάννης - Μουσικοδιδάσκαλος	1
Μαλαφής Γεώργιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	2
Μαράκης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης	1
Μαρίνης Απόστολος - Ιεροψάλτης	1
Μαρούλης Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης	1
Μαυραειδόπουλος Χρήστος - Μουσικός - Έμπορος	1
Μένεγας Ευάγγελος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	1
Μητσόπουλος Κων/νος - Εμποροράπτης	1
Μυλωνάς Χρήστος (Σαλαμίνα)	1
Νόνης Βασίλειος - Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος	5
Νταραβάνογλου Γεηγόριος - Πρωτοψάλτης	2
Ντεβές Νικόλαος - Δ/ντής Τράπεζας Εργασίας	1
Οικονόμου Λεωνίδας - Πρωτοψάλτης	23
Οικονόμου Πάνος - Πρωτοψάλτης	18
Παπανδρέου Α. Ανδρέας - Δικηγόρος - Καθηγητής Β.Μ.	1
Παπαδόπουλος Απόστολος - Λαμπαδάριος Μητροπολ. Ναού - Καθηγητής Β.Μ.	1
Πετράς Νικόλαος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ.	1
Σαπουντζάκης Φώτιος - Πρωτοψάλτης - Συγγραφέας	1
Σιψάς Δημήτριος - Πρωτοψάλτης	1
Σάββας Σάββας - τ. Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Σκούτας Ιωάννη - Πρόεδρος "Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κων/πολιτών"	2
Σμυρνής Ανδρέας - Πρωτοψάλτης	1
Σουσουνης Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης	1
Σπεταιιώτης Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Σχολικός Σύμβουλος	10

Σπηλιωτόπουλος Ιωάννης - Ιεροψάλτης	1
Σταθακόπουλος Ζωγράφος - Πρωτοψάλτης	2
Σπυρόπουλος Χριστόφορος - Μουσουργός - Πρωτοψάλτης	3
Τσούμαρης Αθανάσιος - Πρωτοπρεσβύτερος - τ. Πρωτοψάλτης	3
Τασσόπουλος Κων/νος - Πρωτοψάλτης	1
Τσατσαρώνης Γεώργιος - τ. Πρωτοψάλτης - Μουσικολόγος - Μελοποιός	20
Τσετσέκος Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης	1
Τζανάκος Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης	1
Τσάκωνας Σπύρος - Πρωτοψάλτης	1
Τσίχλης Ηλίας	2
Φαράσσογυ Σεραφείμ - Πρωτοπρεσβύτερος	1
Χατζηνικολάου Χρήστος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	13
Χατζής Στάικος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	1
Χατζηχρόνογλου Γεώργιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής	4
Χρόνης Ανδρέας - Δικηγόρος - Ιεροψάλτης	1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

Φουρναράκος Νικόλαος	1
----------------------	---

ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΙΟ⁽¹⁾

(1) Όπου Μ.Σ.Φ.Β.Μ. = Μέλος Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	30
Αγγελακόπουλος Κων/νος - Μαθητής - Ιεροψάλτης	1
Αναστασίου Γεώργιος - Μέλος Σ.Φ. Βυζ. Μουσικής	3
Αναστασίου Ανδρέας - Ιεροψάλτης - Ταμίας Σ.Φ.Β.Μ.	3
(Με μέριμνά του ακόμη 13)	
Αποστολής Κων/νος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ασημακόπουλος Γεώργιος (Ελίκη) - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ασημακόπουλος Κων/νος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	2
Ανδρουτσόπουλος Ηλίας - Α' ψάλτης Μ. Σπηλαίου	1
Αχιλιάς Παναγιώτης - Ιεροψάλτης - Καθηγητής - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	1
Βαλλιανάτος Παράσχος - Καθηγητής - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Βελαώρας Δημήτριος - Καθηγητής	1
Γεωργίου Γεώργιος - Δ/ντής Αγροτικής Τράπεζας - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	1
Γεωργίου Ηλίας - Δ/ντής Εθνικής Τράπεζας - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	1
Γριβέρης Μενέλαος - τ. Α/δρος Σ.Φ.Β.Μ.	1
ΔΗΜΟΣ Αιγίου	10
Δημόπουλος Χρήστος (Σελιανίτικα) - Ιεροψάλτης	1
Διαβάτης Δημήτριος (Καμάρες) - Ιεροψάλτης	1
Διαμαντόπουλος Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης, Παναγίας Τρυπητής	2
Δουδούμης Ηλίας - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ζόρλας Αθανάσιος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1

Θεοδοσιάδης Νικόλαος (Βαλιμίτικα) - Πρωτοψάλτης	1
Θεοδωρακόπουλος Βασίλειος - Ιεροψάλτης	1
Θεοδωρακόπουλος Φώτης - Πρωτοψάλτης - Χοράρχης - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	2
Θεοδωρόπουλος ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ - Καθηγούμενος Ι.Μ.Μ. Σπηλαιού	1
Ιωάννου Αλέκος - Καθηγητής	1
Ιωάννου Ιωάννης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ιωάννου Κων/νος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ιωάννου Λεωνίδας - Φωτογράφος - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	1
Καββαδίας Βασίλειος - Ταχ. Υπάλληλος	1
Κακκογιάννης Κων/νος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Κακός Σπύρος - Ι. Υπάλληλος	1
Καμπούρης Τάσος - Φιλόλογος - Μ.Σ.Φ.Β.Μ.	1
Κανελλής Αθανάσιος - Πρωτοψάλτης Εισοδίων	1
Κανελλόπουλος Αρίστος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Κάντας Γεώργιος - Γιατρός - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Καραμάνος Χρήστος - Φιλόλογος - Μουσικός	1
Καρακώστας Δημήτριος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Κατσαρδής Ιωάννης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Κατσιβάλης Κώστας - Πρωτοψάλτης Λαμπιριού	1
Κατεργάης Χρήστος - Πρωτοψάλτης Αγίου Αλεξίου	1
Κανκόπουλος Βασίλειος - Πρωτοψάλτης Μητροπολιτικού Ναού	3
Κούσουλα Παρασκευή - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Λέτσος Ανδρέας - τ. Πρωτοψάλτης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Λουκόπουλος Νικόλαος - Λαμπαδάριος Εισοδίων	1
Λυριντζής Δημήτριος - Γ. Γραμματέας Σ.Φ.Β.Μ. - Ιεροψάλτης	1
Μεντζελοπούλου Χρυσή - Γιατρός - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Μιχαλόπουλος Γρηγόριος (Νικολέικα) - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Μιχαλακόπουλος Τέλης - Πρωτοψάλτης Αγ. Αθανασίου - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	2
Μπέκρος Γεώργιος - Έμπορος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Μπίκος Βασίλειος - Λαμπαδάριος Μητροπολιτικού Ναού - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	15
Μπούνιας Παντελής - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1

ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ

“ΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ”

“ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ”

“ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΤΡΥΠΗΤΗ”

“ΠΑΜΕΓΙΣΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ”

Οικονομόπουλος Γεώργιος (Βαλιμίτικα) - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Οικονομόπουλος Ιωάννης - Λαμπαδάριος Αγ. Αθανασίου	1
Οικονόμου Κων/νος - Χημικός - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Παγανού - Χαραλαμποπούλου Μαρία - Φιλόλογος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Παναγόπουλος Πάνος - Φαρμακοποιός - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Παπαγεωργίου Αθανάσιος (Διακοπτό) - Ιεροψάλτης	1

Παπαδημητρίου - Γκούμα Βασιλική - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	14
Παπαδόπουλος Γεώργιος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Παπαδόπουλος Γεώργιος - Ιεροψάλτης	1
Παπαθανασίου Βασίλειος - Μηχανικός - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Παπαμεντζόπουλος Ανδρέας (Λυκοποριά) - Ιεροψάλτης	1
Παπαχριστόπουλος Σωτήριος - Υπ/ντής Εθν. Τράπεζας - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Πετρόπουλος Ιωάννης - Ιερέυς - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Πλατής Ανδρέας - Ιεροψάλτης	1
Πολύδωρος Παναγιώτης - Λαμπαδάριος Αγίας Άνης	2
Ρέλλας Παναγιώτης - Λαμπαδάριος Υπαπαντής Κουλούρας	1
Ρέλλας Χρήστος - Ιερέυς - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ. (Φανερωμένη Αιγίου)	1
Σαρδελιάνος Γεώργιος - Ιερέυς (Κερπινή Καλαβρύτων)	1
Σιμώνης Αθανάσιος - Ιεροψάλτης Δημητρόπουλου - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Σπυρόπουλος Γεώργιος - Πρωτοψάλτης Αγίου Ανδρέου - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Σπυρόπουλος Μιχαήλ - Έμπορος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Σταθόπουλος Δημήτριος - Δάσκαλος - Ιεροψάλτης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	2
Σταυρίδης Δαμιανός - Ιερέυς - Καθηγητής Θεολόγος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	2
Σωτηρίου Ιωάννης - Καθηγητής - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Σωτηρόπουλος Ιωάννης - Έμπορος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Σώρας Δημήτριος - Ιερέυς	1
Ταξιαρχόπουλος Γεώργιος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Ταράτσας Ευάγγελος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Τασόπουλος Κων/νος - Πρωτοψάλτης Ταξιαρχών - Καθηγητής Β.Μ. - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	2
Τριανταφυλλόπουλος Βασίλειος - Πρωτοψάλτης Ελίκης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Τρωποδένδρης Πάνος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Τσάκαλος Χρήστος - Ιερέυς - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ. - Καθηγητής Θεολόγος	2
Τσιγκάνου - Δούσημανη Χαρά - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Τσώνης Λεωνίδας - Ιερέυς - Καθηγητής Θεολόγος - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Φραγκαναστάκης Ιωάννης - Πρωτοψάλτης	1
Φραντζής Δημήτριος (Νικολέικα) - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1
Φιλιππακόπουλος Γεώργιος - Λαμπαδάριος Αγ. Ανδρέου	1
Χαραλαμπίδης ΔΩΡΟΘΕΟΣ - Αρχιμανδρίτης - Μέλος Σ.Φ.Β.Μ.	1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΦΙΣΣΑ

Μπατατάνας Αργύριος - Ιεροψάλτης - Αγιογράφος	1
Σιώπης Φώτιος - Ιερέας	1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΤΑ

Κόκκινος Ευάγγελος - Πρωτοψάλτης	1
Τσίτσικας Ευάγγελος - Πρωτοψάλτης	1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Αριστοδήμου Αντώνιος - Αρχων Πρωτοψάλτης Ι.Α. Αυστραλίας (Σίδνεϊ)	1
---	---

Φίλιππακόπουλος Σπυρίδων - Πρωτοψάλτης Σίδνεϋ Αυστραλίας 1
Χρυσόπουλος Θεόδωρος - Ιερέας - π. Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΟ ΒΟΛΟ

Νικολέλης Κυριαζής - Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος 10
Σχώρης Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Συγγραφέας 1

ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ

Ηλιάδης Χαράλαμπος - Πρωτοψάλτης 1
Πατρώνας Αντώνιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 5
Σαββίδης Σάββας - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Δασκαλάκης Εμμανουήλ - Πρωτοψάλτης 1
Δεβερέλης Αστέριος - Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος 3
Δημόπουλος Αθανάσιος - Πρωτοψάλτης 1
Κωλέσης Δημήτριος - Πρωτοψάλτης 1
Καραμάνης Αθανάσιος - Άρχοντας Πρωτοψάλτης 10
Καραμάνης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 5
Καρυώτης Ευάγγελος - Ιερέυς - τ. Πρωτοψάλτης 11
Λιόντας Πασχάλης - Πρωτοψάλτης 1
Μαρκολιάς Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 1
Ξουπιάς Πασχάλης - Πρωτοψάλτης 1
Πασχαλίδης Ζαχαρίας - Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος 3
Πασχαλούδης Στέφανος - Πρωτοψάλτης 1
Πετρίδης Λυκούργος - Άρχοντας Πρωτοψάλτης 1
Σγούρος Θεόδωρος - Πρωτοψάλτης 1
Σούσουρας Χρήστος - Ιεροψάλτης 1
Ταλιαδώρος Χαρίλαος - Άρχοντας Πρωτοψάλτης 5

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΤΕΑ

Καλλίας Αναστάσιος - Ιεροψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Υφαντής Σπύρος - Πρωτοψάλτης Μητροπόλεως - Εκπ/κός 13

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΑ

Τσαμκιράνης Ματθαίος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Λαζαρίδης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 4
Παπαχρόνης Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 5

ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΑΚΙΣ

Γαϊτανίδης Κων/νος - Πρωτοψάλτης - Χοράρχης 5

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΖΑΝΗ

Ηλιάδης Μιλτιάδης - Πρωτοψάλτης 1
Καγκαράς Αναστάσιος - Πρωτοψάλτης - Μουσικοδιδάσκαλος 5
Ματιάκης Εμμανουήλ - Πρωτοψάλτης 1
Πάπιστας Παναγιώτης - Πρωτοψάλτης 1
Τιάκας Ευάγγελος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ

Νικολούλιας Αργύριος (Δερεβένι) - Δάσκαλος 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ 1
Ανδρουλιδάκης Ανδρέας - Πρωτοψάλτης (Ηράκλειο) 1
Καστρινάκης Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής (Χανιά) 12
Κορνάρος Χαράλαμπος - Μαθηματικός (Ηράκλειο) 2
Πλαΐτης Αντώνιος - Πρωτοψάλτης (Ηράκλειο) 1
Σουργιάδης Εμμανουήλ - Πρωτοψάλτης (Ηράκλειο) 8

ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΡΙΣΑ

Κομήτσας Ρίζος - Πρωτοψάλτης 1
Παπαδόπουλος Κωνσταντίνος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ 1
Ακρίδας Βασίλειος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1
Ακρίδας Θεόδωρος - Πρωτοψάλτης - Μουσικολόγος 7
Βλαχογιάννης Χρήστος - Καθηγητής Μουσικής - Χοράρχης 1

ΤΗ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Ιωακείμ Παναγιώτης - Ιερέυς - τ. Πρωτοψάλτης 2

ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

Ορδουλίδης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 3
ΑΠΟ ΤΟ ΝΑΥΠΑΙΟ

Γεωργόπουλος Ιωάννης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1
Δαυλάσης Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

Γαλάνης Δημήτριος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1
Ζαφειρόπουλος Γεώργιος - Πρόεδρος Συλλόγου Φίλων Βυζ. Μουσικής 1
Κουτσόπουλος Κων/νος - Καθηγητής Β. Μουσικής 3
Μίμης Χρήστος - Μελοποιός 1
Μίχος Φίλιππος - Πρωτοψάλτης 1
Μπουχάγιερ Αριστείδης - Πρωτοψάλτης 1
Παπαδόπουλος Απόστολος - Πρωτοψάλτης 1
Παντελόπουλος Πάνος - Μουσικός 2
Πανάς Κων/νος - Μουσικοδιδάσκαλος - Συγγραφέας 2
Ροδόπουλος Αριστείδης - Πρωτοψάλτης - Χοράρχης 1
Σταυρόπουλος Νικόλαος - τ. Πρωτοψάλτης 1
Φιλιππόπουλος Αθανάσιος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Β.Μ. 6
Χατζής Συμεών - Αρχιμανδρίτης 1
Ψάχος Σπύρος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής Βυζ. Μουσικής 7

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΗΛΕΙΑΣ

Καλογερόπουλος Βασίλειος - τ. Πρωτοψάλτης 3
Κούνας Άγγελος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ

Θεουλάκης Μανώλης - Πρωτοψάλτης 1
Κουκιάς Κων/νος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΜΟ

Γιαννούτσος Κων/νος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1

ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ

Κιορπές Δαμιανός - Αρχιμανδρίτης 1

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

Ζαράρης Δημήτριος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1
Τσούκος Λουκάς - Πρωτοψάλτης - Εκπ/κός 1
Χάλαρης Δημήτριος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Καντάνης Κων/νος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΙΚΑΛΑ

Ηλιάδης Γ. Κων/νος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1
Κούτσικος Αριστείδης - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΗ

Γαλιώτος Κων/νος - Πρωτοψάλτης 1
Μπιστόλας Βασίλειος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 2
Παπαδόπουλος Αλέξανδρος - Ιερέυς 1
Σπυρόπουλος Σπύρος - Πρωτοψάλτης - Συγγραφέας 1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΔΡΑ

Καλαφάτης Ιωαννίκιος - Ιερέυς 2

ΑΠΟ ΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ

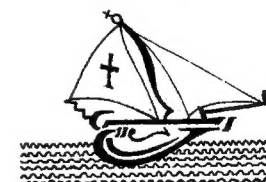
Δόντσιος Στέφανος - Πρωτοψάλτης 1

ΑΠΟ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΑ

Σιμιτζής Σπύρος - Πρωτοψάλτης - Καθηγητής 1

ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Ζαννίκος Δημήτριος - Πρωτοψάλτης 1
Καλαμπόκας Κων/νος - Πρωτοψάλτης 1
Κόπανος Γεώργιος - Πρωτοψάλτης 1

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Για την συγγραφή του παρόντος Τόμου, εκτός των **βιογραφικών σημειωμάτων** τα οποία ευγενώς παρεχώρησαν οι ίδιοι οι βιογραφούμενοι, χρησιμοποιήθηκαν και τα παρακάτω βοηθήματα.

- **Αλυγιζάκη Αντ.** "Ο χαρακτήρας της Ορθόδοξης ψαλτικής" - Επετηρίς Π.Θ. - 1988.
- **Αντωνέλλη Παν.** "Η Βυζ. Εκκλησιαστική Μουσική" - 1956.
- **Βασιλειάδη Στέφανου.** "Για τη Μουσική" - 1984.
- **Βασιλείου Θεοδ.** "Ο Αρχων Μουσικοδιδάσκαλος του Οικ. Πατριαρχείου ΑΒΡΑΑΜ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ και το έργο του" - 1989.
- **Ημερολόγιον της Εκκλ. της Ελλάδος** - 1993.
- **Θεοχαρόπουλου - Δαλάκου Χριστοφόρου.** "Ιωάννης Σακελλαρίδης και η Β. Εκκ/κή μας μουσική" - 1981.
- **Ιεροψαλτικός Κόσμος.** Δίμηνο όργανο της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε.
- **Ιεροψαλτικά Νέα.** Μηνιαίο όργανο του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών Αθηνών.
- **Ιεροψαλτική Σάλπιγγα.** Διμηνιαίο Περιοδικό της Ένωσης Ιεροψαλτών Περιοχής Αττικής.
- **Μουσικά χρονικά.** Μην. Επιθεώρηση - 1930-1933.
- **Παπαδόπουλου Γεωργίου.** "Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν Εκκλ. Μουσικής" - 1980. "Ιστορική επισκόπησις της Βυζ. Εκκλ. Μουσικής..." - 1904.
- **Περιστέρη Σπυρίδωνος.** "Κων/νος Ψάχος" - 1989.
- **Σκιαδαρέση Νικολάου.** Πρωτ. "Κων/νος Πανάς".
- **Τολίκα Ολυμπίας.** "Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Βυζ. Μουσικής" - 1993
- **Τσάμη Γ. Δημ.** "Ψαλμωδία και Κατάνυξη" - Περιοδικό Ανάπλασις.
- **Φαράσογλου Σεραφείμ.** "Από την τάξη και ψαλμωδία στον Πατριαρχικό Ναό Κων/πόλεως" - 1988.
- **Φόρμιγξ.** Μουσικό Περιοδικό 1901 - 1912.
- **Ψάχου Κων/νου.** "Η παρασημαντική της Β. Μουσικής" - 1917 (Εκδ. Χατζηθεοδώρου Γεωργ. - 1978).

Κ. Δ. Χιώτης

Τυμπροξ

Ο συγγραφέας εκφράζει από την θέση αυτή τις θερμές του ευχαριστίες :
στον **Θεόδωρο Κόντο** (Αγιογράφο) και στην **Βασιλική Οικονόμου** (Διακοσμήτρια) για τα διακοσμητικά σχέδια του βιβλίου καθώς και στους **Ηλία Κυρίτη, Παρασκευή Στεφανίδου**
και **Νικόλαο Σανιδά** για την συμβολή τους στην εκτύπωση του παρόντος βιβλίου.
